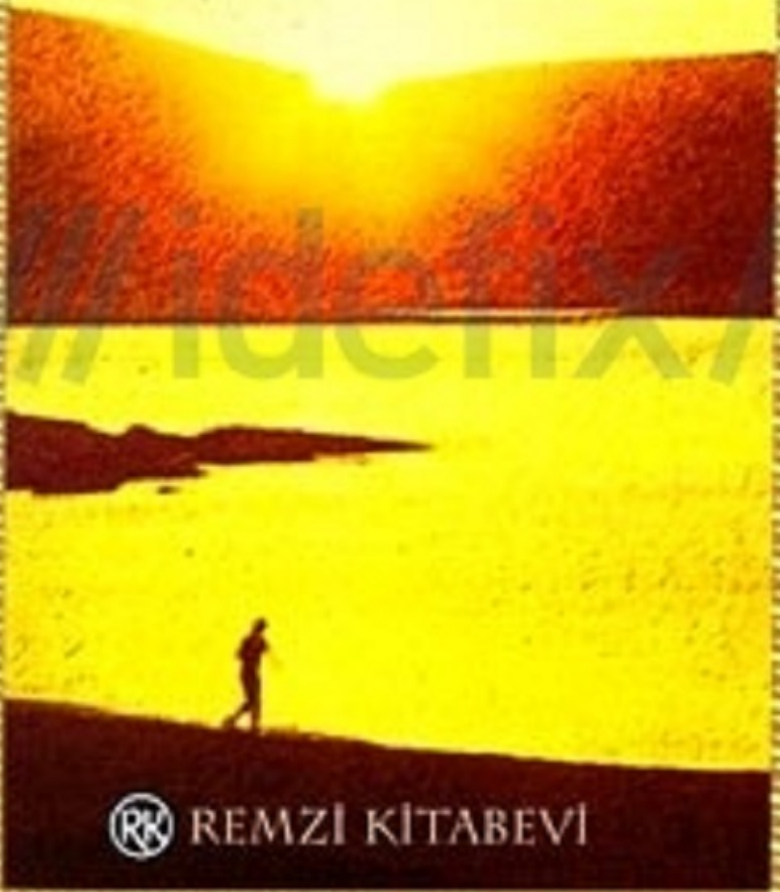
ERHAN BENER

YALNIZLAR

REMZİ KİTABEVİ

ISBN 975-7362-98-0

Birinci Baskı: Seçilmiş Hikâyeler Dergisi Kitapları, 1956
İkinci Baskı: Milliyet Yayınları, 1977
Üçüncü Baskı: Kaynak Yayınları, 1984
Dördüncü Baskı: Ümit Yayıncılık, Aralık 1995

ERHAN BENER Bütün Yapıtları/4

Dizgi ve Baskı: Ümit Yayıncılık Ltd. Şti.
Konur Sok. 27/1
06640 Kızılay-Ankara
Tel: 419 38 27
Faks: 417 56 68

YALNIZLAR

ERHAN BENER

ÜMİT YAYINCILIK
Ankara-1995

YALNIZLAR ÜZERİNE

Erhan Bener'in başyapıtları arasında yer alan, birçok baskıları yapılan, TRT tarafından 9 bölümlük bir dizi film halinde küçük ekran izleyicilerine sunulan bu roman, bir yanıyla, ikinci Dünya Savaşının son günlerinden, Türkiye'deki ilk demokrasi denemelerine kadar geçen süreyi kapsayan bir dönem romanı, öte yandan taşra yaşamı ve taşra aşkları üzerine yazılmış, son derecede ilginç bir psikolojik inceleme ve çok etkileyici bir aşk romanıdır.

Yedeksubay Doktor Nevzat, İkinci Dünya Savaşının sonlarına doğru, Edremit'e sürgün olarak gönderilir. Orada, kendisi gibi, küçük bir kasabada, yerli halkla kaynaşamayan Üsteğmen Galip, Fransızca öğretmeni Necati, Savcı Şevket ile birlikte, yalnızlıklarının sancısını, siyasal görüşleri nedeniyle ordudan atılmış olan eski bahriye çavuşu Terzi Nuri'nin dükkânında içerek, türlü serserilikler yaparak uyuşturmaya çalışırlar. Bu havayı, Bener romanında şöyle anlatır: ... *Ne güzel seviyorlardı. Ne güzel içiyorlardı. Ne güzel ağlıyorlardı. Ne güzel şiirler söylüyorlardı. Gözlerinden yaşlar gelinceye kadar gülebiliyorlardı. Ölüme kadar çözülmeyecek büyük dostluklar kurmanın övüncünü tadıyorlardı ve ne güzel yalan söylüyorlardı! Ama en önemlisi, kilolarca içiyorlardı. Geceyarıları sokaklarda bağıra çağıra şarkılar söyleyerek, söverek. Her şeye, herkese korkusuzca söverek. Şeflere ve Tanrılara. Arnavut Cafer'e ve genelev patronuna. Kimse ses çıkarmıyordu onlara. Son isteklerinin yerine getirilmesi gerekli ölüm hükümlüleri gibiydiler. Bunun böyle olduğundan kuşkuluydular. Bunun böyle olduğunu bildikleri için korkusuzdular; güçlüydüler...*

Bu yaşam tarzının çıkar bir yol olmadığını düşünen Doktor Nevzat, kurtuluş umuduyla, Bursalı, genç ve güzel Macide ile evlenir; ancak umduğunu bulamaz. Bu sırada, Üsteğmen Galip,

bir mide kanamasından ölür. Karısı müzik öğretmeni Nermin ile Doktor Nevzat arasında duygusal bir ilişki başlar...

Bu roman için eleştirmenler ve edebiyat incelemecileri tarafından yazılan yazıların kimilerinden kısa alıntılar sunuyoruz:

Cemil SENA (Felsefeci) Kasım 1959, Ulus: "... Roman, existentialisme'in 'Autoscopie' janrında yazılmış bir psikanaliz örneğidir. Bizde bunu, Rauf, Halit Ziya, Abdülhak Şinasi ve Peyami Safa, bazı romanlarının bazı sayfalarında, olayların gerekli kıldığı bazı noktalarda, farkında olarak veya olmayarak denemişlerdir. Fakat, *Yalnızlar* gibi, sonuna kadar aynı sabit fikri devam ettiren bir Türk eserine rastlamadım..."

Bülent ECEVİT (Eski Başbakan) 1956, ilk baskının kapak yazısından: " Ustaca yazılmış, sağlam kuruluşlu bir roman...."

Fethi NACİ (Eleştirmen) Kasım 1981, Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme: ".... Erhan Bener'in başarısı, öyle sanıyorum, romancının asli görevinin ne olduğunu iyi bilmesinden kaynaklanıyor: Bireyleri anlatmak... Erhan Bener bireyleri anlatırken, belirli bir tarihsel dönemin... kasaba gerçekliğini, bu kasabadaki büyük kent kökenli küçük burjuva aydınların çıkmazlarını da anlatmış oluyor. Romanı psikolojik gerçekliği olan insanlar dolduruyor; her biri kendi özel yaşamlarıyla, sorunlarıyla, dünyaya ve insanlara bakış açılarıyla, yaşayan insanlar... *Yalnızlar*'da, Türk romanlarında az rastladığımız ustalıkta psikolojik saptamalar var... Erhan Bener'in, romanının kurgusu üzerinde çok iyi çalıştığı belli... 'Sartre'ın "Dil sanatçısı, üzerlerine düşürdüğü ışıkla, verdiği ağırlıkla, sözcükleri değişik düzeylerde, birkaç anlama gelecek biçimde kullanan kişidir' sözünü anımsatan paragraflar, (roman dili ve ayrıntı) konusunda, her zaman örnek olarak kullanılacak düzeydedir.... *Yalnızlar*, gerçekten başarılı bir roman..."

Prof. Dr. Gürsel AYTAÇ (Edebiyat incelemecisi, eleştirmen) Kasım 1985, Günümüzde Kitaplar: ".... *Yalnızlar*, anlatım gücü ve kurgu mükemmelliği açısından yazarın son yıllarda

verdiği eserler düzeyinde bir roman... *Yalnızlar,* insan gerçeğini, ruh dünyasının derinliğinden haberdar bir yazarın, roman sanatının inceliklerinden yararlanmadaki ustalığıyla başarılı bir psikolojik roman."

Mehmet H. DOĞAN (Eleştirmen) Ağustos 1985, Adam Sanat: ".... Usta romancımız Erhan Bener de, bence en güzel romanı olan *Yalnızlar*'da, ayrıntının kusursuz kullanılışının örneklerini verir."

Bu yıl, yazında 50'nci yılını kutlamakta olduğumuz usta yazarımızın, uzun zamandır kitapçı raflarında bulunmayan bu değerli yapıtının, bu yeni baskısını, Bütün Yapıtları dizisinin dördüncü kitabı olarak, okurlarımıza övünçle sunuyoruz.

ERHAN BENER (Doğ. 1929) Siyasal Bilgiler (1950) ve Hukuk (1956) öğrenimi yaptıktan sonra, yurt içinde ve yurt dışında, önemli devlet hizmetlerinde bulundu. 1975 yılında kendi isteğiyle emekli olduktan sonra da, bir süre hukuk ve maliye danışmanlığı ve avukatlık yaptı. 1945 yılından beri, edebiyatın hemen her dalında yapıtlar veren Erhan Bener'in kimi yapıtları yabancı dillere de çevrilmiştir. Türk-Fransız Kültür Cemiyeti Roman Ödülü, Muhsin Ertuğrul Oyun ödülü, Yunus Nadi ve Haldun Taner öykü ödülleri sahibidir.

Erhan Bener'in sanatı ve yapıtları hakkında, Yiğit Bener'in yaptığı geniş bir inceleme, sanatçının bütün yapıtları dizimizin ilk kitabı olan "Günbatımı Öyküleri"nin baştarafında yer almaktadır.

Kapak resmi: Selçuk Özgören

I

Vapur akşam saat dokuzda ayrılmıştı Akçay'dan. Kimse uğurlamaya gelmemişti onu; çünkü kimse bunun kesin bir gidiş olduğunu bilmiyordu. Oysa bu kaçıştı. Bütün köprüler atılmıştı.

Artık genç sayılmazdı Doktor Nevzat. Yaşı otuz beşe yakındı, ama yüzyıllarca yaşamış gibi yaşlı hissediyordu şimdi kendisini. Soyunmadan, olduğu gibi uzanmıştı daracık ranzanın üstüne. Sırtüstü. Bir kolunu kıvırmış, yastık gibi ensesinin altına sokmuştu, öbür eli ranzadan aşağı sarkmış, soğuk, renksiz ve kıpırtısız. Ameliyat yapmaktan şişmiş, nasırlaşmış parmaklarının arasında bir sigara yanıyordu, kendi başına. Gözlerinin altı çökmüş, sakalı uzamış. Burnunun deliklerinden fırlayan bir tutam kıl soluk alınasını güçleştiriyor, nezleli, bunaltıcı bir hırıltı çıkıyordu boğazından; o yine de sigarasını atmayı düşünmüyordu. Bakışları tavandaki küçük çelik kafesin içine kapatılmış sarı, cılız bir ışıkla kamarayı güç aydınlatan ampule takılıydı. Derisi pörsümüş suratında, arada sırada beliren gergin çizgilere karşın, bir şeyler düşünmekten çok düşünmemeye çalıştığı söylenebilirdi. Bir şeyler bekliyordu. Beyninin büzüşen odacıkları içinde yepyeni düşüncelerin, belki yepyeni umutların oluşmasını bekliyordu. Bu kaçış son çareydi onun için. Kendi kendinden kaçıştı. Dayanısını yitirmişti. Günlerdir uykusuz. Bitkin. Arada bir ansızın güçlenip yine ansızın duyulmayacak kadar zayıflayan yüreğini korkuyla izliyordu. Bir İstanbul'a ulaşsa. Tıraş olsa. Bir hafta başıboş dolaşsa. Uyusa. Bir naneli çorba içse...

Artık çabuk davranması için bir neden kalmadığını düşündüğü için seçmişti bu vapur yolculuğunu. Belki de bu iki günlük yolculuğa bir çeşit kurtuluş gibi umut bağlamıştı. Yoksa, Edremit'te, İstanbul Oteli'nin önünden kalkan otobüse atlayıp uzaklara gitmeyi düşlediği günden beri ancak bir hafta geçmişti. Korkunç bir haftaydı bu. Bu bir haftada çok şey değişmişti. O kadar çok şey değişmişti ki, bunu anımsamak bile istemiyordu. Anımsamak da ne demekti? İçinden, yüreğinden, yüzüne yansıyan çizgilerden, belleğinden, tümüyle çıkarıp atmak istiyordu bu bir haftayı.

Sigarası tükenmişti, parmaklarını yakıyordu. Yavaşça yerinden doğruldu, izmariti fırlatıp attı yere. Sigara orada, kendi kendine yanacak, bitecek, tükenecekti. Sabaha kadar birbirine eklediği sigaraların dumanı küçücük kamaranın içini, koyu, mavi bir bulut gibi kaplamıştı. Ağzının içi, ağı acısı. Başı, taş. Şakaklarında, günlerdir kanına karışıp duran uyutucu, uyuşturucu nesnelere bana mısın demeyen, paslı bir beton çivisi gibi saplandığı yerden kımıldamayan bir ağrı. Şimdi de midesi bulanıyordu. Bulantı ve eziklik. Açlık, belki. Yemek yemiş miydi günlerden beri? Hep rakılar. Durmadan içilen...

"Yine aptallık yapmıyor musun?" dedi kendi kendisine. "Kaçış ve arayış... Ama neyi? Ve o, orada..."

İçi eziliyor.

"Belki en güçlümüz Necati'ydi" diyor. "En iyisi İskender'in Gordium'u gibi, kesip atmak düğümü. Benim yaptığım onun davranışına benzetilebilir mi? Hasta yaşadıkça umut var deriz biz. Ama nasıl bir umut..."

Aynada yüzüne baktı. Ne kadar zayıflamış.

"Çocukluk bu benim yaptığım..."

Çocukluk demekle sanki birçok şeyi haklı gösterebilecek. Anlamsız bir hızla başlatılıp, yine anlamsız bir sona erişle akışı durdurulan olayların, yeniden, sanki arada hiçbir şey olmamış, hiçbir şey değişmemiş, insanlar ölmemiş, sevgiler geride bırakılmamış, günler oldukları yerde saymış, iklimler bile durmuş gibi, kaldıkları yerden başlayarak, kurgusu yenilenmiş iyi tür bir saat şaşmazlığıyla yürüyüşlerini sürdürebileceklerini düşünmüştü bütün gece. İşte, aslında çocukça olanın bu düşünce olduğunu pek güzel biliyordu. Hiçbir şey değişmemiş olsa, her şeyi yeniden yaşama olanağını bile bulmuş olsa, içindeki o kabuk bağlayan yaranın kaşınışına benzeyen tadı, o acımsı heyecanı yitirmişti.

Belki her şey bir hafta içinde olup bitmişti. Belki biten, üç yıl önce başlamış olandı. Belki bütün yaşamı boyunca bir daha hiçbir zaman özdeşini yaşayamayacağı, duyamayacağı bir duygular fırtınasından tek kurtulan o olmuştu. Geride bıraktığı, bir yığın acı, bir yığın üzüntü ve hüzün. Ama, şimdiden, gerçekte kurtulup kurtulamadığını kestirecek halde değildi. Oysa, bunun bir zaman sorunu olmadığını da biliyordu. Bir inanılmaz güçle, bir mucize ilaçla insan üç beş yıl gençleşebilirdi. Ama, yaşanılanları

da aynı inanılmaz güçteki ilaçla beyinden çıkarıp atmadıkça, gerçekten yaşanılmamış olana dönmenin olanağı yoktu artık.

Yaşanan, yaşanmıştı. Beyninin odacıklarında, bakışlarında, yüreğinin çarpışında, izleri silinmez bir yaşamdı bu. Necati'yi hiç tanımamış, Macide karşısına hiç çıkmamış olsa... Nermin bir düştü, diyebilse. Yalnız onlar mıydı? Gümrükçünün kızı Leyla, Adalet, Terzi Nuri... Hepsi ayrı ayrı çizmişlerdi çizgilerini.

Üç yıl önce şimdi kaçmaya çalıştığı bu kente gelirken, onların varlıklarından haberi bile yoktu. Bir kırık yürekle, ama bin umutla basmıştı ayağını Akçay'a. Sırtında teğmen üniforması, elinde yine aynı doktor çantası ve küçük valiziyle. Aradan üç yıl geçtikten sonra, olaylar, kişiler ve davranışlar üstüne birtakım yargılara varabilirdi insan. Kolayca. Şimdi, içinde üç yıl yaşadığı o sisli havanın sınır çizgisine ulaştığı sırada, onların her birini, çok daha belirgin çizgilerle ayırt edebiliyordu birbirlerinden. Belki davranışlarının nedenlerini düşünürken daha nesnel davranma olanağı da vardı elinde. Ama, o zamanlar, öylesine birbirlerinin içinde, öylesine özdeş koşullarda yaşıyorlardı ki, biri öbüründen kolayca ayırt edilemezdi öyle. Hepsi de aynı çemberin içindeydiler. Olayları hep birlikte yaşamışlardı. Hepsini. Başından beri. Herkes, her şeyi biliyordu. Birlikte olmadıkları, birlikte görmedikleri, birlikte duymadıklarını bile. Hepsi, en yalnız anlarında bile, yine hep birlikteydiler. Birbirlerinin düşüncelerindeydiler. O Apollon heykeli gibi yakışıklı Üsteğmen Galip'in mum gibi eriyişini, Savcı Şevket'in çıldırışını, Necati'nin, yüreğinin üstüne tabancasının namlusunu dayayışını; hepsini, her biri, sanki söz konusu olan kendileriymiş gibi, adım adım yaşamışlardı. Korkunç bir çemberdi onları boğan. Hepsi bir büyük kentten çıkıp gelmişlerdi buraya. Çevreleriyle uyum kuramamışlardı. Kendi dar dostluk çemberleri içinde, birbirine benzer sıkıntılarını karşılıklı aynalar gibi birbirlerine baka baka çoğaltarak, ne yapacaklarını bilememenin umutsuzluğu içinde, eriyip gittiklerini duyuyorlardı. Arada içlerinden biri, çığlık çığlığa kendini dışına atmaya çalışıyordu bu çemberin, ama ötekiler, hep birden eteğine sarılıyorlardı. Hepsini boğan aynı sıkıntıydı. Kendilerinden ötede, dışarda ve somut başka şeyler, başka gerçekler olduğunu belli belirsiz duyar gibi olsalar bile, bu o kadar puslu, o kadar işlenmemiş bir duyguydu ki, niçin yaşadıkları, daha doğrusu yaşamın değeri, niçin yaşamak zorunda bırakıldıkları sorununa aradıkları yanıtla bu başka şeyler, başka

gerçekler arasında bir ilişki kurma olanakları yoktu. Gerçekte, bu soruları sordukları, bu sorulara somut birtakım yanıtlar aradıkları da doğru değildi, tam anlamıyla. Ama, bunalımlarının kökeninde bu soruların, bu bulunmamış yanıtların var olduğunu şimdi daha iyi hissediyordu Doktor Nevzat. "Aramak" demişti Nermin. "Çalışmak" demişti. "Sevmek" demişti. Oysa, Necati'nin son anda hepsine yönelttiği soru, hep karşılıksız kalsa bile, düğümün çözüm noktasıydı:

"Niçin yaşamak?"

İçini çekti. Ölümlerin acısını ve gerçeğini görüp anlamadan önce, bunu kolayca sorabilirdi insan kendi kendisine. Sonra, bu sorudan elinden geldiğince kaçmaya çalışır. Yok olmaktan kaçmaya savaşır. Ve ölür.

"Ve ölür" diye mırıldandı yüksek sesle.

Sarhoşluk da ölümün bir başka biçimi değil miydi? Sarhoşluk. Uyuşma. Uyma. Pis aşklar. Korkakça evlilikler. Günlük yaşam içinde eriyip gitme. İki iskambil kâğıdı gibi, güçsüzlüklerini bile bile, birbirlerine yaslanarak ayakta kalabilme savaşını sürdürme. Yaptıkları hep bunlar değil miydi?

Hep sarhoştular. Hep sarhoşça şeyler düşünüyorlardı. Beklemekten başka yapacak işleri yoktu. Üsteğmen Galip süvariydi. İslitaş diye bir atı vardı. Atıyla birlikte askere alınan bir erin yarış atı. Üsteğmen Galip, İslitaş'a atlayıp, Edremit'in arnavutkaldırımı sokaklarından, atının nallarından kıvılcımlar çıkartarak dörtnala geçti miydi, kızların yürekleri hop ederdi. Balolarda, Nermin'le Üsteğmen Galip dansa kalktılar mı, herkes, ağızları açık, onları seyrederdi. Herkesin imrendiği, mutluluklarından kimsenin kuşkusu olmayan bir çiftti Galip'le Nermin. Nevzat Edremit'e geldiğinde, Galip henüz, Terzi Nuri'nin dükkânına öyle pek sık uğramıyordu. Sonra olaylar hızla gelişti. Hiçbir zaman ne olduğunu açıklamadı Galip. Onun karısını kıskanmaya başladığını, karısının kendisini sevmediğinden, küçümsediğinden, belki de aldattığından kuşkulandığını düşünmüşlerdi. Necati yakışıklılığından ötürü çekemezdi Galip'i. Onun için "yakışıklı" deyimini kullanmazdı hiç. "Güzel oğlan" derdi. Onun için güzellik vardı sade. Salt güzellik. Mermerdeki güzellik. Tanrısal güzellik. Apollon güzelliği. Venüs ya da Narsis güzelliği. Galip'in birden çöküşü, Necati'yi, soyut, bu güzelliğin eriyişi olarak üzmüştü denilebilir. Üsteğmen Galip, bir kuyrukluyıldız parlaklığıyla girmişti çemberin içine. Kısa süren yaşamı da öyle

oldu. İslitaş'ı sürüşü gibi, içti, sevdi, öldü. Ölümü ilk onda görmüşlerdi. Yanıbaşlarında. Elle tutulur gerçekliğiyle. O, İskender gibi, Gordias'ın düğümünü kılıcıyla çözmeyi yeğ tutanlardandı.

Nermin'i tanımadan önce Galip'i anlayamazdı Nevzat. O mermer güzelliğinin içinde yaşayan saf yüreğin nasıl fırtınalarla çarpıştığını bilemezdi. Nermin'i tanıdığı zaman, Galip çoktan unutulmuştu.

İçlerinde en bilinçlileri hiç kuşkusuz Savcı Şevket'ti. Askeri savcı olduğu halde, dikbaşlıydı, pekyürekliydi, sözünü esirgemezdi. Politik inançlarını bile herkesin önünde açıklamaktan kaçınmazdı. Ama, bir gece –ikinci kez askerden kaçtığı için yakalanan ve Savcı Şevket'in ikinci kez askerliğinin yanmasını istediği, on dört yaşındaki Döndü'nün kırklık kocası– Çemişgezekli Ali İzzettin cezaevinden kaçmış, karanlıkta, Savcı Şevket yerine, aynı evde oturan Levazım Müdürü Yüzbaşı Mustafa'yla emireri Yusuf'u, daha sonra, kendisini yakalamaya çalışan inzibat çavuşu Ahmet'i usturayla doğramıştı. Bağnşmalan duyduğu halde, korkudan dizlerinin bağı çözüldüğü için, odasından dışan çıkamamıştı Savcı Şevket.

Olayın gerçek yüzünü çok sonra öğrenmişlerdi. Savcı Şevket'in o günlerde niçin daha ilk kadehten sonra sarhoş olup çocuklar gibi ağladığını, neden, bir duruşma sırasında, durup dururken, Nâzım Hikmet'in "Karayılan" şiirjni okumaya başladığını, ancak o zaman anlamışlardı.

Duraksadı. Bütün bunları geride bırakabilmiş miydi gerçekten? Bütün bu anılar, bütün ilkelliklerine, belki gülünçlüklerine karşın, buruk, acı ve ağılı bir gerçeklik taşıyorlardı. Çok mu kötümserdi böyle düşünürken? Yaşam, ne acı, ne tatlı, renksiz, kokusuz, dümdüz, anımsanacak değer taşımayan bir yığın küçük olaylar zincirinden başka bir şey değildi. Acılar vardı durmadan anımsanan. Bir de, arada, şimşek gibi parlayıp sönen mutluluk anları. Hepsi bu kadar.

Gözlerinin önünde, çılgınca eğlendiklerini sandıkları gecelerde, gizli gizli hüzünlenişleri, açığa vuramadıkları gözyaşları. Nedensiz.

Savaşın sona ermek üzere olduğu günlerde, bir sabah, Akçay'da, Gümrük Muhafaza Kısım Amiri Rahmi'nin, üst katını lojman olarak kullandığı, 1937 yılında yapılmış, görkemli merdivenleri ve süslü balkonuyla, kıyının en gözalıcı binasında, keçi peyniri, acı kırık zeytin, tuzlu balık ve sirkeleşmiş bir şarapla kahvaltı yapışlarını anımsadı birden.

Rahmi'nin on iki kez büyüten güçlü bir dürbünü vardı ve açık havalarda Midilli'deki evleri bile seçebildiğini söylerdi bu dürbünle. O sabah, bir gün önce Almanların, iskele başında, tutsak Yunanlıları küme küme kurşuna dizdiklerini gördüğünü söylemişti. O kadar ki, tüfeklerden çıkan barut dumanını bile seçmişti –ama, ses duyulmadığı için– sessiz bir filmdeki gibi, her şey yapay ve yapmacık gelmişti ona.

Rahmi bunu anlatırken olayın kendisini değil, dürbününün büyütme gücünü vurgulamak istiyordu. İki gün sonra Almanlar adaları boşaltmışlardı. Ölenler boşuna ölmüşlerdi. Gümrükçü Rahmi de Midilliliydi. Kurşuna dizilenler arasında, akrabaları, dostları da olabilirdi. Türkiye'ye göçmeden önce, orada çok eziyet çektiğini söylerdi ama, kanıksamış mı, vurdumduymaz mı olduğu anlaşılmaz bir tuhaf adamdı. Çipil çipil, sarı kirpikli mavi gözleri arada bir kurnazlığı andıran bir ışıkla parlar, sonra yeniden koyulaşır, hele sarhoş olmaya başladı mı, anlamsız bir durgunluğa dönüşürdü. Kıvırcık sarı saçları en olmadık yerlerinden ağarmıştı. Suratı çilliydi. Tavuk göğsü gibi fırlak göğsü, kambur sırtı, biri diğerinden iki üç santim kısa, çarpık ve küllü bacakları vardı. Midilli'deyken, daha on beş yaşında evlenmiş, bir kızı olmuş. Üç yıl sonra karısı veremden ölmüş. Rahmi de veremdi zaten; yıllardan beri. Kızı da veremdi. Leyla, Rahmi'nin dediğine göre anasına çekmişti. Çekici bir güzelliği vardı. Saydam göz kapaklarının altında, belki de veremin hafif ateşiyle yanan, ıslak ve iri iri açılmış, yeşilimsi mavi, ışıltılı gözleri, bembeyaz teni, boyalı gibi morumsu kırmızı, etli fakat küçük ve kalemle çizilmişçesine düzgün dudakları, yaz-kış içine bir şey giymediği için, entarisinin bol kesilmiş yakasının aralığından eğilip doğruldukça sivri pembe uçları görünen dipdiri memeleri, hep çıplak, tüyleri ağda ile yolunduğu için de cilalı-mermer Tanrıça heykellerininkini andıran, gergin, beyaz ve düzgün bacakları vardı.

İlk öptüğü zaman da onun verem olduğunu biliyordu Doktor Nevzat. Ama, her öpüşünde coşkun bir neşe dolardı içine. Teni kır çiçeği kokardı kızın. Sokulgandı. Başını, küçük bir serçenin sığınışını andıran bir sıcaklıkla omuz boşluğuna dayardı. Derken araya bir başkası girdi. İskeleye ot motorunun geldiği günlerde, Doktor Nevzat'la birlikte sık sık Akçay'a gelen Topçu Alayının yedek iaşe subayı Asteğmen Hilmi, daha ilk görüşünde vurulmuştu Leyla'ya. Bu tutku aralarında alay konusu olmuştu önce. Ama,

sonradan, üçü için de tek kurtuluşun, Hilmi'nin Leyla'yı alması olduğunu anladılar. Çünkü, Doktorun Leyla ile evlenmeyeceğini biliyorlardı.

Asteğmen Hilmi, kısa boylu, çiçek bozuğu suratlı, suskun bir insandı. Leyla'nın onu sevmesi olanaksızdı. Ama yoktu başka çıkar yol.

Doktorla Hilmi birlikte Akçay'a gittiklerinde, çok kez geceyi Gümrükçü Rahmi'nin evinde geçirmeye başlamışlardı. Rahmi mezeleri kendi eliyle hazırlardı. Karides salatası, ıstakoz, çipura, turşu ya da çingene salatası. Rakılar doktordandı. Asteğmen Hilmi parasızdı. Aylığını olduğu gibi anasına yollar, kışlada yatıp kalkar, er karavanasıyla karnını doyururdu. Leyla'nın çok güzel sesi vardı. Hep nihavent ya da hüzzam şarkılar bilirdi. Arada bir gıcığı tutup da öksürmeye başladı mı, Rahmi telaşlanır, araya laf kanştırmaya çabalardı. Kızının verem olduğu anlaşılırsa, Hilmi'nin onu almaktan cayacağından korkardı. Sonunda, Asteğmen Hilmi Bergama'daki deve tabur komutanlığı emrine atanınca, kızı da yanında götürdü. Nevzat da Rahmi'ye uğramaz oldu. Daha sonra, üç aylık gebe olduğu halde, babasının yanına döndüğünü işitmişlerdi Leyla'nın. O günlerde teğmenlerin evlenmeleri yasak olduğu için, imam nikâhı kıymışlar. Hilmi, aç bırakmış kızı, eziyet etmiş. Daha sonra Leyla'nın çocuğunu doğururken öldüğünü duymuşlardı.

"Zavallı çocuk" diye mınldandı. Leyla mıydı gerçekten adı, yoksa hep "Leyla bir özgecandır" şarkısını söylemeyi sevdiği için mi ona bu adı takmışlardı? Nasıl unuturdu onun, o şarkıyı söylerken, Asteğmen Hilmi'ye sezdirmemeye çalışarak, tutkulu ve yalvaran bakışlarını, yaralı bir ceylan gibi dolu dolu, gözlerine dikişini? Onu öldüren, Asteğmen Hilmi mi, Gümrükçü Rahmi mi, yoksa kendisi miydi?

Leyla'nın öleceğini biliyordu Doktor Nevzat. Sanatoryuma yatırma olanağı bulunsaydı, belki birkaç yıl daha yaşardı. Onun bu birkaç yıllık yaşamını mutlu kılmak elinde değil miydi?

"Yine bu anlamsız sorular..." dedi içini çekerek. "Neyi değiştirir? Ölen gider ve bir daha geri dönüp kimseden hesap sormaz. Biz geride kalanlar hesaplaşınız kendi aramızda."

Ağır ağır yerine döndü, lomboz deliğini kapatan perdeyi kenara çekerek dışarı baktı. Sabah olmak üzereydi. Son yıldızlar da birer birer sönerek uzaklaşıyor, yitiyorlardı gökyüzünün ağaran boşluğu içinde. Sular

lomboz deliğini bir kapatıp bir açıyor, ilerde Midilli kıyısındaki fenerin ışığı belirli aralıklarla yanıp sönüyordu.

"Ve ölüm, insanı hep, hiç beklemediği anda yakalar..." diye mırıldandı.

On yıla yaklaşan meslek yaşamında, hele operatör olarak, çok kez karşılaşmıştı ölümle. Ama, insanın kendi yakınında olmayan ölüm, o kadar gerçeklik dışı, o kadar olağan bir şeydi ki. Soyut bir kavramdı. Yüreğin çarpışını durdurması, beynin çalışmaz oluşu... Ama bu muydu gerçekte bir insanın ölümü? O ölümün geride bıraktığı boşluğun derinliğini kim ölçebilirdi?

"Yeter artık" demek istedi kendi kendine; üstelik, gülümsemeye bile çalıştı, ama yüzünün çarpılmasından başka bir sonucu olmadı bu çabanın.

Üç yıldan beri düşündüğü bir yolculuktu bu. Daha Akçay'a adımını attığı an, İstanbul'a dönüşün özlemi çökmüştü içine. Sürgün olarak yollanmıştı buraya ve terhisine, eğer askerliği uzatılmazsa, daha en az altı ay vardı. Bu altı ay geçmeyecek kadar uzun görünüyordu o zaman gözüne. Oysa tam üç yıl geçmişti aradan. İstanbul, yeniden yaşanması olanaksız, eski ve inanılmaz güzellikte bir anı gibi kalmıştı belleğinde. Geçen haftaya gelinceye kadar, bundan rahatsızlık duyduğunu da söyleyemezdi.

"Geçen hafta" dedi.

Bütün bir yaşamın öyküsü sığmıştı bu bir haftaya.

Bir hafta önce, İstanbul Oteli'nin önünden kalkan otobüsün yanında duyduğu heyecanı anımsadı. Ne var ki, gerçekte, yolculuğun avutuculuğundan, kaçıp gitmenin acıları unutturucu gücünden çok şey beklemiş olduğunu anlıyordu şimdi.

"Kaçmak, kurtulmak..."

Bir kez yaşanmış olandan kaçma olanağı var mıydı insanın?

Bu bir kaçıştı hiç kuşkusuz. Bir kaçıştan başka anlamı yoktu bu yolculuğun. Ama nasıl bir kaçış? Hiçbir şey düzenli değildi. Anılar, henüz çok tazeydi, güçlüydü. Gelişigüzel çözülmüş bir ip yumağını yeniden sarar gibi, olayları dağıldıkları yerden, yavaş yavaş, yeni ve küçük bir yumağın üstüne saracaktı, günler, aylar, yıllar boyunca. Bundan kurtulamazdı. Bundan kaçamazdı. Yoksa, gerçekten, her şeye yeni baştan başlayabilse, her şeyi

yeni bir gözle görebilse, geçen her olayı yeni bir mantıkla eleştirebilse, o zaman, bugüne değinki kuruntularının ne kadar boş şeyler olduğunu anlayacaktı elbet. Hafifleyecekti. Yaşama sevincini yeniden bulacaktı. Bu böyleydi. Büyüyü yapan gizemli sözü bulunca, bütün büyüler bozulabilirdi.

Ama, acaba, gerçekten istiyor muydu büyünün bozulmasın? Gerçekleri bütün çıplaklığıyla, bütün aydınlığıyla görmekten korkuyor muydu yoksa?

Ama kimin umurundaydı bu? Herkes kaçıyordu. Necati bile kaçmıştı. Belki yalnız biri. Yalnız o. Yalnız Nermin.

"Yârim", dedi. "Sevgili yârim..."

Yüzünü kapadı elleriyle. Artık çok geçti. Geri dönemezdi. Geri dönüp dönmemesi önemli de değildi artık. İnsan ne kadar çabalasa kırılan bir vazoyu eski haline döndüremez.

Yine ranzanın kenarına ilişti. Bir ölüm hükümlüsü gibi, yaşamını bütün ayrıntılarıyla getirebilseydi gözlerinin önüne. Edremit'te geçirdiği bu üç yılın öyküsünü yeniden yaşayabilse. Vakit olsa. Kısaltmadan, hiçbir şey saklamadan, olduğu gibi, aynı renklerle, aynı tınılarla, aynı korkularla ve aynı sıcaklıkla...

Bu kez belirlice güldü. Sigaranın kâğıdı dudağının derisini hafifçe sıyırıp kanattı. Islak tütünün acı tadı iyice sıvandı dilinin üstüne.

"Tüh..." dedi, sigarasını öfkeyle fırlattı musluğun köşesine doğru. Canı yanmıştı. Ağzının içinde kireç tadı...

Yerinden doğrulmaya çalıştı, başı döndü, durdu. Bir süre yine vuruşu duyulmaz olan yüreğinin atışını dinledi. Bu önemli bir şey değildi, biliyordu. Yorgunluktan, uykusuzluktan ve belki de açlıktan tansiyonu düşmüş olmalıydı. Ama, bunun gerçekten önemli olup olmadığına inanması, buna karar vermesi ayrı bir şeydi.

"Bu böyle sürüp gitmez..." dedi hınçla. "Çocuk gibi davranıyorum. Düşünmemeliyim artık. Ne Nermin'i, ne Necati'yi, ne Macide'yi. Kendimi düşünmeliyim. Ölenle ölünmez. Kendi kendimi yemekle ne kazanacağım? Beynime bir kurşun sıkacak kadar yürekli miyim? Değil. Öyleyse kendimi dinlemeyi bırakmalıyım. Ölen ölür gider. En büyük tutkulan bile zaman siler götürür. Unutmak... Unutmak gerek. Bir gün hepimiz öleceğiz. Öleceksek ölürüz, nedir yani? Eskiden ben..."

Durakladı yine. Kaçma olanağı yoktu. Geriye dönme olanağı da yoktu. Boşuna çıkmıştı bu yolculuğa. Bile bile kendisini aldatmaktan başka bir şey değildi bu. Aptallıktı.

Bunaldığını hissetti.

Üç yıl önce de vapurla gelmiş olduğunu anımsıyordu şimdi, Edremit'e. Askerliğinin bir buçuk yılını İstanbul'da, Yeşilköy'deki askeri hastanede yapmıştı. Solcu diye bilinen gazete ve dergiler okuduğu, arkadaşlarıyla Tanrı'nın varlığı üstüne –gerçekte anlamsız olduğunu kendisinin de bildiği– tartışmalara giriştiği için, adı solcuya çıkmıştı daha fakültedeyken. Solculuğu komutanın kulağına kadar gitmişti. Aslında iyi bir insandı komutan, yoksa çok daha kötü işler gelebilirdi başına. Adam onu Edremit'e sürdürmekle yetinmişti. Terhis olduktan sonra da kaldı Edremit'te. Ne de olsa bir çevre oluşturmuştu burada. İnsanın küçük bir kentte, tanınması da, geçinmesi de, daha kolaydı. Sonra, İstanbul'a dönmeyi gerçekten istemiyordu. Burada geçirdiği altı ayda, özgürlüğün tadını öğrenmişti. İstanbul'da, babaocağında, buradaki gibi bağımsız davranamazdı.

Edremit'e geldiği zaman, ilk karşılaştığı kimse, Necati olmuştu. Necati, ortaokulda Fransızca öğretmeniydi. Bekârdı. Terzi Nuri'nin evinde kalıyordu. Doktor Nevzat'ın portatif karyolasını Necati'nin odasına attılar, evlenene kadar, bir daha da çıkmadı o odadan.

Edremit'te, o sıralarda, insanların bir araya geldikleri Orduevi'yle Tüccar Kulübü dışında pek az yer vardı. Remzi Beyin Sağlık Eczanesi, Kâmil Beyin kitapçı dükkânı ve Başkomiser Arnavut Cafer'in üstlerine "komünist hücresi" diye durmadan rapor ettiği, Terzi Nuri'nin dükkânı.

Gerçi, gençliğinde komünist diye atılmıştı Deniz Gedikli Okulundan, ama, Terzi Nuri'nin öyle politikayla falan pek ilgisi yoktu. Cana yakın bir insan da sayılmazdı, yine de kimse onun dükkânına uğramadan edemezdi, hiç değilse haftada bir kez. Terzi Nuri dedikodudan hoşlanmadığını söylerdi, ama Edremit'in ayaklı gazetesi gibiydi. Her insanda bir Kral Midas yaşar ve Terzi Nuri, her şeye karşın bir kuyu kadar sır sakladığına inandırırdı dükkânına gelenleri. Başkomiser Arnavut Cafer'in, kızına şiirler yolladığını fark ettiği için Necati'yi bir bahaneyle karakola çekip dövmeye kalkışacağını, Sabuncu Aslan Şükrü'nün, genelevin patronu Zeliha Ablanın

kızına sataşmaya kalkınca, kadından bir güzel dayak yediğini, bu yüzden, Zeytinli köyündeki çiftliğinden günlerce dışarı çıkamadığını, karısının bu yüzden onu bıraktığını, Veteriner İhsan'ın apış arasının uyuzdan cılk yara olduğunu, dikiş öğretmeni Nazmiye'nin lastik göğüsten başka takma kalça da kullandığını, Terzi Nuri'den öğrenmişlerdi. Bunları yalnız en yakın dostlarına anlatırdı. Sabahtan başlayıp akşam sızıncaya kadar içtiği için, ona bildiklerini anlattırmanın en iyi yolu, sabah erkenden, henüz ayık olduğu sırada gitmekti dükkânına. Önce uyku sersemi oyunu oynar, ne dediğini bilmiyormuş gibi tavırlar takınır, sonra anlattıkları önce kendisini güldürür, "Beni rezil ettiniz be yahu!" diyerek, takındığı sahte ağırbaşlılığı bir yana bırakır, gözlerinden yaş gelinceye kadar gülerdi. Dinleyicileri daha çok onun gülüşüne gülerdi. Gerçekte, hiçe sayar görünmelerine karşın, yaşama ve özellikle kendi öz yaşamlarına verdikleri büyük önemden ötürü, her olayı, her rastlantıyı, ya da her yeni düşünce ve algıyı gereksiz bir tasayla karşılıyor, yorumlarda bulunuyor ve bu yüzden ölesiye sıkılıyorlardı. Bir gün yanında ağızlarından kaçırabilecekleri bir sözden ötürü başlarının derde girebileceğini bile bile –çünkü o hiçbir zaman taraf tutmazdı– Terzi Nuri'den cayamıyorlardı. Bütün Edremit'te, vurdumduymazlığı bir oyun değil de bir düşünce yöntemi imiş gibi çevresine kabul ettirebilen bir Terzi Nuri vardı galiba.

Ne çok şey sığmıştı üç yıla. Sessiz sinema dönemi filmlerindeki hızlılıkla geçen günler. Buğulu, bunaltılı, sarhoş günler...

"Hiç ayılmadık mı biz?" dedi inançsızca.

Yazın, Tümen Edremit'ten çıkıp, Akçay yakınlarındaki Kızılkeçili köyü yöresinde çadırlı konaklamaya geçtiğinde, en büyük eğlenceleri, zilzurna sarhoş, Kazdağı'nın keçi yollarında at koşturmak olmuştu. Manevra sırasında işler biraz ters gitmişti. Tümen Komutanı çok sert bir askerdi ve en küçük bir disiplinsizliği, bir haftadan başlayan katıksız hapisle cezalandırıyordu. Nevzat da, Üsteğmen Galip de birer hafta hapiste kalmışlardı bu gezintileri yüzünden. Kışa doğru, terhis haberi çıkıp da terhis emri bir türlü gelmeyince, sıkıntı ve sarhoşluk en üst sınırına ulaşmıştı. Aşkamüstleri, önce Orduevi'nin kantininde, ayaküstü iki bardak şarapla susuzluklarını giderirler, daha sonra soluğu Terzi Nuri'nin dükkânında alırlardı. Terzi Nuri, küçük ve pis bir sefertasında, kızı Adalet'in evden getirdiği arnavutciğeriyle leblebi çıkarırdı meze olarak.

Cumartesi gecesi oldu mu, akıllarına da esti mi, giderler, ellerinde şişeleriyle, geneleve baskın verirlerdi. Aslında subayların geneleve gitmeleri yasaktı; ne var ki, inzibat subayıyla savcı da aralarında olunca, bu yasak tersine döner, sivillere karşı uygulanırdı. Bu geceler, çoğunlukla, yine elde içki şişeleri, Boşnak Ali'nin dört kurnalı hamamında, göbektaşı üstünde sızmalarıyla sona ererdi.

Savaş bitmek üzereydi ama, çevresinde kan ve ateş saçmış bir canavarın can havliyle çırpınışı gibi, Türkiye'yi de sarmasını her an bekleyerek; elinde az sonra geçerliliği kaldırılacak bir yığın eski para kalmış bir tefeci şaşkınlığı içinde, günlerini en akıl almaz hovardalıklarla harcıyorlardı. Acılara ve ölümlere aldırış etmeden, dolu dolu yaşamak için çırpınır gibiydiler. Bu acelecilik içinde, koşarcasına yaşanan aşkların acımsı tadından başka bir şey kalmamıştı belleklerinde.

Aradan bu kadar zaman geçtikten sonra ve uzaktan bakınca, gençliğe özgü birtakım anlamsız davranışlar, çılgınlıklar, şaşkınca akıntıya kapılıp sürüklenişlerden başka bir anlamı yokmuş gibi görünen o yaşantının, Doktor Nevzat için bir tabu kutsallığı vardı ve o kutsallığa olan inancını yitirmek istemiyordu.

O da ötekiler gibi tüketmişti sonunda her şeyini. Kendine inancını ve belki de yaşama hevesini. Bundan sonraki yaşantısı, amaçsız, heyecansız, bomboş bir sürüklenişten başka bir anlam taşımayacaktı. Ama bunun için, Edremit'te geçirdiği üç yılı suçlayamazdı. Akılsızca da olsa, çılgınca da olsa, dolu dizgin, alabildiğine yaşanmıştı o üç yıl. Yaşama başkaldırmalar, ölümü hiçe saymalar, şimdi değerli bir vazonun kırık parçaları gibi artık yenilenmesi olanağı kalmamış bile olsa, anlatılmaz güzelliğini, inanılmaz bütünlüğünü sürdüren sevgiler, ölümler ve hayal kırıklıklarıyla, coşkular ve sancılarla yoğunlaşan bir düştü bu.

Şimdi, bütün bunları geride bırakıp giderken, bir gün önce bir kurtuluş gibi gözüne görünen bu kaçışla gerçekte neleri yitirmiş olduğunu daha iyi hissediyordu. Budalalıktan başka bir şey değildi bu kaçış. Ama artık geriye dönemezdi. Geri dönmesi hiçbir şey değiştirmezdi, biliyordu. Olaylara yüreğinin istediği yönü verecek gücü yoktu, olmamıştı. Alnının yazısıydı belki. Oysa dönebilmeyi ne kadar isterdi. Her şeye kaldığı yerden başlamayı ne kadar isterdi.

Gözleri doldu, "Çocukluk" dedi yeniden. Bunun böyle olacağını bilmiyor muydu sanki? Biliyordu. Artık her şeyin eskisi gibi olamayacağını da biliyordu. Güçsüzlüğünü, dayanıksızlığını ve zavallılığını da.

Birden Necati'nin bir sözünü anımsadı. "İcare gibi, sırtına balmumundan kanatlar takıp güneşe ulaşmak istiyorsun, elbet düşeceksin" demişti Necati, Macide'yle evlenmeye karar verdiğini ona söylediği zaman. Doğruydu bu söz. Bir büyük sevginin mutluluğuna lâyık olması için insanın o sevgiyi taşıyacak kadar güçlü bir yüreğe sahip olması gerekti.

Yumruklarını sıktı. "Peki şimdi ne yapacağım," dedi. "Bundan sonra nasıl yaşayacağım? Yapayalnız. Çaresiz..."

"Ömrümüzün sonuna kadar yalnız kalmaya hükümlü müyüz biz?" demişti Nermin'e. "Yalnızlığını sen kendin yaratıyorsun. O kadar dikkatle eğilmişsin ki içine, yalnız kendini görebiliyorsun. Çevrene baktığın yok. Elbet yalnız olacaksın" demişti Nermin.

Doğru muydu bu? Bir çıkar yol var mıydı gerçekten? Aramak, hep aramak. Yaşamak için bir neden, mutlu olmak için bir neden, yalnızlıktan kurtulmak için bir neden.

"Siz, arayan bir insansınız Nevzat Bey" demişti Nermin, Akçay'da, o küçük kaya parçası üstünde karşılaştıkları zaman. "Uğraşmadan, hak etmeden mutluluk istemek sizin yaratılışınıza göre bir şey değil. Sizin gibi arayan bir insanın aradığı tek bir şey olabilir. Bütün arayanlar için ortak bir şey. Bu, bir kadınla ya da bir erkekle ulaşılabilecek bir huzur olabilir mi? Sanmam. Sizin yine gerçek gönül rahatlığını aramayı sürdüreceğinize inanıyorum."

Yüzünü buruşturdu. Neydi, nasıl erişilirdi o gerçek gönül rahatlığına? Ona da bir yanıt bulmuştu Nermin. "Çalışarak, insanlara yararlı olmak için çaba harcayarak, sevginin gücüne inanarak..." demişti.

Çalışmak, insanlara yararlı olmak, sevmek...

"Bunları söylemek kolay," dedi hınçla. "Ama ilk kaçan ben olmadım sevgiden..."

Yeniden doğrulmaya çalıştı. Başının dönmesi geçmemişti ama, şakaklarına saplanan sancı hafiflemişti biraz.

Yan gözle saatine baktı. Altıydı. İlk günkü yolculuğun daha ancak

dokuz saati geçmişti. Bir haftalık uykusuzluğa eklenen bir uykusuz dokuz saat daha. Ama, farkındaydı, tükeniyordu dayanısı yavaş yavaş. Yenilmesi yakındı. Şöyle gönül rahatlığıyla bir uyuyabilse.

Yaşanmışı, az sonra neler olacağını bilerek yeniden yaşamak ister miydi acaba? Üç yıl önce, sabahın erken bir saatinde yanaşmışlardı Akçay'a. İskele olmadığı için, kıyıya yarım mil kadar uzaklıkta demirlemişlerdi. Karaya nasıl çıktıklarını anımsamıyor, unutmuş. İskeleden istasyona, oradan da küçük dekovile kadar hurcunu nasıl götürdüğünü de. Hamal var mıydı, yoksa bir er mi yardım etmişti? Önemli bir şey değildi bu elbet. Edremit'e varınca bir faytona atlamış, doğruca Orduevi'ne gitmişti. Öğle yemeğini Cumhuriyet Lokantasında yediğini çok iyi anımsıyordu. Necati'yle de orada tanışmışlardı.

Önemli olan bu küçük ayrıntıları anımsayıp anımsamamak değildi elbet. Vapur Akçay'a yaklaşırken, bütün bunların, küçük farklılıklarla öylece olup biteceğinden kuşkusu yoktu. Her yolculuğa çıkarken, o yolculuğun daha önceden düşündüğü, ya da düşlediği gibi sonuçlanacağına inanırdı. Yeşilköy'de ilk kez, adı deliye çıkmış bir pilot üsteğmenle iki kişilik bez kanatlı topçu uçağına bindiği zaman bile, düşüp ölebilecekleri korkusunu duymamıştı yüreğinde. Zaman zaman, kendi kendisine karşıtını savunur görünmesine karşın, ölümsüzlüğüne olan inancını hiçbir zaman yitirmiş değildi.

Yüreği yine bir tuhaf çarpmaya başladı. Ölümsüzlüğüne olan inancının korkusuydu yüreğinde çarpan. Orada, Kazdağları'nda bir yerde, Sutüven dedikleri bir çağlayan vardı. Ormanın ortasında, tepelerin arasında. Kızılkeçili'de çadırda kaldıklan günlerde sık sık giderlerdi Sutüven'e. Çürük, korkuluksuz, tahta orman köprülerinden geçmek gerekirdi oraya ulaşmak için. Daha ötede, orman birden aralanır, bilinmedik bir jeolojik çağdan arta kalmış, kapkara bir bazalt yığınıyla karşılaşılırdı. O kayanın tepesine tırmanmak için, delikanlı, deli ya da sarhoş olmak yetişmezdi; belki ölümsüzlüğe inanışın çocukça saflığı da gerekliydi. Kayanın üstüne soluk soluğa çıktıkları zaman, bütün denizlere, bütün karalara, bulutlara ve fırtınalara el koyan yüce Hellen Tanrılarına benzetirlerdi kendilerini. O tepeden bakınca deniz öylesine ayaklarının altında durgun ve sessiz; bulutlar o kadar yakınlarında, yumuşak, tüyümsü ve ak; saçlarını karıştıran yel öyle ılık, dost ve kutsaldı ki... Belki de, kendi Yarı - Tan-

rılıklanna, ölümsüzlüklerine kuşkusuz inandıkları için, çektikleri yokluklara, acılara, yalnızlıklara ve sıkıntılara o kadar kolay göğüs gerebilmişlerdi.

Ama bilinçsizdi bu göğüs geriş. Soyut bir davranıştan, gereksiz bir soyluluktan öte bir anlamı yoktu, yiğitliklerinin. Karanlık bir gecede fırtınaya yakalanmış, dümensiz, pusulasız bir gemide, ilk kez denize açılmış acemi bir miço gibi, nerede ve ne zaman karaya vuracaklarını, ya da sulara gömüleceklerini bilmemenin kör korkusuzluğu içinde, dimdik ve alaycı, içlerinde birtakım sorular ve umutlar olsa bile, nedenlere ve nasıllara yanıt aramamanın ya da beklememenin aldatıcı rahatlığı içinde, tehlikelere omuz silkebiliyorlardı. Gemi, yepyeni ve bilinmedik karalara doğru çılgınca bir hızla gidiyordu, dalgaları aşarak. Ellerinde rakı şişeleriyle, onlar da uymuşlardı o çılgınca hıza.

Gerçekte içki içmenin, sarhoş olmalarını sağlayan bir yöntem olması dışında, kendi başına bir varoluş erdemi, bir olgu olarak kendine özgü bağımsızlığı ve ağırlığı vardı yaşantılarında. Çünkü, en büyük erdemlerden biri çok içmek, ama asla sarhoş olmamaktı. Oysa o günlerde içilen içkilerin öyle öksüz bir acılığı, yürek kavuran, insanı gerçeklikler dışına, varlığının kanıtlanması gerekli olmayan bambaşka dünyalara alıp götürüveren bir burukluğu, yakıcı bir acılığı, bir elmas saydamlığı, bir kristal tınısı olurdu ki, bir yudumuyla bile büyülenmemek elde olmazdı. Kafaları tuttuktan sonra, o hep bir ağızdan söylenen şarkıların, çocuksu ve gülünç, ama yüreklerin ortasına kurşun gibi oturmuş hüzünleri, bütün dev masallarının gizemini taşırdı.

Nasıl sarhoş olmazdı insan? O afyonlu şarapların, susuz içilen rakıların gerçek gücünü anlamak için, bir geceyarısı, Edremit'i Akçay'a bağlayan on kilometrelik dar hatlı demiryolu boyunca, ışıksız sebze bahçelerinin, üzüm bağlarının, incirlikler, kavaklıklar ve zeytinliklerin yanısıra bir umut çağrısı gibi uzayıp giden küçük dekovilin ışıklarına bakarak, insanın kendisini, bir an için bile olsa, burada yaşamının sonuna kadar çakılıkalmış, kendisi dışında ve hiçbir zaman alt edemeyeceği bilinmez güçlerin baskısı altında ezilmiş olarak duyması gerekirdi. O zaman, gözpınarlarında, kimseye göstermediği iki damla gözyaşının irileştiğini, genzinin birden yandığını fark eder, yutkunurdu insan.

Açıkhava sinemasının, ya da İstasyon karşısında, küçük parkın bi-

tişiğindeki gazinonun daracık tahta sahnesinde, akortsuz iki keman, iki teli kopuk bir kanun ve sesi, arada bir ve de hiç beklenmeyen zamanlarda çıkan klarnetin eşliğinde, devanası gibi, iri iri kalçaları, kocaman, sarkık memeleri, yüz on kiloluk gövdesinden beklenmeyen ipincecik sesiyle:

"Ararım seni her gün, ismini ana ana,

Geçmez oldu günlerim, günleri saya saya..."

şarkısını söylerken, gözlerinden inci gibi gözyaşı akıtan Yarımdünya Melahat'a kim gülebilirdi ki zaten? O, kırıta kırıta şarkısını söylerken, onlar hep bitmeyecek tutsaklıklarını düşünürlerdi. Oysa, o tutsaklık gençlikleriydi ve bir gün, kapılar açıldığı zaman, geride kalan yaşamın artık hiçbir çekici yanının kalmamış olduğunu fark etmeyeceklerdi bile. Koşullanmış kişiler olarak, zaman zaman, içlerinde belirsiz bir korku duymaktan öte kuşkulara düşmeksizin, ölüme kadar, ağırbaşlı ve düzenli bir yaşantının akıntısına kapılıp, sürüklenip gideceklerdi.

Düşündü. Kurtuluşu, o da, bu düzenli akıntıya kapılıp gitmekte aramış değil miydi?

"İnanılmaz bir aptallığın öyküsü olan serüvenim, zaten böyle, umutsuzca bir çırpınışla başladı, yine umutsuz bir çırpınışla sona erdi..." diye mırıldandı.

Bunu, o bunaltıcı sıkıntılarla yaşanan gecelerde, ne yapacaklarını bilemedikleri karanlık günlerde, her biri, hiç değilse bir kez fark etmişti, ama gerçekte artık iş işten geçmişti. Çığ yerinden oynamıştı. Koşacak, kaçacak güçleri de kalmamıştı. Büyülenmişlerdi. Dizleri tutulmuştu. Olacakları tek tek biliyor, görüyor; önlemek ellerinden gelmiyordu.

Oysa, daha önceleri, her şeye karşın, güzeldi yaşantıları. Güzeldi elbet. Ne güzel seviyorlardı. Ne güzel içiyorlardı. Ne güzel ağlıyorlardı. Ne güzel şiirler söylüyorlardı. Gözlerinden yaşlar gelinceye kadar gülebiliyorlardı. Ölüme dek çözülmeyecek büyük dostluklar kurmanın övüncünü tadıyorlardı ve ne güzel yalan söylüyorlardı!

Ama, en önemlisi kilolarca içiyorlardı. Günlerce, durmadan, içiyorlardı. Geceyarıları sokaklarda bağıra çağıra şarkılar söyleyerek, söverek. Her şeye, herkese, korkusuzca söverek. Şeflere ve Tanrılara. Arnavut Cafer'e ve genelev patronuna. Kimse ses çıkarmıyordu onlara. Son isteklerinin yerine getirilmesi gerekli ölüm hükümlüleri gibiydiler. Bunun

böyle olduğundan kuşkuluydular. Bunun böyle olduğunu bildikleri için korkusuzdular; güçlüydüler. Bu, yeni, değişik bir yaşama inancıydı. Yaşama sevinciydi. Ama, onları böylesine başıboş bir yaşamda ayakta tutan gücü tüketmeye olanak bulamadan, henüz ne olduğunu, niçin var olduğunu bile bilemedikleri, daha doğrusu düşünmedikleri, düşünmek de istemedikleri bir karanlık içinde yok olup gideceklerinin boşuna yadsımaya çalıştıkları tasası içindeydiler.

Gülümsemeye çalıştı:

"Ben ölmeyeceğim" dedi yüksek sesle.

Bunun böyle olmadığını kim kanıtlayabilirdi? Kim bir gün gelip karşısına, "Gördün mü bak, sen de ölümsüz değilmişsin!" diyebilirdi?

Bu düşünce, bir an için neşelendirir gibi oldu onu. Sakına sakına doğruldu yerinden. Bu kez başı dönmedi. Yüreği yine düzensiz çarpıyordu ama, başının ağrısı bayağı geçmiş gibiydi.

Komodinin üstündeki paketten bir sigara daha alıp yaktı. Hep sigarayı bırakması gerektiğini düşünürdü. Biliyordu, bütün bu baş dönmelerinin, bu halsizliklerinin nedeni tütündü. Hepsi bu. Ama, olmuyordu işte. Bir şeyi bilmek başka, içinden duymak başka şeydi. İstemek, istememek sorunu. Daha doğrusu, kesin bir karar verip verememek. Verilen kararı yerine getirip getirememek. Sorunların çözümünü hep geriye bırakmak. Savsaklamak. Bütün düğümlerin bir gün kendiliğinden çözülebileceğini umarak, beklemek. Belki onun bütün davranışlarının, bütün yaşam felsefesinin özetiydi bu. Hiçbir koşulu yaratmaya uğraşmadan, olayların kendiliğinden, kendi istediği yönde gelişmesini beklemek, istediği olmayınca da, başkaldırmamak, küsmek, çocuklar gibi...

Üst üste çekti sigarasının dumanını ciğerlerine. Duman, kurşun ağırlığıyla midesine ve ciğerlerine çöktü. Bu hep böyle olurdu. Ağzının tadının yerine gelmesi için dişini sıkarak üst üste iki sigara içmesi gerekirdi. Dumanı iyice içine çeke çeke. Yine öyle yaptı. İkinci sigarayı da bitirince başının yeniden dönmesine aldırmadan ayağa kalktı, ağzını musluğa dayayarak, içinin yangısı sönünceye kadar içti.

Su içmesinin yararı olmamıştı pek, ağzının kuruluğu geçmemişti. Bunu da biliyordu, ama ne yapması gerektiğini bilmiyordu. Belki yine içmek, bir üçüncü sigara daha tüttürmek...

"Ben de hep, her şeyi büyütürüm" dedi içinden. "Genellemelere saplanırım. Oysa kimse kendisinin düşündüğü gibi bir yaratık değildir. Ne de başkalarının sandığı gibi... Gerçek ikisinin ortasında; ya da bambaşka bir gerçek var..."

Aslında, o başdöndürücü sarhoşluklar, acılar, eğlenceler, o çılgın sevgiler, çok kez onun dışındaydı. Biliyordu, çok kez bir gözlemci soğukkanlılığı içinde, kendisini ve başkalarını gözetlediğini. Üstelik, aradan bunca zaman geçtikten sonra, olaylar, kişiler, davranışlar ve yürek çarpıntıları üstüne hüküm vermek, çözümlemelere girişmek zor olmasa gerekti. Sisler dağıldıktan sonra, herkesin kör değneklerini havada sallayarak, hep aynı çember üzerinde gidip geldiğini rahatça söyleyebilir, bir zaman içinden çıkılmaz sandığı sorunların nedenlerini nesnel olarak ortaya çıkarabilirdi. Ama, bunun için acele etmeliydi. Henüz kendi kendisiyle karşılaşmaktan, yitirdiği yürek çarpıntıları, tasalar ve sevgilerden ötürü kendi kendini suçlu saymaktan, ya da onları artık büsbütün gereksiz, belki de gülünç bulmaktan korkuyordu. O yürek çarpıntıları, tasalar ve sevgiler, bir bakıma, paylaşılmaz bir taşınmaz gibi, hepsinin ortak malıydı. Öylesine bir arada, birbirleri içinde, birbirlerine benzer koşullar altında yaşıyorlardı. Bir köşeye sıkıştırılmışlardı. Hepsi, o köşeye sıkıştırılmışlardı. Olayları hep birlikte yaşamışlardı.

Hepsini. Başından beri.

Gözlerini yumdu.

"Üsteğmen Galip çoktan unutuldu" dedi hınçla. "Yaşasa ve kendisini çemberin dışına atabilseydi..."

Üsteğmen Galip'in ölümü müydü gerçek dönüm noktası? Kimdi düğümü kılıcıyla bir vuruşta kesen, ilk olarak? Yok. Sonsuz bir uğraşıydı sarhoşlukları. Hep en sivri noktalarda yaşamalarını sürdürüp gitmelerini hiçbir şey önleyemezdi. Acıları, insanoğlunun bildiği en büyük acılar; aşkları, işitilmiş en yüce aşklar, mutlulukları, kimsenin daha önce erişemediği mutluluklardı.

Hiçbiri farkında değildi çaresiz yalnızlıklarının.

Üsteğmen Galip ülserdi. Belki başkaları bilmiyordu ama, Doktor Nevzat da, Nermin de biliyorlardı bunu. Hızla ilerleyen bir ülser. Üsteğmen Galip, Nevzat'ın bütün ısrarlarına karşın hastalığının iyice araştırılmasına

yanaşmamıştı. Kendisine baksa yaşar mıydı? Kestiremiyordu. Hastalığın hızlı ilerlemesi bir kanser kuşkusu uyandırmıştı onda. Ama, Galip sanki bir an önce ölmek istiyormuş gibi, yapması gerekenlerin hep tersini yapmış, iki ay içinde midesini delerek bütün kanını boşaltmayı becermişti. Buna Nermin de engel olamamıştı. Belki de engel olmaya çalışmamıştı. Böyle bir konuyu Nermin'le konuşması olanaksızdı zaten. Daha o zamanlar bile, Nevzat da, Necati de, dahası Terzi Nuri de, Nermin'le Galip'in göründükleri gibi mutlu olmadıklarını sezmişlerdi. Apollon gibi bir adamdı Üsteğmen Galip. Atlarından başka bir şeye önem vermezdi. Oysa Nermin bir kısraktan çok farklıydı. Ölümünden kısa bir süre önce, karısıyla ayrılmaya karar verdiklerini çıtlatmıştı Galip. Bu ayrılığı kimin istediği belli değildi. Ama, hiç durmadan içtikleri, ayılmak için hamama gidip orda da içmeyi sürdürdükleri o çılgınca yaşadıkları Kurban Bayramı boyunca, atlardan başka şeylerin de önemi olduğunu düşünür gibi olmuştu Galip, herhalde.

Son gece, yine Terzi Nuri'nin dükkânındaydılar. Paraları tükenmişti ve Terzi Nuri'nin ekmek içinden süzüp, limonla acısını kestiği mavi ispirtoyu içiyorlardı. Galip, gerçekte delicesine korkuyordu ölmekten. Terzi Nuri, kıskıs gülerek alay ediyordu onların yiğitlik taslayışlarıyla. Kimsenin kızacak hali yoktu ona. Çünkü içlerinde bir tek onun bazı şeylerin farkında olduğunu seziyorlardı. Belki bir de Dilsiz Musa'nın. Aslında belki hepsi de farkındaydı pek çok şeyin. Bildikleri, hiç değilse sezinledikleri gerçeklerden kaçıyorlardı. Kendi kendilerinden kaçmaya çalışıyorlardı. Bildiklerini, sezdiklerini, anladıklarını unutmak istiyorlardı. Gözlerinin önünde insanlar açlıktan ölüyordu. Bakımsızlıktan ölüyordu. Onlar başlarını başka yana çeviriyorlardı. İnsanlar tutuklanıyor, onlar dağlarda at koşturup sözde özgürlüklerinin tadını çıkarıyorlardı. Oysa, içlerinde hiç değilse bir ikisi, yaşamakla ölmek arasında, hiçbir titreşim farkı olmayan bir yaşantı içinde süründüklerinin farkında olmayan iğrenç ve ilkel yaratıklar gibi, ama bir çeşit çılgınca aptallıklar dünyasında, erdemli ve mutlu kişiler oyunu oynamak zorunda olduklarını düşünebilmekteydi ve bu oyunun korkunç hızına dayanabilmek için, durmadan içmekten, yaşamlarını ölümü oyunlarda pey diye öne sürmekten, yapma aşklarla, orospularla oyalanmaktan başka çareleri yoktu. Her yiğidin harcı değildi bu hıza dayanmak. Galip içkiyle öldürmüştü kendisini. Bir gün de, Savcı Şevket'in, duruşma salonunda, yüksek sesle Nâzım Hikmet'ten şiirler okumaya kalkıştığını duymuşlardı.

Hemen alıp götürmüşlerdi adamı, Manisa tımarhanesine kapatmışlardı. Bir süre sonra da orada öldüğünü duymuşlardı. Oysa, Şevket'in deli olmadığını biliyordu Nevzat. Ama, bütün güçlü görünüşüne karşın o da dayanamamıştı o oyunu sürdürmeye.

"Sıra bana geldi galiba," diye düşündü bir an. "Bütün sevdiklerimi yitirdim. Ölüm kol geziyor çevremde..."

Ölüm.

O fırsatı bile kaçırmıştı belki. O zaman ne kadar kolaydı ölmek. Oysa, şimdi, uzandığı ranzada her yanını ürpertiler kaplıyor ölümü düşündükçe. Yarı aydınlıkta, elleriyle vücudunu yokluyor. Ölünce, etleri yok olacak. Kemikleri bile çürüyecek. Düşünceleri, anıları, duyguları, bilgileri, hepsi yokluğa karışacak. Belki de hemen. Birden. O farkında bile olmadan.

"Korkunç.." dedi.

Korkunçtu. Ama, ölümün her an çevrelerinde dolaştığı günlerde, ölümü bir somut gerçek olarak bir kez bile getirmemişti aklına. Ölüm vardı. Durmadan ölenler vardı. Çevresinde, yanıbaşında, elinin altında, ameliyat masasında. Herhangi bir eşya, bir olay, dahası şarkılardaki sevgililer gibi, havada, yakınında, üstelik bir masal kişisi gibi, dost ve yumuşak bir nesneydi. Ya da, devletkuşu dediklerine benzeyen bir kuş. Ama hep başkalarının omzuna konan dev kanatlı bir kuş. Uzakta. Belirsiz. Şiirimsi. Düşsel. Sessiz. Gerçekliği ve gerekliliği bilinmeyen.

Ölüm ne yapabilirdi ki onlara? Onlar yaşamın kendisiydiler. Sevgiydiler. Coşkuydular. Bu hep böyle sürüp gidecekti. Doya doya yaşadıklarının farkında bile olmadan.

Almanlar, karşılarındaki Yunan adalarındaydılar. Gümrükçü Rahmi, kocaman dürbünüyle, açık havalarda, gökyüzüne dikilmiş dev phalluslan andıran top namlularını gördüğünü söylüyordu. Orada dev phalluslar vardı ve onlar burada, iki kart orospunun yatağında, erkekliklerini yarıştırarak avunuyorlardı.

En güzel dizelerini okumuştu Necati o gece, Terzi Nuri'nin dükkânında. O gece, mavi ispirto içerlerken, birden, gülünçlü bir oyunun acıklı sonunu oynar gibi, kolaycacık ölmüştü Üsteğmen Galip. Bir kanama, leğen dolusu. O kadar. Temiz iş.

Hepsi inmenmişti bu ölüme. Belki biraz Nevzat, sarhoşluğunun yarı koması içinde bir şeyler yapmaya çalışmıştı. Hayal meyal. Ama yapılacak bir şey bırakmamıştı Galip. Bunu daha sonra, şöylece anlatmak istediği zaman, hiçbir şey söylememişti Nermin. Açıklamada bulunmasını bile istememişti ondan. O susuş, gerçekte her ikisi için de, en amansız suçlamalardan daha anlamlıydı.

Oysa, o akşam, sanki **"şeb-i arûz"**du. Ölünün başında sabaha kadar içmelerini sürdürmüşler, dizeler okumuşlar, şarkılar söylemişlerdi. Necati, ölümün maddesel açıdan önemli bir değişim olmadığı görüşünü savunarak, Baudelaire'in **"Leş"** şiirini okumuştu onlara, bütün özentisiyle ve Galip'in ölümünü kutsama bahanesiyle. Onlar da, bütün içtenlikleriyle, gözlerinden yaşlar süzülerek, Tanrısal bir kitaptan ölülere yakılmış bir ağıt dinler gibi dinlemişlerdi. Sabah erkenden dükkâna gelip, onları, ölünün başında, başlan birbirinin omzunda sızmış bulan Adalet, az kalsın çıldırıyordu.

Gerçekte hiç de olağanüstü bir yanı yoktu Üsteğmen Galip'in ölümünün. Ya da kendisini bir çeşit öldürüşünün. Bu dağınık, köşesiz ve anlamsız yaşayışları daha yıllarca böyle gidebilir, sırasıyla her biri bir alkol bunalımı içinde, sessizce ya da gümbürtüyle, ama geride hiçbir iz bırakmadan yok olup gidebilirdi.

Ne var ki bir gün ansızın, o birbirine girmiş, çözülmez hale gelmiş renk renk ibrişim yumağı kendiliğinden çözülüverdi. Gümrükçü Rahmi'yi, Üsteğmen Galip'i, Necati'yi, Savcı Şevket'i, Terzi Nuri'yi, Doktor Nevzat'ı üşüten karanlık yırtıldı; içlerinden birisi için, yepyeni bir günün şafağı aydınlanıverdi. Bu yepyeni gün ışığında, gözleri kamaşa kamaşa uyanmanın sevincini yaşayan oydu. Ya da öyle sanıyordu.

Ne güzeldi o uyanış. Kim ne derse desin. O uyanışı bir kez tatmak bile bir mutluluktu. Geçmiş yaşamı kötü bir düşten başka bir şey değildi artık. Bir genç kızın, el değmemiş güzelliklerini ortaya sererek, buğulu yeşil bakışlarıyla yaptığı çağrıya koşuyordu. Ne güzel bir çağrıydı o. O gülümseme. O kötülüksüz bakışlar.

Mutluydu işte. Dümdüz, çırpıntısız ve durgun bir yaşamın mutluluğuydu onu bekleyen. Yalınç, kavgasız, bilinçsiz bir kıvancın mutluluğu.

Oysa, asıl serüven daha o zaman, o şaşırtıcı uyanışla ve yüreğine

çöken, o, mutluluğunu elinden kaçırma korkusuyla birlikte, daha başlamadan sona ermişti bile.

Bir süre, küçücük kamaranın avuçiçi kadar lavabosunun önünde, sırı dökülmüş, parıltısı gitmiş aynanın karşısında, kararsızca durdu. Dişlerini fırçalasa, ağzının pasını giderebilir miydi? Ya da tıraş olsa, sonra yüzünü bol bol kolonyalasa?

Aynadan yansıyan sanki yaşlı bir insanın yüzü. Düzgün, yarısaydam, uzun kirpikli gözkapaklarının aralığından, yumuşak, dolu dolu ve koyulaşmış bakışlarını, çeşitli sorunlardan kaçıp, belirli bir imge üzerinde derinleştirmek istercesine kıpırtısız tutmaya çalışıyordu.

Otuz dört yaşındaydı. Kırlaşmış şakakları, kenarlarından açılmış hafif kabarık alnıyla, gözlerinin kenarında beliren kazayağı çizgiler ve hepsinden çok, yüzündeki tasalı sarılık ve iyice uzamış sakallarıyla, çok daha yaşlı gösteriyordu. Dudakları şiş ve gergin, sigara içmekten kalınlaşmış; elmacık kemikleri çıkık; çenesi iri ve oyuntulu; gırtlağı fırlak; içlerinden sert kıllar fışkıran yayvan delikli burnunun üstü kemerli; dağınık, koyu kumral saçlarının arasına iri dişli bir tarak gibi soktuğu parmaklan, küt, kalın, şiş ve kıllıydı.

"Bir an için bile olsa, eline geçen fırsattan yararlanmayı düşünmediğine kimseyi inandıramayacağını biliyordun."

Nermin'le son karşılaştığından beri kafasını kurcalayan düşünce buydu. Ürperdi. Bu sözden korkuya düşmüş gibi, şaşkın şaşkın, aynadaki suratına baktı:

"Ne demek istiyorsun," dedi. "Hangi fırsat?"

"O gece, çok daha erken davranamaz mıydın? Gerçekten yaptın mı yapılabilecek her şeyi?"

Başını salladı. Bir haftadan beri hep bu soruyu soruyordu kendi kendine. Macide'den ayrılmaya karar verdiği gece, doğrusu, en kolay çözüm yolunun, Macide'nin ansızın, sessizce ölüp gitmesi olduğunu aklından geçirmemiş değildi. Ama, işte hepsi o kadar. Onu, bu yel gibi aklından gelip geçmiş düşünceden ötürü kimse suçlayamazdı.

"Alınyazımmış bu" dedi hafifçe.

Bu da bir çeşit sorumluluktan kaçmaydı, elbet. Ama, onun alınyazısı

dediği, birçok güçlerin, rastlantıların bir araya getirdiği bir olaylar düğümüydü. O da, olayların tam ortasındaydı. İstese bile dışında kalamazdı. Neden, niçin, nasıl, diye önüne dikilenler olmuştu hiç kuşkusuz. Onları biraz bön, biraz deli, ya da küçümseyen, acıyan, ya da ezici anlamlar taşıyan bakışlarıyla, tek söz söylemeden, yanıtlamadan, susturabilirdi. Her zaman. Ama önemli olan, bu soruyu soranlar değildi. Kim olurlarsa olsunlar. Dostları, akrabaları, Macide'nin anası, kardeşi, belki Nermin bile önemli değildi bu konuda. Gerçeği, kendisi için bulmak zorundaydı. O güne dek, daracık sınırları içine kapatılmış olduğu koşullu tepkiler dünyasından çıkarak, yepyeni bir mantıkla, o gerçeği araması gerekiyordu. Varlığının nedeni, yaşamının ereği nedir, diye sorduğu zaman, başlangıcından beri, en olmayacak, sağduyuya en aykırı oluşlar içinde, ama yine de kendine göre bir dayanağı, bir anlaşılır yönü, kısaca, bir değeri olduğunu sandığı o eski rahat yaşamının, o başıboş gidişinin, üstün bir gücün, bir Tanrının dileğine göre, önceden bildirilmiş ve çizilmiş bir bitişe doğru, aptalca bir yaklaşış olduğunu anlayacak olursa, orada bütün uğraşmaların, bütün kavgaların bitmesi gerekirdi.

Ama, hayır. Ne kadar iradesiz ve zayıf, ne kadar korkak olursa olsun, her davranışının hesabını kendisi verebilecek kadar namusluydu. Bu onu, yokluğa götürecek acılara sürüklese bile.

İstedikleri kadar –dostça ya da düşmanca– sorular yöneltsinlerdi ona. Sadece, o gece, sızmadan önce, evin bir köşesinden, duyulmamasına özendiği sanılsın istiyormuş gibi, Macide'nin gerçekliği kuşkulu hıçkırıklarını işittiği zaman, "yumuşamayacağım" demişti.

Bir de ertesi sabah...

Kaşlarını çattı.

Bütün suçu üstüne alsa, yüzüne kuşku ile bakan herkese, bağıra bağıra, "Evet, istedim onun ölümünü, aklınıza gelebilecek her türlü kötülüğü yaptım ona" dese, daha mı bir rahatlardı?

Hayır. Kendisini suçlamaya kalkarak çıkamaz işin içinden. Onun ölümüne sevinmişti. Seviniyordu da hâlâ. Basbayağı sevinmişti. İçindeki bunalımda, Macide'nin, Adalet'in, Necati'nin, belki de –niçin olmasın– Nermin'in yeri hiç de o kadar önemli değildi. Küçük birer noktaydılar onlar. Birer ayrıntıydılar. Hepsini geride bırakmıştı, ama hiçbirini içinden

atamamıştı, doğruydu bu, ne var ki, asıl sorunun, kendi içindeki çatışmayla ilgili olduğunu, başından beri biliyordu.

Terzi Nuri'nin dükkânında içtikleri son gece, Necati, durmadan, Baudelaire'in dizelerini okumuştu:

"Karım öldü, artık özgürüm,

İçebilirim bütün susuzluğumla."

Beyninin içinde burgulanan, Baudelaire'in o ağı gibi dizeleri, gözlerinin önünden çıkmayan, kanlı, çürümüş, pis kokulu çukur.

Orada, o eski çağların işkence aygıtlarına benzeyen haç biçimindeki ameliyat masasının üstündeki kimliksiz yığının Macide olduğuna inanmak ne kadar zordu.

Yüzlerce kez yaşadığı bir oyundu bu aslında. Hep birbirlerine benzeyen kanlı çukurlar, pensler, katkütler, dikişler, durmayan kan ve birden pörsüyen et..

Ama, odadan çıkarken geride bıraktığı, ilk kez, ona bu kadar yakın olan biriydi. İki yıla yakın bir süre, o etle yan yana, aynı yatakta yatmıştı. O et ona, istemese bile birtakım zevkler vermişti.

Orada, o masanın başındayken, o anı hep anımsayacağını düşünerek, her şeyi en küçük ayrıntısına kadar belleğine yerleştirmeye çalışır gibiydi. Bunun iğrenç bir kurnazlık olduğunu bile bile.

"Tıraş olmam gerek" diye mırıldandı, bir başkasına güç verir gibi. Sakalı çok uzamıştı. Tıraş olmalıydı. İstanbul'a vardığı zaman anası onu bu sakalla görürse çok üzülürdü. Ama, zorunlu muydu gerçekten tıraş olması? Hep başkalarını düşünerek mi düzenleyecekti yaşamını?

Başının ağrısı yine artmış. Midesinin bulantısı da.

Çok zaman geçmemişti aradan. Daha iki gün öncesine kadar, yaşamaya yeniden başlayabilecek kadar güçlü sanıyordu kendisini. Sonra nasıl olmuştu da her şeyi yitirivermişti? Her şeyi. Bütün direncini. Belki dürüstlüğünü.

Edremit'ten ayrılırken, küçük çıkarlar, küçük gereksinmeler uğruna, çatışmadan, uğraşmadan, daha doğrusu mutluluğunu korumak için gerekli savunmadan kaçtığı doğru muydu? Yapabileceği bir şeyler var mıydı? Yoksa bunu düşündüğü zaman iş işten geçmiş miydi?

Bilincini uyuşturup, kendini bir çeşit asit banyosunda beyazlatma olanağı bulabileceğini sanmıştı, Macide'yle evlenmeye karar verdiği zaman. Oysa, bu kez aynı gücü bulamamıştı içinde. Artık yapacak bir şey yoktu. Her şeye yeniden başlanabilirdi ama, kırılan bir gönlü, daha önemlisi, yitirilen düşünce namusunu yeniden kazanmak o kadar kolay değildi.

"Namus" diye yineledi. Bu bir bakıma, bir bıkma, bir yorulma sorunuydu. Kendi gücüyle her şeyi yapabileceğine inanan kişi çabuk yorulurdu. Yorulan rahatını arar. Rahat, çatışmadan kaçma demektir. Kolayca, "neye ve kime karşı çatışma?" diye sormaya başlardı insan kendi kendisine. Üstelik, baş çeken, önde yürüyen olmadıktan sonra...

Üst ranzaya atıverdiği ceketini telaşla sırtına geçirerek, kapıya doğru yöneldi, orada durdu. Gemi şaşılacak bir sessizlikle ilerliyordu. Daha doğrusu, makinelerin sesi öylesine bidüziyeydi ki, dikkat edilmedikçe farkında olunmayabiliniyordu.

Birilerini uyandırmaktan korkarcasına, yavaşça ve özenle açtı kamaranın kapısını. Koridor ıssız. Tel kafeslere kapatılmış pis ampullerin sarı ve kesiksiz ışığı güç aydınlatıyordu ortalığı. Gemi sağa sola hafifçe yalpalıyordu. Korkuluklara tutunarak yürüdü. Makinelerin değişmeyen tek vurgulu sesi daha güçlü duyulmaya başladı birden. Koridordaki pencereden eğilip baktı makine bölümüne. Dönen demir merdivenler. Ek yerlerinden buhar kaçıran kocaman borular. İri iri göstergeler. Kocaman bir kazan.

Sırtında kirli lacivert bir atlet fanilesi, ayağında kararmış, mavi eskisi bir pantolon, dazlak kafalı, iri yapılı, teni ışıl ışıl parlayan bir adam, elindeki kocaman bir yağdanlıkla makinelere yağ damlatıyor. Kazanlardan buğular fışkırıyor, dev pistonlar, iyi yağlanmış şaftları belirli bir düzenle çeviriyor. Gizemli anlamları olduğunu düşündüğü kesik kesik zil sesleri duyuluyor ara sıra; şaftlar daha bir hızla çalışmaya başlıyor.

Üst güverteye çıkan merdivenleri tırmandı ağır ağır. Sabah çok yakın, belli belirsiz bir aydınlıkla ağarıyor gökyüzü. Güvertede kimse yok. Hafif bir yel esiyor. Üşütücü değil aslında, o üşüyor, daha doğrusu titriyor. İyice sarılıyor ceketine. Dirseklerini küpeşteye dayıyor. Sonra hızla aydınlanmaya başlıyor gökyüzü. Deniz kıpırtısız. Suların rengi süt gibi, beyaz, yoğun. Gemi katı bir sıvı içindeymiş gibi, arkasında derin izler bırakarak ağır ağır ilerliyor. Uzakta, ince, bulanık bir çizgi halinde kıyı şeridi

görünüyor. Dağların eteğinde tek tük ışıklar var. Sabahın alacakaranlığında, bulutlara karışmış morumsu bir yığın halinde dikleşip yükselen dağlar.

Küpeşteye yasladığı dirseklerine vücudunun bütün ağırlığını vermiş. Bilekleri ağrıyor. Bütün vücudu ağrıyor. Ve beyninin varlığını hissediyor. Dişlerini sıkıyor. "Bu bir kaçış" diyor içinden. "Ama neden kaçış? Niçin kaçış?"

Bir bilebilse. Bir dönebilse. Gerçekte, daha vapurun kalktığı andan beri, kendisini bir geriye dönüşün olasılığına inandırma çabasında. Biliyor bunun olanaksızlığını. Ama, yine de, yaşamanın hızını yitirdiği noktada, o, kolayca anlaşılabilir yokolup gitme korkusuna kapılmış insanların umutsuzluğu içinde, her şeyin belki de bitmemiş olduğu, bir yerlerde, yaşanması unutulmuş mutlulukların onu beklemekte olduğu inancına sarılmak istiyor.

"Sevgili yârim," diyor içinden. "Sevgili yârim..."

Gırtlağı düğümlenir gibi oluyor.

Kaptan yol kesiyor. Ziller yine gizemli gizemli çalıyor. Makinelerin sesi duyulmaya başlıyor. Kıyıya yaklaşıyorlar yavaş yavaş. İlerde bir burun var. Aydınlık artıyor, renkler belirleniyor. Uzaktan küçük bir ot motoru geçiyor. Yorgun bir yürek gibi, boğuk pat patlarla çalışıyor motoru. Tepeleme yığılı ot balyalarının üstünde, belden yukarısı çıplak, genç bir gemici, sırüstü yatmış, uyuyor.

Nermin'in gazocağına benzettiği çakmağıyla bir sigara daha yakıyor. Kuşkulu. Görmesi zorunlu bir görünümü kaçırıverecekmiş gibi, küpeşteye abanmış, tasayla yürek çarpıntısı içinde bakınıyor sağa sola. Oysa görülecek hiçbir şey yok. Her şey geride kaldı. Biraz sonra güneş, zeytinliklerin arasından, şaşırtıcı bir çabuklukla, kıpkırmızı ve yusyuvarlak, yükselir. O zaman, uyuşturduğunu sandığı anıların nasıl kurnazca sindikleri köşeden başkaldırdıklarını görür.

Motor şimdi çok daha yakında. Adı okunmuyor. Burnunun iki yanında kabartma birer deniz kızı var. Eski Roma kalyonlarından, Viking teknelerinden farksız.

Zaman ilerliyor. İçi ezik. Yorgun. Aç. Kımıldamak istemiyor yerinden. Güneşin ortalığı aydınlatıvermesinden, insanların yataklarından fırlayıp ortalığı doldurmalarından, sessizliğin, geceye özgü o masalımsı

büyünün bozulmasından korkuyor. Belki de, bütün gece uykusuz kalmanın uyuşukluğu içinde yine beyni durmuş. Bir tuhaf düşünüyor. Daha doğrusu düşünceleri ağırlaşmış. Zamanın akışı gevşemiş ve o bu durgun akıntıya gevşekçe kendisini kaptırmış, yeniden kaymaya başlıyor geriye doğru. Başı dönüyor. Aydınlıklarla karanlıkların ortasına zehir yeşili bir perde çekiliveriyor.

Sular cam göbeği köpürüyor şimdi. Geminin bütün saclan titriyor. Küpeşteye tutunan parmaklan büzülmüş. Farkında olmadan soluğunu tutmuş. Güneş, kıpkırmızı fırlıyor zeytinliklerin arasından. Beklediği gibi. Sonra, güneşle birlikte, sislerin içinden hızla sıyrılan, çizgileri koyulaşan, belirginleşen kıyı. Çoğalan martıların çığlıklan.

İlık bir akış içinde bütün vücudu.

İlk kez Nermin'i özlediğini anlıyor. Ondan kopamayacağını düşünüyor. Bir daha geri dönemese bile. Bir daha onu göremese bile.

Sigarasının sonuna gelmiş. İki parmağının ucuyla ancak tutabildiği izmariti özenle savuruyor denize. Küçük ateş parçası havada çarpık bir eğri çizerek geriye doğru uçuyor, suya değerken çıkardığı hafif cızırtıyı duyduğunu sanıyor, bir an.

Zaman da hızla geriye doğru kayıyor.

"Bu işte bir yanlışlık olmalı," diyor başını sallayarak. "Böyle olmaması gerektiğini biliyorum. Hepsini yaşadım ben. Başından beri ve hiç bilmediklerimi bile. Kimsenin bana soru sormaya hakkı yok..."

Başı omuzlarının arasına çökmüş.

Kimsenin ona soru sormaya hakkı yoktu. Hepsini boğan aynı sıkıntılıydı. Hepsi kendi içlerinde, birer küçük ve yalnız tahta parçacığıydılar, ama, bir "puzzle"nin parçalan gibi, bir araya geldikleri zaman, birbirlerini tamamlıyorlardı. Her biri, ötekinin neyin parçası, neyin köşesi, hangi görüntünün tamamlayıcısı olduğunu biliyordu. Her biri her an, ötekilerin ne yaptığını; her biri, her an, ötekilerin ne düşündüğünü biliyordu.

Terlemeye başladı.

Korkunç olan buydu işte. Ölümden sonra dirilmeye inanmak istemiyordu. Çünkü orada, herkes, birbirinin yaşadığı sürece neler yaptığını bilebilecekti. Yüzyüze gelinecek, yüzleşilecekti. Dayanılmaz bir şeydi bu. Olamazdı. Tann bu kadar acımasız olamazdı.

Alnını küpeşteye dayadı. Gözlerinden iki damla yaş, sessizce, kendisinin bile bilmek istemediği bir yenilginin simgeleriymiş gibi, yanağına doğru kayıp indi.

II

Yarı örtülü kirpiklerinin aralığından, yanıbaşındaki erkeği süzüyordu Nermin: Onun o rahat uyuyuşunu. Pencereden soluk bir aydınlık vuruyordu içeriye. Ayışığı olmalıydı. Nevzat uykusunda tatlı bir düş görüyormuş gibi gülümsüyordu. Ay çıktığına göre yağmur dinmişti. Nermin bu gece, onunla, belki de son kez buluşmuş olduklarını düşünmek bile istemiyordu. Duvarlara bulanık, pastel renklerle yapılmış resimleri andıran gölgeler yapışmıştı.

Uzaklarda bir yerde, belediyenin duvar saati gece yarısını çaldı. On iki boğuk vuruş, sessizlik içinde uğuldaya uğuldaya, genişleyerek dağıldı. Pencereden gelen aydınlık birden söndü. "Ayışığı değilmiş" dedi içinden. "Sokak lambasının aydınlığıymış. Kalkmalıyım artık..."

Bu saatte Nevzat'ın gitmiş olması gerekirdi; oysa, derin derin uyuyor. Nermin de kımıldamak istemiyor yerinden. İçinden ne kadar, "Bu düş burada bitmeli" diye yinelese de, rahatlığının bozulmasından korkuyor. Gerçekte bu, kolay erişilemeyecek bir mutluluktur. Kolayca bırakamayacağı bir mutluluktur. "Daha o burada," diyor. "Daha yanımda. O gittikten sonra da düşünebilirim..."

Bırakıyor da kendisini. Ilık sular içinde yüzercesine hafif ve kaygan, kendi kendisinden uzaklaşıyor. Her şeyi, gövdesini ve düşüncelerini bir yana bırakarak, bilinmeyen yüksekliklere tırmanıyor. Her şeyi duyuyor, biliyor, ama kımıldayamıyor. Kımıldamak istemiyor, durgunluk, sessizlik ve huzuru bozulsun istemiyor. Oysa zaman hızla ilerliyor. Macide, evde kocasını bekliyor.

Kaçamak mutluluklarının sürebilmesi için fazlasını istememeleri gerekli. Elde olanla yetinebilmeli. Bunu Nevzat'a anlatabilmiş olmalıydı. Oysa bu ne kadar zor. Bunun böyle sürüp gideceğine güveni yok artık Nermin'in. Hiçbir şeye güveni yok. Önce kendine güveni yok. Hiçbir şey bek-

lemediğini söylerken içten. Belki. Bu sevginin sürüp gitmesini istiyor. Ama bu koşullarda sürüp gidebilir mi? Bir küçük tedbirsizlik her şeyi ortaya çıkarabilir. Ne yapacaklar o zaman?

Oysa bu gece mutlu. Bu gece hiçbir şey düşünmemeye söz vermişti kendi kendisine. Bir karar almak gerekirse, o gittikten sonra düşünür bunu. Şimdi yaşadığı kıvancı biriktirmeli. Bir define gibi saklamalı belleğinde. Sonra, çok sonra...

Ağlamak geçiyor içinden. Gözlerini sonuna kadar açıyor. Karanlık sanki yavaş yavaş azalıyor. Odayı, odanın içindeki eşyayı seçebiliyor. Kapının arkasındaki çiviye Nevzat'ın şapkası asılmış, yampiri. Masanın yanındaki sandalyenin üstünde Nevzat'ın giysileri, gelişigüzel atılmış. "Ütüsü bozulmuştur" diye geçiyor aklından. "Yarın Macide ütüler." Gülecek gibi oluyor önce böyle bir şeyi düşünebilmiş olmasına, sonra sıkılıyor. Pantolonun kayışı kıvrılmış, havaya kalkmış, tuhaf bir denge içinde, kımıldamadan, sallanmadan duruyor öylece.

"Artık uyansa" diyor içinden. Onun tasasız uyuyuşuna kızıyor bile, belki. Belediyenin saati on biri vurduğundan beri uyanık olduğu halde, onu uyandırmamak için, derin bir soluk almaya bile çekinerek, kıpırdamadan yatıyor, erkeğin iki kişilik yatakta ona bıraktığı daracık yere sığışmaya çalışarak.

"Hep böyle olur" diye düşünüyor. "Nasıl uyuyabiliyor böyle?"

Onu suçlamak istemiyor gerçekte. Bütün gün hastanede çok yorulduğunu, sonra burada, bu yatakta kendisini alabildiğine huzurlu hissettiğini biliyor, onun için de uyandırmaya kıyamıyor bir türlü. Ama bunun çaresi yok. Bu çaresizlik korkunç. Onu burada, yanında tutamamak, bütün gece, o çocukça rahat uykusu içinde, sabaha kadar yanıbaşında uyuyuşunu seyredememek.

Bunun hiçbir zaman gerçekleşmeyecek bir istek olduğunu biliyor. Bir an için, Nevzat Macide'den ayrılacak olursa, her şey düzelir mi? diye geçiriyor aklından. Her şeye, herkese karşı koyup evlenseler bile, bu kez de, evliliğin onları kapatacağı o daracık bölmede, şimdiki kaçamak mutluluklarını bile aramayacaklarını kim söyleyebilir?

Artık gitmeli. İçi içini yiyor şimdi. Dayanamıyor buna. "Bu böyle sürüp gidemez," diyor. "İkimizden birinin bir şey yapması gerek. Ama ne?"

Oysa, Nevzat'tan bir davranışta bulunmasını bekleyemeyeceğini biliyor. Bunu istemeye hakkı olmadığı bir yana, Nevzat'ın, daha başından beri, yaşamın onu sürükleyip götürdüğü akıntının dışına çıkmak için herhangi bir girişimde bulunamayacak kadar zayıf olduğunu biliyor.

Ama artık onun da dayanısı yok. Bu sevgiyi böylece götürmenin olanağı yok. Bu sevgiyi içinden söküp atmanın da. En iyisi kaçmak. Ne kadar zor da olsa, dayanılmaz da olsa, kaçmak. Ne zamandır hep bunu düşünüyor. İlişkilerinin er geç ortaya çıkmaması olanaksız bu küçücük kentte. O zaman ne olacak? Bütün güçlükleri birlikte göğüsleyebilecek gücü bulabilecekler mi içlerinde? Ya bulamazlarsa, ya birinden biri ötekini yarı yolda bırakacak olursa?

"Ölürüm o zaman" diyor. "Ölürüm."

Oysa ölüm bir çözüm yolu değil.

"Ama belki..."

Ürperdiğini hissediyor. Kaçmak istiyor ne zamandır aklını karıştırıp duran bu düşünceden. "Böyle bir şey olamaz," diyor "Nasıl düşünebiliyorum bunu?"

Ama yine de düşünüyor. Ortada hiçbir olasılık olmadığı halde düşünüyor. "Belki tek çözüm yolu bu" diyor içinden ve yine korkuyor. "Sevmek bu olamaz," diyor. "Demek ki, gitgide en korktuğum şey gelecek başıma. Böyle bir şey olmamalı."

Bunları Nevzat'a anlatamaz. Onun o düz, gerçekçi ve dürüst mantığı bu türlü karmaşık düşünceleri uysalca dinlemesine bile izin vermez.

"Kaçmaktan başka yolu yok," diyor o zaman. "Sonra ne olursa olsun. Ama buradan uzaklaşmam gerek. Bu çemberi kırmam gerek. Uzaklarda, belki, her şeyi başka gözle görebilirim. Ona olan sevgimin gerçekliğini, gerçek yanını çözümleyebilirim. İsterse, sonra o da gelebilir arkamdan. Ama burada... Bu böyle sürüp gidemez..."

Boğulacak gibi oluyor. Bu gizlilik, bu kaçamaklar... Zaman zaman kendisini, haftanın belli bir gününde, faytonlara kurularak çarşının ortasından geçip, belediye hekimine sağlık denetlemesine giden genelev kadınlarına benzetiyor. Böyle düşünmesi için belirli bir neden yok belki. Belki de var. Bir yakın arkadaşı olsa, ona, Nevzat'la ilişkilerinden söz edebileceği birisi olsa. Bu ilişkinin gerçek yönünü anlayabilecek birisi. Ona yürekten

hak verebilecek, birtakım öğütler vermeye kalkışmayacak birisi. Ama yok böyle biri. Olamaz da. Kimse anlayamaz onun sevgisini.

Onunla sevişmekten duyduğu mutluluğu yadsıyamaz, gizleyemez. Bu mutluluğun, bir gerçek mutluluğun sadece bir parçası olduğunu söylese, gülerler ona. Her şeyden önce, bu bütünlüğü kendisinin bile anlatabileceğinden kuşkusu var.

"Ya bir gün Nevzat da sevgimi böyle yorumlamaya kalkarsa?"

Her buluşmalarında bu korkuyu duyuyor içinde. Ona sanlmamak için kendisini tutmaya çalışıyor. Savaşıyor bayağı. Ama bu olanaksız. Saçma. Nasıl uzak durabilir ondan? Böyle bir şeye kalkışırsa, kendisine karşı olan saygısını da yitirmiş olmaz mı?

Dönüp dolaşıyor, yine "En iyisi buradan uzaklaşmak," diyor. "Uzaklara gitmek," diyor. "Belki İstanbul gibi bir büyük kentte olsaydık, bu türlü kaygılara düşmezdim."

Adama bakıyor yan gözle. Ne kadar da güvenli. Bu güven bir gün onu da şımartabilir. İnsanlar sevildiklerine inandıkça, bu sevgiyi farkında olmadan küçümsemeye başlarlar. İşte asıl buna dayanamaz..

"Uyansa artık," diyor yine. Gerçi bu saatte, tek tük gece bekçilerinden, sarhoşlardan ve köpeklerden başka canlıya rastlanmaz sokaklarda. Ama, sokak kapısının önünde bir tanıdıkla karşılaşsa, ne diyecek? Üç katlı bu evde başka oturanlar bile olsa, elinde muayene çantası bile bulunsa, yine de, bu saatte bu evden çıkışını olağan gösterecek bir açıklamada bulunması olanaksız. Hiç yokmuş gibi davranılsa bile, yine de, pencere arkasında kocasının dönüşünü beklediğinden kuşku duymadığı Macide de var hesapta.

"Macide de var hesapta" diyor. Gerçekte asıl hesaba alınması gereken o değil mi?

Duraksıyor. Ne tuhaf. Macide oradaydı. Yasalar, töreler ve herkes ondan yanaydı. Ama, yine de, asıl önemli olan, Nevzat'la aralarında onun var oluşundan çok, onun var olmadığı zaman çıkacak sorunlardı. Edremit'te oturacaklan yerde, İstanbul gibi bir büyük kentte oturuyor olsalardı, Macide'nin varlığından belki de hiç rahatsız olmayacaktı. Tam tersine, sanki o, mutluluklarının güvencesiydi. Nevzat'ın bütün yükünü o sırtlıyordu. Ve bu böyle sürüp gidebilirdi.

Her şey insanın düş gücüne bağlı olarak değişebilse. Masallardaki gibi, bir iyiliksever dev çıksa da, onları buradan alıp, İstanbul'a taşıyıverse, göz açıp kapayıncaya kadar...

Dirseklerine dayanarak hafifçe doğruldu yerinden. Kısık ve ürkek bir sesle:

"Nevzat, yârim uyan artık, geç oldu. Saat on ikiyi geçiyor. Gitmelisin..." dedi.

Adam derin bir soluk aldı, ama uyanmadı. Huzurlu bir genişlik vardı yüzünde, hep gülümser gibiydi; yatağa alabildiğine yayılmış, kalıp gibi, hiç kımıldamadan yatıyordu.

İmrenerek baktı adama. Ne güzel ve tasasız uyuyordu.

"Nasıl kıyılır bu adama şimdi"?

Kıyılmazdı. Onu seviyordu. Bu sevgi hep sürsün istiyordu. Ona saygısı vardı. Bu saygıyı yitirmekten korkuyordu. Bu öyle bir çıkmazdı ki. Yardımına gelecek biri olsa. Ona yanıldığını söyleyecek birisi.

"Niçin hep bir son olması gerekiyor?"

Bunu ilk günden beri düşünmüş olması değiştirmiyor hiçbir şeyi. Sevginin her gün yenilenmesi, yeni sorunlar çıkarıyor ortaya. Yeni güçlükler ve yeni istekler.

"Bunu ona anlatabilmeliydim" diyor yine. "Hiçbir şey beklemediğimi. Ama hakkı var. Bu böyle sürüp gidemez ki..."

Ne konuşmuşlardı en son? Seviştikten sonra, sarmaş dolaş uyuyakaldıklarını anımsıyor yalnız. Şimdi hiçbir şey düşünmemeli. Bu ânın güzelliğini hiçbir düşünce bozmamalı. Bütün vücudu terli, gevşek, mutlu, doygun...

"Muyum?" der gibi kıvrılıyor dudaklan bir an.

Ne yapmasının daha doğru olduğuna bir karar verebilse. Daha doğrusu verdiği kararın haklılığına, doğruluğuna inanabilse.

"Haklı ve doğru olması yeter mi?" diyor. "Onu bırakmak, gerçekte her şeyi bırakmak değil mi? Onu sevdiğimi bile yadsımak değil mi? Kolaya kaçmış olmuyor muyum? Rahatı her şeyin üstünde görmüş olmuyor muyum?"

Ağzının içi kupkuru, yine de canı sigara içmek istiyor. Komodinin

üstünde Nevzat'ın sigara paketi, çakmağı. Uzanıp bir sigara alıyor paketten. Kocaman alevli çakmağın ışığında, odanın içindeki eşya gölgelenerek biçim değiştiriyor.

Gece, yalnız olduğu zaman ve karanlıkta, sigarasını kibritle yakmaktan hoşlanırdı Nermin. Kibritin cılız alevinde eşyanın biçim değiştirişi daha bir gizemli olurdu; çocukluğu boyunca ona hiç anlatılmayan peri masallarındaki düşsel sarayları anımsatırdı; korkmazdı, ama içi bir tuhaf olurdu. Ürperirdi. Dokunuşu soğuk birtakım büyülü canlıların odanın içinde dolaşmaya başladıklarını düşünürdü: Küçük, belli belirsiz, tanımlanması olanaksız canlılar, birtakım görünmeyen, soluk alıp verdikleri duyulan iblisler, orman cüceleri, birtakım gözler, dokunuşlar...

Oysa Nevzat'ın kocaman, bol alevli çakmağının ışığında her şey belirgin. Yerli yerinde. Olabilecek bütün düzensizliğiyle. Kapıları iyi kapanmayan, ceviz kaplamaları yer yer kabarmış, beş kapılı kocaman gardrop –dedesinin Galip'le evlendikleri zaman aldığı düğün armağanı o hantal dolap– yine ceviz kaplama, oymalı şifoniyer; üstü krem kavanozları, tırnak cilası şişeleri, dudak boyaları, bir iki koku şişesi, cıncık boncukla dolu aynalı tuvalet masası; küçük, kesme camdan bir vazo, boynu bükük iki sap çiçek.

Ürperiyor birden:

"Bu gece mutluyum," diye mırıldanıyor. "Onun yanındayken hep mutluyum. Ama neden bu kadar çaresizim?"

Nevzat Macide'den ayrılsa... Bırakır mı Macide? Yok bunun olanağı. Biliyor. Hele arkasında Nermin'in olduğunu öğrenirse... Yıllarca sürecek yargılamalar. Kinler. Dedikodular. Uzakta kalma zorunluğu.

"Ama bu böyle de sürüp gidemez..."

İçinden "Tanrım" demek geçiyor. Tanrıya bile yalvaramayacağını biliyor. Tanrıya inanmıyor.

"Gitmeliyim" diyor yeniden. "Sessizce çekip gitmeliyim buradan."

Gönlü razı değil bu gidişe. Bu mutluluk bozulmayabilse. Ama, artık didinmeye, didişmeye, savaşmaya gücü yok.

"Bu kadarı yeterdi bana. Niçin ille bir son?"

Saat on ikiyi geçiyor. Nevzat'ın gitmesi gerek artık.

"Uyansın" diyor hınçla. "Gitsin. Kimseye görünmeden. Hırsız gibi.

Gitsin, kansının koynuna girsin ve istediği gibi yalan söylesin..."

Yakındığından değil. Keşke bu hep böyle sürüp gidebilse.

Çakmağı adamın yüzüne doğru yaklaştırıyor. Sanmsı bir ışıkla aydınlanıyor adamın yüzü. Şimdi yorgunluğu belli oluyor. Yüzünün çizgileri derin. Erkenden yaşlılığın izleri yerleşmiş bu yüze.

"Hiç de güzel erkek sayılmaz" diyor. Gülmeye başlıyor için için. En sıkıntılı bir ânında bile neler gelebiliyor insanın aklına. "Hele tıraş olmadığı zaman, çirkin bile sayılabilir" diye sürdürüyor düşüncesini.

Öyle sertti ki Nevzat'ın sakalları. Berberde bile tıraş olsa, perdah bile yaptırsa, yine de batardı yüzüne, öpüştükleri zaman. Doğru dürüst tıraş olmasını da beceremezdi. Çenesi, gırtlağının üstü, hep jilet kesiği olurdu.

Kendisini oyalamaya çalıştığının farkındaydı şimdi. Aynı şeyler kafasının içinde dönüp dolaşıyor.

Akşam Nevzat'a Ravel'in Bolerosunu çalmıştı piyanoda. O bidüzüye giden ve sonu gelmez sanılan ezgiyi ne çok severdi. Ana tema hiç değişmezmiş gibi yinelenir, ama hep yeniden çiçek açan bitkiler gibi, bin renkte, bin yaşantıyla çoğalır, değişir.

"Bizim sevgimiz gibi," dedi. Gülmek istedi bu benzetisine, gülümsedi. Öyleydi işte. Tıpkısıydı.

Gözlerini sıkıca yumdu.

Ravel, Bolero ve piyano. Edremit'te bir müzik öğretmeni. Evli bir doktor ve bir yasak aşk.

Sorun bu değildi. Biliyordu. Sorun hiç bu değildi. Ama neydi sorun? Bu küçücük kentte, iki yalnız insanın birbirlerine yaslanarak ayakta kalma savaşıydı.

İçini çekti.

"Ben güzel sayılır mıyım?" dedi birden.

En güzel yerinin, uzun kirpiklerinin çerçevelediği iri mor bakışlı gözleri olduğunu bilirdi. Yoksa, burnu, ucu havaya kalkık olsa bile, hafifçe etli. Arada bir, çocuksu inatlan tuttuğu zaman büzdüğü, küçülttüğü, duygulu bir görünüm verdirmeye uğraştığı dudaklarının da ona daha çok "ukalâ" bir kadın havası verecek biçimde, ince çizgili, renksiz ve şehvetsiz olduğunun farkındaydı.

Macide'nin kendisinden çok daha güzel olduğunu biliyordu. Üstelik çok daha genç. Galip de Nevzat'tan çok daha yakışıklı bir insandı. Bir erkekle bir kadını, ilk anda, birbirine çeken güç neydi peki?

Bir sezgi miydi bu? Bir alın yazgısı mı? Zeus'un öyküsünü anlatmıştı Nevzat. Başlangıçta bir bütünken, Zeus'u kızdırdıklan için kadın ve erkek olarak ikiye ayrılan ve birbirlerinden uzak yerlere sürülen insanların öyküsüydü bu. Nevzat'ın ilk kez Macide'ye anlattığı öykü.

Birden rahatlar gibi oldu. Zeus'un öyküsü doğruysa, ayrılmaları olanaksız demekti. O burdan çekip gitse bile. Niçin olmasın? Gerçekte, kaçmayı düşündüğü zaman bile, içinde bu umut gizli değil mi?

"Nasıl bırakırım onu," diyor. "Yârim, nasıl bırakırım seni?"

O İstanbul'a gitse. Nevzat da arkasından gelse. Varsın Macide de gelsin peşlerinden. O, küçük mutluluklara razı. Fazla bir şey istediği yok.

Bu kaçışın gerçek nedenini ona anlatabileceğine de güvenemiyor üstelik. Ne diyecek? Bu kaçamaklardan, bu gizliliklerden bıktım mı diyecek? Korkuyorum mu diyecek? Bunların hepsi doğru. Ama bunların hiçbiri yeni değil. Daha başından beri biliyordu bunun böyle olacağını. Nevzat'ın karısından ayrılmayacağını, ayrılmasının bir çözüm sayılmayacağını.

Bu kaçış, ne kadar ters görünse de, onun, sevgisini savunması, gerçekte. Nevzat'ı savunması. Belki kendisini savunması.

Gerçekte bu, yeni alınmış bir karar da değil. Hep geri bırakılan, hep düşünülen, hep yaşanılan, gitgide daha büyük bir sorun haline dönüşen, gitgide zorunlu olan, aynı ölçüde uygulanması zorlaşan, bir çözüm olmaktan çıkıp bir umut gibi görülmeye başlanan...

Sigarasından bir soluk çekti. Çakmak yanıyordu daha, demir gövdesi ateş gibi ısınmıştı, elini yakıyordu. Söndürdü. Oda koyu bir karanlığa gömüldü. Karanlıkta çıplaklığını daha somut düşünüyordu sanki. Üşüyordu. Dışarda yine yağmur yağıyor olmalıydı. Yine yollar çamur içinde kalacaktı. Evlerin duvarları nem çekecekti. İnsanlar sırılsıklam giysileriyle koşacaklardı.

"Bunu ona söyleyebilecek miyim?" dedi yine. Söyleyemeyeceğini biliyordu. Anlatamayacağını biliyordu. Bunu söylemek, ondan bir şeyler yapmasını beklemek olacaktı. Naz olacaktı. Sitem olacaktı.

Ellerini yüzüne kapattı. "Yapamam" dedi. "Yapamam..."

Gözlerini sonuna kadar açtığı halde hiçbir şey görmüyordu şimdi. Sadece, parmaklarının arasındaki sigaranın ve henüz gövdesi soğumayan çakmağın sıcaklığını duyuyordu. Yine de her şey, düşüncede bile olsa varlığını sürdürüyordu. Nevzat yanıbaşındaydı, uyuyordu. Şapkası, kapının arkasındaki çiviye asılı. Giysileri, sandalyenin arkalığına gelişigüzel atılmış. Hiç kimse görmese, dokunmasa bile, sandalyenin, masanın ve giysilerin varlıklarını sürdüreceklerinden kuşkusu yoktu. Onların var olduklarını biliyordu ve onların varlıklarını sürdürmeleri için, bu biliş yeterliydi. Onlardan kurtaramıyordu kendisini, gözlerini yummakla. Kaçmakla. Unutmaya çalışmakla.

Oysa şu anda hiçbir şey bilmek istemiyor. Gözlerini kapattığı, kabuğuna çekildiği zaman, istemediklerinin ağırlığından kurtulmak istiyordu. Varsın bilsindi başkaları, ama kimse bir şey söylemesindi ona. İstemediği şeylerin var olduğunu anımsatmasınlardı. Kimse bozmasındı huzurunu.

Sigarası sönmüştü bu ara. Yeniden yaktı çakmağı. Sönmüş tütünün tadı buruk. Çakmağın ışığında yeniden canlanan eşya korkutucu. Bu kez çabucak söndürüyor çakmağı. Gözleri yavaş yavaş karanlığa alışıyor. Karanlıkta ne kadar büyüseler, biçim değiştirseler, yerli yerlerinde ve oldukları gibi canlandırabiliyor gözünde evinin içindeki eşyayı. Hepsinin üstünde ellerinin izi var. Hepsi ondan bir parça haline gelmiş. Hepsinin bir anısı var. Ortaokul öğrencisiyken, elişi dersinde üzerine kanaviçe ile sarı çiçekler işlediği köşe yastığı. Bir bacağı yıllardır sallanan masa. Misafir odasındaki, kumaşları eprimiş, dedesinden kalma koca koca dört berjer koltuk. Sigaradan yanan köşesini piyanonun altına sokarak gizlediği çiçekli Isparta halısı. Sonra piyanosu. Yine dedesinin, Gazi Eğitimi bitirdiği yıl bedestenden alıp ona armağan ettiği, hem de Pleyel marka düz piyanosu. Tuşlarının rengi sararmış, cilası yitmiş, pedalı kopuk. Ama akorduna diyecek yok. Kaçmayı düşünürken bu piyanoya güveniyor. Ekmek parası.

Bütün bu eşyanın belirli ve somut bir gerçekliği vardı, kendisinin dışında. Belki eti kemiği bile apayrı bir varlık gibi, onlarla birleşmişti. Bu bir mal sevgisi, mal düşkünlüğü değildi. Gerçekte en az önemsediği şeydi onların mal olarak varlıkları. Ama kendisini onlarsız düşünemiyordu. Var-

lığının sınırlarını çiziyordu onlar. Kendisinden kaçmak, sınırlarının dışına taşmak istedikçe eteklerinden tutup çekiyorlardı. Onları koyacak bir yer gerekti. Bir ev gerekti. "Otur oturduğun yerde" diyorlardı. "Kadın kadıncık otur. Okuluna git. Majör ve minör gamları öğret öğrencilerine, Chopin çal, Ravel çal. Saati yüz kuruştan mandolin, yüz yirmi beş kuruştan piyano dersi ver. Yemek pişir, çamaşır yıka, ütü yap, köşe yastığı işle. Dul bir kadın ortalıkta dolaşmaz. Erkeklerle arkadaşlık etmez. Hele evli erkeklerle. Bir isteyeni çıkarsa, yaşına başına, kim olduğuna bakmadan evlenmesi gerekir. Sabun fabrikatörü Aslan Şükrü mü olur, veteriner İhsan mı, ne önemi var? Yaşlı başlı olsun, zararı yok. Çocukları da olsun. Daha iyi. Çalışmaktan kurtulursun. Evinin hanımı olursun. Bak, istersen Necati'yle de evlenebilirsin. Neden beğenmiyorsun adamı? Nevzat bile uygun görmemiş miydi bir zamanlar?"

Ama, dur işte orda. Ayağın sekmesin. Dur.

Duruyor.

Odada onu üşüten bir loşluk var. Başını, şu omuz çukuruna dayasa. Sokulsa, sokulsa, iyice yapıştırsa gövdesini onun gövdesine. Onun sıcaklığıyla ısınsa.

"Yavaş. Zayıflık yok. Çocukluk yok. Akıllı uslu durman gerek. Ne olacağını biliyorsun sonra. Seveceksen, içinden seveceksin artık. Akıllı uslu seveceksin..."

Akıllı uslu.

Sigarasının dumanını iyice çekiyor ciğerlerine, sonra sonuna kadar üflüyor dumanı; duman düzgün bir huni biçiminde genişleyerek gidiyor. Belirsiz bir uzaklıkta, görünmez bir elin dumanı dalgalandırarak dağıtacağını biliyor.

Akıllı uslu...

Gazi Eğitim Enstitüsü son sınıfındayken tanışmıştı Galip'le, Galip Harp Okulu'nun son sınıfındaydı; yalnız pazar günleri izinli çıkabildiği için, yalnız pazar günleri buluşurlardı. Ankara koskoca bir bozkırdı. Gazi Orman Çiftliği'nin bodur ağaçları altında, gözlerden gizlenecek, şöyle rahatça öpüşebilecekleri bir gölgelik bile yoktu. El ele tutuşarak gezinirler, ama, bir subayla karşılaştılar mı, hemen çekerlerdi ellerini birbirlerinden. Ne kadar da çok subay vardı Ankara'da o zaman. Ne kadar da sert sert bakarlardı...

Galip boncuk boncuk terlerdi. Hele Nermin'in adının okulda solcuya çıktığını öğrendiği zaman ne kadar korkmuştu zavallıcık. Ama erkeklik etmişti doğrusu. Bırakmamıştı Nermin'i. Arada sırada sinemaya da giderlerdi. Localar vardı ama, hem pahalıydı, hem de ışıklar yandığı zaman tanıdıklar görür diye çekinirlerdi locaya gitmeye. En arka sıradan bilet alırlardı. En çok da, Ulus'taki Yeni Sinema'ya giderlerdi. En güzel filmler oraya gelirdi. Sinemanın daracık koltuklarında, el ele, ter içinde, korku içinde, can çekişmeyi andıran bir telâş içinde sevişirlerken, filmi de kaçırmak istemezlerdi.

Acı bir güçle çekti sigarasının dumanını, bir süre ciğerlerinde tuttu, sonra yavaşça, yumuşakça üfledi karanlığa doğru. Dumanın izini görür gibi oldu boşlukta.

Ne kadar isterdi halka halka dumanlar üfleyebilmeyi. Gerçi bu daha çok erkek işiydi. Olsun. Doğru dürüst örgü örmesini, dikiş dikmesini de bilmezdi. Yemek pişirmek de gelmezdi pek elinden. Hiç değilse, bazıları gibi, bu beceriksizlikleriyle övünebilse. "Üzülmeye değmez bunlar için. Senin çok daha üstün ve önemli yeteneklerin var" derdi Nevzat. Oysa üzülmeye değerdi. Galip ne kadar isterdi onun kadınca birtakım yetenekleri olmasını. Hele Galip'in annesi. Kadıncağız Nermin'in piyano çaldığını öğrendiği zaman, onun çok zengin bir ailenin kızı olduğunu sanmış önce, sonra ne kadar düş kırıklığına uğramıştı. Hem parasız, hem de ev işi bilmeyen bir gelini olduğuna çok üzülürdü. Üzüldüğünü gizlemezdi de.

"Oysa ben, hormon dengesi düzenli, olağan yapıda bir kadınım. Bir çocuğum olsun isterim. Ben çocuklara bayılırım."

Bunu bir gün Nevzat'a söylemişti. Burada olmazdı elbet. Ama İstanbul'da olsalar... Niçin olmasın? Orada kim kime, dum duma. Ama, Nevzat bile inanmamıştı bu isteğinde içten olduğuna. Belki de korkmuştu, kim bilir?

Yeniden eğilip baktı adamın yüzüne. Onu neden sevdiğini söyleyebilir miydi, neydi onu bu adama bağlayan? Daha doğrusu, bu soruyu aklından geçirdiği için hemen pişman olmayacağı bir gün gelecek miydi?

Bu böyleydi işte. Sevgi denen nesnenin güzelliği, nedensiz ve tartışmasız olabilmesindeydi. Daha doğrusu, birtakım nedenlerin üstünde bir bütünlüğe ulaşabilmesindeydi. Yoksa, Nevzat'ı sevdiğini söylerken, bir-

takım nedenler ileri sürebilirdi, istese. Bütün, o kaygılı, tasalı ve kararsız görüntüsü altında, güçlü bir kişiliği yok muydu Nevzat'ın? Belki ne yöne gideceğini henüz kestirememişti. Bu yüzden akıntıya kapılıp sürüklenmesi işten bile değildi. Macide'yle evlenmesi de bir bakıma bundandı. Oysa, Nermin'le birlikte olabilseydi, yalnız kendi yalnızlıklarını yenmekle yetinmeyeceklerdi hiç kuşkusuz. Pek çok şey yapabilirlerdi. Hiç değilse bu anlamsız, amaçsız, saçma sapan yaşama düzeyini aşabilirlerdi. Bunun böyle olacağına inanıyordu. Bunun böyle olması gerekliydi. Her şeye karşın. Onu bırakıp gitmeye karar vermiş olsa bile. Çünkü, o hep bir büyük umuttu. O umudun hep yaşaması gerekti, içinde. "Belki bir gün..." diyebilmeliydi.

Duraksadı. Yoksa, hiçbir sağlam temele dayanmayan, bayağı ve olağan bir sevgi tuzağına saplanmıştı da, kendi iç namusluluğu açısından mı, bu sevgiyi böylesine haklı gösterme çabasına düşmüştü?

"İşte şimdi ben de Nevzat'a benzedim," diye mırıldandı ağlar gibi. Sağlam temele dayanmayan da ne demekti sanki? Bu adamı içi çekmişti. Bu adama rahatça sokulabilmişti. Ondan utanmayabilmişti. Ona güvenebilmişti.

"Bir de, tehlikenin, hiçbir şeye aldırmadan, herkese ve her şeye meydan okuyarak oyun oynamanın zevki..."

Bunu böylece söyleyebilmek güzeldi işte. Oysa, gerçek olan, onunla her buluşmalarında bu soruları, gizli ya da açık, durmadan kendi kendine sorması. Haklılığını, ya da, hiç değilse, mutluluğunu kendi kendine savunmayı gereksinmesi.

Belki kaçmak isteyişinin gerçek nedeni de bu. İstediği kadar, "kentsoylulara özgü bir davranış" diye avunmaya çalışsın; istediği kadar, "yüzyıllar boyunca erkeklerin egemen olduğu bir düzenin belirlediği kurallardır bunlar", desin. Nereye varmak istediğini, daha doğrusu, neyin doğal, neyin yapay olduğunu bilmediği sürece, acı çekmesi olağandı. Acı çekmesini doğal görmesi; haklılık, haksızlık tartışmaları içinde çok güzel bir yaşamı kendisine dert etmesi ve bundan kaçmaya çalışması da anlaşılabilir bir şeydi.

Nevzat'la ilişkisinin evlilik içi ya da evlilik dışı olması değildi önemli olan. Evliliği denemişti bir kez. Sonuna kadar. Yapay olan evlilik kurumu da değildi belki. Eninde sonunda, her evliliğin, her ortak yaşamın içinde,

kişilerin davranışlarıyla oluşan değişik kurallar uygulanabilirdi. Yapay olan, iki insanın, birbirlerini "sevmek zorunda" olduklarını sanmalarıydı.

Bu yanlışlığı Nevzat'ın bile anlayabilmiş olduğundan kuşkusu vardı. Bir gün, "Niçin Macide'den ayrılmamı istemiyorsun? Onunla mutlu olmadığımı bildiğin halde," demişti. "Seni seviyorum, seninle evlenmek istiyorum."

Oysa, göründüğü kadar kolay bir çözüm değildi bu. Macide'nin boşanmaya hiçbir zaman razı olmayacağı bir yana, bu böyle olmasa ve evlenebilseler bile, bu evliliğin mutlu olmaları için yeterli olabileceğini düşünmek, en azından fazla iyimserlik olurdu.

"Hiçbir kadın, birden çok yattığı ve yine de yatmak istediği bir erkekle evlenmekten kaçınmaz yârim," demişti ona. "Üstelik, o erkekle evlenmenin yollarını arar. Bunu sağlamak için her yola başvurur. Ben de seninle evlenmeyi isterim elbet. Daha doğrusu, hep birlikte olmayı. Seni başkasıyla paylaşmamayı. O kadar ki, bu, bir başkasını öldüresiye mutsuz kılacak bile olsa, bana vızgelebilir. O kadar büyük bir yalan söyleyemem sana. Sorun bu değil. Gerçekte, sen de, ben de, ne aradığımızı bilmiyoruz. Sen Macide'den ayrılsan ve benimle evlensen, ömrümüzün sonuna kadar birbirimizi sevmek zorunluğunu duyacağız. Ya da korkunç bir başarısızlık olacak. İtiraf etmek istemeyeceğiz. Oysa ben, 'mı olurdu? mıydı? saydı? demeyi böyle bir başarızlığa yeğ tutuyorum."

İçini çekti. Bunları söylerken bile içten değildi. Bütün yaşamları boyunca Macide'nin anısını bir kambur gibi sırtlarında taşımayacaklarını bilse, dahası, Nevzat'ın, bugün, büyük bir içtenlikle göze aldığını söylediği bu boşanmayı bir gün bir fedekârlık olarak tanımlamayacağından, belki başına kakmayacağından kuşkusu olmasa...

Üstelik, Nevzat'ın bir karar almak zorunda kaldığı zaman ne kadar sıkıldığını bilirdi. Bir devlet dairasine işi düşse, uyku girmezdi gözüne. Tanıklık etmekten, vergi yatırmak için vergi dairesine gitmekten, oturma belgesi ya da iyihal kâğıdı almak için muhtara başvurmaktan çekinirdi. Nerde kaldı ki, boşanmak için mahkemeye gitsin, avukat tutsun. Bir yığın ürkütücü işlemler, sorgular, yargılanmalar dizisiydi böyle bir girişim. Başka hiçbir neden olmasa, salt bu korkuyla, eninde sonunda Nevzat'ın cayacağını biliyordu. O zaman, her şey biterdi. Sevgi de, mutluluk da.

Ama, belki de yanılıyordu. Belki Nevzat da dayanısının sonuna gelmişti. Belki de Nermin bir bahaneydi. Eğer öyleyse, yine en iyisi, onu kendi kararıyla başbaşa bırakmak değil miydi? Nermin olmadan yapsın ne yapacaksa. Kendi özgür iradesiyle. Nermin'in desteğini gereksinmeksizin.

Durmadan kendisini karşısındakinin derisi içine sokmaya çabalaması da, Nevzat'tan ona geçen bir alışkanlık olsa gerekti. İki insan arasında gerçek bir anlaşma kurmanın başka yolu da yoktu. Bir oyunda, karşılıklı konuşan iki oyuncunun, yalnız kendilerine düşen sözleri bellediklerini, karşılarındakinin ne söyleyeceği hakkında bir bilgileri olmadığını düşünmeli bir an: Yeni okuma öğrenmiş bir ilkokul öğrencisinin ödev okumasından farklı olmazdı herhalde. İki kişi, üstelik birbirlerini sevdiklerini savunan iki kişi, konuşurken, bir sözün arkasından ötekinin az çok ne diyeceğini, ne demek isteyeceğini, nasıl davranacağını, nasıl bir tepki göstereceğini kestirebilmeliydi.

Gözlerini yumdu:

"Peki ben gerçekten üzülmüyor muyum bu durumda? Binde bir bile olsa, kendimi oyuna gelmiş gibi hissetiğim olmuyor mu?"

Olmaması gerek. Çünkü bu yakınlığı isteyen, arayan, yaratan, kendisi. Dert yanmaya hakkı yok. Bir de o, içinden hiç atamadığı nesnel korku olmasa. Kötü sözler duymak, sorguya çekilmek, taşlanmak... Kapıya birden vurulacak sanki; polisler zorla içeri girecekler, onları yarı çıplak yakalayıp, konu komşunun gözü önünde, öylece karakola sürükleyecekler; yüzlerine tükürülecek, aşağılanacak, hapislere atılacaklar...

Bu, öylesine elle tutulur bir korku ki... Bazen, Nevzat'ın kollarının arasındayken aklına geliyor; bir tıkırtı işitir gibi oluyor merdivenlerde, ya da, alt katın kapısı yerine, onun kapısını çalan biri oluyor; o zaman buz gibi kesiliyor bütün vücudu; ne kadar belli etmemeye çalışsa, bir daha kendine gelemiyor kolay kolay.

Oysa hiç oralı görünmüyor Nevzat. Ne güzel uyuyor. Düş bile görüyor, tatlı tatlı. Ya da görmüyor. Düşsüz ve rahat. Aldırışsız. Oysa, bunun doğru bir gözlem olmadığını biliyor. Onun, için için ne kadar huzursuz, ne kadar tedirgin olduğunu biliyor. Belki, o, biraz daha kolay dizginleyebiliyor sinirlerini. Fark burda. Yoksa, Galip de böylesine kendinden geçerdi seviştikten sonra. Bütün erkeklerde ortak olan bir davranıştı bu. Erkeklere

özgü bir rahatlık. Boşalmanın, tükenmenin, gerginlikten kurtulmanın rahatlığı.

Bu rahatlığın kendi içinde de var olduğunu hep sandığı halde, değildi öyle, biliyordu. Gerçekten rahat olduğu zaman bile, bu rahatlığın farkında oluşu onu rahatsız etmeye yetiyordu.

Bir de, geceyarısı uyanmak, onu da uyandırmak zorunluluğu. O tatlı bitkinliği yanda kesmek. Yeniden, korkular, çarpıntılar içinde, sevilen insanı, bir daha ne zaman buluşacaklarını bilmeden, uzun bir yolculuğa çıkıyormuş gibi yolcu etmek. Üç gün mü, on gün mü, bir ay mı?

Avuç içi gibi ufacık bir kentte, kimsenin dikkatini çekmeden buluşmak, haberleşmek ne kadar zordu. Bazen, acele bir ameliyat uydurup, ansızın çıkagelirdi Nevzat. Kapıyı üç kez kısa kısa vururdu. Evde başkası varsa, ağırdan alırdı Nermin, kapıyı açmak için. Öyle anlaşmışlardı. Kapı hemen açılmazsa Nevzat döner giderdi. Kapıyı açtığı zaman kimseyi bulamayacağını bilirdi Nermin; ne kötü olurdu. Evdeki arkadaşını boğmak geçerdi içinden. Bazen, birkaç gün öncesinden, bir gece nöbeti, bir arkadaş toplantısı bahane ederek evden uzaklaşma olanağı buldu mu, Nermin'e haber iletirdi. Bu haber iletme, haberleşme de ayrı ve güç bir sorundu. Durmadan yöntem değiştirmek gerekirdi. Sonra, buluşma gününü, saatini beklemek. Gündüz buluşmaları hemen hemen olanaksızdı. Dedesinin sağlığında, onun hastalığını bahane ederek gelmişti birkaç kez Nevzat. Ama o öldükten sonra, bu bahane de kalkmıştı. Çok kez, gece saat ondan sonra gelirdi. O saatte apartmanın giriş kapısı kapatılmış olurdu. Nermin'in, saat ondan az önce, merdiven ışıklarını yakmadan, sessizce aşağıya inip, sokak kapısını aralaması gerekirdi. Bir kapı açılsa, birisiyle karşılaşacak olsa ne diyeceğini uzun boylu tasarlardı her seferinde. Yine de, hiçbir bahane kandırıcı görünmezdi gözüne. İyi ki hiç böyle bir rastlantı olmamıştı bugüne değin. Ne kadar hazırlıklı olursa olsun, herhalde dili tutulur, dizi kesilir, söyleyecek sözcükleri unuturdu.

Daha sonra bekleyiş. Geçmek bilmeyen dakikalar. Bu kez, kendi kapısının arkasında, sırtı kapıya dayalı, yürek çarpıntıları içinde, merdivenlerdeki belli belirsiz ayak seslerini dinlemek. Aralık kapının hafifçe zorlanışı. Gözgöze geliş. Bir süre, hiçbir şey konuşmadan, hiçbir hareket yapmadan, öyle, el ele, kapı önünde duruş.

Bir dahaki buluşmaya kadar, bu tür anılarla oyalanması, avunması gerekirdi.

"Böyle olacağını biliyordum az çok. Bundan yakınmaya hakkım yoktu. Mutluluğumun karşılığını şöyle ya da böyle ödemem gerektiğini biliyordum..." diye düşündü sesizce. Ama, daha şimdiden, "geçmiş zaman" kipini kullanarak düşürmüş olduğunu fark etmedi.

"Bu gece son," dedi. "Hiç değilse, Edremit'te bu son gecemiz."

Oysa, bu kadar kararlı olabileceğine inanamıyordu henüz.

Yan gözle uyuyan adamı süzdü yeniden. Adamın burun deliklerinden birinin ötekinden daha geniş olduğunu fark etti. Ne tuhaf. Daha önce nasıl olmuştu da dikkatini çekmemişti? Soluk alıp verdiği sırada bu deliklerden biri ötekine göre daha fazla açılıyor, yuvarlaklaşıyordu.

Her şeyi unutup, gülmeye başladı. "Ay..." dedi. Sesi yüksek çıktı. Bu burnu tutup ısırmalıydı. Ne güzeldi o ucu toparlacık burun. Dişlerinin ucuyla, şöyle hafifçe, canını acıtmadan... Saçları da nasıl darmadağın. Ona kızdığı zaman, daha doğrusu kızmış göründüğü zaman, bu saçları top top avcuna alır, çekerdi; canı çok acıyormuş gibi suratını buruşturur, bir yandan da kıskıs gülerdi Nevzat. Berbere gitmeyeli yine bir aydan fazla olmuştu herhalde, saçları kulaklarının üstüne dökülüyordu. İçlerinde tek tük aklar da vardı. Ter ter –ama güzel– kokarlardı hep.

Çekinerek elini uzattı. Eli havada kaldı. Adam uyanacakmış gibi gerindi, içini çekerek yerinde döndü. Başı şimdi yastığın Nermin'den olan tarafında, iyice.

Yine Galip'i düşünüyor Nermin. Onun da böyle çocuksulaşırdı yüzü, uyuduğu zaman; ama o yüz, genç ve tapılası güzel bir yüzdü; hiç uyanmasın, konuşmasın, kımıldamasın, o yüzü hep uyurken seyretsin, isterdi. Gözlerini açtığı zaman bütün büyüsünü yitirirdi. O koyu mavi gözlerde nasıl derin bir boşluk belirirdi. Eski çağların usta bir Yunan taşyontucusunun elinden çıkmış gibi, düzgün, biçimli, dolgun dudakları vardı. Ama, konuştuğu zaman, anlarından başka söz edecek bir şey bulamazdı. Ölümünden önceki günlerde, artık eve pek uğramaz olduğu gecelerini, Nevzat'la, Necati'yle, Savcı Şevket'le birlikte, Terzi Nuri'nin dükkânında içerek geçirmeye başladığı zaman, o çizgisiz mermer yüz de kırışmaya, anlamlı bir görünüm kazanmaya başlamıştı.

"Neye yaradı bu ölüm?" dedi içini çekerek. "Beni mi, yoksa kendisini mi cezalandırmak istedi? Ve şimdi yok. O güzel yüz yok..."

Kocasının arkasından söyleyebileceği tek söz buydu galiba.

Oysa Nevzat'ın zamanından önce yaşlanmış yüzü, kırış kırıştı. Gözlerinin kenarında derinleşmiş çizgiler. Sakalı uzamış. Omzunun biri yorganın dışında. Esmer, güçlü bir omuz. Sol memesinin üstünde, ucu kıllı, kocaman bir et beni. Bu et benini ilk görüşünde, öylesine iri, dolgun ve şişkin görünmüştü ki gözüne, dokunacak olsa hemen kopacak ve kanayacak diye korkmuştu. Üstelik tiksinmişti de. Oysa, şimdi, bu et benini titreyen elleriyle hafif hafif okşarken, bir çeşit cinsel coşkuya kapılıyordu.

Sevgi buydu demek. Görünümün önemi yok değildi, ama, insan bir kez sevmeye başladı mı, güzellik, çirkinlik kavramları da değişmeye uğruyordu. Elbet çirkin erkek sayılmazdı Nevzat. Güzel değildi ama, Galip'ten çok daha erkekti. O et beninin altında kaslaşmış kasları, ameliyat yapmaktan sertleşmiş kolları... Sonra o eller. Hep öpmek istediği, okşamak istediği o anlamlı eller.

Ne kadar yadsımaya çalışsa, Nevzat'ın erkek çekiciliği, fizik gücünün duyguları üstündeki ağırlığı, belirgin. Bu fizik gücü düşününce içi bir tuhaf oluyor.

Sevgiyi yalnız duygusal, düşsel bir yaklaşış olarak düşünmenin olanağı yok.

Ama artık gitmesi gerek onun. Gitmesi. Büsbütün gitmesi.

Bu son gece bir aksilik olmasa.

Onun bu saatte evinden çıktığını bir gören olsa, kıyametler kopar.

"Peki, ne olur kıyamet koparsa?" dedi birden.

Sonra yine kendisi yanıtladı:

"Hiç. Olsa olsa taşlanırım."

Gülmeye çalıştı.

"Evli bir erkekle zina yaparken..."

Sonra?

Ne diye üzülüyordu sanki? Biraz da o alsındı sorumluluğu üstüne. Oysa, nasıl da derin derin uyuyor. Bir ters rastlantıyla bütün yaşamlarının altüst olacağını bile bile. Ama artık bilmese de olur. Çünkü bu son.

"Mu?" dedi korkarak, içi ezilerek. "Yapabilecek miyim ben bunu? Gücüm yetecek mi buna? Son anda caymıyacak mıyım?"

Yine çakmağı yaktı, yüzüne baktı adamın.

Hiçbir zaman olgunlaşmayan küçük çocuklardı erkekler. Öyle işte. Nevzat'ın da başka erkeklerden farkı yoktu. Yüzündeki –günlük, zorlama– kasıntı gevşeyiverince onun yüzü de Galip'inkine benziyordu. Ne var ki, Galip'in yüzü her zaman gevşekti. Kasıntısızdı. Ancak aptal bir erkeğin yüzü güpegündüz kasıntısız, çizgisiz olur. Aptal ve kaygısız bir erkeğin yüzü. Galip'in yüzü. Çizgisiz. Güzel. Parlak. Her zaman sinekkaydı tıraşlı.

Hava yeniden soğuyordu galiba. Üşüdüğünü fark etti yeniden. Vücudunu koyuverdi sıcak yatağın içine. Çıplak eti, Nevzat'ın çıplak etine değinceye kadar sokuldu ona. Onun yanında yatıyordu, çıplaktı ve buna şaşırmıyordu bile. Öylesine rahat, öylesine doğal bir yaklaşıştı bu. Onun çıplaklığını da yadırgamıyordu. Oysa, evlilikleri süresince Galip'in bir kez bile yanında soyunmasına göz yummamıştı. Bir kez bile Galip'in koynuna tam soyunmuş olarak girmemişti. Bir kez bile Galip'in onu çıplak görmesine izin vermemişti. Oysa yalnız, yüzü değil, vücudu da güzeldi Galip'in. Bir taşın üstüne çıkıp, eline mersin yapraklarından bir çelenk alarak kımıldamadan dursa, Olemp Tanrılarına benzetilebilirdi. Bunu söylemişti de ona. Adam, yakışıklı olması bir suçmuş gibi, kızarmış, bozarmış, kendini bağışlatmaya çalışmıştı.

"Şımarıklıktı benim yaptığım. Bal gibi şımarıklıktı. Beni dövse yeriydi. Evinden kovsa..."

Daha başından yanlıştı evlilikleri. Hiçbir ortak yanları yoktu. Bunu ikisi de biliyordu. İkisi de körü körüne yürümüştü. Aslında, bağışlanmayı istemesi gereken kendisiydi. Daha ilk buluşmalarında anlamıştı Galip'in nasıl bir erkek olduğunu, ama onunla oynamaktan hoşlanmıştı bir kez. Bir oyundu bu. Galip de oyuncağıydı. Belki de bu yüzden, Galip'le evliliğini ciddiye almamıştı. Onun yanında soğuk bir kadın olmaktan kurtulamamıştı. Onun kendisini okşamasından hiç zevk almamıştı, tiksinti duymuştu. Bir kez bile kendinden geçtiğini anımsamıyordu. Bunda Galip'in suçu olduğunu da söyleyemezdi pek. Tam tersine, fazlasıyla sabırlıydı adam, bencil değildi, güzel konuşmasını becerememese bile, kar-

şısındakine zevk vermek için gücünün sonuna kadar uğraşırdı. Yakışıklı bir erkekti ve Nermin onunla salt bu yakışıklılığı yüzünden evlenmişti.

"Bir de o, ne kadar yıkansa üstünden çıkmayan at kokusu olmasaydı!"

Atlarından söz ederken ne kadar duygulu konuşurdu. Hele o İslitaş. Nermin bile severdi İslitaş'ı. Bir soylu hayvan, insan bakmaya kıyamaz.

Galip'in bir gün kendisini aldatmaya kalkışacağını aklının kenarından bile geçirmemişti. "Aldatmak" derken, ondan beklenmeyen ilişkileri kastediyordu. Yoksa, geneleve gittiğini duymuş olsa, ya da, on beş yaşında bir kızı baştan çıkardığını öğrense, pek öyle şaşırmaz, kendisini aldatılmış saymazdı. Galip, Nermin'in okuldaki en yakın arkadaşı, biçki dikiş öğretmeni Nazmiye ile aldatmıştı onu. Yüzüne bakılacak bir kadın olsa! İki kez evlenmiş, boşanmış. İki çocuğu vardı. Otuz beşini geçkindi. Çirkindi. Yıpranmıştı. Bir erkeği baştan çıkarabilecek hiçbir özelliği, hiçbir çekiciliği yoktu.

Nermin, bir bayram tatilinde izinli olarak gittiği Bursa'dan, bir gün önce dönüp de, onları, evinde, kendi yatak odasında, kendi yatağında, başka türlü yorumlanması olanağı bulunmayan bir yakınlık içinde yakaladığı zaman, gerçekten inanamamıştı gözlerine; öylesine şaşırmıştı ki, hiçbir tepki gösterememiş, onların, gözünün önünde, üstelik biraz da ağırdan alarak giyinmelerine seyirci kalmıştı.

İkisine de öyle fazla kızmış değildi. Bu işi ondan gizli yapacakları yerde, önceden gelip izin istemiş olsalar, belki de göz yumardı. Ama aldatılmak... Nazmiye gibi bir kadınla aldatılmak... Bütün o gösterişli tavırlarına, at üstünde bir Tanrı çarpıcılığıyla dolaşmasına karşın, Galip'i hiçbir zaman gerçek bir erkek yerine koymamıştı Nermin. O bir süstü. Piyanosunun üstündeki küçük heykelcikler gibi, evini, odasını, masasını süsleyen bir biblo. Bazen, onu okşamak ister, o güzel sarışın başı avuçlarının arasına alır, gözlerini kapattırarak seyrederdi.

Karısının onu, yalnız sözgelişi değil, gerçekten de memnun bir oyuncak yerine koyduğunu fark etmiş miydi acaba Galip? Nazmiye öğretmenle ilgilenmeye başlayıncaya kadar, çok saygılı davranmıştı karısına karşı. Evliliklerinin daha haftasında, Nermin'in isteği üzerine, yatağını ayırmıştı. Yatakları iki kişilik olduğundan, küçücük odaya da bir ikinci karyola sığ-

dırmanın olanağı bulunmadığından, geceleri, Harp Okulu'nu bitirdiği zaman okulun verdiği, açılır kapanır tahta karyolasını kurar, orada yatardı. Sabahları da kendisi toplardı yatağını. Uslu bir av köpeği gibi, yalvaran bakışlarını sessiz sedasız sahibine diker, ondan gelecek yakınlığı beklemekle yetinirdi. Sabahları Nermin uyanmadan, jimnastiğini yapar, giyinir, kahvaltı sofrasını hazırlardı. Oysa Nermin hiçbir zaman ondan bu türlü özentili davranışlar beklememişti. Naz etmekten hoşlanmazdı. İşkence yapmayı ise hiç düşünmemişti. Erkekçe davransın isterdi. Acı bile çekse, böyle zavallıca boyun eğerek değil, umursamazlıkla karşı koymasını beklerdi.

Aslında, ne derse desin, nasıl davranmış olursa olsun, Galip'i sevmiş olduğunu yadsıyamazdı. Kaç kez yatağına, salt o sarışın, Tanrısal güzellikteki başını göğsüne yaslayarak uyuyuşunu seyretmek için çağırmıştı. O uyurken, uyandırmamaya, sezdirmemeye çalışarak, öperdi yüzünü, dudaklarını, çenesini. Ama, o sırada uyanır da fırsattan yararlanmaya kalkarsa, buz kesilirdi bütün vücudu. Her zaman da kaçamazdı, elbet. Boyun eğdiği de olurdu. Ama, bir kez bile, o anlatılmaz doygunluğa erişememişti, Galip'le sevişirken. Adam kansını da heyecanlandırmak, zevkine ortak etmek için çırpınırdı. Gülmek gelirdi içinden, Nermin'in. Sevişmeyi çirkin bulduğundan değildi. Evlenmelerinden önce kaçamak buluşmaları sırasında, şimdi biraz da utanarak anımsadığı aşk oyunlarına karşı çıkmamıştı. Ama, nedense Galip'le yattıkları zaman, yakınlıklar, Galip'in başladığı gibi yine yalnız başına ulaştığı bir coşkuyla sona ererdi çok kez. Bazen acırdı adama; onun nasıl üzüldüğünü görür, kendisini kınar, salt onu hoşnut etmek için, kendinden geçmiş gibi davranırdı. Nasıl da sevinirdi adamcağız. Böyle zamanlarda, onun ne kadar içten mutlu olduğunu bilir ve en çok onun bu içtenliğine üzülürdü. Her şey olup bittikten sonra, usulca: "Hadi," derdi, "git artık yatağına; başını bana doğru çevir ve uyu. Seni uyurken seyretmeye doyamıyorum!"

Nasıl da boyun eğer ve çabucak uyurdu...

İçi kuyılır gibi oldu. Ne tuhaf şey. Şu anda yanında yatan Galip olsaydı keşke. Ölmemiş olsaydı. Değer miydi ölmeye? Bir kadın için...

"Benim gibi bir kadın için... Utanmaz, kendini beğenmiş, ukâla, kafası ezilesi..."

Belediye saati bir kez vuruyor. Yarım mı, bir mi kestiremiyor.

Nasıl da güzel uyurdu Galip. Sarışın başı, o güzel, öpülesi dudaklarıyla...

Terzi Nuri'nin dükkânında, sabaha kadar içtikten sonra, bir mide kanamasından ansızın öldüğünü haber verdikleri sabahı anımsadı. Önce inanmamıştı. Sonra... Bunun kendisi için bir kurtuluş olduğunu düşünmüş müydü?

Ürperdi. Korkunçtu bu. Acımamıştı ona. Onun ölümünden herkesin kendisini sorumlu tuttuğunu biliyordu. Belki gerçekten de suçluydu; her şeye karşın, istemiş olsa, onun elinden tutabilir, çekip çıkarabilirdi her gün biraz daha saplandığı umutsuzluk çukurundan. Eğer hastalığı Nevzat'ın söylediği gibi kanserdiyse, ölümüne engel olamazdı belki; ama, hiç değilse, yaşayacağı kısacık süre içinde mutlu olmasını sağlayabilirdi. Yapamamıştı. Aldatılmış olmayı bir türlü sindirememişti içine. Hem de Nazmiye gibi bir kadınla...

Aslında bağışlamadığı salt aldatılmış olmak değildi. Gizli gizli istediği kadınla düşüp kalksın, umurunda bile olmazdı. Daha da ötesi, suçüstü yakalamış olduğu halde, eğer Galip, düpedüz yalan söylese, onun düş gördüğünü söylese, ne bileyim, Nazmiye'nin zorla koynuna girdiğini savunsa, yine de bağışlayabilirdi onu. Oysa Galip, en kötü savunma yolunu seçmiş, suçunu örtbas etmeye çalışacağı yerde, hemen kabul etmiş, bağışlanması için yalvarmaya, eline sarılıp yaltaklanmaya kalkmıştı. Ne yapabilirdi bu durumda Nermin? Budala yerine konulmaya, kendisine anlatılacak en saçma yalanlara kanmış görünmeye hazırdı. Her şeyi hoş görebilirdi. Belki de bu işin, kendi evinde, kendi yatağında yapılmış olmasına bile önem vermeyebilirdi. Yeter ki, o küçülmesin karşısında. Tanrılığını yitirmesin. Öyle, ağlayıp, ellerine, ayaklarına kapanmalara kalkmasın. Çünkü artık, onunla her karşılaşışında, o çirkin çöküşü canlanacaktı gözlerinin önünde. Ona olan saygısını yitirmişti. Bir, el değmemiş, Tanrıca güzelliği vardı zaten, onu gözünde yücelten. Bağışlanması için önünde eğilip ağlamaya başlayınca, o güzelliği de kalmamıştı. Bir kadının önünde diz çöküp yalvaran bir Apollon düşünebilir miydi?

"Onu gerçekten sevmiş olsaydım, yine öyle davranabilir miydim? Salt bir gurur sorunu muydu bu?"

Gözlerinde bir damla yaş belirdi. Ağlıyor muydu şimdi de? Bir bu

eksikti. İnsanlar neden değerini bilmiyorlardı ellerine geçirdikleri mutluluğun? İlle yitirmek mi gerekti anlamak için?

"O benim oyuncağımdı. Onunla oynadım. Sonra bıktım. Bir köşeye attım. Kınlıverdi. Onu ben kırdım. Onu ben öldürdüm."

Ne olurdu biraz daha yiğitçe davranabilseydi; anlasaydı Nermin'in içindeki kargaşayı. Kendini yitirip ölüme doğru at koşturacağı yerde, silkinmeyi, gerçek bir erkek gibi mutluluğunu savunmayı deneyebilseydi...

Tekrar doğruldu yerinden. Sessizce yataktan çıktı, ayaklarına papyonlu terliklerini geçirdi, yere düşen geceliğini omzuna attı, pencereye doğru yürüdü. Hava soğuktu, soluğu camı buğulandırıyordu. Eliyle camı sildi. Dışarda ışık yoktu. Ay bile yoktu. Tek tük yıldızlar. Yağmur kesilmişti demek. Ötede, iki katlı, Abdülhamit döneminden kalma taş yapı hükümet konağının önünde gezinen bir ışık. Bir gece bekçisi olmalıydı. Bu saatte uyumayanlar vardı sokaklarda. Sarhoşlar ve sokak köpekleri. Evlerde de uyumayanlar vardı. Başkalarını gözetleyenler, başkalarını bekleyenler.

Daha ötelerde, mezarlık yolunda, Kümbet Caddesi'ne açılan arnavutkaldırımlı çıkmaz sokağın üstündeki, tahtadan, iki katlı, kafesli, cumbalı evin köşe penceresinde, yüreği tasadan ve korkudan sıkışmış, küçücük beyninde karşılıksız bir yığın sıkıcı soru; tatlı, şirin, güzel ve saydam yüzü yorgunluktan, uykusuzluktan katılaşmış, gerilmiş, solmuş, ağlamaklı bir kadın, saatlerden beri kocasının dönmesini bekliyor...

"Zavallı Macide" diye mırıldandı. "Bunu sana ben mi yapacaktım? Ama artık beklemeyeceksin. Onu sana geri vereceğim..."

Yutkundu. Kaderin bir oyunu diyebilir miydi? İlle kendi dışında birtakım güçlere mi yüklemesi gerek bütün suçu? Kaderin oyunu çok kez güçlülere yarar. Macide'nin karşısında o her zaman güçlü. Bir yasalar, töreler var Macide'den yana olan. Güvenebilirse onlara güvenebilir. Oysa neye yarar yasalara, törelere göre haklı olmak?

Belki de sorunun bu biçimde çözümlenmesi Macide için daha iyi olacaktı. Ne de olsa, kendisini suçlu bilen, bu yüzden de karısına karşı daha sabırlı, daha cömert davranmak zorunda olduğunu sanan bir kocası olacaktı bundan sonra.

"Neden her şeyin ille bir sonu olması gerekiyor?" dedi yeniden. Bugüne kadar böyle bir soru sormak aklına gelmemişti. Ama önemli olan

bu soruya bir yanıt bulmak değil miydi? Mutlu olup olmamak buna bağlıydı. Her şeyin bir sonu vardır. Güzel şeylerin de, acı şeylerin de. Çünkü yaşamın da sonu vardır. O zaman hiçbir şeye yeniden başlamanın olanağı bulunmaz.

"Öylese neden elde olanla, yaşanılanla yetinmiyoruz?"

Şimdi büsbütün kocaman görünen yatakta tek başına, sere serpe yatan adama baktı. Bu adamı seviyordu. Ve şimdi onu bırakıp gidecekti. Bu sona kendi özgür iradesiyle karar vermişti. Acı çekeceğini bile bile. Buna hakkı var mıydı?

"Ama yok başka çaresi," dedi ağlayacak gibi. "Yok başka çaresi. Ben o kadar güçlü müyüm?"

Seviyorum derken de kendisini aldatıyor muydu yoksa? Önce Galip'i bırakmıştı yüzüstü. Şimdi Nevzat'ı bırakıyordu. Koşullar değişik bile olsa, sonuç aynı değil miydi?

Peki, düşündüğü çözüm yolunu Nevzat'ın nasıl karşılayacağını nerden biliyordu? Belki o da düşünüyor bunu, ama söylemiyor?

"Şimdi de kuşku mu?" dedi hınçla. "Şimdi de kendime suç ortağı anyorum galiba..."

Durakladı. Sevişirlerken, ne kadar kendinden geçmiş görünse, bilincini hiçbir zaman bütünüyle yitirmediğini fark ediyordu onun. Fark ettiğine göre, demek kendisi de öyleydi. Karşılıklı oyun mu oynuyorlardı? Belki. Bir ölçüde.

Bilincin bu denli uyanık kalması olağan mıydı? Başka insanlarda da bu böyle mi olurdu? Örneğin Galip için sevişmenin az çok kutsal bir yönü vardı. O an başka hiçbir şey düşünmezdi, düşünemezdi.

"Ne diye aldatmaya çalışıyoruz birbirimizi?" dedi birden. Demek ki, ikisi de, davranışlarının gerçekte olması gerekenden farklı olduğunu biliyordu. Hele az önce, Nevzat'ın çözülmemekte direnen sutyeninin kopçasını koparmaya kalkışması gülünç değil miydi?

"Kendimi haklı çıkarmaya çalışıyorum" diye mırıldandı. "Haklı olmadığımı biliyorum çünkü. Ama elimden ne gelir? Ne yapabilirim?"

Sinirleri sonuna kadar gerilmiş. Titriyor. Üşüyor. Nevzat hâlâ uyuyor. Ne tarafından bakarsa baksın, ne biçimde süslemeye çalışırsa çalışsın

evli bir erkeğin kapatmasıydı işte. Düpedüz. Ama bunlar, bu gece, birdenbire ortaya çıkmış gerçekler değildi ki. Değişen bir şey yoktu, başından beri. Yoksa, var mıydı?

Düşündü. Vardı elbet. Değişen, gün geçtikçe huzursuzluğu artan Nevzat'tı. Macide'den kopmak isteyişi içtendi kuşkusuz; ama kopamıyordu. Beklediği bir şeyler var gibiydi. Belki de Nermin'den sakladığı bir şeyler. Özellikle son bir aydır farkındaydı bunun. Ne olabilirdi?

"Çocuk..." dedi ansızın.

Beynine yakıcı bir sıcaklık yayıldı, yatağın kenarına oturuverdi. Neden olmasındı? Neden düşünmemişti bunu daha önce? Bin söz, bin davranış geldi gözlerinin önüne.

"Ne aptalım," dedi.

Nevzat'ın çocuklardan hoşlanmadığını ileri sürüşünü, daha çok kendisini avutmak amacına yormuştu. Sonra, Macide'nin son günlerdeki, tuhaf bir biçimde değişen davranışları... Eczacı Remzi Beyin üstü kapalı şakaları...

Hırsla:

"Çocuksa çocuk," dedi. "Ne değişir? Bir de çocukları olsun bakalım... Kocasını elinden almayı hiçbir zaman düşünmedim ki..."

Oysa, düşünmüştü ve bunu biliyordu.

Nevzat'ın uyanmasını istiyordu artık. Uyansın. Belki onunla gözgöze gelince şu andaki duygululuğuyla alay edebilecek gücü bulabilir. O, Nevzat'ın sandığı kadar güçlü değil. Gerçekte, zayıfın gücü en büyük.

"Uyansın" diyor. Bu gece, öteki gecelerden farklı. Bu gece, son. Bu gece anlatılmaz bir sıkıntı var içinde. Fırtınanın yaklaştığını bilen küçük kuşlar gibi telaşlı. Sığınacak bir yer arıyor. Bu ev başkasının evi olsa, yarını beklemeden hemen bu gece kaçıp gidebilirdi. Nereye olursa olsun. Ya da yalnız olsa. Yapayalnız. Belki ağlardı. Belki...

"Uyanıp da beni yanında görmese ne yapar? Ne der? Bakışlarındaki pişmanlığı yakalayabilecek miyim bu kez? Bir an için? Kısacık bir an. Sonra hemen değişir, saklanır..."

Şifoniyerin üstündeki gaz lambasının şişesini çıkardı, çakmağın aleviyle yaktı fitilini. Fitil uzamış, isli islı yanıyordu. Sabah, unutmasa da,

biraz kesip düzeltse. Hoş, düzeltmese de olurdu ya. Bir daha ne zaman yakacak... Ama, perdeyi çekmeli hemen. Bu saatte evde ışık görünmesi türlü biçimde yorumlanabilir konu komşuca. Lambanın şişesi de kirlenmiş. Neden bu kadar pasaklı oldu son günlerde? Macide'ye benzememek için mi?

"Daha neler..."

Aklından geçenlerin bir doğru yanı olduğunu kendisinden de saklayamaz ya...

Nevzat içini çekerek hafifçe dönüyor yerinde. Nermin'in gidiş gelişlerinden, belki de lambanın ışığından tedirgin olmuşa benziyor. Yumruklarını çenesine dayamış. Tıpkı sakallı bir bebek.

Bir sigara daha yaktı. Dudakları şişmiş. İçinde bir ürperti var. Gözleri Nevzat'a kayıyor: Soluk alıp verirken hafifçe açılıp kapanıyor dudakları. Üst dudağı sarkmış, dış kenarı fazla sigara içmekten sararmış ve kalınlaşmış ama, içi ince ve pembe.

Birbirine ters düşen duygular var şimdi içinde, Nermin'in. Bir yandan onun hiç oyalanmadan hemen kalkıp gitmesini istiyor; gitsin ve her şey burada, hemen bitsin istiyor. Öte yandan, kollarına atılmamak için güç tutuyor kendisini.

Ne zamandır bu kadar güçlü bir biçimde duymamıştı bu isteği. Onunla ilk buluştukları gün, kendi kendisine yaptığı bütün baskıya karşın, içinde uyanan isteği olağan karşılamak çok güç gelmişti ona. Sanki daha önceki bütün konuşmalar, bütün davranışlar, bu ânın kaçınılmaz hale gelmesini sağlamak içindi. Bunu ikisi de biliyordu ve ilk adımı atmayı ikisi de ötekine bırakmakla birlikte, ikisi de bu adımın atılmasının kaçınılmaz olduğunda kuşkusuzdu.

"Öyle de olsa, böyle de olsa, neyi değiştirir? Oyun da oynamış olsak, oynadığımız oyun bütün insanların oynadığı bir oyun da olsa, aldatmaca da olsa, çirkin de olsa, ben bu oyunu oynamayı istemiyor muydum?"

Neden bu eziklik içinde? İlk kez, yalnızlığını kabul ediyor. O gidecek birazdan. O gittikten sonra her şey sona erecek ve bütün yaşamı boyunca, onunla yaşadığı dakikaların bir düş olup olmadığını soracak kendisine. Keşke, birlikte oldukları zamanlar hiç uyumamış olsalardı, hep dolu dolu yaşamış olsalardı sevgilerini.

Biraz daha kendisini koyuverse, belki de dayanamayacak böyle beklemeye. Kendi kendini suçlayışı, haliyle alay edişi yürekten değil. "Zayıflamamalıyım" diyor. "Aklını başına toplamalıyım" diyor. Artık Nevzat'a da bakmak istemiyor. Belli belirsiz, çıplaklığının utanılacak bir şey sayılabileceğini düşünüyor. Bir çeşit bayağılık yok mu soyunuşunda? Galip'in yanında hiç soyunmamışken, Nevzat'ın yanında soyunmaktan sanki özel bir zevk alışı var ki, çirkin.

Ağlayacak gibi oluyor. Böyle giderse dayanamayacak. En iyisi giyinmek. Giyinmek ve...

"Bu işi burada bitirmek..."

Birden korktu. "Bu işi burada bitirmek..." diyordu ama, kolay mıydı bu? Kimseye sezdirmeden, iki parça eşyasını toplayıp, ansızın çekip gitmek bu kentten. İstanbul'a mı? Neresi olursa olsun mu? Elbet, başka bir yerde bir öğretmenlik verirler. Özel derslerle bile geçinebilir, bir başına olduktan sonra. Bunları kaç kez düşünmemiş miydi?

"Bu işi burada bitirmek..."

Bütün gece Nevzat da durmadan böyle söylemişti. Macide'den boşanacak. Nermin'le evlenecekler. Gerekirse buradan da gidecekler. İstanbul'a yerleşecekler. Nevzat orada muayenehane açacak, ömürlerinin sonuna kadar mutlu yaşayacaklar...

"Ne kolay!.."

Gerçekte bu işi burada bitirmenin en doğru yolu bu değil miydi? Kendisi arada olmasa bile, Nevzat daha ne kadar sürükleyebilirdi yaşantısını Macide'nin yanında? Ama, yine biliyor ki, Nevzat ne kadar istese de yapamaz söylediklerini. Macide razı olmaz. Ortalık birbirine girer ve en çok acı çekecek olan, yine kendisi olur.

"Ya bir de çocuk varsa?"

Birden, yorganı çekti Nevzat'ın üstünden. Yattığı yerde büzülmüş, ellerini dizlerinin arasına sıkıştırmış, tortop. Uyanmak istemiyor yine, ama kirpikleri kıpırdamaya başlıyor.

"–Uyan artık yârim..."

Nevzat, gözlerini açıyor, ilk işi yorganı üstüne çekmek oluyor. Sonra yavaş yavaş gözlerindeki kaygının yerini miyop yumuşaklığı alıyor:

"–Günaydın!"

"–Günaydın! Ama daha sabah olmadı..."

"–Niye kalktın öyleyse? Gelsene yanıma?"

"–Çıldırdın mı? Çok geç oldu. Gitmen gerek artık..."

"–Neden gerekmiş? Bıktım artık ben bu gitmelerden. Gitmek istemiyorum. Ben seni istiyorum!"

Elini dudaklarına kapatıyor adamın:

"–Sus yârim. Konuşma. Saatten haberin var mı? Biri geçiyor."

"–Olsun!..."

Nermin'in dudağına bastırdığı elini öpüyor, sıcacık dudaklarıyla; Nermin'in içi ürperiyor. "Çok geç" diye düşünüyor. Üzerine yine az önceki o tuhaf ve şaşırtıcı duygululuğun çöktüğünü hissediyor. Bugün, öteki günlerden ne kadar farklı. Hüngür hüngür ağlayarak adamın boynuna atılmazsa, iyi. Gülümsemeye çalışıyor ama, boşuna. "Saat bir," diyor durmadan. "Saat bir. Çok geç. Gitmesi gerek..."

Gitmese ne olur?

Nevzat, elinden tutup çekerek:

"–Gel yanıma," diyor. Sesinde bir tutukluk var. "Gel, hadi. Bırak düşünmeyi. Orda durma, üşüyeceksin, gel yanıma."

Ne olacak sonra? Bir kez daha birlikte olacaklar. Belki daha bir yarım saat. Sonra?

Elini zorla kurtarıyor:

"–Olmaz yârim. Senin kalkman gerek. Nerdeyse sabah olacak. Bu saatte yolda birine rastlasan ne der? Ya Macide? Köşe penceresinde seni beklediğini biliyorsun. Haksızlık etmemeliyiz kimseye. Böyle kararlaştırmamış mıydık, daha başlangıçta?"

Asılıyor Nevzat'ın yüzü:

"–Böyle konuşmanı istemiyorum."

"–Gerçek bu, yârim."

"–Bu iş burada bitecek. Bıktım artık hep başkalarını düşünmekten. Biraz da kendimizi düşünmeliyiz."

"–Hayır..."

"–Bitecek diyorum."

Nasıl da güveniyor kendine.

"–Sus yârim. Böyle konuşmanı istemiyorum."

"–Neyin var senin?"

Gülümsemeye çalışıyor:

"–Sorma. Ne kadar romantik bir kadın olduğumu unutuyorsun. Demin sen uyurken, az kalsın hıçkıra hıçkıra ağlayacaktım!.."

Yüzünü buruşturuyor Nevzat:

"–Alay etmeye çalışıyorsun ama, ben biliyorum ne kadar üzüldüğünü."

"–Benim üzülüp üzülmemem bir şey değiştirmez ki yârim. Düş görmek güzel bir şey, ama gerçekleri de görmezden gelemeyiz."

Bunları söylerken öyle bir çarpıyor yüreği, bayılacak.

"–Bak dostum..."

Öyle der Nevzat, aklı karıştığı zaman.

Sözünü kesiyor:

"–Bu konuyu yeniden açmanın yaran yok şimdi yârim. Sana bir kahve pişireyim mi, ister misin?"

Nevzat, Nermin'in bileğini yakalayarak, kendisine çekiyor, yatağın içinde doğrulup bağdaş kurarak oturuyor:

"–Peki, ne zaman konuşacağız? Ne zamana kadar bu böyle sürüp gidecek?"

Bu soruyu sorarken ne kadar içten olduğu belli.

"İçten," diyor Nermin. "Ne tuhaf, onun bu soruyu sorması. Bu gece sorması..."

"–Kahve pişireyim mi?" diye yineliyor.

"–Önce bir sigara ver."

Paketi uzatıyor. Gazocağına benzeyen çakmağı da.

İçinde tuhaf bir sabırsızlık var. Bu türlü konuşmaların gereği yok. Hiçbir şey değiştirmez bu tür konuşmalar. Daha da kötü. İkisi de bir bekleyiş içine girerlerse, bunun sonunun nereye varacağını kimse bilemez. En iyisi susmak. Konuşmamak. Oysa, farkında olmadan, iki düşman gibi bir-

birlerini kolluyorlar, birbirlerinin zayıf yerini bulmaya, yakalamaya çalışıyorlar. Sürekli bir çatışma içindeler. Arada, adamın dalgın bakışlarını yakalar gibi oluyor. Alay etmek için tam fırsat; hemen yere vurmak geçiyor içinden, sonra cayıyor. Oysa o, Nermin'in gözlerinde ufacık bir gölge yakalasa, hemen atılır üstüne.

"–Galiba ikimiz de korkuyoruz gerçek kimliğimiz ortaya çıkacak diye. Kendimizi olduğumuzdan güçlü göstermek istiyoruz. Yalanı yok bunun. Bizim sevişmemiz bir zekâ yanşması mı olacaktı?"

Kolunu sıkıyor Nevzat:

"–Çok düşünmüşümdür, Galip yerine benimle karşılaşmış olsaydın, benimle evlenir miydin?"

"–Sanmam. Sen onun kadar yakışıklı değilsin."

"–Peki, onun yerine benimle evlenmiş olsaydın mutlu olur muydun?"

Düşünüyormuş gibi yumuyor gözlerini:

"–Bilmem yârim. Belki. Büyük bir olasılıkla mutlu olurdum. Ama ne gereği var şimdi bunları konuşmanın, tartışmanın?"

"–Peki, şimdi evlenecek olsak? O zaman mutlu olur musun?"

Başını sallıyor:

"–Seninle bu kadarcık birlikte olmak bile beni mutlu kılmaya yetiyor."

"–O başka. Kaçamak istemiyorum. Soruma karşılık vermedin. Ben evlenmekten söz ediyorum."

Nasıl da ciddi...

"–Bu sorunun karşılığını vermek o kadar zor ki yârim... Göze alabilseydik, zaten şimdi böyle bir sorunumuz olmazdı, öyle değil mi?"

"–Ben göze alıyorum."

"–Düş görüyorsun sen."

"–Bana inanmıyor musun?"

Ona inanmamak mı? Belki fazlasıyla inandığı için bu konuyu tartışmak istemiyor. Başlangıçta onu değiştirebileceğini düşünmüştü. Oysa, değişen kendisi oldu. Farkında olmadan, ipekböceği gibi, yalnız ikisini içine

alacak bir koza örmeye başlamıştı. Bu kozanın dışında olup bitenler umurunda bile değildi. Keşke, kimse dokunmasa bu kozaya. O kapalı dünyanın içinde yaşayıp gidebilseler...

"–Ne korkunç şey..." diye mırıldandı.

"–Efendim? Niçin susuyorsun?"

Göz göze geliyorlar. Az önce ona "sakallı bebek" demiş olduğunu düşünüyor Nermin. En çok da fırlak gırtlağının üstündeki kıllar, sert. Yüzü daha bir sararmış gibi. Bakışlarına, içinde tuhaf kıpırtılar uyandıran, –sıla özlemi gibi– hüzünlü bir gölge yerleşmiş.

Özenle alaycı olmasına çalıştığı bir sesle:

"–Mutlu değil misin böyle sevgili yârim?" diyor. "Benim seni sevmem mutlu olmana yetmez mi?"

"–Yetmiyor. Seninle her zaman birlikte olmak istiyorum. Sen bana yaşama gücü, yaşama sevinci veriyorsun. Sen beni yeşertiyorsun. Bunun güzel bir şey olacağına neden inanmıyorsun?"

"–Muyum, dersin?"

"–Öyleyse?"

"–Bu hiçbir şeyi değiştirmez de ondan, yârim. Biz birbirimizi sevdiğimizi düşünüyoruz, ama ikimiz de bunun doğruluğuna inanmış değiliz..."

Nevzat'ın kaşları çatılıyor.

"Yok, çatma kaşlarını öyle yârim," diye sürdürüyor konuşmasını içinden. "Gerçeği görmeliyiz..."

Aslında, birbirlerinden çekiniyorlar, bu besbelli. Nermin, bir gün ona yük olmaktan korkuyor. Nevzat, kendisini, Nermin'e, kansına, bütün çevresine karşı suçlu hissediyor.

"–Öyle, öyle..." diye sürdürüyor konuşmasını. "Ben ne sana yardım edebiliyorum, ne kendime. Bir de güçlü bir kadın olduğumu savunurdum. Aptallık etmişim. Şapşalın biriyim ben. Seni de, kendimi de kurtaracağımı düşünmüştüm başlangıçta, bu tür duygu tuzaklarından. En koyusuna kendim düştüm, önce."

Duraksıyor. "Duygu tuzağı diyorum ama, ben seviyorum bu duygululuğu," diye tamamlıyor içinden.

"–Neden böyle söylüyorsun? Bizim sevgimizin kendisine birtakım

haklılık nedenleri gereksinmeyecek kadar bütünlüğe ulaşmış bir sevgi olduğunu söyleyen sen değil miydin?"

"–Doğru. Zaten onun için sana, soruna, bir yanıt veremiyorum ya. Bir kez senin Macide'den ayrıldığını düşün. Ne olacak? Bu duruma bizden önce düşmüş insanlardan ne farkımız kalacak?"

Nevzat'ın yüzü bulutlanıyor. Bir süre konuşmuyor. Sigarasını, dumanını ciğerlerine çeke çeke tüttürüyor. Gözlerini Nermin'in bakışlarından kaçınıyor durmadan. Aynı şeyleri onun da düşündüğü belli.

Sonra, kısık bir sesle:

"–Bakıyorum, seni de kendime benzettim," diyor. "Sen de kuşkucunun biri olup çıktın. Oysa bu türlü kuşkuculuğa gerek yok. Adı ne olursa olsun, ben seni seviyorum. Başkasını değil. Seni istiyorum. Senin de beni sevdiğini biliyorum. Eğer sen de benimle yaşamanın dayanılabilecek bir şey olduğu kanısındaysan, bütün güçlüklere birlikte göğüs germeliyiz."

Nermin'in omuzlarından yakalamış, kendisine doğru çekmeye çalışıyordu. Canı yanıyordu genç kadının, yine de direniyordu. Bozuk bir plak gibi, kafasının içinde "Artık çok geç! geç, geç, geç..." diyen bir ses.

" –Elbette, ben de seni seviyorum," diye işi şakaya dökmeye çalışıyor ama, Nevzat gitgide artan bir ısrarla onu kendisine doğru çekiyor. Sonunda birlikte yatağa yuvarlanıyorlar. Üstüste.

"–Bırak Nevzat," diyor heyecanını gizlemeye çalışarak. "Çocukluk etme. Geç kalacaksın. Bırak beni..."

Bırakmasını istemiyor oysa. Direnecek gibi değil. Akşamdan beri içinde hissettiği o tuhaf duygululuğun, eninde sonunda onu zayıf düşüreceğinden korkuyordu zaten. Onun yanında çıplaklığından utanmayışının nedenini de biliyordu. Katkısız bir sevgiydi bu. Bütün varlığı, onu istiyordu: Etiyle, derisiyle, sinirleriyle, yüreğiyle.

Bırakıyor direnmeyi. Yüzünü adamın çıplak göğsüne yaslıyor, hafif ter kokusunu içine çekiyor. Nevzat'ın elleri vücudunda geziniyor. Dudaklarının ıslak sıcaklığı, boynunda, kulaklarında, dudaklarında. "Yârim" diyor, "Nevzat'ım" diyor, "Sevgilim" diyor durmadan. Çok renkli bir düş görür gibi. Çeşit çeşit çiçeklerle bezenmiş, bayıltıcı kokular saçan bir bahçede dolaşır gibi. Sözcükler anlamsızlaşıyor dudaklarında. Ezilir gibi olduğunu, gökyüzüne yükseldiğini, sonra, anlatılmaz bir sevinç, neşe ve

mutluluk içinde, ona doğru yaklaştığını, onu, eritici bir haz seli biçiminde içinde hissettiğini bilebiliyor ancak. Bu an, uzasın, hiç bitmesin, bütün yaşamı bu tatlı bitkinlik içinde sürsün istiyor.

Sonra, yavaş yavaş, uyuşturucu bir serinlik sarıyor her yanını. Vücudunu sıkı sıkı saran kolların gevşediğini fark ediyor. Öyle bir dinginlik var ki içinde, bir tipiden çıkıp, bir bahar sabahında gözlerini açmışçasına, hiçbir şey düşünmeden, sadece mutluluğunun tadını çıkararak, gelişigüzel dolaştırıyor gözlerini tavanda. Çivi delikleri, budaklar, tahta yarıklarında tuhaf biçimler bulup çıkartıyor. Pipolu bir adam, çift boynuzlu bir gergedan başı.

"–Biliyor musun yârim," diye mırıldanıyor. "Ne tuhaf... İlk kez böyle... Nasıl söyleyeyim... Yeni doğmuş gibiyim. Yepyeni bir dünyaya..."

"–Seni seviyorum," diyor Nevzat. "Eşsiz bir kadınsın sen."

"–Beni böyle bulduğun için sana teşekkür etmeliyim..."

"–Benden bir çocuğun olmasını ister miydin?"

Birden bütün kanının çekildiğini sanıyor Nermin. "Çocuk..." diyor. "Bunu nasıl söyleyebilir?"

Deniyor mu onu, yoksa söylemek istediği başka bir şey mi var? Hayır. Bu böyle sürüp gidemez. Nevzat haklı. Biraz da kendilerini düşünsünler. Bunu bir vicdan sorunu yapmanın anlamı yok. Aralarında fazla olduğunu anlamalı Macide. Ne olursa olsun. Bu kadar acımak yeter. Aldanmanın da, aldatmanın da gereği yok, daha fazla. Varlığının gereksizliğini bilmeli. Silinmeli, kendiliğinden. Yoksa...

"Yoksa..."

Boğazına bir şeyler tıkanır gibi oldu. Hızla yerinden kalkmak isterken, dirseğinden yakalayarak durdurdu onu Nevzat:

"–Biliyor musun, seni ilk gördüğümde ne düşünmüştüm? Hani o yılbaşı gecesi, Orduevinde?"

"–Biliyorum. Ukâlâ bir kadın demişsin. Galip'le nasıl olup da evlendiğimi sormuşsun kendi kendine."

"–O değil. Bunu hiç söylememiştim sana, kızarsın diye. Seni daha çok Necati'ye yakıştırmıştım..."

"–Neden o?"

"–Necati iyi çocuktur. Belki biraz kendini beğenmiştir. Ruhsal dengesi de pek yerinde sayılmaz. Ama duyguludur. Zekidir. Kafası işler. Kültürlüdür. Sonra şairdir de..."

Kupkuru bir sesle:

"–Başka?" dedi.

"–Kim bilir... Belki seni benden daha çok mutlu edebilirdi..."

İçinde bir burukluk. Kızamadı. Gülemedi bile. Bir süre, öylece, kımıldamadan durdu. Güçlükle topladı kendisini. İçindeki çalkantıyı belli etmemeye çalışan tarafsız bir sesle:

"–Saçmalıyorsun," dedi sadece. "Şimdi gözlerini kapa. Sana kahve pişireyim."

Sevişmelerinden sonra Nevzat'ın onu çıplak görmesini istemezdi. İsteği yerine gelen bir erkek için çıplak kadın vücudunun fazla ilgi çekici olmayacağını düşünürdü.

Onun gözlerini kapamasından yararlanarak sıçradı yataktan. Sırtına sabahlığını, sabahlığının üstüne de Nevzat'ın ceketini geçirdi. Gaz lambasını eline alarak mutfağa geçti.

Şu anda hiçbir şey düşünecek halde değildi. Nevzat'ın sözlerinde bir kötülük olmadığını, gizli bir amaç taşımadığını biliyordu. Ama, az önceki coşkunluğu da kalmamıştı içinde. Kahveyi, küçük ispirto ocağında pişirdi. Nevzat, bol köpüklü, az şekerli severdi kahveyi. Nermin, kendi fincanına yarım şeker daha eklerdi ikisine kahve pişirirken. Nevzat'ın kahvesini, dedesinden kalma kulpsuz, tiryaki fincanına boşalttı. Kahve içmek istemiyordu canı. Cezvenin dibinde kalanı döktü. Odaya döndüğü zaman, düşündüğü gibi, Nevzat yataktan çıkmış, komodinin üstündeki mumu yakmış, giyinmiş, tuvalet masasının önüne oturmuş, aynada yüzünü inceliyordu.

Kahve tepsisini uzatırken, onu birden, Macide'yle nişanlandıklan günkü haliyle anımsayıverdi. O gün böyle değildi elbet, Sinekkaydı traş olmuştu. Üstünde, ona hiç yakışmayan, çizgili lacivert elbisesi vardı. Gömleğinin yakası taş gibi kolalıydı. Pahalı bir kravat takmıştı. Göğüs cebine de kravatıyla eş bir mendil sokmuştu; yine de, şu andaki gibi, yorgun,

hızlı yaşanmış bir geceden sonraki durulmuş, belki de usançlı bir anlam vardı yüzünde.

"–Az şekerli değil mi?"

Bekliyordu Nermin bu soruyu. Her seferinde sorardı. "Her şeyin kendine özgü bir tadı olmalı," derdi Nevzat. Şekerli kahve, sulandırılmış rakı, üstüne şeker dökülmüş kavun, pantolon giymiş kadın, sevmedikleri arasındaydı.

Fincanı Nermin'in elinden alırken onun aklından geçenleri biliyormuş gibi gülümsedi:

"–Bana kızmıyorsun değil mi? Yanıma gelsene?"

Bir kedi yavrusu yumuşaklığı, sokulganlığıyla, gitti, yanına, yere oturdu, başını dizine yasladı.

"–Rahat mısın öyle?"

"–Çok..."

"–Sigara vereyim mi?"

Ucu Nevzat'ın dudaklarından hafifçe ıslanan sigarayı aldı. Dudakları şişmiş. Tütün belli belirsiz yakıyor. Nevzat kocaman elleriyle saçlarını okşuyor:

"–Söyleyeceklerime karşı çıkma sevgilim. Hep kendimizden veriyoruz. Görünüş ne olursa olsun. Fazlasıyla ödüyoruz mutluluğumuzun bedelini. Ama artık yeter. Bir karara varmalıyız. Senin ne düşündüğünü biliyorum. Daha doğrusu, belki de bilmiyorum. Ama, benim, ikimizin yerine düşünmem gerek. Seni mutlu edebilir miyim? Belki. Hiç değilse bunu başarmaya çalışırım. Ama, herhalde benim sensiz yapamayacağımı sen biliyorsun..."

Sinirleri büsbütün geriliyor Nermin'in. "Bu konuyu hiç açmasa daha iyi olurdu," diye düşünüyor. Yalvarır gibi bakıyor adamın gözlerine. Onun o kararlı duruşundan korkuyor.

"–Macide'den ayrılmaya kesin olarak karar verdim," diye sürdürüyor sözlerini Nevzat. "Bunu yalnız seni, ya da yalnız ikimizi düşündüğüm için yapacak değilim. Onunla evliliğimiz çekilmez bir hal aldı. Suçlu kim diye kafanı yorma. Suçlu benim. Başından beri. O zavallı bir kadın. Bütün gücü, güçsüzlüğünde olan bir kadın. Ben sesimi çıkarmasam, sonuna kadar katlanır

bana. Kabalığıma, ilgisizliğime. Ama bu biçimde yaşamak, yaşamak değil ki... Onun için de, benim için de, bizim için de. Senin arada oluşun, bir rastlantı. Senin kendini suçlaman için hiçbir neden yok. Bütün sorumluluğu ben alıyorum üstüme. Söyle, ondan ayrılırsam, benimle evlenir misin?"

Sigarasını Nevzat'ın fincanının içine bastırarak söndürüyor. "Sorumluluk..." diyor içinden. "Kim kaçabilir yaşamın sorumluluğundan? Kim kime yükleyebilir kendi gerçek sorumluluğunu?"

"–Susuyorsun?"

"–Seninle evlenmeyi düşünmedim," diyor Nermin. "Seninle evlenseydik mutlu olur muyduk? Bilmiyorum. Bir ıssız adada yalnız yaşasaydık, buna hiç kuşkum olmazdı. Ama öyle değil... Seninle evlenseydik mutlu olacağımıza inanabilseydim, daha önce, daha her şey olup bitmeden, bunu sana ben de söyleyebilirdim..."

Nevzat'ın yüzü kızanyor, belli belirsiz:

"–Bunu düşünmüştük... Ama o zaman ben, aptallık ettim. Dönülmeyecek bir yola girdiğimi sanıyordum. Keşke..."

"–Yok yârim... Sen haklıydın o zaman. Bilemezdin... Kaldı ki, böyle de mutluyduk biz. Öyle değil mi? Bir hep - hiç çatışmasından kurtulabilseydik... Olanla yetinmeyi kendimize yedirebilseydik. Seninle evlenmiş olsak, birbirimizi yorar mıydık? Bilmiyorum. Aslında bir tutamak arıyorum. O zaman sorunu senin dediğin biçimde çözümleseydik, bugüne umudumuzu büsbütün yitirmiş olarak mı çıkardık? Ne olur, ölüme dek bu umut, "seydi" "saydı" - "lirdi" "lurdu" lar, pırıl pırıl ışısın içimizde. Deneyip deneyip, her deneyden yılgın ve umutsuz çıkan insanları düşün yârim. Ben pişman değilim. İyi ki sana rastladım. Ne olursa olsun, bu konuda kanım kesin. Karanm da. Ondan ayrılmanı isteyemem. Bunu kendime neden onur sorunu yapacak mışım? Beni sevmiş olduğunu bilmek bana yeter. Ama kim bilir, belki dayanamam. Kaçanm senden. Böyle bir şey olursa, seni her zaman sevmiş olduğumu bilmelisin, yârim..."

Bir süre konuşmuyor Nevzat. Bir şeyler sezmiş gibi yüzü bulutlanıyor. Sonra, gülmeye çalışarak, sigarasından derin bir soluk çekiyor, Nermin'in yüzüne üflüyor:

"–Zaten seninle konuşmak doğru değil. Sana danışmayacağım artık."

Nevzat biraz daha diretecek olsa, zayıflayacağını hissediyor Nermin:

"–Ne olur, bekle biraz daha. Bana sormadan bir şeyler yapmayacağına söz ver bana..."

"–Saçma..."

Kalkıyor, Nermin'in sırtından ceketini alarak giyiniyor. Ayakkabılarının bağlarını bağlamak için Nermin oturduğu yerden uzanıyor. Kafasından neler geçiyor adamın o anda, belli değil, öylesine dalgın. Bir an için Nermin'i karısı sanıyor olmalı ki, omzundan iterek bağlamasına engel oluyor, eğilip kendisi bağlıyor ayakkabılarının bağlarını. Oysa başka zaman bu işi Nermin yapar.

Gidiyor artık. Bir daha görebilecekler mi birbirlerini? Bu ayrılık böyle mi olacak? Oturduğu yerde, öylece, kalakalmış. Nevzat odanın kapısında bekliyor:

"–Aşağı inmeyecek misin?"

"–A, elbet yârim..."

Kollarını birbirlerinin beline dolayarak, ansızın açılabilecek kapılardan çekinmeksizin, sarhoşlar gibi sallana sallana iniyorlar merdivenlerden. Sokak kapısının önündeki taşlıkta duraklıyorlar. Nevzat çevresine bakınıyor:

"–Buraya ilk gelişimi anımsıyor musun?"

Başını sallıyor Nermin. Nasıl anımsamaz? Dedesi sağdı henüz. Yukarda, küçük odada yatıyordu. Uykusu da çok hafifti. Nevzat'ın ayaklarının ucuna basarak merdivenleri çıkışını getiriyor gözlerinin önüne. Sanki aradan çok uzun bir zaman geçmiş.

"–Kaç kez geldim buraya, saydın mı?"

Hepsini, günleriyle, saatleriyle anımsıyor:

"–Bu on üçüncü," diyor. "On üçün uğursuzluğuna inanır mısın?"

Gülüyor Nevzat, çenesinden tutarak hafifçe öpüyor Nermin'in gözlerinden:

"– Bu son gelişim," diyor. "Sakın bir şey söyleme. Karşı çıkmaya kalkma..."

Yüreği duracak gibi oluyor Nermin'in. "Bu son gelişin" diye yineliyor içinden, ama sesini çıkarmıyor bu kez. Kapının önünde yeniden kucaklaşıyorlar.

"–Bir karar vermeden, harekete geçmeden önce, hiç değilse biraz bekle yârim," diyor Nermin. "Sana yazacağım şeyler var. Lütfen..."

"–Ne yazacaksın? Her şeyi konuşmadık mı?"

"–Bekleyeceğine söz ver yârim."

"–Peki, öyle olsun. Benim de sana yazacaklarım var."

"–Bu iyi işte."

Kapıyı aralayıp dışarıya bakıyor. Komşu evlerin örtülü pencerelerinde hiçbir ışık yok. Sokağın boş karanlığında katı bir sessizlik.

"–Hoşça kal sevgilim."

"–Güle güle yârim."

Kapıyı yavaşça kapıyor arkasından. Sırtını soğuk demire dayayarak bir süre kalıyor orada. Şaşırtıcı bir durgunluk var içinde. Onu, her şeyi göze alacak kadar seviyor muydu Nevzat, gerçekten? Ya kendisi?

Ağır ağır çıkıyor merdivenleri. "Şimdi köşeyi dönmüştür," diye geçiriyor içinden. "Hükümet konağının önünden geçiyor. Gazi Caddesine sapacak. Şafak Caddesini geçecek. Çarşının içinden dolaşacak. Kümbet Caddesine sapacak.."

Yüzükoyun atıyor kendisini dağınık yatağa. Ağlayacak gibi. Sıcaklığı, kokusu, çarşaflara sinmiş yârinin; yorganı üstüne çekiyor, bu koku, bu sıcaklık dağılmasın diye; saçlarının hafif yağlı izi kalmış yastığı kokluyor.

Az önce o buradaydı. Birbirlerinin kolları arasındaydılar. Oysa şimdi burada değil. Mezarlık yolundaki amavutkaldırımlı yokuşu tırmanırken ne düşünüyor acaba? Nermin'i mi, yoksa karısını mı?

Macide'yle karşılaştığı zaman ne yaptığını, neler söylediğini anlatmamıştı Nevzat ona hiç. Yüzü nasıl bir anlama bürünür? Neler söyler? Gözlerini kaçırır mı ondan, yalan söylerken? Herhalde ameliyatın nasıl geçtiğini sorar Macide. Hastayı nöbetçi hekime bırakmayışının nedenini öğrenmek ister. Belki de hiçbir şey sormaz. Hemen yorgunluk kahvesi pişirmeye kalkar. O zaman Nevzat'ın yüreği sızlar. Karısını kucaklaması, öpmesi gerekir. Sonra yatarlar. Çok yorulduğunu ileri sürerek...

Bütün bunları düşünmesine neden var mıydı? Nevzat başkasının malıydı. Birçok erkeğin yaptığı gibi, arada sırada, gönlünü eğlendirmek için bir başka kadına gidiyor.

Bu gece artık uyuyamaz. En iyisi kalkıp biraz iş yapmak. Ama ne? Elektrik yok. Elektrikler geceyansı kesilir. Biraz çamaşır yıkayabilir. Ya da yemek pişirebilir gazocağında. Alt kattakiler gidiş gelişlerinden rahatsız olmazlarsa...

"Alt kattakiler" der demez yüzünü buruşturdu. İsteksizce kalktı, tuvalet aynasının önüne oturdu. Gaz lambasının ışığında yüzünde öyle koyu bir yorgunluk anlamı var.

Yavaş yavaş saçlarını fırçalamaya koyuldu. Tırnakları uzun, ama ojesiz. Okulda oje sürmek yasak. "Kızlara kötü örnek vermemek gerek", der, okul müdürü. Oje sürmek, kötü örnekmiş. İpek çorap giyilmesinden de hoşlanmaz.

Fırçayı masanın üstüne bırakarak yüzünü inceliyor yeniden. Gözlerinin altı çökmüş. Kaşlarını da alması gerek biraz. Ellerini geceliğinin aralığından sokarak vücudunda dolaştırıyor. Erkeğin avuçlarındaki sıcaklık yok, ellerinde. Saçlarını avuçlayıp çekiyor:

"Kendine gel, sevgili yârim. Bu kadar romantik olmak sana yakışmaz. Sonra dayanamazsın, yıkılıverirsin..."

Kalkıp piyanonun başına geçiyor. Kapağını kaldırıyor. Hafifçe dokunuyor tuşlara. Sabah üçüncü saate kadar dersi yok. Üçüncü saatte yedinci sınıflara majör gamları anlatacak. Müzik tarihinde Chopin'den söz edecek. Chopin'in yaşamını konu alan film gösterileli beri, hepsi tutkun Chopin'e. Daha doğrusu Chopin'i oynayan Cornel Wild'a. Özellikle kızlar. Oğlanlardan biri de onu Merle Oberon'a benzetti. Öğle paydosunda çevresini sarıp, n'olur hocanım Polonez'i çalın diye tutturuyorlar. Okulun piyanosu yok. Mandolinle Polonez çalıyor. Şimdi hepsinin gözünde verem güzel bir hastalık.

Piyanonun kapağını kapattı. Çok kez sormuştu kendisine: Onlara müzik dersi vermesinin ne önemi vardı? Bu çocuklardan çoğunun karnı iyi doymuyordu. Pek çoğu ortaokuldan sonra okumayacaktı. Kızların hemen hepsi, daha son sınıftayken nişanlanıp, evlenecek, on altı, on yedisinde çocuk doğuracaktı. Chopin, Polonez, Do Majör gam, Ravel'in Bolerosu... Gülünç değil miydi?

"Ravel'in Bolerosu" diye mırıldandı. İçini çekti. O bidüzüye giden ve sonu gelmeyecek sanılan ezgi....

Belki bir gün, içlerinden biri, bir yalnızlık anında, ıslıkla Chopin'i çalarak avunmanın yolunu bulacaktı. Belki bir başkası, ne olduğunu, kimin olduğunu anımsamaksızın, Beethoven'in "Neşeye Övgü"sünü mırıldanarak, kendisine yeni bir yaşama gücü sağlayacaktı.

"Ya beni kim kurtaracak?" dedi ansızın.

Deliler gibi yumruklamak istiyordu piyanonun tuşlarını. Ne gereği vardı bu serüvenin? Uslu akıllı oturuyordu. Ders veriyordu. Do Majör gam, diyordu, piyanissimo, diyordu, allegro mayestozo'yu anlatmaya çalışıyordu.

"Nereden karşıma çıktı sanki?" diye söylendi, ağlamaklı bir sesle. "Ne yapacağım şimdi? Ondan ayrılamam. Ondan uzaklaşamam. O da benden ayrılmaz. Ama bunun sonu yok. Yok bunun çaresi. Tanrım. Yok bunun çaresi..."

Odanın içinde yüksek sesle ağlayarak dolaşmaya başladı. Gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Hiçbir şey düşünmemek, kendi sesini işitmemek için yumruklarıyla kulaklarını tıkamaya çalışıyordu. Boşuna. Beyninin içinde zonklayan bir ses:

"Ancak o ölürse düzelir her şey!"

Yüzünde belirdiğini sandığı çirkinliği görmemek için kaçınıyor bakışlarını aynadan:

"O ölürse düzelir her şey..."

Yeniden yüzükoyun atıyor yatağa kendisini.

"Korkunç bir şey. Korkunç bir şey bu. Nasıl oldu da böyle bir şeyi düşünür hale geldim? Demek doğru? Demek, sevgi denilen şey bu kadar çirkin olabiliyor? Ya bunu benim gibi Nevzat da düşünürse? Ya yalnız düşünmekle kalmayıp..."

Korkuyla doğruluyor yataktan:

"Olamaz. Yapamaz. Neler düşünüyorum..."

Boş gözlerle bakınıyor çevresine. Karar kesin. Yok başka çıkar yol. En iyisi kaçmak. Uzaklaşmak buradan. Olanları, olabilecekleri, tek başına, dingin

bir kafayla düşünmesi gerek. Hep iç içe yaşamanın insanı nerelere götürebileceğini seziyor.

"Bugünden tezi yok. Üç gün, beş gün izin isterim müdürden. İstanbul'dan mektup aldım, amcam ağır hastaymış derim. Vermezse, çeker giderim. Bursa'ya, ya da İstanbul'a. En iyisi İstanbul. Sonrası kolay. Biliyorum, beni bağışlamayacak. Ama, zamanla unutur, iyileşir. Bir de çocuğu olur... Asıl ben nasıl dayanacağım? Nasıl bulacağım dayanacak gücü kendimde?"

Yoktu kurtuluş umudu. İkisi de batacaklardı sonunda. Çamurlara gömüleceklerdi. Gözle görülür yakınlıktaydı bu. Bir iki adım daha atarlarsa, geri dönemezlerdi.

En iyisi kaçmak. Uzaklaşmak. Gitmek.

Gözlerinde ince, umutsuz gözyaşları vardı şimdi. Beyninin içindeki ses, kendini duyuruyordu henüz:

"O ölürse düzelir her şey..."

III

Necati geç vakit dükkândan içeri girdiğinde Terzi Nuri yalnızdı. Necati'yi görünce, başını ütüden kaldırdı, kirpik yerlerinde kıpkırmızı, yara izine benzeyen bir çizgi kalmış çipil gözlerini kırpıştırarak baktı; yanağının kenarında bıçak izi gibi çukurlaşan gülümsemesiyle elini uzattı:

"–Kaç gündür nerelerdeydin be yahu? Görünmüyorsun ortalıkta. Akşamdan akşama bizim kızdan tekmil haberini almasam, meraklara düşecektim handiyse."

Necati, Terzi'nin bir deri bir kemik kalmış elinin farkında olmadan, tezgâhın bitişiğindeki hasır iskemleyi çekip oturdu:

"–Canım istemedi," dedi. "Sabah, elbise taksitini senin Musa ile yolladım. Aldın değil mi?"

"–Paranın sözü mü olur? Bilirsin ki ben aslında proletaryanın böyle aşağılık..."

"–Aldın mı?" diye kesti sözünü Necati, kuru bir sesle. "Adalet anımsatmasaydı unutmuştum."

Terzi Nuri omzunu silkti:

"–Sözümü ağzıma tıkamasana be yahu. Patlamış mı kız? Bir tokat atsaydın benim yerime. Aldım almasına ya, canım sıkıldı. Kendisi bir uğrasa olmaz mıydı, dedim. Biz de insanız, değil mi ya! Anlamıştım bir bokluk olduğunu ya... Sen yoksun, Doktoru gören cennetlik... Berber Hüsam geçen gün anlattı da..."

Dinlemiyordu Necati:

"–Canım konuşmak istemiyor," diye kestirip attı. "İçmeye geldim. Sen işine bak ve sakın gevezelik etme."

Nuri, ütüyü kıçüstü oturtarak, yerinden kalktı, Necati'nin yanına yaklaştı. İri, kırmızı bir arnavutbiberini andıran burnunun ucunda beliren damlayı elinin tersiyle sildi. Küçücük gözlerinde, belli belirsiz bir ışıltı vardı. Bulanık, mavi bir ışıltı. Cebinden sigara paketini çıkararak uzattı:

"–Yak hele, için açılır. Bayram yaklaştı diye kafamı ütüleyen ütüleyene. Ben de patlayacağım handiyse. Bizimkine de yaşarnak mı denir be yahu..."

Yeleğinin düğmelerini yanlış iliklemiş. Gömleğinin kolu boydan boya sökük. Damarları fırlak kollarında sarhoşluklarından kalma ütü yanığı izleri.

Nuri, Bafra sigarası içerdi. Ancak Bafra'nın dumanı dolduruyormuş ciğerlerini. Oysa, Doktor Nevzat'a göre, bir avuç ciğeri ya kalmış ya kalmamış. Anfizemden küt diye gidecek bir gün.

"–Demek, sen de görmüyorsun Doktoru ne zamandır?"

Gözlerini kırpıştıra kırpıştıra güldü Nuri:

"–Bu işin sonu yaş. Dedim mi, demedim mi! Yakında çıkar kokusu..."

"–Neyin kokusu? Ne olmuş?"

Sömürür gibi içiyor sigarayı:

"–Adalet'in muayenehanede çalıştığı sırada anlamıştım ben, Doktorun karıyla arayı bozduğunu. Sen toz kondurmazsın bilirim ama, karıda iş yok. Ulan, bizim kızı bile kıskandı da ekmeğine engel oldu be yahu...

Olacak iş mi... Kız ne güzel kazanıyordu, iğne yaparak pansuman yaparak, Geçinip gidiyorduk."

"–Şimdi yine yapmıyor mu yani?"

"–O zamanki başkaydı be yahu..."

Necati başını salladı, sözü uzatmak istemedi. O olayı Adalet'ten dinlemişti. Nevzat'la Macide'nin bu konudaki tartışmalarını da biliyordu. Nevzat, "Macide istemedi" demekle geçiştirmek istemişti olayı. Macide'nin kıskançlığı anlamsız mıydı? Adalet'in iyi bir hastabakıcı olabileceğini doğrusu düşünmemişti Necati. Kaldı ki, Doktorun bu olayda, öyle savunduğu kadar suçsuz olduğuna da inanmıyordu.

Nuri, Necati'nin sustuğunu görünce üstelemedi:

"–Çok kalmaz düşer yine," dedi. "Tekkedir burası Necati Bey. Tekkedir burası..."

Doğruydu. Tekkeydi burası. Bir zaman Necati bile kaçmak istemişti buradan, kaçamamıştı. Dönüp dolaşıp, dilinin en paslı bir gününde, sabahı etmekten başka çıkar yol bulamamıştı bu dükkânda. Nevzat'ın da dönüp dolaşıp geleceği yer burasıydı. Rahat rahat bekleyebilirdi onu burada:

"–Rakın yok mu?" dedi. "Ben bir ufak içtim Cumhuriyet'te, ama tutmadı. Senin Dilsiz nereye savuştu yine?"

Nuri güldü. Sanlı karalı, kazma gibi iri, seyrek dişlerinin bütün pisliğini göstere göstere. Diş etlerinin kansız pembeliği soğuk. Yüzü beyaz, uzamış. Derisi kuru ve çatlak. Gözlerinin altı mosmor.

Üç yıl önce, Edremit'e ilk geldiği sıralar, Nuri için, "çok yaşamaz" demişti Doktor Nevzat. Karaciğerinin şimdiye dek tükenmiş olması gerekirmiş. Ciğerlerinde soluk alacak yer kalmamış. Yüreği büyümüş, öküz yüreği kadar olmuş. Damarlarında, kandan çok mavi ispirto dolaşıyor olmalı. Deniz Gedikli Okulu'ndan Nâzım Hikmet yüzünden atıldığı sırada yediği dayaklardan böbreğinin biri çürümüş. Yine de yaşıyordu işte. Hem de, bir bakıma, ikisinden de daha dinç görünüşü vardı. Arada bir öksürüğü tutar, boğulacak gibi olur, suratı mosmor kesilir, ağzından kan boşanır, bakarsın uyuzlar gibi hatır hatır kaşınır, ya da çarpıntısı tutar, yüreğinin çarpması dakikada yüz elliyi bulur; sonra yine dirilir. Bir de aslan gibi yakışıklı Üsteğmen Galip'i, çıta gibi Savcı Şevket'i düşününce, deli olmak işten değil.

"–Ne o gözün daldı? Kafan bozulmuş senin be yahu. Şurada biraz şarap olacak. İçer misin?"

"–Bilirsin, şarap içmem. Dilsiz nerede?"

"–Dilsize güven olur mu be yahu? Kim bilir kimin başına tebelleş olmuştur. Ne canavardır o... Şarap içmezsen benimkinden bir fırt çekiver..."

"–İspirto mu yine?"

"–Ama hasından... Aldırma be yahu, acı patlıcanı kırağı çalmaz!"

"–Peki biz neyiz? Taze kabak mı? Hay Allah..."

Siniri bozulmuş gibi kıkır kıkır gülüyor Nuri.

"–Ne gülüp duruyorsun? Şimdi kalkar giderim."

"–Anlaşıldı arkadaş, sen gerçekten bozuk çalıyorsun bugün. Dur, ben gider alırım sana, şimdi..."

Necati'nin bir şey söylemesine fırsat bırakmadan, yerinden fırlıyor, çiviye asılı pis ceketini sırtına geçiriyor, Necati'nin uzattığı parayı kıvrık parmaklarının ucuyla alıp, çıkıyor dükkândan.

Dışarda sinsi sinsi çiseleyen bir yağmur. Nuri'nin arkasından dalgın dalgın, düşünüyor. Günlerden beri hep yağmur yağıyor. Camlar kirli, çizik çizik. Sigarasını kızgınca çekiştiriyor. Nuri'ye söverek, yere atıyor. Tıkız. Duman gelmiyor bir türlü. Tütün de bir sert, ağı gibi. Keşke bir paket de Yenice almasını söyleseydi.

Tezgâhın yanındaki küçük masada Nuri'nin akşam azığı duruyordu. Her günkünden farksız. Kokmuş iki parça tulum peyniri, kenarları eğilmiş alüminyum sefer tasında arnavutciğeri. Doktor Nevzat bir gün, "Bu ispirto senin karaciğerini çoktan tüketmiştir" demişti Nuri'ye. Oysa, o bir yerde okumuş, insanın neresi hasta olursa, ya da neresinde bir noksanlık varsa, hayvanın o organını yemeliymiş, iyi gelirmiş. "Zenginler havyarla koç yumurtasına neden o kadar düşkün olurlar, bil bakayım!" demişti Necati'ye. İşte o nedenleymiş. "Param olsa, bizim Musa'ya her gün dille beyin yediireceğim," diye gülerdi.

"Aslında hepimize bol bol beyin gerek" diye düşündü Necati. "Bir çıkmazın içindeyiz ki, hiçbirimiz bilmiyor nasıl kurtulacağımızı. Bize de kan ve gözyaşı gerek..."

Kalktı, küçücük dükkânın ortasında, ayakta durdu. Elini kaldırsa, tavana değerdi. Duvarlarda, kimi çiviye, kimi askıya asılmış, kimi teyelli, kimi tamamlanmış, bir yığın giysi, potur, pantolon. Terzi Nuri ayyaştır, pistir, sözüne güven olmaz. Ama iyi terzidir. Çok ucuz diker, peşin para da istemez. O yüzden de müşterisiz kalmaz. Belini de doğrultamaz. Başka türlü yaşayabileceğini, yaşanabileceğini düşünmez bile. Bir kızı var, on yedi yaşında, Adalet. İlk kansından. Adalet'in anası çocuk daha küçükken ölmüş. O sıra Nuri yine içerdeymiş. Şimdiki kansı bakmış çocuğa. Nuri içerden çıktıktan sonra bir süre nikâhsız yaşamışlar, ama sonunda kadın hastalanmış, iki ayağı birden tutmaz olmuş. Acımış Nuri, kadını nikâhlamış. Yıllardan beri o evde, yarı yatalak, koltuk değnekleriyle zor yürür, Adalet'in yardımıyla yaşamını sürdürür kadın. Nuri, dükkânında, akşamı sabahı yok, durmadan içer. Evi Adalet çevirir. Ev iki katlı, tahtadan, eski bir ev. Alt katında Nuriler oturur. Üstkatını daha çok para getirir diye bekârlara kiraya verirler. Daha doğrusu, beş yıldır Necati oturur orda. Evlenmeden önce Doktor Nevzat da kalırdı, yukarda, Necati'yle birlikte. Şimdi Necati yalnız.

"Şu Adalet olmasa, biz hepimiz batarız," dedi Necati içinden. "Ama korkarım, kız benim başıma kalacak, bu gidişle..."

İyi kızdı Adalet. Gelişmiş, güçlü kuvvetli, temiz yürekli, güçlük içinde yaşamaya alışkın, en iyisi de, kafa tutacak, akıllılık taslayacak biri değil. Elinden her iş gelir. Kocasına kul köle olur, kahrını çeker. Bir erkek başka ne beklerdi bir kadından?

Beş yılı geçmişti Necati Edremit'e geleli. Belkemiğindeki bir sakatlık nedeniyle çürüğe çıkarılmış, askere alınmamıştı. Beş yıl boyunca hemen hiç çıkmamış sayılırdı Edremit'ten. Dile kolay. Kendini bir çeşit yavaş ölüme bırakılmış sayıyordu burada. Başkaldırmayı da düşünmüyordu. Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Fransızca bölümünü bitirmişti. Savaş çıkmamış olsa, Necati Fransa'ya gönderilecekti. Fransa'ya gidebilmiş olsaydı yaşamı değişir miydi? Bu gidişe bir zamanlar öylesine bel bağlamıştı ki, şimdi kendi kendisine bile söylemek istemezdi ama, yaşantısının artık düzelmeyecek biçimde altüst olduğundan kuşkusu yoktu. İnsanın önüne bütün yaşamı boyunca pek az önemli fırsat çıkardı. Yararlananlar başarıya ulaşırdı. Yararlanamayanlar ise, düş görmekten öteye gidemezlerdi. Nevzat'ın önüne bu fırsat, Maciğe kılığında çıkmıştı. Ama o gereğince yararlanmasını bilebilmiş miydi bu fırsattan?

Oysa...

"Adalet iyi," dedi. "Düş kurmayı bırakalım. Arnavutciğeri yapmasını bilir. İyi kız kıvırır. Kocaman taş gibi memeleri var. Daha ne isteriz!"

Edremit'e geldiğinde Adalet daha çocuk sayılırdı. Evde her gün dayak yerdi babasından ve Necati'ye sığınırdı. Dikbaşlıydı. At gibi koşturur, işine başkalarının karışmasını istemezdi. Bir Necati'den çekinirdi. Salt duygusal bir yakınlık mıydı, yoksa yaşının da etkisi var mıydı, bilinmez, ama bu çekingenlikte, çocuklukla ilgili olmayan bir tutku da hissedilmekteydi. Ondaki o ilkel çekiciliği birdenbire nasıl fark etmiş olduğunu anımsadı Necati. Yüzü buruştu. Kendinden kaçmak istercesine gitti, tezgâhın üstünde duran teneke maşrapayı aldı, başına kaldırdı. Nuri'nin süzülmüş boyalı ispirtosuydu maşrapadaki. Birkaç kez denemiş olduğu halde, yine de, içinin bıçakla kesilmiş gibi yandığını duydu. Su yoktu. Ciğerden bir lokma aldı, eliyle, ağzına attı. En iyisi, olan bitenleri hiç düşünmemekti galiba. Kimin haklı, kimin haksız olduğunu araştırmamaktı. Yoksa, deli olmak, ya da beynine bir kurşun sıkmak, işten değildi.

"Amca" derdi Adalet o zamanlar Necati'ye. Necati, yeni yetişmeye başlayan bu çocuğa, başka kimse ilgilenmediği için, Doğa'nın sırlarını kendisinin öğretmesi gerektiğini düşünmüştü. (Buna kendisini kolayca inandırmıştı.) Hem de uygulamalı bir biçimde!

"Rezalet" diye mırıldandı. "Allah kahretsin... Ne mezbelelik... En iyisi çekip gitmeli bu kentten. Bu ülkeden..."

Oysa, az sonra, kendisini avutacak kanıtlar bulacağını biliyordu. Necati olmasa, bir başkası yapmayacak mıydı aynı işi? Nasıl olsa, her şey, herkesin gözü önünde olup bitiyordu. Terzi Nuri, bitişik komşuları çamaşırcı Hüsniye'yi mutfakta ayaküstü becerirken, Adalet'in evin içinde dolaştığını umursuyor muydu? "Ne olmuş görürse be yahu? Kız çocuğu dediğin, yiyeceği kazığı ne kadar erken öğrenirse, o kadar aklını başına toplar!.."

Sonralan Adalet, ona "bey", Nevzat'a "ağabey" demeye başlamıştı.

Boğulacak gibi hissediyordu Necati şimdi kendisini. Hava ağırdı. Dükkânın içi sigara dumanıyla dolmuştu. Sıcaktı. Sonra o gün, akşamüstü Macide'yle konuşmalarını anımsadı. Şimdi, elinden gelse, gırtlaklayabilirdi

Nevzat'ı. Bütün suç onundu. Macide'nin karşısına ilk o çıkmamış olsa, şimdi kim bilir, belki de, Necati...

Ama gerçekte sorun bu değildi. Kurtulma olanağını eline ilk geçiren Nevzat olmuştu bu bataktan. O yalnız kendisi için değil, hepsi için mutlu olmak zorundaydı. Onun başarısı hepsine umut verecekti. Başarısızlığı, bir gün bu çıkmazdan kurtulmak için içlerinde besledikleri umudu kökünden kurutmak olurdu.

Yeniden, "Allah kahretsin," diye mırıldandı. "O tapılası kadın, karşımda gözyaşı döküyor ve ben onun gözyaşlarını bile silemiyorum..."

Ne düşünmüştü Macide acaba? Onun o el değmemiş yüceliklere ulaşan sevgisini bir parça olsun anlayabilmiş miydi? O bir anlık göz göze gelişlerinde, bakışlarının söylemek istediği neydi? Gizli bir sesleniş yok muydu o bakışlarda? Her şeye karşın...

Durduğu yerde kıvranıyordu. Bir kez daha mı kaçırmıştı yoksa, bu kadar yakınına gelen sevinci, ellerinin arasından. Yoktu, biliyordu, yine de umut etmekten kendini kurtaramıyordu. Bir adım atabilseydi... Birdenbire bütün karalar ağarmış olamaz mıydı?

"Nerde kaldı bu it?"

"İt," telaşla girdi içeriye. Koltuğunun altında bir yarımlık. Rakı şişesini elinin altında buldu mu, gözlerinin içi güler Nuri'nin. Paranın üstünü sayar gibi yaptı.

"–Kalsın. Mezeye say."

"–Ayıp ettin be yahu..."

Bir yandan da şişenin mantarını çıkarmaya çabalıyor; dizlerinin arasına sıkıştırmış, tirbuşonu biraz çektikten sonra, dibine üç dört yumruk indiriyor, tıpa fırlıyor. "Marifet, katresini ziyan etmeden çıkarmak" der Nuri. Yine öyle. Bir damla dökmeden açtı şişenin ağzını, bardağa kadehe gerek görmeden, başına dikti, soluk almadan en az iki parmak rakıyı indirdi midesine.

"–Of be... Mis gibi... Mübarek bu, be yahu... Öğleden beri ispirto çekmekten imanım gevremişti. Çok yaşayasın sen. Şarabın da lafı olmuyor. Özlemişim namussuzu..."

Yumruğunun tersiyle ağzını sildi, iri bir lokma ciğer attı ağzına, sonra şişeyi Necati'ye uzattı. Necati'nin kadehi tezgâhın çekmecesinde durur. Yeşil buğulu, dar dipli bir kadeh. Doktor Nevzat geldiğinde su bardağı ile içerdi.Nuri'nin teneke maşrapası daha çok ispirto için kullanılır. Nuri rakı oldu mu, çok kez şişeyi başına kaldırır içer. Sabırsızdır. Necati, yudum yudum içer. İçine sindire sindire. Nevzat kararsızdır. Bir bakarsın, yarım saat kalır, bardak elinde. Bir bakarsın, arkasından kovalayan varmış gibi, üst üste yuvarlar.

Necati, Nuri'nin uzattığı şişeyi aldı, silmecesine doldurdu yeşil buğulu küçük kadehini:

"–A la votre santé, Monsieur le Tailleur!"

Güldü Nuri:

"–Prozit" dedi. "Bakıyorum, erkânıyla başlıyorsun bugün, Necati Bey? Niyetin bozuk anlaşılan. Kiloluk alaydım keşke..."

Başını salladı, sesini çıkarmadı Necati. Küçük bir yudum aldı kadehinden. Su aranıyordu; iç içe geçmeli, san kırmızı bakalit su bardağını dayadı Nuri burnuna. Pis. Dudaklarını bardağın kenarına dokundurmamaya özenerek içti suyu.

Nuri sıntıyordu yine:

"–Bu meret susuz içilir Necati Bey. Bunca yıldır içersin, öğrenemedin gitti!..."

"–Aldırma. Bunun da okulu yok ya!"

"–Var, var ama, senin ağzın süt kokuyor daha, almazlar!.."

Hepsi bu. Filozof geçinir ama, hep aynı tekerlemeler vardır ağzında. Ne var ki, onun yanında rahat hisseder kendisini Necati. Sözlerine karşılık vermese, saatlerce konuşmadan otursa, kızmayacağını bilir onun. Zararsız bir gölge.

"–Sigara da aldın mı," dedi.

"–Unutur muyum be yahu?"

Cebinden bir paket Yenice çıkarıp uzattı.

"–İyi akıl etmişsin. Sağ ol."

"–Ayıp ettin. Kaçar mı?"

Nuri Bafra'sını, Necati, Yenice'sini tüttürmeye başladı. Nuri, cebinden küçük bir kesekâğıdı çıkanp ortasından yırtarak masanın üstüne yaydı. Fındık, fıstık, leblebi.

Ağzına birkaç fıstık attı Necati. Tuzlu fıstık en sevdiği meze. Rakının acısını emer fıstık, dilin üstünden. Tıkamaz da. Fıstık oldu mu, midesinin kolay kolay bozulmayacağına inanır. Canının istediği kadar içebilir.

Nuri de geri kalmak istemiyordu Necati'den. Ama önce dükkânın kepenklerini kapatmak gerek. Daracık, çıkmaz bir sokak, gecenin bu saatinde pek geçen olmaz ya, Nuri çekinir. Bugünlerde durum yine karışık. Nuri çok denemiş. "Ne zaman ortalık karışır, hükümetin başı derde girer, hemen bir bahane bulur, solcu diye mimlediklerini alıverirler içeriye" der. Şimdilerde de, demokratlar işi azıtmış. Bayar'la Menderes de Sertellerle bir olmuş. *Gerçek* mi, *Zincirli Hürriyet* mi ne diye bir dergi çıkaracaklarmış. Ne olur ne olmaz. Başkomiser Arnavut Cafer ters adam. Bakmışsın, bir şey bulamasa, ruhsatsız meyhane işletiyor diye kulp takar.

İçkinin tadını çıkarmaya başlamadan önce, yerinden kalkıp, pencerenin tahta kapağını kapatıyor, kapıyı örtüyor. İçerisi iyice loşlaşıyor. Küçücük bir ampul var, tavandan sarkan. Yazdan beri silinmemiş. Sinek pislikleri yapışmış her yanına. Dükkânı ışıtmaya yetmiyor. İkisini de bir hüzündür sarıyor. Çöküyorlar oturdukları yere. Sırtları kamburlaşıyor. Oysa, düpedüz az ışığın etkisi bu. Bir süre konuşmadan içiyorlar içkilerini. Necati sigarasını yeniliyor. Terzi Nuri tezgâhın üstündeki kumaş parçalarını toplayarak duvara gerili ipin üstüne fırlatıyor, masanın alt gözünden kirli bir gazete çıkararak tezgâhın üstüne seriyor. Homurdanıyor bir yandan da:

"–Gözünü sevdiğimin, bir domates salatası olmalıydı şimdi. Bir de acı biberli güveç.. Yanına da buz gibi bir kavun oldu muydu, ha? Ne dersin Necati Bey? Beyazpeynirle kavun ne gider ya..."

Nuri'nin dükkânına gelirken, manav İbrahim'in dükkânında tavana asılı kışlık kavunlar ilişmişti Necati'nin gözüne. Birden, onun da canı çekti. Herhalde Nuri de rakı almaya gittiğinde görmüştü. Zaten Nuri'nin eski oyunuydu bu. Canı bir şey çekti mi kimseden istemez, karşısındakinin almasını sağlayacak yolu bulur.

Cebinden yeniden para çıkarıp uzattı:

"–Öyleyse iş sana düştü. Akşamları bir daha koyverme Musa'yı. Ha, sahi, senin çırak ne oldu? Hüseyin miydi, neydi?"

Sevindiğini belli etmiyor Nuri. Suratı asık:

"–Ne olacak, on kâğıdımı yürüttü, tüydü. Namussuzu bir elime geçirsem... Çingeneden adam olur mu? Olmaz. Olsa da cinsine çeker. Bırak... Peki, ne olacak bu para?"

"–Gelirken İbrahim Efendide kışlık kavunlar gördüydüm. Madem o kadar canın çekti, alıver bir tane, kapatmadıysa. Biraz da beyazpeynir alırsın, ha?"

Gözleri parlıyor Nuri'nin:

"–Aslansın sen be yahu! Kapatmaz daha o. Nerden aklına esti kavun?"

"–Sen söyledin ya!"

"–Yutturamadık yani!"

Kurnaz kurnaz gülüyor, parayı kaptığı gibi fırlıyor dükkândan. Kamburu çıkık, bacakları çarpık ya, maymun gibi çevik, yürüyüşü. Gitmesiyle, gelmesi bir oluyor, iki koluyla zor kavradığı kocaman bir kavun yüklenerek. Her şeyin büyüğünü sever Nuri. Kavunu tezgâhın üstüne koyuyor. Altına bir gazete yayıyor. Ucu kırık bıçağıyla tepesini kestikten sonra, çabuk çabuk dilimlere ayırıyor. Hepsi birbirine eş. Cebinden gazete kâğıdına sarılı küçük bir topak beyazpeynir çıkarıp, onu da orta yere koyuyor:

"–Keyifler tamam mı şimdi?"

"–Tamam."

"–Çek öyleyse bir fırt daha."

Necati kadehinin üstünü tamamladıktan sonra şişeyi uzatıyor Nuri'ye. Göz açıp kapayıncaya kadar iki parmak eksiliyor şişeden. Nuri içerken o kadar çok kıpırdanır, o kadar canlı görünür ki, onun yanında aklını kurcalayan düşüncelerin, belki sıkıntıların farkında bile olmayabilir insan. Necati de şimdi öyleydi. Rahat. Kaygılarını, karanlık düşüncelerini, umutlarını, umut kırıklıklarını bir yana itmiş. Bu kentte Nuri'nin dükkânı olmasaydı, hiçbir acı ona bugünkü kadar zevk vermezdi. Filozof bir yanı mı vardı bu adamın? Yoktu. Olsa, çekilmezdi hiç kuşkusuz. Aldırışsız

görünüşü altında, çok şeylerin bilincine erdiğini anlayabilirdi iyi gören bir göz. Nâzım Hikmet'in şiirlerini okuyor diye, deniz gedikli çavuşu olacakken içeri atılıp, bir de er yapılması, onun nesnel yaşantısını kökünden değiştirmiş olsa bile, insanlara karşı sevgisinden bir şey yitirtmemişti. Herkese açıktı kapısı. Hakkında, "dinsizdir, komünisttir" diye raporlar veren, kente bir devlet büyüğü gelir gelmez, hiç hüküm giymediği halde, "suikast yapar, sabotaj yapar" gibi gerekçelerle içeri atan, ya da kent dışına süren Arnavut Cafer'i bile yüksünmeden ağırlardı dükkânında. Bunu yaparken yaltaklanmaktan uzak, kendi deyimiyle öyle enayice bir davranışı vardı ki, Arnavut Cafer'i çileden çıkarırdı. "Ulan it, sen komünist olacağına, hükümetten yana olsan, seni mebus bile çıkarırdık buradan" derdi. Oysa, Nuri'nin –gençliğindeki olay bir yana bırakılırsa– komünistliği, arada bir "iniyor kayık, çıkıyor kayık..." ya da "atlılar, atlılar, kızıl atlılar" diye, Nazım'dan bellediği bir iki şiir okumak; yerli yersiz, proletarya, kapitalist köpekleri, pis burjuvalar gibi sözcükler kullanmaktan öteye gitmezdi. Bir de pek okumadığı halde, gösteriş olsun diye, arada bir Tan, Vatan gazetelerini, Esat Adil'in gazetesini, Aziz Nesin'in dergilerini alır, cebinde taşırdı. Demokrat Parti kurulunca oraya yazılmıştı bir ara. Nevzat, Necati, Savcı Şevket gibi dostlarının yanında, Demokratlara da ana avrat sövmekten geri kalmazdı. Bazılarının ona politik bir kişilik verme çabalarına karşın, gerçekte politikanın yaşamı içinde yeri yok gibi bir şeydi, hiçbir tartışmaya katılmaz, herkes birbirine girerken o kendi kendine, "Kız Meryemo Meryemo" diye akortsuz sesiyle türküsünü söyler, açık saçık öyküler anlatır, "Hazar Denizi'ni", "Antepli Karayılan"ı ya da "Mehmetçik Mehmet"i okur, çırağına çıkışır, Dilsiz Musa'ya şakacıktan söverdi.

Şişe çabucak yarılanmıştı. Vakit ilerliyordu. İkisinde de her zamanki vurdumduymaz sarhoşluk iştahası yoktu bu akşam. Derken, kapı çarpılarak açıldı ardına kadar, Dilsiz Musa göründü. Ağzı kulağına kadar yayılmış. Gözleri pırıl pırıl. Hoşnutluğunu yansıtan acayip homurtusuyla içeri girdi, eliyle başında kasket varmış gibi askerce selam verdi. Sol eli sıkı sıkı yumulmuş.

Nuri, kızgın kızgın baktı Dilsiz'in suratına:

"–Ulan neredesin deyyus? O ne avcundaki?"

Dilsiz Musa sağırdı; ama Nuri'nin sövdüğünü anlar, bundan da pek

hoşlanırdı. Bir çeşit sevgi, bir çeşit dostluk simgesi gibi gelirdi bu sövgüler ona. Yine hoşlandığı belliydi. Sırıtışı arttı. Avcunu açtı: Pırıl pırıl gümüş bir teklik.

"–Nerden aldın o parayı?"

Sesi çıksa, neredeyse kahkahalarla gülecek. Öyle bir mutlu. Eliyle koluyla göstererek, yük taşıdığını anlatıyor. Bir adamın bavulunu taşımış istasyonda.

"–Vapur var mı bu akşam?" diyor Nuri.

Bir baş işareti. Varmış.

"–İyi be yahu. Sen iyice akıllandın artık. Hadi git, bir yarımlık daha getir bize. Belki bulamayız sonra."

Dilsizin suratı asılıyor. Avcunu yumuyor. Necati cebinden para çıkarıyor:

"–Git bununla al."

Terzi utanmış gibi.

"–Ben verirdim be yahu... Neyse, elbise parasına sayarım."

"–Vazgeç bu numaralardan. Bende olmadığı zaman sen aldırırsın."

"–Kızma be yahu. Şaka etmek de mi yasak?"

Musa homurdana homurdana kapıdan çıkıyor. İki dakika sonra dönüp geliyor. Yolda şişenin tıpasını fırlatmış, iki üç parmak içmiş bile. Musa ne bulursa içerdi. Rakı, şarap, votka, ispirto, kolonya. Ama rakı oldu mu, keyfinden yanına yaklaşılmazdı. Rakı içerken suratı kızarır, boynunun derisi yolunmuş hindi boynu gibi, çentik çentik kabarırdı. Necati'yi görmezden gelerek şişeyi Nuri'ye uzattı, gitti, tezgâhın bir ucuna çıkıp, kuruldu.

Musa, Nuri'den başkasına güvenmez. Kimseye boyun eğmez. Canı istedi mi, yüz, yüz elli kilo yükü bana mısın demeden taşır sırtında. Canı istemedi mi, yerinden bile kımıldamaz. Necati, Terzi Nuri'nin bu harikal dev'e karşı duyduğu sevgiyi bir türlü çözümleyebilmiş değildi. Şimdiki karısının piçiymiş sözde. Belki de kendi piçiydi. Onunla öyle bir övünüşü vardı ki... Güçlüymüş, akıllıymış bütün aptal görünüşüne karşın, iyi yürekliymiş, Nuri'nin tek güvencesiymiş.

Oysa Necati'nin hiç güveni yoktu Musa'ya. Bir boz ayı ne kadar evcilleştirilirse, Musa da o kadar evcildi Necati'nin gözünde. Ne zaman pençe atacağı bilinmez. Akıllılığı, iyi yürekliliği de, Nuri'nin Musa'yı çevresindekilere hoş gösterme çabasından. O da bilir kimsenin Musa'dan hoşlanmadığını. Çünkü Musa acıma duygusu bile uyandırmaz karşısındakinde. Yiyecek, içecek, para, canı bir şey istedi mi, eğer çalışacağı yoksa, zorla alır. Hiç değilse korkutarak alır. En olmadık yerlerde çıkar insanın karşısına. Nuri'nin dediğine göre, genelevdeki kanlardan biri dost tutmuş, o besliyormuş Musa'yı. Buna da inanmamıştı Necati. Kadınların hepsine sormuştu. Yalanmış. Ama, para almazlarmış ondan. Kimi üç beş kuruş üste verirmiş. Hepsi bu. Patron, müşterileri korkutuyor diye kapıdan savarmış çok kez. "Tanrı rızası için" alırlarmış içeri. Dost tutma sözünün aslı buymuş.

İkinci şişe gelince, rahatlamışlardı. Sabaha kadar içebilirlerdi, sırtları sağlamdı. Nuri, kavunun kabuklarını Musa'ya vermişti. Bir bir sömürdü, incecik birer zar kalıncaya dek. Gözleri hep rakı şişesine takılı. Bir fırsatını bulsa, kaptığı gibi başına dikecek ama, Nuri kuşkulu, şişeyi elinin altından ayırmıyor. Bir yandan da sorgulu bakışlarla durmadan Necati'yi süzüyor. Anlamak istediği bir şey oldu mu, açıkça sormaz, ama kolayca da bırakmaz insanın yakasını. Necati'nin, durup dururken Nevzat'ı soruşu, merakını kurcalamış olmalı.

Hiç konuşmadan içiyorlardı. Nuri dayanamamış, maşrapasını Musa'nın önüne koymuştu. Maşrapada ispirto vardı ama, dilsizin gözü kalmasın diye üstüne iki parmak rakı döktü. Musa çoktan razıydı o kadarına. Adam yerine konulması yeter.

Susuyordu Necati. Terzinin meraktan öldüğünü fark etmemiş gibi bir hali vardı. Gerçekte, bağıra çağıra anlatmak isterdi, derdini. Bu öyle bir dertti ki... Kimseye anlatamazdı. Kimse anlasın diye çırpınmıyordu zaten. Sorun o değildi. Düşlerde görülenlere benzer biçimde, ansızın, hiç düşünmediği, bilmediği bir çıkar yolla karşılaşacakmış gibi geliyordu içine. Kim bilir, Nevzat'a bir şey olsa, ölüverse...

"Yine de dönüp benim yüzüme bakmaz o kadın..."

Birinci şişenin sonuna yaklaştıklan sırada, dayanamadı Nuri:

"–Doktorla karısı niye geçinemiyorlar dersin be yahu? İşleri yolun-

da. Bizim Doktor, pis bir burjuva olup çıktı. Kan dersen, hem genç, hem güzel. Para dersen, bol. Bir giydiğini bir daha giymiyor. Nedir, alıp veremedikleri dersin? Milletin ağzı durmuyor. Kimi, Doktorun İstanbul'da bir sevgilisi varmış diyor. Yalan. Olsa biz bilirdik. Kimine bakarsan, kadının bir dostu varmış..."

Birden öfkelendi Necati:

"–Nedense neden! Kime ne bundan? Herkes kendi gözündeki merteği görsün. Dedikoducular da susar elbet. Geçinemediklerini biliyoruz biz de, ama her ailede olur böyle şeyler..."

Nuri, Necati'nin öfkesine aldırmadan, şiş gözlerini anlamlı anlamlı gezdirdi üzerinde:

"–Olur be yahu," dedi. "İyi ya, sen niye kötüsün yani?"

Önce yanıtlamamayı düşündü Necati. Sonra omzunu silkti:

"–Benim ne yufka yürekli olduğumu bilmez misin? Nevzat'ı da, Macide'yi de severim. Onların bu hale düşmelerine üzülmemek elden gelmiyor."

"–Boşanacaklar mı dersin?"

"–Kim bilir?"

"–Kız güzel. Zengin de. Hemen yeni bir koca bulur. Bizim memlekette dullar daha kolay evlenir. Ama Nevzat'a yazık olur be yahu. Adamın evlenmeden önceki halini unuttun mu? Savcı Şevket'ten önce onun oynatacağını düşünürdüm..."

Necati şaşkınlıkla bakıyordu Nuri'nin yüzüne. Onun hiç bu kadar uzun ve tutarlı konuştuğunu görmemişti. Doğruydu bir bakıma söyledikleri. Macide kolayca yeni bir koca bulabilirdi, ama acaba bunu ister miydi? Şimdiye kadar, başta kocası, kimse anlayabilmiş değildi zavallı kızı. Bir, Necati. Ama, hangi koşul altında olursa olsun, Macide'nin kendisine yüz verebileceğini umut etmek ne kadar zordu.

Birden kadehini başına kaldırıp, sonuna kadar içti. Pek görülmüş değildi onun böyle içtiği. Gözlerini yumdu. İçkinin yemek borusunu hafifçe yakarak midesine inişini izledi.

Nuri'yi kandırabilmiş miydi acaba? Sanmıyordu. Kanmış, kanmamış, pek de umurunda değildi. Yavaş yavaş sislenen, buğulanan belle-

ğinde yeniden yaşamak istemediği anıların yakıcı sıcaklığını duymaya başlamıştı. Kötülüğünü duyuyordu bütün karanlığıyla. Kendi içinde, yine kendisiyle dolaşmış, düğümlenmişti. Düşünde uçuruma yuvarlanır gibi, hiçbir yerinin acımayacağını bile bile, alabildiğine başıboş, amaçsız çılgınlıklara doğru atmıştı kendisini.

Hiç kimseyi sevmemişti o ömründe. Belki birini? Hayır. Ne anasını, ne kız kardeşini. Bütün kadınlar aynı çirkin mayadan yaratılmış, zevklerinden başka bir şey düşünmeyen, kokuşmuş yaratıklardı. Daha on beş yaşındayken kendinden büyük okul arkadaşlarıyla birlikte gittikleri, Bentderesi'ndeki genelevde, ilk kez bir kadınla yatmıştı. Belsoğukluğuna yakalanmıştı. Önceleri ne olduğunu anlayamadığından, sonra da, evden, babasından, anasından korktuğundan, hastalığını gizlemiş, kendi kendini iyi etmeye çalışmıştı. Neden sonra, dayısına açmak zorunda kalmıştı durumu. Bu gecikmeden ötürü iyileşmesi çok uzun sürmüştü. Belki de hiçbir zaman tam iyileşmemişti. Acı verici, utanç verici bir yöntemi vardı doktorun. Bu yüzden kadınlara her yaklaşışında korku duyardı yüreğinde. Korkusunu yenmek için inadına dolaşmıştı genelevlerde. Önüne gelen her kadınla yatmıştı. Birkaç kez daha yakalanmıştı aynı hastalığa. Hasta hasta, yine de giderdi. Kendisini de, karşısındakini de küçültmek için elinden geleni yapardı. Gerçekte, her an delicesine sevmeye hazır bir bekleyiş içindeydi. Aradığı tek şey, lekesiz bir bakış, art düşüncesiz bir sokuluş... Karşısındakinin içtenliğine inanmak için en olmadık tuzaklar kurar, yalanlar söyleyebilirdi. Sonunda, şöyle, ya da böyle, yakınlıklan bir et ilişkisine döndü mü, bütün öfkesini kusardı karşısındakinin üstüne.

Bir kez daha boşaltü kadehini. Nuri dalmıştı. Düş görür gibiydi, sessizce. Dilsiz Musa, kabak çekirdeği yer gibi, kavun çekirdeklerinin içini çıkarmaya çalışıyordu. Küçücük kafasına çakılı gibi duran gözlerini aşırtma bir bakışla bir Necati'ye, bir Nuri'ye çeviriyor. Nuri, kendisinden bir şeyler saklandığını seziyor ama, konuyu deşmeye cesaret edemiyor. "Şu herifi bir kündeye getirse, Adalet" diyor içinden. "Bir şeyden haberim yok sanıyor. Ne yaparlarsa yapsın lar umurumda değil ya, kızın karnını şişirip de çekip gitmeye kalkarsa, o zaman kötü..."

Necati iyice asmış suratını; Gazi Eğitimdeki sarı saçlı kızı, Adalet'i, Arnavut Cafer'in kızını, genelevdeki çıtı pıtı Meral'i, belki de Nermin'i düşlüyor. "Hiç kimseyi sevmedim ömrümde" diye yineliyor içinden. "Burası

doğru. Macide'yi de sevmiyorum belki de. Ya da başka çeşit, işitilmedik bir sevgi demeli buna. Ne tuhaf..."

Macide'ye karşı duyduğu sevgi, o güne kadar hiç bilmediği bir duyguydu. Olağanüstü, daha doğrusu olağan dışı bir duyguydu. O güne kadar hiçbir kadını, kadın oluşu dışında bir niteliği olduğunu düşünerek sevmiş değildi. Macide'yi de bir kadın, yatılabilir bir kadın olarak düşündüğü olmamış mıydı? Olmuştu elbet. Ama bundan dolayı utanç duyuyordu. Çünkü gerçekte onu, bir çiçek, bir kelebek nasıl sevilirse, öyle seviyordu.

Umutsuz bir sevgi olduğunu biliyordu bu sevginin ve belki de umutsuz olduğu için seviyordu. Göksel bir varlık gibiydi o. O kadar uzakta, o kadar belirsiz çizgileri olan bir yüz ki, gözlerinin önüne getiremiyordu bile istediği zaman. Daha doğrusu, gözlerinin önünden uzaklaşmayan, o gün, yeşil gözlerindeki buğu buğu gözyaşlarıyla yalvarır gibi baktığı andaki ıslak yüzdü. Sanki eskiden beri onun başka türlü bir bakışı olmamıştı. Bundan sonra da hep öyle bakacaktı. O an, ellerini uzatmak gücünü bulabildiği o an, sessiz, ama bütün varlığıyla yaptığı çağrıya "evet" diyebilmiş olsaydı eğer o, Necati için her şey değişirdi. Yepyeni bir insan olarak doğabilirdi. O güne kadar inandığı ya da inanmadığı her şeyi bir yana bırakarak, dünyanın en iyi, en dürüst, en yumuşak, en hırçın insanı olarak onun peşinden gidebilecek ateşi o "evet"den alabilirdi.

Nuri:

"–Yine daldın," dedi. "Boş ver. Ne demiş Nâzım? **Demir sandıkta saklansan bulur seni, ak taş ardında kara yılanı bulan ölüm**... Hadi çek bakalım! Prozit! Dünya yıkıldı da altında sen mi kaldın be yahu!.."

Ve başladı "Meryemo" türküsüne.

Necati yine kadehini başına kaldırdı. Bilinçsizce. Boğazının yandığını duyarak. Macide'nin buğulu yeşil gözlerini o kadar yakınında hissediyordu ki... "Artık dayanamayacağım Necati Bey" demişti. "Sizinle bu biçimde konuştuğum için Allah beni bağışlasın. Siz Nevzat'ın en iyi arkadaşısınız. Ama, gerçeği sizden saklayamam. Ne zamandır dirlik düzenlik kalmamıştı evimizde. Zaman zaman sizin de bunun farkında olduğunuzu biliyorum. Ama bu kez hepsinden kötü oldu. İnanın. El kaldırdı bana. Beni artık sevmediğini söyledi. Özgür olmak istediğini söyledi. Buna dayanamam. Ne olur, bana engel olmaya çalışmayın. Sizi onun gön-

derdiğini biliyorum. Ama artık her şey bitti. Benim de onurum olduğunu daha önce niçin hiç düşünmedi?"

Oysa, günlerdir gördüğü yoktu Necati'nin, Doktoru. Öylece, geçerken uğramıştı. Nevzat'ın onu bu evde görmekten pek hoşlanmadığını bile bile.

Gözpınarlarında yaşlar vardı Macide'nin. Elinden tutup bavulun yanından uzaklaştırmaya çalıştı onu. Buz gibiydi genç kadının elleri. Titriyordu. Direniyordu. Birdenbire büyümüş, o sessiz, genç kızlıktan kurtulamamış çocuksu kadın görünümünü atmıştı üstünden. Karşısında, seven, acı çeken, kınlmış, belki de ölümü düşünen, çok yaşamış bir kadın vardı. Necati'nin de gözleri dolmuştu. Dişlerini sıkmasa, ağlayıverecekti. Bir süre, öylece, el ele, kımıldamadan, sanki dinsel bir coşku içindeymişlercesine, konuşmadan durdular. Necati, onu ilk gördüğü günden beri söylemeyi kurduğu sözleri unutmuştu. Gırtlağına bir şeyler tıkanmıştı. Konuşamıyordu. Sesi çıksa neler söylerdi? Yalnızlığını, sevgisiz geçen günlerinin acısını mı dile getirecekti? Sırası mıydı? Ama, gerçekte, onu avutmayı düşünmüyordu ki. Tam tersine, onun en çok acı çektiği bir sırada, kendi acılarını onun önüne sererek, ona yakın olmak, onu kendisi için ağlatmak isterdi. Acısın isterdi kendisine. Bütün ömrünce en çok çekindiği şeydi bir kadının karşısında küçük düşmek. Acınmak. Ama olsun varsın. Hiç utanmadan, küçüldüğünü düşünmeden kabul edebilirdi Macide'nin ona acımasını.

Dışarda yağmur yağıyordu. Günlerdir yağmur yağıyordu. Terzi Nuri uyukluyordu. Dilsiz Musa uyukluyordu. "İlk kez bana el kaldırdı" diyordu Macide. "Bana vurdu. Artık onunla yaşayamam. Gideceğim buradan."

Ona nasıl engel olabilirdi ki? Keşke gidebilse. Kaçabilse o evden. Bunu Necati de isterdi. Gitsindi. Ama giderken Necati'yi de sürüklemeliydi arkasından. Hayır, Doktor Nevzat gibi değildi o. Uzağında bile durabilirdi, tek, arada bir gözleriyle okşasın. Köpeğini sever gibi okşasın. Ama biliyordu ki, o buradan giderse, değil onu da arkasından sürüklemek, bir daha yüzünü bile göstermezdi. Burada kaldığı sürece, yine de bir umut vardı. Umutsuz da olsa... Arada bir onu görebilirdi. Konuşabilirdi, bir karşılık beklemese bile, üstü kapalı tümcelerle, gönlünün ıssızlığından söz edebilirdi ona.

Sedirin üstünde Macide'nin gelişigüzel yerleştirilmiş bavulu açık duruyordu. Başka zaman olsa, içinde çılgınca istekler uyandırabilecek, düşlerine girebilecek o küçücük, dantelli iç çamaşırlarına, pembecik külotlara ilgisizdi. Macide, kendini hasır koltuğa bırakmış, sessiz sessiz ağlıyordu. Aslında onun, kocasını bırakıp anaaevine dönmeyi hiç düşünmediğini biliyordu Necati. Onun yeri Nevzat'ın yanıydı. Sonuna kadar bu böyle olacaktı.

"Biraz daha sakin olmaya çalışın," demişti. "Aklınızdan geçenleri biliyorum. Ölesiye umutsuz hissediyorsunuz kendinizi. Belki ölmek bile istiyorsunuz. Oysa, böyle bir şeyi düşünmek yasak, günah sizin için. Yaşamak belki her zaman güzel değildir. Ama bundan daha güzel bir dünya da yok elimizde. En iyisi bu dünyanın acılarından da, zevklerinden de aynı ölçüde tat alabilmesini bilmek. Asıl olan acı çekmektir. Bunu bir kez olağan saydınız mı, gerisi kolay. Yoksa, kendinizi bir kez koyuverdiniz mi, yandınız. En iyisi, acılara göğüs gerip, onları yenmek. Şimdi dayanılmaz bir acı çekiyorsunuz. Ama bu acıyı yendiğiniz zaman, yaşam sizin için eskisinden daha tatlı olacak. Neden bir an önce ölmeyi istemeli? Ölüm, karanlık bir boşluktan, salt bir yalnızlıktan başka bir şey değildir ki..."

Bunları tıpkı böyle mi söylemişti? Yoksa, söylediğini sandığı şeylerin çoğu sadece aklından geçenler miydi? Bildiği, o bunları söylerken, Macide'nin ölmeyi gerçekte hiç düşünmediğini anlamış olmasıydı. Ama, yine de, gözlerinden inci gibi gözyaşları iniyordu çenesine doğru. Titrek bir sesle: "Siz de inanıyor musunuz söylediklerinize?" demişti. "Ben durumumu bilmiyor muyum sanıyorsunuz? Boşuna saklamaya çalışmayın. Geçici bir sevgiydi onunki. Bunu bana açık açık söyledi. Oysa gerek yoktu buna. Sizin kadar çok okumadım ama, benim de duygularım var. Beni artık sevmediğini biliyorum. Belki hiçbir zaman sevmedi. Oysa ben, Allahım... Siz sevilmeden sevmenin acısını bilir misiniz?"

O anda, nasıl olmuştu da haykırmamıştı. Bir yandan bir bıçak gibi saplanmıştı yüreğine bu sözler. Bir yandan da sevinç ve zevkten kıvrandırmıştı onu. Demek, sevilmeden sevmenin acı verici olduğunu biliyordu? Ya Necati? Asıl o değil mi, iki yıldan beri bu acıyla kıvranan?

Şimdi aralarında yepyeni bir durumun doğmuş olduğunu sezmişler gibi, konuşmadan, belki de soluk bile almadan, durmuşlardı oldukları yerde.

Her biri bir başka düş dünyasında, acı ya da tatlı olasılıklar arkasında koşuyor gibiydiler.

Bir ara başını kaldırıp Macide'nin gözlerinin içine baktı. Buğulu yeşil gözlerde içini ürperten bir ışık parladı. Sonra ışık söndü, gözlerinin rengi dalgın ve koyu bir renge dönüştü.

Pencerenin kanadı aralık duruyordu. Perde hafif hafif oynuyordu. Kendini, hasır koltuğun yanıbaşında yere diz çökmüş otururken, çocukluğunda okuduğu, konuları Ortaçağda geçen yiğitlik romanlarındaki şövalyelere benzetir gibi oldu. Gülünç bir durumdu bu. Ama o ölesiye mutluydu.

Ne kadar kalmışlardı orada? Aradan ne kadar zaman geçmişti? Macide gözlerini yummuştu. Başı önüne eğikti. Uyuyor gibiydi.

Oradan öylece uzaklaşabilseydi keşke...

Onu uyandırmamak için, ayaklarının ucunda sessizce doğrulmuştu yerinden. Tam ayağa kalkacağı sırada genç kadın gözlerini açmıştı. Onu orada, yanıbaşında görmekten şaşırmış gibiydi. Sonra, yüzündeki korkuya benzeyen anlamın yerine, yalvarmayı andıran bir yumuşaklık gelmişti. "Ne olur, gitmeyin daha. Beni yalnız bırakmayın."

Yüreği yerinden fırlayacak gibi çarpmaya başlamıştı o an. Ne demekti bu? Bir çağrı mıydı? Birbirlerine o kadar yakındılar ki, genç kadının içindeki fırtınayı duymaması olanaksızdı. Bir küçük adım, yaşamın bütün akışını değiştirmeye yeterdi. Bir küçük adım, bir küçük atılım...

Ama o küçük adım atılamadı. Onu tutmak için güçlükle uzattığı elleri boşlukta kaldı. Şimdi, alabildiğine soğuk, küçümseyen bakışlar vardı karşısında.

Sendeleyerek ayağa kalkmıştı o zaman. "Oldu," demişti. "Ne yapalım. Öğrendiniz artık, duygularımı. Beni bundan sonra görmek istememekte haklısınız..."

Oradan doğru Cumhuriyet'e gitmiş, içmeye başlamıştı.

Terzi Nuri:

"–Bizim Doktorun İstanbul'da değil ama, burada bir aşnafişnası yoksa, bileklerimi keserim," diyordu. "Hem de bizim evin o taraflarda. Kaç kez gördüm, gece vakti, oralarda dolaştığını..."

Boş şişeye bir tekme vurarak ayağa kalktı Necati.

"–Bana ne? dedi. "Ne halt ederse etsin. Ben gidiyorum. Bıktım artık."

Tam o sırada kapı açıldı, Nevzat içeri girdi. Yüzü sapsarıydı. Hiç kimse kımıldamadı yerinden. Nevzat gitti, her yanı patlamış eski maroken kanapeye bıraktı kendisini. Derin bir soluk aldı. Gözlerini hafifçe yumdu. O zaman Nuri, Dilsiz Musa'nın üstünden iki parmak içtiği şişeyi burnuna doğru uzattı Doktorun:

"–Aldırma be yahu," dedi. "Vazgeç... Çek hele bir fırt da aklın başına gelsin. Hovardanın düşkünü, ayazda kalır kış günü..."

Kızarmış gözlerini iri iri açarak baktı Nevzat uzatılan şişeye. Sonra duraksamadan aldı, başına kaldırdı.

IV

Duvardaki aynada yüzüne bakıyordu Doktor Nevzat. Gözleri yorgunluktan küçülmüş. Kenarlarından açılmaya başlamış alnında derin çizgiler. Bakışları koyu. Tasalı. Dudakları renksiz, gırtlağının çıkıntısı iyice fırlamış, saçları darmadağın.

Aralık duran pencereden giren rüzgâr, kenarları işlemeli soluk beyaz perdeyi dalgalandırıyor. Bir ara rüzgâr hızlanıyor, masanın üstündeki kâğıtlar uçuşuyor.

İstemeye istemeye dönüp, kapatıyor pencereyi. Yere saçılan kâğıtları toplayarak, karmakarışık bırakıyor masanın üstüne. Sonra yeniden pencerenin önüne gidiyor. Sokak ıssız. Uzaklarda bir yerde, karanlıklar içinden göğe doğru buğulu bir ışık tütüyor. Rüzgârın uğultusu kesilmiş. Şimdi sadece, bir kum saatinin boşalışını andıran hışırtılar var evin içinde.

Burada, böylece, sabahı beklemek. Sonra, yeniden, bütün söylenenleri unutarak, yaşamın içine dalıp kaynamak...

İçerdeki odadan, hafif, belirsiz, ağlamaya benzeyen bir inilti duyulur gibi oluyor. Dinliyor. Ses yok.

"Ağlayacak ne var burada? Ne diye ağlıyor? İkimiz için de en iyisi ayrılmak. Bu iş burada biter. Gülünür belki işte o kadar."

Üşür gibi oldu. Bir ürperme gelip geçti içinden. Gerçekliği olmayan bir an. Gökyüzünde tek yıldız yok. Sadece bulutların akışı seziliyor damların üstünde. Sonsuzluklara karışıp gitmeyi düşünüyor insan, elinde olmaksızın. Yüreğinin ortasında dayanılmaz bir ağırlık. Başı dönüyor. Kaç gündür durmadan içiyor. Birazdan elektrikler kesilecek. O zamana kadar bitirmeli başladığı mektubu. Bin kez başlayıp tamamlayamadığı mektubu.

Ellerini pencerenin pervazına dayayarak derin bir soluk alıyor. Havanın soğukluğu bile dağıtmıyor beynini saran sisi.

Duraksayarak dönüyor masanın başına. Kâğıtlar. Bir yığın. Gözlerini yumuyor. Son gördüğü haliyle anımsamaya çalışıyor Nermin'i. Her zamankinden başka bir ayrılıştı bu. İkisi de kaygılıydı. Nermin'in her zaman ışıl ışıl yanan bakışları bulanıktı.

Kalemi yeniden eline alıyor:

"Şimdi daha durulmuş, daha iyiyim..."

Dişlerini sıkıyor.

Sinek pislikleriyle kararmış bir kordonun ucunda, sanki yıllardır silinmemiş bir ampul sallanıyordu. Duvarların yer yer dökülmüş kirli sarı badanası üstünde çivi yaraları, tahtakurusu ezikleri, rengi atmış yağlıboya çerçevelerde, iskelet, kafatası görüntüleri ya da et rengi organ resimleri. Bir ilaç yapımcısının armağanı yabancı bir duvar takviminde, saydam yağmurluğu altında yarı çıplak güzel bir kız, sözümona soğuk algınlığından korunmada kullanılacak bir ilacın kutusuna sarılmış, sıkı sıkı. Takvimin yaprağı ne zamandır koparılmamış. Günlerdir el sürülmediği çerçevelerinden taşan tozdan belli olan camlı dolabın içinde, kaynatıla kaynatıla parlaklığı yitmiş küçük hekim aygıtları, bıçaklar, pensler, şırıngalar, hekimlere parasız dağıtılan ilaçlardan oluşmuş karmakarışık bir yığın.

Odanın bir penceresi varcı sade. Pencereyle kapı arasındaki köşede, muşambasının üstüne kirli bir örtü atılmış daracık bir hasta bakma yatağı. Yatağın üstündeki duvarda, üç sıralı uydurma bir kitaplık, iki demir iskemle ve bir çelik masa. Odanın bütün eşyası bu. Masanın üstünde, yine ilaç fabrikalarının parasız dağıttıkları cinsten iki sigara tablası. İkisi de kirli

ve tepeleme izmarit dolu. Zeytin yeşili bir sümen. Bir kurutucu, bir kalemlik, bir iki ilaç kutusu, bir su bardağı, sapı helezonlu, ampulü çıkarılmış büyükçe bir masa lambası. Sümenin üstünde, yer yer karalanmış reçete yazısı gibi okunaksız bir yazıyla doldurulmuş kâğıtlar. Masa lambasının sapına büyükçe bir resim çerçevesi dayatılmış. Oymalı, işli gümüş çerçevenin içinde, bir aile resmi. Altı kişilik bir aile. Doktor Nevzat, anası, babası ve üç kardeşi.

Kirpiklerinin aralığından kendi yüzüne bakıyordu. O fotoğrafın çekildiği günden beri ne kadar değişmiş. Oysa, fotoğrafın köşesine, Foto Orhan'ın attığı tarihe bakılırsa, üç yıl geçmemiş aradan. Yedeksubay üniforması içinde, dimdik, kaskatı ve soğuk bir duruşu var. Yüzünün bütün yaşayan çizgilerini fotoğrafçı silmiş. Yanıbaşında kardeşlerinin en büyüğü Nihat. Bıyıkları yeni terlemiş. Başında lise kasketi. Kaşları çatık, gözleri aydınlık. Nusret ise henüz çocukluktan çıkmamış. Bir şeylerden utanıyormuş gibi başını önüne eğmiş. Gözlerinin altı çukur ve gölgeli.Yeşim, ortada, on iki, on üç yaşın bütün anlamsızlığını, çirkinliğini ortaya seren, robalı, uzun etekli, ak ipekten bir giysi giymiş, sözümona gülümsüyor. Hepsi gülümsüyor zaten. Foto Orhan'ın istediği gibi, dişleri hafifçe görülecek biçimde. Sallanmak korkusuyla yumrukları sıkılı, kasları taş gibi gerilmiş. Hepsi özentili, yapay ve süslü. Bir, babalarının duruşunda önemsemezlik var. Saçları dökülmüş. Oldukça iri yapılı bir adam. Kat kat gözkapaklan gözlerini yarı yarıya örtmüş. Uykulu uykulu. Ana ufak tefek. Zayıf. Bakışlan parlak, yüzü ince, çenesi hafif çıkık, birbirine kenetlediği elleri kemikli ve iri.

"Bakmayın bana öyle," diye mınldanıyor Doktor Nevzat. "Göreceksiniz bakın nasıl her şey yoluna girecek. Biz nasıl eskisi gibi, hep bir arada olacağız..."

Yapamayacağı şeyleri düşünmekten, yapabilecekmiş gibi sözetmekten ut anıyordu. Çünkü, yarın her şeyin yeniden başlayacağını biliyordu. Faydasızdı direnişi. Bunu hepsi biliyordu. Nermin de biliyordu. İçerde, uydurma gözyaşlarıyla ağlayan öteki kadın da biliyordu. Her şeyin çok daha kolay ve acısız çözümlenebileceği başlangıç noktasında göstermediği yürekliliği şimdi hiç gösteremez.

Yeniden ayağa kalktı, pencerenin önünde durdu. Bir gün önce, bir gece önce, bütün gün, durmadan yağmur yağmıştı ve Necati, Terzi Nuri ve Dilsiz Musa ile birlikte, durmadan içmişlerdi. Şimdi herkes uyuyordu. Ya da bir köşede sızıp kalmışlardı. Terzi Nuri dükkânında, Necati evinde, Dilsiz Musa, dekovil istasyonunun önündeki iri çınarın kovuğunda.

Elektrik kesilmek üzereydi. Kentin ışıkları çoktan sönmüştü. Herkes uyuyordu. O bu kenttekilerin çoğunu tanıyordu teker teker. Bozuk karaciğerleri, irinli apandisitleri, taş dolu safra keseleri, delik mideleri, tükenmiş akciğerleri, ağız kokuları, kulak kirleri, belsoğuklukları ile. Kimi çeşmelerde tokmakla vurula vurula sakız gibi ağartılmış çarşaflara sarılmış, kimi kirli paltolarını, tüyü dökülmüş battaniyelerini saten yorganlarının üstüne çekmiş, alışılmış ve kanıksanmış aşklarını bitirdikten sonra, arkalarını karılarına dönerek horlamaya başlamıştı bile. Kimileri de, hasta, kimsesiz ve yalnız, üşüyor, başlarını pamuklan kenarlarından fırlamış yastıklara gömerek, elleri üreme organlarına yapışmış, sıcak sokuluşlar, şölenler, görmüler, ya da çalışmasız sabahlar sayıklıyor.

Döndü, odaya baktı. Bu oda, son sığınağıydı onun. Macide'nin kokusunun sinmediği tek odaydı burası evin içinde. Bu odanın pisliğiyle avunuyordu. Hastaların pisliğe ya da temizliğe aldırış ettikleri yoktu nasıl olsa. Yanında çalıştırdığı sırada Adalet'i bile sokmazdı buraya. Sadece, bir kadına iğne yapılması, ya da bir apse açılması için, yardımcıya gereksinme duyduğu zaman girebilirdi Adalet. "Temizliklerini başka yerde göstersinler" derdi. İğreniyordu Macide'nin temizliğinden. Bu odanın kirliliği, ikisinin arasına somut bir sınır çizgisi çiziyor gibi geliyordu ona. Bu çizginin bu yanı, onun kimseye el sürdürmek istemediği kendi öz dünyasıydı. Mutluydu burada. Kimsenin kendisini rahatsız etmesini istemiyordu bu odada. Bir burada, tek başına otururken biraz olsun yaşadığının farkında olduğunu sanıyordu. Sızıncaya kadar, kusuncaya kadar içiyordu, istediği zaman, eski günlerindeki gibi. Kimseye söylemiyordu bunu. Bir Adalet anlamış olabilirdi. Geç vakit, sinsice kapıyı aralar, bütün kadınsılığı ile bir isteği olup olmadığını sorardı. Çok kez, sızdığı yerde, üstüne palto örttüğünü duyardı da, belli etmezdi. Bir rahat uyurdu ki o daracık hasta bakma yatağında...

Işık birden azalıyor, sonra yavaş yavaş canlanıyor. Saat on bire

gelmiş olmalı. Bu saatte herkes uykuya çekildiği için voltaj yükselir, ışıklar canlanır, radyolar gürül gürül ses vermeye başlar.

Döndü, yeniden masanın başına geçti, koltuğuna oturdu. Çenesini masaya dayadı, yan kapalı gözlerinin aralığından, kirpiklerinden çizgi çizgi sızan ışıkların düşsel değişimlere uğrattığı odayı parlayan ışık altında bir kez daha süzdü. Tanıdık. Gülümser. Dost. Tekliğinin, yalnızlığının son savunma çizgisi.

Gözlerinin önünde ışıklı çemberler dolaşıyordu. Yeşil, kırmızı, sarı, pırıl pırıl. Başını kaldırıp dikkatle ampule baktı. Gözlerini kısınca, ışık çizgi çizgi bölünüyor.

Masanın üstünde bir yığın kâğıt.

"Ağrılı başım... ve acılı. Bükülü bir şeyler açılıyor içimde. Burada olsaydın, diyorum. Öylesine umutsuz, öylesine umutlu bir isteyiş bu..."

Sonra satırlar büsbütün okunmaz oluyor. Başka bir kâğıtta yarım kalmış bir tümce. Bir isim, ya da sıkıntıyla üstüste karalanmış imzalar.

İlaç dolabına uzanarak, ilaç şişeleri, ilaç kutuları arasına sakladığı votka şişesini çıkarıyor. Ilık ve kekre.

"Düşünmeni isterim ki, görüşleri hiç olmazsa bizimki kadar olgunlaşmış bir kimse, hayatta tam aradığını hiçbir zaman bulamaz. Çünkü tam aradığı bir şey yoktur."

Kaşlarını çatıyor. Beyninin içinde sancılı tırmıklanmalar. Satırların arkasında Necati'nin sinsi, alaycı yüzünü görür gibi oluyor. Bu sözler kendisinin değil, hayır. Necati'nin sözleri bunlar. Çünkü, başından beri, hayatta aranıp bulunabilecek bir "tam"ın varlığına inanıyordu Nevzat. Bütün atılımları, umutsuz da olsa, çırpınışları bundan değil mi? Gerçi, inanmaktan söz etmek fazla olabilir. Ama niçin olmasın? Belki de... Nermin de öyle söylememiş miydi?

"Allah canımı alsın" dedi. "Neden kendi istediğim gibi düşünemiyorum ben? İlle başkalarının mantığı arkasına mı gizlenmeliyim? Varsın her şey altüst olsun. Yansın. Kül olsun. Ne olacak yani?"

Bir yudum daha içti, şişeyi yerine yerleştirdi. Terlemişti. Şakaklarında ince bir damarın attığını duyuyordu.

"Allah canımı alsın," dedi yeniden. "Önemli olanı bilmiyorum da ondan. Bütün o aptal herifler gibi, iki kere iki dört eder demenin kolaylığına

düştüm. Anlaşamıyorsunuz demek öyle mi? Ayrılırsınız efendim. İki oturum bile sürmez. Nafaka mı dediniz? Hiç düşünmeyin. Önemli değil. Ama bakın, benden hiçbir şey gizlememeniz gerek. Arada başka bir şey varsa... Örneğin bir başka kadın... Anlarsınız ya? Kadınlar tuhaftır. Ayrılmam diye diretebilir o zaman. Salt inat olsun diye. Kıskançlıktan. Onun için, açık kapı bırakmamalıyız..."

Gülüyor acı acı. Avukat Hilmi'nin at suratında önemli bir soru sormuş olmanın rahatlığı.

"Ben de, diyor tutmuşum, zorluyorum kendimi, bütün sorun bu diye. İki kadından birini seçmek... Yok canım? Hadi efendim sen de. Ne diyeceksiniz? Pis aşk, değil mi?"

Bir yudum daha içse?

"İyi ama asıl sorun neydi?"

İçerden, Macide'nin yattığı odadan, bu kez, daha belirli, daha tiz bir inilti geliyor kulaklarına. Yüzü sararıyor, yanağı seyriyor. Sonra ses yine ansızın kesiliyor. Yelek cebindeki saatin tıkırtısını işitiyor sade.

"Ağlıyor," diye söyleniyor hınçla. "Ağlasın bakalım. Ah bu sinsi, bu kadınca kumazlıklar..."

Bir sigara daha.

"Bu iş burada biter," demişti ona. "Boşuna uzatmayalım. Ben başkasını seviyorum. Başından beri. Yanlışlığın neresinden dönülse kârdır. Senden ayrılacağım ve onunla evleneceğim. İstiyorsan, ismini de söyleyebilirim. Nermin. Evet, müzik öğretmeni Nermin Hanım. Oldu mu şimdi?"

Aslında, sadece "Bu iş burada biter," diyebilmişti. Bu sözleri böyle söylemesi gerekti belki ve şu anda öyle de söylemiş gibi içinin rahatladığını hissediyordu. Kaç gündür süren düşle uyanıklık arasındaki gidiş gelişler arasında, belleğindeki anılarla istekler birbirine karışmış. Belki de gerçekten öyle konuştu. Belki...

Bulanan gözleriyle okumaya çalıştı yeniden, yazdıklarını:

".... huzura kavuşmak için, sonu gelmeyen arayışların..."

Ses, yeniden, daha güçlü, daha boğuk ve sancılı bir titreşimle geldi bitişik odadan, hemen de dinmedi. Acı çeken, işkenceler içinde kıvranan umutsuz bir insanın çağrısı, kenetlenmiş çenelerin arasından fırlayan...

Soluğunu tutarak, kımıldanmadan dinledi bu çağrıyı. Yumrukları sıkılı.

"Ağlıyor," diye söylendi kendi kendine. "Ağlıyor, çünkü acıyacağımı biliyor. Her zaman bu böyle olmuştur. Ah, o zayıfların yenilmez güçlülüğü... Nasıl da işittirmeye çalışıyor? Ama sersemlik bu. Bu kez acımayacağım. Acımayacağım işte. Ne diye yani, ha? Ne diye acıyacakmışım? Dünyanın en aptal adamı ben miyim?"

Ses çoktan kesilmişti ama, o farkında olmadan kendi sesini yükseltmişti. Bağınyordu, aynı tümceyi durmadan yineleyerek. Sonra sustu. Sigarasını hırsla bastırdı küllüğün kenarına. Eli boşlukta dolaştı, paketini arayıp buldu. Bir sigara daha yaktı:

"....çünkü tam aradığı bir şey yoktur..."

Kâğıdı buruşturdu avcunda. Sersemlikti bu. Budalalıktı, doğru. Dünyanın en budala insanı kendisiydi. Hep aynı çocukça aldanış. Hep aynı çürük avuntu.

Karışık, karmakarışık imgeler, resimler, yaşanan, yaşanmayanlar, bir yığın boş, bir yığın yararsız ilişki, bir yığın anlamsız bağlantı. Kulağını sağır edercesine uzun uzun yansıyan o tuhaf vınlama. O yalvaran ses. Karar verme zorunluluğu. Bütün bunlar, bir gün onu çılgına çevirebilir.

Aramak, sevmek, inanmak...

"Ne kadar soyut, ne kadar birbirine aykırı şeyler bunlar... Ne gereği vardı bunların. Her şeyi yıkıp, yeniden kurmak..."

Düşündükçe aklı karışıyordu. Yeniden kusacak gibi oluyordu. Yapacak bir sürü işi vardı. Ertesi sabah üç önemli ameliyata girecekti. Hayır. Bu böyle sürüp gidemezdi. En iyisi önce kendi kendisinden kurtulmalı. Ya büsbütün uyuşarak ya ağılı çıbanı, bir bıçak vuruşuyla akıtarak...

İlaç dolabının içinden yeniden aldı votka şişesini. Kolaydı bu iş. Dolu bir yudum, baş yukarda birkaç saniyelik bir bekleyiş, sonra gözlerin önüne o büyülü sisin yayılıverişi ne güzel. Ama başının ağrısı geçmiyordu bir türlü. Kalktı, pencereyi açarak hava almayı denedi yeniden. Rüzgâr hızını artırmıştı. Soluğu tıkanıyordu. Başının ağrısı artıyordu. Söylenerek kapadı pencereyi. Perdeyi çekti. Yerine döndü.

Dilinde kaba, tatsız bir duygu. Midesinin bulantısı artıyordu. Yine de sanki yeni bir sigara yakarsa bu tatsız duygudan kurtulacakmış gibi geliyordu içine. Paketinden bir sigara daha aldı, küçülen sigarasının ateşiyle yaktı. Nermin'e yazmaya çalıştığı mektuba yeniden göz attı:

"Bana, **'sakın bir şeyler yapmaya kalkma'** demiştin. Benim, **gerçekten** bir şeyler yapamayacağımı düşündün mü hiç? Benim bir şeyler yapabileceğime bugüne kadar hiç kimse inanmadı. Sadece kuşkulandılar. Belki biraz çekingen bir bekleyiş içinde, ama davranabileceğime olasılık tanımadan. Babam benim doğru dürüst okuyabileceğime inanmazdı. Okumak, kararlı ve yapıcı olmayı gerektiren bir işti. Oysa ben, haytanın biriydim. Ciddi hiçbir iş beklenmezdi benden. O yüzden beni askeri okula göndermeye bile kalkmıştı, annem engel oldu. Doktor olmak istediğimi söylediğim zamanki gülüşünü hiç unutmam. "Beş yıl, sen nasıl direneceksin a oğlum," demişti. "Üstüne bir de uzmanlık. Askerlik. Sonra?" Bu sonrada, "Bize ne zaman yardım edeceksin" de vardı elbet ve bunda haklıydı. Doktor da oldum. Uzman da oldum. "Demek ki bir şeyler yapabiliyorsun, isteyince," diyeceksin korkarım, sen de herkes gibi. Bana kalırsa, bütün bunları yapan belki de ben değildim. Çünkü, ben bile bilmiyorum şu anda bütün bunları nasıl becerdiğimi."

Doğru muydu yazdıkları? Düşünüyordu. Eğer, elinden başka bir iş gelebileceğine güveni olsaydı, herhalde yarıda bırakırdı okulu. Sonra, öğrenci olaylarına sürüklenişi. Hep, başkalarının sürükleyişi ile katılmıştı bu tür eylemlere. Kişiliksiz olduğundan değildi bu. Tam tersine, yaptıklarının bir işe yaramayacağını biliyor, arkadaşlarına da söylüyordu bunları. Ama başka türlü davranması için, kendi başına, başka türlü kararlar alması ve bunları yürürlüğe koymak için olağanüstü bir güç harcaması gerekiyordu. Böyle bir güç harcamayı hiçbir zaman gereksinmedi.

Yeniden okumaya çalıştı yazdıklarını, ikinci sayfadan: "Sana, alacağım, daha doğrusu, onunla evlendiğim gün almış olduğum kararı artık yürürlüğe koymamın nedenlerini anlatırken, seni bir sorumluluk duygusundan kurtarma çabası içinde olmadığımı anlamanı isterim" diyordu. "Senin bu konuda ne kadar duygusal bunalımlar içinde olduğunu biliyorum. Ama sorun, belki seninle ikimizden de daha ötede, daha derinde. Sen karşıma çıkmasaydın bile bu böyle olacaktı. Onun beni mutlu etmek için çaba harcamadığını söylemeyeceğim. Benden başka birisiyle evlenmiş ol-

saydı, işsiz bir ev kadını olurdu. Aslında ben ondan değil, onunla evlenmeye karar verdiğim günlerin beni durmadan izleyen, boğan anılarından kaçmak istiyorum. Başka türlü bir insan olmak istiyorum. Her gece karısıyla yatıp, apse açarak yaşamını sürdüren bir Doktor Nevzat olmaktan kurtulmak istiyorum."

İçini çekerek, kâğıdı buruşturup attı odanın bir köşesine. Öteki kâğıdı önüne çekti. Yine üst üste karalanmış, aynı isim: "Nermin, Nermin, Nermin, Nermin..."

Başını ellerinin arasına almış, umutsuzca sıkıyordu. Saçlarının dibi sızlıyordu. Gözleri acıyordu. Omuzlarından aşağı gövdesini bastıran sinsi bir ağırlık... İçinden sövüyordu. Midesi allak bullak. Ne kadar içtiğini bilmiyordu. Bir türlü aradığı uyuşukluk ulaşmıyordu beynine. Deminden beri sadece kusmak geliyordu içinden, kusamıyordu. Tüyleri diken diken olmuş. Ayaklarının ucundan saçlarının dibine doğru ağır ağır yürüyen soğuk ve ürpertici dokunuşlar sarmıştı her yanını. Ama bilinci ayaktaydı. Her şeyi görüyor, anlıyor; yargılayabiliyordu davranışlarını, düşüncelerini.

Üçüncü kâğıtta uzunca bir paragraf vardı. Anlaşılmaz bir yazıyla yazılmış birkaç tümce:

"... Artık bu iş burada biter, sevgili yârim. Çünkü, benim için, yaşama ve yaşamama sorunundan da öte, yaşamaya bir neden arama söz konusudur. Öfkemin beni nelere götüreceğini bilemem. Hayır, sevdiğim. Sakın üzülme. Meraklanma. Şimdi daha durgun, daha ağır başlı, daha iyiyim. Seni o koca yüreğimle öpüyorum. Ama yarın... Yarın zâlim olacağım. Söz veriyorum."

Sigarası sönmüştü. Başının ağrısının artacağını, mide bulantısının dayanılmaz hale geleceğini bile bile bir sigara daha yaktı. Sigarasından daha bir soluk bile çekmemişti ki, içerdeki odadan, bu kez, keskin, sancılı bir çığlık koptu. Ürpererek bekledi. Çığlığın arkasından, bir yardım çağrısı haline dönüşen ses, yükseldi, hafifledi, dayanılmaz, sinir bozucu bir inilti halinde uzayıp gitti. Korkunçtu bu tek sesli değişmez uğuntu. Bir ağıt, dişçi çarkının ağrılı dönüşünü anımsatan bir sızlanış. Bu bir gösteriş ağlaması olamazdı. Bu, gerçekten acı çeken bir insanın çırpınışıydı.

"Ne olabilir?" diye düşünmeye çalıştı ama, beyninin o parçalanışı andıran dağınıklığı ile kulağında çınlayan o ilkel haykırışı bir türlü

nitelendiremedi. Sonra ses kesildi. Tuhaf bir duygu vardı içinde. Gırtlağını kaşındıran bir duygu. Bir ara başını kaldırdı. Bir şey işitmiş gibiydi. Kapı açılmıştı galiba. Gözlerinin önünde bulanık çizgiler... Seçebilmek için iyice açmaya çalıştı gözkapaklarını. Sisli, karmakarışık çizgiler, belki de fazla parlak gelen, gözlerini kamaştıran doğa dışı denilebilecek bir ışık altında Macide'yi görür gibi oldu. O kadar uzakta, o kadar gerçeklik dışı ve silik bir duruşu vardı ki, onun sarhoş beyninin bir uydurması olmadığına inanması için, uzunca bir süre, gözlerinin önündeki dalgalanmanın durulmasını beklemek zorunda kaldı. Oydu, gerçekten. Sırtında, topuklarına kadar inen, uzun, sarı saten geceliği. Saçları dağılmış, yüzü kireç gibi beyaz.

"–Ne var? ne işin var burada?"

Dili şişmişti. Daha bir şeyler söylemek istiyordu ama, sözlerinin anlaşılmayacağını fark ettiği için, susmayı yeğledi. Macide de susuyordu. Sanki onun da dili katılaşmış. Yüz kasları büzülmüş.

Yerinden kalkmaya çalıştı. Gövdesi iskemlesine bağlanmış gibi. Kolları tutulmuş. Ayakları keçeleşmiş.

"–Ne istiyorsun benden?" dedi yeniden. "Buraya girme demiştim. Niçin rahatsız ediyorsun? Rahat bırak beni!.."

Macide, masanın şimdi tam bir adım ötesinde duruyordu. Rengi kül gibiydi. Gözleri kızarıktı. Alnı kırış, kırış. Dişlerini sıktığı belli oluyordu. Dayanılmaz bir acı çektiği sanılabilirdi. Öne doğru eğilmişti, düşecek gibiydi, bir eliyle karnını bastırmış, öbür elini, bir yere tutunmak istercesine ileri uzatmıştı. Zor anlaşılır bir sesle:

"–Çok sancım var. Rahatsız etmek istemedim, ama dayanamadım. Bir ilaç ver, ne olur. Yardım et..." diyebildi.

Beyni uyuşmuştu sanki Doktor Nevzat'ın. Düşle gerçeği birbirinden ayıramıyor, gördüklerini bir türlü somutlaştıramıyordu.

Sonra, her yanını yakıcı bir sıcaklık kapladı. İnsanüstü bir güç, bütün iradesini avcunun içine almıştı:

"–Defol!" diye bağırdı ansızın. "Bana sökmez bu numaralar! Sana acımayacağım. Acındıramayacaksın bana kendini. Başımdan git, geber!.."

Genç kadın olduğu yerde sallandı. Gözleri camlaştı. Elinin biri havayı tarazladı, duvara tutundu. Öbür eliyle hâlâ karnını bastırıyordu.

Sonra, bir şey söylemeden, geldiği gibi, sessizce, döndü, odadan çıktı.

Işık bir kez titredi, söndü, yine yandı, yine söndü. Belediye saati ağır ağır on iki kez çaldı. Odanın koyu karanlığı içinde, bilincini yitirdi, kapkara bir uçuruma yuvarlandığını hisseder gibi oldu Doktor Nevzat. Yumrukları kendiliğinden gevşemişti. Hızını artıran rüzgâr pencerenin camlarını zorluyordu. Tavanın yıpranmış tahtaları esnerken hışırtılı sesler çıkarıyordu. Odanın içindeki eşya, değişik bir çekim gücüne uyarak durdukları yerde ağırlık kazanıyor, iskemlenin ve masanın ayakları, döşemeyi oyarmışçasına daha bir hantallıkla yerleşiyorlardı durdukları yere. Başı yavaşça masanın üstüne düştü. Sızdı.

Ne kadar sürmüştü kendinden geçişi? Bunu hiçbir zaman kestiremedi. Koyu bir boşluk kalmıştı belleğinde, o kadar. Gözlerini açtığı zaman, bir süre nerede olduğunu kestiremedi. Elleri bir yerlere değiyordu ama, çevresinde hiç bilmediği bir yokluk vardı. Karanlıkta, küçük, beyazımsı tüyler uçuşuyordu. Yerinden kalkmaya çabaladı, kolu masa lambasına çarptı. Masanın sapına dayalı duran gümüş çerçeve yere düştü. Maden gürültüsü ona nerede olduğunu anlatmaya yetmişti. Masaya tutunarak kalktı yerinden. El yordamıyla çakmağını aradı sigarasının yanında. Tam yakacağı sırada, düşünde duyduğunu sandığı sesi yeniden işitti:

"–Nevzat... Ölüyorum... Kurtar beni..."

Karısının sesiydi bu. Bütün umudunu, bütün dayanışını yitirmiş bir insanın son yalvarışıydı bu.

Bütün vücudu buz kesildi. Olduğu yerde kalakaldı. Bir türlü olanları kavrayamıyordu. Gerçekten odasına kadar gelmiş miydi Macide? Bir karabasandı hiç kuşkusuz. Ama duyduğu ses neydi? Belleğinde bulanık gölgeler vardı, o kadar. Kendini toplamaya çalıştı. Boşuna. İnleme kesilmişti ama, tüylerini ürperten yansıması kulaklarından çıkmıyordu. Uğuşan parmaklarıyla güç yaktı çakmağı. Çakmağın alevinde odanın içindeki eşya dalgalandı. İskelet resminin koluna yapışık duran uzun çizgili kas sanki gerildi. Çakmağı söndürdü.

Katı bir sessizlik vardı şimdi çevresinde. Rüzgâr dinmişti. Tavan çıtaları esnemiyordu. Bir soluk alış bile yoktu. Ağrıyan belini uğuşturarak, el yordamıyla kapıya kadar yürüdü. Elektrik düğmesini çevirdi. Elektrik

yanmadı. Demek geceyarısını geçmişti. Işığın kesilmiş olduğunu anımsadı. Yoksa düş görmemiş miydi?

Kapıyı açtı, durdu. Sofadaki musluğun önünde her zaman yanır bırakılan idare kandili yanmıyordu. Söylenerek, lambanın camını çıkardı, çakmağın alevinde, fitili yaktı, camı yerine yerleştirdi. İdare lambasının cılız ışığında, merdiven başındaki küçük tahta sofayı dolduran Macide'nin büyük, cevizden çeyiz sandığı ve askılık, daha büyük boyutlar kazanıyordu. Yatak odasına doğru bir iki adım daha attı, durdu. İnlemeden çok can çekişmesini andıran hırıltıyı duydu.

Kafasının içi, iğneyle suyu boşaltılmış pörsük bir portakal gibiydi. Hiçbir şey anımsamıyor, hiçbir şey duymuyor. Kımıldayamıyordu bile. Yatak odasının kapalı kapısının önünde, eli kapının tokmağında, öylece duruyor, kendiliğinden bir şeyler olmasını bekliyordu.

Sonunda, tokmağı çevirdi, durdu. İçerde çırpınan bir insan. Çok acı çeken, haykırmamak için ağzını kapamış bir insan.

"Numara," diye mırıldandı. "Numara bu. Kandırılacak adamı tam buldu ya..."

Yine de sarhoşluğu dağılmış gibi. İçinde belli belirsiz bir kaygı var. İntihara kalkmış olmasın? Dudağını ısırıyor. Olabilir mi? Nasıl? Neyle?

Yüreğinin çarpıntısı arttı birden. Telaşlandı. Kapıyı açtı, içeri girdi. Elindeki kandilin sönük ışığında bir şey seçemedi. Pencere yönünden de hafif bir aydınlık geliyordu odaya ama, ilk bakışta bir şey göremedi. Bir iki adım attı karyolaya doğru. Kandili uzattı. Macide, yatağın orta yerinde iki bükülüm yatıyordu. Kandili komodinin üstüne koyarak yere diz çöktü, yüzünü kansının yüzüne yaklaştırarak baktı. Macide onun odaya girdiğini fark etmemiş gibiydi. Gözleri yarı kapalıydı. Kandilin cılız aydınlığında bile, çektiği korkunç acının izlerini yüzünde görmek olanağı vardı. Elini uzattı. Kadın boğuk bir çığlık atarak elini itti, yatağın içinde tesbih böceği gibi kıvrıldı.

Boş ilaç tüplerini görmek amacıyla çevresine bakındı, bir şey göremedi. Bu kez hızla yerinden kalktı, odasına gitti, odadaki gaz lambasını alarak geri döndü.

Macide, yarı baygındı, ama bilincini yitirmişe benzemiyordu. Yüzünden, çok acı çektiğinden başka bir anlam çıkarmak olanağı yoktu. Ne

komodinin üstünde, ne yerde, ne de odanın görülebilen herhangi bir köşesinde, ilaç tüpüne benzeyen bir şey vardı. Ama, ayakyolunda, ya da mutfakta yapmış olabilirdi bu işi.

"–Bak kızım," dedi yumuşak bir sesle, "boşuna uğraştırma beni. Ne yaptığını söyle bana. Ne içtin? Kinin mi? Optalidon mu? Yoksa başka bir şey mi? Nasıl olsa kurtaracağım seni, yok yere acı çekme."

Genç kadının gözleri açıldı. Bir süre anlamsız bakışlarla kocasını süzdü. Gülümser gibi oldu, sonra yüzü yeniden buruştu. Kenetlenmiş dişlerinin arasından boğuk bir ses çıktı sade.

"–Macide, kızım, anlıyorum, benden nefret ediyorsun. Tamam. Haklısın. Ama, lütfen, bu oyunu uzatmayalım. Ne yaptığını söyler misin bana şimdi?"

Elinde gaz lambasıyla gülünç bir durumu vardı, odanın ortasında. O da bunu fark etmiş gibi, lambayı, arkasındaki teneke aynasından duvardaki çiviye astı, Macide'nin karyolasının yanına, yere diz çöktü. Macide onun gidiş gelişlerine ilgisiz görünüyordu. Çeneleri kasılmış, bacaklarını karnına çekmiş, burnundan sık sık soluk alarak, yatıyordu.

Bu kadar acı verecek ağılı ilaçları düşünüyordu Nevzat. Öyle bir şey olsa, başka belirtiler de görünürdü. Kusmamıştı. Bilinci yerindeydi. Hafif bir ateşi vardı. Karın bölgesine el sürdürmüyordu.

Ne. olabilirdi? Aklına gelen kötü olasılıkları kafasından uzaklaştırmaya çalışıyordu. Sonra birden, genç kadının geceliğinin alt yanını hızla saran ıslaklığı fark etti. Elini uzattı. Kandı bu.

Sıcak, kaynarcasına sıcak bir dalga yükseldi yüreğinden beynine doğru. Telaşla uzandı, çırpınan gövdeyi durdurmaya çalışarak alışık elleri ile çabucak muyaene etti. Yürek atışlarını saydı. Gözkapaklarını kıvırıp baktı.

"Allah kahretsin," dedi.

Bir süre, gözkapakları pırpır seyriyerek, olanca sinirliliği, olanca şaşkınlığıyla ne yapacağını kestiremeyerek kalakaldı olduğu yerde. Macide elinin altında kıvranıyordu. Ağzından köpüklü sular sızıyordu. Hırıltılı sesi bir yükselip bir alçalıyordu. Sonra çırpınması durur gibi oldu. Sesi hafifledi, ama sonra, daha yorgun, daha acındırıcı bir tek düzelikle uzadı, gitti.

Vakit geçiyordu.

Ne kadar kalmıştı, orada, yere diz çökmüş durumda? Bilemiyordu. Neden sonra, hafif bir ürpermeyle kendine gelir gibi oldu. Yavaşça yerinden kalktı, odadan çıktı. Kapının yanında, duvara yaslanarak durdu.

Ne yapabilirdi?

Bir dış gebelik olduğundan hemen hemen kuşkusu yoktu. Macide'nin saklamaya çalışmasına karşın, bir süredir bir gebelik olasılığını düşünüyordu zaten. Bu kan, bu acı, tüplerden birinin patladığını gösteriyordu. Saniye bile yitirilmemeliydi. Ama onu hastaneye nasıl götürsün? Operatör Osman'a nasıl haber iletsin? En önemlisi, bu saatte nereden kan bulsun?

Bir ara, içinden durmadan, "O R. H. Pozitif Kan" diye söylendiğini fark etti. Her yanı tutulmuş sanki. Donmuş her yanı. İçi bir ısınabilse, bütün güçlükleri yenebilir. Oysa bütün oynak yerleri romatizmadan paslanmış gibi. Sinirleri felçli. Yumruklarını bile sıkamıyor. Gözlerini bile oynatamıyor. Öylece, sabaha kadar bekleyebilirdi kapının önünde.

Sonra ansızın titremeye başladı. Bütün vücudu. Her yanını, az önce yüreğinden beynine çıkan sıcaklık kapladı. İçinde bir ses yalvarırcasına yineliyordu: "Çabuk, çabuk. Ameliyat. Ameliyat. Kan. Kan." Ev sallanıyordu. Gaz lambasının ışığı öfkeli bir biçimde dalgalandırıyordu duvarlardaki gölgeleri. Merdivenin başındaki tırabzan babası, bir mezar taşı gibi eğilmişti üstüne doğru.

Bilinçsizce odasına geçti. Ne yaptığını bilmeden ceketini aradı. Sonra, yine aynı bilinçsizlikle, karanlıkta, hiçbir yere çarpmadan, sendelemeden, basamakları indi, bahçeyi geçti, sokağa çıktı.

Ne bir ışık, ne bir canlı. Evler kara, biçimsiz yığınlar gibi, sokağın üstüne eğilmiş. Kimse farkında değil, onun orada, kapının önünde kararsız bekleyişinin. Kimsenin umurunda değil, onun çaresizliği. Bütün yalnızlığı, kimsesizliğiyle, kendi kendine karşı bile yardımsız, düşünüyor ne yapması gerektiğini.

Macide'yi hastaneye götürmesi gerek. Ama neyle? Bir araba bulmalı. Ortalığı birbirine katması gerek. Doktor Osman'ı uyandırmalı. Edremit'in bütün doktorlarını başına toplamalı. Litrelerce kan gerek. "0-R.H. Pozitif kan." Ne duruyor hâlâ? Çılgın gibi atılmalıydı sağa sola. Ama

nasıl yapacaktı bütün bunları? Gecenin bu saatinde nereden araba bulabilirdi?

İstasyon caddesindeki karakolun köşesine kadar, kararsızca, su gibi terlemiş, aptalcasına şaşkın, fakat yine de içinde onu canlandıracak heyecanı duyarmadan koştu. Tam köşede, belediye garajında duran cankurtaran arabasını anımsadı. Yeniden koşmaya başladı. Yollar karanlıktı. Arnavutkaldırımlarının sivri taşları ayaklarına takılıyordu. Bir ara tökezledi, düştü, dizkapağı keskince sancıdı, ama, durmadı.

***

Ellerine bakıyordu operatörün. Kan basıncını ölçen aygıtın göstergesi yavaş yavaş kayıyordu aşağıya doğru. Eter, iyod ve lizol kokularına karışan yoğun ve iğrenç bir pıhtılaşmış kan kokusu doldurmuştu ameliyat odasını.

Yorgundu, uykusuzdu, başı çatlayacak gibi ağrıyordu, ayakta duracak gücü bile yoktu, ama yine de, nereden geldiğini bilmediği bir dirençle izliyordu Doktor Osman'ın çalışmasını. Operatör Osman'ın çatal çatal birbirine girmiş parmaklarının arasında lastik bir boru gibi kayan, kıvrılıp bükülen kalın bir damardan kan fışkırıyordu durmadan. Hastabakıcı kızın ak giysisi fışkıran kandan kızarmıştı. Titreyen elleriyle tampon yetiştirmeye çalışıyordu. Bakışları bulanmış. Neredeyse bayılacak. Masanın altı kanlı pamuk yığınlarıyla, gazlı bezden tamponlarla dolmuş.

"Adalet olsa bu kızdan daha çok işe yarar. O değil. Yanlış verdin..."

Aynı anda Doktor Osman da, bez maskesinin altından öfkeyle homurdanıyor:

"–Pens, dedim sersem. Bırak onu."

Kızın rengi atmış. Olduğu yere yıkılacak neredeyse. Yine de dayanıyor.

"–Afer'in!"

Şimdi daha iyi görüyordu Doktor Nevzat, arkadaşının ellerini. Parçalanan uterus'tan oluk gibi kan boşanırken, gergin beyaz lastik eldivenlerin içinde parmakları, kendi başlarına buyruk gibi, o kalın, kunt gövdeyle ters düşen bir çeviklikle, damardan damara atlıyordu.

Anestezi veren genç sağlık memuru tasayla bakıyordu Doktor Nevzat'ın yüzüne. Hastanın tansiyonu hızla düşüyordu. Kan şişesi boşalmak üzereydi. İki şişe askeri hastaneden bulmuşlardı. Bir şişe kadar da, ameliyatlı hastalardan toplamıştı başhemşire. Ama hepsi bu kadardı işte ve Macide'nin damarına takılı şişenin sonuncusu olduğunu biliyordu Doktor Nevzat. "Üzülme, senin suçun yok bunda" der gibi, tatlı tatlı baktı sağlık memurunun yüzüne. Daha başından beri, boşuna uğraştıklarını biliyorlardı hepsi de.

Masayı boydan boya dolaşıp, karısının başucuna kadar gitti. Şişkin mavi damarına kan şişesinin lastiği takılı kolunu tuttu. Şimdiden canlılığını yitirmiş bir et. Bir süre, yüreğinin vurduğu yeri aradı bileğinde. Deri pörsümüş gibiydi parmaklarının altında, ama yürek, seke seke sürdürüyordu çarpmasını, henüz. Duraksayarak, karısının yüzündeki kloroform maskesini kaldırdı. İnce, uzun yüzüne anlatılmaz ürkütücü bir sarılık, bir balmumu sarılığı çökmüştü. Gözkapakları saydamlaşmış, alnına bir siyahlık gelmişti. Dudaklarının aralığında, ince, kirli beyaz renkte bir köpük vardı. Şakakları ter içindeydi, saçları birbirine yapışmıştı. Soluk alıp almadığı belli bile değildi.

Onu bir daha göremeyeceğini biliyordu Doktor Nevzat. Çenelerini sıkmaktan dişleri ağrıyordu. Bütün vücudu, inanılmaz bir yorgunluk içinde, parça parça dağılıverecekmiş gibiydi. Operatörün sesi sisli uzaklıklardan geliyordu kulaklarına:

"—Kan verin daha. Bitti mi? Serum takın. Durmayın. Adrenalin. Adrenalin dedim sersem herif. Pens. Tampon. Ne yaparsan yap. Yap bir şeyler..."

Bez maskesinin üstünden, iri iri açılan kanlı gözlerinde, korkulu, umutsuz, telaşlı bir anlam okunuyordu operatör Osman'ın. Bir an göz göze geldiler. Başının döndüğünü, dizlerinin kesildiğini hissetti Doktor Nevzat. Boğazından tuhaf bir ses çıktı. Operatör kaşlarını çattı, başıyla kapıyı gösterdi ona. "Çık git" diyordu. Kansının yanıbaşında canverişini görmeye dayanamayacağını düşünmüş olmalıydı arkadaşının. Oysa, düpedüz yorgunluktan başka bir şey değildi Doktor Nevzat'ın hafif baygınlığının nedeni. Kimseyi de kandırmayı düşünmüyordu o anda. Yine de boyun eğdi arkadaşının isteğine, masanın başından çekildi, kapıya doğru yürüdü.

Kapıdan çıkarken, son bir kez dönüp baktı masaya. Doktor Osman,

kanlı bir savaştan sonra orduları yenilgiye uğramış bir komutan gibi, kamburu çıkmış, omuzları çökmüş, umutsuz ve bitkin, son bir güçle uğraşıyordu, tükenmekte olan yaşam direncini, aşılmakta olan son yaşam çizgisini savunmak için.

Kapıyı sessizce kapadı arkasından.

Saat sabahın onuydu.

V

"Qu'as-tu fait ta jeunesse?" diye mırıldanıyor çocuklar, yalan yanlış. Başları önlerine eğik, kiminin eli şakağında, kimi, kurşun kaleminin ucunu kemiriyor; hepsi boğucu bir uğraş içinde. Necati, sırtını sınıfa çevirmiş, pencereden dışarıya bakıyordu. İstedikleri kadar kopya çeksinler, çekebilirlerse. Dışarda yağmur çiseliyor. Bahçe çamur. Bir kedi, tüyleri diken diken, ıslanmamaya çalışarak, özenle ayaklarını koyacak yerleri arayarak, bahçenin bir ucundan öbür ucuna gidiyor. Necati'nin canı sigara istiyor. Yine başı ağrıyor. Yine ağzının içi fırın.

"–Arkadaşımdan silgi alabilir miyim öğretmenim?"

Saçları iki sıra örgülü, sarışın kız.

"–Al!"

Aklı sıra, silgi alma bahanesiyle arkadaşından kopya çekecek!

"Keşke çekebilseler," diyor içinden. "Kim yanıtlayabilir bu soruyu? Söylesene? Söylesene ne yaptın, n'ittin gençliğini?"

Canı bir sigara istiyor.

Canı kavga etmek istiyor.

Canı bir kadın istiyor.

Bunlar daha ortaokulun ikinci sınıfındalar. Yapamayacakları kadar zor, sorduğu soru.

Bir an, çocuk yüzlerinde, kendi daracık sınırları içinde tutuk kalmış insanların sıkıntılı çizgilerini görmenin tadını tatmak için sormuştu bu so-

ruyu. Ama, sonra, bu sıkıntı dönmüş,, kendi yüreğine bağdaş kurup oturmuştu. Küçük oyunlardı bunlar. Üstünlüğünü, yenilmezliğini kanıtlamak için, bu kadar güçsüz, bu kadar savaşma bilincinden yoksun savaşçılar seçmesine gerek yoktu.

Saatine baktı. Daha on beş dakika vardı zilin çalmasına ve o, burada, bu kürsüde, hiçbir şey yapmadan oturup beklemek zorundaydı. Gitti, kürsüye oturdu. Belli belirsiz bir hışırtı duyuldu sınıfta. Kapatılan sözlükler.

Dışarda pis, sinsi bir yağmur yağıyordu. Ne olurdu bir şimşek çaksa. Bir yıldırım düşse. Gök gürlese. Bu ölü ölü duruş... Bu olaysız bekleyiş... çıldırtır insanı.

Yelek cebinden bir aspirin çıkardı. Kürsünün üstünde bir sürahi. Kirli. Su, bulanık. Kim bilir kaç gündür değiştirilmemiş. Bardak pis. Susuz susuz attı aspirini ağzına. Çiğnedi. Aspirinin ekşi tadı diline sıvaştı.

Ön sırada kızlar oturuyordu. Altı kız. Altı cici kız. Dördü çocuk daha. Gelişmemiş. Ama fıkır fıkır. İkisi, genç kız. Her halleriyle. Sağ başta oturan, Başkomiser Arnavut Caıer'in kızı. Babasının dayağı korkusuyla geliyor okula. Başını sol koluna yaslamış, gözucuyla Necati'ye bakıyor, yardım bekler gibi. Dudaklarında o sinsi gülümseme. Baştan çıkarıcı. Şeytancasına güzel bir kız. Dipdiri. Gergin. Tam bir kısrak.

Şiirler yazmıştı bu kız için.

Ama, eğer Terzi Nuri vaktinde haber ulaştırmamış olsaydı, Arnavut Cafer'in onu karakolda kıstırıp dayak atması işten bile değildi, bu şiirler yüzünden.

Olayı anımsayınca, nefretle, acıyla buruştu yüzü. O zaman, kendisini asmaktan başka çıkar yol kalmazdı. Ne korkunç olurdu o aptal adamdan dayak yemesi? Böyle bir yenilgiye nasıl katlanırdı? O, acımayı bile gülünç ve yersiz bulan bir insanken, bütün yaşamı boyunca kendi kendisine acımak zorunda kalması kadar alçaltıcı başka bir şey düşünebilir miydi?

Ama artık bitmişti her şey. Şimdi, eteğini kaldırıp o çıldırtıcı küçük dantelli donunu bile göstermeye kalksa, başını çevirip bakmazdı. Ama öbürü öylemi ya? O tatlı, o duru gri-mavi gözler, o şeftali tüylü saydam deri, o daha hiç kimsenin dokunmadığı, toz pembesi, suçsuz ve ıslak dudaklar...

İçini çekti. Bu kız için en güzel şiirlerini yazabilirdi!

Ne güzel kokardı o kızılımsı saçları kim bilir? O koltukaltları...

Bir sigara yaksa, gizlice...

Arka sıradaki hergele oğlan da onun gibi düşünüyor olmalı. Önde, kızların bir arkasındaki sırada, erkek öğrencilerin en küçükleri, en sıskaları, çelimsizleri oturuyor. Koca kafalarını sallayarak düşünüyorlar, daha okumasını bile beceremedikleri sözcüklerin anlamlarını çıkarmaya çabalıyorlar.

Onlar, usludur, çalışkandır. Öğretmenlere ve yöneticilere yardım ederler. Suçluları ele verirler. Çok usturuplu yalanlar söylerler. Küçük hırsızlıklar yaparlar. Daha belleri gelmediği halde, ayakyolunda, büyüklerle birlikte otuzbir çekmeye kalkarlar.

Onların işe yaramaz çalışkanlıklarından, içten pazarlıklarından, müzevirliklerinden ve uydurma utangaçlıklarından nefret ederdi. Fırsat buldukça, kulaklarını ovalayarak, favorilerinden çekerek canlarını yakmaktan pek hoşlanırdı. Bunu bir sevgi gösterisi görünümü altında yapmaya özenerek, elbette. O zaman kimsenin kızmaya, şikâyet etmeye hakkı olmazdı.

Arka sıralarda oturanlar, sınıfın kabadayıları. Ceplerinde sustalı bıçaklar, sigara paketleri, kızlara sataşırlar, aralarında itişip kakışırlar, tahta sıralara isimlerini kazırlar, kadın öğretmenlerin bacaklarını gözetleyerek, elleri pantolonlarının ceplerinde, oraları, buralarıyla oynayıp dururlar.

Tek sevdiği onlardı Necati'nin. İmrendiği için değildi. Kaba güce hiçbir zaman imrenme duymamıştı. Ama, bu kalabalık içinde gerçekten yaşayan onlardı. Bir de şu iki kız. Belki. Çünkü onlar, hep yaşayacaklardı. Somut olarak yaşayacaklardı. Etleriyle, kanlarıyla, ilikleriyle yaşayacaklardı. Yaşamanın başka türlüsü, anlamlısı, anlamsızı diye bir şey yoktu zaten. Yaşamak vardı sade. Öylece, ölümü düşünmeden, yaşamayı düşünmeden, beklemeden ve sızlanmadan.

"Her bekleyişin, geleni kabule bir hazırlanış olsun, Nathanaël" demişti Gide.

"Ya sen?" dedi kendi kendine . Sonra sesini yükselterek yineledi:

"–Qu'as-tu fait de ta jeunesse?"

Arnavut Cafer'in kızı, gözlerini kırpıştıra kırpıştıra:

"–Öğretmenim, diyor, o 'ka' ne demekti acaba? Biraz açıklayamaz mısınız?"

Gülüyor:

"–O 'ka' diyor, ka değil. Qu'est-ce que tu as fait de ta jeunesse? deseydim anlar mıydınız? Faire fiilinin 'passé composé'si nasıl yapılır?"

Hepsinin başı yeniden öne eğiliyor. "Biz daha faire filinin passé composé'si nasıl olur bilmiyoruz," diyemiyor hiçbiri. Yalnız, en geride, tek başına oturan Sabuncu Aslan Şükrü'nün oğlu, oralı değil. Önündeki kâğıda, gelişigüzel bir şeyler çiziyor. Zil çalınca, karışıklığa getirip kâğıdını vermeden sıvışacak.

"Akıllı oğlan," diyor içinden. Şimdi, için için, öğretmeniyle alay ediyor olmalı. Belki de karikatürünü çiziyor. Sınıf geçecek not almak için kopya çekmenin, sırnaşıklık yapmanın iğrenç kolaylığına düşmüyor. Akıntıya karşı koyabilecek birisi bu. Güçlü. İkisi ortası olmak, ancak korkakların, zayıfların işi.

Kürsüden kalkarak sıraların arasında dolaşmaya başladı. Eğri büğrü yazılar. Kimi de kâğıdını renkli kalemlerle süslemiş. Sağ baştaki çift örgülü sarı saçlı kız, yanından geçtiği sırada, yan gözle bakarak, "Çok zor sorular bunlar öğretmenim. Bize acımıyor musunuz?" diye mırıldanıyor.

Sıkıntılı bir gün. Hava ağır. Yağmur pis. Başı ağrıyor. Kuru kuruya yuttuğu aspirin midesini ekşitmiş. Uykusuz. Yeniden saatine bakıyor. Daha beş dakika var. Öğrencilerin hiçbiri kâğıdını vermek niyetinde değil. Sınıfın birincisi olan bile. Oysa, bir cayabilseler tek tek uğraşmaktan. Gerçeği anlayıp, hep birlikte bıraksalar kâğıtlarını sıraların üstüne. Bir başkaldırabilseler.

Hiç umudu yok. "Bunlar hiçbir zaman bilemeyecekler başkaldırmasını. Koyun sürüsü. Aptallar. Belki, Aslan Şükrü'nün oğlu, o geride oturan." Onunkine de başkaldırmak denilirse. Aslında öylesi çok. Hiçbir işe yaramayan başkaldırmalar. Terzi Nuri'ninki gibi. Savcınınki gibi. Kendisine sorsa, belki Doktor Nevzat bile başkaldırıcılardan.

Boşuna bir uğraşı bu, yaptığı. Umutsuz. Bu çocuklarla alay etmeye kalkışması da onun kendi zayıflığı.

Yerinden kalktı. Ağır ağır kapıya doğru yürüdü, kapıyı aralayarak dışarı baktı. Boş koridorları bir an yadırgar gibi oldu. Yıllardan beri dolaştığı koridorlar. Değişen ne? Geldiği yıl duvarlar beyaz badanalı idi. Şimdi kirli sarı bir boya sürülmüş. Yeni müdürün aklı. Beyaz badana çok kir gösterirmiş.

"Onlar, kiri görünmesin diye duvarları sarıya boyaya kosunlar, ben de içimin kiri görünmesin diye içerim işte böyle... İçin için, hep kirlendiğimi bilmezden gelerek. Zevkli bir yokoluş içinde. Üsteğmen Galip gibi. Ama onunki bilinçli olamaz. Bir ben bilirim yıkılışın tadını çıkarmasını..."

Kapının küçük camından sınıfın imgesi yansıyordu. Sıralarından kitaplarını, sözlüklerini çıkarıp kopya çekmeye çabalayanlar var hâlâ. Oysa bunun olanağı yok. Vakitleri de kalmadı. Ne için bu uğraşı? Terli alınlarında, kötü not almanın da ötesinde, gelecek korkusunun çizgilerini görür gibi oluyordu. Sözcükler anlaşılmaz diziler halinde büyüyor gözlerinde: "Dis qu-as-tu fait toi que voilá, de ta jeunesse?"

Birden döndü. Sözlüklerin, kitapların, hışırtıyla kapatılışı... Bir de gidip yakalasa, ellerinden alsa kâğıtlarını, üzerlerine kırmızı kalemiyle kocaman bir sıfır yazarak! Ne zevk!.. Kaygılı gözler saplanmış üstüne. Yüzlerinde sapsan bir korku. Gidip bir de kulaklarını ovalasa?

"Onlara beklenene ulaşamamanın tadını öğretmeliyim" diyordu içinden. Aslında bu kolay bir çıkış yolu olacaktı, biliyordu. Gerçekte, onlara acıların doyulmaz tadını tattırmak isterdi. Yüksek bir yerden yuvarlanışın bayıltıcı tadını. Yerlerde yuvarlanışın, sürüklenişin, işkenceye uğrayışın, ezilişin tadını. Ya ölümün? Bir bilebilse. Sona erişin gizli sancısı olmasa...

Zil çalmaya başladı. Sinirli bir kıpırtı yayıldı sınıfa. Eller sıkı sıkı kavramış kâğıtları.

"–Bir satır kaldı öğretmenim.."

"–Bir dakikacık öğretmenim.."

"–Bir kelimeyi bilemediğim için yerini boş bıraktım. Not kırmazsınız değil mi öğretmenim?"

Bir de kâğıtların altında özür dilemeler: "Vakit kalmadığı için yetiştiremedim" ya da, "Dün gece annem hasta olduğu için, çalışamamıştım..."

Ellerini kürsüye vurarak, gürültüyü durdurdu:

"–Kâğıtlarınızı bırakın."

Beyazlaşan yüzlerde sorgulu bir kıpırtısızlık.

"–Toplamayacağım kâğıtlarınızı. Vazgeçtim bu yazılıdan. Hiç-biriniz iyi hazırlanmamışsınız. Gelecek haftaya yeniden yapacağım. Ona göre..."

Önce anlamadan baktılar. Sonra sevinçli bir uğultu yükseldi sınıfın içinde. Çift örgülü sarı saçlı kız, boynuna atılacakmış gibi fırladı yerinden. Bir çocuk, arkadaşının sırtını yumrukluyordu. Başkomiserin kızı, baygın baygın, "Sağolun öğretmenim," dedi. Sınıf birincisi, yalancıktan, sevinmemiş gibi davranıyor. Aptal! .

Sonra kâğıtlar havada uçuştu. Necati, görmezden gelerek kapıya doğru yürüdü. Yan gözle, en arka sırada oturan, kâğıdına resim çizen çocuğu gözlüyordu. Gerçekte hoşnut olmayan bir o vardı. Çünkü, gelecek hafta yapılacak yazılının, onun yönünden bugünkünden bir farkı olmayacaktı nasıl olsa. "Haklısın sen" diye mırıldandı. "Haklısın ve güçlüsün. Sana geçecek not vereceğim."

Çocuk selini güçlükle aralayarak öğretmenler odasına doğru yürüdü. Kapıda matematik öğretmeni Hakkı. O da yazılı sınav yapmış. Bir tomar kâğıt elinde, çantasına yerleştirmeye çalışıyor ayaküstü. Yere düşen kâğıtlarını toplamasına yardım etti. Oysa hiç sevmez bu adamı. Adamın dazlak kafasına çakılmış gibi duran küçük kahverengi gözlerinde belli belirsiz bir şaşkınlık.

Öğretmenler odasında dikiş öğretmeni Nazmiye ile müzik öğretmeni Nermin'den başka kimse yoktu. Yeşil çuha örtülü masanın biri bir ucuna, öteki öbür ucuna oturmuş. Nazmiye Hanım örgü örüyor, Nermin Hanım kitap okuyordu. O da önce gitti, pencere kenarındaki sandalyeye çöktü. Son dersi boştu. Yemekten önce eve gidip biraz dinlense iyi olurdu aslında, ama üşeniyordu. Hemen oracıkta uzanıp yatacağı bir yer olsa. Bu yağmur, hamura çeviriyordu insanın kaslarını. Necati'ye göre çok anlamsız bir kışı vardı Edremit'in. Kış deyince, kar yağmalıydı. Her yanı buzlar kaplamalıydı. Alışamamıştı bu mızmız kışlara. Üç yıl önce bir kez kar yağar gibi olmuştu ama, tutunamamıştı. Bazıları bayılırdı böyle havalara. Oysa Necati, gerçek kışları severdi. Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü'nde

okurken, en büyük zevklerinden biri, cumartesi günleri okuldan Ulus Meydanı'na, Yeni Sinema'ya kadar karda yaya yürümekti. Soğuk ve kar duygularını kamçılardı sanki. Kendini diri, çarpışmaya hazır hissederdi kar altında yürürken. Oysa burada kar yağmadığı halde, üşüyordu. Hava soğuk değildi belki, ama durmadan yağan yağmur, elbiselerinden içine işliyor, içini ıslatıyor gibiydi.

İki bayan öğretmenin birbirleriyle konuşmadıklarına, hatta birbirlerine bakmadıklarına dikkat ederek, ayağa kalktı, masanın orta yerinde durdu. Eskiden birbirleriyle pek arkadaş geçinen iki kadının, uzunca bir süredir yan yana gelmediklerini fark etmişti zaten. Aslında, iskambildeki kupa kızı ile sinek kızı kadar birbirine zıt yaratılışlı iki kadındılar. İkisi arasındaki arkadaşlığı, uzun süre, Nermin'in Nazmiye'yi sömürüşü olarak nitelemişti Necati. Nazmiye, Nermin'in her işine koşardı. Dikişlerini diker, Nermin'e, Galip'e kazaklar örer, hastalıklarında başlarının ucundan ayrılmazdı. Sonra, hiç kimsenin anlam vermediği bir biçimde, birbirleriyle konuşmaz oldular.

Necati'nin yerinden kalkarak masaya yaklaştığını iki kadın da fark etmişti.

Dikiş öğretmeni Nazmiye, Necati'nin kendisine sataşabileceğini düşünerek, ondan önce davranmak gereğini duydu:

"–Hayrola Necati Bey," dedi. "Yine, akşamdan kalma bir haliniz var. Bu gidişle, başınıza bir iş gelirse, şaşmam."

Necati bir an, kanının başına sıçradığını hissetti, kendisini tuttu. Soğuk bir sesle:

"–Siz benim için üzülmeyin Nazmiye Hanım." dedi. "Çünkü, ne yaparsanız yapın, benim yönümden, sizin başınıza bir iş gelmeyeceğine güvenebilirsiniz..."

Nazmiye Hanımın yüzü kıpkırmızı kesildi. Öfkeyle yerinden kalktı, örgüsünü çantasına yerleştirerek, çıktı odadan. Nermin Hanımın bakışlarında alaycı bir pırıltı.

"–Vurduğunuz zaman kötü vuruyorsunuz Necati Bey!"

"–Haksız mıyım?"

"–Değilsiniz."

"–Peki bu kadına ne oldu? Eskiden böyle değildi. Sizin de en yakın arkadaşınızdı. Ne geçti aranızda?"

"–Bilmiyor musunuz?"

"–Hayır."

"–Galip. Galip'le kırıştırmaya kalktığını bilmiyor musunuz?"

"–İnanmam."

Menekşe rengi gözlerinde acıtıcı bir kıvılcım beliriyor, Nermin Hanımın:

"–Hiç kimse bakmasa, görmese bile, bir masa varlığını sürdürür mü?"

Şaşkınlığı içinde, ne diyeceğini, nasıl davranacağını kestiremiyor Necati. Üstegmen Galip ve dikiş öğretmeni Nazmiye! Gerçekten olacak iş değil. Galip'in kendini öldüresiye içkiye verişi sırasında, bunun tam tersi bir olasılığı düşünmüşlerdi oysa. O halde, Nermin'in kocasını bir başkası ile aldatması söz konusu değildi. O halde, Nermin...

Gözlerinin önüne Macide geldi. Onu arkadan bıçaklıyormuş gibi, utandı kendisinden. Hiç kimse Macide'nin yerini dolduramazdı yüreğinde. Gülünç bir şeydi bu belki, ama, olsun varsın. Sanki bütün yaptıkları akıllı uslu adam işiymiş de...

"–Susuyorsunuz," dedi Nermin. "Bu konuda, daha önce ve şimdi neler düşündüğünüzü aşağı yukarı kestirebilirim. Oysa, Descartes'ı birlikte okumuştuk. Biliyorum, masayı değil, masanın gerçekliğini araıarsınız siz..."

Descartes, masa, gerçeklikler... Nelerden söz ediyordu bu kadın şimdi? Yine de, çözülmesi gereken sorular var. Nasıl oluyor da, kocasının ölümünden sonra, bu kadar mutlu görünebiliyor bu kadın? Birisi var, hiç kuşkusuz. Böylesine genç, böylesine yaşam dolu bir kadın, kendisini bir çeşit manastır yaşantısına zorlayamaz.

"–O halde, bugün, yüzünüzdeki mutlu yorgunluğu neyle açıklayalım Nermin Hanım? Aşka doymuş bir kadının tatlı yorgunluğu değil mi bu?"

Bir tokat yememek için de, hemen ayağa kalkıyor.

"–Size kızamıyorum, Necati Bey. Biliyorum, sizin, bu okulun ve bazı kişilerin şımarık çocuğu olduğunuzu."

"–Sahi, kızmıyorsunuz bana değil mi?"

"–Bunun artık pek önemi de yok. Gidiyorum buradan. Sizi bir daha görmeyeceğim nasıl olsa."

Şaşkınca çöktü yeniden sandalyesine:

"–Nasıl? Nereye gidiyorsunuz yıl ortasında? İstifa mı ettiniz yoksa?"

Nermin'in yorgun görünüşünün mutluluktan değil, zor ve önemli kararlara ulaşmış olmaktan ileri geldiğini anlıyordu şimdi. Böyle bir kararа varması için ne gibi nedenler olabilirdi?

"–Şimdilik izin aldım," dedi Nermin. "Yarın sabah gidiyorum. Belki birkaç gün Bursa'da kalırım. Sonra İstanbul'a gideceğim. Bir iş bulur bulmaz da istifa edeceğim."

"–Peki neden? Böyle durup dururken?"

"–Bunu size nasıl anlatabilirim? Belki gitmekte geç bile kaldım. Siz bıkmadınız mı buradan?"

"–Öyle ama, böyle birdenbire... Hiç değilse yazı bekleyebilirdiniz. Yoksa sizi üzen bir şeyler mi oldu? Size yardım edebilirim belki. Dost değil miyiz?"

"–Elbette."

"–Bence yanlış bir iş yapıyorsunuz. Duygusal davranıyorsunuz."

"–Belki ilerde anlatırım. Anlarsınız. Şimdi konuşmayalım. Sizin her zaman çok ilgi çekici bir insan olduğunuzu söylemişimdir. Ama şu anda gevezelik edecek halim yok. Bağışlayın beni..."

Necati'nin başka bir şey söylemesine fırsat bırakmadan, ayağa kalktı, elini uzattı:

"–Hoşça kalın, " dedi. "İstanbul'dan size kart yollarım..."

Nermin'in elini bırakmak istemedi Necati:

"–Doğrusu çok şaşırdım," dedi. "Bu öyle beklenmedik bir şey ki benim için. Bunu yapmayı yıllardan beri hep düşünmüşümdür. Kararını hep geriye bıraktım. Nasıl oluyor da..."

"–Benim için de kolay olmadı bu kararı vermek. Ama işte oldu..."

"–Yine de... benim yapabileceğim bir şey varsa..."

"–Yok. Sağ olun. Bu kadar iyiliksever olmak size yakışmıyor. Sizi

anımsarken, gözümün önüne hep, Wilde'in Bencil Dev'i gelir nedense. Hayal kırıklığına uğratmayın beni..."

Ve uzaklaştı.

Bir süre baktı Necati, arkasından. İçinde, ne olduğunu, neden olduğunu kestiremediği, anlamak da istemediği bir eziklik.

Son dersin zili çalıyordu. Pardösüsünü koluna dolayarak çıktı odadan. Dışarda yağmur dinmiş gibi. Bahçe kapısında durup bir sigara yaktı. Pardösüsünü sırtına geçirdi.

Terzi Nuri'nin evi, Hükümet Caddesi'nden epey ötede, bostanlara giden yolun üstündeydi. Yol boyunca, Nermin'in, gözünde gitgide anlaşılmaz görünmeye başlayan davranışını düşündü. Üsteğmen Galip'in, dikiş öğretmeni Nazmiye ile Nermin'i aldatmasının gerçek olup olmadığını tartıştı içinden. Üsteğmen Galip gibi yakışıklı bir adamın, Nazmiye Hanım gibi, sıska, kaknem bir kadınla düşüp kalkması olacak iş miydi? Necati'yi şaşırtmak, belki kendisi hakkında var olabileceğini düşündüğü kanılarını sarsmak amacıyla uydurmuş olamaz mıydı bunu Nermin Hanım? Olabilirdi. Ama, böyle, kış ortasında, durup dururken istifaya kalkışması nedendi öyleyse? Bir esinti, bir serüven, ya da düpedüz bir şeylerden kaçış....

"Bütün kadınların canı cehenneme!" dedi içinden. Yaşamı karmaşık biçime sokmakta, durup dururken sıkıntılar yaratmakta üstlerine yoktu. Kendisi, ki başkalarınınkinden bambaşka bir mantık düzeni içinde düşünmekten hoşlanırdı, o bile, en ilkel bir kadının mantığını anlamakta güçlük çekerdi.

Şimdi gidip uyumak istiyordu. Öğleden sonra dersi yoktu. Yemeğe bile çıkmasa olur. Adalet'e söylese bir şehriye çorbası yapar. Gerçi onunla da karşılaşmak istemiyordu bugün. Onun o tutkulu bakışlarına, sırnaşık sürtünüşlerine dayanacak hali yoktu. Bıkkındı daha doğrusu. Şu anda, şu köşebaşında, karşısına, tanıdıklarından biraz değişik, hırçın ya da yumuşak başlı, ama, bir parça olağanın dışında bir kız çıkıverse, o da, vaktiyle Nevzat'ın yaptığı gibi, hemen evlenmeye karar verebilir. Artık, yalnız kendisi için ve tek başına didinmekten yorulmuştu. Birisi çıksa da onun için didinse, Necati de yorgunluğunu giderse!

Sokak kapısını açtı, sessizce girdi içeriye. Taşlıktan geçerken, hem mutfak, hem gusulhane olarak kullanılan odanın aralık kapısından baktı,

kimse yok. Adalet, üvey anasının yanında olmalıydı.

Ayaklarının ucuna basa basa merdivenleri çıktı. Tam odasına giriyordu ki, Adalet, üvey anasının yattığı odadan çıktı. Necati'yi görünce, yüzü bir tuhaf oldu. Kekeleyerek:

"–Siz ne arıyorsunuz burada Necati Bey?" dedi. "Niye gitmediniz?"

Beyninin içine kızgın bir şiş batıp çıktı sanki Necati'nin.

"–Bir şey oldu değil mi?" dedi. "Çok kötü bir şey oldu? Söylesene?"

Adalet, hıçkırarak, Necati'nin göğsüne attı kendisini:

"–Çok kötü oldu Necati Bey," dedi. "Çok kötü oldu. Yoksa sizin haberiniz yok mu?"

Şaşkınlığından, ne yapacağını, nasıl davranacağını kestiremiyordu Necati. Farkında olmadan Adalet'in saçlarını okşuyordu. Aklına gelen ilk olasılık, Terzi Nuri'nin başına bir şey gelmiş olmasıydı. Ama, en olağan görünen bu olasılığın, hiçbir şey açıklamadığını çabucak anladı. Biraz da sert bir sesle:

"– Ne olmuş?" dedi. "Zırlayacağına anlat ne oldu?"

O zaman fark etti ancak, kızın gözlerinin kıpkırmızı olduğunu.

"–Kim? Kime ne oldu?"

"–Macide Abla," diyebildi Adalet güçlükle. "Bu sabah... Ameliyat etmişler. Ölmüş."

Sıcak, bunaltıcı bir soluk biçiminde çarptı Adalet'in sözleri suratına. Sahanlığın tırabzanına güçlükle tutundu. Beyni keçeleşmiş gibi. Sesinin çıktığını bile fark etmeden:

"–Macide mi?" dedi. "Ölmüş mü? Ne saçmalıyorsun sen!"

Olamazdı. Böyle saçma bir şey olamazdı. Adalet'in çirkin şakalarından biri olmalıydı. Macide ölmüş! Gülünç. Ameliyat etmişler. Ölmüş. Gülünç!..

Adalet'i güçlükle uzaklaştırdı göğsünden. Kızın yüzü, allak bullak. Yüzyıllarca yaşamış gibi, çizik çizik. Gözlerinde yaş izleri var ama, ağlamıyor artık.

"–Konuş," dedi yine kısık bir sesle. Böyle saçma bir şeyi başkalarının

duymasını istemiyormuş gibi. "Konuş. Nasıl olmuş? Ne zaman olmuş? Ne ameliyatı imiş?"

Aptal aptal bakıyordu kız yüzüne. Haberi duyduğu andan beri aklına hiç gelmeyen sorulann, Necati'nin ısranyla onun da kafasında biçimlenmeye başladığı anlaşılıyordu. Necati ise, tam tersine, o yüzde bir şeylerin değişmesini, gerçeğin başka türlü olduğunun söylenmesini bekliyordu.

"–Sabahleyin ameliyat etmişler" diye yineledi Adalet, bu kez, daha dingin bir sesle. "Kurtaramamışlar. Sabah saat onda. Demin, bitişikteki hastabakıcı kız söyledi. Nevzat Abi de başucundaymış."

"–Sen de inandın öyle mi? Aptal. Bayılırsınız böyle masallara kanıp zırlamaya."

Adalet, hakarete uğramış gibi, dikeldi:

"–Vallahi doğru söylüyorum. Nevzat Abi de kendini öldürmeye kalkmış. Remzi Amcayı çağırmışlar."

Kulaklarında bir uğultu.

"–Ama bir şeysi yoktu ki... Hasta falan değildi ki..."

Adalet, sonunda karşısındakini inandırabilmiş olmaktan, farkında olmaksızın hoşnut, sözlerini sürdürüyordu:

"–Gebeymiş galiba. Karnının dışındaymış çocuk. Öyle dedi Hatice Hemşire."

"–Gebe miymiş?"

Bu hiç gelmemişti aklına. Yine de içinde bir tuhaf umut. Bu haberin yanlış olması gerek. Böyle şeyler, bu kadar kolay, bu kadar çabuk olamaz. Olmamalı. Ama, biliyor yanlış olmadığını haberin. Daha Adalet konuşmaya başlamadan, çok kötü bir şeyler olduğunu anlamıştı. Birdenbire oluşların aç bırakan kısırlığını duyuyor şimdi içinde. Macide ölmüştü. Doğruydu. Ama neden ölmüştü?

Ve o, neden bu kadar çabuk inanabiliyordu onun ölümüne?

Adalet'i eliyle iterek odasına girdi, kapıyı arkasından kapattı. Adalet'in, kapının arkasında, şaşkın, kalakaldığını düşündü. Ona başka türlü sorular sormasını beklemişti; çok daha başka türlü davranacağını umnmuştu herhalde. Macide, Necati'nin en iyi arkadaşının karısı değil miydi? Ka-

dınlara özgü bir çeşit önseziyle, daha başka olasılıklar üzerinde de düşünmüş olabilir miydi?

Sırtüstü uzandı yatağına. İçinde inanılmaz bir hafiflik. Sevinmeye benzer bir hafiflik. Bu haberi ötedenberi bekliyordu sanki. O kadar olağan. Gerçekliğine bir türlü ulaşamadığı için bile değil.

"Demek öldü," dedi kupkuru bir sesle. "Demek öldü... Ne tuhaf..."

Bu ölümden başka türlü bir son olamaz mıydı?

Başlangıçtan beri, gerçekte, böyle bir son düşünmüş olduğu yalan mıydı? Macide, Nevzat'la evlenmişti ve bu da bir sondu.

Başlangıçta, hepsi için de tatlı bir düştü bu. Renkler vardı, ad verilemeyen, karmakarışık bir ibrişim yumağı içinde. Çok eski zamanlardan kalma şarkılar söylüyorlardı. Hiç yaşanmamış oyunlarda, bire bin kazanmanın tadını tadıyorlardı. Bir bitmeyen, mutluluk dolu serüvendi yaşantıları. Gerçi, düşlerde, sadece anlık kıvançlar tadılırdı. Düşlerde serüvenler yaşanmazdı. Olsun varsın. Gördüklerinin düş olduğundan kuşkulan yoktu ki. Üstelik, bir tuhaf bilinçle de, bitmesini istiyorlardı bu düşün.

Ama uyanış acıydı. Bütün o inanılmaz renk cümbüşünden sona, o eski ve dost şarkıların, o kazanılmış kumarların, içkilerin ve aşkların sarhoşluğundan sonra, çiğ bir aydınlığa uyanmanın insanın başını bir başka türlü döndüren acısını tattı. Tek başına. Karşısında, dümdüz uzanan bir duvar vardı. Katı, gerçek, dört köşe taş bir duvar. Ortasında, kenarlarına çiçekli basma perdeler çekilmiş dört köşe bir pencere.

Ne tuhaftı. Gün ortasındaydı, biliyordu. Ama, pencerenin gerisi karanlıktı. Gün doğmamıştı bile. Onlar tutuklanmışlardı. Kimse farkında değildi. Herkes uyuyordu. Görünmeyen gözler dolaşıyordu yukarlarda. Ağır adımlarla yürüyen nöbetçiler. Oradan eğilip, hesap soracak nöbetçiler. Ayak seslerini duyuyordu. Ter içindeydi. Yaklaşıyorlardı. Geliyorlardı. Hayır. Yeniden uzaklaşıyorlar. Gidiyorlar. Bir saat başı olmalı.

Ondan başka herkes uyuyor şimdi. Hepsini tanıyor. Parça parça. Çirkin gecelerini, kirli günlerinin üstüne yorgan gibi çekmiş, avutucu düşlerine sarılmış, şölenler, aşklar, yüce güçlükler, ölümsüzlükler sayıklıyorlar.

Yıllarca süren bekleyişlerden, gecelerce ve uykusuzca aranan sev-

gilerden, sarhoşluklardan, dövüşlerden, hesap soruşlardan sonra, dört yanı aşılmaz duvarlarla çevrili bir çıkmazda, bir gün ortasında, birdenbire gerçekliklere uyanmak buydu demek. Buydu küçümsediği yalnızlık. O gerçek bitiş, o kurtuluş buydu. Buydu o yüreğine, o şaşırtıcı uyanışla taş gibi çöken korku.

"Macide öldü," diyor, sayıklar gibi. Kupkuru bir sesle. Gözleri tavana dikili. Örümcek bağlamış pis bir kordonun ucunda, yıllardır silinmemiş gibi üstü toz bağlamış bir ampul sarkıyor tavandan. Sönük. Yıllardır gördüğü bütün ışık buydu işte. Yarı kapalı gözlerinin arasında, çizgi çizgi bir ışık.

"Macide öldü ve ben..." dedi, sustu. Adalet bile onun daha başka türlü davranacağını ummuştu. Belki gözlerinden yaşlar boşanmalıydı. Sulu gözlünün biriydi aslında. En bayağı filmlerin acıklı yerlerinde gözyaşları iniverirdi gözlerinden. Ama şimdi ağlayamıyordu. Hiç olmazsa kalkıp hastaneye gitmesi gerekirdi. Şu anda, belki de mezarlığa götürüyorlardı onu. Hiç değilse üstüne bir kürek toprak atmalıydı.

Oysa bunların hiçbirini yapamayacağını biliyor. Kafasının içinde öyle bir yorgunluk. Bütün direncini alıp götüren bir yorgunluk. Belki, gerçekte hâlâ inanamıyor onun öldüğüne. Bu kadar kolay bir ölüm. Tam da Nevzat'la ayrılmaya karar verdikleri bir sırada...

Beyninin üzerindeki zar kalınlaşır gibi oluyor. Sinsi bir kuşku kımıldıyor yüreğinde. Korkmaya başlıyor. Ne demişti Adalet? Gebeymiş. Ameliyat etmişler. Nevzat başucundaymış.

Doğruldu yataktan.

"Nevzat'ı görmeliyim," dedi. "Bana açıklaması gereken bir şeyler olmalı. Yüzüne bir baksam, anlarım. Doğruca gözlerinin içine. Dimdik. Hiçbir şey sormadan. Benden hiçbir şey gizleyemez o zaman. Doğru söyle, derim. Doğru söyle, yoksa onu..."

Elleri titriyordu. Aklından geçenleri yüksek sesle düşünmekten korkuyordu. Olamazdı. Böyle şeyler düşünmek, doğaya karşı gelmek gibi bir şeydi. Titremelerini önlemek için, ellerini dizlerinin arasında sıktı. Kıvranıyordu. Dudaklarını ısırdı. Sonra, ansızın:

"–Nevzat onu öldürmüş olabilir mi?" diye haykırdı. Sesi önce kendisini ürküttü, ama soruyu sorar sormaz da hafifledi. Önemli olan sorunun yanıtı değildi zaten. Çünkü Nevzat'ın onu çok daha önceden öldürmüş ol-

duğunu biliyordu. Belki daha nişanlandığı gün. Belki, o binektaşının önünde, ona ilk rastladığı gün...

Birden, onun ölümünü değil de, ölümünün biçimini, ölümünün doğuracağı olayları, olasılıkları düşündüğünü fark etti. Ne tuhaf bir şeydi bu. Belki yamyamlar bile daha duygulu olurlardı bir yakınlarının ölümü karşısında. Oysa, önemli olan, "o"ydu, onun ölmüş olmasıydı. Nevzat ne yaparsa yapsın. İsterlerse, yakalayıp içeri tıksınlar. Assınlar isterlerse. Bursa'daki çiftliğe kim konarsa konsun. Neyi değiştirir bunlar? Artık, o yok. Artık, yeşil buğulu gözlerini kısarak konuşamayacak. Gülümseyemeyecek. "Bize niçin sık sık gelmiyorsunuz Necati Bey?" diyemeyecek. Ellerini uzatamayacak...

Ansızın, gerçeği yüreğinin orta yerinde yakaladığını sandı. Jilet kesiği gibi acısını sonradan, ama bütün yakıcılığı ile duyuran bir gerçek. Ölümdü bu. Yok oluştu. Sevgilerin, anıların, kızgınlık ve sevinçlerin, dokunuşların üstünde var olan gerçekti. Yaşamı bir anda parçalayan, ezen, yok eden gizemli güç buydu.

"–Adalet..." diye haykırdı, korkuyla.

Kapı hemen açıldı.

"–Bir şey mi istediniz Necati Bey?"

Demek kapının önünden ayrılmamış. Belki de içeriyi dinliyordu. Bir sarhoşluk anında, Adalet'e, Macide'yi sevdiğini söylemiş miydi yoksa? Ne olmadık şeyler geçiyor kafasından şimdi, budala kızın. Şaşkın şaşkın duruyor kapının önünde. Gözleri şişmiş. Kolları iki yanına sarkık. Sıkıştırılmış bir hayvan ürküntüsü içinde.

"–Bir şey istemedim. Çık dışarı."

"–Çağırdığınızı sandım da."

Kaşlarını çattı:

"–Anladık," dedi. "Macide ölmüş, peki sana ne oluyor?"

Öyle bir afallıyor. Suratına yumruk yemiş gibi...

"–Ama Necati Bey, biz... ben... Macide Abla?"

"–Ee? Ne olmuş? Daha geçende evinden seni kovan o değil miydi?"

Çaresiz bir şaşkınlık.

"Budala," diyor içinden. "Senin gerçeğin bu olmalı, oysa."

Acaba, bu da mı ölümün gücüydü?

"–Hadi git. Git. Seni çağırmadım."

Adalet, geldiği gibi, başı önüne eğik ve çaresiz, çıktı, kapıyı yavaşça kapattı.

Ne için çağırmıştı onu? Yardıma çağırır gibi mi? Yalnızlığından korktuğu için mi? Her şeyin yıkıldığını sandığı bir anda, yine de tutanacak bir dal mı arıyordu?

Kimseye anlatamazdı bunu. "Sevmek", dostça, arkadaşça, kardeşçe, sevgilice... değildi. O umuttu. Umut. "Anlıyor musunuz?" diye haykırmak istiyordu. "O umuttu. Hepimizin umuduydu. O hepimizin kurtuluş çağrısıydı..."

Nevzat'ın –belki daha nişanlandığı gün– mutluluğundan kuşkulanmıştı Necati, hatta hiç de mutlu olmadığından... Buna uzun süre inanmak istememişti ama, gerçek buydu. Ne kadar gizlenmek istenirse istensin, bu böyleydi. Nevzat, sonuna kadar, utançla gizlemeye çalışmıştı hayal kırıklığını. Ama, onlar, hep bilmişlerdi. Belli etmek istemiyorlardı ama, her yüz yüze gelişlerinde, şaşkın ve çaresiz bakmaktan başka şey gelmiyordu ellerinden. Kimsenin onu suçladığı yoktu, kimsenin elinden bir şey gelmiyordu. Kimse onu kurtarmak için bir şeyler yapabilecek durumda değildi. Çünkü, onun mutluluğu ile birlikte yitirilen, hepsinin mutluluk umuduydu. Hepsinin umudunu birden kırmıştı o. Onun için, hepsi kızgındı. Kimsenin acıdığı yoktu ona. Onu o halde görmekten, ortada bırakıvermekten kıvanç bile duyduklarını söylenebilirdi. Nevzat ise, durmadan uzaklaşıyordu onlardan. Kopuyordu. Ses çıkarmıyordu. Durmadan gülümsüyordu. Aptalca gülümsüyordu. Ama, henüz hiçbiri, yıllarca süren çırpınmalardan, umutlu bekleyişlerden, sarhoşluklardan, korkusuz dövüşlerden, pişmanlıklardan, yalvarışlardan ve o acılı, telaşlı düşlerden sonra, dört yanı aşılmaz duvarlarla çevrili bir çıkmazda, yeniden, bilinmedik ve yepyeni bir karanlığa uyandıklarının farkında değildi.

Sonra birdenbire, görmezden, bilmezden gelerek, uyuşarak, kabuğuna çekilerek, düğümlerin çözülemeyeceğini fark ediverdiler. Önce hangisi bildi bunu? Önemli değil. Hangi an anlaşıldı bu? O da önemli değil. Ayrı ayrı evlerde de otursalar, pencerelerini sıkı sıkı da örtseler,

gerçekte öyle iç içe bir yaşamları vardı, daha doğrusu onlar öyle iç içe yaşadıklarını sanıyorlardı ki, içlerinden yalnız birisini ilgilendirdiğini sandıkları bir olay, bir duygu ya da bir davranışın, bir kurutma kâğıdına dökülen mürekkep lekesi gibi, hızla genişleyip yayılarak, hepsini içine aldığını görüveriyorlardı.

Evlendiğinin kaçıncı gününde, kaçıncı haftasında ya da ayında, ilk kez Terzi Nuri'nin dükkânından içeri ayağını atmıştı Nevzat? Anımsamıyordu bile. Ama, onun geleceğini, o gece geleceğini, hepsi önceden hissetmişti. Sonra eskisi gibi sık olmasa bile, yine başlamıştı Nuri'nin dükkânında, alkol buharları içinde sabahlanan geceler. Eskiden de, kişiler, sorunlar konuşulmazdı dükkânda. Yine konuşulmuyordu. Ama, eskiden olduğu gibi, yine herkes ötekinin ne düşündüğünü, ne hissettiğini, nelerden acı çektiğini bildiğini sanıyordu.

Hiç değilse Necati için, sorunun karmaşık bir yönü yoktu. İnsanların davranışlarında karmaşık öğeler aramak budalalıktı. Kedilerden farkı yoktu insanların. Ciğeri göster. Koklat. Sonra havaya kaldır; üstüne atlayacaktır.

Midesi bulandı birden. Bugün hep öyle oluyordu. Her şey birden oluyordu. Başı dönüyordu. Bağırmak istiyordu. Bir şeyler, çılgınca bir şeyler yapmak istiyordu. Tepkilerindeki yavaşlıktan şaşınıyordu. Kendine karşı, yarım, doyurulmamış, tuhaf bir isteksizliği vardı. Böyle bir anda, böylesine anlamsız bir yaşamı sürdürmek zorunda mıydı?

Onun ölüm haberiyle birlikte, içini altüst eden büyük bir gürültü duymalıydı. Büsbütün yalnız, yıkılmış, işkenceye uğramış, ölümü hiçe sayan ve ölüme daha yakın bir halde bulmalıydı kendisini.

Olmuyordu. Duygularını boşuna zorluyordu. Onu gözlerinin önünde boşuna canlandırmaya çalışıyordu. Bütün telaşına karşın o, o kadar uzaktaydı ki. Bu kadar kolay mıydı ölüme inanmak?

Onun ölümüyle eksilen, yiten bir şey yoktu demek içinde. Belki de hiç var olmamıştı.Hiç yaşamamıştı. Onu, "o" olarak yaratan kendisiydi, kendi düş gücüydü. Ama, bunu düşünmek bile ürkünçtü. Kendi yaşamını yadsımak olurdu. Macide'yi bilinen bütün duyguların dışında, üstünde değil, tanımlanmayan anlamına, değişik bir aşkla sevdiğini sanırdı hep. Ölüm bu sevgiyi yok edemezdi.

Terlemiş avuçlarını yüzüne kapattı. Hâlâ o anlamsız sıkıntı. Bomboş bir yaşam. Amaçsız. Bütün amacını yitirmiş... O amaç neyse... O yaşam, bugüne değin nasıl yaşanmışsa, yine öyle sürüp gidecek mi? O buğulu yeşil gözleri bir daha göremeyecek. Gözlerini yumduğu zaman bile getiremiyor gözlerinin önüne. Sararmış yüzündeki çizgilerin birisini bile anımsayamıyor. Her şey karmakarışık olmuş kafasında. Ufak tefek, kopuk kopuk bir yığın anı, sade. Düşünebilse. Yaşayabilse. Belki her şeyi o kadar yoğun yaşadı ki, şimdi anımsayacak bir şey bulamıyor. Anımsamalarında, bir gözlem soğukluğu, olayların dışında yaşamış gibi, bir yansızlık vardı. Oysa, o, onunla birlikte olduğu her anı o kadar iyi duymuş, o kadar içinde yaşamıştı ki, olan biteni anımsaması olanaksızdı.

Kendi kendisine hesaplaşması gerekti şimdi. Burada, bu odada kapalı kalacak değildi ömrünün sonuna kadar. Ama bu kapıdan dışarı çıkarken, belki de bu konuda bir karara varması gerekecekti. Nasıl bir karar olabilirdi bu, henüz bir düşüncesi yoktu. Yaşaması için yepyeni nedenler bulmalıydı. Belki de bir ölüm kalım sorunu olabilirdi bu. Ya da bugüne kadar olduğu gibi sürdürür gider, günlerini. Ama buna bir türlü gönlü yatmıyor. Onun ölümünün birçok şeyi değiştirmesi gerekirdi, diye düşünüyor, Onun ölümüyle sarsılan, adamakıllı sarsılan bir şeyler olmalı içinde. Yaşamın başka amaçlan, başka anlamlan olduğunu öğreten bir sarsıntı... Ama ne? Ölmeye ya da yaşamaya karar verebilmesi için, bunu bilmeli. Gerisinin belki de önemi yok.

"Önemi yok", diye yineliyor içinden, acı acı gülümseyerek.

Boğuk bir ses çınlıyor kulaklarında. Okulda, ikinci sınıf öğrencilerine yazılı sorularını okurkenki kendi sesi:

"Dis qu'as-tu fait de ta jeunesse?"

Yine de değişmeyen bir şey vardı zamanın içinde. Her şey, yavaşça silinip gidiyordu zamanla. En sağlam yapılar, dağlar, denizler, ırmaklar bile. İnsanların dış yüzleri kadar, içleri de değişiyor, çürüyordu. Sevinçler, yaşanmalarıyla birlikte, hemen yok oluyordu. Acılar, kalınlaşıyor, kabuk bağlıyor, unutuluyordu. Ama, o değişmeyen, yok olup gitmeyen şey...

Yattığı yerde, küçük parmağını yatak çarşafının püskülüne takmış, çekiştiriyor. Bir düğüm. Çekse koparabilir. Ama nasıl? Gücü yeter mi? Koparmanın bir yararı var mı?

Yaşamın her yeni kıvancı, her yeni zevki, çabucak alay etmeye başladığı, çürüyüşün bayağı tuzakları gibi görünmüştü gözüne. Yaşadığı sürece, yaşarsa, yavaş yavaş, sindire sindire yaşamanın tadını bulamamıştı bir türlü. Bir komşu kızını öpmenin heyecanıyla kıvrandığı yaşlarda bile. Bir gün de, sokakta, kendi yaşında, rastgele bir kızın üstüne atılarak öpmeye kalkışmıştı. Bu olayın çok kötü bir biçimde sonuçlanmaması bir talihti gerçi, ama utancını yıllarca taşımıştı içinde. Komşu kızının, ya da sokakta ona direnen kızın acısını, daha sonra Adalet'ten çıkarırken, belki de yıllarca çektiği bu gizli acının öcünü alıyordu. Daha sonra, genelevde, yine ona ömrü boyu utanç ve acı veren bir serüvenle tanışmıştı kadınlarla. Daha sonra, pek çok kadınla yattı. Zevk almayı öğrendi. O karabasan gibi belleğine kazılan serüvenin izlerini silmeye çalıştı içinden. Zevki, yakaladığı anda elinden kaçıracakmış gibi telaşlanır, tasalanırdı. Bütün kadınlardan nefret ettiğini düşünür, zevk verdikçe onları alçalttığını sanır, zevk anlarındaki küçük çığlıklarını, yalvarışlarını işittikçe sevincinden titrerdi.

Tutkularının, tasalarının anlamsızlığını, ya da gülünçlüğünü biliyordu aslında. Bilmek bir şey değiştirmiyordu. Her yeni kadın, her yeni serüven, aynı kızgınlıkları, aynı tasaları, aynı duraksamaları birlikte getiriyordu.

İçini çekti. Elini hızla çekince serçeparmağına taktığı püskül koptu. Nasıl da kolay olmuştu. Çürük bir düğümdü demek. Belki de, yıkana yıkana, çarşafın ipleri çürümüştü. Tek tek ayırmaya çalıştı püsküllün ipliklerini. Sonra sıkıldı, iplikleri havaya saçtı. Parmağını başka bir püsküle taktı, onu çekiştirmeye koyuldu.

Adalet, mutfağa inmiş olsa gerekti. Ses yoktu evin içinde. Analığının da sesi duyulmuyordu. Adalet kaldırmadıkça yatağından çıkmazdı zaten. Akşama kadar kimse uğramaz ev... O, odasında yapayalnız...

Yalnızlığını unutmaya çalıştı. Bir sigara içse? Ağzının tadı yok. Üstelik yerinden kalkması gerek. Üşendi. Çocukluğunda yaptığı gibi, karyolanın üstünde, gövdesini yaylandırmaya uğraştı. Yatak yaylandıkça, havalanacağını, göklere yükseleceğini kurardı, küçükken. Gülünçtü belki, ama neden olmasın? Birleşme ânının da, böyle, havalanıp havalanıp, askıda kalmaya benzeyen korkunç bir boşluğu yok muydu?

Doğanın, şaşmaz bir düzenlilikle, gerçekte her kadına aynı biçimde verdiği, o çiftleşme anının yapışkan içtenliğinden tiksinti duymamak elinden gelmezdi. O an, aşkın bütün yücelikleri unutulurdu. Bir parça daha fazla zevk alabilmek için, her türlü alçaltılmayı kabul edebilirdi bir kadın. Bunu deneyleriyle öğrenmişti.

Yüzünü buruşturdu.

"Aşk," dedi. "Şapkama oku sen... Yüce duygular..."

Kokusu burun direklerini kırıyordu bu dünyanın. Her şey pis. Her şey yapışkan. Çıkar düzmeceleri. Kolay zevkler. Baştan başa yalan, düzen dolu bir dünya. Dostluk, arkadaşlık, sevgi diye, mezbelenin önüne yaldızlı bir tahta perde çekmişler; ya kokusu?

Yerinden hafifçe doğrularak pantolonunun arka cebinden sigara paketini çıkardı, bir sigara yaktı. Ağzının pası geçmemiş. Olsun. En iyisi yine içmek. Çivi çiviyi söker. Ama güpegündüz, nerede içmeli? Tek başına?

"Peki ama, Macide'yi görünce, onun hepsinden başka olduğunu nasıl anladım? Gerçekten hepsinden başka mıydı o? Yoksa, onu da mı ben yaratıyorum? Bundan sonra artık bilemem ki..."

Oysa, biliyordu ki, Macide ötekilerden farklı değiidi, değişik değildi. Değişen onlardı. Şaşkındılar, didinmekten, çarpışmaktan, sarhoşluktan yorulmuşlardı. Birdenbire silahlarını bırakmak istemişlerdi ellerinden. Yenilmek, zafer kazanmaktan daha şerefli gibi görünmüştü onlara. Macide'den başka birisi de çıkmış olsaydı karşılarına, sonuç daha değişik olmayacaktı. Ya da...

Kim bilir?

Kendisinden önce Nevzat davranmamış olsa, belki üzerinde bile durmazdı bunun. Ama, daha o an, Nevzat'ın gözlerindeki kararlılığı yakaladığı an, fırsatın kaçmış olduğunu hissetmiş ve geri dönülmez bir yolda, gittikçe saplanacağı bataklığa doğru, şikâyet etmeden, erkekçe yürüyüp gitmekten başka çaresi kalmadığını anlamıştı.

"O nişan günü..." dedi. "Hay Allah..."

Külü uzamış gibi, sinirli sinirli yere doğru silkeledi sigarasını. Sırtını karyolanın demirine dayayarak yerinde doğruldu. Macide ile Nevzat'ın ni-

şan yüzükjerinin takıldığı günü yeniden yaşıyor gibiydi. Sanki Nevzat değil de kendisiydi nişanlanacak olan. Tir tir titriyordu heyecandan. Gözleri Macide'nin ellerine takılmıştı. Bir şeyler söylemesi, kutlaması gerekliydi, hiç olmazsa. Sesi çıkmıyordu. Boğazına bir şey takılmıştı. Elini uzatmıştı Macide, elini sıkmak için. O kımıldayamıyordu. Oysa, o elleri tutup okşayabilmek için, neler verebilirdi...

Ellerini. Yalnız ellerini. O buğulu yeşil gözlerini bile değil. Saçlarını, dudaklarını, vücudunu değil. İnsanlara, insanca her şeye, varlığın en küçük parçasına, ağaca, kuşa, böceğe, yaşamın kendisine duyduğu tutkulu sevgiyle; sevgilerin, ölmeyen, kurumayan, değişmeyen ve bitmeyen Tanrıca yüceliğini içinde duyarak, o elleri avuçlarının içine almak, doyasıya okşamak istiyordu. O, bir bahaneydi. Bu sözü bir gün Nevzat da söylemişti. Doğruydu. Nevzat için de, Necati için de o bir bahaneydi. Yüz yılda bir görülen bir göktaşı, bir kuyruklu yıldızdı. Kararmış yüreklerini kısa bir süre için ışıtmış, sonra geldiği gibi çabucak yitip gitmişti.

Bu dünyada herkes, acıların eşsiz tadını tatmalıydı. Acının ne olduğunu bilmeyen insan mutlu olamazdı. Ama, gerçek acılar. Tek başına çekilen acılar. Kimseden yardım beklenmeden yüklenen acılar... Ama Macide'nin acı çekmesine razı olmamıştı hiçbir zaman.

Bunu Macide'nin anlaması olanaksızdı. Anlamasını istememişti de zaten. Bir akşam, kapısını açıp odasına girmek istese, ellerinden tutar, o elleri sabaha kadar okşamakla yetinirdi. O kadar önemsizdi istedikleri. En küçük bir yakınlık gösterisiyle yetinebilirdi. Bunu ona birçok kez anlatmaya çalışmıştı. Kurnazca davranarak. Hilelere bile başvurarak. Yalan mıydı? Nevzat'ın onu aldatmakta olduğunu bile şaka yollu ima etmemiş miydi? Macide'nin Adalet'i kovmasının nedeni bile, Necati'nin bu tür sözleri değil miydi?

Birden, midesi bulandı. Kendisine bile yalan söylemekten çekinmiyordu. Hayır, Adalet'i kovmasına yol açan sözleri söylerken, Macide'nin Nevzat'ı kıskanıp kıskanmaması umurunda değildi. Kıskanan kendisiydi ve Adalet'i Nevzat'tan kıskanıyordu. Nevzat'a güvenemiyordu. Adalet'in de, bir gün, Macide gibi, Necati yerine Nevzat'ı seçmesinden korkuyordu.

"Budalalık" diye haykırarak fırladı yatağından. Pencerenin önüne

gidip, durdu. Öğle çoktan geçmişti. Karnı acıkmıştı. Midesi eziliyordu. Dişini sıktı. Alnını cama dayadı. Yağmur dinmişti ama, hâlâ puslu, ıslak bir hava vardı dışarıda.

Düğünlerinden bir hafta sonra, Nevzat'la Macide'yi, yine böyle bir günde, İstanbul Oteli'nin önünde, otobüsten inerlerken karşılamış olduğunu anımsıyordu şimdi. Macide'nin çok yorgun bir hali vardı. Otobüs tutmuştu. Nevzat da yorgun görünüyordu. Yatıp uzanmaktan başka bir şey düşünmüyorlardı herhalde. Ama Necati bir türlü yalnız bırakmamıştı onları. Onlarla birlikte evlerine gitmiş, akşam yemek saatine kadar oturmuştu. Sonra Eczacı Remzi beyler alıp yemeğe götürmüşlerdi yeni evlileri. Davranışının en azından anlayışsızlık olduğunun farkındaydı Necati. Ne var ki, o gün Macide'yi bir daha bulmamacasına yitirmiş olduğuna kendini inandırmayı gereksiniyordu. Oysa, sonuç ters oldu. Onu, bir yönüyle yitirirken, başka yönüyle, bir fetiş, bir masal Tanrıçası gibi, içine yerleştirdiğini fark etti. O gece, Terzi Nuri'nin dükkânında sabahladılar yine. Nuri'nin, evliliğin ilk gecesi üzerine anlattığı çirkin öyküleri, yaptığı şakaları dinlerken, öfkelenmedi bile. Çünkü Macide, bu tür davranışların büsbütün dışında, etten kemikten yaratılmamış bir insandı artık.

Oysa, nişan töreninde, bir bakıma Macide'yi şaşırtmak, belki de küçük düşürmek istemişti. Baudelaire'in "Leş" şiirini okumuştu örneğin, Türkçeye çevirerek. Ne gereği vardı? Zavallı kızcağız, yüzünü buruşturmamaya gayret ederek, gık demeden dinlemişti sonuna dek. Ne diye yapmıştı bunu? "Sen bunlardan anlamazsın. Ben senden çok üstünüm. Sen zaten bana göre değilsin..." demek için mi? Yoksa, bir başkası ile yuva kurup mutlu olmaya karar verişinden ötürü ondan bir çeşit öç alış mıydı?

Gözlerini yumdu. Ne kadar, ona karşı olan sevgisinin soyut bir sevgi olduğunu savunursa savunsun, gerçekte, Macide ile Nevzat'ın mutluluklarından acı duyduğunu, mutsuzluklarından da gizli bir zevk aldığını hiç değilse kendisine karşı gizleyemezdi. Sonra, soyut soyut deyip duruyordu ama, acaba hiç mi düşünmemişti Macide'yi elde etmeyi? Hayır demek kolaydı. Bilinçli olduğu zaman, belki. Ne var ki, çok kez cinsel çekimin bilinçle ilgisi yoktu. Örneğin bir kez, Adalet'le yan yana yatarlarken, yanındakinin Macide olduğunu hayal etmişti. Gözleri kapalı, Macide niyetine okşamıştı Adalet'i. Sonra, oynadığı oyunun zavallılığını fark edince itmişti kızı. İki yaratığın hiçbir benzer yanı yoktu. Macide, onun için hep el

dokunulmamış kalacak bir imge. Adalet ise, sözde el dokunulmamışlığı yanında, vücudunun hemen her yanını, bütün gizli köşelerini tanıdığı, ağlayan yüzünü, sevindiği zaman kırışan gözlerini, göbeğine dokunduğu zamanki delice huylanışını, orgazm anındaki hayvanca haykırışlarını bildiği, etten kemikten yaratılmış bir kız. Adalet ona kanıyla, canıyla zevk verirdi. Macide ise bir görüntüydü sade. Bir gölge oyunuydu...

***

"Kolayca değişebilir insan. Değişebildiğini sanır. Ama bir de bakar ki değişen bir şey yok. Oysa değişmek demek, bütünüyle yaşamı bir kenara itebilmek demek. Birden. Bir kabuğu yırtar gibi çıkmak, eski yaşantısından..."

Yırtar gibi, birden değişivermek... Olasılığı var mıydı bunun? Oysa, hepsinin yapmaya kalktıkları şey buydu. Savcı Şevket, mahkemede Nâzım Hikmet'ten şiir okumaya kalkmıştı. Üsteğmen Galip, karısıyla hiçbir yönde boy ölçüşemeyecek zavallı bir kadınla düşüp kalkmış, sonra da, ispirto içerek kendini öldürmüştü. Doktor Nevzat en akıllıca yolu seçmişti sözümona. Her anlamıyla el değmemiş, tertemiz bir kızla evlenerek sıyrılmak istemişti saplandığı bataklıktan.

Ya kendisi?

Şimdi, başını pencereden dışarıya çıkarmış, çiseleyen yağmura bakarak geçen günleri anarken, zamanın kendisini ne ölçüde değiştirmiş olabileceğini düşünüyordu.

Macide ölmüştü. Artık, o yönde umut edebileceği bir şey kalmamıştı. Artık, duygularının gerçek değerini ölçebilirdi. Gerçek niteliğini tanımlayabilirdi. Kız kardeşiymiş gibi sevdiği olmuştu. Ortaçağ şövalyeleri gibi, eli eline değmeden, bütün bir gece yanında yattığı olmuştu. Eli eline değdiği zaman, bütün vücudunun elektriklendiği de doğruydu. Koynuna girdiği kadınlarda, onun vücudunu hayal ettiği de...

Macide'nin bu kadar kolay kılık değiştirebilecek bir kadın olmadığı kuşkusuz. Değişen kendisi. Belki buna değişmek bile demek doğru değil. Belki kendi yaratılışı bu. Ne aradığını bilememek. Nereye ulaşmak istediğini kestirememek...

Bir ara, ayrılırlar diye umuda kapıldığı da doğru. Gülünç bir bekleyişti bu; ama, gerçekti. Bir bakıma, onun öldüğünü duyar duymaz, ilk

hissettiği, bu umudun artık gerçekleşemeyeceğinin üzüntüsüydü. Geç kalmıştı. İş işten geçmişti. Onlarla birlikte, ayrıca, onların gizlemeye çalıştıkları acılarından belirli bir zevk alarak, duraksamalar içinde sürüklenmiş durmuştu.

Şimdi büsbütün yalnızdı. Öldürücü bir yalnızlıktı bu. Oysa, kendini yalnız kalacağı günler için hazırlamış olduğunu sanırdı. En zayıf anlarında, küçük bir çocuk gibi, aynanın karşısına geçerek dilini çıkardı mı, bütün aşkların, dostlukların üstünde, sınırsız bir güven dolardı içine.

Şimdi bu güven duygusu altüst olmuştu. Ne yapabilirdi bundan sonra? Değişen bir şey yoktu aslında, ama, kendi kendini kandırdığını bile bile, bir oyun oynayıp dururken, şimdi, birdenbire kapanmıştı perde. O, sahnede tek başına kalakalmıştı. Bundan böyle, büsbütün boş, amaçsız, budalaca bir sarhoşluk içinde sürdürmeye hükümlüydü günlerini. Değer miydi böylesine bir yaşamı sürdürmeye?

"O öldü..." diye mırıldandı. "Artık canlı değil..."

Yoksa, daha da mı canlıydı?

Ölümün alıp götüremeyeceği şeyler de vardı elbet.

Dışarda yağmur yeniden hızını artırmıştı. Şimdiye kadar her şey olup bitmiş olmalıydı. Gömmüşlerdi herhalde. Üstünü toprakla örtmüşlerdi.

Nevzat'ı bulması gerektiğini düşündü. İlk kez onun nerede olabileceğini bilemiyordu. Sersemce kaygılar içinde, ne yapacağını kestiremeyerek, kim bilir hangi köşeye sığınmıştır... Eczacı Remzi beyler bırakmamışlardır. Belki de kaçmıştır. Odasına kapanmış, kendini öldürmeyi tasarlıyor olabilir...

Birden telaşlandı. Yapar mı yapardı.

"Kaz kafalı," dedi "Yalnız kaz kafalılar düşünürler kanları öldü diye kendilerini öldürmeyi..."

Pardösüsünü kaptığı gibi, fırladı, arkasından seslenen Adalet'e başını bile çevirip bakmadan, çıktı evden. Köşedeki bakkaldan kiloluk bir şişe rakı aldı. Koşar adımlarla doğru doktorun evine gitti. Yolda birileri laf attı ama, fark etmedi bile. Aslında yürüdüğü yolun bile farkında değildi.

Sokak kapısının önünde durdu. Kapı aralıktı. Kimsenin kar-

şılamayacağını bildiği halde, duraksadı. Taşlıkta, yerde, bir başörtüsü duruyordu. Bürümcükten. Macide'nin olmalıydı. Evden çıkarlarken düşmüştü herhalde. Bu başörtü başındayken yaşıyordu henüz. Bu örtüde saçının kokusu ve sıcaklığı vardı ihtimal. Eğilip aldı, cebine soktu.

Evde kimse yoktu. Oda kapıları açıktı. Belliydi Macide'nin öldüğü. Her şey yerli yerinde olduğu halde, kendiliğinden dağılmış gibiydi bütün eşya.

Yatak odalarına geçti. Şu yatak Macide'nin yatağıydı. Duvarda, düğün gecesi çektirdikleri resim. Macide gelinliği içinde. Nevzat, smokinli.

Mutfağa girdi. Yiyecek bir şey arandı. Tel dolapta lahana dolmasıyla, irmik helvası vardı. Bir parça kaşar peyniri buldu. Kurumuş birkaç dilim ekmek.

Ekmekle peyniri aldı, dolaptan iki bardak çıkardı, bardağın birine su doldurdu, geçerken, penceredeki saksıdan iki sap çiçek kopardı, oturma odasındaki masaya koydu mutfaktan aldıklarını. Dibine bir yumruk atarak şişenin mantarını çıkardı, bardağını doldurdu.

Er geç, buraya gelecekti Nevzat.

Mis gibi kokuyordu rakı. Bardağı başına kaldırdı. Gözlerinden yaşlar boşanırken, deli gibi gülmeye başladı.

VI

Kalabalık sessizce dağıldı. Kara gövdeli selvilerin serin loşluğu içinde, mezarlığa yayılan ödağacı kokulu bir dua mırıltısından başka bir şey kalmadı geride: Taze bir toprak kabartısı. O kadar. Yarın, kenardaki düzlüğe başka toprak kabartıları sıralanacak. Macide'ninkinden başka, bugünlük sadece üç mezar.

Dizlerinin üzerine çömelen imam, mezarın başında, ellerini açmış, yalan yanlış bir şeyler okuyor.

"Bitti", diye mırıldanıyor Doktor Nevzat, farkında olmadan. Bir yükten kurtulmanın hafifliği içinde.

"Bitti. Dönmeli artık..."

Ama, nereye?

Koluna birisi giriyor.Yavaşça. Onu, dalgınlığı içinde rahatsız etmek istemeyen, ama yalnız olmadığını da sezdirmek isteyen biri. Oysa, yalnız kalmak daha mı iyiydi? O kadar yorgundu ki... Kolunu çekmeye çalıştı, çekemedi. Güçsüz. Dirençsiz. Fark etmezdi zaten. Başını çevirdi, baktı: Eczacı Remzi Bey. Başka kim olabilirdi ki... Bütün gün, Necati'yi, Terzi Nuri'yi aramıştı çevresinde. Nermin'i bile beklemişti. Kim bilir, belki de haberleri olmamıştı. Her şey o kadar çabuk olup bitmişti ki...

"_ Haydi Nevzat Bey kardeşim, dönelim artık..."

On yaş birden yaşlanmış, üç dört saat içinde, Remzi Bey. Kalın camlı gözlüklerinin arkasında, gözleri büsbütün küçülmüş. Şapkasını kulaklarına kadar geçirmiş; yüzünde bulanık, karmaşık bir anlam, ne duyduğunu, ne düşündüğünü anlamak, zor.

Yine de yükleniyor bütün ağırlığıyla bu çökmüş, yaşlı gövdeye:

"_ Dönelim. Geç oldu. Merak ederler..."

Beceriksizce attı ilk adımını. Sendelemeyişi tuhafına gitti. Durdu. Remzi Bey de durdu. Göz göze geldiler. Remzi Bey bakışlarını kaçırdı. Yeniden göz göze gelmemeye çalışarak, başlarını geri çevirdiler. Mezar oracıktaydı. Yağmur çiseliyordu. Taze toprak kabartısının kırmızımtrak bir rengi vardı.

Sonra, başları önlerine eğik, yeniden yürümeye başladılar. Birileri daha vardı yanlarında, arkalarında. Hepsini tanıyordu. Ama hiçbirisinin suratında tanıdık bir isim yoktu. Kimi, adımını hızlandırarak yanlarından geçiyor, üzüntülü olduğunu belli edecek bir vurgu ile, "Başın sağ olsun, Tanrı rahmet eylesin Doktor" ya da "Doktor Bey" diyerek uzaklaşıyor, kimi aralarındaki bir iki adımlık uzaklığın bozulmamasına özen göstererek yürüyüşünü ayarlamaya çalışıyordu.

Eğrilmiş, yerlerinden fırlamış mezar taşları vardı iki yanlarında. Kiminin yazıları silinmiş, kimi kırık. Eski yazıyla yazılmış taşların bile en eskisi, kırk elli yıllık. Daha eskileri nerede olmalı? Yok. Yitmiş. Kim, dedesinin babasını biliyor? Hepsi unutulmuş. Yok olmuş. Toz olmuş. Demir parmaklıklar içinde, yeni yapı tek tük süslü mermer mezarlar da var. Kiminde yalnız bir mezar var. Onun yanında, henüz sağ olanların yeri ayrılmış.

Remzi Bey için için bir dua mırıldanıyor. Belki Macide için, belki ölen kızı için, belki bütün ölenler için.

Anlatılmaz bir boşluk duyuyordu oysa Nevzat.. Tepsi gibi bir dünyadaymış, yıllarca dümdüz yürümüş, dünyanın sonuna gelivermişti. Önünde öylesine dipsiz bir uçurum... Yorulmuştu. Yapacak hiçbir işi kalmamıştı. Macide'nin apansız ölümüyle birlikte, onu ayakta tutan, uykularında bile ona var olduğunu unutturmayan, kaygılarını, kızgınlıklarını, umutlarını, umutsuzluklarını, sevinçlerini, hatta düşünme gücünü bile yitirmiş gibiydi. Boşlukta kalakalmıştı. Tek başına. Yanısıra yürüyen Remzi Bey bile, onunla birlikte değildi, yavaş yavaş uzaklaşan kalabalığın içindekilerden biriydi.

Durakladı. "Sahi, ben şimdi ne yapacağım?" dedi içinden. "Eskisi gibi olamaz ki artık..."

Bakışları ayakkabılarına ilişti. Paçalarına kadar çamura batmıştı.Tabutu çukura indirirlerken, dizine de çamur bulaşmış.

"Boya dayanmıyor, bu havalarda, boyat boyat, sonra bir yağmur..."

Ağlayabilse. Kulaklarının arkasında, gırtlağına doğru, bütün bezler şiş. Tetanoza yakalanmış biri gibi, yüzünün gergin, sıntkan bir görünüşü olduğunu hissediyor. Ağlasa... ya da kahkahalarla gülse... ya da, orada, olduğu yerde kalsa, hiç kımıldamadan. Durduğu yerde toprağa kök salsa...

Ama, yolu yok. Yürüyecek. Yaşamanın güçlü akıntısı sürüklüyor onu. Aşağıda, bacalarından yeşilimsi dumanlar tüten evlerde, herkesin kendine göre bir yaşam sürdürdüğü küçük kentte, onun için de bir yer, bir hava boşluğu var.

"Hava boşluğu" diye mırıldanıyor farkında olmadan. "Bu bir fizik kuralıdır. Her cisim boşlukta bir yer kaplar..."

"–Bir şey mi söylediniz. Nevzat Bey kardeşim?" diyor Remzi Bey.

"–Hayır. Bir şey demedim."

Sendeleyip, duruyor. Dizleri kesik kesik, dermansız. Remzi Beye tutunmak istiyor, eli boşa gidiyor. Oracıkta bir taş parçasına oturuveriyor. Yüzünde bir ıslaklık var. Yapış yapış. Elini yüzünde gezdiriyor. Sakalı uza-

mış. Şaşırıyor. Neden tıraş olmadığını düşünüyor. Kafasını toparlayamıyor bir türlü. Kulağına sesler geliyor. Konuşmalar işitiyor, bir anlam veremiyor. Önünde biri duruyor. Yüzü öylesine tanıdık. Kim olduğunu bulamıyor. Omuzbaşları öyle bir ağrıyor. Kollarını kımıldatamıyor. Niçin yürütüyorlar sanki onu? Bir araba olsa. Böyle, yağmur altında...

"Ne olmuş yani, diyor. Karım öldü. Ben de işte..."

Öyle ya, onun karısıydı Macide. Evlendikleri günden beri alışamadığı bir şeydi bu, ama gerçekti. Durup dururken evlenivermişlerdi. Ne tuhaf. Sonra da, durup dururken ölmüştü. Bu da tuhaf değil miydi?

"Karım..." dedi yeniden. Bir tuhaf oldu. Karısı yoktu artık. Sabahtan beri kafasının içinde dolaşıp duran bir sözü ilk kez açıkça söylediğini fark etti:

"Kurtuldum. Kurtuldum. Özgürüm artık..."

Yanıbaşındaki yüzün Remzi Beyin yüzü olduğunu tanıdı. Gözlükleri ıslanmış.

"–Hadi kardeşim. Biraz gayret. Kalkıver. Islanacaksın burada..."

Başını salladı:

"–Sahi, dedi. Yağmur var,değil mi?"

Remzi Beyin yanıbaşında yürümesini yadırgamıyordu artık.

Mezarlığın kapısından çıkarlarken bir kez daha durdu. Dönüp baktı. Çürük gövdeli iri bir ağacın dibindeki yeni mezarı görebiliyordu. Macide, şimdi orada, o karanlık çukurun içindeydi. Beyaz eti, uzun kumral saçlarıyla, uzanıvermiş.

"Rahatça..." dedi. Sırtı ürperdi. Hücrelerin daha bir süre yaşadığını biliyordu. Acaba daha bir süre bir şeyler hisseder miydi insan? O yığına artık "insan" denebilir miydi?

Gözlerini yumdu. Her şey bitmişti. Aralarına giren uçurumu hiç kimse, hiçbir şey dolduramazdı. Varsa eğer bir "öbür taraf", orada ne olursa olsun...

Hafifler gibi oldu.O, böyle bitmesini istememişti elbet. Ama madem ki bir kez olan olmuştu...

"Öyle," dedi. "Olan oldu ama, ne? Öldü işte. Basbayağı öldü. Beni kurtardı. Oysa ben..."

Kötü olan buydu işte. Sevinmeyişinin nedenini anlıyordu. Aynlabilselerdi, böyle olmayacaktı. Macide'ye elinden gelen her yardımı yapmayı düşünüyordu, ayrılmaları halinde. Ama bu türlüsü...Bu türlüsü güçtü...

"–Gidelim mi?" diyordu yine Remzi Bey. "Kadriye bekliyor. Biraz gayret etseniz?"

Bakışlarını kaçırmaya çalışıyordu Remzi Beyden.

"Karım öldü," diye mırıldandı. "Ben kansı ölmüş bir erkeğim. Dul bir erkeğim. Bu kavrama alışmam gerek..."

Bütün vücudu, avuçlarının içine kadar, vıcık vıcık ter. Ameliyat odasındaki gibi. Kunduralarının üstündeki soluk kahverengi lekeler, Macide'nin kanı.

"İki saat içinde bütün damarlan boşaldı. Şimdi artık yok. Orada, o çukurda, o daracık boşlukta uzanmış yatan, artık o değil. Etleri bile onun değil. O diye bir şey kalmadı. Biraz sonra eve gideceğim. Kapıyı açacağım. Onu bulamayacağım. Oysa odalar daha onun kokusuyla doludur. Yastığındaki, başının çukuru bozulmamıştır. Perdeler açılmamış, ortalık süpürülmemiş, odalar toplanmamış, sofra hazırlanmamıştır..."

Oysa, ölesiye yorgundu, açtı, uykusuzdu. Kimseye derdini anlatamazdı. Kimse peşini bırakmayacaktı. Kimi avutmaya çalışacak. Sevindiğini düşünecekler olacak. Macide'yi onun öldürdüğünü, öldürmüş olabileceğini bile ileri sürecekler çıkacak, hiç kuşkusuz. Kendi anası, Macide'nin anası kardeşleri, üşüşecekler başına. Nermin ne diyecek, Necati nasıl düşünecek? Bütün arkadaşlan... Hepsinin içinde aynı kuşku olabilir. Ellerine bakınca, kendi kendisinden korkuyor.

"Hayır, onu öldürmedim ben. Sızıp kalmamış bile olsaydım, sonuç değişmezdi. Ne Osman, ne ben uzmanıyız bu işin. Yine de elimizden geleni yaptık. İki litre daha kan bulunsaydı, kurtulur muydu? Tüp patlamıştı. Korkunç bir iç kanama vardı. (0) RH (+) kan zor bulunur zaten. Üç şişe bulmamız bile bir mucizeydi. Ama yetmedi. Yetmezdi. Tanrısal bir güç bile kurtaramazdı onu. Kimse bunu benden bekleyemez. Elimden gelebilecek her şeyi yaptım ben. Osman da yaptı. Herkes yeptı. Ama kaderin önüne geçilmez...."

Kulübesinden çıkan mezarlık bekçisi, bir şeyler söyleyerek yanlarına

yaklaşıyordu. Remzi Bey, kolundan çıkarak adamı karşıladı, eline bir şeyler sıkıştırdı. Önce anlamadı Nevzat, ne olduğunu. Sonra, aklına geldi. Öyle ya. Bahşiş vermek gerekti bekçiye. Adamın geçimi de bu. İğrenç bir şey miydi? Değil. Ne yapsın adam? Ama yine de, nedenini kestirememekle birlikte, yanık suratlı Boşnak bekçinin, Remzi Beyin eline sıkıştırdığı parayı yere atmasını beklemişti, için için.

Bekçi, arkalarından:

"–Meraklanmayın hiç beyim," diye seslendi. "Gözüm gibi bakarım ben. Bir şeycikler olmaz."

Tüyleri ürperdi Nevzat'ın:

"Bir şeycikler olmaz... Ne olabilir ki?"

Sonra, havuzdan kadavra çıkardıkları ilk anatomi dersini anımsadı. Uzamış gövdenin mide bulandırıcı duygusuzluğu. Çürük gözler. Uzamış tırnaklar. Gevşek karın. İrinli bir akciğer fırlatmıştı önlerine hocaları. Zatürre'den ölen bir adamın akciğeriydi.

Mezarlığın bulunduğu tepeden kente inen bozuk arnavutkaldırımı yolun bir yanında yarı taş, yarı kerpiçten yapılmış yarımış yumru evler sıralanıyordu. Çok iyi biliyordu bu evleri Nevzat. Yolun sağ tarafı boştu. Orada, aşağıda, sisli bir karanlık içinde tek tük ışıklan yanmış, çukura gömülü gibi duran, birbirine sokulmuş evler. Bu evlerin de çoğunu biliyordu. Daha ötelerde bağların, zeytinliklerin, kıvrımlı, düz, parçalı gölgeleri, sabun fabrikalarının upuzun bacaları...

Daha aşağı inerse, bir bataklığa saplanıverecekmiş gibi, soluğu tıkanarak, durdu. Bir yanında her biri canlı-ölüler saklayan, taş yığını evler, öbür yanında kurşun renkli yeşillikler.

Orada, o küçük kentte kendisini bekleyen yalnızlığı şimdi daha iyi anlıyordu. Gerçi Macide'nin ölümünden önce de yalnızdı. Nermin'e, Necati'ye, bütün arkadaşlarına, hastalarına karşın, bugünkü kadar yalnızdı yine de. Bunu, daha iyi anlıyordu şimdi, o kadar. Herkes tanıdık, her sokak, her ev bildik. İç içe, yüz yüze yaşadığı insanlar, düşlerini bile gizleyemediği sorgulu bakışlarla çepçevre sarılmış; dirençsiz tekliğiyle, bugün, hergünkünden daha da yalnız.

Üşür gibi oldu. O ana kadar aklına gelmeyen bir sürü zorluk vardı, göğüs germesi gereken. Hısımlar, akrabalar, miras işleri, sonra Nermin...

Haberi olmuş muydu acaba? Şu anda bunu düşünmesi de utanç verici bir şey. Bir bilseler... Yapması gereken başka şeyler de vardı herhalde ama, düşünemiyordu şimdi. Yapması gereken birçok şey daha vardı, onları da yapamamıştı. Neydi bunlar?

"Kötü", dedi. "Ölmeseydi daha mı kolay olurdu?"

Ondan ayrılmayı kararlaştırmıştı. Söylemişti de bunu ona. Başka bilenler de vardı bu kararını. Arada Nermin olmasa bile, bu evliliği daha fazla sürdüremeyecekti. Evet. Bu, böyleydi. Ama, onun, için için sevinmesine engel olan şey, bir ölünün arkasından gösterilmesi gereken saygıdan, ya da gizli bir utanma duygusundan daha önemliydi. Bunun böyle olduğunu hissediyordu. Çünkü bu düşüncelerin hiçbiri önemli değildi. Macide'nin ölümüyle kurtulabileceğini aklına koymuş olup olmaması, onu öldürmenin yollarını, çok soyut bir biçimde bile olsa, araştırmaya koyulmuş olup olmamasıydı önemli olan.

Doğrusu, onun bu beklenmedik ölümünün, kendisi için iki yanlı bir kurtuluş olduğunu yadsıyamazdı. Düşünmüştü de bu olasılığı, gerçekten. İki gün önce, Nermin'in yanından ayrıldıktan sonra, Terzi Nuri'nin dükkânında içerken, belki de dün gece, sızmadan önce, hep bunun gibi bir son düşünmüştü. Ama, insanları akıllarından geçen şeyler, umut ettikleri, istedikleri, hayalini kurdukları şeyler için kim yargılayabilir?

Asıl sorun başkaydı ve o, sabahtan beri kendisini aldatmak, asıl sorundan kaçmak için çabaladığının farkındaydı. Yoksa, gerçekten de Macide'yi öldürmüş olabilirdi ve kendisini bundan ötürü suçlu da saymayabilirdi. İçinde bu tür bir davranışın doğruluğu ya da kaçınılmazlığı inancını ne ölçüde güçlü olarak duyduğuna bağlıydı. Yoksa, arada Nermin'in bulunuşunun bile önemi yoktu o kadar. İnsan bir eyleme hangi sonuçlara varmak için girişmeyi düşünmüş olursa olsun, o sonucun, kendiliğinden olma, kendine özgü bir oluşumu, bir ağırlığı vardı ki, nedenlerin geçerli sayılıp sayılmaması büyük ölçüde buna bağlı kalırdı. Sonucun kendiliğinden taşıdığı önem, onu ortaya çıkaran nedenleri geçersiz kılabilirdi. Ne var ki, eyleme geçmeyi düşünmekle, eyleme geçmek arasında da dağlar kadar fark vardı. O, karışıklıktan, dağınıklıktan, karmaşıklıktan hoşlanmayan bir insandı. Çok usta sayılmasa bile, eli bıçağa alışıktı. Büyük İskender'in bir kılıç vuruşuyla Gordion düğümünü kesip atışı gibi, kesin, kısa ve hemen

sonuca ulaşan davranışlar kurardı hep kafasında. Ama, herkes Büyük İskender değildi.Kılıcı kaldırıp indirecek yürekli, yüzyıllarda bir çıkardı.

İçini çekti. Düşünmek istemiyordu daha fazla. Korkuyordu. Sigara arandı. Paketini güçlükle çıkardı cebinden. Elleri titriyordu. Ter içinde, yapış yapış. Birisi bir kibrit çaktı yanıbaşında. Baktı, Remzi Bey. Onu yine unutmuştu. Bunun için ondan özür dilemek, ilgisinden ötürü teşekkür etmek istedi. Dudaklarını kıpırdatamadı. Kibritin ateşiyle sigarasını yakarken bile güçlük çekti. Ama, duman ciğerlerine girip çıkınca şaşırdı. İlk kez, ağzının tadı yerindeydi, dünden beri. Buna da şaştı. Gevşiyordu sinirleri demek. Birkaç solukta yarıladı sigarayı.

Aşağıda yeşilliklerin ara yerinden, Akçay'dan dönen küçük dekovil treninin kaya kaya uzaklaşan dumanı yükseliyordu göğe doğru. Lokomotifin düdüğünü öttürmesini bekledi. Sonra, neyi beklediğini unutarak, yürümeye başladı. Bambaşka bir insan olmuştu sanki. Yabancı biri. Tasasız, içi boş bir kalıp. Daha birkaç saat önce, gözlerinin önünde karısının can verdiğini gören adam o değil...

Bir an, kendisini,dışardan bakan başka bir insanın gözüyle görmeye çalıştı.Sadece yüreği çarpan, ciğerleri çalışan, konuşan, yürüyen, eti, kanı olan bir heykel. Bir canlı ölü.

Pazaryerinin kurulduğu alana ininceye kadar, hiçbir şey düşünmeden, öylece, kendini kalıbının içinde bomboş hissederek yürüdü. Çevresinde, birbirine bitişik, birbiri içinde, karayüzlü, eski, sıvaları dökülmüş evler.Hastanenin bulunduğu tepeden inen arnavutkaldırımının ortasındaki su çizgisinden,küçük bir dere gibi çağıldaya çağıldaya yağmur suları akıyor. Yokuşun başında, eskiden kalma,yalaklı bir çeşme. Az ötede,aşınmış bir binek taşı, daha ötede, başından külahı uçmuş, yıkık bir minare. Çeşmenin yanında, suların içinde bağıra çağıra oynaşan, yırtık mintanlarının arasından esmer, kirli derileri, buruşuk karınları, sarkık cinsel organları görünen, çıplak ayaklı,başları sıfır numara tıraşlı, beş altı yaşlarında mahalle çocukları, durup, onlara bakıyorlar. Evlerin pencerelerinde, sokak gözetleyen, cama dayalı suratları Hotanto kadınlarınınki gibi yassılmış, yeni yetme kızlar. Daha ilerde, küçük mahalle hamamının kapısı önünde, yüzlerinde hâlâ hamam sıcaklığının kırmızısı, alınlarında, yanaklarında, gerdanlarında boncuk boncuk terler,bir elleriyle koltuklarının altındaki boh-

çalarına sıkı sıkı sarılırken,öteki elleriyle yağmurdan ıslanmamak için kocaman, çarşafı andıran siyah mantolarını başlarına çekmeye çalışırken, kısacık, bodur, çorapsız bacaklarını, paçalı donlarını açtıklarını fark etmeyen yassı suratlı, göçmen kadınları...

Macide'ye ilk kez bu sokağın başında, bu aşınmış binek taşının önünde rastlamıştı.

Yürüyüp geçmek istedi hızla. Kolunda Remzi Beyin ağırlığı vardı... Kalakaldı.

Oradaydı işte. Elinde küçük bir şemsiye. Gri bir tayyör giymiş. Uzun boylu, biraz utangaç tavırlı, buna karşın, güzelliğine inanan, bununla fazla övünmese bile, genç erkeklere korkmadan bakabilen bir kız. Önce, havaya kalkık küçük burnu, iri, buğulu yeşil gözleri dikkatini çekmişti. Bu kızı ilk kez görüyordu Edremit'te. Yabancı biri olmalıydı. Edremitli olmuş olsa, böylesine güzel bir kızı daha önce görmemesi, fark etmemesi olanaksızdı.

Gerçekte, Necati'yle birlikte genç kızı gördükleri zaman, onun güzel olup olmadığını düşünmemişti pek. Buna vakit bile bulamamıştı. Güzelliğinden başka bir şey vardı ilgisini çeken. Ne olduğunu anlayamamıştı bunun, ama, içinde, yıllardır anlamını unuttuğu tuhaf bir çarpıntı, öylece bakakalmıştı kızın arkasından. Tılsımlı bir etkisi vardı buğulu-yeşil bakışlarının. Sanki, karşısındakinin oldum olası rahat, kendini salıvermiş, her şeye boş veren, amaçsız yaşamını küçümseyivermiş, ona yaşamın daha anlamlı, daha yaşanmaya değer yönleri olduğunu duyurarak, böyle yüce bir yaşam için, onunla birlikte yürüyebileceğini söylemek istemişti.

Aşınmış binek taşının önündeki bu rastlantıyı birkaç gün sonra unutması olağandı. Gerçi bu birkaç gün içinde, Terzi Nuri'nin dükkânında hep bu kızın sözü edilmişti. O kadar ki, sonunda Necati'nin buğulu-yeşil gözlü kıza âşık olduğunu fark ederek, epeyce alay etmişlerdi onunla. Ama, bir hafta sonra, Remzi Beylerde onunla yeniden karşı karşıya gelince, rastlantıların da gizli bir yasası olabileceğine ilk kez inandı.

Her şey büyük bir çabuklukla olup bitti. Karar vermek için hiç vakit yitirmedi. Arada bir, şakayla karışık, Necati'ye "Ben acele etmemiş olsaydım, sen davranacaktın," diye takılırdı ama, bir gerçeklik yok değildi bu takılmalarında. Necati, ya da bir başkası, ama kim olursa olsun, Macide'yi almak isteyen çok kişi çıkardı Edremit'te. Can sıkıntısından, santral memuru

kızla kırıştıran Kaymakam Vekili Oral'dan, bütün bekâr subaylara, sabun fabrikatörlerinden, avukatlara, zengin bağ bahçe sahiplerine kadar...

Bütün sorun, Macide'yle evlenip evlenmemesi değil, kiminle olursa olsun, düpedüz evlenip evlenmemesiydi. Evlenecek olduktan sonra, Macide'den daha uygununu güç bulurdu. Bu bakımdan acele karar vermiş sayılmazdı.

Ama şimdi, bunları anımsamak için vakit çok geç değil miydi?

Beklenmedik bir olayın bütün bu sahteci kalabalığı altüst etmesini beklemişti tören boyunca. Peygamberin cenaze namazı sırasında ortalıkta dolaştığı söylenen kedi gibi bir şey... Ya da, gökten bir ses, "Yeter yahu!" diye bağıracaktı. "Size ne oluyor? Hadi gidin evlerinize. Sobalarınızı yakın. Kestane pişirin. Rakı için, keyfinize bakın!.."

Böyle bir şey olsaydı, kim bilir nasıl çil yavrusu gibi dağılırdı kalabalık... Oysa o, olanca gönül rahatlığı içinde, tıpış tıpış dönerdi evine. Nermin'e haber gönderirdi. Ne güzel bir dönüş olurdu bu...

Bütün o dağdağalı saatler boyunca, –tabutun indirildiği çukura toprak atılmasına başlanıncaya dek– düş içindeymiş, hatta düşsüz bir uykunun sürekli karanlığında dolaşıyormuş gibi, kendisini olayların dışında sanmıştı. Ancak, küçük taş toprak parçalarının tabutun tahtalanna çarparken çıkardığı anlamsız tıkırtıyı işitince, gerçeği, bütün dualardan, gözyaşlarından daha acıtıcı, daha canlı ateşiyle yakaladı yüreğinin ortasında.

"Her şey yok olabilir mi? Bütün o güzel şeyler, o sözler, o düşünceler, o anılar?"

Böylesine köklü bir değişiklik olabileceğine inanmazdı ölümün.

"–Selâmünaleyküm," diye seslendi yanıbaşlarında beliriveren bir adam. "Ateşinizden yanalım, izniniz olursa..."

Duraladı. Remzi Beyin, "ve aleyküm selâm" diyerek sigarasını adama uzatışına ilgisizce baktı. Hava daha kararmamıştı. Cenazeyi izleyenlerden kimse kalmamıştı artık yanlarında. Burada ne zamandan beri durduklarını da bilmiyordu. Yeniden ateş isteyen adama baktı. Alt dudağı ortasından yanılmış, üst dudağı çarpık. Sigarasını dudağının iğrenç yarığına kıstırmış, sönmesin diye hızlı hızlı çekiştiriyordu.

"–Çok kez frengiden olur bu tavşan dudakları," dedi Remzi Beye. Remzi Bey, çok ilgilenmiş gibi dudaklarını büktü:

"–Ya... Öyle... Haklısınız...."

"–Eyvallah," dedi tavşan dudaklı adam.

"–Güle güle," dedi Remzi Bey.

Bu "güle güle" deyiş de tuhafına gitti Nevzat'ın. Bugün olağan sayılabilecek her şeyde bir değişiklik, bir tuhaflık, bir anlamsızlık buluyordu. Nasıl gülebilirdi bu adam? Bu adamı bir daha görmeyecekti. Belki salt üzerinde durup, bir şeyler düşündüğü için, bir gün ansızın anımsayıverecek, dudağındaki yırık gözlerinin önüne gelince gülümseyecek, ya da yüzünü buruşturacaktı. Bu adamın varlığı ya da yokluğu bu kadar sade bir sorundu onun için. Üzülecek bir şey de yoktu bunda. Daha milyarlarca insanın yaşadığını biliyordu yeryüzünde, ama herbirinin başlı başına karmaşık bir sorun olan yaşamlarından habersiz yaşayabiliyordu. Buna karşı, Macide'yi bir daha göremeyecekti ama, onu bütün ömrü boyunca belleğinden çıkaramayacak, bütün yaşantısı, onun bir süre yaşamına girmiş olmasının izlerini taşıyacaktı.

Yanıbaşında duran Remzi Bey için bu ölümün ne anlam taşıdığını düşündü bir an. Macide'yi öz kızı gibi severdi. Evlenmelerine de Remzi Bey ile karısı ön ayak olmuşlardı. Bu ölüm, üç dört yıl önce yitirdiği kendi öz kızının acısını da tazelemiş olmalıydı, Remzi Beyin.

Ama, işte hepsi bu.

Farkında olmadan, yüksek sesle:

"–Korkunç," dedi. "Bu türlü yaşamanın Allah belâsını versin. Değer mi yani..."

Sesinin boğukluğu kendisini bile şaşırttı. Remzi Beyin kolunu tutan eli kasılmıştı. Onu ürküttüğünü fark ederek, acele acele, açıklamaya çalıştı sözlerini:

"–Demek istiyorum ki insan yaşadığı sürece ölümü aklına bile getirmiyor. Birden karşılaşınca anlıyor ne demek olduğunu. Kürklü manşon istemişti Macide benden. Gülünç değil mi? Kürklü manşon! Öleceğini bilseydim, alırdım. Ama bu bir şeyi değiştirir miydi? Avuntu. Yoksa insanların

isteyebilecekleri o kadar çok şey var ki... Herkesi her zaman hoşnut edemezsiniz ki..."

Yüzyıllardan beri duruyorlardı sanki olduklan yerde. Oysa, az önce ateş istemiş olan adam, daha köşeyi bile dönmemişti. Remzi Bey sabırla bekliyordu sözünü bitirmesini. Söylediği anlamlı bir şey olsa...

Yeniden yürümeye gayret etti. Şimdi tam binek taşının önündeydiler. O hâlâ insanoğlunun korkunç bencilliğini düşünüyordu. Farkındaydı, bu bencilliği korkunç diye nitelendirirken, kendisi de pek içten değildi. Aralarına karışmak, birlikte yaşamak zorunda kaldığı insanlar, onu yine çaresiz bir yalnızlığa itmeseler, ona da kendince yaşama olanağı bıraksalar, onların bencilliklerinden bu kadar yakınmayacak. Oysa, olacakları çok iyi biliyor. Macide ile boşanmış olsalardı, çoğu kişi, Nermin'le olan ilişkisini hoş karşılayabilir, ona, "hovarda adam" gözüyle bakarak, değer bile verirdi. Ama, Macide ölüverince, iş değişiyordu. Nermin'le olan ilişkisi duyulacak olursa, bin türlü söylenti atılacaktı ortaya. Kuşkulananlar olacaktı. Hepsi bir yana, belki Nermin bile Nevzat'ın bir çılgınlık yapmış olabileceğini düşünecekti. Bütün bunların üstüne çıkmayı becerebilseler, bu kez, Macide'nin gölgesi girecekti aralarına...

Delice bir korkunun yüreğini kavradığını hissediyordu.

"Kaçmalı," dedi hıçkırır gibi. "Kaçıp gitmeli burdan... Kimseye görünmeden, kimseye haber vermeden..."

Yok muydu başka çıkar bir yol? Nereye gidebilirdi? Gitmek neyi değiştirirdi? Ha burdakiler, ha başka yerdekiler... Onlarla bir arada yaşamaya hükümlüydü. Daha doğuştan. Ama, uyuşmaya, sinmeye de dayanısı kalmamıştı artık. Bütün bu insanları, bu yaşamı kökünden sarsacak bir şeyler olsaydı. Kendi yıkımı pahasına bile olsa, bu gidişi düzeltecek, bu düzeni değiştirecek bir sarsıntı. Bir deprem. Bir göktaşı...

Midesinden yüreğine doğru, sıcak, sıvaşık bir sıvının yükseldiğini hissetti. Aç midesine toplanan safra suyu ağzını doldurdu. Zor tuttu kendisini. Acı suyu yuttu. Dizleri kesik kesik. Remzi Beye yaslanmak istedi yeniden, elleri sıyrıldı, güçlükle oturdu binek taşının üstüne.

"--Kardeşim, kardeşim... ne oldunuz?"

Remzi Bey, omuzlarından yakalamış, sarsıyordu. Gözlerinin önünde bulanık imgeler. Kusuyordu yere, farkında değildi. Bir boşalış, tü-

keniş vardı sadece, içinde. Ne olduğunu kestiremiyordu. Beş duyusunu da yitirmiş. Gözlerinin önünde, kırmızımsı, yeşilimsi dört köşeler, mor halkalar, sarı, mavi üçgenler. Sonra, birtakım insan yüzleri, çok eskiden tanıdıkları, hiç görmedikleri, ölmüşlerle, diriler bir arada, karmakarışık. Anlamadan bakıyordu çevresine. Kulaklarında uğultular. Tuhaf sesler, İşitilmedik şarkılar, belki de inlemeler... Kurtlar düşünüyordu durmadan. Küçük küçük toprak kurtları. Etleri dişleyen, kemiren kurtlar... Sonra, orada, o toprak yığını altında, kemirilmek, yavaş yavaş. Acı duyarak... mı?

Sonra birden kulaklarındaki uğultu dindi. Yarı karanlıkta tanıdık biçimler belirdi gözlerinin önünde. Hâlâ binek taşının üstündeydi. Zamanın geçişi ile bütün ilgisi kopmuş... Karşı yolun köşesindeki tahtaları kararmış küçük ahşap kahvenin penceresinden, yamuk, paslı bir soba borusu fırlamıştı. Yıkık minarenin dibinde, sırtını duvara dayamış uyuklayan bir adam. Sonra, Remzi Beyin, yere çömelmiş, elindeki mendiliyle, kusmuk bulaşmış pantolon paçalarını temizlediğini gördü. Utanarak kaçırdı bakışlarını. Remzi Bey onun kendisine geldiğini fark etmişti; yerinden doğruldu, omuzlarını okşayarak:

"–Üzülmeyin, olur böyle şeyler" dedi. "Şimdi biraz daha iyi hissediyorsanız kendinizi, yürüyelim. Az kaldı. Keşke bir araba çağırtsaydık."

"–Yoo" dedi. "İstemez. Geçti. Birden başım döndü. Ama şimdi iyiyim. Yürüyebilirim."

Pardösüsünün eteği de çamurlara batmış. Buraya, niçin, nasıl oturduğunu anımsayamıyordu. Kısa süreli bir baygınlık geçirmişti demek.

Sabahtan beri kafasında belirmeleriyle yok olmaları, daha doğrusu, irade gücüyle bir köşeye itilmeleri bir olan, karışık, ürkütücü birtakım düşüncelerin, birtakım olasılıkların baskısını daha belirli ve daha acı bir biçimde hissediyordu şimdi. Henüz vicdanını sızlatacak, ya da tiksinti uyadıracak karmaşık duyguları birbirinden ayırt edecek halde değildi. Yalnız kalmaktan korkuyordu şu anda. Elle tutulur, gözle görülür, somut yalnızlığı yanında, düşünceleriyle başbaşa kalmaktan da korkuyordu.

Kalkmaya çalıştı yerinden, sendeledi, yine oturdu taşın üstüne.

"–Başım dönüyor," dedi. "Bir sigara içsem, belki iyi gelir."

Alanın kuzey yanını çevreleyen evlerde ışıklar yanmıştı. Yanı-

başlarındaki cumbalı evin açık penceresinden hemen ayakucuna vuran soluk aydınlıkta, az önce tırtıllı lastik tabanlı ayakkabılarının bıraktığı iz görünüyordu. Şimdi Macide'nin vücudu da, toprağın içinde, böyle bir izden başka bir şey değildi.

Yeniden soluğu kesilir gibi oldu. Uykusuzluğu, açlığı, yorgunluğu, uykularını kaçıran, yaşamı çekilmez hale getiren kaygıları, sıkıntıları, hep birden ayaklanmıştı.

Suratı şişiyordu. Başı öylesine ağırdı ki, omuzlarının içine gömülecek gibi oluyordu. Sigarasını tutan parmakları dermansız. Yerinden kalkmak, buradan koşarak uzaklaşmak, o kaçmak istediği, sevmediği insanların arasına karışmak istiyordu şimdi, ama, kımıldayacak gücü yoktu. Büyülenmişti.

Bir an, oracıkta, hemen ölüvereceğini sandı. Öylesine zayıflamıştı ki yüreğinin çarpışı, içi kıyılıyor gibi oluyordu. Birisi elinden tutabilse. Bir yardım eden olsa. "Tansiyonum düştü" diyordu içinden. "Bir şey değil. Dişimi sıkmalıyım. Bir daha bayılırsam rezalet..." Ama, gözleri kararıyordu yeniden. Dudaklarının bütün kanı çekilmiş. Gözlerine sayısız iğneler saplanıyordu. Ayakları keçeleşmiş. Boşta kalan eliyle, soğuk taşı avuçlamaya çalışıyordu.

Sonra bir ter boşandı bütün vücudundan. Gözlerini açtı.

Şimdi, azarlanmış bir çocuk gibi, içini dökmek, dertlerini, acılarını, olanı biteni anlatmak isteğiyle kıvranıyordu. Macide'yi nasıl tanıdığını, ona ne umutlarla bağlandığını, sonra nasıl hayal kırıklığına uğradığını, Nermin'le nasıl tanıştıklarını, sonra, ikisi arasında, ne yapması gerektiğini nasıl bir türlü bilemediğini, sonra nasıl ayrılmaya karar verdiğini, o bir türlü bitmeyen uzun gece boyunca nasıl çırpındığını, şimdi yine nasıl, ne yapması gerektiğini bilemediğini, bir bir anlatmak istiyordu.

Başını çevirdi, Remzi Beye baktı. Omuzları çökmüş, açık, babacan yüzünde alışılmamış kırışıklıklar belirmiş, kalın camlı gözlüğü bile burnunun üstüne düşmüş. Kim bilir ne tasaları var onun da. Birbirlerini gerçekte anlamaları için hiçbir olanak bulunmadığı halde, yine de en karşılıksız yakınlığı gösteren dostu o. Oysa, o da, başkaları kadar, başkalarının acılarını anlayabilecek o koca yüreği olanlardan değil. Şimdi yanıbaşında, acısını onun kadar çekebilen, yaşayabilen biri olsaydı. "Nermin?" diye düşündü. Gizli

umuduydu o. Ama, düşünmesiyle birlikte, aklından çıkarmaya çalışması bir oldu. Yanına çağıramayacağı tek insan oydu şimdi. Hayır. Buna cesareti yoktu. Belki Necati olsaydı yanında, ona söyleyecek bir şeyler bulabilirdi.

Duraksadı. Bir dosta söylenecek şeyler değildi kafasından geçenler. İçinde uç vermeye başlamış bulunan kötülük tohumlarının ne ölçüde yüreğine kök saldığını bilemiyordu henüz. Necati'nin her şeyi eleştiren, her gizliliği eşeleyen olumsuz tutumundan korkuyordu. Eğer, yüreğinde belirmeye başladığını hisseder gibi olduğu çirkin bencillik, sandığından güçlüyse, bunu en yakın dostuna bile açıklayabilecek kadar cesur olmadığını biliyordu.

Gözlerinin önünden, Macide ile Nermin'in, yanlışlıkla üstüste çekilmiş iki fotoğraf filmi gibi çakışan imgelerini, güçlükle uzaklaştırdı. Ama, bundan sonra nereye gitse kurtuluş olmadığını biliyordu bu imgelerden.

Ağır ağır kalktı yerinden. Her şey, öylece ortada. Koskoca ev, şimdi ıpıssız. Sabah evden çıkarken bıraktıkları gibi, her şey darmadağın. Pencereler karanlıktır. Yataklar boş. Ocak sönmüş. Sobalar yanmamış.

"Sobayı yaksalardı bari" diye düşündü. "Komşulardan biri akıl etse de, sobayı yaksa..."

Sıcağı severdi. Sıcakta, bir potada eriyen cisimler gibi, aklını karıştıran kuşkuların, kaygıların, kendiliklerinden eriyip çözüleceğini, yüreğinin rahatlayacağını düşünürdü. Buz gibi bir yatağa büzülerek, o badanası soluk duvarlar, boyaları dökük dolap kapakları arasında geçireceği ilk gecenin korkusu dev gibi dikiliyordu karşısında.

Hiç değilse bu ilk gece dönmemeliydi o eve. O dağınık yatak, oraya buraya savrulmuş kâğıtlar, o sessiz odalar, komodinin üstünde, söndürmeyi unuttuğu için, belki de hâlâ yanan gece kandili.

Bugün rahat olması gerek. Bugün tehlikede. Bugünü atlayarak yaşamını sürdürebilse, hiçbir sorun kalmayacak. Bugünü hiç yaşamamış gibi silmeli takvimden.

"Dağıtmalı o evi..." diye mırıldandı. "Hemen çıkmalı o evden..."

Şehir kulübüne sapan sokağın köşesinde birden durdu. Arkadan gelen sokak lambasının ışığında, dev gibi bir gölge dikilmişti önlerine. Gözleri kedi gözü gibi parlıyordu. Kolları diz kapaklarından aşağı sarkmış.

Donuklaşmış bakışlarla, tanıyamadan, ne olduğunu anlayamadan baktı önce. Hafifçe ürperdi. Düşsel bir yaratıkla karşılaşmış gibiydi. Ama, sonra, devin küçücük kafasından, gıcırtılı, sinir bozucu bir homurtu çıktı. Dilsiz Musa'ydı bu.

Remzi Bey, sinirli bir sesle:

"–Çakal herif," diye söylendi. "Nereden de haber aldı?"

Sonra cebinden bir avuç bozuk para çıkararak uzattı:

"–Al da yıkıl karşımdan..."

Dilsiz Musa, sırıtarak, homurtusuna keyifli bir tını vererek, göründüğü gibi çabucak uzaklaştı.

Bir süre baktı dilsiz Musa'nın gözden yittiği köşeye doğru, Doktor Nevzat. Bu dev azmanı yarı-deli, çocuk beyinli adamın dünyasını düşündü. Çarpık bir düşünme düzeyinde, kim bilir ne kılıklara bürünüyor, ne değişik anlamlara dönüşüyordu, algıları.

"Çakal herif" demişti. Remzi Bey, Musa için. "Bahşiş koparmak istediği için söylediyse bunu, benim ne farkım var Dilsiz Musa'dan? Bu ölümden payıma düşecek mutluluğu şimdiden hesaplamıyor muyum?"

Bal gibi hesaplıyordu. Bütün gün, bilinç düzeyine çıkmalarını önlemeyi başarmışsa ama, bu hesaplamalar içinde, Macide'den kendisine kalacak mirasın hesabı bile vardı.

Acaba, onlara haber verilmiş miydi? Kendisini zorlayarak:

"–Macide'nin evine haber verdiniz mi acaba?" dedi. "Şimdi onlar da...

"–Siz bunları düşünmeyin Nevzat By kardeşim" dedi. Remzi Bey. "Ben sizin adınızla telgraf çektirttim..."

Yüreği bir kıskaçla sıkıştırılıyordu sanki.

"Çakal gibi..." dedi. "Leş kargaları gibi... İğrenç..."

Remzi Bey kolundan tutmuş, çekiyordu:

"–Bu taraftan, Nevzat Bey kardeşim. Bu gece bizde kalırız, olmaz mı?"

Başını salladı. Beklediği de buydu zaten. Kendi başına, kendi içinde

yalnız kalmak korkusu, kalabalık içinde yalnız kalmak korkusundan daha ağır basıyordu şimdilik.

Remzi Bey paltosunun cebinden anahtarını çıkarırken, kapı kendiliğinden açıldı. Kadriye Hanım geldiklerini köşe penceresinden görmüş olmalıydı. İçeri girdiler. Kadriye Hanımın bütün gün ağlamış olduğu belli oluyordu, cılız elektrik ampulünün ışığında bile; gözleri şiş ve kızarık.

Tahtaları gıcırdayan merdivenlerden çıkarken hiç konuşmadılar. Salon olarak kullanılan, cadde üstündeki büyük odaya geçtikleri sırada, Doktorun gözü duvarda asılı duran keman kutusuna takıldı. Remzi Beyin ölen kızının kemanıydı bu. Bir iki adım attı, elini uzattı, kutuyu duvardan indirdi, özenle açtı kapağını. Keman orada duruyordu, parlak cilalı gövdesiyle. "Mi teli bozuktur efendim", demişti Macide, burada onunla tanışmış oldukları ilk akşam.

***

Daha önce de birkaç kez Remzi Beylere yemeğe çağrılmıştı Doktor Nevzat. Doktorlarla eczacıların, hele küçük kentlerde yakın ilişkileri bulunması olağandı, ama az sonra Macide'nin de içeri girdiğini görünce, bu çağırının özel bir anlam taşıdığını hemen fark etmişti.

Sokakta rastladığı güne oranla, daha bir özenmişti kılığına; biraz beceriksizce de olsa, daha bir özenle makyaj yapmıştı. Saçlarını arkaya taramış, gözlerinde daha sıcak, daha çekici bir anlam. Geniş verev çizgili kazağının sadeliği içinde uzun vücudunun ince çizgileri belirgindi. Ufacık elleri biraz etli. Ortaparmağında büyük taşlı bir yüzük vardı. Tırnakları ojesizdi ama bakımlıydı.

Remzi Bey:

"-Macide benim ikinci kızım sayılır, Doktorcuğum," diyerek tanıştırmıştı onları. "Yaşı benzemesin, toprağınca yaşasın... Bizim Kadriye ile akraba da sayılırlar. Bursa'dan. Doktor Nevzat Bey de, Edremit'imizin gözbebeğidir, dostumuz, kardeşimiz, oğlumuzdur..."

Duraksıyor Macide. Nasıl davranması gerektiği önceden öğretilmiş olsa da, yine de bir yanlışlık yapmaktan çekinir gibi. Elini uzatıyor:

"-Tanıştığımıza çok sevindim efendim."

Sesi tatlı. Bakışları hiç de öyle sarsıcı, karşısındakini

egemenliği altına almak isteyen cinsten değil. Tam tersine, buğulu yeşil gözlerinde, insanı okşayan rahat bir anlatım var. Belki biraz baygın... Miyop olabilir.

"–Ben de çok mutluyum sizi tanımış olmaktan..."

Onun elini tuttuğu zaman vücuduna yayılan tatlı sıcaklık ne kadar hoş. Bu küçücük elleri kendi kocaman avuçları içinde tutmak, onları hep okşamak isterdi. Ne kadar değişikti, binek taşının önünde karşılaşmış olduğu kızdan? Nasıl olup da bu ölçüde değişebilmişti? O gün, bir bakışıyla benliğini altüst edebilecek yaratılışta bir insan sarsabilirdi onu ancak. Oysa şimdi, kendi özyüceliğinin saygınlığı söz konusuydu. Kimsenin onu küçük görmesine dayanamazdı. Bir çeşit içgüdüyle sezmiş olabilir miydi bunu Macide? Sokakta rastladığı bir adama yüksekten bakması olağandı. Gördüğü eğitim bunu gerektirirdi. Ama burada, kendisini beğendirmesi söz konusuydu. Bir erkeğin en zayıf noktasının kendisini beğenme eğilimi olduğunu, bütün kadınlar gibi, kendiliğinden anlamış olmasında şaşılacak bir şey yoktu aslında.

Necati, "Bir gün evlenmeye kalkışırsan, karşındakinden hiçbir şey beklemeyeceksin," demişti. "Düşünmeni isterim ki, düşünme yetenekleri hiç değilse bizimki kadar olgunlaşmış bir kimse tam aradığını hiçbir zaman bulamaz. Çünkü tam aradığı bir şey yoktur."

Doğruydu. Yine de Macide'de, aramadığı, beklemediği birtakım nitelikler bulacağına inanıyordu evlenebileceği kız için. Arada bir, sözgelişi, herkes gibi o da, "Güzel olsun, okumuş olsun, akıllı ve zeki olsun, görgülü olsun, zengin olsun..." gibi şeyler söylerdi. Bunlardan hangisinin önemli olduğunu bilemezdi. Durmamıştı üstünde. Bundan böyle durması için de neden kalmamıştı. Bir karar verecekti. Bu kararı nasıl olsa verecekti. Alnına yazılmıştı. Geri dönemezdi. Belki "aşk" demek gülünçtü. Ama aşkın akılla ilgisi var mıydı? Yoktu. O yine de aklıyla sevmek isterdi. Oysa, doğru dürüst hiçbir şey bilmiyordu bu kız hakkında. Bir insanı tanımak o kadar kolay mı? Ama bu da önemli değil. O akşam karşısına Macide değil bir başkası çıkmış olsa, kararı belki de farklı olmayacaktı.

Acıklı bir itiraftı bu, aslında.

"Öyle garip garip bakma bana" demek istiyordu Macide'ye. "Senin o buğulu yeşil gözlerin beni çok ötelere çekip götürebilir, ama her şeyi

birden yitirebilirim de. Sakın konuşma. Hep öyle dur. Ben ikimize de yeterim..."

Ve Macide, onun ne demek istediğini anlamış gibi susuyor.

Kadriye Hanım, Remzi Beyle Nevzat için, küçük bir sehpanın üstüne, rakı sofrası hazırlıyor. Remzi Bey her akşam iki kadeh rakısını içer.

"–Şerefe!" diyor Remzi Bey.

"–İyi günlere!" diyor Nevzat.

Ve rakılarını yudumluyorlar. Daha şimdiden içinden geçenleri biliyor odadakiler. Bu bir oyun. Oyunun kurallarını herkes biliyor. Bütün sorun, karşılıklı konuşmaların sırasını bozmamakta. En son söylenmesi gerekeni önce söylememekte.

Odanın öbür köşesinde Macide, Kadriye Hanımla konuşuyor. Nevzat'ın da işitebileceği bir sesle, Edremit'i çok sevdiğini söylüyor. Dört yıl önce babası öldüğü zaman, onu buraya göndermişlermiş. Ortaokulun son sınıfını burada okumuş. Demek yaşı, on dokuz, ya da yirmi. Dört yıl önce burada okuduğuna göre, Edremit'i iyi biliyor. Yazlan gelir, kalırmış Remzi Beylerde. Ona rastladığını anımsamıyor oysa Nevzat. Ortaokuldan sonra, Bursa'da, Kız Enstitüsünü bitirmiş. Ertesi gün dönecekmiş. Demek ki, karar vermekte geç kalmamak gerek.

Bu arada Remzi Bey de bir şeyler anlatıyordu. Kulağının birinden girip, birinden çıkıyor. Yakında yapılacak genel seçimler. Partilerin durumu. İsmet Paşa'nın son anda bir oyunbozanlık yapması olasılığı. Demokrat Parti'nin Ankara'daki büyük kongresinde içilen "Husumet Andı"nda, komünist parmağı olup olmadığı...

Boş çırpınışlar, arayışlarla geçen günlerini düşünüyor Nevzat. Özgürlüğünü gerçekte nasıl aptalca harcadığını... Bütün gösterişine karşın, gerçekte sallanan bir yapıydı o. Her an çökmeye hükümlü. Bütün ağırlığını taşıyacak, onu ayakta tutabilecek sağlam bir payanda gerekti bu çürük yapıya.

Yan gözle, genç kızın yüzündeki çizgileri inceliyordu bir yandan. Tertemiz çizgiler. Hiç kötülük düşünmemiş insanlarda bulunur ancak böylesine kusursuz bir yüz. Sonra o gözler? Kendisini aldatmak istemiyor. Biraz safça bakışları. Zekânın çift ışıltısı yok. Ama, bir gizli güç var. Onu

yaşatacak, ayakta tutacak güç var o bakışlarda. Böyle bir yorum yapması için yeterli veriler yok elinde ama, olsun varsın. Bir bakış az şey midir?

Macide'yle evlendikten sonra, içkiyi bırakacaktı. Bütün gücüyle mesleğine sarılacaktı. Bir süredir okumayı bırakmıştı. Oysa okuması gerekti. Yeni kitaplar getirtecekti. Kongrelere katılacaktı. Çevresini yenileyecekti. Arada bir İstanbul'a niçin gitmesinler? Bursa'ya da gidebilirler. Serseriliğe paydos. Bundan sonra, güzel şeyler düşünecek hep. Bu küçük, hafif tombul, tatlı elleri okşarken, hiçbir içkinin veremeyeceği en tılsımlı sarhoşluklan tadacak.

Değişmese tek. O bakışlar değişmese. O yüz kırışmasa. O yumuşak ses, tatlılığını yitirmese...

"O binek taşı önünde birbirimizle karşılaştığımız anı anımsıyor musun? Unutma hiç. O an bana nasıl baktıysan, hep öyle bak. Beni, mutluluklara çağıran bakışlannla bak bana. Sakın değişme..."

Remzi Bey kulağına eğilerek fısıldıyor:

"–Nasıl? Beğendiniz mi kızımızı Nevzat Bey kardeşim?"

Remzi Beyin bu soruyu bu kadar açıkça sorabilmesi için, alacağı karşılıktan hiç kuşku duymaması gerek. Yine de yadırgıyor. İlk kez bir tuzak kokusu sezinler gibi oluyor. Ama nasıl bir tuzak? Bunu düşünür düşünmez, gözleri Macide'ye takılıyor yeniden. Bütün içtenliğiyle:

"–Çok..." diyor. "Çok iyi yetişmiş bir hanım kız..."

"–Alalım mı sana, onu?"

Gülümsüyor:

"–Alalım!"

Fısıltılann kendisiyle ilgili olduğunu sezmiş gibi yanakları kızarıyor Macide'nin. Yine o ilk günkü gibi göz göze geliyorlar. Ona içinden geçenleri, duyduğu o çocukça mutluluğu anlatabilse... Kim bilir nasıl güler. Gülsün varsın. Onun hep gülmesi gerek. Onun yüzündeki o eşsiz, tatlı gülümsemenin hiç solmaması için neler yapmaz ki... Yarın, arkadaşlarıyla konuşurken, Edremit'te bir doktoru, bir karşılaşışta deli g.bi kendisine âşık ettiğini anlatarak övünecek. Övünsün varsın. Yalan mı? Alay etsin isterse. O bembeyaz, inci gibi dişlerini göstererek...

"–Demek Bursalısınız... Güzel Bursa... Yeşil Bursa... Çekirge, Temenyeri, Işıklar, Uludağ..."

"–Bursa'yı biliyorsunuz galiba?"

"–Çok değil. Çocukluğumda iki yıl kalmışız Bursa'da. Sonra, şöyle yol üstü uğradım bir iki kez. Ama çok severim Bursa'yı. Ne tarafta oturuyorsunuz?"

"–Setbaşı'nda."

"–Hım... Bursa'nın en iyi semti. Köprünün ne tarafında?"

"–Sinema var. Geçince, hemen yanında."

"–Anladım... Biz de biraz daha ötede, İşıklar'a çıkan yokuşun başında, üç katlı ahşap bir evde oturduk."

"–Makbule Hanımların evinde mi yoksa?"

"–İsimlerini pek anımsamıyorum ama, galiba öyleydi..."

"–Makbule Hanım teyze geçen yıl öldü, sizlere ömür...."

"–Ya.... Vah vah... Çok üzüldüm."

Konuşma bitiyor. Sessizlik uzuyor. Kimsenin yardıma geldiği yok. Bir şeyler bulmak gerek konuşmayı sürdürmek için.

"–Nasıl, Edremit'imizi seviyor musunuz bari?"

"–Çok severim. Remzi Bey Amcamla Kadriye Teyzem, eksik olmasınlar, sık sık çağırırlar beni."

"–Her yıl geliyorsunuz demek? Şaşılacak şey! Nasıl oldu da sizi daha önce görmedim? Demek ki sizi çok iyi gizlemişler yabancı gözlerden..."

"Ne tuhaf bir rastlantı," diye düşünüyor içinden. Her yıl geliyormuş Edremit'e ve o, onu, tam, her şeyden umudunu kestiği bir sırada karşısında buluyordu.

"–Ama ben sizi daha önceden tanıyorum. Birkaç kez gördüm. Remzi Bey Amcam sık sık sözünüzü eder. Sonra..."

Sözün sonunun nereye gideceğini hissederek susuyor birden. Alı al, morı mor. Gülüyor Nevzat:

"–Tıpkı benim gibi desenize... Ben de tanıyorum sizi. Hem de çok eskiden... Binlerce yıl önceden... Ama yine de, daha yakından tanımakla daha çok mutlu olacağımı söyleyebilirim..."

Onun utanmış hali hoşuna gidiyor. Yan gözle Remzi Beyle Kadriye

Hanımı kolluyor. Öylesine mutlu bir halleri var ki... Güya Macide'ye sezdirmemeye çalışarak göz kırpıyorlar Nevzat'a. "İşler yolunda" der gibi. Oyun oynuyor üçü de. Bu oyuna Macide de girmiş olabilir. Önemi yok. Neşeli bir oyun. Herkes hoşnut. Herkes mutlu. Oysa, kaç kez gelmişti başına bu tür oyunlara katılmak. Hep, kaçmak için çare arardı. Şimdi, sürsün istiyor oyun. Hiç bitmesin istiyor. Şu görünümü bir başkası anlatacak olsa, "aptallık" der gülerdi. İsterse aptallık desinler, umurunda değil.

Macide özür dileyerek kalkıyor yanından. Kadriye Hanımla birlikte sofrayı hazırlayacaklar. Remzi Beyin rakısı bitmek üzere. İki kadın mutfağa geçiyor. Remzi Bey, sorgulu gözlerle bakıyor Nevzat'a. Açılmasını, kesin görüşünü söylemesini bekliyor. Aslında, olup bitti gözüyle bakıyor bu işe Remzi Bey. Ama yine de, bir şeyler söylemesi gerek Nevzat'ın. Kuru kuruya, "çok beğendim" demekle olmaz ki... Her işin bir yolu yordamı var. Oysa, hiç gereği yok bunun. Nevzat'ın o anda duyduğu heyecanı hiçbir söz anlatamaz. Göktaşı gibi bir şey bu kız. Gelmiş, buraya vurmuş. İşte o kadar.

"--Biraz daha peynir? Macide'yi nasıl buldunuz bakalım?"

"Peynir ister misiniz?"le karışık soruyu yanıtlayacak halde değil Nevzat. Susuşundan kaygılanan Remzi Bey; övmeye başlıyor kızı. İyi ev kadınıymış. Yemek, dikiş, ne dersen onda. Duygulu imış. Vazifeşinasmış. İyi keman çalarmış. Ailesi Bursa'nın tanınmış ve varlıklı ailelerindenmiş. Çiftlikleri de varmış.

"Bırak şimdi bunları Remzi Bey," demek geçiyordu Nevzat'ın içinden. "Önemli olan anlaşabilmek. Yıllar insanları ne kadar çabuk ve kolay değiştirir. Zaman gelir, övgü konusu yetenekler, günah gibi yüze vurulur..."

Remzi Bey, onun içinden geçenleri fark etmeden, rakısını yudumluyor. Macide'nin babası, çocukluk arkadaşıymış. Ağabeysi biraz tatsız biriymiş. Canı sıkılmaya başlıyor Nevzat'ın. Kadınlar mutfaktan çıkmak bilmiyorlar. Erkeklerin konuşmalarının bitmesini bekliyor olmalılar. Oysa, bu iş ne kadar çabuk biterse o kadar iyi. Bundan bir hafta önce, küçük bir rastlantı yoluna çıkardı o genç kızı. Bugün, bu evde, yine karşısına çıkmamış olsa, hiçbir şey olmazdı.

Düş kurmaktan hoşlanmazdı Nevzat. Ama düş değildi. Burada,

karşısındaydı. Remzi Beye söyleyeceği bir çift söz, ona sahip olmasına yetecekti.

"İnsan aklının tutsağı olduğu sürece, dünyada yaşanmaya, sahip olmaya değer pek az şey bulabilir" diye düşünüyordu Nevzat. Bu yüzden uyuşturmak istemişti aklını bugüne kadar. Bunun tek yolu da içmekti. Tuhaf bir özürdü ya, gerçek buydu galiba.

Kadehinden bir yudum daha alıyor. İyice sarhoş olmalı bu gece. Her zaman böyle bir gece yaşamaz insan. Rakısına su mu koymuşlar? Olsun varsın.

"–Afiyet olsun! " diyor Remzi Bey.

"–Sağ olun" diyor hafifçe kekeleyerek. "Benim için hiçbir sorun yok. Çok sevdim, çok beğendim Macide Hanımı. Bu işi siz ele alın artık. Beni tanıyorsunuz. Az çok ailemi de tanıyorsunuz. Sanırım, çok uygun bir çift olabiliriz. Bugüne kadar, bir evim olmayışının sıkıntısını çektim. Yalnız, olabildiği kadar çabuk yapalım bu işi, ne dersiniz?"

Remzi Bey galiba biraz da şaşkınca bakıyordu yüzüne. Onun bu kadar kolay yola geleceğini ummuyordu, herhalde.

"–Siz anlaştıktan sonra..."

Gülümsedi Nevzat. "Biz anlaştıktan sonra..." dedi içinden. Anlaşma söz konusu değildi. O kadar değildi ki, bu evliliğin olanca çabukluğu ile gerçekleşmesi, gerçekleşip gerçekleşmemesinin hemen hemen tek koşulu idi. Biraz vakit geçerse, aklının üstün çıkmasından korkuyordu. Belki o zaman Macide'nin de, gerçekte beklediği büyük kurtarıcı olmadığını, yaşamında köklü bir değişiklik yapabilecek kadar güçlü bir yaratık olmadığını, –ki aslında bunları o anda da biliyordu– düşünmeye başlayacaktı. Oysa, bu onun için bir fırsat. Son fırsat. Kendi zayıflıklarını hiçbir zaman bu kadar hoşgörü ile karşılamamıştı, daha önce...

"–Evet," dedi. "Anlaştıktan sonra, değil mi? Ama, sanırım, her şey size bağlı.... Ben... Bir an önce olsun bitsin bu iş derim..."

***

Gözlerini açtı, çevresine şaşkınca baktı. Yanı başında Remzi Bey. Gözlüklerini alnına kaldırmış. Nabzını elinde tutmuş sayıyor, korkulu korkulu. Hemen onun yanında, Kadriye Hanım, elinde kolonya şişesi, titriyor,

zangır zangır. Oysa o, içinde rahat, tatlı, uyuşturucu bir serinlik hissediyordu. Uzun saatler boyunca, ilk kez kendinden geçiyordu. Çok kısa bir süre için bile olsa, dinlenmiş gibiydi. Bilinci biraz bulanık. Gözünün önündeki renkler ve çizgiler biraz karışık. Hepsi o kadar. Bir de dili biraz şişmiş gibi. Sözcükler zorlukla çıkıyor ağzından:

"–Ne oldu bana? Sızdım mı yoksa? Yoksa bayıldım mı?"

Yaşlı karı koca yan gözle bakışıyorlar:

"–Korkuttun bizi," diyor Remzi Bey. "Birden elinden kutuyu düşürünce..."

Keman kutusu yerde duruyordu. Kapağı açıktı. Demek kutuyu elinden düşürmüştü. Sonra? Orada ne kadar kalmıştı? Beş dakika? On dakika? O kadar sisli, o kadar uzak ki kendinden geçmesinden önceki varoluşu...

Kadriye Hanım epeyce kolonya boca etmişe benziyordu üstüne. Saçı başı, ceketinin yakası, pantolonu bile ıslak. Keskin bir limon kolonyası. Remzi Beyin kendileri için, kendi eliyle yaptığı kolonya. Sert koku genzini yakıyor. Gözlerinden yaş boşanıyor. Açılıyor biraz.

"–Böylesi hiç başıma gelmemişti," diye mırıldanıyor. "Şaşılacak şey... Ben de kendimi sağlam sanırdım. Ne kadar kaldım böyle? Çok sürdü mü?"

Remzi Bey nabzını saymayı bırakmış.

"–Yok canım... Önemli değil. Kutu elinizden düşünce, ben koştum. Kadriye'ye seslendim, biraz başınızı, şakaklarınızı ovduk kolonyayla, açıldınız. İki dakika bile sürmedi. Bu kadar üzüntüden sonra, olur..."

Kadriye Hanım, yüzünü duvara çeviriyor. Sessiz sessiz ağlıyor. Ölen kızının, Remzi Beyin üstüne o kadar titrediği kemanı yerde.

Koltuğun kenarına tutunarak kalktı. Başı yeniden dönmeye başladı. Direndi. Dişini sıktı olduğu yere yıkılmamak için. Masaya kadar hızla birkaç adım attı. Elini masanın üstüne koyarak, dayandı. Alnından boncuk boncuk terler iniyor, gözlerinin önünde renkli noktacıklar uçuşuyordu. Bir süre kımıldamadan durdu. Arkasında Remzi Bey ile Kadriye Hanımın fısıl fısıl bir şeyler konuştuklarını işitiyordu. Doktor çağırmaktan söz ediyorlardı. O güne kadar hiç bayılmamıştı. Bu kadar kolaydı demek bayılmak? Ölüm de

bayılmak gibi bir şey olduğuna göre, ölmek de kolay. Acısız. Korkusuz. Önem verilmeye değecek bir şey değil. İkisi arasında tek ayrım, ölümde bu dünyaya doğru yeniden uyanmak, uyanıp da olanı biteni anımsamak diye bir şey yok. Hoş, bayılma sırasında da insan uyanacağını, olanı biteni anımsayabileceğini düşünmüyor... Farkında bile olmuyor o an, gerçekte ölüyor mu, yoksa bayılıyor mu...

Remzi Bey:

"–Nevzat Bey, kardeşim, ne olur, izin verin de, arkadaşlardan birine haber yollayalım." diyor.

"–Üzülmeyin. Gerçekten iyiyim," diyor. Nevzat. "Geçti. Yorgunluk..."

"–İsterseniz, ben bir **coramine** yaptırtayım?"

"–Hiç gereği yok..."

Kadriye Hanım, hep öyle tasalı. Yine bir şeyler fısıldıyor kocasının kulağına. Remzi Beyin yüzü önce buruşur gibi oluyor, sonra onun da aklı yatıyor gibi, kansının önerisine:

"–Bir kadehçik bir şey içmek ister miydiniz Nevzat Bey?" diyor. "İyi gelirdi belki..."

Başını sallıyor Nevzat. Ne kolay şey... İçmek, unutmak... Ölmek... Kolayca... Unutulmak... Daha doğrusu hiç yaşamamış olmak. Bir günü, bütün ömür içinde yaşamadan atlamış olmak... Ama neden? Kaçınılmaz bir şey mi yaşamak? Ya da zorunlu bir şey mi? Bu kadar kolay olduktan sonra? Bir gün önce, bir gün sonra... Aklı duruyor. Düşünebilse...

"–İçelim," diyor. "İyi gelir belki. Doğru. Size eşlik ederim."

"–O halde, bana bir dakika izin vermenizi rica edeyim. Evde kalmamış da. Şimdi alır, gelirim..."

Düşünüyor Nevzat. Remzi Bey, taşra kentsoyluluğunun kibarlığından hiç vazgeçmeksizin, dostluk gösteriyor. Kadriye Hanım, kocasına ayak uyduramamanın acısı içinde. İkisi de iyi yürekli. Bile bile kimsenin kötülüğünü istemezler. Kendi anlayış sınırları içinde hep iyilik düşünürler. Kurban keserler. Sadaka dağıtırlar. Hükümet izin verse, Kadriye Hanım, Hacca da gider. Namazını kılar. Sofu değildir. Macide'nin ailesi içinde Nevzat'ı en çok seven, kollayan odur.

"Peki, şimdi ne olacak? Birbirimizle akraba sayılacak mıyız bundan sonra da? Ya ben Nermin'le evlenecek olursam?.."

Nermin der demez, yüreğine bir sancı giriyor. Acaba haberi olmuş mudur? Haberi olduysa, ne düşünüyor şimdi? Ya Necati? O da görünmedi bütün gün.

Aklına, mezarlık bekçisi geliyor birden. "Merak etmeyin, gözüm gibi bakarım, bir şeycikler olmaz," deyişi...

Oysa, cesedin karın bölgesi, gazların genişlemesi nedeniyle şişmeye başlamıştır bile. Böcekler, koku almıştır. Tabutun aralarından...

"Bir şey olmaz," diye mırıldanıyor kendi kendine. "Ne olabilir ki başka?"

Kadriye Hanım mutfaktan çıkıyor. Acele, bir iki parça meze hazırlamış. Remzi Bey dönüyor. Koltuğunda, bir gazete kâğıdına özenle sarılmış yarımlık bir şişe.

Kadriye Hanım oturmuyor masaya. İki erkek, karşılıklı geçiyorlar. Remzi Bey minyatür rakı kadehlerini dolduruyor. Böyle bir zamanda kadeh tokuşturmanın gerekli olup olmadığını düşünüyor Nevzat. Ne diyecek? "Sağlığınıza!" mı,? yoksa "Şerefinize!" mi? Yoksa, Üsteğmen Galip'i anımsadıkları zaman yaptıkları gibi, "Ruhu şâd olsun!" diye mi? Neler gelebiliyor insanın aklına! Tuhaf! Hiçbir şey söylemeden kadehi başına kaldırıyor. Rakı dilini yakarak kayıyor boğazından.

Oysa, Macide ile bu odada karşılaştıkları o ilk gece, kadehler kalkarken, Remzi Bey, "Sağlığınıza ve mutluluğunuza" demişti. Macide'nin yüzü al al olmuştu. Mutluluk dilemek için henüz o kadar erkendi ki.

Kadeh elinden düşüyordu az kalsın. Karşısındaki boş masaya Macide geçip oturuvermişti.

***

Bütün yemek boyunca, sözümona Macide'ye bir şey sezdirmemeye çalışmıştı Nevzat. İçi, eşi ancak çok sarhoş olduğu zaman Necati'de rastlanan cinsten deşice bir coşkuyla dalgalanıyordu. Mantık açısından hiçbir değerlendirme yapmadan başladığı bu işte başarıya ulaşmasının, belki sayısız öğenin bir araya gelmesine bağlı olduğunu bilmiyor değildi. Yine de iyimserdi. Hayatın oluşumu gibi bir şeydi bu. Gizemli bir oluşumdu ama, güzeldi bu bilinmezlik, bu gizem.

Öte yandan, hem Remzi Bey, hem de Kadriye Hanım, anlaşmayı pekiştirmek telaşı içinde, en küçük fırsatı kaçırmadan, durmadan övüyorlardı Macide'yi. Nevzat'ın çok beğendiği yemeği, meğer Macide hazırlamış, onun için bu kadar güzel olmuş. Macide ise, tam tersine, aceleye geldiği için, yemeğin lezzetli olmadığını söylüyor, özür diliyor. Bu demektir ki, aceleye gelen bu kadar lezzetli olduğuna göre, varın bakın nasıl olur, daha özenle yapılan! Yalnız o mu? Kadriye Teyzesine armağan olarak getirdiği masa örtüsü, baştan aşağı iğne oyası!

İlgilenmiş görünmeye çalışıyordu ya, boşunaydı çabası. Bir genç kızın bu tür uğraşlarda başarılı olması, en azından ruh sağlığı açısından çok yararlıydı, kuşkusuz. Ne var ki, o şimdi kendi kapalı dünyasına dönmüştü bile. Bir ara Remzi Bey bu dalgınlıktan kuşkuya düştü. Bir iki kez, ayağıyla dürttü, "Ne oluyorsun Nevzat Bey?" der gibi. Aslında bütün yemek boyunca rahat değildi. Yüreğini bir şeyler tırmalıyordu. Karar bir kez verildikten sonra, bırakmalıydılar bu tür sahte konuşmaları.

Ne güzel olurdu, Macide'yi hemen o anda çıkarabilse o odadan. Alıp, götürebilse... Şimdi neler olacak, araya neler girecek... Macide'nin anası, kardeşleri, amcaları, dayıları, kendi anası, babası, kardeşleri, arkadaşları... Her kafadan bir ses. Nişan elbiseleri, gelinlikler, törenler, çiçekler, armağanlar, resimler, belki de bir balayı gezisi... Üstelik, biliyordu ki, insan, verdiği kararlardan, onları aldığı ilk andaki kadar hoşnut olmaz sonradan; duraksamalar, savsaklamalar başlar, arkasından.

O akşam bütün içtiği, Remzi Beyin yüksük gibi kadehi ile üç küçük kadeh rakıydı ama, bayağı sarhoş olmuştu. Macide'yle kırk yıllık tanış gibi konuşmaya başlamıştı.

Remzi Bey, yemekten sonra tavla oynamalarını önerdi. Bunun, ikisini biraz daha birbirlerine yakınlaştırmak için hazırlanmış bir hile olduğu pek belliydi. Yazı tura atıldı. İlk elde, Remzi Beyle Nevzat eşleşti. Remzi Bey tavla oynarken her şeyi unutur, kendinden geçerdi. Güzel oynar, arada, belli etmeden pul çalar, zar tutardı. Ama bu kez, Camlı Kahve'de gele attıklan günlerdeki kadar neşeli değillerdi. Nevzat, kendini oyuna veremiyordu. Üst üste yanlışlıklar yapıyordu. Başka zaman olsa, Remzi Beyin kahkahalan ortalığı yıkardı. O da gününde değildi. Genç yaşta ölen kızını anımsıyor olmalıydı, böyle bir günde. Kadınlar, baş uçlannda, ayakta

oyunu izliyorlardı. Kadriye Hanım, Nevzat'ı, Macide, Remzi Beyi, tutuyordu.

Remzi Bey, üst üste iki mars almıştı bile. Üçüncü oyunda Nevzat'ın şansı açılır gibi oldu. Altı kapıyı aldı. Remzi Beyin içerde üç pulu vardı. Remzi Bey gele attı. Tek şansı, Nevzat'ın dübeş atmasıydı. O anda, kaderle bahse girmek geçti aklından Nevzat'ın. Dübeş atarsa, oyunu yitirecek, ama Macide'yi kazanacaktı. Zarı iyice salladı ve attı. Remzi Bey, oyunun başından beri, ilk kez gürültülü bir kahkaha kopardı:

"–Dübeş! Üçünü içeri girersin, birine selam edersin!..."

Kadriye Hanım kaşlarını çattı:

"–Sanki sen şimdi şeş yek atabilecek misin? Zar tutmak yok ha!.."

"–İstersen, fincan getir, fincanla atalım, hanım!.."

Remzi Bey zarı attı. Şeş yek!

"–Üzülmeyin Nevzat Bey kardeşim. Ne derler, oyunda yenik düşen, şeyde..."

İşte o şey, önemli olan...

Nevzat da böyle düşünmüştü zaten. Oyunda yenilen, aşkta kazanır. Çocukça hileler. Aksi olsa, yine bir kolayını bulmayacak mıydı? Olsun. Aldanışı tatlandırmak gerek. Yoksa Macide'nin kendisi gibi duyması, kendisi gibi derinden heyecanlanması için bir neden olmadığını biliyordu. O bir genç kızdı. Evlilik çağına gelmişti. Akrabaları ona iyi bir kısmet bulmuşlardı. Her genç kız bir yuva kurmalıydı. Bütün sorun bu. Kendisine öğretildiği ölçüde, erkeği bağlamak için, birtakım oyunlar oynayacak. Arada göz göze geldikleri zaman, buğulu-yeşil gözlerinde beliren o hafif miyop koyuluğu aşktan değil elbet.

İkinci oyunda Nevzat'la Macide, karşı karşıyalar.

Cihar-ı dü. Se yek. Dört cihar. İki bir.

Remzi Bey Macide'nin oyununu beğenmiyor. İkide bir, elini uzatıp, yanlış oynandığını düşündüğü pulun yerini değiştiriyor. Kadriye Hanım kızıyor, sabırsızlanıyor. Bu oyuna ne diye başlanmıştı? Macide ile Nevzat'ı başbaşa bırakmak için değil mi? Kaşıyla gözüyle birtakım işaretler yapıyor kocasına; faydasız. Oyuna vermiş kendisini Remzi Bey. Gözü bir şey görmüyor. Sonunda, Kadriye Hanım zorla kolundan tutup çekiyor kocasını.

Mutfakta musluk bozulmuş. Bir çaresine bakması gerekmiş. Erkek dediğin bu işlerden anlamalıymış.

Neden sonra durumu kavrıyor Remzi Bey. Karı koca çıkıyorlar, Nevzat'la Macide yalnız kalıyor odada. Doktor, dikkatle bakıyor kızın yüzüne. Korkunun sarılığı belirmiş yüzünde. Zarları tutan eli titriyor. İkisi de biliyor tavlanın, musluk tamirinin, ilkel bir oyun, çocukça hileler olduğunu. Ama bu durumdan nasıl yararlanacaklar?

"–Sıra sizdeydi galiba Macide Hanım."

"–Öyle mi?"

"–İsterseniz bırakalım?"

"–Yoo... Ama siz bilirsiniz...."

İçinden, "Ben bilirsem..." diyor. Oynuyorlar yine de. Gelişigüzel. Remzi Bey yanlarında olsa, saçını başını yolar. Oysa Nevzat, yanlış oynadığını bile bile yanlış oynuyor. Bile bile, ama isteyerek değil. Daha elini pula sürerken yanlış oynadığını fark ediyor, elini çekmiyor. Macide'den çok o mu heyecanlı ne? Olabilir. Olacakların bilincine varan sadece kendisi. Öteki için, "Geleni kabul"den başka bir davranış özelliği yok.

"–Okumaktan hoşlanır mısınız Macide Hanım?"

Ne pis bir soru. Ne demesini bekliyor sanki? Telaşlanıyor kızcağız. Kısıkça bir "evet"le yanıtlıyor soruyu. Şeş yek kapısını almayı da unutuyor.

"–Peki, okuyacağınız kitapları seçer misiniz?"

"–Yani ne gibi?"

"–Örneğin en çok beğendiğiniz yazarlar, hangileri? Türk yazarları mı, yabancı yazarlar mı? En çok yerli kitapları mı okursunuz, yoksa çeviri kitapları mı? Böyle bir ayrım yapar mısınız?"

"–Bilmem..."

"–Neyi?"

Duraksıyor. Nasıl yanıt vermesi gerektiğini kestiremiyor. Bir tuzağa düşürülmekten korkuyor. Ama Nevzat'ın nasıl bir yanıt beklediğini hissediyor olmalı ki hemen ekliyor:

"–Kesin bir ayrım yapmam. Çeviri romanları daha çok

beğeniyorum... Bizim yazarlarımız biraz fazla romantik yazıyorlar.. Öyle değil mi?"

Gülüyor Nevzat. Alay ettiğini saklamayı gereksinmeden. Neden olduğunu kestiremiyor ama, genç kıza karşı anlayışlı ve yumuşak davranması gerekirken, inadına uzatıyor işkenceli sorguyu. Bir şeylerden ötürü sanki öç alırmış gibi, acımasız.

"–Çevirilerden neler okudunuz şimdiye kadar?"

Dudaklarının üstü terliyor kızın.

"–Çok okudum ama, bilmem ki... Şimdi hiçbiri gelmiyor aklıma... Nermin Ablamın verdiği kitapların hepsini okudum..."

"–Nermin Abla mı? O kim?"

"–Müzik öğretmeni... Bizim uzaktan akrabamız da olur..."

"–Ya... Peki size hangi kitapları verdi Nermin Hanım?"

Remzi Beyle Kadriye Hanımın kapı arkasından dinledikleri kuşkusuz. Nasıl kızıyorlardır Nevzat'a kim bilir! "Beceriksiz" diyorlardır belki de. Bir genç kızla böyle mi konuşulur? Peki nasıl konuşulur? Durup dururken "Sizi seviyorum. Sizi görür görmez yüreğimden vuruldum", diyecek değil ya!

"–Peki, Amber'i okudunuz mu?"

Sevindiği zaman gözlerinde tuhaf bir değişiklik oluyor kızın. Şaşılaşıyor hafifçe. Duygularını belli etmemeye çalıştığı, gözlerini yanlara kaydırdığı zaman, daha da belirli bu değişim...

"–Okudum," diye yanıtlıyor bu kez, heyecanla. "Çok güzel bir roman değil mi? Siz de beğendiniz mi?"

Gereği yok artık uzatmanın. Konuyu değiştirmek için duvarda asılı duran, Remzi Beyin ölen kızının kemanını gösteriyor Macide'ye;

"–Nermin Hanımdan ders almış olmalısınız herhalde? Keman çaldığınızı söyledi Remzi Bey. Ne kadar çalıştınız?"

Yine bocalıyor:

"–Burada, okuldayken... Bursa'ya döndükten sonra pek uğraşmadım. İşte, şöyle böyle... Azıcık..."

Birden çocuklaşışı hoşuna gidiyor Nevzat'ın.

"–Peki alaturka mı, alafranga mı?"

"–Nermin Abla duymasın ama, klasik müzik çalışmayı bıraktım. İşte öyle evde, arkadaşlar arasında... Anlarsınız ya... Tangolar falan da çalıyorum, uydurma benimki..."

"–Notayla çalışmıyor musunuz?"

"–Ev işinden hiç vaktim olmuyor ki..."

"–Yazık... Peki sizden bir şeyler çalmanızı isteyebilir miyim? En çok hangi tangoyu seviyorsunuz?"

"–İllüzyon tangoyu ama, şimdi olmaz.... Remzi Bey Amcam o kemana dokundurtmaz. Hem sonra mi teli bozuk..."

"–Ya.. demek mi teli bozuk? O zaman, haklısınız. Başka zaman. Başka zaman dinleriz sizden İllüzyon tangoyu..."

Yüzü yine kıpkırmızı kesiliyor Macide'nin.

"Başka zaman," diye yineliyor içinden Nevzat. Heyecanlandığını, boğazına bir şeylerin tıkandığını hissederek. "Hangi başka zaman peki? Nişanımızda, ya da düğünümüzde mi? Daha neler..."

Oyunu sürdürmeye çalışıyor yine de. Macide'nin düş kırıklığına uğramış gibi bir hali var. Doğrusu kendi içinde de benzer bir duygu var. Bir türlü kısa tümcelerden öteye götüremiyor konuşmayı. Oysa, böyle bir durumda çok daha başka, çok daha içten ve niye saklasın kendinden, çok daha güzel konuşabileceğini sanırdı.

Birden:

"–Bakın," diyor. "Ben sizi daha iyi, daha yakından tanımayı çok isterim. Bilmem ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Edremit'te kalmış olsaydınız, belki bir süre arkadaşlık edebilirdik. Ama bunun olasılığı bulunmadığını biliyorum. Zararı yok... Belki de... Siz de benim gibi hissedebiliyorsunuz bazı sorunları... Birbirimizi daha yakından tanımak için uzun yıllarımız olacak, diyebilirim. Elbet, siz de beni daha yakından tanımaktan hoşlanabilecekseniz.... Ne dersiniz? Böyle bir soru sorabilir miyim size?"

Bir gün birisi karşısına çıkıp, Macide'yle bu konuşmasını kendisine anlatacak olsa, öfkesinden ve utancından ne hale girerdi kim bilir... Yine de onun ne demek istediğini anlamışa benziyordu Macide. Başka türlü an-

layacak bir durum da yoktu zaten. Başı önüne eğik. Dudaklarının üstünde hep o küçük ter tomurcukları...

"–Ben de isterim tabii... Siz.... şeysiniz.... çok iyi bir... şeysiniz... Ben de sizi çok beğendim..."

Dişlerini sıkıyor Nevzat, gülmemek ya da bağırmamak için. Bütün bunlar saçma. Oyun oynamak her zaman güzel değil. İnsan biraz budala olabilmeli. Ya da biraz daha cesur. Gülebilmeli. Açık açık konuşabilmeli. "Ben kaçınlacak fırsat değilim. Hepiniz böyle düşünüyorsunuz. Anlamıyorum sanmayın!" diyebilmeli.

Ama yine aynı kısırdöngü içinde, aynı gülünç sözleri yineliyor:

"–Teşekkür ederim. Sizi her zaman mutlu görmek isterim. Bunun için elimden geleni esirgemeyeceğime inanın...."

Niçin öyle telaşla fırlamıştı yerinden Macide? Remzi Bey ile Kadriye Hanıma müjde vermek için mi? Yoksa ağlamış mıydı? Ne anlamsız bir kandırmaca, karşılıklı yaptıkları. Nevzat birtakım parlak sözler söyleyecek, kandırmaya çalışacak kızı. Kız sözümona kanmak istemeyecek, yine de kanacak. Hele, Remzi Bey ile Kadriye Hanım içeri girince, sanki hiçbir şey olmamış, aralarında hiçbir şey konuşulmamış gibi davranacaklar...

İçindeki sıkıntıyı yenmeliydi. Oysa bir boşalma vardı yüreğinde. Şimdi ellerinden tutup öpmek isterdi Macide'yi. O soluk, o küçük beyaz elleri okşamak... O buğulu yeşil gözlerin içlerine baka baka, "Seni seviyorum kızım," demek. "Seni seviyorum... seni seviyorum..." diye yinelemek, bu sözün gülünçlüğünü, tuhaflığını unutuncaya kadar... Onu yaratanın kendisi olduğunu bile bile... Bir taş yontucunun kendi yarattığı heykeli sevmesi gibi bir şey olduğunun farkında olarak.... Ama, olsun varsın. Hiçbir şey umurunda değil.

Daha sonra, kapıdan çıkarken yeniden dönmüş, dikkatle bakmıştı Macide'nin gözlerine. Bu bakışlarda, karşısındakinin oldum olası rahat, kendini salıvermiş, amaçsız yaşayışını küçümseyen, insanı yaşamanın daha anlamlı, daha yaşanmaya değer yönlerine çağıran o büyülü anlamı bulmuş aramıştı. Mutluydu bu bakışlar. Şimdiden, Nevzat'ı kendine ait bir nesne gibi görmeye başlayan, belki de seven, güvenen, dupduru bakışlardı bunlar...

Kapının önünde, tek başına kaldığı zaman, içini çekmişti. Terzi

Nuri'nin dükkânında, hepsinin şimdi onu beklediklerini, sorguya çekeceklerini biliyordu. Özellikle Necati'nin alay edeceğinden kuşkusu yoktu.

"Olsun varsın," dedi. "Hiçbir şeye aldırış ettiğim yok. Merak etme Macide. Seni sonuna kadar seveceğim..."

Yoksa, "Ölünceye kadar" mı demişti?

***

Bir el tutmuştu omuzlarından. Sarsıyordu:

"-Nevzat Bey kardeşim, biraz yatıp dinlenseniz?"

Başını kaldırıp baktı. Çenesini masaya dayamış. Yarısına kadar içtiği kadeh öylece duruyor. Devrilmemiş. Rakı şişesi de öyle. Hiç eksilmemiş. Mezelere dokunulmamış.

Sandalyesinin kenarına tutunarak kalkabildi ayağa. Kilolarca içmiş gibiydi. Sallanıyor. Düştü düşecek. Yüzünde kim bilir ne aptalca bir anlam belirmiştir.

Yeniden oturma odasına geçiyorlar. Keman kutusu duvara asılmış. Gidip, okşuyor tozlu kutuyu. Remzi Bey yanıbaşında. Bir an göz göze geliyorlar. Bayağı yaşlanmış adamcağız. Kaşları bile ağarmış.

"-Bu keman..." diyor Remzi Bey. "İsterseniz sizde dursun..."

Sanki bir bıçak saplanıveriyor yüreğinin ortasına. Bu keman... Sonra Nermin'in bu kemanla...

"-Yo... Hayır... Sizde kalsın... daha iyi..."

Yutkunuyorlar. İkisi de. Ağlamak utandırıcı değildi ama, cesaret kırıcıydı. Erkekler ağlamazdı.

Çevresine bakınıyor. Ne kadar çok anı vardı bu odada, Macide'den. Masa örtüsü, sehpa örtüleri, köpek biblolu saat.... Sonra radyonun üstünde, Remzi Beyin kızının Dame de Sion giysili resminin yanında, küçük gümüş bir çerçeve içinde, Macide ile Nevzat'ın baş başa çekilmiş resimleri. Macide gelinliği içinde, Nevzat smokin giymiş.

İlk kez karısının onun gerçekten ölmüş olduğuna inandı Doktor Nevzat.

VII

Yine Ravel'in Bolerosu. Nevzat'la birlikte olduklan son geceki gibi. Bu kez gramofonda. O kendini belli etmeyen ince ince değişimlerle sürüp giden tekdüzeli ezgi. Yaşamın kendisi gibi. Bir yandan da, okuldan dönerken, bir aşçı dükkânında çalındığını işittiği şarkının sözleri beynine saplanmış. İnatçı. Acıtıcı.

"Neredesin gözlerim arar seni,

Hayalinde görse, sarar seni.

Dünya güzelle dolsa,

Gönül ister, sorar seni..."

Sırtüstü uzanmış, gözleri tavandaki budak deliğine takılı, Boleroyu dinliyordu. İki saat uğraşarak zor kapatabildiği bavulu dolabın önünde. Yarın sabah, saat yedide otobüs kalkıyor. Önce Bursa, sonra İstanbul. İki günlük yol.

Yarın bırakıp gidiyor Edremit'i. Yaşamının en acı ve en tatlı günlerini geçirdiği bir dönemini kapatarak. Nevzat'tan başka önüne gelen herkese söylediği bu yolculuğa bir kendisi henüz inanabilmiş değil. Gitmek, kopmak. Bütün güzel şeyleri geride bırakmak. Acıları değil. Acılar hiç çıkmaz içinden, insanın. Hep yaşanır. Ama mutlulukları elden bırakmaya gör. Bir daha yok. Çok sevdiğin dondurma gibi. Eriyip gitmiş. Yok.

Yattığı yerden uzanıp plağın arkasını çeviriyor. Gramofonu kurmak da gerek. Yoksa sesler bozulur. Hep aynı düzende dönmeli plak. Sesler öyle ayarlanmış. Değiştiremezsin.

"Bir bu eksikti," diyor. "Her şeyde bir simge arar gibiyim. Her şeyde, kendimi çelmeleyecek bir işaret arıyorum. Ben böyle mi olacaktım?"

Dudağını ısırıyor. "Ben böyle mi olacaktım yârim?"

Bir çeşit savaştan çıkmış hissediyordu kendisini. Yenik düştüğünü kabul etmiyordu. Ya da, zafer kazanmanın önemli olmadığını anlıyordu. Kendi kendisiyle barış içinde olmak, için için acı bile çekilecek olsa, belki bütün güzelliği –o da varsa– durmadan çarpışmaya bağlı olan zevklerden el etek çekmek, geri çekilişlerin burukluğunu tadabilmek, insanın

erişebileceği en büyük mutluluklardan değil miydi?

Nevzat'ı seviyordu ve Nevzat'ı bırakıp kaçıyordu.

"Şimdi biri çıkıp da, aferin, büyüklük yaptın falan diye bir şeyler söylemeye kalkarsa, oynatırım..."

Gerçeği kavramaya çalışırken içine düştüğü karşıtlıkların farkındaydı Nermin. Nevzat'tan uzaklaşırken, daha doğrusu, onu Macide'ye bırakmak kararını verirken, cömertlik yapmayı hiç düşünmemişti. Belki bunun bu biçimde anlaşılması, içinde yaşamını sürdüren çocuk yanını mutlu kılacak bir düşünceydi. Ama gerçekte, acılardan kaçıyordu. Gizli sevgiler bile bir gün, günlük yaşantıların sıkıcı biteviyeliğiyle, boğulabilirdi. Ne kadar ince ince değiştirsen, Boleronun düzeni biteviye idi. En kötüsü bir gün bitmeye hükümlüydü. Nevzat, sandığı ve savunduğu gibi, bir gün, Macide'den ayrılabilse ve Nermin'le evlenebilse, o zaman bu, her ikisi için de, daha önce ayrı ayrı denemiş oldukları ortak yaşama, bütün sıkıntılarına, bütün güçlüklerine, güzellikleri sonuna kadar yaşanmış bir aşk uğruna, yeniden katlanmak demek olmayacak mıydı?

Akşamdan beri, gerçekte içinde bulunduğu koşulların karmaşıklığını algılamanın ürküntüsü içindeydi. Her şeyi olduğu gibi kabul etmeliydi. Ama bu her şey içinde, onu birdenbire korkutuveren olasılıklar da vardı. Korkuyordu. Somut bir korkuyla korkuyordu. Birtakım olayların başlamasına kendi davranışlarıyla yol açmış olmaktan korkuyordu. Savaştan kaçan bir komutan gibi değil. İstemediği halde, gereksiz bir savaşa yol açmış kişi gibi, korkuyordu.

Bolero bitmişti. İkinci plağı koymaya üşendi. Sonra da gülmeye başladı. Durumu abartıyordu. Biliyordu. Nevzat'la ilişkisini, dünya savaşlarına yol açan kişilerin davranışlarına benzettiğini birilerine anlatacak olsa, kim bilir ne gülerler, ne eğlenirlerdi. Kimseye anlatamaz. İsterlerse eğlensinler. Uzayın ölçüsü insan, değil mi? Nermin de bir savaş veriyor. Kendisi ve Nevzat için. Macide için. Bu da bir ölüm kalım savaşı.

"Ne yapabilirim başka?" diye düşünüyor. "Sıkıştırılmışım bu küçük kentte. Kendimi çok çok güçlü saysam bile, tek başına benim gücüm yeter mi? Nevzat'ın bir gün umutsuzluğa kapılarak kötü bir şeyler yapmaya kalkışmayacağını nasıl bilebilirim? O zaman...."

Karışık bir ruh hali içinde. Gitmesinin kaçınılmaz bir zorunluluk ol-

duğuna karar vereli beri karmakarışık bir ruh hali içinde. Kaçmak, kurtulmak olur mu? Neden kaçmak? Yoksa kalmak mı? Hiçbir şeyi değiştirmeden? Olayların kendiliğinden gelişini bekleyerek? Gözü kapalı... Hiçbir şeye aldırmadan... Ama böyle deyip, aldırmayabilir, yorganını başına çekerek uyuyabilir miydi? Burada, onun yanında kalsa neler olur? Ya giderse? O zaman Nevzat'ın bir delilik yapmayacağını nerden biliyor?

Gerçekte arkadaşlarıyla vedalaşmış, biletini almış olmasına karşın, yine de tam kararlı olduğunu söyleyemezdi. Şimdi kapı açılsa, Nevzat içeri girse, "gitme kal" dese, her şey değişebilir. Bunun olmayacak bir şey olduğunu bildiği için, böyle bir düşünceyle avunmak istemiyor. "Ondan kolayca boşanabilse ne olacak sanki?" diyor. "Macide'nin hep acı çektiğini düşünmeyecek mi? Hadi biraz daha gerçekçi olalım... Birlikte olduğumuz herhangi bir an, aynı durumda Macide'yle birlikteyken daha mutlu olduğunu düşünüverecek olsa... Bunu sezmemem olanaksız. O zaman her şey yıkılabilir. Ama... Macide ölecek olsa... Ölüm bambaşka. Ölen, unutulur. Ben unutmadım mı? Babamı, annemi, dedemi? Ben Galip'i unutmadım mı? Nerde onun o güzel yüzü, nerde yalvarışları? İyisi mi, ölsün o..."

Bu öyle bir avuntu ki... Bir gün böyle olacağını biliyormuş gibi, hazırladığı bavullara bile gerçek dışı şeyler gözüyle bakıyor. Her an cayabilir gitmekten. Gitmesinin kalmasından daha doğru olacağını kendi kendisine durmadan yinelemesine karşın, bir küçücük olay yeter, bavullarını açıp içindekileri boşaltması için.

Geleceğe bakarken, duygusal nedenler dışında kaygısı olmamıştı. İstanbul'da nasıl olsa geçimini sağlayacak bir iş bulabilirdi.

Peki Edremit'i aramayacak mıydı? Kim demiş. Her şeyi arayacaktı. Herkesi özleyecekti. Her şey için, herkes için, gözyaşı dökecekti. Öyle de kolay ağlardı... "Ben ağlarım," dedi bu kez yalancıktan dudağını büzerek. "Benim için ağlayanlar da olsun isterim..."

O gün, akşümüstü, özel ders almak üzere gelen komşunun küçük kızını anımsadı. Bütün dikkatini önündeki nota kâğıdına vermiş, sıkı sıkı göğsüne bastırdığı mandolininin tellerini titretiyordu korkuyla: "Sol, fa, fa, fa! fa, mi mi, mi; mi, re, mi, re, do, mi, sol..."

Sonra şaşkınlıkla, "Ama bu, **sansar kazı nerden çaldın?** şarkısı

galiba, öğretmenim?" demişti. "Elbette" demişti Nermin. "Bütün şarkıların böyle notaları olur." Kız, "Keşke siz gitmeseydiniz de bana başka şarkılar öğretseydiniz böyle," demişti.

"–Nerden öğrendin gideceğimi?"

"–Ağabeyim okulda duymuş..."

İçinde yine de gizli bir umut. Bu çocuk duyduğuna göre, Nevzat niçin duymamış olsun...

Çocuk gittikten sonra, bir süre, sokak kapısının önünde, sırtı kapıya dayalı, gelen geçeni seyretmişti, anlamlı anlamlı yüzüne bakanlara aldırmadan. Akşam olmuştu. Sokak lambaları yanmıştı. Burada geçireceği son akşam olduğuna kendisini inandırmak istiyordu. İşlerinden çıkıp evlerine dönenlerin kalabalığı artıncaya kadar kaldı orada. Merdivenleri çıktığı sırada, birinci katın efendisi, elinde, içine yiyecek ve öteberi doldurduğu şişkin evrak çantasıyla kapının eşiğinde belirmişti bile.

Birden aklı, öğleyin, okulda, Necati'yle konuştuklarına takıldı. Ne diye öyle konuşmuştu sanki? Ne gereği vardı? Gidip Nevzat'la konuşur umuduyla mı? Öfkeyle doğruldu yerinden. Karar verir vermez bütün sıkıntılardan kurtulacağını sanmakla budalalık etmişti. Kafasında şimdi eskisinden büyük bir kargaşa vardı. Bir uyuyabilse. Uykusu yok. Oysa ölesiye yorgun. Bir iş de yapmış sayılmaz. Biraz ortalığı toplamak, iki bavul hazırlamak, komşu kızın dersi, hepsi bu. Aslında yorgunluk değil, sıkıntı hissettiği. Sıkıntının kaç kılığa girdiğini kimse bilmez. Bakmışsın, belli başlı bir neden olmadığı halde, huysuzluğu tutar, ağlamaya başlar. Bir umutsuzluk, ne yapacağını bilememezlik, bir başağrısı, dahası, acıkma... Hepsinin nedeni aynı. Sıkıntı. Gününü gün edememek. Avunamamak.

Acıkma biçimindeki sıkıntıyı da yeni fark etmişti. Durup dururken acıktığını sanıyordu. Bir şeyler yemek istiyordu, ama hiçbir şey çekmiyordu canı. Karnı da tok, üstelik, Sofraya oturunca bütün iştahı kesiliyor. Bir lokma bile atamıyor ağzına.

"En iyisi ben buradan gideyim," diyor yeniden.

Ya da sigara içmek istiyor. İki soluk çektikten sonra isteği kesiliveriyor. Bırakıyor. Bakıyorsun, ağzının içi kupkuru. Susadığını sanıyor. Suya sarılıyor, ama bu kez de susamadığını anlıyor.

Bir bilebilse böyle zamanlarda asıl canının istediği şeyin ne ol-

duğunu... Bir arkadaş gelse yanına... Ya da, en iyisi, sevdiği bir kimse. Nevzat gelse. Ama bu kez de, onu istemediğini fark edecek olursa?

O gün, akşama dek, bin kılığa bürünen bir sıkıntının elinde tutsaktı. Erkek olsa, bir meyhaneye gider, sızana kadar içerdi. Evde, Nevzat için sakladığı yarım şişe rakının üç parmağını başına dikmedi değil, onun da pek yararını görmedi. Oysa, bulanık olmayan bir kafayla düşünmesi gereken pek çok şey vardı. Belki de bütün yaşamının en önemli, en acıklı gününü yaşıyordu. Ama, biliyordu ki, insan, en doğrusu olduğuna yürekten inanmış olsa bile, yaşamının akışını birden değiştirecek kararlar aldığı zaman, ya da bu çeşit olaylarla karşılaştığında, en doğru davranışın ne olduğunu kolay kolay kestiremez.

Sabah okula gittiğinde, buradan ayrılmaya karar verdiğini söylemişti arkadaşlarına. Nereye gideceğini, ne yapmak istediğini de galiba... Bir kısmı, öyle, laf olsun diye, caydırmaya çalışmıştı onu. Bir kısmı ise, en doğru işi yaptığını, kocası öldükten sonra, daha o zaman, buradan gideceğini düşünmüş olduklarını, geç bile kalmış olduğunu söyleyerek kararını desteklemişlerdi. Kimi, "Ah, biz de gidebilsek..." deyip iç çekmişti. Hep, yaptığı işin doğruluğuna, haklılığına kendini inandırmak istiyordu. Elbette güzel günler gelecekti. Niçin olmasın?

Ama, her şeyin, öyle, bir kaçışla yola giremeyeceğini biliyordu. Nevzat'la aynı yerde yaşamak, güzeldi. Bütün tehlikelerine, güçlüklerine karşın, belki bir daha yaşayamayacağı, yaşamının en güzel günlerini, onunla, burada Edremit'te geçirmiş olduğunu nasıl yadsıyabilir? Onunla aynı kentte yaşamak, onu her gün gördüğü, onunla her zaman birlikte olduğu anlamına gelmezdi elbet. Ama onunla her istediği zaman konuşabilir, her istediği zaman onu görebilir demekti, en azından. Macide ile akrabaydı, çekinmeden gidebilirdi evlerine. Nevzat doktor olduğu için, her zaman bir hastalık bahane ederek yanına gidebilir, ya da evine çağırabilirdi. Oysa, şimdi, bunlara olanak kalmayacaktı.

İçindeki gizli umut, Nevzat'ın kaçıp kaçıp gelmesi İstanbul'a. İstanbul bir koca kent. Kim kime, dum duma. Orada, ilişkilerini, daha az tehlikeli, belki daha doğal bir biçimde sürdürebilirler. Gidip gelme zorluğu olsa bile... Annesi, babası, kardeşleri de orada Nevzat'ın. Bir sürü kongre, konferans oluyor.

Oysa, boş bir avuntu bu. Avuntu bile değil, çünkü inanmadan söylüyor bunları. O da biliyor ki, burada, sırasında haftalarca buluşmasalar bile, birbirleri ile aynı gökyüzü altında yaşamanın güvencesi içindeydiler. Uzakta olunca, iklimler de değişir, insanlar da...

"Zayıflıyor muyum yoksa?" dedi. Bu konuyu enine boyuna bir kez de Nevzat'la tartışmadan karar vermekle yanlış davranmış olmuyor muydu? Böyle hırsız gibi kaçmaya kalktığına göre, kendisi de inanmıyor demek yaptığının doğruluğuna. Bir gün karşılaşırlarsa ne diyecek? Nasıl savunacak kendisini? "Korkuyordum senden" mi diyecek. Ya da, "Beni caydırmasından çekiniyordum" mu diyecek?

Kalkıp mutfağa gitse, yarısı boşalmış şişeden iki yudum rakı daha yuvarlasa?

"Ayyaşın teki olacağım bu gidişle..."

Yok. Bu böyle sürüp gitmez. Bir gün, Galip ile dikiş öğretmeni Nazmiye'nin başına gelen, onların da başına gelebilir.

Burada, onları tanıyanların, gidiş gelişlerini izleyenlerin, kuşkulananların gözü önünde, bu gizli gizli buluşmaları daha ne kadar sürdürebilirlerdi? Bir gün, geç vakit Nevzat'ı merdivenlerde görseler... Ya o, geçen günkü hali... Gecenin o vakti.... Kimi kandırabilirlerdi, hastalık bahanesiyle? Olacak iş değil. Gerçi iki yıldır oldu ama, bundan sonra durumun tersine dönmesi için bin türlü neden var. Sonra, ikide bir, Macide ile karşı karşıya gelme zorunluluğu... Aldatılmak kadar, aldatmak da insanı alçaltabilir. Hele bu, Macide gibi, savunmasız küçük bir kadın olursa... Bu, Nevzat'la ikisinin kendi kendilerine ve birbirlerine karşı sürdürüp durdukları bir sinir savaşı. Ne kadar güçlü olsalar, ne kadar duygularını yenebileceklerini savunsalar, bir gün sinirlerine egemen olamayabilirler. Bir ihtiyatsız davranışla kendilerini ele verebilirler. Sonra yalnız bu korku mu? İnsan her an aynı havayı ciğerlerine çektiği insanlarla bir arada yaşaya yaşaya, uzaktayken hiç önemsemediği, küçümsediği duyguları da paylaşmaya başlar. Bir gün kendi kendilerini suçlamayacaklarını kim söyleyebilir? Bakmışsın Nevzat, Nermin'in gerçekte ne istediğini bilmeyen, erkek avcısı bir dul olduğunu düşünmeye başlamış. Ya da Nermin, Nevzat'ın Macide'ye karşı gitgide artan hırçınlıklarını haksız bulmuş, Macide'yi savunmaya başlamış. Nevzat, karısı için duyduğu öfkeyi bir gün Nermin'e

karşı duymuş. İlişkiler uzadıkça, sıkıcı olmaya başlar, göze alınan tehlikeye değmez bulunabilir.

Sonra, bu kargaşalık içinde Macide'yi hiç hesaba katmaz gibi bir halleri var. Gerçi, Macide, öyle güçlü bir rakip değil. Zayıf, hatta. Öyle, kendisini yırtıcı bir biçimde savunabilecek kadınlardan olsa, bu kadar umursamaz, bu kadar üzülmezdi Nermin. Ağlamaktan, yalvarmaktan başka bir şey gelmezdi Macide'nin elinden. Haklarını savunmayı bile düşünemeyecek kadar zavallı bir küçük kadındı o. Belki en çok güvendiği insan, Nermin.

"Yok," dedi. "Bu böyle gitmez. Korkunç bir ikilem bu. Hep gizlilik içinde kalabilsek... O zaman korkular var. Ama asıl korku, gizliliğin, ne biçimde olursa olsun, ortadan kalkması. Nevzat Macide'den ayrılmaya kalkar da, benimle evlenmek isterse, ne derim? O zaman herkes benim Macide'yi aldattığımı bilecek..."

Demek Galip de böyle düşünmüştü. Şimdi daha iyi anlıyordu Galip'in içine düştüğü çıkmazı. Üstelik onun dikiş öğretmenini, Nermin'in Nevzat'ı sevdiği gibi sevmesi söz konusu değildi. Bir zayıflık anıydı, o kadar. Suçlu, Nazmiye'ydi. Adamın bir anlık başdönmesinden yararlanmıştı. Nermin gibi bir kadının elinden kocasını almak ne büyük başarıydı onun için. Ama alamamıştı işte. Üsteğmen Galip, iki kadının da bilemeyecekleri kadar onurlu bir erkekti. Çünkü, önemli olan, "Olay"ın nedenleri ne olursa olsun, "olmuş olması"ydı. Olduğunun bilinmesiydi. Ortaya çıkmasıydı. Geriye dönüş yoktu, o zaman.

Bunu Nermin de böyle düşünmüştü. Her olay geride izini bırakırdı. Silinmez bir iz. Kim ne derse desin. Bir olay yaşandıktan sonra insan artık bambaşka bir insandır. Oysa, Galip'in bu olayda fazla suçlu sayılmayacağını biliyordu. Onun Nazmiye gibi bir kadınla bir kez, üç kez, on kez yatmış olması pek umurunda değildi. Ama, bu olaydan sonra, artık güvenemezdi ona. Hiçbir şeyde güvenemezdi. Bütün sorun buradaydı.

"Zavallı Galip" dedi. "Ben de anlayamadım seni. Değer miydi? Ne olurdu seni bıraksam? Bulunmaz Hint kumaşı mıydım? Daha o zaman Nevzat'la seni aldatmaya kalkabilirdim..."

Hiçbiri Galip'in bu kadar çabuk çökebileceğini düşünmemişti. Çok kez onun ölümünden kendisini suçlarken, buna engel olamayacağını bi-

liyordu Nermin. Onurlu bir erkekti Galip. Kendi ölçüsünde güçlü de sayılırdı. Bütün yaşamı gerçekte bir sürü savaştı. Babasız büyümüştü. Daha ortaokuldan başlamıştı askerliği. Erzincan Askeri Ortaokulu, Bursa Işıklar Lisesi, Harp Okulu, sınıf okulu, sonra Edremit.

Nermin'le arkadaşlıkları bile bir savaş sayılabilirdi. Tanışmalarından, arkadaş olmalarından, evlenmelerine kadar... Karısını seviyordu, belki atlarından bile fazla. Eğer Nermin mahkemeye başvurmuş olsaydı, kendisini öylesine yitirmezdi. Ama, o öyle yapmamıştı. Yatakları zaten ayrıydı, bu kez odalarını da ayırmıştı; o kadar. Galip'i ölüme kadar sürükleyen, belki de, bu ayrılığın bir daha geri dönülmeyecek bir ayrılık olduğunu, bu sessiz davranışla anlamış olmasıydı.

Bütün bunları Galip'in yerine geçerek düşünürken, gerçekte, kendi zayıflıklarına bir özür arayıp aramadığını düşünüyordu Nermin. Hiç mi bir şey gelmezdi elinden? Belki. Gerçi, bilmiyordu Galip'in öylesine hasta olduğunu. Ama bilse bile, elinden pek bir şey gelmezdi. İnsan bir kez ölmeyi koymasın aklına.

"Bu kadar acımasız bir insan mıyım ben?" diye düşündü bir an. Galip'e ilişkin sorularda, şaşılacak kadar soğukkanlı kalabildiğini biliyordu. Katı yürekli oluşundan mıydı bu? Yoksa, araya giren o korkunç ölüm bile, aldatılmışlığın öfkesini gideremediği miydi henüz?

Hiçbiri değildi belki. Galip'i sevmişti. Bu sözcüğün bir başka anlamıyla. Kocasının kendisini aldatmış olduğunu öğrendiği zaman, düş kırıklığına uğradığı da doğru değildi. Galip'ten bekleyebilirdi böyle bir davranışı. Gerçekte, bir erkeğin bir kadınla, hangi koşullar içinde olursa olsun, yatması, o kadar büyütülecek bir olay değildi. Biliyordu bütün bunları, biliyordu da, neden o kadar acımasız bir öç alışa girişmişti?

Bir gün aynı şeyi Nevzat yapacak olsa...

Sanki yapmıyor muydu? Karısı her gün kollarının arasında. Ne farkı var? Bu oyunda aldatılan aslında Macide miydi, Nermin miydi? Bir deftere atılan iki imza, bir olayın gerçek niteliğini değiştirebilir mi?

Öyleyse...

"Ah bu sorular..."

Galip'ten hiçbir zaman, olağanüstü nitelikler beklememişti. Yakışıklı bir erkekti. Güzel bir erkekti. Onun koluna girip sokağa çıktığı zaman,

utanç duymazdı. Zevk almasa da onunla ilk yattığında bile utanmamıştı. Bu kadar güzel bir erkek, istediği kadınla yatabilmeliydi.... Senyör hakkı gibi bir şeydi bu. Tanrı vergisiydi madem bu güzellik. Oysa, zavallı Galip de, Nermin'i elde etmekle büyük bir başarı kazandığını sanmıştı. Hangisi haklıydı?

Daha evliliklerinin haftasında, Galip'in kendisi için bir biblo, antika bir saat, yaldızlı bir koltuk gibi, işe yarayıp yaramamasından çok, görülüp görülmemesi önem taşıyan bir varlıktan öte bir anlamı olmayacağına karar vermişti. Eğer, o hiç beklemediği olayla karşılaşmasaydı, bu durum yaşamlarının sonuna kadar böylece sürüp gidebilirdi.

Galip ile Nevzat iyi arkadaştılar. Ama, ilk günlerde Nermin için, kocasını içkiye alıştıran, evine geç kalmasına neden olan, o kadar tiksindiği Terzi Nuri'den ya da Necati'den farkı yoktu Nevzat'ın. İçlerinde en aklı başında görüneni Savcı Şevket'ti belki.

Şimdi neden anımsıyor o günleri? Kendisini bütün yaşanılmış olanlardan koparmak için, böyle bir geri dönüşe gerek var mı? İstese de koparamaz. Kaçamaz. Kolay mı o kadar? İnsan bir daha böylesine sevebilir mi kimseyi? Evlendiği zaman yirmi üç yaşındaydı. Şimdi yirmi sekizinde ve kendisini şimdiden ölesiye yaşlı hissediyordu. Bu yirmi sekiz yıl içinde, bir kez sevmişti. Galip'i de sevmişti gerçi, ama o başka türlü bir sevgiydi. Onun gibisine rastlayabilirdi her zaman. O kadar güzeli, yakışıklısı, o kadar yumuşak başlısı olmayıversin. Sorun bu değil. Gerçek sevgi nedir diye birisi çıkıp bir soru sorsa, yanıtlayamazdı ama, herhalde, bir insanın başına öyle sık sık gelen bir nesne olmadığını söyleyebilirdi.

Gülmeye başladı birden.

"Ben de ne tuhafım... Sanki, ilkokuldaki gibi, küs-boz oyunu oynuyoruz. Onu bırakırsam, bir daha kimseyi sevemem diye mi bütün sıkıntım? Eskiciye mal satar gibi... Saçmalıyorum işte..."

Kararını önce bir mektupla bildirmeyi düşünmüştü Nevzat'a. Kısa, kesin, aydınlık bir mektup olacaktı. Yiğitlik taslamak da istemiyordu. Kaç kez kaleme sarıldı, satırlar üremedi bir türlü. Tümcelerini yadırgıyordu. Sade olmak isterken, iş mektubuna dönüyordu yazdığı. Ya da, hiç olmadığı kadar duygulu sözler geliyordu kaleminin ucuna. Sonunda caydı. Hastaneye gidip konuşabilirdi de. Orada, başkalarının yanında, onun bir-

takım ölçüsüz davranışlarda bulunmasını önlemiş olurdu. Ama, ne gerek vardı bütün bunlara? Zaten kaçışının nedeni bu değil mi? Kendisi de biliyor, yüzyüze geldikleri zaman kararını sürdüremeyeceğini. En iyisi, bu karşılaşmadan önce köprüleri atmak. Yine de, istediği gibi güçlü bir ayrılış değildi. Yarın sabah onu otobüsün kapısında görse, hemen yere atlayabilirdi.

"Ne tuhaf," dedi. "Aslında bencillik yapmış olmuyor muyum? Bu kaçışın benim için zor olacağını düşünüyorum da, onun için ne anlama geleceğini hiç hesaba katmıyorum. Bu sanki yalnız beni ilgilendiren bir sorun..."

Peki, Nevzat ne yapacaktı, Nermin'in gittiğini öğrenince? Çok şaşıracaktı, kuşkusuz. Kimden öğrenecekti acaba haberi? Necati'den mi? Belki. Ne diyecekti? Duygularını gizlemek için çaba harcayacaktı. Başarabilecek miydi? Yoksa kendini ele mi verecekti? İçlerinden geçeni saklamayı iyice öğrenmişlerdi. Yine de, öyle anlar olur ki, gizlenemez insan. Aslında her insanın dışarıya karşı, en sevdiklerine karşı gizlemek istediği yanları vardır. Ama, küçücük, beklenmedik, önceden hazırlığı yapılmamış bir olay, bu gizli yanı ortaya çıkarıverir. Polis romanlarında, ismini değiştirmiş olan katilin, asıl ismiyle çağrıldığı zaman başını çevirmesi gibi. Düşünceler, ne kadar karmakarışık görünseler, bir düzen içinde sıralanırdı insanın beyninde. Bu düzeni bilinçli olarak yaratabilirdi insan. Ama, bir kez düzen bozuluverirse, düşüncelerinin akışı beklenmedik bir biçimde değişiverirse, işte o zaman, her şey altüst olur. Gerçek düşünce, gerçek amaç, su yüzüne çıkar.

Nevzat da, Necati'den haberi alınca, öyle bozulacak. Düşünce düzeni altüst olacak. Belki de bir şeyler kaçıracak ağzından. O zaman, dedikoducu Necati'yi görmeli. Bugün zaten birtakım ipuçlarını kendi eliyle vermemiş miydi ona? Galip'le Nazmiye'nin öyküsünü anlatırken, sözümona, buradan gidişine bir neden gösterme çabasındaydı. Oysa, Necati, biraz kafasını yorsa, gerçeği ortaya çıkarabilecek kadar zeki ve meraklı bir insandı.

"Ne yapalım," dedi. "Bulsunlar gerçeği. Gidiyorum ben. Şen olsun Edremit kenti..."

Gülmeye çalıştı.

"Öyle mi?" diyecektir. "Demek gitti? Büsbütün mü? Sanmam. Peki neden?"

Yüzünde yapmacık bir şaşkınlık, yapmacık bir ilgisizlik anlatımı... Belki de suratı asılıverecek. Hiçbir şey olmamış gibi, hastasının üstüne eğilecek. Rahatının bozulmasına kızacak. Bu arada, damarları ters bağlaması olasılığı da var. İşte alay konusu edilebilecek bir şey daha...

Kalktı, mutfağa geçti. Belki yine sıkıntı açlığı idi ama, acıkmıştı bayağı. Çay pişirdi. Yumurta haşladı. Biraz zeytin, peynir. Masanın ucuna, radyonun karşısına geçerek, yemeğini yemeye başladı. Radyonun düğmesi çok kısık olduğu için belirsiz bir mırıltıdan başka ses duyulmuyordu.

"Büyük aşklardan söz edecek kadar çocuk değiliz" diyordu haşlanmış yumurtasını yerken. "Bizim aşk dediğimiz, alışkanlıklarımız, duygularımızı kolayca açıklamamızı sağlayan coşkularımız, içgüdülerimizi utanmadan ortaya koymamıza olanak sağlayan kurnazlıklarımız, zevklerimizi, düşüncelerimizi başkasıyla paylaşabilme kolaylığını bize veren eğilimlerimiz. Hepsi bu. Hem de çok şey. Bunlara bir isim vermek zor değil. Aşk, sevgi, tutku, ne dersen de... Ama, burada da, yine alışılmış düzenler söz konusu. Bu düzen bir noktasından sarsılmaya görsün..."

Müydü acaba?

Bir gün Nevzat'la da aynı duruma düşmeyeceklerini kim bilebilir? Kaçamak sevgilerde, kaçamak buluşmalarda alevi körükleyen bir güç vardı. Dumanı görmezdi insanın gözleri. Nevzat hakkında gerçekte ne biliyor? Her akşam ayağını yıkıyor mu bakalım! Herhalde katı yumurta ile karın doyurmaktan hoşlanmaz...

Canı sigara içmek istiyor yeniden. Sigara içmesinden Nevzat'ın pek hoşlanmadığını biliyordu oysa. Sigara içtiği zaman, belli etmeksizin onu öpmekten kaçınıyordu Nevzat. Demek ağzı kokuyor sigara içtiğinde. Ama, sevişirken, "Dur gidip dişimi fırçalayayım yârim" de diyemez ki. Katlansın mı?

"Sigarayı bırakamam. Aman... Zaten gidiyorum. O da kendisine sigara içmeyen bir yâr bulsun..."

O zaman, az önce yaktığı sigarayı bitirmeden yenisini yaktığını fark etti.

"Hiç de ekonomik davranmıyorum," dedi. "Benimle evlensen seni

iflâs ettirirdim, sevgili yârim... Var, vazgeç sen bu sevdadan.... Otur kuzu kuzu karıcığınla. Bol bol adam kes. Arada sırada bana uğra. Eli boş gelme. Güzel armağanlar getir..."

Yumurtaları tuzsuz yemiş olduğunu o zaman fark etti. Bardağına çay doldurdu. Sigarasından bir soluk çekti, duman hiç de beklediği gibi bol gelmedi. Tıkız bir sigara. En sevmediği şey. Olsun, değil mi ki, gülebiliyor, alaya alabiliyor en ağlanacak konulan, sıkıntıyı yenmiş demektir. Gerisi kolay sayılır.

Kalktı, pencereye gitti. Perdeyi aralayarak dışarı baktı. İçerisi aydınlık olduğu için, dışarısını pek seçemiyordu. Kolunu siper etti. Yandaki iki katlı evin tavan arasında ışık vardı. Dışarda yine yağmur yağıyordu. Sokak lambasının ışığında yağmurun çizgileri bayağı belirgin. Pencereyi açtı, elini dışarı uzattı. Saçak engel oluyordu ama, hafifçe esen yel, avcuna kadar getiriyordu çiseleyen yağmuru. Derin bir soluk aldı. Oh, ne güzel. Tertemiz bir hava. İnsanın içindeki bütün kötülükleri temizler...

Üşüdüğünü hissedinceye kadar ayrılmadı pencerenin önünden. Sokağa bakarken, bitişik evin çatı katındaki ışığı düşünürken, havanın soğuması üzerine fikir yürütürken, aynı anda başka şeyler de geçiyordu aklından, ama, biraz durulmuş gibiydi içindeki bunalım, neler düşündüğünün bilincinde değildi.

Pencereyi kapattı, döndü, yatak odasına geçti, yatağının kenarına oturdu bu kez. Çok sıkıldığı zamanlar, uzun uzun gezmekten hoşlanırdı. Hele yağmur altında dolaşmaya bayılırdı. Ama bu saatte, bu memlekette sokağa çıkıp dolaşmaya kalkışsa, hiç kuşkusuz peşine takılırlardı.

Saatine baktı. Işıklar kesilinceye kadar kitap okusa bari. Uzandı, başucundaki komodinden gelişigüzel bir kitap aldı: "Kelile ve Dimne." Şaşılacak şey. Nereden gelmişti bu kitap? Aldığını hiç anımsamıyordu. Rastgele bir yerinden açıp okumaya çalıştı, sıkıldı çabucak. Mutfaktan, sesi kendiliğinden yükselen radyodan, ince, kadınsı bir erkek sesinin söylediği şarkı geliyordu kulaklarına:

"...Kastediyor tir-i müjen canıma..."

Oldu mu bu? "Oldu mu sevgili yârim?"

Sonra yine Galip'i düşünmeye başladı. Nevzat'la Galip. İki zıt insan. Ve bu iki zıt insanı da sevebilmişti. Bunu sormamıştı ona hiç Nevzat. Daha doğrusu, Galip'ten söz açmak istememişti hiçbir zaman.

Bu iki sevgi ne kadar farklıydı. Nevzat bunu sormuş olsaydı keşke. Ona bunu anlatabilmeyi isterdi.

"Erkeklerin kıskançlığı, kendilerinden öncekilere karşı değil herhalde..." diye düşündü. Oysa, o kıskanıyordu Macide'yi. Bayağı kıskanıyordu. Nevzat'la konuşurken tersini savunsa bile. Kendisinin yerinde Nevzat olsa, Nermin'in kocasını aynı biçimde kıskanmazdı. Oysa önemli olan, birisinin aldatması, öbürünün aldatılması değildi. Kıskanmak, yalnız aldatılması olanağı olan kişilerin hakkı sayıldı mı, sevginin bu en güzel yanı biçim değiştirir, çirkinleşirdi. İnsan, bir kez yalan söyleyebildi mi, duygularını gizleyebildi mi, aldatmaya başlamış sayılırdı. Daha kötüsü, bir de olmayan birtakım duyguları var gibi göstermeye başladı mı...

Gerçekte Nermin'i kaçmaya zorlayan bu değil miydi? Bir çizgiye kadar, insanlarla alay edebilmek, onlann zayıflıklarını sömürmek, hoşa gidebilirdi. Daha sonra, sıkıcı bir oyuna dönüşüyordu bu. Öyle bir oyun ki, hep siz kazanıyordunuz. Hep sizin kazanacağınızı önceden biliyordunuz. Kazanmanın sevinciyle bir süre avunuyordunuz. Sonra, kazanmanın da, oynamanın da değeri kalmıyordu.

Bir anlamda, gerçekçi olmamaktı bu. Dünya böyle yaratılmıştı. Akıllıların aptalları sömürmesi olağandı. Gerçekte, aptallar da, yüklerini akıllılara taşıtmıyorlar mıydı? Nermin, bu memleketi, işini, yaşam düzenini, sevdiği adamı ne diye bırakıp gidiyordu sanki? Macide yüzünden değil mi? Ya Nevzat? O da, bütün ömrünce sırtında taşıyacaktı Macide'yi. Kimseye dert de yanamayacaktı. Dert yanacak olursa, bu kez onunla alay edilecekti. Bu kez onu koyacaklardı aptallar sınıfına...

"Girerse girsin..." dedi, biraz da hırsla. Sonra, şaşırarak durdu. Demek, kızıyordu Nevzat'a, Macide'yi bırakmıyor diye. Kararsız diye. Kendisine Macide kadar önem vermediğini düşünerek.

"Elbet kızarım," dedi kendi kendisini haklı çıkarmak ister gibi. "Ne yani? Benim de bir gün onu bırakıp başkasına kaçmayacağını nerden biliyor? Neye güveniyor?"

Oysa Nevzat'ın, kuruntulu, meraklı bir insan olduğunu biliyordu. Kaç kez, çekmecesini, ötesini berisini gizlice karıştırırken görmüştü onu. Sormamıştı. Farkında bile olmamış gibi davranmıştı. Kıskançlığı da işte bu türlüydü, çocukçaydı Nevzat'ın. Yan yana olduklannda, bir an arkasını dönecek olsa, onun, hemen çantasına göz atacağını bilirdi.

Demek, insan bir kez sevmeye görsün. Her kusuru bağışlayabiliyor. Böyle bir şeyi Galip yapacak olsa, kıyametleri koparırdı. Söz konusu Nevzat olunca, omuz silkebiliyor, "Varsın karıştırsın, ne bulacak? Avunsun..." diyor, hatta bunu, yokluğuna farkında olmadan üzüldüğü bir kıskançlık belirtisi sayarak hoşnut bile oluyor. Bir bakıma, Nevzat'ın Galip'ten söz etmemesinin nedenini de anlamıyor değildi. Eski arkadaşlıkları bir yana, ne de olsa, o da biliyordu Nermin'in Galip'e karşı olan duygularını. Nevzat hiçbir zaman bir Adonis, bir Hermes olamazdı. Yine de bir çeşit onur sorunu yapıyor olabilirdi bunu.

Birden bir sessizlik oldu evin içinde. Radyodaki ses susmuştu. Sonra, kalın sesli, biraz da kaba söyleyişli sunucu, "Şimdi gece konserine başlıyoruz," dedi. "Hermann Scherchen yönetimindeki Viyana Senfoni Orkestrası'ndan Schubert'in Bitmemiş Senfoni'sini dinleyeceksiniz..."

İçinde bir dalgalanma, heyecanlı bir kıpırtı hissetti. Tuhaf bir rastlantıydı. Bugün, son dersinde, çocuklara, Schubert'in 'Ihlamur Ağacı'nı söyletmişti. Hepsini tek tek sevimli bulduğu, hepsini kucağına alıp, hafifçe canlarını yakarak okşamak isteyebileceği çoğu esmer, kara saçlı, şeytan bakışlı bu çocukları belleğinden çıkarmamak ister gibi yeniden getirdi gözlerinin önüne. Kesin olarak ayrılacağını söylememişti onlara. "İzinli olarak gidiyorum," demişti.

İçini çekti. Orkestra, Senfoni'nin büyülü müzik tümcesini yineliyordu. "Bitmemiş," diye mırıldandı. Çok eskiden gördüğü bir film geldi gözlerinin önüne. Schubert, o kabarık, dalgalı saçlarıyla...

"Galiba, yorgunluk bozdu sinirlerimi. Şimdi utanmasam, oturup, ağlayacağım."

Oysa, gözlerinden yaşlar belli belirsiz inmeye başlamıştı bile.

"Olur mu?" diyordu. "Sevmeden yaşamanın ne değeri var? Deli miyim ben? Nasıl bırakıp giderim? Deli miyim?"

Acaba, farkında olmadan, belki de kendisine karşı küçük düşmemek için, utanmamak için, Nevzat'la ilişkisini fazlaca büyütüp, bu serüvene büyük bir aşk süsü vermek istemiş olmasındı? Gerçekten aşk bu muydu? Âşık olmak böyle mi olurdu? Şu anda Nevzat ne yapıyordu? O da düşünüyor muydu böyle Nermin'i? Onun içi de böyle eziliyor muydu?

Nevzat'ı düşündükçe, hele, sıkıntılı, yalnız, adamakıllı kötümser an-

larında onu anımsadıkça, içi bir tuhaf oluyor, bayılırcasına başının döndüğünü hissediyordu. O anda o yanında olsa, bütün yalnızlığını, sıkıntısını, kötümserliğini bir yana itebileceğini biliyordu. Onun ne kadar iyi bir insan olduğunu düşünüyordu. Başka bir erkekle konuşurken içinden hemen bir karşılaştırma yapıyordu onunla o erkek arasında. Kazanan hep Nevzat oluyordu. Onun herkesten iyi, herkesten akıllı, eli açık, dürüst ve... herkesten yakışıklı olmasını istiyordu.

"Doğru..." diye mırıldandı. "Onun herkesten yakışıklı olmasını da istiyorum. Oysa, çok yakışıklı bir kocam vardı, ama ben onu hiçbir zaman Nevzat'ı sevdiğim gibi sevmemiştim."

Gözlerini yumdu. Nevzat'ı anımsadığı zaman, onun kollarında duyduğu coşkuyu yeniden yaşar gibi oluyordu. Bu coşku, yepyeni bir şeydi onun için. Oysa, Galip'in kollarının arasındayken, suçluymuş gibi, günah işliyormuş, zina yapıyormuş gibi, huzursuz hissederdi kendisini; sanki o kocası değil, yabacı bir erkekmiş gibi, çekinir, hele –sık olmasa da– zevk aldığı zamanlar, bundan utanç duyduğunu fark ederdi. Oysa Nevzat'la yatarken bunların hiçbiri gelmiyordu aklına. Bu birleşme öylesine doğaldı, öylesine hakkıydı ki, neden saklanmak zorunda kaldıklarını bir türlü aklı almıyordu o anlarda.

Bu rahatlık, bu haklılık duygusu nereden geliyordu acaba? Aşk demekle bir çok duygusal, yasal, toplumsal, dinsel sorunu bir çizgide yok ettiğini mi sanıyordu? Yalnız cinsel birleşme değildi ona huzur veren. Nevzat'la bazen hiçbir şey konuşmadan yan yana dakikalarca oturdukları olurdu. Bundan da zevk alıyordu. Gerçi, düşünüyordu da, Galip'le de, en çok böyle konuşmadan oturmalarından zevk alırdı o. Biri gerçeği soyut bilgi olarak bilmekle onu kendi üstünde uygulamak farklı şeylerdi. Bunu en çok cinsel sorunlarda denemişti Nermin. Onu, sevişmekten zevk almanın utanılacak bir şey olmadığına Nevzat inandırabilmişti ancak. Her şey olup bittikten sonra, rahatça yatağa uzanıp, kendisini onun kolları arasına sereserpe bırakıp, başını omuz çukuruna yerleştirdikten sonra, birlikte sigara içmelerinden duyduğu mutluluğu hiçbir şeye değişmezdi.

Daha tuhafı, onun gideceği dakika yaklaştıkça, arkasından, birlikte geçirdikleri mutlu anları anımsayarak yepyeni ve değişik bir mutluluk duyacağını tasarlayarak, içinden, artık bir an önce gitse diyebildiğini de

anımsıyordu. Kapıyı çabucak kapatırdı Nevzat'ın arkasından. Sırtını soğuk demire dayayarak bir süre beklerdi orada. Onun geçtiği sokakları, alanları kovalardı belleğinden. "Şimdi Hükümet Konağı'nı geçmiştir. Şimdi alana çıkmıştır. Şimdi Kümbet Caddesi'ne dönmüştür..." derdi. Daha sonra, onun kendi evinin kapısına geldiği an, Nermin de ters yüzü çıkardı merdivenleri. Yüreğinde, bütün beklediğinin tersine, ondan ayrılmadan önce duyacağını sandığı mutluluğu boşuna arayarak. Ezim ezim ezilirdi içi. Bu ezilişin de kendine özgü ağrılı bir tadı vardı. Sonra çabucak özlemeye başlardı onu. Sahanlıkta durur, "Az önce beni burada öpmüştü" derdi. Gözünü kapatırdı. Görünmeyen bir öpücüğün dudaklarına konacağını düşleyerek içi hop ederdi. Üçüncü kata çıkarken, bu merdivenlerden az önce, nasıl bütün tehlikelere meydan okurcasına kol kola indiklerini anımsardı. Odasına girince...

Odasına girince, yüzüstü atardı kendisini dağınık yatağın üstüne. Ağlamaklı olurdu yatağın dağınıklığını görünce. Henüz onun sıcaklığı dururdu çarşaflarda. Bir tel saç, ondan herhangi bir iz... Yatağa girer, yorganı üştüne çeker, onun kokusunu, onun sıcaklığını vücuduna bir daha sindirmek isterdi. Saçlarının kendine özgü kirli kokusunun sindiği yastığı koklardı. Hep gözleri kapalı, onun orada durduğunu düşleyerek, onun yanıbaşında olduğunu varsayarak.

Eve, Macide'nin yanına döndüğü zaman ne yaptığını, nasıl davrandığını, Macide'nin sorularını nasıl yanıtladığını hiç anlatmamıştı Nevzat. Nermin de sormamıştı. Merak etmez görünmüştü hep. Oysa, bilmek için içi gidiyordu.

"Bunları ne diye düşünüyorum şimdi?" dedi. "Sorun, Nevzat'ın kansıyla ne yaptığı, onu nasıl aldattığı değil ki. Sorun benim yaşantım. Benim geleceğim. O erkek; günlük yaşantısında benim yokluğum fazla etkilemez onu. Benim için öyle mi? Her anımda duyacağım onun yokluğunu ben...."

Ellerini geceliğinin aralığından sokarak vücudunda dolaştırdı. Bütün vücudu ateş gibi yanıyordu. Ama, elleri soğuktu. Gözlerini yumdu. Nevzat'ın iri ellerini düşündü. O ellerin vücudunu okşayışını düşümledi. İçini çekti. Gözlerini açtı. Yerinden doğrularak, komodinin üstüne bıraktığı çantasından sigara paketini aldı, bir sigara yaktı. Nevzat burada olsa, yine "Çok içiyorsun. Doğru değil bu kadar sigara içmen" der miydi?

"Acaba bütün sorun, kendimi sahipsiz hissedişimden mi ileri geliyor?" dedi. "Boşluktayım. Gerçek anlamda tek dostum yok. Ama nasıl bir sahip, aradığım? Onun kansı olsaydım, kendimi sahipli sayacak mıydım? Galip'le evliyken aynı huzursuzluğu duymuyor muydum? Peki nedir? Nevzat'la ilişkim mi beni huzursuz kılıyor? Kendimi Macide'nin yerine mi koyuyorum, farkında olmadan?"

Sigarasını karton paketin arkasına bastırarak söndürdü."Saçma, anlamsız şeyler bunlar," diye mırıldandı. "Yatıp uyusam daha iyi. Zaten şimdi ışıklar söner... Yarın yolculuk var. Bütün gün iyice sarsılacağım..."

Yatağın içine iyice sokulmak isterken bacağının çarşafın serin yanına dokunuşu içini ürpertti. İlk kez bir erkekle diz dize gelişini anımsadı. Çok, çok eskiden. Henüz ortaokulun son sınıfındaydı. İstanbul'da, Bostancı'da oturuyorlardı o zaman. Bir gün, Göztepe'deki bir arkadaşına ders çalışmaya gidiyordu. Banliyö treninde karşısına bir delikanlı oturmuştu. Bayağı, koskoca bir delikanlı. Bıyıklı falan. Karşılıklı kanepeler birbirine pek yakındı. Delikanlı da iyice yayılarak oturmuştu. Ayakları hafifçe dokunuyordu birbirine. Tren sallanırken bu dokunuş artıyordu. Belki de delikanlı bacaklarını bile bile sürtüyordu onun bacaklarına. Bunun ayrımında değildi. Sadece, bacaklarından yükselen, bütün vücudunu saran, onu bayıltacakmış gibi yakan tatlı sıcaklığı hissediyordu. Bilmediği, tatmadığı bir duyguydu bu. Korkmuştu. Bunun ne demek olduğunu belli belirsiz seziyordu ve bu onu daha fazla ürkütüyordu. O birkaç istasyon arasında duyduğu heyecanlı zevki, ömrü boyunca bir daha duymamıştı.

Sonra, Burgaz'da, Kalpazankaya'da kendisini ilk kez Galip'e bırakışını anımsadı. Bu bırakışta, banliyo treninde tattığı zevki yeniden yaşama isteği de var mıydı?

Yorganı yüzüne çekip uyumaya çalıştı. Ama düşüncelerini bir türlü yoluna koyamıyordu. Yepyeni bir döneme giriyordu yaşantısı, yarından başlayarak. Öyle bir yaşam ki, artık ihtiyatlı davranmaları, gizlilikleri gerektirmeyecek, düpedüz bir yaşam olacak bu. Sonra...

Gerçek sevginin, isterse buna aşk desin, eksiksiz bir dostluk olduğunu düşünürdü Nermin. Öyle bir dostluk ki, bir yandan, en güvenilir bir arkadaşlık, bir yandan, en güçlü ve doğal bir yakınlık duygusu. En yüksek ölçüde bu bütünlüğe erişildiği zaman, aşk, haklı, aranan, bütün törelerin üstüne yükselebilen bir duygu olabilirdi. Acaba doğru muydu bu? Yoksa,

kendi kendisini haklı göstermek için, dostluklarının gerçek değerini abartıyor muydu?

Başı öyle bir ağrıyor. Bir aspirin aldı, mutfağa gitti, bardak almaya üşenerek, musluktan avcuna doldurduğu suyla yutmaya çalıştı. Tablet boğazına takıldı kaldı. Boğulacak gibi oldu. Birisi sırtını yumruklasa... Birisi...

Güçlükle bir bardak buldu. Su doldurdu. Tablet eriyip boğazından aşağı ininceye kadar yudum yudum içti.

Birisi olsaydı... Sırtını yumruklayacak...

Odaya dönünce, kapının önünde durdu bir an. Bu odayı bırakıp çıkacaktı yarın. Daha sonra belki bir kez daha gelmesi gerekecekti, eşyaları toplamak için. O zaman artık buradan büsbütün kopmuş olacaktı. Bu oda, içinde yaşadığı acılı tatlılı anılarla yaşantısından çıkıp gidecekti. Silinecekti. Bu eşyaların arasında Galip'le yılları geçmişti. Bu odada dedesinin anıları vardı. Bu odada Nevzat vardı.

Bir gün, güpegündüz, çıkıp gelmiş. Kapının anahtarının biri onda dururdu. Öyle gündüz gözüyle, Nermin evde yokken gelmesi büyük tedbirsizlikti. Dedesi sağken gelmişti birkaç kez, ama, o zaman, felçli adama bakma bahanesi vardı. O gün, öylece çıkıp gelmiş. Ceketini çıkarmış, yatağın üstüne uzanmış, uyuyup kalmış. O kadar ki, Nermin'in geldiğini bile fark etmemişti. Ne kadar korkmuştu Nermin önce. Bir süre, kapının önünde, ne yapacağını bilemeyerek, kalakalmıştı. Sonra, anlatılmaz bir sevinç dolmuştu yüreğine. Ne güzel bir şeydi evine dönünce evinde erkeğini bulmak. Uyandırmaya kıyamamıştı onu. Bir saate yakın, yanıbaşında, yere oturmuş, yüzünü seyretmişti sesini çıkarmadan. Neden sonra açmıştı gözlerini Nevzat. Bakışlarında alabildiğine yorgun bir sığlık vardı. "Ne zaman geldin?" demişti, hafifçe. "Bana kızmadın ya?" Sonra, Nermin'in ellerini avuçlarının arasına alıp sıkmıştı, dostça, sevgiyle.

Sıkıntılarından söz etmek istemezdi Nevzat, ama onun ne kadar bunaldığını anlamamanın olanağı yoktu. Nermin de bunalıyordu. O da susuyordu. Öyle, sessizce bir dert yarış vardı aralarında.

Gitti, yine oturdu yatağına. Saçları dağınık, geceliği yere sarkmış. Şaşkın bir hali vardı böyle. Ellerini önünde kavuşturarak ojesi yer yer dökülmüş tırnaklarına baktı. Uzun, sivri, kırmızı.

Tam elektriği söndürmek için yerinden kalkarken elektrikler kendiliğinden söndü. Demek geceyarısı olmuştu. Karanlıkta, pencerenin

önüne gidip dışarıya baktı. Son gecelerini anımsadı. O gece de böyle bakmıştı dışarıya. Nevzat evdeyken pencerenin önünde duramazlardı. Yandaki evin penceresinden odanın içi görülebilir, hiç değilse gölgeleri perdeye vurabilirdi. Yaz günlerinde bile, ses duyulabilir korkusuyla pencereleri açmazlardı.

Gerçekten haksız sayılırlar mıydı? Yasalar, töreler karşısında değil. Kendi vicdanlarına karşı haksız sayılırlar mıydı? Salt dış görünüşe bakarak ikisini de suçlamak çok kolaydı. Nevzat gencecik, gül gibi karısını aldatıyordu. Nermin, kızkardeşi yerindeki bir kadının erkeğini elinden almıştı. Bundan daha açık suçlanılabilecek ne vardı?

Nevzat'la birbirlerini anlamaya başladıkları günleri anımsıyordu. Her şey o kadar kendiliğinden olmuştu ki... Gerçi hep, öyle, kendiliğinden olurdu böyle şeyler. Sıcak bir hamamda vücudun kendiliğinden gevşemesi gibi, insanın yaşamının bazı anlarında, bütün iradesini öylece yitirdiği olurdu. Nevzat için, durum daha da zordu. Her şey, her şeyin henüz bitmediği bir anda başlamıştı. Acaba, ona yardım edebilir miydi Nermin? Henüz düzeltilemeyecek bir durum ortaya çıkmadan Nevzat'ı yanlış adım atmaktan alıkoyabilir miydi?

Yoktu bunun çaresi. Nevzat kapılmıştı bir kez akıntıya. Sonuna kadar sürüklenmeye hükümlüydü. Yolundan çevirecek gücü yoktu onu, Nermin'in. Bunu Nevzat da biliyordu ve kendi sonuna doğru, bile bile sürükleniyordu ayakları.

Henüz nişanlılarken, bir gün, Macide ile annesi, Bursa'dan Edremit'e gezmeye gelmişlerdi. Daha doğrusu, Nevzat'ın tuttuğu evin döşenmesi söz konusuydu. Macide ile annesi Remzi Beylerde kalıyorlardı. Yazdı. Bir pazar günü, hep birlikte Akçay'a gitmişlerdi. Nermin'i de çağırmıştı Macide. Denize girilmişti. Macide girememişti galiba. Hastalığını bahane etmişti ama, Nermin asıl nedeni biliyordu. Macide'nin bacakları biraz kalındı, vücudunun bütün ince uzunluğuna karşın. Bu yüzden hep uzun etek giyerdi. Evlenmeden önce bu kusurunu Nevzat'ın görmesini istememişti ihtimal. Nermin'le Nevzat ilk kez o gün, denizde, iskelenin az ötesindeki küçük kayalığın üstünde buluştukları zaman sarılmışlardı birbirlerine. Kısacık bir an için.

İşte orada, o an, birbirlerinden koparnayacaklarını anlamış olmaları gerekirdi. Oysa, daha o an, her şeyin bugünkü sona doğru gideceğini his-

setmişlerdi. "Olamayacağını biliyorum" demişti Nermin. "Bazı şeyler vardır ki, açıklaması yoktur. Sizden uzak kalmam gerek. Çünkü ikimiz de, bir şeyler yapamayacak, olaylann kendiliğinden giden akışını değiştirecek kararlan veremeyecek kadar güçsüzüz. Hem belki bu türlüsünün daha iyi olacağını düşündüğümüz için de ayn kalmayı yeğ bulacağız."

Oysa, yalan söylemişti. Nevzat'tan uzak kalamayacağını biliyordu. Bunun için çok geç kalmışlardı. Gerçi, ondan kopmak için kendini zorlamamış değildi. Daha gücünü büsbütün yitirmemişti o zaman. Kendine güveni vardı henüz. Çok istemiş olsa, ne yapar eder, uzaklaşabilirdi. İstememişti. İsteyememişti.

Sonra, o düğün gecesi şaşkınlığı...

Nasıl yapabilmişti? Nasıl o kadar cesur olabilmişti? Buna cesaret değil, delilik derlerdi, düpedüz. Bir kadın, o gece evlenen bir erkeğe, "Sizi bekliyorum," diyor, onu çağırıyor...

Nasıl da sararmıştı Nevzat'ın yüzü. O gece Macide'yle gerdeğe girecekti. Herkes onlara bakıyordu. O an, ikisi de bambaşka bir dünyada yaşıyor gibiydiler. İlk kendine gelen Nermin olmuştu yine de. Hissetmişti ki o acıtıcı suskunluk biraz daha sürerse, Nevzat, beklenmeyeni yapabilir.

Yorganı yeniden attı üstünden. Sıkılmıştı. Terlemişti. Kendinden utanıyordu. Nevzat'ı haklı çıkarmaya çalışırken, kendi zayıflığı çıkıyordu ortaya. Ne yapabilirdi ki Nevzat? Olan olmuştu artık. Her şeyi yüzüstü bırakıp kaçamazdı ki oradan. Sanki, Nermin nasıl davranmıştı evlenmeye karar verdiğinde? Galip'le mutlu olamayacağını bilmiyor muydu? Biliyordu. Üstelik, bu evliliği zorunlu kılan nedeni kendisi yaratmıştı.

Başını yastığa kapadı. Dışarda yine yağmur yağıyordu. Sinsi sinsi. Biraz hızlı yağsaydı. Severdi yağmur sesini. Ama bu sinsilik...

"Nasıl yaşayacağız?" dedi. "Unutabilecek miyiz? Yine buluşacağız. Sinsi sinsi..."

Ama nasıl olacak bu? Edremit'ten İstanbul'a gelmek kolay mı? Nasıl fırsat bulacak? Ne uyduracak?

Ya burada nasıldı? Hep herkesten sakınarak. Gizlilik içinde. Her gölgeden, her meraklı bakıştan korkarak. Bekçilerden sakınarak. Suç işlediklerine inanarak, birbirlerini suç işlemediklerine inandırmaya çabalayarak. Sonra hemen ertesi günü, birlikte kandırdıkları kadının

karşısında, birbirlerinin gözlerine bile bakmaya cesaret edemeyerek, bile bile yalan söyleyerek, sonra iyi yalan söyledikleri için, kaçamak göz kırpışlarıyla birbirlerini kutlayarak...

Kendisini alabildiğine zayıf buluyordu şu anda. İyi ki o yanında değil. Yanında olsa, onun bu haliyle alay ederdi, kuşkusuz. Oysa, şu anda duyduklarıyla kimsenin alay etmesine dayanamazdı, o kadar nefret ettiği halde, radyoda, o bet sesli şarkıcının okuduğu, "Aranım seni her gün" şarkısı bile dokunuyordu ona. Dokunsalar ağlayacak gibi oluyordu. Gerçek bu. Hele sabahları. O karmakarışık düşlerden sonra uyanışları. Çabucak yataktan fırlayıp musluğun başına koşmasa delirebilirdi. Çabuk çabuk çarpardı soğuk suyu yüzüne. Kanatıncaya kadar dişlerini fırçalardı. Daha akşam yatağa girerken korkusu yüreğine çökerdi o uyanışların. Birkaç aydır, hemen her gece Nevzat'ı yanında görüyordu düşünde. Tam onunla birleştiklerini hissettiği an uyanıveriyordu. Bakıyordu ki yalnız. O bir an, o yataktan fırlayıncaya kadar geçen kısacık zaman, ne eziyetli oluyordu...

Bütün bu duyduklarını, zavallılık diye suçlayarak gülüp geçmek istiyordu ama, olanı, gerçeği yadsımakla ne geçecekti eline?

Gözleri kendiliğinden kapanmıştı. Bir ara uyumuştu da galiba. Seslerin büsbütün kesildiği bu ıssız geceyarısında, karanlıkta uyumak, daha doğrusu düşler kurmak ne kadar güzeldi. Dua etmek geçiyordu içinden. Dualarının arasına günah sayılan duygular da karışıyordu. Ama, düşündükleri, günah da olsa istedikleriydi. Yine yalvardı Tanrı'ya. "Hem neden günah olsun?" diyordu. Gerçi, hakkına saygı göstermediği biri vardı ara yerde. Ama neden hak ötekinde olsun? Zayıf olduğu için mi haklı? Nevzat'la ikisi, bütün yasal haklılıkların üstünde, törelerden bile güçlü bağlarla bağlı değiller miydi birbirlerine? Bu açıdan bakınca asıl haklı kendileri değil miydi? Asil acı çeken, haksız yere acı çeken onlar değil miydi? Nasıl olsa, öteki hiçbir şeyin farkında değildi ve acı çekmiyordu bu yüzden.

Başının ağrısı geçmemişti henüz. Tuhaf bir haldeydi. İnsana çılgınlıklar düşündürten bir hal. Şimdi gizli bir gücü olsun, bu güçle ona seslensin istiyordu. Onu yanında, bir düşün acı verici uyanışına karşın, onun o geçici güzelliği içinde bile olsa, yanıbaşında bulmak istiyordu.

"Neden yanıbaşımda değilsin?" diye mırıldandı. "Yanımda olsaydın

bu gece, her şeye karşın, aldanmak bile olsa, kendi kendimle alay edebilecek gücü yine bulabilirdim içimde. Yanımda olsaydın, gerçeğe ulaşma, doğruyu bulma uğruna, kendi kendimizi çıkmazlara sokmayabilirdik...."

Oysa, öylesine yorgun. Hiçbir şey düşünmemek ne güzel... Odanın içinde ılık bir hava dolaşıyor. Pencerenin perdelerine belirsiz bir ışık vuruyor. Bir el dokunur gibi oluyor yanağına. Ürperdiğini hissediyor. Yine, işte, her zamanki gibi, orada, o koskoca odada, yapayalnız.

"Yanımda değilsin. Yoksun. Neden uzaklardasın? Bu hep böyle mi olacak?"

Bir ses duyar gibi oluyordu. Denizin uğultusuydu sanki, bir deniz minaresinden yansıyan. Bir düzlem uzanıyordu uzaklara, güneşin doğduğu çizgiye doğru. Kızıllaşan ışıklar içinde, onunla baş başa, zamanın durduğu bir yere doğru dans ederek uzaklaşıyorlardı.

VIII

Işık yanıyordu.

Gözlerini açtı, tavana baktı. Yüreğinin çarpışı kulaklarının dibindeydi. Uğul uğul akıyordu kanı. Dışarıyı dinledi. Rüzgârın uğultusu vardı dışarda. Uzaklarda bir köpek havlıyordu. Sonra birden sessizlik.

Gözlerini gerçekte yeni açtığını düşündü. Yaşıyordu. Sıcacık bir yatağın içindeydi. Terliydi. Yine de üşüyordu. Yatağın tam karşısına rastlayan duvarın önünde, tanıdığı, o eski, oymalı, kocaman tahta konsol. Konsolun yine kocaman aynasının önüne yerleştirilen gaz lambasının kısık ışığında, tavanı, duvarları, perdeleri, yer değiştirmişe benzeyen eşyaları görüyordu. Beyninin içinde, kesik, çizgi çizgi, bunaltıcı bir ses:

"Karım öldü. Artık özgürüm..."

Yüreği telaşlı bir çarpıntı içinde. Göğsü sık sık kabarıp iniyor. Düzensiz. Bazen durur gibi oluyor. Sanki dakikalarca sürüyor duruşu. Sonra, bir başlıyor koşturmaya, soluk bile aldırmıyor. Soğuk terler bütün vücudunu kaplamış. İnce bir zar gibi. Ayakları, boğazlanan bir hayvanınkileri andırıyor, kesik sinir atışlarıyla gerilip boşalıyor.

Gözlerini yumdu.

Bu, onsuz ilk gecesiydi. Uyanır uyanmaz ilk düşündüğü şey buydu. Böylesine katı, böylesine somut bir gerçeğe bu kadar kolay inanabileceğini düşünmemişti. Ama rahat değildi. Beklediği gevşeklik yoktu içinde. Tam tersine, adam öldürmüş gibi, polisten kaçan biriymiş gibi, gergin bütün kasları. Durdukları yerde ağrıyacak kadar gergin.

Sonra, bir gün öncesini, daha bir gün öncesini, bütün söylediklerini, bütün yaptıklarını, her şeyi, yeniden yaşamak, gözlerinin önünde canlandırmak istiyor. Geride bir iz bırakıp bırakmadığından emin olmak istercesine.

Oysa kim ve niçin suçlasın onu?

Kesilen her damar, atılan her düğüm gözlerinin önünde.

Ve durmadan akan kan. Macide'nin kanı. Operatör Osman'ın gözlüklerine sıçrayan. Tamponlar dolusu.

Neydi o düş? Bir çift iri iri açılmış göz. Macide'nin gözleri. Buğulu buğulu yeşil gözleri. Acıdan daha büyümüş. Uçurumlar gibi derinleşmiş. Orada. Çamurlar içine açılan çukurda. Bir daha hiç açılmamak üzere. O tapılası güzel gözler.

Gözleri yanıyor.

Bir yerlerden gözlerini acıtacak kadar keskin bir ışık vuruyor sanki yüzüne. Daha sıkı yumuyor gözkapaklarını. Sonra yalvaran bir ses. Onu yardıma çağıran. Bütün umudunu ona bağlayan, zavallı bir ses.

Bir kürek daha toprak.

"Bir kürek de sen at Doktor..."

Bir kürek de o atıyor tahtaların arasından görünen beyaz kefenin üstüne. Onun sesini duyar gibi oluyor.

"Gözlerime dikkat edin. Gözlerime..."

Boğulacak gibi.

"Gözlerime dokunmayın."

"Gözlerim..."

Gözlerini açıyor.

Sarı bir ışık yanıyor odanın içinde.

Alnı ter içersinde. Yüreği kopacak gibi. Soluk soluğa.

"Bu düştü," diyor. "Biliyorum. Bu düştü. Başka türlü olamaz. O ses..."

Yerinden doğrulmaya yelteniyor. Güçsüz.

Yıkılan bir yapının boğuk gürültüsünü duyuyordu içinde. Kimsesizliğinin sessizliğini duyuyordu. Kimsesizliğinden de çok, derin, kuru, düşmanca bir yalnızlık sarmıştı çevresini. Direnecek gücü yoktu. Zavallıca uzanmış yatağın üstüne. Tek başına. Hiçbir şey düşünmeden, hiçbir şey beklemeden. Yerle gök arasında asılı kalmanın olanaksız dengesi içinde, varlığını doğrulayan bir kanıt bile bulamadan...

Neredeydi? Neydi duygularını törpüleyen, bütün algılarını altüst eden bu anlamsız çalkantı? O ses neydi? Ne istiyordu ondan?

Gözlerini yumdu. O sesi görmüyordu. Demek ki uyanmıştı. Yaşıyordu. Gün doğacaktı. Günlük yaşamın akışına ayak uydurmak zorundaydı. Ama o, yeniden yaşamaya başlamadan önce, yalnız yaşanan son günü değil, bütün geçmişi, Tanrısal bir gücün, bir silgi vuruşuyla yok etmesini isterdi belleğinden.

Işığın geldiği yeri aradı gözleriyle. Süslü, mavi işlemeli, camdan kocaman bir gövdesi vardı gaz lambasının. Enli fitili iyice kısılmıştı, yine de aydınlatabiliyordu odayı. Bu odada yatmıştı Macide, Remzi beylere konuk geldiği zaman. Bu odanın duvarlarında, yıllar boyu, onun soluğunun sıcaklığından izler kalmıştı.

Sonra, kapının arkasındaki çivilere asılı duran giysilerine ilişti gözleri. Pantolonunun paçaları çamur içindeydi. Mezarlığın kırmızımtırak çamuru. Ceketi, koluna yakın yerinden iliştirilivermiş çiviye. Buruşuk gömleğinin kıvrılmış kolunda, gözlerine ürkütücü bir canlılıkla çarpan kurumuş kan lekeleri.

Katı bir bilinçle anımsadı olan bitenleri. Bir gece içinde kabuk bağladığını sandığı yara çok tazeydi henüz. Kuşkunun ufacık dokunuşuyla yaranın üstünden kopmuştu kabuk. Pembe deri çıplak, ağrılı. Bütün gece boğucu düşler içinde çırpınmıştı. Macide'nin mezar ötesinden gelen sesinin boğucu soluğu hâlâ yüzünde. Gerçekte ölenin değil, yaşayanın, kendisinin sızlanışıydı karanlıklar içinden kulaklarına ulaşan.

Her şeyi, daha derin, daha aydınlık bir bilinç içinde, beyninin daha duyarlı, daha sivrileşmiş uçlarında birleştirerek, yeniden yaşadı. Bir öncesi

bir sonrası ile, konuşulanlar akıldan geçirilenler ile, düşler gerçeklerle, özlemler olgulara karışarak, bunaltıcı bir yığın biçiminde çöreklendi yüreğinin ortasına.

Bu yığının içinde bütün yaşamı vardı. Çocukluğu vardı, gençliği vardı. Anası, babası, kardeşleri, dostları, sevgilileri vardı. Galip, Necati, Nuri, Şevket, Leyla, Macide, Adalet, Nermin vardı.

Bütün bu anılar yığınının ortasında, bu kalabalığın içinde, bu sarı ve somut aydınlıkta korkunçtu kimsesizliği. Bu sarı aydınlık sıcaklık vermiyordu ona. Gün doğmayacaktı bir daha. Sayısız iplerle toprağa bağlanmış olan varlığını, yaşamın sıkıcı çemberinden kurtaramayacaktı. Bağıramayacaktı. Kimseyi yardıma çağıramayacaktı. Soluk alamayacaktı. Olan olmuştu. Geriye dönüş olanaksızdı. Rahat, düşüncesiz, yumuşak adımlarla gezindiği yollar, aşılmaz engellerle kapanmıştı suratına.

Gerçekte, hepsi bir karabasandı, hiç kuşkusuz. Yanında biri olsa, çırpınışlarını görüp acıyarak omzundan tutup sarsa, uyanacaktı. Ama uyanamıyordu bir türlü. Direndi, kurtulmak için. Bütün güçsüzlüğünü yenip, yerinden doğrulmaya çalıştı. Güçlükle oturdu, daha soluğu düzelmeden, kanı başından çekiliverdi, yıldırım gibi gelen bir başdönmesiyle, yeniden yığıldı, gözlerinin önünde ışıklar yok oldu, vücudu uyuştu, katıldı. Soluk, sarı bir yüz vardı yakınında. Tanıdık bir yüz. Bir gramofon plağı gibi hızla dönüyordu. O kadar yakınındaydı ki, sanki sürünecekti suratına. Soluğunu kesen bir hızla dönüyordu durmadan bu yüz. Macide'nin yüzü. Gerilerde, tekdüze bir ses, alçalıp yükseliyordu. "Ravel'in Bolerosu" diyordu Nermin. Nermin'in yüzünü anımsayamıyordu bir türlü. Ravel'in Bolerosunu işitiyordu biteviye. Dikenleşen parmak uçlarında, Macide'nin pıhtılaşan kanı, soğuyan etinin yapışkan katılığı vardı hâlâ.

Dişlerini sıktı. Ölümün bu türlü geleceğini sanmıyordu. Bu ölüm değildi. Kendi kendini kapattığı bir tuzaktı. Bu tuzaktan kurtulmak, eşyanın dinlendirici katılığına, somutluğuna sığınmak için çırpındı. Işık yanıyordu. Dikkatle dinleyince yelek cebindeki saatin tıkırtısını işitebiliyordu. Perdenin aralığından belirsiz bir aydınlık giriyordu içeriye.

"–Sabah olmuş" dedi yüksek sesle. Sesini işitti. İlk kez, gerçek bir ses işittiğini anladı. Anlatılmaz bir sevinç doldu yüreğine. Sabahtı. Uyanıktı.

Sabahla birlikte, içine tortulaşıp çöken karanlıkların da yavaş yavaş çözülüp aktığını, gözlerini bağlayan dumanların dağıldığını sandı.

Bu kez kolayca, kayar gibi çıktı yataktan. Üşüdü. Birisi gömleğini çıkarmıştı sırtından, pijama giymemişti. Bir ürperti dolaştı vücudunda. Hemen ceketini geçirdi sırtına. Pencerenin yanına gitti, perdeyi aralayarak dışarı baktı. Günlerden beri sanki ilk kez güneş doğuyordu. Tatlı bir kırmızılık vardı gökyüzünde. Yağmur dinmişti. Camı açtı. Serinlik yüzüne çarptı. Derin bir soluk aldı. Ne güzeldi bu serinlik. Ciğerleri genişleyip daralıyor, ıslak toprak kokusu genzini dolduruyordu. Midesinin kazındığını hissetti. Acıkmıştı. Yaşamını sürdürüyordu işte. Yaşayacaktı da. Neşelenir gibi oldu. Camı kapatıp döndü. Yeleğinin cebinden saatini çıkarıp baktı: Altı.

Yirmi dört saat bile geçmemişti henüz, aradan.

Karyolanın kenarına ilişti yavaşça. Gözlerini kapıdan yana çevirmeye korkuyordu. Orada, kapının arkasında asılı duran gömleğinin kolunda, Macide'nin kanı vardı. Telaşla sigara arandı ceplerinde. Sonra ne aradığını unuttu. Her şeyi unutmak istiyordu. Hiçbir şeyi anımsamak istemiyordu. Bütün gece, bütün cömertliğiyle, Macide'nin yalnız en iyi taraflarını düşünmeye çalışmıştı. Daha doğrusu, yalnız kendi zayıflıklarını, kendi suçluluklarını düşünmüş, yalnız kendisini suçlamıştı. Bunu yaparken, bir çeşit, Macide'den kurtulma çabasındaydı. Farkındaydı. Mezar ötesinden onun seslenmesine gerek kalmamalıydı. Her şey açığa vurulmalıydı. Razıydı buna. Yeter ki, artık, konuşacak, tartışacak, yargılanması gerekecek bir şey kalmasın karanlıkta.

Ama çabasının boşuna olduğunu biliyordu. Kimseyi aldatamazdı. Kendisini bile aldatamazdı. Çünkü yalan söylüyordu. Kendisini yalan söylemek için zorluyordu. Hele şimdi, onu çabucak neşelendirmiş olan, açlık gibi, üşüme gibi, yaşamın kanıtları olan ten istekleri, yüzünde bir gülümseme biçiminde kendilerini ortaya vurdukları zaman, her şey çıkacaktı ortaya. Gerçekte pişmanlık duymadığı, hiçbir şey için kendisini suçlamadığı anlaşılacaktı. Kurtulabilmiş değildi henüz Macide'den. Ölmüş olması, toprağa gömülmesi yeterli değildi. Belki, çıkıp gelirdi de, kim bilir? Daha o kadar canlı. Sesini neredeyse işitecek, kulaklarının dibinde. Onunla, bu evde, bu evin dışında, birlikte, bir arada yaşadıkları günler, atom tanecikleri

gibi sarmış çevresindeki havayı. Bu evde, bu odada, onunla yeniden yaşamaya başlamak, kolayca göğüs gerebileceği bir olasılık değil.

Telaşla, aceleyle giyinmeye başladı. Sanki bu odada biraz daha kalırsa, anıların güçlü bağları onu geçmişe çekip götürecek ve orada tutuklayarak özgürlüğüne kavuşmasını önleyeceklerdi. Son fırsattı bu onun için. Gücü kesilmeden kullanmalıydı bu fırsatı. Kaçıp gitmeliydi bu evden. Bu evde başlamıştı bir bakıma her şey. Bu evde bitmeliydi. Keşke düşlerini karabasanlara çeviren bütün sıkıntılarından, bütün korkularından bu evden kaçtığı gibi kaçabilse... Geçmiş yaşantısını, acılı tatlılı bütün anılarıyla geride bırakıp, yeniden doğmuş gibi yaşamaya başlayabilse...

Yaşantılarının belli bir döneminde, bütün insanların gerçekleşmesinin olanaksız olduğunu bile bile sarıldıkları tek umuttu bu, belki: **Yeniden başlayabilmek...**

Kapıyı sessizce açtı, sofaya çıktı. Mutfakta iyi sıkıştırılmamış musluğun tıpırtısından başka çıt yoktu evin içinde. Her zaman erken kalkan Kadriye Hanım bile bu sabah, bir gün öncesinin heyecanından ötürü olacak, henüz uyanmamıştı. Buna sevindi. Böyle erkenden kalkıp gidişini anlatmak zor olacaktı. Hiçbir şey kararlaştırmamıştı henüz, ama aradığı bir kaçıştan başka bir şey değildi.

Ayaklarının ucuna basa basa merdivenleri indi. Aşağıdaki taşlıkta, evdekilerin ayakkabıları, temizlenmiş, çevrilmiş, sıra sıra. Kendi ayakkabıları da boyanmış. Taşlık yeni yıkanmış gibi, pırıl pırıl.

Macide'nin, Kadriye Hanım gibi, temizliği, titizlik ölçüsündeydi. Temizliğinin giremediği tek yer –o da evliliklerinin altıncı ayından sonra– Nevzat'ın hem muayene hem çalışma odası olarak kullandığı odaydı. Macide'nin en çok sızlandığı, Nevzat'ın çamurlu ayakkabılarıyla oturma odasına girivermesi ve sigarasının külünü, oraya buraya silkelemesiydi.

Evliliklerinin ilk günlerindeydi galiba, bir gece zilzurna sarhoş gelmişti eve. Macide'yle kavga etmeye hazırlanmıştı kendisini. "Canım istedi mi içerim ben," diyecekti. Oysa sarhoşluğuna sanki hiç dikkat etmemiş gibi davranmıştı Macide. Babası da çok içermiş. Ağabeysi de içermiş. Alışıkmış içki içen erkeğe. Ama, onlar hiçbir zaman çamurlu ayakkabılarıyla yatak odasına girmeye kalkışmazlarmış.

Evlilikleri süresince bir kez bile bağırıp çağırmamıştı Macide. Sadece, suratını asar, ya da sessiz sessiz ağlardı. O zaman ne yapacağını bilemezdi Nevzat. Eli kolu bağlanırdı. "Keşke şirretlik etse" derdi içinden. Ya da hiç ağlamasa, öfkesini gizlese.

Elinde ayakkabısının teki, öylece oturuverdi taşlıkta. Merdivenin basamağına. Kurtulmak istiyordu ondan, ama kaçmak için attığı her adımla, sanki ona daha çok yaklaşıyordu. Çamurları özenle temizlenmiş ayakkabıları bile onu anımsatıyordu. Tiksinirdi Macide çamurdan. Çocukluğunda bile hiç çamurla oynamamış. Daha doğrusu bir kez oynamış, annesi elini kibritle yakmış. Oysa, işte, çamurlu topraklara gömmüşlerdi ölüsünü.

Bilinmeyen bir gerçeği yakalamış gibi, "Hepimizin sonu bu" diye mırıldandı. "Nerede şimdi o temizlik, o titizlik? Nerede o kullanmaya kıyamadığı el işleri?"

Bir gün, salt nasıl bir tepki göstereceğini merak ettiği için, Macide'nin günlerce göz nuru dökerek işlediği iğne oyası sehpa örtülerinden birini –dalgınlıkla olmuş gibi– sigarasıyla yakmıştı, genç kadının gözlerinin içine baka baka. Görmeyeceği tutmuştu. Gerçekten görmemiş miydi, yoksa kocasının bunu bilerek yaptığını anlamıştı da, üzüntüsünü belli ederek ona zevk vereceğini sezdiği için mi görmezlikten gelmişti? Anlayamamıştı önce. Yaptığından utanmış, hemen o gün, sigara yanığı örtüyü gizlice Kadriye Hanıma götürüp belli olmayacak biçimde örttürtmüştü. Aradan epeyce bir zaman geçtikten sonra bir gün, Macide'nin, eliyle örtünün örülü yerini okşarken, gözlerinin hafifçe ıslanmış olduğunu fark etti.

"Onu yanlış anlamış olabilir miyim?" dedi bir an. Korkunç bir kuşkuydu bu. Kendini kapıdan dışarıya fırlattı. Sabahın serinliği dostça okşadı yüzünü. Derin derin çekti havayı ciğerlerine, uyandığı zaman yaptığı gibi. Yine aynı mutluluk doldu yüreğine. Salt yaşamak bile güzel şeydi.

Kimseler yoktu henüz sokaklarda. Güneş daha kendini belli etmiyordu. Ortalık tatlı bir loşluk içindeydi. Sokaklardan seller akmıştı. Arınmış fırlak kaldırım taşlarının ortasındaki sel çukurunda, iki yanına çöpler birikmiş ince bir kum yığıntısı uzanıyordu.

Yola doğru bel vermiş, tahta payandalarla desteklenmiş, kararmış

yüzlü eski evlerin saçak altlarından gölge gibi yavaşça süzülerek, ana caddeye çıktı. Dükkânların kepenkleri örtülü. Duvar diplerinde, ıslanmamış kapı kuytularında, büzülmüş uyuyan uyuz köpekler vardı. Bırakılmış bir kentti sanki sabahın bu saatinde Edremit.

İstasyon Caddesi'ne doğru saparken, yarı aralık kapısının önünde temizlik yapan Terzi Nuri'nin çırağını gördü. "Demek kaçmamış" dedi içinden. Terzi Nuri çırağının kaçtığını söyleyeli yıllar olmuştu sanki. Çocuk uykulu gözlerle, tanımamış gibi şöyle bir baktı Doktor Nevzat'a, sonra yine işine döndü.

Nereye gittiğini bilmiyordu. Yürüyecek gücü de pek yoktu. Ayakları karıncalanıyordu. Dizleri titriyordu belli belirsiz. Başka zaman olsa güç dayanırdı bu yorgunluğa. Yorgunluktan da fazla, bir bitişti içinde duyduğu. Yine de dayanıyordu. Bu bir irade çabası da değildi. Sürükleniyordu farkında olmadan. Bir maratoncu gibi, dayanı sınırını aşmıştı, o kadar. Soluk alır gibi. Düşünür gibi. Yaşadığı sürece, yüreğinin, ona danışmadan çarpıp duracağı gibi.

Böyle ne kadar yürüyebilirdi, bilmiyordu. Hiç geriye dönmese de olurdu. Bu yolun sonu Akçay'a çıkardı. Deniz çıkardı karşısına. Deniz, sonsuzlukları, unutuluşları ve kaçmaları düşündürür insana. Kaçıp gitmeleri, dönmemecesine. Öyle. En iyisi kaçıp gitmek. Gitmekten daha güzel bir kurtuluş yolu var mı? Dertleri, sıkıntıları geride bırakıp.... Kimseye görünmeden... Niçin olmasın?

Özellikle Nermin'e görünmeden... Öylece. Hiç konuşmadan. Konuşmak iyi değil. Kaçmalı. Nasıl? Nereye gidebilir? Kime sığınabilir? O kadar kolay mı her şeyi bırakıp gitmek?

İstanbul Oteli'nin önüne, Tevfik Ağa'nın elinden bir türlü çıkarmaya kıyamadığı 36 model Ford otobüsünü çekmişler, temizliyorlardı. Bir saate kadar kalkardı. Bu otobüs ikindiye ancak varır Bursa'ya. Lastikleri kabak. İkide bir patlar. Radyatörü durmadan su kaynatır. Yollar bozuk. Olsun varsın. Giderler ya bir yere sonunda... Bir uçurumdan aşağı yuvarlanmazlarsa... Bursa yolu çok dönemeçlidir. Kaza olursa ne olur? İnsanlar ölür. Eğer herkes onun gibi şaşınp kalıyorsa bir ölünün arkasından...

Elindeki lastik hortumdan fışkıran suyla otobüsün tekerleklerini yıkayan şoför yardımcısı, kuşkulu kuşkulu süzüyordu onu. Tanımıyordu

herhalde. Uzamış sakalı, ütüsüz, lekeli giysileri, çarpılmış kravatı ile, doğru dürüst bir adama benzetememiş olmalıydı.

Biraz daha yaklaştı. Eliyle otobüsün sarı farlarını okşadı, çekine çekine. Binip gitse şuna. Akşama Bursa. Yarın İstanbul. İstanbul'da, kalabalık içinde avunur, acılarını, sıkıntılarını, yalnızlığını unutabilirdi belki bir süre.

"Her şeyi, hepsini bırakıp gitmeli burdan," diye mırıldandı. "Buraları anımsatacak hiçbir şey kalmamalı. Atıp gitmeliyim her şeyi. Nermin'i de. O da çıkmasın şimdi karşıma. Onunla karşılaşmaya da dayanamam..."

Macide'nin ölümünden beri, belki ilk kez somut bir biçimde düşündüğünün farkındaydı Nermin'i. Daha doğrusu, onu düşünmemeye, gözlerinin önünde beliri beliriveren imgesini uzaklaştırmak için durmadan başka şeyler düşünmeye çalıştığının da farkındaydı. Oysa, ne kadar geciktirmek isterse istesin, karşılaşacakları an gelecekti. Hem fazla geciktirme olanağı da yoktu. Bugün değilse bile yarın. Durmadan kaçamaz, gizlenemezdi ki bu küçücük kentte.

"Gitmeli" dedi yeniden. "Kaçmalı. Ne diyebilirim ona? Eskisi gibi olabilir mi?"

Olamazdı. Daha göz göze gelir gelmez, öleni anımsayacaklardı. Kurtulamayacaklardı ondan. En yakın dakikalarında, ikisinden birinin olsun, aklına o gelecekti. Ayrılmış olsalar, sorun kalmazdı. Ama ölüm... Bu beklenmeyen ölüm... Bu, bir an için bile olsa, kurtuluşun tek yolu gibi görünmüş olan ölüm...

"Telaşlanmamalıyım her şeyden önce" dedi. "Aklımı başıma toplamalıyım. Kendimi bırakacak olursam, çok çabuk yiter giderim."

İstanbul'a gitme düşüncesi, birden öylesine çekici göründü ki gözüne, sanki onu bu noktaya getiren olayların hiçbiri olmamış gibi, gülmeye başladı. İstanbul... Koca bir kent... Nermin, Nermin diye tutturmuş gidiyor. Ne olmuş Nermin'se? Kim bilir ne Nerminler var İstanbul'da. Nesnel biçimde düşünebilmeli insan. Çok mu güzel? Değil. Çok mu akıllı? Olabilir ama, ne önemi var. Öyleyse? Sıkıntılı günlerinde karşısına çıktı. Beklenmeyecek cesur davranışlarda bulundu...

Soluğunun tıkandığını hissetti birden:

"İğrenç bir insanım ben", diye mırıldandı. "Landru'nun yüreği be-

nimkinden daha yumuşaktı, kuşkusuz. Aynı anda iki kadını birden öldürmeyi beceremezdi..."

İçinden bir ses, "Bunun neresi iğrençlik? Akıllıca düşünmek sadece..." diye diretmek istiyordu. Nermin'in imgesini yine uzaklaştırmayı başardı gözlerinin önünden. İstanbul'u düşünürken, ille de Nermin'i yargılaması gerekmezdi. Nermin'le ya da Nermin'siz.... Bütün sorun, buradan, bu küçük kentin onu kıskıvrak bağlayan çevresinden kurtarabilmekti kendisini. Çaresi yok değildi. Önce izin alarak gidebilirdi. Şöyle havayı bir yoklardı. Özel hastanelerden birinde iş bulma olanaklarını araştırırdı. Olmadı, bir muayenehane açardı. Hiç iş olmasa, kürtaj da mı yapamaz? Elli liraya bir kürtaj dedi mi, zengin bile olur. Burada kalınca ne olacak sanki? Sıradan bir operatör... Önemli bir olay çıktı mı, İstanbul'a, İzmir'e yollamaktan başka çaresi var mıydı? Doğru dürüst bir ameliyathaneleri bile yoktu. Aygıtlar eski. Bir narkozcuları yok. Elektrikler kesildi mi, külüstür jeneratörün ışığında kolaysa ameliyat yap. Ne diye operatör olmuştu sanki? Burada paslanacak olduktan sonra. Burada yaptıkları ameliyatları pratisyen bir hekim de yapardı. Başka türlüsü kimsenin elinden gelmez. Her gün biraz daha içkiye düşecek. Şimdiden hafifçe titriyor eli. Bir gün bir atardamarı kesiverecek, dikemeyecek, işte o zaman... Oysa, o, insanın yaşaması için birtakım nedenler bulması gerektiğine inanmıyor muydu? Daha önceki sıkıntılarının asıl nedeni bu değil miydi? İki kuruşu nasıl olsa kazanır. Bu kentin havası, bu içiçe yaşamak zorunda olduğu meraklı insanlar yığını, bu amaçsız yaşama, bu zorunlu içkicilik çürütüyor onu, yeteneklerini yitirmesine neden oluyor. Oysa İstanbul'da durum başka. Orada yaşamak daha kolay. Değişik yüzler, değişik rastlantılar, belki değişik kadınlar; oyalar, yaşama bağlar insanı. Burada uykularını kaçıran ilkel sorunlar, orada hesaba bile katılmaz. Her şeye yeniden başlamak için daha genç sayılır. Nedir ki otuz beş yaş? Bütün ömrünce sevmemiş olduğu bir kadının yasını tutarak keşişler gibi yaşayacak değil ya... Burada kalacak olursa, zorunluydu böyle yaşaması. Arada bir Balıkesir'e, bayramlarda, seyranlarda İstanbul'a kaçamak yapıp, genelevlerde, randevuevlerinde nefis körleterek geçirilecek bir bekâr yaşamına hükümlü. Buydu onu bekleyen gelecek, bu kentte.

Peki ya Nermin? Onu da çıkanp atacak mı, atabilecek mi içinden, yüreğinden, yaşamından?

Yine direndi bu konu üzerinde düşünmemek için. Belki, ilerde, daha

sonra, bu sorunu soğukkanlılıkla tartışabilecek kadar kendine geldiği zaman. Şimdi erken. İkisi için de erken. Duygusal bir karara varma tehlikesi var. Ne yönde olursa olsun...

Şimdi sorun İstanbul'a gitmek... İşte, duraksamayı bıraksa, bir karar verip atlayıverse şu otobüse, yarına İstanbul'da olur. Kurtulur bütün kaygılarından. Kurtulur bütün hesap vermelerden. Bütün tatsız karşılaşmalardan. Daha, kaynanası, kayınbiraderi var. Onlarla konuşup, ağlaşmak var. Miras işleri var. Ya... Unuturnuştu bunu. Macide'nin epey malı mülkü vardır. Bursa'daki ipekböceği çiftliği. Setbaşındaki üç katlı evde, babasından kalan pay. Bankada da parası vardı, ne kadar olduğunu merak edip sormamıştı bile, ama, var.lı.

"Of..." dedi. "Bırak şimdi şu para sorununu. Ne olur şimdi çekip gidecek olsam? Yakamdan yapışamazlar ya zorla. Bir avukat tutarım, olur biter..."

Hem, kim ne karşırdı? Ne diyebilirlerdi arkasından? "Dayanamadı karısının acısına, gitti" derler, o kadar. Eşyaları gönderecek biri bulunur nasıl olsa. Zaten hiçbirisini istemez o eşyaların. En iyisi dağıtmak. Hepsini. Yeni yaşamını, yeni baştan kurmalı. Nermin'e de bir mektup yazmalı: "Kusura bakma sevgilim, bütün bu olanlardan sonra seninle yüz yüze gelmeye cesaret edemedim. Doğru olanı yapamazdım o zaman. Kaçamazdım. Oysa artık bir araya gelemeyeceğimizi sen de kabul edersin..." demeli.

Şoför yardımcısı:

"–Efendi, ne dinelip duruyorsun?" dedi. "Yolcu musun, biletin var mı?"

Şaşırdı:

"–Yoo" dedi. "Yer var mı diye soracaktım. İstanbul'a gidecektim de..."

"–Bu otobüs İstanbul'a gitmez. Bursa otobüsü bu."

"–Biliyorum da... Yani..."

"–Yazıhaneye sor. Ben bilmem."

Ağır ağır yürüdü Tevfik Ağa'nın yazıhanesine doğru. Yolcular tek

tük gelmeye başlamışlardı. Otobüsün çevresinde simitçiler, salep satıcıları. Dilsiz Musa da oradaydı. Hamallık yapıyordu.

Düşündükleri şimdiden gerçekleşmiş gibi acılı bir mutluluk duyuyordu içinde. Yazıhaneye girmeden yazıhanenin önünden geçtiğini fark etmeden, yürüyüp gitti.

Edremit'e geldiği günleri anımsıyordu yeniden. Kendisini çılgınca eğlencelere, budalaca serüvenlere kaptırışının nedenleri arasında küskünlük de vardı. Daha doğrusu, kırılmışlık. Başlangıçta onur kırıcı oluşundan öte, fazla önem vermediğini sanmıştı, sürülüşünc. Ama, çevredeki bazı kişilerin, bu sürgünün nedenini öğrendikten sonra, ondan nasıl uzaklaştıklarını görünce, bir acı çökmüştü içine. O, kendi ölçülerine göre, ondan kaçan bu insanların iyiliğini düşünmüştü hep. Oysa, onlar, geçici bir hastalık bulaşır korkusu duyar gibi kaçıyorlardı yanından. Farkında olmadan, meslek heyecanını, insanlara karşı güvenini ve daha sonra kendisine karşı olan dürüstlüğünü de yitirmişti galiba. Yine okuyordu ama, eskisi gibi yaşamının vazgeçilmez bir koşulu saymıyordu artık okumayı. Hastalarıyla ilgileniyordu ama, sarhoş sarhoş ameliyata girmekte sakınca görmüyordu.

Kimdeydi suç? Neden etkilemişti bu sürgün onu bu kadar? Neden o kadar önem vermişti, birtakım kafasız heriflerin davranışlarına? Demek, bu kadarcık bir sıkıntıya bile katlanamayacak kadar zayıftı inancı? Direnecek yerde, yaşantısını bu yeni koşula göre biçimlendirmeyi yeğ tutmuştu. Geleceğe dönük tasarılarını, dahası, gürlük yaşama düzenini, belirsiz bir korkuya, bir ihtiyatlılığa uygun olarak değiştirmişti.

Gerçi, olayın ve çevrenin üstündeki baskısını duymamak olanak dışıydı. Bu, insanın soluk aldığı, içinde yaşadığı havanın kuruluğu, ıslaklığı, basıncı gibi, doğrudan doğruya nesnel yaşantısını etkileyen bir öğeydi. Savaş sürüp giderken, savaşın gelişimine göre, bu etken de değişiyordu. Kaldı ki, savaş nasıl biterse bitsin, geleceğinin birtakım önyargılarla şimdiden ipotek altına alınmış olduğunu fark etmiyor değildi. Terhis olduktan sonra İstanbul'a dönmeyip burada kalışının bir nedeni, geleceğe karşı duyduğu bu kuşkuydu. Yeni bir çevreye uymaktan kaçışıydı. Kaç kez denemişti silkinmeyi, boş vermeyi. Yapamamıştı.

Korku değildi onu yılgınlığa sürükleyen. Eğer yakasına sarılıp mah-

kemelere sürükleseler, zındanlara atsalar, böylesine bir umutsuzluğa düşmezdi. O zaman direnir, başkaldırır, savaşırdı. Böyle, belirsiz suçlamalar, önem verilmez görünen izlemeler, nedeni sorulamayacak birtakım kuşkulu davranışlar, çok daha can sıkıcıydı. Macide ile evlenmesi, bir bakıma, bu belirsiz baskıdan kurtulmasını sağlamıştı. Herkese, kendisinin de, başkaları gibi, kurulu düzene uyduğunu, kurulu düzenin koşullarına boyun eğdiğini göstermek istemişti sanki, böylece.

O sözde, sorumsuz, çılgınca yaşayışları sırasında, gerçekte hepsi, tekti. Tek başınaydı. Yalnızdı. Hepsi kendine göre bir kurtuluş yolu arıyordu. Hep bir arada olduklan, aynı zorlukları göğüsledikleri halde, hiçbiri düşünmemişti birbirlerine yaslanma gereğini. Tek başına savaşmaya, tek başına direnmeye, tek başına ayakta durmaya çabalamışlar, ama becerememişlerdi. Savcı Şevket böyle gitmişti. Üsteğmen Galip böyle yok olmuştu. Necati, böylesine çürüyüp gidiyordu. Nevzat, Macide'yle evlenirken, kurtulduğunu sanmıştı. Oysa, o da becerememişti işte.

İnsan, kendi kendisiyle başbaşa kaldı mı, zayıflıklarını, boşluklarını, kötülüklerini daha bir iyi görürdü. Onun için de, kaçmak isterdi kendi kendisiyle yalnız kalmaktan, kendi kendisini sorguya çekmekten. Ama, onu yalnızlığından kurtaracak kimse yoktu ki çevresinde. Böyle bir günde, hangi dostuna sığınabilir, kimden yardım bekleyebilirdi?

Zaman zaman, bir odaya kapanıp, dünyayla bütün ilişkilerini kesmek geçiyordu içinden. Bunun çaresizlikten başka bir şey olmadığını da biliyordu. İçmek de, umutsuzluğun bir görüntüsüydü. İçtikçe, başlangıçta gülümseyen yüzler, kararır; sözde dostlukların yılışıklığı, aşkın, şiirin, içtenliğin üstüne kapkara bir ölüm gibi çökerdi. Çabaladıkça batardı insan. Mahmurlaşan bakışlarla birlikte, en üstün yetenekler birer birer silinir, yerini korkunç bir boşluğa bırakırdı.

Peki ne kalıyordu yapacak, bu yerlerden kaçıp gidemezse?

Akçay'a giden –bir yanında dekovil raylarının uzandığı– toprak yol daha yağmur suyunu emmemişti. Ayakkabıları çamura gömülüyor, yapışkan çamur, yürüyüşünü güçleştiriyordu. Kavak ağaçları sıralanmıştı demiryolunun öbür yanında. Tek tük yeşilliğini koruyan ağaçlar dışında, rengi solmuş sebze bahçeleri ıssızdı. Boş havuzlar, kolları sarkık kuyu boyunduruklan. Kendiliklerinden dökülüyordu yerlere, sapsarı yapraklar. Yavaş yavaş ölüyordu doğa.

"Yavaş yavaş, ben de bırakacağım kendimi böyle", diye mırıldandı. "Bütün bütün..."

Ayakkabılarını çamurdan güçlükle sökerek bir süre daha yürüdü.

Akçay'dan Edremit'e doğru çılgınca at sürerek dönüşleri olmuştu bu yoldan.

O günler geride kalmıştı. Geriye dönme olasılığı yoktu. Olmamasından şikâyetçi değildi. Kendine özgü, değişik, buruk bir tadı vardı o günlerin. Bir çeşit mutluluk bile denilebilirdi. Eğer, Necati'nin deyimiyle, "mutluluk acıların bir anlık unutulması" idiyse, var oluşlarının acısını unutmak için içtikleri sürece, kendilerini mutlu sayabilirlerdi.

Gerçekte içkinin bir şey unutturduğu yoktu. Her ayılışta acılar, geometrik bir diziyle çoğalmış gibi, abartılmış bir biçimde yeniden çıkıyordu karşılarına. Sanki bir karabasanda yaşıyorlardı gece gündüz. Necati'nin "Tortusuna kadar içilmiş bir kadeh şarap" diye tanımladığı acılı, yakıcı bir yaşantı.

Tortusuna kadar yaşadıkları için, geride anımsanacak bir güzelliği kalmamıştı bu yaşantının. Haksızlık mı ediyordu? Gerçekten hiç mi güzel bir yanı yoktu o günlerin? Duraksadı, düşündü. Yoktu. Yaşamdan bir dirhem tat alabilmek için, zavallıca, budalaca, umutsuzca çabalamalardan başka neydi, yaptıkları? Tutup bir çingene karısının koynunda egzotik zevkler aldığını kurmak, zavallı bir gümrük memurunun ölmeye hükümlü kızıyla Manon-Lesko'culuk oynamak, ya da, uçurumun üstüne gerili çürük tahta köprüden dört nala geçmenin, yaşamı küçümsemenin kahramanca bir kanıtı olduğunu savunmak...

Başka şeyler de yok değildi. Sarhoş sarhoş yapılan güzel ameliyatlar, sosyalizm üstüne ateşli tartışmalar, Macide, Nermin...

Ne diye yadsımalı? Terzi Nuri'nin dükkânındaki ölesiye içişlerinin bile güzel yanları vardı. Sonra, Necati'nin şiirleri, Savcı Şevket'in, o zekâ dolu pırıl pırıl yanan gözlerini açarak, Nevzat'a sosyal gelişimin tarihini sınıfsal açıdan açıklayışları, Terzi Nuri'nin, Hazer Denizi'ni, Karayılan'ı okuyuşu, ya da, bozuk plak gibi yinelediği "Meryemo" türküsünü söyleyişi, Adalet'in, anaç bir tavuk gibi, bütün isteklerine boyun eğip, onlara kol kanat gerişi...

Gözlerini yumdu.

Ürkütücü bir somutlukla, Adalet'in, yıllar önce, taş mutfakta çırılçıplak yıkanırkenki hali canlanmıştı gözlerinin önünde. O gencecik karnı, yeni yeni gölgelenen koltukaltları, dipdiri göğüsleriyle... Dişlerini sıktı. O öldürücü yorgunluktan, o ezici umutsuzluklardan sonra, yıllar öncesine ait bir imge ile birdenbire canlanmaya, dirilmeye başlayan erkekliği, tiksindirici gerçekçiliğiyle şaşırtıyordu onu. Güçlükle uzaklaştırdı belleğinden kışkırtıcı görüntüyü. Artık o deli bozuk insandan bu omuzları düşük yaratık kalmıştı geriye. Soluk alıp verişleri bile ağrılıydı. Barsakları iyi çalışmıyordu. Çabucak yoruluyordu. Nerede o günde on saat durmaksızın ameliyat yapabilen Doktor Nevzat? Şimdi bir fistül açıp, iki apandisit aldı mı, soluk soluğa kalıveriyordu.

Geçmiş günleri anımsarken hiçbir özlem duymadığını söyleyemezdi ama, geriye dönmeyi de istemezdi. Macide ile evlenmeden önceki yaşantısını düşünürken tüyleri diken diken oluyordu. Aslında, ne ondan önceki, ne de ondan sonraki yaşantı... Hiçbirini yeniden yaşamak istemezdi. Ancak, hepsini birden unutabilirse yeniden mutluluğa kavuşabileceğini umabilirdi. Evet. Hepsini. Nermin'i bile. Onu da çıkarabilmeliydi yaşantısından. Çünkü, Nermin'i, yaşamının bütünü içinden ayırmaya, soyutlamaya olanak yoktu.

"Çıkarmalı, azgın bir ur çıkarır gibi çıkarmalı bütün bu anıları belleğimden," diye mırıldandı. "Duraksamadan, atlaması olasılığı olan her yönüyle, bütün çevresiyle, derinlere inerek, çıkarıp kazımalı..."

Dayanabilir miydi böyle bir ameliyattan sonraki acıya? Henüz bilemiyordu. Zaten şu anda onu acılı geçmişine bağlayan tek şey, Nermin'in varlığıydı. Ona olan bağlılığından korkuyordu. Her anımsayışında hızla uzaklaştırıyordu Nermin'i gözlerinin önünden. Onunla şu anda yüz yüze gelmekten, düşüncelerinde bile onunla konuşmaktan ürküyordu. Ona karşı ne kadar zayıf olduğunu biliyordu. Ne olursa olsun, ondan cayamazdı. Ondan kaçamazdı. Oysa, sonra, bütün olup bitenleri nesnel bir biçimde düşünmeye başlayınca...

Durdu, gökyüzüne baktı. Hava pusluydu. İsli bir cam arkasından bakar gibi, gözlerini kırpmadan çevirdi güneşe doğru. O koskoca güneş bile güçsüz, belli belirsiz bir bulut örtüsünün arkasında. Böyle bir havada insan, olduğundan da zayıf hissedebilir kendisini. Bir yere büzülüp uyuşmak gelir insanın içinden.

Farkında olmadan geri dönmüştü. Şimdi daha hızlı yürüyordu. İstasyonun karşısındaki bahçeli kahvenin önüne gelinceye kadar, adımlarının düzgün vurgusuna kendisini kaptırarak, hiçbir şey düşünmeden yürüdü. Sokaklarda dolaşanlar çoğalmıştı. Kahveler açılmış, çaylar demlenmiş. Radyonun saat ayarı verdiğini işitti. Yeleğinden saatini çıkarıp baktı: Yedi buçuğu iki geçiyordu. Canı sıkıldı. Bir yıl bile olmamıştı daha bu saati alalı. Dünyanın parasını vermişti. Ne çabuk bozulmuş..İki dakika ileri.

Saatini en son ne zaman kurduğunu anımsamaya çalıştı. Günde bir kez kurması gerektiğine göre... Demek ki, kurmuş, alışkanlıkla, kendiliğinden. Belki de ameliyata girmeden önce, belki de, ameliyattan çıktıktan hemen sonra. Dün, bu saatte Macide yaşıyordu daha. O anlaşılmaz dış gebelik olmasa, ya da yeterince erken davranılabilip, bolca kan edinilebilmiş olsa, şu anda yaşayabilirdi de... Ne tuhaftı. O öleli daha yirmi dört saat bile geçmemişti. Ondan böylesine kopup uzaklaşması için bu kadarcık bir süre yetebilmişti.

Kader, hiçbir girişimde bulunmasına gerek kalmadan, kolayca ayırmıştı onları. O kadar ki, cenaze kaldırılırken bile ona iş düşmemişti. Kimlerdi yardımına koşanlar, mezarlıktan yer ayırtanlar, görme iznini sağlayanlar, ölüyü yıkatanlar, kefen alıp gelenler, hocaya, eşe dosta haber iletenler, tabutu sırtlarında taşıyanlar? Her şey sanki kendiliğinden olup bitmişti. Birisi kulağına fısıldamamış olsa, çukura iki kürek toprak atmayı bile düşünemezdi.

Ana caddeden Kümbet Caddesi'ne sapıncaya kadar geçen süre, algısız, imgesiz kaldı belleğinde. Bu yol eve giden yoldu. Farkında olmadan ayakkabılarının üstü çamurlanmasın diye özenle yürüyordu. Bu sokağa alışık ayakları. Neresinde çukur var, hangi taş sivri, biliyor. Ne var ki, bu sokağa saptığı zaman, hep bir sıkıntı çökerdi içine. Yüzüne, evine dönen mutlu bir erkeğin gülümsemesini yerleştirmeye çabalar, yine de Macide'nin bakışlarındaki kuşkuyu gideremezdi. Bir şeyler seziyor muydu o, kestiremezdi.

"Bundan böyle, eve dönerken, kendimi özel olarak mutlu ya da mutsuz hissetmek zorunda kalmayacağım..." dedi.

Bu öylesine somut bir yargılamaydı ki, şaşkınlığından, sokağın ortasında duruverdi. Yaşam buydu işte. Bin tasayla üzülür, kafa yorardı insan;

sonra bir de bakar ki, gerçek çözümlemeler kendiliğinden, olanca karmaşıksızlığı ve yalınlığı ile karşısına çıkıvermiş.

Kendisinin de şaştığı bir gülümseme gelip oturdu suratına. Ondan böylesine kolayca kurtulabileceği aklının köşesinden geçmemişti. Sahi geçmemiş miydi? Macide'nin bir gün ansızın ölebileceğini hiç mi düşünmemişti?

Kararsız adımlarla çarşıya doğru yürümeye başladı. İstanbul Oteli'nin önündeki, yolcularını almış, harekete hazır bekleyen Bursa otobüsünün yanından geçerken, kafasını çevirip bakmadı bile. İstanbul'a kaçıp gitme düşlerini unutmuştu.

Derken, köşedeki fırlak taşın hemen dibindeki çukura giriverdi ayağının biri, çamura battı. Onu kurtarayım derken, öbür ayağını da çamurladı. Artık hiç dikkat etmeden, bata çıka yürüdü eve kadar. Sıvaları yer yer dökülmüş duvarları, kararmış tahta cumbası ile, eski bir Rum konağı bozmasıydı ev. Sokağa bakan pencerelerdeki kafeslerin bir kısmı zamanla çürüdüğü için sökülmüş, yerlerine demir parmaklıklar çakılmıştı. Perdeler örtülüydü. Eski hanlarınkini andıran kocaman bir bahçe kapısı vardı. Kapının yanındaki küp biçimindeki oyuk taşın içi su doluydu. Sokak çocukları bu taşın içine işerler, bu yüzden, özellikle yaz günleri, pis pis kokardı evlerinin önü.

Kapının önüne gelince, birden heyecanlandı. Üzerinde önceden hiç durmadığını sandığı küçük küçük anılar, üst üste konulan tuğlalarla örülmüş sağlam bir duvar gibi dikilivermişti önüne. Her taş, her duvar oyuğu, sanki bir başka anıyla özdeşleşmiş. Daha dün, onu kucağında bu kapıdan geçirirken, aceleyle başına sardığı eşarp, kapının çivisine takılıp düşmüştü. Bir an, eğilip yerden almayı düşünmüş, sonra caymıştı. Eşarp, düştüğü yerde, bahçede duruyor olmalıydı hâlâ.

Baktı, kapı aralık. Çıkarken iyi örtmemişti demek. Yine de, eli alışkanlıkla cebine gitti, anahtarı avuçladı. Elinin sıcaklığı içinde kocaman demir parçasının soğukluğu onu hep ürpertirdi. Adımını eşikten atarken, tanıdık bir ses duyar gibi olduğunu sandı, bir kedi miyavlaması da olabilirdi bu. Ama, değildi. Çok iyi bildiği, belirli özellikleri olan bir sesti. Kulaklarından çıkmayan bir ses. Macide'nin sesi.

Yüreğinin çarpıntısı arttı. Yanılmıştı, kuşkusuz. Çocukluğunda,

ölülerin, yaşadıkları sırada çok acı çektikleri yerlerde böyle seslerini bıraktıklarını işitmişti. Gülünçtü, saçmaydı, tutup da böyle aptalca şeylere inanacak değildi elbet. Korkuyordu yine de. Ölen geri gelmezdi. Sesini de bırakmazdı. Ya ölmemişse? Gerçi kendi eliyle toprak atmıştı tabutun üstüne, ama bütün o olup bitenlere, kendi eliyle saptadığı ölüme, gömleğinin koluna bulaşan, ayakkabısının derisinde iz bırakan kan lekelerine karşın, ya o gerçekten ölmemişse? Çukura bıraktıkları bir başkasıysa? Hepsinden kötüsü, günlerdir içinde yaşadığı bunalımla, farkında olmadan bir düş görmüşse? Gerçekten yaşamış olduğunu sandığı olaylar, bilinçaltının uydurmalarından başka bir şey değilse?

Dünden beri, düş görmüş olduğuna kendisini inandırmak istediği anlar çok olmuştu. Oysa şimdi Macide'yi, ölmemiş, evinde, yemeği hazırlamış, sofra başında kendisini bekler görürse, büyük bir düş kırıklığına uğrayacaktı. Bu ölümü, demek, çok önceden istemiş, beklemişti.

Gerçekte, Macide'nin soğuk beyaz ellerinin büsbütün soğuduğunu, duyulmayan nabzının büsbütün atmaz olduğunu fark ettiği andan beri, onunla ayrılmamacasına birleştiklerini, bütünleştiklerini, daha doğrusu, onun o anda, olanca canlılığı, yoğunluğu ile kendi yüreğinin ortasına bağdaş kurup oturmuş olduğunu, soluk alan, yaşayan kendi gövdesinin kalıbına yerleştiğini anlamıştı.

Macide artık yürüyemezdi. Yeşil donuk gözlerini kısarak soru soramazdı; ama, işte o her sabah, uyanır uyanmaz yanıbaşında duyduğu, sessiz, bunaltıcı bir çıkmazlıkla burun deliklerinden girip beyninin kıvrımlarına yükselen, ten istekleri uyandırıcı ya da tiksindirici olduğuna bir türlü karar veremediği ten kokusunu, o yaşayan insan kokusunu yeniden duyuyordu. Dünden beri havaya asılı kalmıştı bu tuhaf koku. Belki havada değil, beyin odacıklarında sürdürecekti varlığını. Şu kapıyı açtığı zaman, canının yandığını duyar gibi, böyle bir koku koklar gibi, onu yanıbaşında, içinde, bilincinin orta yerinde yaşar bulacaktı.

"Bu evde yaşanmaz artık" diye mırıldandı. "Çıkıp gitmeli bu evden. Bütün eşyayı dağıtmalı. Onu anımsatacak bir şey kalmamalı bu evde..."

İki adımda geçti, dış kapıyı evden ayıran küçük bahçeyi. Evin kapısı aralıktı. İçeri girdi, taşlıkta, gözleri loşluğa alışıncaya kadar bekledi. Daha ancak bir gün geçmişti aradan. Yalnız bir gece dışarda kalmıştı. Daha önce

de, başka yerde yattığı, bir yerde sızıp kaldığı, iş için başka yerde gecelediği olmuştu. Yine de ilk kez yabancılıyordu eve dönüşünü. Bu evle bütün ilgisi, Macide'nin yokluğuyla kesilmiş gibiydi. Bu ev onun değildi. Ev demek, Macide demekti. O gittikten sonra bu eve dönmesinin nedeni kalmamıştı.

Yeniden, gitmeyi düşündü buradan. Bu evden, bu kentten kaçıp gitmeyi... Nereye gidebilirdi? Otobüs bulunmazdı bu saatten sonra. Vapur da yoktu. Yolu yok, bekleyecek. Gün neler getirecekti ona, bakalım. Hep sıkıntı. Hep yalnızlık. Biliyordu. Nermin vardı orta yerde. Kaynanası, kayınbiraderi vardı. Bakmışsın, çıkıp gelmişler. Belki kendi anası da kalkar gelir. Peki, Necati neredeydi? Niçin görünmemişti? Haberi olmamış mıydı? Terzi Nuri gelmezdi. Belki daha sonra Adalet'i yollar. Ama Necati, iki eli kanda olsa arardı. Hasta mıydı, başı dertte miydi?

Necati'nin Macide'ye tutkun olduğunu biliyordu. Tutkun derken, abartıyordu kuşkusuz. Hiç değilse bu tutku, Necati'nin her kafa çekişinde bir başkasını anlattığı sevgilerinden farklı bir şeydi. Yine de, zaman zaman, içinde kıskançlığa benzer tuhaf bir eziklik duyduğunu yadsıyamazdı. Buna hakkı olmadığını bile bile.

Bütün bunlar, gereksiz, anlamı artık kalmamış kaygılardı. Şu anda Macide'nin onu Necati'yle aldatmış olduğunu öğrense, üzülür müydü, yoksa sevinir miydi?

"Gülünç," dedi. "Nelere bel bağlıyorum..."

Gülünçtü elbet. Necati'nin sevgisinin, karşılıksız, ödülsüz, aptalca bir tutku olduğunu biliyordu. Macide'nin böyle bir sevgiye karşılık vermesi olasılığı yoktu.

"Gülünç," dedi yeniden. "Aptallık. Ama ben yıkılmayacağım. Direneceğim sonuna dek...."

Direnecekti. Korktuğunu belli etmeyecekti kimseye. Hangi koşullar içinde olursa olsun, değil mi ki ayakta kalan kendisi... Ne diye utanmalı? Yararlanmaya bakacaktı bu durumdan. Bir ölünün arkasından ağıt yakarak kendisini yeniden o korkunç yalnızlığa sürüklemesinin anlamı var mıydı? Bütün bu anıları, kapatılan kapıların, çekilen perdelerin, örtülen mezarların arkasında, unutuşun kalın sisine bırakmak gerekirdi. Geri dönülme olasılığı bulunmayan yerde pişmanlık göstermek, eğer salt ikiyüzlü bir davranış de-

gilse, insanın kendi kendisine oynadığı aşağılık bir oyun demekti. O bu aşağılığa kapılmayacaktı.

Merdivenleri tırmanırken, Necati'nin yukarda olabileceğini düşündü birden. Bu nasıl olmuştu da aklına gelmemişti? Hızla bir iki basamak çıktı, durdu. Dünden beri onu çok aramıştı. Şimdi, onunla karşılaşmanın sandığı kadar kolay olmayacağını düşündü. İster istemez, olup bitenleri anlatmak zorunda kalacaktı ona. Durmadan Macide'den söz edilecekti. İşlediği yüz kızartıcı suçun cezasını çektikten sonra memleketine dönmekten, tanıdıklarıyla, hısım akrabasıyla yüz yüze gelmekten kaçan bir hükümlüye benzetiyordu kendisini. Ne olurdu bir şey sormasaydı Necati. Eski günlerdeki gibi, umutları ve umutsuzlukları için içebilselerdi. Şiirler okuyarak, deliler gibi kahkahalar atarak, ya da sessizce gözyaşı dökerek...

Üstelik, ona her şeyi anlatamazdı. Ondan bile saklaması gereken şeyler vardı. Belki de hiçbir zaman açıklayamayacağı sırlar vardı ve Necati, o delici keskin zekâsıyla, böyle zayıf bir anında, kolayca bulup ortaya çıkarabilirdi onları.

Merdivenleri duraksaya duraksaya çıktı; ayaklarının ucuna basa basa. Gürültü yapmamaya çalışarak. Uyuyan birisini uyandırmamak ister gibi.

İkinci katın sahanlığında durdu. İdare lambası duvardaki çivide asılıydı. Camı iyice islenmiş. Gazı bitinceye kadar kendi kendine yanmış olmalı. Muayene odası, bir gece önce telaşla bıraktığı gibi, darmadağın. Küçük oda boş. Bir, Macide'nin odası kapalı.

Yüreği çarpa çarpa kapıyı açtı. Necati oradaydı. Başını karyolanın baş tahtasına dayamış, yarı oturur, yarı uzanmış bir halde, uyuyordu. Bir gece önce Macide'nin can çekiştiği yatağın üstünde. Ceketini bir sandalyeye, pardösüsünü yere fırlatmış. Her şey bir gece önceki yerinde. Kornişinden çıkmış olan perde, yere kaymış olan yorgan... Macide'den son anda boşalmış olan kan bile, kurumuş, pıhtılaşmış, koyu bir leke halinde belli oluyordu açık bej rengi halının üstünde.

"–Necati," diye seslendi. "Ben geldim..."

Necati uyanmadı.

Dün geceden beri burada olduğu anlaşılıyordu. Tuvalet masasının üstünde, yarıdan çoğu içilmiş yarımlık bir rakı şişesi, ucundan koparılmış

bir ekmek, bir parça kaşar peyniri, su bardağının içinde, solmuş iki sap sarı çiçek duruyordu.

İçeri girdi, hızla kapattı kapıyı. Necati ürperdi, başını kaldırıp uykulu gözlerle baktı Nevzat'a. Doğruldu. Kısık bir sesle:

"–Geldin mi?" dedi. "Oldu bitti mi?"

Zamanın geçişinden haberi yoktu sanki. Bütün gece burada oturup içmiş, onu beklemişti. Şimdi de onun doğruca mezarlıktan geldiğini sanır gibi bir hali vardı.

Kuru bir sesle:

"–Geldim", diye yanıtladı. "Oldu bitti. Bütün gece burada mıydın? Ben de seni aradım o kadar."

Necati'nin yarı açık gözkapakları her zamankinden şiş ve kızarıktı. Dudaklarının kenarında saklamak istemediği bir öfkenin, belki de bir nefretin gergin çizgileri belirginleşmişti:

"–Demek oldu bitti," dedi. "Görmdünüz onu. Kurtuldun artık. Özgürsün. Dilediğince.."

Sırtını kapıya yaslayarak olduğu yerde kaldı:

"–Ne demek istiyorsun," dedi. "Açıkla."

"–Açık söyledim. Bu günü beklemiyor muydun, ne zamandır?"

Düşmanca bakıştılar bir an. Sonra, önce Necati kaçırdı bakışlarını, bardağının içinde iki parmak kalan rakıyı bir solukta içip bıraktı. Sanki burada bütün gece beklediği insan değildi gelen. Sanki hiçbir şey söylememişti ona. Yine başını karyolanın başlığına dayadı, gözlerini kapadı, belki de yeniden sızdı.

Necati'den bu tür bir sataşma beklemiyor değildi Nevzat. Ama, bu kadar çabuk, bu kadar kesin bir saldırıya uğrayacağını sanmıyordu. Vuruş öylesine apansız, öylesine keskindi ki, kıpırdayamamıştı bile. Orada, sırtını kapıya dayamış, ayakta duruşunun gülünçlüğünü kavrayıncaya kadar dakikalar geçti. Sonra, pardösüsünü çıkardı, sandalyenin arkalığına bıraktı, ne yapacağını kestiremeyerek çöktü sandalyeye.

İlk şaşkınlığı geçtikten sonra, kızacağı yerde acımaya başlamıştı ona. Macide'yi en içten, en gerçek, en çıkarsız biçimde seven, hiç kuşkusuz, Necati'ydi. Söz konusu olan kendi kansıydı ama, bu sevginin

nasıl bir şey olduğunu anlıyordu Nevzat. Bu sevgi karşılık görmüş olsaydı bile, onun bundan dolayı, ne Macide'ye ne de Necati'ye kızmaya hakkı vardı. Nevzat istemiş olsa, Macide bambaşka bir kadın olabilirdi. Ama istememişti. Daha doğrusu, uğraşmayı göze alamamıştı. Necati'ye gelince, aslında, korkunç zekâsına, okumuşluğuna, insanı zaman zaman çileden çıkaracak kadar güçlü nesnel mantığına karşın, alabildiğine duygulu, dengesiz ruh yapısı ile, ilk anda boyunduruğu altına alamadığı kişilerde, hayranlıktan çok acıma duygusu uyandırırdı. Oysa, o kıvırcık, dağınık saçları, kızarık gözleri, belindeki çarpıklığı belli etmemek için hafif öne eğik yürüyüşü ile, istediği zaman sevimli olmayı becerebilirdi. İnsanı şaşırtan da onun bu yönüydü zaten.

"Serseri," diye mırıldandı içinden. "Ben de gereğinden çok önem veriyorum ona. Manyağın biri aslında. Herkesi küçük görüp, herkesi alaya alarak, insanı bütünüyle içi çürümüş bir ağaç gibi gösterip, tutunacak hiçbir dal bırakmayarak nereye varabilir insan? İşte böyle, sonunda kendisi düşer çukura..."

O anda Necati'yi çukura düşmüş görmekten sevinebileceğini düşünmek onu ürküttü. Bu gözlem bile Necati'yi doğrulamaya yeterdi. Ama yok, içten olmadığını biliyordu, böyle düşünürken. Geçici bir kızgınlıktan başka bir şey değildi onu bu türlü söyleten.

Ellerini tuvalet masasına dayadı, ne yapacağını kestirmeye çalıştı. Necati'yi burada bırakıp çıkamazdı. Çıksa nereye gidecek? Hastaneye mi? Ne kadar yiğitlik taslasa o ameliyathaneye öyle çabucak giremezdi yeniden. Terzi Nuri'yi düşünmezdi bile. Nermin'e gelince... Bir an, kalkıp okula gitmeyi düşünmedi değil. Alt tarafı, Macide'nin akrabasıydı Nermin. Cenazeye gelmediğine, hiç değilse Remzi Beylere uğramadığına göre, haberi olmamıştı henüz. Ama, orada, o kadar öğretmenin arasında ne söyleyecekti ona? Yine bir sürü yalan. Ya bir de duygularını denetleyemezlerse? Yoktu yapacak bir şey. En iyisi, Necati'nin yaptığı gibi, oturup içmekti.

Elini uzattı, Necati'nin boş bardağını alıp, yarıya kadar rakı koydu. Bardağı başına kaldıracağı sırada, Necati gözlerini açtı, doğruldu. Bakışlarında şimdi daha yumuşak, daha anlayışlı bir ışık vardı.

"–Kızdın mı bana Doktorcuğum?" dedi ılık bir sesle. "Bana kızılmaz,

bilirsin. Ben sözlerinden ve davranışlarından ötürü sorumlu sayılmayan bir kişiyim. Manyağım, sersemim, ne dersen de, ama bana aldırma..."

Gözlerindeki kızarıklık her zamankinden farklı. Ağlamış mı ne?

Kaçamak bakışlarla birbirlerini süzdüler.

"–İçtendi sözlerin" dedi Doktor. "Belki de haklıydın..."

"–Fark etmez..."

"Doğru,"diye yineledi içinden Doktor. "Fark etmez. Ben de bunu düşündüm dünden beri. Bekliyordum bu ölümü. Daha doğrusu ondan kopmayı. Ama ölümünü, gerçekten... bekliyor muydum? Bunu Necati benden daha iyi bilebilir mi?"

Birden Necati'nin gerçekten de ağlamış olduğunu anladı. Bu ağlayış, Nevzat'ın mezarlıktan dönerken gözlerine kadar yükselen yaşlardan, boğazını sıkan, soluğunu tıkayan acılardan ne kadar farklıydı. Necati onun, yakaladım sanıp da daha ilk gününden elinden kaçırdığı mutluluğu, her şeye karşın, belki çok daha yakından duymuş, bu yüzden de, ölümün korkunç gerçeğini daha derinden yakalamıştı yüreğinde. Oysa Nevzat, mezarlıktan dönerken, bir an için bile olsa, bu ölümden duyduğu sevincin ağırlığı altında eziliyordu şimdi. Gerçekten, Necati'nin var sandığı mutluluğu o duyamamış, beceriksizce kaçırmış mıydı elinden? Bunu düşünmek, tartışmak için vakit geçti, yine de bilmek isterdi.

Necati ile ikisi, ortaklaşa bir düş kurmuşlardı. Macide'nin, masallardaki kurtarıcı periler gibi, gizemli değneğini omuzlarına dokundurur dokundurmaz, onları bu dünyanın çirkeflerinden, tasalarından, sıkıntılarından kurtarabilecek bir gücü olabileceğini tasarlamışlardı. Necati, hep o binek taşının önündeki düşler içinde sürdürmüştü yaşantısını; Macide'yi hep o peri kızı görüntüsü içinde düşlemişti. Nevzat'sa, o kızla yatmıştı. İki yıl, o kızın, soluğunu duymuş, ten kokusunu koklamış, buğulu yeşil gözlerindeki donukluğu canlandırmak için uğraşmıştı.

On dokuz yaşındaki bir genç kızdan, o peri kızının akılüstü gücünü beklemek ne ölçüde haklıydı? Önemli olan, bir ölçüde, insanın, yanıbaşında, sırasında güvenerek sırtını verebileceği, bir zayıf anında yaslanabileceği bir insanın var olduğunu bilmenin, kendisini mutlu sayması için yeterli olup olmadığıydı. İnsanın en büyük korkusu, ölümden de büyük korkusu, yalnız kalma korkusu değil miydi? Ölümden bile, yapayalnız

ölündüğü için korkardı insan. Ölenin elinden kimse tutamazdı. Öte yandan, bir topluluk içinde, bir eğlencede bile yalnız kalınabilirdi. İnsanlar arasında, duygu, bilgi ve inanç iletişimi sorunuydu, yalnızlık. Bu iletişimin olmadığı yerde yalnız demekti insan. Nevzat'ın da, Necati'nin de, Macide'ye rastlamadan önceki yalnızlıkları, yalnızlıktan çok, yaşamanın tümünü içeren bir açlıktı. Onlara tüm mutlulukları tattırabilecek bir yaratık peşindeydiler.

Keşke, o aşınmış binek taşının önündeki rastlantıdan öteye gitmeseydi ilişkileri. O, bakışlarında insanı yaşamın daha önemli, daha yaşanmaya değer yönlerine çağıran ışıltılar var sanılan genç kızı, şimdi, keşke bu yarılanmış rakı şişesinin başında, yitirilmiş değil, ulaşılamamış bir umut olarak anımsayabilseydi. Necati'nin neden ağlamış olduğunu biliyordu. Necati'nin gözünde, binektaşı önünde rastladıkları genç kız hiç değişmemiş, hep aynı kalmıştı. Düşlerinde yaşattığı o yüce varlığı, gerçekliklerin kirine bulaştırmamıştı. Oysa Nevzat, fırtınalı yaşantısından kaçarak, ona ölümsüz mutluluklar müjdeleyen durgun bir limana sığınmak isterken, sığ, yosunlu bir koyda karaya vurmuştu.

Necati'nin yıkılmış haline acıyarak baktı:

"İkimizden hangimiz daha zavallı?" dedi içini çekerek. "Yeniden düş kurmak o kadar zor ki.."

Necati, boşalan rakı bardağını yeniden doldurmuştu. Durmadan esniyordu:

"–Belim tutulmuş. Burada sızıp kalmışım demek. Şaşılacak şey. Yaşlanıyor muyuz ne? Peki, sen neredeydin bütün gece?"

"–Remzi Beylerdeydim."

"–Aklıma da gelmedi değil. Koca budala. Niye beni aramadın?"

"–Sen beni ararsın diye düşünmüşümdür."

Omzunu silkti Necati:

"–Uyuyabildin mi bari orda? İçki içmene izin verdi mi Kadriyanım, böyle bir gecede?"

Karşılık vermek istemedi Nevzat.

"–Ben uyumuşum... Hayret... Çok da içmemiştim... Öyle bir başım ağrıyordu dün... Kepazelik. Ne zaman öldü?"

"–Dün sabah... Dokuzu geçiyordu sanırım."

"–Ben dersteydim o saatte."

Bir şey daha sormak ister gibi bakıyordu Nevzat'ın yüzüne. Karşısındakini çileden çıkarabilecek kadar dingin, fakat düşmanca bir bakıştı bu.

Kekeleyerek:

"–Ben elimden geleni yaptım," dedi. "Dış gebeliği varmış. Sağ yumurtalık patladı. Yeteri kadar kan bulabilseydik..."

Necati'nin suratında hep o aynı anlamsız kıpırtısızlık. Bu kez, elini rakı bardağına uzatmaya cesaret edemedi. Kuru ekmekten bir parça koparıp ağzına attı. Necati konuşuncaya kadar uzun uzun çiğnedi bu bir lokma ekmeği. Necati'nin bakışlarındaki düşmanca kıpırtısızlık pek değişmemişti ama, yüzüne yeniden o ılımlı, anlayışlı gevşeklik çökmüştü.

"–Peki ne yapacaksın şimdi? Oturacak mısın yine bu evde?"

"–Bilmiyorum."

"–Benim eve taşınır mısın? Eski iyi günlerde olduğu gibi?"

"–Bilmiyorum."

"–Ne bilirsin ki sen..."

Sonra bakışlarındaki düşmanca pırıltı siliniverdi.

"–Hadi, kalk, çıkıp gidelim burdan," dedi. "Ayvalık'a gideriz, istersen. İzmir'e gideriz. Burhaniye'ye, Akçay'a, gideriz bir yerlere. Burada oturmaktan iyidir."

Başını salladı:

"–Gidemem," dedi. "Bugün yarın, Macide'nin anası, yakınları gelir. Yapılacak bir yığın iş var."

"Peki, ne yapmayı düşünüyorsun?"

"–Bilmem..."

Gerçekten de ne yapacağını, ne yapması gerektiğini kestirebilmiş değildi henüz. Necati söverek, öfkeyle kalktı yerinden:

"–Şapşal sen de," dedi. "Sen ne bilirsin ki... Ne bilebilirsin ki. Gideyim de bir şeyler getireyim bari. Bu zıkkım böyle eşekçesine içilmez..."

Sandalyenin üstüne fırlatmış olduğu ceketi aldı, sırtına geçirdi, kapıdan çıkarken duraksayarak döndü, elini Nevzat'ın omzuna koyarak:

"–Bana bak," dedi. "Ben gelinceye kadar akıllı uslu oturacaksın. Pis numaralara kalkışma. İstersen zıkkımlan, istersen yat, uyu. Ama bir halt karıştırmaya kalkarsan, kötü yaparım seni... Gereksiz duygululukların..."

Sözünü tamamlamadan döndü, çıkıp gitti.

İçi bir tuhaf olmuştu Nevzat'ın. Gözleri aralık kalan kapıya takılı, bir süre baktı arkadaşının arkasından. Birbirlerini anlayabiliyorlar mıydı? Eski, iyi günlerde olduğu gibi? Dostluklarında eskiyen bir şey yoktu, ama, geçen zaman gerçekte onları başka başka kıyılara sürüklememiş miydi? İkisinden hangisi daha güçlüydü? Durmadan düş gören Necati mi, yoksa, düş görmediğini savunduğu halde, durmadan düş kırıklıklarıyla mutsuz olan Nevzat mı? Kaç kez, onu ezebileceğini düşünmüştü; o kadar zayıf, çelimsiz, kolayca yıkılabilecek bir görünüşü vardı Necati'nin... Gücü de buradaydı belki. Onu ilk gören, onunla ilk konuşan, onunla hemen alay edebileceği sanısına kapılır, sonra sırtüstü giderdi. Nevzat kaç kez denemişti bunu. Hep şimdi olduğu gibi, asıl zayıf, asıl cesaretsiz olanın kendisi olduğunu anlardı.

Bardağı yeniden rakıyla doldurdu. Eski günlere dönmeyi istemiyordu. Ama, şu anda içmekten, uyuşmaktan başka yapacak şey, çıkar yol yoktu. Olayların akışına bırakacaktı biraz da kendisini.

Tam rakıyı yudumlayacağı sırada, gözleri, tuvalet masasının ayakucunda, yerde duran, buruşturulmuş bir kâğıt tomarına ilişti. Uzanıp aldı. Derhal tanıdı kendi el yazısını. Önceki gece, Nermin'e yazdığı mektuptu bu. Ne işi vardı o mektubun bu odada?

Yığılır gibi çöktü yeniden sandalyesine. Evi gezerken, muayene odasında bulmuş olmalıydı onları Necati. Onun ne kadar meraklı bir insan olduğunu, kişisel gizlilik kavramıyla nasıl alay ettiğini iyi bilirdi. Okumamış olamazdı o mektupları. Her şeyi biliyordu demek. Az önce, bakışlarında okuduğu düşmanlığın nedenini şimdi anlıyordu. Bardağı bir dikişte içip bıraktı. Genzi yanmıştı. Gözlerinden iki sıra yaş iniyordu. Kâğıtları açtı. Üstüste karaladığı ismi gördü: Nermin. Nermin. Nermin.

"Allah cezasını versin," dedi. "Ne aptalım ben. Ya o görseydi..."

Buz gibi bir ter boşandı sırtından. "Ya o görseydi..." demişti. Ya o görseydi... Ya Macide görseydi... Oysa o ölmüştü. Göremezdi artık. Hiçbir şey göremezdi. Daha önce görmüş bile olsaydı, sonuç değişmezdi. Ama Necati görmüştü. Okumuştu hiç kuşkusuz. Her şeyi biliyordu.

Artık, istese de, her şeyi bırakıp kolayca uzaklaşamayacağını anlıyordu buradan.

Cebinde sigara kalmamıştı. Tuvalet masasının küçük çekmecesinde Macide'nin Hanımeli sigaralarından olsa gerekti. Açtı, baktı. Paket oradaydı. Telaşla yaktı bir tane. Sigara kokusu yerine, Macide'nin o tuhaf, o hafif yakıcı ağız kokusunu duydu damağında. Sigarayı fırlatıp attı.

IX

Otobüs, boğuk sesler çıkararak yokuşu tırmanıyor. Dışarda vadinin sisli, buğulu çukurluğu içinde, zeytin ağaçlarının, bodur makilerin parça parça, solmayan yeşillikleri uzanıyor. İlerde dağların boz aydınlığı...

Genç kadın, başını pencerenin camına dayamış, dalgın dalgın dışarıya bakıyor. Yol parke döşeli, taşlar yer yer çökmüş, ya da dalgalanmış. Çok yeri toprak. Karşıdan başka bir araç geldi mi, tozdan göz gözü görmüyor. Dönemeçler birbirini kovalıyor. Otobüsün motoru yorgun. İkide bir tıkanmış gibi sesi boğuklaşıyor, radyatöründen dumanlar fışkırmaya başlıyor, duruyorlar. Bir süre bekliyor şoför, sonra eline bir yumak üstüpü alıp özenle açıyor radyatörün kapağını, havaya kaynar sular fışkırıyor. Şoför yardımcısı elinde saplı bir gaz tenekesi, koşarak vadiye iniyor, sulan çamurlu akan bir derecikten tenekeyi doldurup getiriyor, radyatörün ağzına boşaltıyor. Yeniden yola koyuluyorlar. Derken yağ kaçırmaya başlıyor motor bir yerlerinden. Şoför söverek durduruyor arabayı. Motor kaputunun kapağı açılıyor. Önemli bir şey değilmiş. Contadan geliyormuş yağ. Bir iki vida sıkıştırılıyor. Bu kez de marş basmıyor. Tüm erkek yolcular iniyor aşağıya. İte kaka yürütüyorlar otobüsü. Motor çalışmaya başlıyor.

Nermin, bu otobüsün yolcusu değilmiş, olan bitenler onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi, yerinden kıpırdamadan, kaygısızca izliyor bütün bunları. Bir kez, bayır aşağı bir dönemeçten dönerlerken ansızın karşılarına odun yüklü bir kamyon çıkıveriyor. Kılpayı kurtuluyorlar çarpışmaktan. Şoför ustaca kırıyor direksiyonu, bu kez de uçuruma yuvarlanacak gibi hızla savruluyorlar. Yolcular bağrış çağrış, ayağa fırlıyor. Bir Nermin sesini çıkarmıyor. Bu yolculuğun böyle geçeceğini, böyle geçmesi gerektiğini dü-

şünüyor. Bir çeşit Tanrısal cezalandırma olarak karşılıyor başına gelen sıkıntıları. Katlanmak şöyle dursun, ne kadar çok olursa, o kadar hoşuna gidecek. İşledikleri günahlardan bağışlanmak için vücutlarını düğümlü kırbaçlarla kırbaçlattıran rahibeler gibi. Ne kadar eziyet çekerse, o kadar hafifleyecek suçu. Bir oyun oynar gibi. Ne olursa olsun, gidiyor işte. Kaçıyor. Bütün güçlükleri geride bırakarak. Bütün zorlukları, bütün sorunları, bütün çözümleri Nevzat'ın sırtına yükleyerek. Yalnızlığı onunla paylaşmaktan kaçarak.

Sabah, otobüsün kalkmasından az önce, İstasyon Caddesi'nden çarşıya doğru yürüyen adamın Nevzat olup olmadığını düşünüyor, yola çıktıklarından beri. Nevzat'ın yürüyüşünü, yüzünü görmese bile, bin kişi arasından seçer, tanır. Bir kez, Akçay'dan Edremit'e atla dönerken düşmüş, ayak bileğini incitmiş. Bu yüzden, belli belirsiz ayağını çarpık basar. O sabah, arkadan gördüğü adamın Nevzat olduğunu söyleyebilirdi rahatça. Ama, Nevzat'ın her zamanki haline hiç benzemeyen, sanki çok yaşlı, çökmüş, yorgun bir görünüşü vardı. Kaldı ki, sabahın o erken saatinde, orada ne işi olabilirdi Nevzat'ın?

Yine de, yüreği yerinde dönecekmiş gibi olmuş, elleri ayakları titremeye başlamıştı o adamı görünce. Nevzat'ın kaçışını öğrenip de, bunu önlemek için davranabileceği, yolunu kesebileceği olasılığı üzerinde farkında olmadan o kadar hayal kurmuştu ki, Nevzat'a benzettiği adamın arkasından, "Dur, gitme, ben buradayım," diye haykırmamak, dahası, yerinden fırlayıp arkasından koşmamak için güç tutmuştu kendisini.

Peki ne yapardı o adam gerçekten Nevzat olsaydı, otobüse gelip, onu aşağıya indirmeye kalkışsaydı?

İnerdi aşağıya hiç duraksamadan. Herkes ne derse, ne düşünürse düşünsün, umurunda bile olmazdı. Demek ki, gerçekte, kaçışının nedeni, her şeye karşın, Nevzat'tan beklediği, ama bulamadığı birtakım davranışlardı.... Kimi aldatıyordu yani?

Ve birden yine bir lastik patlıyor. Lastiklerin hepsi kabak. Savaş biteli çok olduğu halde, hâlâ yeterince lastik bulunmuyormuş piyasada. Öyle diyor şoför. Söylene söylene iniyor aşağıya. Yardımcısı arkadan yedek lastiği getiriyor. Yine iniyor yolcular. Şoförle yardımcısının krikoyu şasinin altına sokarak tekerleği kaldırışlarını, patlak lastiğin yerine, pat-

layandan daha eski görünüşlü yedeğini takışlarını, biraz merak, ama daha çok bıkkınlıkla izliyorlar. Tekerlek yerine takılıyor. Yine yola çıkıyorlar.

Yanındaki yaşlı adamın başı önüne düşmüş, uyukluyor. Arada sırada horluyor da. Sonra horultusuna kendisi de uyanıyor, yine uyuklamaya başlıyor. Nermin'in önünde şoförün sırtı. Arkasında durmadan bir şeyler atıştıran bir karı-koca. Sucuk kokusu midesini bulandırıyor. Sigara yakarak midesini bastırmak istiyor, yanındaki yaşlı köylü gözlerini açarak dik dik bakınca, çekiniveriyor birden, sigarasını söndürüyor. Bir yerde durup benzin alıyorlar. Yanmamış benzin kokusu sarmısak kokusundan beter, bütün otobüsün içini sarıyor.

Aslında, yine düşünmeye başlamak, bütün korkusu. Oysa, sabah erkenden, okulun hademesi Mustafa bavullarını almak için geldiğinde, bütün gece uykusuz kalmaktan yorulmuş, bitkin düşmüş bir haldeydi. Bu haliyle otobüste uyuyup kalacağını düşünerek seviniyordu. Ama bir türlü uyku tutmuyordu işte. Dışarısını seyrederken, kış ortasında bile olsa, doğanın gizemli renkliliğini izleyerek, kafasında bir türlü sonuca bağlayamadığı soruları unutmaya çalışıyordu. Oysa, tam o sırada yeniden bir lastik patlıyordu. Bu kez yedek lastik de olmadığı için, patlayan lastiği tamir etmek gerekiyordu. Yine iniyordu yolcular aşağıya. Şoförle yardımcısı, demir levyelerle çıkardıkları tekerleğin içinden kırk yeri yamalı bir iç lastik çıkanp yine kırk yeri yamalı başka bir iç lastikle değiştiriyorlar. Şoför, alnının damarları kabara kabara pompalıyor, koskoca tekerlek şişmek bilmiyor. Yolcular arasından bir adam yardım etmek istiyor, daha yirmi otuz basışta kollan kesiliveriyor. Sonunda lastik şişiyor ve yola çıkıyorlar yeniden. Edremit'ten Bursa'ya kadar, üç yüz kilometre boyunca, kim bilir, daha kaç kez lastik patlayacak, lastik değiştirecekler! Şu yiğit şoför, bütün zorlukları büyük bir gayretle yenerek yola devam etmeyi bırakıverse artık. Yorulsa, bıksa uğraşmaktan da, "Kusura bakmayın yolcular, bu hurda otobüs daha öteye gidemez. Hepinizi geri yollayacağız," deyiverse.

Birden, bütün gece boğuştuğu karabasanlardan sonra içindeki kötülüğü yenmiş, sıkıntılarından kurtulmuş gibi hafif hissetti kendisini. Acı çekmek iyiydi demek. İnsan sonradan çektiği acının bedelini kolayca alabiliyordu böylece vicdanından. Bu kadar kolaydı işte insanın kendisini avutması. Nevzat için de bu böyle olacaktı. Bir süre acı çekecekti. Sonra, o da başlayacaktı, habersiz çekip gittiği için Nermin'i suçlamaya. Sonra

sonra, bunun için açıkça söylemese bile teşekkür edecekti Nermin'e. "Ne büyük tehlike atlatmışım" diyecekti. "Ya kalsaydı? Ya onun uğruna yuvamı yıkıp, geleceğimi ayaklarının altına alsaydım?" diyecekti.

Nevzat gerçekten böyle konuşmuş gibi acılı bir sevinç doldurdu yüreğini. Ayıplanmayacağını bilse, motorun sesine uyarak bir çocuk şarkısı bile söyleyebilirdi. Ne var ki, bu kez de, dik bir bayırın başında kalıveriyor otobüs. Birinci vites dişlisi mi ne kırılmış. Herkes aşağı. Kadınlar, yaşlılar bile. Hep birden iterek bayırın başına kadar çıkarıyorlar koca otobüsü.

Başını yeniden pencereden yana çevirerek dışarısını seyretmeye başladığı zaman, az önceki neşesinin nedenini unutmuş gibi oluyor. Dağlar çamlarla kaplı. Yeşil çamlar, yeşil, koyu yeşil, zeytin yeşili, nefti, filiz yeşili, Türk yeşili, çeşit çeşit. İri, kalın gövdeli, birkaç gövdeli, dalları birbirine dolaşmış ağaçların kuzeye bakan yanlarında hafifçe kurumuş paslı-yeşil yosunlar. Kayaların üstünde solgun ölü yeşili likenler. Daha aşağılarda mora kaçan zeytin yeşilleri.

Burada güneş ışıtıyordu her yanı. Az önce geçtikleri ovada hava soğuktu. Şoför, kaçıncı kez patlayan lastiği bu kez yamamak için otobüsü durdurduğu zaman ise dolu yağıyordu.

Sağ yanındaki sırada oturan on dört-on beş yaşlarındaki, okul önlüklü, örgülü saçlı, fare suratlı kız, bir çıkın uzatarak sesleniyor:

"–Buyurmaz mısınız öğretmenim? Annem kendi eliyle yaptı."

Kızı tanımıyor. Havranlı olabilir. Çıkının içinde saç yufkasına dürüm yapılmış tulum peyniriyle kuru köfte vardı. Teşekkür ederek aldı bir dürüm. Isırdı. Tıpkı annesinin yaptığı kuruköftelere benziyordu köftenin tadı. Ne güzel. Annesinin yaptığı gibi kimse yapamaz sanırdı kuru köfteyi. O zamandan beri yüzyıllar mı geçmişti?

"Ama ne..."

Bir daha ısırdı dürümden. İstanbul'da Beykoz'daki evlerinin daracık mutfağında, küçücük bir mangalın üstüne koyduğu yuvarlak saçın üstünde, yüzü, kolları, hatta bacakları kıpkırmızı kesilmiş, mangal kömürü ateşinde sac böreği pişirirkenki haliyle annesi geldi gözlerinin önüne. Babasını ise anımsamıyordu bile. Bütün çocukluğunda, genç kızlığında, evliliğinde, dedesinin gölgesi vardı.

İçini çekti. Kaç yıl olmuştu, bu yollardan, bir yanında o zamanlar

henüz üsteğmen bile olmayan Galip, öbür yanında dedesiyle Edremit'e gelişlerinden bu yana? Sanki dün gibi. Oysa şimdi ikisi de yoktu bu dünyada. Hem de önce Galip gitmişti. Arkasından da dedesi.

Yanındaki yaşlı adamın başı önüne düşmüş, horluyordu. Bir an onu dedesine benzetir gibi oldu. Otobüs dik bir yokuşu tırmanıyor, motorun tek vurgulu sesi tıkanıyor, yaşlı adamın horultusu gitgide artan bir güçle motorun sesine eşlik ediyor.

"Zavallı dedeciğim," diye mırıldandı. "Bari ölürken başucunda olabilseydim..."

Galip'in ölümünden önce, emireri gözkulak olurdu adamcağıza. Galip'in ölümünden sonra, bir süre bir kadın tutmuştu. Doktor Nevzat ara sıra uğruyordu. İğnelerini yapan Terzi Nuri'nin kızı Adalet de, geldikçe kalırdı dedesinin yanında. O sabah da dedenin ansızın komaya girdiğini, Nermin'e de, Doktor Nevzat'a da Adalet haber vermişti. Nermin okuldan dönene kadar Nevzat yetişmişti, ama yapacak fazla bir şey yoktu, anlaşılan. Adamcağız can çekişiyordu. Nevzat, Nermin'i uzaklaştırmayı düşünmüş olmalıydı. "Buz gerekiyor," diye göndermişti onu evden. Yanında, sırtında bir kalıp buz yüklü hamalla çıkıp geldiğinde, iş işten geçmişti. Dedesinin sararmış, kalıplaşmış yüzünü, birdenbire uzamış ellerini görünce bayılacak gibi olmuştu. Oysa bu sona çoktandır kendisini alıştırmış olduğunu sanırdı. Dedesinin ölmekten, daha doğrusu ölümden neden o kadar korktuğunu anlar gibi olmuştu o zaman.

Ölüm, yaşamaktan da büyük, önemli ve kesin bir olaydı. Olay bile demek doğru değildi. Ölüm bir oluş, bir olguydu. Ölenle yaşayan kişiler arasında, yepyeni, daha önceden bilinmeyen, asla öngörülmeyen yepyeni bir ilişki başlıyordu. Dedesi için de bu böyle olmuştu. O ölünce, onun yaşamı içinde ne kadar büyük bir yeri olduğu çıkmıştı ortaya. Bu yalnız onun sessiz, kızmak nedir bilmeyen, yük olmayan, dert yanmayan bir can yoldaşı oluşundan değildi. Düşünürken utanıyordu bir parça, ama gerçekte, yaşlı ve yatalak adamın varlığı, Doktor Nevzat'ın da sık sık, vakitli vakitsiz evlerine gelmesine olanak sağlıyordu. O öldükten sonra, ikisi de anlamışlardı bunun değerini.

Zorla elde eder gibi olduğu neşesini yitirmeye başladığını hissederek yeniden dışarısını seyretmeye çalıştı. Çorak bir bölgeden geçiyorlardı şimdi.

Onu oyalayacak, avutacak bir görünümü yoktu dışarısının. Keşke uyuyabilse. Yine kötü düşler bile görecek olsa, vakit geçmiş olurdu, hiç olmazsa.

Başını yeniden otobüsün içine çevirdi. Yolcuları inceleyerek oyalanmaya çalıştı. İkide bir durup kalkarak, saatlerdir süren yolculuktan hepsi bitkin. Hepsi yorgun. Şoförün bile uyukladığı belli. Yanında, ayakta pinekleyen yardımcısı, arada sırada bir sigara yakarak tutuşturuyor şoförün ağzına. Sonra fısıl fısıl bir şeyler konuşuyorlar. Kapalı dik dönemeçleri, önüne bile bakmadan alıyor şoför. Nermin'in yanındaki adam bir uyuyup bir uyanıyor. Okul önlüklü, örgülü saçlı, fare suratlı kız, gözlerini Nermin'in üstüne dikmiş, bakıyor. Elini kirletmekten çekinmeksizin dürüm yiyişine şaşmış olmalı. Peki ama onun öğretmen olduğunu nereden biliyor? Belki bir arkadaşından.

Son dersini, ondan önceki derslerini, özel derslerini, öğrencilerini, bütün öğretmenlik yaşamını getirmeye çalıştı gözlerinin önüne. Sınıfta, öğrencileriyle başbaşa olduğu zamanlar sıkıldığını pek az anımsardı. Sıkıcı bir ders değildi onun dersi. Öğrencilerinin büyük çoğunluğu için, "gâvur müziği" diye hor görülse, önemsenmese de, bir süre sonra, onlara öğrettiği küçük şarkılar, kanonlarla, ruhlarında gizli kalmış güzellikleri sevme içgüdüsünü uyandırmayı becerirdi. Övünürdü bu becerisiyle. Onların, öğrendikleri şarkıların, kanonların, Mozart gibi, Beethoven gibi büyük bestecilerin yapıtlarından alınmış parçalar olduğunu öğrendikleri zaman düştükleri şaşkınlığa bayılırdı. Hele, "Hav hav hav, benim cici köpeğim"in böylesine bir yapıttan alınmış olduğuna hiçbiri inanmak istememişti. Ama ne önemi vardı inanıp inanmamalarının? Az önce ona dürüm içinde kuruköfte sunmuş olan şu örgülü saçlı, fare suratlı kızcağız da, bir gün, ev işi yapmaktan usanıp da, mutfağının penceresinin önünde, kendi kendine okulda öğrendiği bir marşı mırıldanarak can sıkıntısını yenmeye uğraşırken, bu marşın, Verdi'nin Aida'sından alınmış olduğunu bilmeyecekti. Varsın bilmesindi. İnsanlar bilmeden de mutlu olabilirlerdi.

Cilasız uzun tırnaklarıyla önündeki kanapenin yağlı boyasını kazımaya çalışıyordu farkında olmadan. Kaç kez denemişti Enstitüdeyken. Böyle sıkıntılı dakikalarında, Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisi'nin bitişindeki o herkesçe bilinen "Neşeye övgü" korosunun başlangıç bölümünü mırıldanmaya başladı mı, sıkıntısı dağılır, içine bilinmez bir sevincin dolduğunu sanırdı.

Alman İmparatorunu selamlamadığı, Avrupa halklarının bağımsızlığı konusunda verdiği sözü tutmayan Napolyon'a daha önce sunmuş olduğu senfonisinin adını değiştirdiği gibi nedenlerle Beethoven'i neredeyse Rus devrimcileri kadar devrimci saydığını anımsıyordu. Saraylarda, kiliselerde çalıp besteledi, yaşadı diye Bach'a, Mozar'ta bir türlü ısınamamıştı. Beethoven'i sevmek, 9'uncu Senfoni'yi mırıldanmak, ince pelür kâğıtlarına acele kopya çekilmiş Nâzım Hikmet şiirleri okumaktan başka bir eylemi olmadığı halde, okul içinde komüniste çıkmıştı adı.

Yine gözlerinin içi yanmaya başladı. Olmayacaktı bu böyle. Önündeki kanepenin arkasındaki koyu yeşil yağlı boyanın altında turuncu rengi bir başka boya katı vardı. Üstteki boya pul pul döküldükçe, alttaki turuncu boya kendisini göstermeye başlamıştı. Onun da derdi, sıkıntısı bu boya gibiydi işte. O boyayı örtmek için Beethoven bile yeterli değildi. Ne yapsa, ne etse, unutamıyordu derdini. En iyisi, inadına gitmeli sıkıntısının, acısının üstüne. İyice kanatmalı yarayı, kabuğun altında irinin birikip kangrene yol açmasını önlemeli.

Gece, uykulu, uykusuz, bütün düşündükleri, kendi kendisiyle tartışıp kararlaştırdıkları, yine aldatmacadan başka bir şey değil miydi yoksa? Otobüs kalkana dek vardığı karardan dönebileceği avuntusuyla girişmiş değil miydi bu işe? Kimden saklıyor? Yapmaya kalkıştığı şey, onu ömrü boyunca mutsuz kılabilecek çocukça bir davranış, aptalca bir yanılgıdan başka neydi? Böyle, birden verilen bir kararla, bütün geçmişi, bütün anıları, bütün yaşanmışı, beynine dağlanmış duyguları, silgiyle siler gibi çıkarıp atabilir miydi yaşamından? Azıcık gerçekçi olsa, anlardı nasıl bir çıkmaza saplandığını. Vardığı kararı sonuna kadar uygulayabilecek sinir sağlamlığı, yürek dayanıklılığı ve duygusuzluk yoktu onda. Kabul etmesi gerekti bunu. Daha başlangıçta böyle bir serüvene atılmakla yapmıştı bütün yanlışlığı. Bilmeliydi ki, mutluluk denen nesnede elde kalanla yetinmek diye bir kural yoktur.

Gözlerini yumdu. Bir yandan "Ülkümüzün ışıkları karanlıkta yol açar," diye mırıldanmakta ayak diretiyordu ama, şimdi aklı çok uzaklara, çok eskilere gitmişti.

Bu yollardan, bir yanda, şu köşede, pencere kenarında dedesi, öbür köşede, yanında, kolunu Nermin'in koltuğunun altına sokmuş uyuklayan

Galip'le ilk geçişlerini anımsıyor. Hayal meyal. Balıkesir'de trenden indiklerinde saat kaçtı? Bandırma'ya kadar vapurda deniz tuttuğu için, trende de gözlerini açamamıştı. Galip sinirliydi. Dedesi bütün aksiliklerin suçu kendisininmiş gibi ezilip büzülüyordu. Balıkesir'de otele gitmişlerdi faytonla. Otelin önünde, yüksek rütbeli bir subayın, yakasındaki kopçalardan biri bağlanmamış diye Galip'e çıkışmasını da anımsıyordu. O güzel erkeğin gözleri nasıl da dolu dolu olmuştu. Sonra, gece, otel odasında, yaylan durmadan kötü kötü gıcırdayan bir karyolada, Galip'in, kusmaktan kanı kasları yaramış gibi acıyan Nermin'i kan ter içinde sevişmeye zorlayışı.... Bütün bu anılara karşın, Balıkesir'den Edremit'e gelişlerinden hemen hemen hiçbir şey kalmamış belleğinde. Hava güneşli miydi? Yoksa yağmur mu yağıyordu? Otobüsün lastikleri hiç mi patlamamıştı? Edremit'e ne zaman gelmişlerdi? Doğru eve mi gitmişlerdi? Galiba, Remzi Bey gelmişti onları karşılamaya. İlk gece onlarda kalmışlardı. Remzi Beylerin evi kalabalıktı üstelik o gün. Macide de vardı.Remzi Beylerde kalıyordu. Başka biri daha vardı, gözlerinin önünde canlandıramıyordu bir türlü yüzünü. Galip'in sakalı uzamıştı. İlk o gece Galip'in her zaman güzel olamayabileceğini düşünmüştü. Yoksa o başka bir gece miydi? Unutmuş işte. On beş günlük evliydiler daha. Herkesin gözü üstlerindeydi. Macide'nin Galip'e âşık oluverdiğini anlamıştı. "Çocuk" demişti o zaman içinden. Sonradan olacakları nereden bilebilirdi ki...

Acaba, Galip'in dikiş öğretmeni Nazmiye ile o anlamsız, o saçma, o gereksiz ilişkisini ortaya çıkarışına kadar geçen süre içindeki yaşamına, "mutlu" deme olanağı var mıydı? Güzel bir koca. Onu çok mutlu kılmasa da rahatça oyalayan bir iş. Öyle pek dostları, arkadaşları olmasa da, sıkılmalarına vakit bırakmayan birtakım ilişkiler. Hepsinden öte, iyice yatalak oluncaya dek, dedesinin evin içinde sağladığı büyük denge, yarattığı gerginlikten uzak düzen.

İşler ne zaman bozulmaya başlamıştı? Galip'in, Nevzat, Necati, Savcı Şevket, Terzi Nuri dörtlüsüyle gitgide bunalıma dönüşen dostluğu, dedesinin oilincini büyük ölçüde yitirmesine yol açan hastalığı, Galip'in Nazmiye ile ilişki kurması... Bu arada Nevzat'ın, dedesini görmek için evlerine gelişini de unutmamak gerek. Nermin'in onunla ilk tanışışı değilse bile ilk tanıştırılışıydı galiba. Bir akşamüstü getirmişti Nevzat'ı eve Galip. Dedenin durumu iyi değildi. Kendinden geçmiş, yarı komada yatıyordu.

Oysa sarhoştu Nevzat. Güpegündüz sarhoştu. O durumda zavallı dedeciğine yararı değil zaran olur diye korkmuştu. Elinden gelse bir kaşık suda boğardı onu o gün. Çok geceler Galip'in eve gelmeyişinin, geç gelişinin, tıpkı Nevzat'ın o günkü hali gibi, sarhoş, dengesiz ve çökmüş bir yüzle eve dönüşlerinin baş sorumlusu olarak onu gördüğü için daha yakından tanımadan öfke duyuyordu Nevzat'a. Yine de acaba, daha o ilk gün...

"Ben sana göre bir erkek değilim. Korkağın, çürüğün biriyim, bırak at beni" demişti bir gün Nevzat. "Akıllıca bir davranış değil seninki..."

"Seni nasıl atarım içimden sevgili yârim? Seni sapsız bir bıçak gibi sineme sapladığımdan dolayı çıkaramıyorum sinemden –ve de çıkarmak istemiyorum zaten– onun için de dertli değilim. Neden aklıma yüreğimin hüküm geçirmesine göz yumuyorum? Bunu mu soruyorsun? Derim ki, benim bu yüreğim, sana kadar bir suskun yürekti. Diz kırar, baş eğer otururdu. Oysa mutluluğu –ya da, daha doğrusu– sevinci de, hüznü de, yani her bir organım yok olmuş gibi duyduğum hafifliği de, bitmez sandığım özlemi de, taşınmaz sandığım ağırlıklan da, en uçtaki sinirlerime kadar taşıyan yüreğimden başka neyim var? Varsın konuşsun. Bir geveze yürektir. Olsun varsın. Kafama da hükmedermiş. Sen söz konusu iken ne olur?"

Farkında olmadan yine dışansını seyretmeye koyulmuştu. Şimdi büyükçe bir ormanın içinden geçiyorlar. Yol kıvrım kıvrım ama, düzgün, fazla sarsmıyor insanı. Motorun yaşamını bitirmişe benzeyen hınltısı da düzelmiş biraz. Hızlı gidiyorlar. Eskiden, şoförün yanında oturduğu zaman, gözlerini hız göstergesinden ayıramazdı. Korktuğundan değildi. Belki de, hep belli bir bilinç düzeyinde yaşamak tasasıydı. Ama bu otobüsün hız göstergesi bozuktu. Arada bir, alışkanlıkla başını uzatıp bakıyordu. Hep sıfırda duruyordu gösterge. Belki de gerçekten de duruyorlar olduklan yerde. Belki durmadan düş görüyor. Gözlerini kapadığı zaman sağa sola sallanmasından başka gittiklerini kanıtlayan bir şey yok. Keşke doğru olsa. Gitmeyebilse. Olduğu yerde kalabilse.

Aralanndaki duygusal bağlılığın ne zaman başladığını tartışmışlardı bir gün Nevzat'la. Nevzat'a göre her şeyin başlangıcı Otuz Ağustos balosuydu. Nevzat'a açıklamak istememişti ama, aslını biliyordu o. Öyle bir günü, öyle bir olayı unutması söz konusu olamaz. Onunla başladı demiyordu ama, o zaman olan, her şeyin başlangıcı sayılabilirdi. Nevzat'ın

dedeye bakmak için ikinci gelişiydi. Uzun uzun incelemişti dedenin sağlık durumunu. İlk gelişinde farkında değilmiş gibi davrandığı halde, o kez, Nermin'e de bir sürü sorular sormuş, onun sağlığı ile de ilgilenmişti. Neden çocukları olmadığını öğrenmek istemişti. Nermin de neden evlenmediğini sormuştu ona. "Bir başkasını sorumsuzluğuma ortak edecek kadar sorumsuz değilim," gibi bir söz söylemişti Nevzat. O anda onun boynuna sarılmak geçmişti Nermin'in içinden. Tutmuştu kendisini. Utanmış mıydı bundan ötürü? Belki de.

"Aman" dedi içinden. "Ona da, kendime de yalan söyleyip duruyorum. Evet, o anda boynuna sarılmak geldi içimden. Saçını okşamak, o benim arsız işaretparmaklarımla, kaşlarını, gözlerini, ağzını, ellerini okşamak..."

Daha sonra, Otuz Ağustos balosunda Galip, Doktor Nevzat'ı masalarına çağırmıştı. Nevzat bir köşede, Savcı Şevket'le başbaşa vermiş içiyordu durmadan. Gerçekte Galip'in istediği Nevzat'ı çağırmak değil, Nermin'i bırakıp onların masasına gitmekti; farkındaydı bunun Nermin. Savcı Şevket kalkıp gitmemiş olsa, Doktor Nevzat'ın da masalarına geleceği yoktu herhalde. Çok içilmişti o akşam. Galip, Nevzat'la Nermin'in dansa kalkmaları için anlamsızca diretmişti. O gece dans etmiş olmasalar, yine de her şey başka türlü olabilir miydi? Nevzat'ın belinin üstüne basınç yapan elinin sıcaklığı o zamana kadar hiç bilmediği bir yakıcılıkla yayılmıştı vücuduna. Tatlı bir duyguydu bu. Bu duyguyu sonuna kadar tatmamak için bir neden yoktu. Bunu Nevzat da algılamıştı ve birlikte hiç bitmeyecek bir tangoyu vücutlarının sıcaklığını birbirlerine vere vere sürdürmüşlerdi.Nermin'in yüzündeki mutluluk tatlı bir kızarıklık halinde öylesine vurmuştu ki derisine, Galip'in bunu anlamaması olanaksızdı. Belki o da bir deneme yapıyordu. Kıskançlığını sınıyordu. Dostluğunu sınıyordu dostunun. Belki o da sıkılıyordu ve bir şeylerin olmasını, tek düzeli yaşantısında bir şeylerin değişmesini istiyordu. Bilinçli olmasa bile.

Üçü de biliyorlardı artık, o geceden sonra, aralarındaki, öncekı hiç söz konusu olmamış bir dengenin varlığını. Galip'i dikiş öğretmeni Nazmiye'nin kucağına atan neden de belki bu bilişte gizliydi. Oysa, bu bilinenin açıkça söylenebilmesi için kocaman bir yılın geçmesi gerekmişti. Galip'in çılgın bir koşuyla ölüme doğru gidişi, Nevzat'ın evlenmeye karar verişi ve

bütün bu süre içinde, sessiz bir bekleyiş. Sessiz. Açığa vurulmayan. Umutsuz. Gerçekliği olmayan bir düş yaşamı içinde.

Başını pencerenin köşesine yaslayarak, yine hiçbir şey düşünmemeye, az önce "Neşeye şarkı"yı mırıldanırken olduğu gibi, içten olmasa bile, yine neşelenir gibi görünmeye çabaladı. Dağınık bulutlardan sızan güneş gözlerini kamaştırıyordu. Öylece, gözleri yan aralık, sadece iyi şeyler düşünmek, güzel şeyler anımsamak, mutluluklar kurmak ne güzeldi. Bütün güzel şeyler neden çabucak silinip giderdi insanın belleğinden? Niye hep acı şeyler anımsanır?

Terzi Nuri'nin dükkânında, bir gece, sabaha kadar içtikten sonra, midesinden kan boşanarak ölen Galip'i artık, hep o sabah, hastanenin morgunda gördüğü mora yakın bir renge bürünen yüzüyle düşünecek. Ne kadar istese, o görüntüyü anımsamadan getiremeyecek kolay kolay onu gözlerinin önüne.

Galip'in hasta olduğunu biliyordu. Günden güne, çok hızlı bir biçimde zayıfladığının farkındaydı. Yine her geçen gün, onun, kendini öldürmek istercesine daha çok içmeye başladığını, bir gece Terzi Nuri'nin dükkânında, bir gece Cumhuriyet Lokantasında sabahladığını da biliyordu. Ona engel olmak elinden gelmiyordu. Kötü bir şeyler olabileceğini düşünmüyor değildi, ama, sanki bu kötü şeylerin olabileceğine inanmıyordu.

Galip öldükten epey sonra bile, onun, "bir çeşit kendini öldürme" diye kolayca nitelendirilebilecek olan davranışını, evinde mutlu olamayışına, belki de kansının kendisini aldattığını anlayıp da bunu açığa vurmayı, askerlik şerefine, erkeklik gururuna yediremeyişine verenler çoğunluktaydı. Nevzat'ın bile, hem de son olasılık üstünde dura dura, böye düşünmüş olduğunu anlamıştı. Kimse tersini düşünmemişti. Dikiş öğretmeni Nazmiye bile kendisiyle Galip arasında olup bitenlerin bu olayda bir rolü olabileceğini düşünmemişti. Nermin'in bu gerçekte önemsiz bir "füg" olarak nitelendirilebilecek serüvene bambaşka bir açıdan bakabileceği, Galip'in bunu anlayabileceği ve bu yüzden karısının sevgisini ömrünün sonuna kadar yeniden elde edemeyeceği kaygısına kapılarak ölmeyi yeğ tutmuş olabileceği, öyle herkesin kolayca benimseyebileceği bir varsayım değildi. Oysa işin doğrusu buydu. Hiçbir davranış, hiçbir çaba ve hatta ölüm, Nermin'in bu gerçeği yadsımasına yeterli olamazdı. Her şeyi unutabilir, bağışlayabilirdi, ama, Galip'in, geçici bir

bunalım sonucu bile olsa, kendisini herhangi bir kadınla aldatabilecek kadar özgür bir kişiliğe sahip olduğunu, düşünmesini bağışlayamazdı. Bu tür bir düşünüş aslında işine de geliyordu. Yoksa, bu zamansız ve biçimsiz ölümün yükünü kolay kolay taşıyamazdı sırtında.

İçini çekti.

Biraz da iyi şeyler düşünmeye çalışsa. Nedir iyi şey dediği?

Sıkıntıyla kıpırdandı yerinde. Böyle şeyleri anımsamak doğru değildi. Çıldırabilirdi o zaman insan. Her şeyi, herkesi, bütün yasaları, töreleri bir yana iterek, çiğneyip geçerek, mutluluğunu aramak için alanlara fırlayabilirdi. Oysa böyle bir davranışla elde edilebilecek mutluluğun bir andan fazla sürmeyeceğini biliyordu. Belki bir an bile sürmezdi. Nevzat'ın bu tür bir delilik karşısında nasıl davranacağını biliyor muydu bakalım?

"Ya şimdi?" dedi. "Onu ortada bırakıp kaçtığımı öğrendiği zaman ne yapacak? Nasıl düşünecek? O da benim gibi bir çılgınlık yapmak istemeyecek mi?"

İçindeki gizli umut buydu demek. Nermin kaçsın. Nevzat her şeyi bırakıp, koşsun arkasından...

"Bu ne sevgi ah!.." diye mırıldandı, hiç sevmediği bir şarkının sözlerini anımsayarak. Bu ne biçim sevgiydi ki, bir parça zorlukla, sıkıntıyla karşı karşıya kaldı diye, çekip gidiyordu, sevdiği insanı yazgısıyla başbaşa bırakarak.Yalnız onu bırakmakla yetinse iyi; onu bırakmakla iyi ettiğine de inandırmak istiyor kendisini. Daha da öte gidiyor, onsuz yaşamanın kendisi için mutlu yanları olabileceğini düşünebiliyor. Bu mu o kutsal aşk? Bu mu o, aşkı her şeyin üstünde tutmak?

"Öyle olsun" diye mırıldandı, biraz da öfkeyle. "Ben böyleyim işte. Zayıf bir kadınım. Aptalın tekiyim. Ne olmuş? Ne diye hep güçlü olduğumu savunurum?"

Gözpınarlarında irileşen yaşı kimseye belli etmemeye çalışarak sildi, çevresi oyalı küçücük mendiliyle. Oysa bu küçük mendil bile neler anımsatıyordu ona. Dedesinin öldüğü gün, Nevzat'ın cebinden peşkir gibi damalı kocaman bir mendil çıkarıp: "Bırak o küçücük mendili, ağla istediğin kadar, burnunu da sil!" diye uzatışı. Sona yine bir gün, o küçücük mendille...

Yüzü kızardı, içi bir tuhaf oldu. Bütün o karmaşık duygular, o acı

çekişler, ölümler, o kenarı oyalı küçük mendil dolusu yapışkan sıvıya indirgenebilir miydi?

Değildi öyle.

Önemli olan iki insanın, iç içe yaşamayı bilmesi, birbirlerine yaslanabilmesi, birbirlerine yaslanarak ayakta durmayı becerebilmesiydi. Başka türlü olamazdı. Olmamalıydı. Sevgiydi önemli olan. Sevgiydi. Sevgiydi. Sevgiydi.

Bütün bunlar onu üzüyor, sıkıyor, ölesiye hırpalıyor. Başına gelenler öyle kolayca dayanılabilecek şeyler değildi. Hiçbir zaman istememişti böyle olmasını. Ne Galip'in ölmesini, ne Nevzat'ın Macide'yle evlenmesini. Ama, Nevzat'ı istemişti. Onunla birlikte bulunmak bile yetiyordu ona mutlu olması için. Öyleydi de, ne diye çekip gidiyordu? Demek onu buradan uzaklaştıran, iten, daha güçlü, daha baskın nedenler vardı öyle mi? Yoksa hep, bir oyun muydu oynanan?

Yok. Gerçekten istememişti o böyle olmasını. Belki de, son gece Nevzat'ı, Macide'den ayrılmakta o kadar kararlı görmemiş olsa, telaşa kapılmazdı. Ama korkaktı işte. Kim ne derse desin. Hırslı değildi. Yaşamdan öyle çok şey beklediği yoktu. Dokunmasınlar ona. Bıraksınlar, kimseye zaran dokunmadan tatsın yaşamın mutluluğunu. Yok, kendisinden bir şey saklamıyordu. Belki onu suçlu bulacaklar çok olurdu, yaptıklarını öğrenmiş olsalar. Ama, ne yaptıysa, kimseye kötülük olsun diye yapmamıştı. Fazla bencil olmak da istememişti. Kaçması, biraz korkudansa, biraz da, başkalarına zararı dokunabilecek olayların yaratıcısı olmak istemeyişindendi. Yoksa, gerçekte hiçbir zaman suçlu hissetmiş değildi kendisini. Sevgisinin büyük ve güzel bir şey olduğuna inanıyordu. Belki bütün sevenler böyle düşünürdü. Zaten bu yüzden kimseyi kınamak geçmezdi içinden. Sevgi gerçekten büyük ve güzel bir şeydi. İnsan, duygularını boğucu örtülere sarıp öldürmemeliydi. Ne diye birtakım oyunlara başvuracaktı sanki? Yaşam o kadar kısaydı ki, sevgiyi süsleyeceğim diye, onu tatmayı geriye bırakmak budalalık olurdu. İlerde, yaşlılık günlerinde, Ronsard'ın dediği gibi, bir ocak başında, gençlik günlerinin tatlı anılarıyla avunmak varken, kaçınılan fırsatlar, o ağırdan alışlar, o bile bile aldanışlar için gözyaşı dökmenin nedeni var mıydı?

İlk günden söylemişti bunları Nevzat'a. Onu şaşırtmak, sarsmak istediği

için değil. Yine de, kadınca bir oyun oynadığı yadsınamaz. Minare böceğinin kabuğu gibi, dön baba dön, ne dese, kurtulamıyor çapraşıklıktan işte.

Oysa, o ilk gece, Nevzat'ı kapısının önünde, yarı sarhoş, gözleri kızarık, ama tutkulu, belki de, Galip'in son günlerini andıran bir acı umutsuzluk içinde gördüğü zaman, belki biraz korkmuştu ama, sevincinden deliye döndüğünü gizlemeye kalkışmamıştı. Gizli bir umut var mıydı içinde her şeye karşın? Kim bilir. Oysa, Nevzat'la Macide'nin nikâhlarından sonra, Bursa'da bir anda ikisini birden etkisine alan o sarsıcı, tutkulu heyecanın yeniden parlaması için pek bir neden kalmamıştı. Böyle bir şey için olanak da yok sanıyordu ellerinde. Oysa olmuştu işte. Nevzat, koparmamıştı ondan. Bunu için için ne kadar beklemiş olsa, yine de, onun bu pekyürekliliği gösterebileceğini umnmamıştı.

Her şey göz açıp kapayıncaya kadar olup bitmişti. Evden çıkmadan önce, Nevzat'ın, o sıralarda artık iki tarafı inmeli, konuşamaz, derdini anlatamaz durumda olan dedeyi görmek isteyişini, sonra, o yarı ölü yaşlı adamın karşısında, ikisinin de aynı anda, tuhaf bir utanç duygusuyla kapıyı kapayıp, soluk soluğa birbirlerinin kollarına atılarak, birbirlerini avutmaya çalışışlarını anımsıyor.

Nevzat o zamanlar, bir kadını aynı anda, hem etiyle hem ruhuyla birden sevmenin olasılığına inanmıyor gibiydi. Oysa, Nermin ona bunun gerçekte doğal bir şey olduğunu göstermek istiyordu. Kendisini Nevzat'a, hiçbir güçlük çıkartmadan, nazlanmadan, geciktirici oyunlara başvurmadan, kolayca bırakışından sonra, Galip'in onu dikiş öğretmeni Nazmiye ile aldattığı aynı karyolada, yan yana, çıplak ve sırtüstü yattıkları sırada, Nevzat'ın, bu birdenbire gelişen, çarçabuk sonuç veren yakınlıktan ötürü, Nermin hakkında belki de yanlış ve herhalde küçük görücü birtakım düşüncelere saplanmakta olduğunu hissederek, kadınca olduğunu yadsıyamayacağı bir kurnazlıkla, sanki suçluluk duygusu içinde olan Nevzat'ın kendisiymiş gibi, "Boşuna sitem etme kendine Nevzat" demişti; "Birbirimizi iyice anlayacak, tanıyacak kadar çok vaktimiz olmadı, ama inan ki, beni zayıf bir anımda yakalamış, beni kandırarak elde etmiş değilsin, ben de, kocasız kaldığı için erkek özlemiyle yanıp tutuşan bir kadın değilim. Seni bekliyordum. İşte geldin ve ben senin oldum. Mutluyum bundan. Bunun için sakın kendini kınama. Bu benim için belki bir zayıflık sayılabilir, olsun

varsın. Senden başka kimden gelirse gelsin, aldırış etmem beni aşağılayan sözlere."

Doğrusu, biraz da hoşlanırdı karşısındakileri şaşırtmaktan. Gazi Eğitim Enstitüsü son sınıfındayken, bir gün, yolda kendisine sarkıntılık etmeye kalkan bir delikanlıya, "Bırak da bu sözleri ben söyleyeyim, sen benden daha güzelsin kardeşim" deyivermişti de, çocuk ne yapacağını şaşırmış, Nermin'in yanındakilerse, utançtan ve korkudan ter içinde kalmışlardı. Oysa, şaşırtma amacı olsa bile, doğruydu söylediği. Çocuk güzeldi. Başkalarına göre değişik bir insan olmak hevesinden ya da arkadaşlarının sandığı gibi, solculuğun bir gereği saydığından değildi, bu tür davranışları. Ne demekti solcu olmak? Herkese, bu dünyada, sağlıklı, mutlu bir yaşama düzeni kurmak. Böyle bir düzende, insanların yaşamın bütün güzelliklerini tatmalarını önleyici yasaların, törelerin yeri olamazdı. Böyle bir düzende, insan mutsuzluğunun başlıca sorumlusu olan kalıplar, yasaklar zinciri, korkular ve cezalar pırangası kırılırdı.

Hiçbir tutku, hiçbir uğraş, sevgiyle bir arada olmadıkça çekmemişti onu. Matematikle müziği severdi en çok. Müzik öğretmeni olmuştu sonunda. Yaşamının en büyük avuntusu, en büyük dayanağıydı müzik. Belki, somut öneriler getirmeyen, her dinleyene göre, her anlatana göre, her duyuma, her konuma göre değişik heyecanlar verebilen, soyutluğu ölçüsünde, çarpıcı ve yöneltici nitelikleri bulunan bir titreşimi içerdiği için, müziği, bütün öteki sanat dallarından üstün ve güçlü bulurdu. İstediği gibi yorumlamakta özgürdü insan bir müzik parçasını. Bu özgürlük, hiçbir zaman, kötülüğü, çirkinliği, mutsuzluğu getirmezdi.

"Bir de seni böylesine sevdim, sevgili yârim" diye mırıldandı. "Seni sevdim, seninle doydum. Senin olmak kadar güzel bir şey var mıydı? Sen bana geldikten sonra nasıl gizleyebilirdim kendimi senden? Sen beni istedikten sonra, dünyada hiçbir güç alıkoyamazdı beni kendimi sana vermekten. Sevdiğim zaman, dünyanın en aptal insanı olduğumu düşünmüşümdür bazen, ama, seni sevdiğim için, dünyanın en aptal insanı bile olsam, bundan yakınmam."

Ne tuhaftı, o ilk buluşmalarında birbirlerine neler söylediklerini, neler yaptıklarını, teker teker, en küçük ayrıntısına kadar belleğinde tutacağını, hiç unutmayacağını sanırdı. Oysa, şimdi çok şey bir sis perdesi

arkasında kalmış gibi bulanık, dalgalı ve silikti. Sade, hiç durmadan konuştuğunu, bir özlem giderir gibi içinden geçenleri, susturulma korkusu içindeymişçesine telaşla, birbiri peşine anlatmaya çabaladığını anımsıyordu. Nevzat şaşkındı. Başından beri şaşkındı. Nermin sonunda sustuğunda, onun kendisine, garip, neredeyse korkutucu bir kıpırtısızlıkla baktığını fark etmişti. "Bakma bana öyle Nevzat" demişti, belki de o bakışlardaki anlamı hissederek, yeniden korkuya kapılarak, yalvarır gibi, "Bakma bana öyle" demişti.

Sonra Nevzat konuşmuştu. Onun için uzun sayılabilecek biçimde. Sözcükleri yineleyerek, tümceleri tamamlamadan, kesintisiz, tek vurgulu, Nermin'in içine işleyen bir sadelik ve içtenlikle. Sesi, Akçay'da, kıyıya yakın bir yerdeki o küçük kayalığın üstünde buluştukları zamanki gibi, kısıktı, tutkuluydu.

"Seni anlamaya çalışıyorum" demişti. "Seni hiçbir zaman olağan, her yerde eşine kolayca rastlanabilen bir yaratık olarak düşünmedim. Her şeyi, herkesi, sonsuz bir cömertlikle ve sabırla sevebileceğini düşünüyorsun. Bense, bu insanlar sevilir mi diyorum. Yok. Acımın sade. Gerekirse, acıdığım için öldürebilirim bile onları. Kaldı ki, seni tanıyıncaya kadar, sevginin yapmacık bir şey, bir özenti, süs, masa örtüsü, mobilya cilası gibi bir nesne olduğunu düşünürdüm. Gerçi senden önce tutulduğum kadınlar olmadı değil. Macide'ye de bir çeşit aşkla bağlandığımı yadsıyamam. Bu aşk, aslında, düpedüz kendime yönelen, kendimi doyurmaya yönelik bir tutkudan başka bir şey değildi. Benim sevdiğim Macide değildi. Kendi yaratığım olan, yaratma gereksinmesini duyduğum kişiydi. O kişi sen bile değilsin ve iyi ki değilsin. Çünkü, onu yaratırken kurduğum düşlerin anısını yeniden yaşamak istemem. Çünkü onun gerçekliğiyle karşılaştığımda, onu ilk kollarımın arasına aldığımda, onun o buz gibi dudaklarını ilk öptüğümde içimde yıkıldığını duyduğum hayallerin acısı çok büyük. Bu bir boşluk duygusuydu..."

Bütün bunları, tıpı tıpına böyle söylemiş miydi? Sözcükleri, tümceleri içine, bazen uzun susmalar girmişti. Bazen, ne söylediğini anlamak için bütün dikkatini toplamak zorunluğunu duymuştu. Çok kez, ne söylemek istediğini sevgi gücüyle anlayabilmişti.

Ne kadar isterdi Nevzat'la hep o ilk buluşmalarındaki gibi ko-

nuşabilmeyi. Oysa, çok kez zaman dardı. Her yeni buluşmada, bir önceki buluşmanın anıları bağlardı onları. Korkular, sıkıntılar, hastalıklar, merdivenlerdeki ayak sesleri...

"Yaşantım boyunca ilk kez, bir başkasına, yani sana, kendimden bir şeyler eklemek gereğini duymuyorum Nermin," demişti o gün Nevzat. Sen benim parçam değilsin. Benim dışımda da varsın. Güçlü olarak varsın. Bu beni şaşırtsa, korkutsa bile, bu böyle. Belki bundan seviniyorum bile. Bu benim için yeni ve aşılmaz çıkmazların ortaya çıkması demek. Bilemiyorum. Ne yapacağımı bilemiyorum. Senden farklı olarak, ben yetinemem. Bir karar vermem gerek. Bu kararı çok önceden vermeliydim. Oysa, zayıfım. Beni en çok korkutan şey, bir dörtyol ağzına gelip, gideceğim yolu saptamak zorunda kalmaktır. Ama ne olursa olsun, seninle birlikte oldukça, önüme çıkacak yolda yürüyeceğim. Elverir ki sen beni bırakma..."

Evet. Çok iyi anımsıyordu. "Beni bırakma" demişti. Tıpı tıpına böyle demişti. Oysa Nermin, işte onu bırakıp kaçıyordu. Hem de haber bile vermeksizin...

Otobüs şimdi yeni bir yokuşu tırmanıyor. Bütün o anılar, tatlı, acı, yaşanılmış, yaşanıldığı sanılmış anılar, otobüsün dönen tekerlekleriyle birlikte giderek daha gerilerde kalıyor.

Gözleri yeşilliklere takılı, yeniden onu düşünmek, anılarına gömülerek, içinde yaşadığı anı unutmak, belki de, o kadar aradığı halde bir türlü bulamadığı çözüm yolunu, anıları içinde bulabileceğini sanarak, geçmişi yeniden yaşamak istiyordu. Oysa, bayıra tırmanırken hızlanan motorun uğultusu, yanındaki yaşlı köylünün uyurken dudaklarının çıkardığı şıpırtılı ses, yeniden hayale dalmasını engelliyordu.

O ara, otobüs bir dörtyol ağzına gelerek durdu. Şoşe burada ikiye ayrılıyordu. Bursa yoluyla Balıkesir yolu burada birleşiyordu.

Bu yoldan ilk geçişini anımsadı, Macide ve Macide'nin annesiyle birlikte. Macide ile Nevzat henüz nişanlıydılar. Macide ile annesi Edremit'e, ev yerleştirmeye gelmişlerdi. Dönüşte de, ısrarla çağırmışlardı Nermin'i, yaz tatilinin geri kalan on, on beş gününü Bursa'da geçirmesi için. Macide hiçbir şeyin farkında değildi. Oysa Nermin, çeşitli, karmaşık ve boğucu duyguların etkisi altında, kıvranıp durmuştu. Yol boyunca, bugünkü gibi Nevzat'ı düşünmüştü durmadan. Macide'yle yan yana oturuyorlardı. Macide

de Nevzat'ı düşünüyordu. Ama nasıl düşünüyordu? Ne kadar farklıydı düşünceleri birbirinden, kim bilir? Macide kuşkusuzdu. Haklıydı. Gururluydu. Oysa, Nermin, çok kısa bir an için tattığı mutluluğun gerçekliğinden kuşkuluydu. Haksızlığının ezikliği içindeydi. Utanıyordu. Geleceği düşünmek bile istemiyordu. Nevzat'a görünmek istediğinin aksine, duygularını düşüncesizce açığa vuruvermiş olmaktan dolayı huzursuzdu.

"Hep aynı kısır döngü içindeyim" diye mırıldandı. "Ölünceye kadar kurtulmak yok bana. Ravel'in Bolero'su gibi. Çeşitlemeler yapsam da, tema hiç değişmiyor..."

Gülümsemeye çalıştı. Oysa, Bolero der demez yine Nevzat'la son buluşmalarını anımsayıvermişti. Gözlerini yola çevirdi. Dar ve tozlu yol bitmek bilmiyor. Bu durmadan gidiş, sanki ona kavuşmak isteyişinin acıklı bekleyişlerine benziyor. Yolun bir sonu olacak mı? Nasıl bir son? Yolun şu dönemecinde şoför direksiyonu elinden bir kaçıracak olsa, uçuruma yuvarlanıverirler ve her şey bitmiş olur. O zaman kurtulmuş olur muydu kaçtıklarından? Yok. Böyle bir son istemiyordu. Böyle bir sona "Bir türlü razı olmuyordu gönlü." Ya da tekerlekler ansızın tersine dönmeye başlasa? Yeniden ona dönse. Dönebilir mi? Peki, ya sonu? Ne olacak sonu? Oysa o sonunu bilmek istememişti hiçbir zaman. Kendisini ona bırakırken bir son düşünmemişti, bir son olsun istememişti. Düşünmüş olsaydı, başka türlü mü davranırdı? Dul bir kadın olacağına, hiç evlenmemiş bir kız olsaydı, yine öyle cömertçe bırakabilir miydi kendisini? Gerçi, Galip ile öyle olmuştu. Ama o başkaydı. Onunla bir son düşünebiliyordu. O sonu kolaylaştırmayı bile düşünmüştü.

Bir buluşmalarında Nevzat, "Seni kendime bağlamakla geleceğine engel oluyorum" demişti. "Macide'den ayrılmamı sen istemiyorsun. Benim de, kendi başıma ve gizlice böyle bir kararı uygulayabilecek gücüm yok. Olan sana oluyor. Benden ayrılmak istemiyorsun. Oysa, gençsin, yeniden evlenebilir, çocuk sahibi olabilirsin..."

"Galip'in ölümünden sonra değil evlenmek, bir erkekle bir araya gelmeyi bile düşünmemiştim" diye yanıtlamıştı bu sözü Nermin. "Bir kez evlendim. Evlenmenin ne olduğunu öğrendim. Seni seviyorum. Seninle evlenemem. Başka birisiyle evlenebilmem için senden ayrılmam, seni unutmam gerek. Bunun olasılığı yok. Benim için üzülme. Yeter ki, sen bıkıp bırakmayasın beni..."

Her şeye karşın, ilişkilerinin yasadışılığı, Nevzat'ın aklını karıştırıp durmuştu. Nermin'in buna aldırış etmeyişi onu rahatlatacağı yerde, sanki sırtına daha büyük bir sorumluluk yüklüyor, kendisini Nermin'in yerine de düşünmek zorunda sayıyordu.

"Bırak benim için düşünmeyi Nevzat" demişti. "Sen böyle üzüntülü, kaygılı tavırlar takındıkça, beni düşünerek tasalandıkça, sevindirmiş olmuyorsun ki beni. Tam tersine. Sanki sana karşı suçluluğumu ortaya koyuyorsun. Beni küçük düşürüyorsun bir bakıma. Ben senin neyinim? Sevgilinim. Metresinim. İlle bir isim koymak gerekir mi? Gerekse ne olur sanki? Bırak. Bu o kadar önemli değil. Ben senden fazla bir şey istemiyorum; beklemiyorum. Beni seviyorsun. Beni sevebildiğin sürece, bu sevgi benim için en değerli şey. İşin elverdiği zaman, fırsat bulabildiğin zaman geliyorsun beni görmeye. Daha ne isterim? Ben bu yaşamdan hoşnutum. Kendine eziyet etmen anlamsız..."

İçini çekti. Ama işte, onun kendisini bırakmasına fırsat vermeden, kendisiydi onu bırakıp kaçan. Bu kaçış, daha önce söylediklerini tümden yalanlıyordu. Onun yaşamına bir parça neşe, bir parça sıcaklık getirmekten başka isteği, başka tutkusu olmadığını söylerdi Nevzat'a. Bu, geçip giden yaşamın sonunda, pişmanlık duymadan anımsayacağı tatlı bir serüven olarak yaşayacaktı belleğinde. Doyasıya sevgiyi tatmadan köşesinde çile dolduran kuruntulu bir taze dul olarak yaşamını sürdürüp, çekilmez bir cadaloz olarak ömrünü tamamlamak istemiyordu. Nevzat ona sevgiyi tattırmıştı. Yeterdi bu ona. Başka şey istemiyordu. Sevebildiği sürece sevsin. Başka dileği yoktu Tanrı'dan.

"Yanımda olmadığın zamanlar, sanma ki, mutsuz bir sevgili rolünde, gece gündüz gözyaşı döküyorum? Ne münasebet... Sen yanımdan ayrıldığın zaman içimde yaşamak için bana daha büyük bir güç veren yepyeni bir direniş duyuyorum. Senden bana geçen bir güç bu. Sevginin gücü. Sen gittikten sonra, daha bir canlı, daha bir istekli oluyorum. Daha bir neşeyle çalışıyorum. Belki hep yanımda olsan, bu etkinin farkında olmazdık. Oysa, şimdi bunu öğrencilerim bile fark ediyor. Seninle buluştuğumuz gecelerin ertesi günü, hep soruyorlar, 'Bugün sizde bir değişiklik var, öğretmenim. Bambaşkasınız bugün öğretmenim' diyerek. Koroyu çalıştırırken daha neşeli parçalar seçiyorum. Ders dışında benden bir şeyler çalmamı istedikleri zaman hiç nazlanmıyorum. Hoşlanıyorum üstelik. Çalışmak

bana güç gelmiyor. Yaşamaktan tat alıyorum. Aşk bu işte. Daha ne isteyebilirim senden?"

Ne olurdu Nevzat da onun gibi düşünebilseydi. Üstelik, elinde daha büyük olanaklar vardı. Doktordu. Bir doktorun bütün gününü mutluluklarla doldurabilecek ne büyük serüvenleri olabilirdi günlük yaşamı boyunca.

Dinleyebilmiş olsaydı Nermin'i. Durmadan kendi kendisini irdelemekten, kendi kendisini suçlamaktan vazgeçebilseydi. Bu suçlamalar, belki kendisinin bile sandığı gibi, yalnız karısına, yalnız Nermin'e karşı duyduğu sorumluluk duygusundan ileri gelmiyordu. Belki anasını, babasını, kardeşlerini de düşünmüyordu. Toplumu düşünmek de değildi; daha da ötede, ya da daha da değişik bir sorumluluk, bir metafizik yükümlülük hissediyordu omuzlarında. Duyduğu belki de böyle bir suçluluk duygusuydu. Durmadan bir şeyler arıyordu. Yaşamasını haklı ve anlamlı kılacak nedenler arıyordu. Onu yaşama bağlayan her yeni bağ, sanki onu, gerçek amacından uzaklaştırıyordu. Nermin'e her gelişinde, hele doya doya sevgilerini tattıkları gecelerden sonra, sabaha karşı onu uğurladığı sırada, bu düşüncenin onun kafasında yeniden, daha büyük bir güçle doğduğunu fark ediyordu. Bunu ikisi de bilmezden geliyordu. Nevzat, bütün acısı, karısını aldatmış olmaktan çok, Nermin'in karşısında sorumluluğunu bilen bir erkek gibi davranamayışından ileri geliyormuş gibi, ama bunu göstermekten de kaçan bir insan bunalımı oyunu oynuyordu. Nermin de bunu anlamak istemiyor görünüyordu. Gerçek neredeydi? Evli olsalardı, gece gündüz birlikte olsalardı, aynı arayışı, aynı sıcaklığı bulabilecekler miydi? Her şey, belli düzene, kalıba sokulabilir, her türlü istek, her türlü tutku, belli koşullar içinde doyurulabilirdi, kurallara bağlanabilir, kurumlaştırılabilirdi. Sevgi öyle miydi ya? Şevginin sevgi olabilmesi, bütün bu koşullamaların dışında kalabilmesinde değil miydi?

Ama, olsun varsın. Hep bir arada olmayı istiyordu Nermin. Nevzat da istiyordu. Özellikle, evlilik kurumunu birçok mutsuzluğun temel nedeni saydıklarını birbirlerine bile durmadan yineledikleri halde. Bir şeyin doğru olması başkaydı, doğru olup olmadığına aldırış edilmeksizin, istenilir olup olmadığı başka. Yalan mıydı? Onun her zaman yanında olmasını, o boğulurcasına sıkıldığı, bir anlamda, ölümden başka hiçbir çıkar yol olmadığını sandığı anlarda, ne kadar istiyordu hem. O an, aslında, bir sesini işitmeye, onun olan bir eşyaya, unutulmuş bir eldivene, bir mendile, hatta

onun kullanıp attığı bir bez parçasına dokunmaya bile razıydı. Hemen arkasından, kendisini bencillikle suçlamalar başlıyordu. Gülünç olduğunu bile bile. Fazla şeyler istemeye hakkı olmadığını yineliyordu durmadan. Bunun bir avuntu olmadığını, tam tersine, yüreğini daha bir dağladığını bile bile. Akçay'da, denizdeki o küçük kaya parçası üstünde, Nevzat'ın onu çekinerek öptüğü gün duyduğu mutluluk bile bütün ömrü boyunca yetmeliydi ona. Evet ama, niye istediği zaman yanında değildi o? Niye, buluşabilmeleri, birtakım rastlantıların insafına kalıyordu. Yazık değil miydi?

"Bu çelişkiler beni öldürecek..." diye mırıldandı. Aslında, Edremit'te kalmak isteyişi de, kaçmak isteyişi de, bu çelişkili duygusallığın sonucu, gitgide daha karanlık bir çukura gömülmekte olduğunu fark eder gibi oluşundandı. Bir yerde, sağlam bir tutamak gerekliydi yaşamı sürdürmek için. Farkındaydı, biliyordu, Nevzat'a kavuşması için, birisini, örneğin Macide'yi öldürmesi gerekecek olsa, bunu bile yapabilirdi.

"Budalalık mı bu?" diye düşündü. "Çocukluk mu?"

Ne olurdu, birlikte olduklan zaman, akıllarından geçen her şeyi açıkça söyleyebilselerdi birbirlerine. Ama olanaksızdı. Oysa o, yorucu bir çalışma gününün akşamı, elleri üstüste yaptığı ameliyatlardan şişmiş, ağrıyan başını eğerek dalgın dalgın konuşurken, söylediklerinin gerisinde hangi mutsuzluğun gizlenmekte olduğunu öğrenmek için, nasıl titrerdi içi. Sonra, küçük bir çocuk gibi, başını Nermin'in kucağına bırakarak uzanırdı sedire. "Gözlerini kapat bakayım yavrucuğum" derdi Nermin. Gözlerini kapatırdı. "Uyu bakayım şimdi" derdi Nermin. Uyumuş gibi derin derin iç geçirirdi. O an Nevzat, gerçekten de, o kadar sahip olmak istediği çocuğuymuş gibi gelirdi Nermin'e.

Hep, ondan bir çocuğu olsa ne yapacağını düşünürdü. Ne kadar severdi o çocuğu. Nevzat'a benzer miydi? Erkek çocuklar babalarına benzer. Kız da olsa razıydı ya.... Belki o da benzerdi babasına...

Bir gün Nevzat "Benden bir çocuğun olmasını ister misin?" demişti. Nasıl istemezdi. Hem de öyle bir isterdi ki. Ama olmazdı. Olamazdı. Bunu bile bile sorması zalimlik değil miydi...

"İstemiyorum artık seni", dedi öfkeyle. "Çocuğun da senin olsun. Olur da elbet. Er geç yaparsın bir çocuk sevgili karından. Bak hem de nasıl seversin o çocuğu. Karını da seversin, o zaman..."

Kendini bıraksa, ağlayıverecek.

Sonra, Macide'nin bir haftalığına, Bursa'ya, annesinin yanına gidişi... Bütün yaşamının belki en mutlu günlerini yaşamıştı Nermin, o bir hafta boyunca. Üç gece üst üste, sabaha kadar Nermin'de yatmıştı Nevzat. Bir bütün pazar gününü baş başa geçirmişlerdi. Sevişmekten bitkin düşerek yan yana uzandıklan zaman bile daha birbirlerine doymamış olduklannı hissetmişlerdi.

Bütün bunlar gerçekten yaşanmış mıydı? Son buluşmalarını anımsıyordu yeniden. Bolero'yu ve her şeyi. Sanki bir şeylerden kaçıyor gibi bir hali vardı Nevzat'ın. Zayıftı. Sinirliydi. Her ne olursa olsun, bu kez kararını verdiğini, Macide'den ayrılacağını söylemişti.

"Mademki bırakıp kaçıyorum onu, ne diye kafamı yoruyorum?"

Öyle değildi işte. İçinde, bir önsezi olmasından korktuğu, bulanık kaygılar vardı. O, kendisini durmadan kararsız gösteren Nevzat'ın, birdenbire –şu anda ne olabileceğini kestiremediği, ama en umulmaz terslikte– kararlar verebileceğini, bu kararları uygulamaktan kaçınmayabileceğini hissediyordu. Sonu kötü biten kaba şakalara benzetiyordu şimdi, oynadıklan oyunu.

Her şeye karşın, şimdi onun yanında olabilmeyi isterdi. Onun kollarının arasında bütün bu kaygılar nasıl da silinip giderdi. Yalnızlık ne kötü şey... Nevzat bir gün onu iskambildeki sinek kızına benzetmişti. Doğruydu. İskambil kâğıdı gibi, tek başına ayakta duramazdı. Eskiden beri, farkında olmadan birilerine yaslanmıştı. Bir süre dedesi olmuştu bu. Sonra Galip. Şimdi de Nevzat.

Arkadan şoför yardımcısı haykırıyor:

"–Yemek molası, bir saat...."

Yolcular uyuşan bacaklarını oynatarak otobüsten iniyor, aşçı dükkânına doğru yürüyorlar. Az önce acıktığını hissetmişken, şimdi ağzına bir lokma bile koyamayacağını düşünüyor. Karın kasları gerilmiş. kustu kusacak. Oysa, otobüs giderken böyle değildi. Bulantısını gidermek, uyuşan bacaklarını biraz açmak için, o da iniyor, otobüsün çevresinde bir iki kez dolanıyor. Karşı tepede, sivri bir kayalığın üstünde, damında bayrak dalgalanan küçük bir jandarma karakolu var. Oradan bütün ovanın gözler

önüne serildiği kuşkusuz. Vakit olsa, bıraksalar, çıkmak isterdi o tepeye. Ama olmaz. Vakit yok. Bırakmazlar. Yanında bir erkek olsaydı, belki... Nevzat olsaydı...

Geçen anı yeniden yaşamak, yeniden yakalamak için, boşuna olduğunu bile bile ne diye çırpınmalı? Artık gitseler, beklemeseler burda. Beklemek kötü. Ne olursa olsun. Gitmek, en iyisi...

Otobüs az sonra yeniden yola çıkıyor. Gözlerini hafifçe kapatıyor. Gözkapaklarının aralığından ışıkların ve gölgelerin hızlı akışını izliyor. Motorun tek vurgulu sesi uykusunu getiriyor. Uykunun kurtarıcılığını biliyor. Evet. Zaman çabuk geçmeli. Şimdi, en zayıf olduğu an. Belki yarın iyileşecek. Bir uyuyabilse. Sonra, uyandığında... Ya uyandığında, onu her zamankinden çok sevdiğini, ondan kopamayacağını anlarsa?

"Tanrım, beni koru" diye yalvarıyor. "Dayanamam o zaman. Ben sadece onun mutlu olmasını istedim. Bu arada ben de azıcık mutlu olduysam, bunda ne suç var?"

Dışarda rüzgâr hızlanıyordu. Yanındaki yarı aralık duran pencereyi büsbütün kapatması gerek. Bugün her şeyden anlam çıkarıyor. "Edremit'teki yaşantıma benziyor bu pencere" diyor. "Biraz soluk alabiliyordum. Oysa şimdi sımsıkı kapatmalıyım onu..."

Şoförün direksiyonu tutan eli titriyor. Yol dümdüz. Bayır aşağı. "Hızlı sür şoför" demek geçiyor içinden. Eğilip kilometre göstergesine bakıyor, alışkanlıkla. Gösterge çalışmıyor. Gözlerini yumarak gidip gitmediklerini, duygularıyla saptamaya çalışıyor. Kulaklarında tekerleklerin dönerken çıkardıkları uğultu var, sade.

"Ondan şimdi ne kadar uzaktayım?" diyor. Onu içinden hiç çıkarmadığını fark ederek.

X

Necati başını masaya dayamış, uyuyordu. Kim bilir kaçıncı sızışı. Doktor Nevzat'ın gözlerine iğneler batıyor. Külçe gibi bütün vücudu, ama bilinci inadına aydınlık. Bu oda, yatak odaları. İki yıl önce –salt onu hoşnut

etmek için– Macide'yi kucağında taşıyarak girdiği bu oda, şimdi ne çabuk kılık değiştirmiş. Yatak dağınık. Perdeler düzgün çekilmemiş. Yerlerde sigara külleri. Sigara tablası tepeleme dolmuş. Odanın havası, tütün ve anason kokusuyla ağırlaşmış. Başucundaki saat de durmuş. Macide'nin başucundaki komodinin üstünde, devrilmiş bir parfüm şişesi. Çekmecesi açık.

Yavaşça yerinden kalktı, Necati'yi uyandırmamaya özenerek. Dün gece bu çekmecenin açık durduğunu anımsıyordu. Masanın çevresini dolaştı, çekmeceyi biraz daha çekti. Bir iki küpe, yüzük, birkaç mektup ve bir küçük defter. Defteri açtı. İnci gibi güzel, düzgün ve sık satırlarla yazılmış bir günce. İlk sayfaya bir göz attı. Babasının ölümünden sonra, Edremit'e, Remzi Beylerin yanına geldiği zaman tutmaya başlamış güncesini. Çocukça bir duygululukla, babasının ölümünden duyduğu acıyı anlatan satırlar. Birkaç sayfa daha çevirdi. Bir yerde Nermin'in ismine rastladı. Keman derslerinden nefret ediyormuş. Birkaç sayfa ötede, Nermin'in kocasından hayranlıkla söz eden satırlar. "Galip Ağabeye yazık. Nermin Abla çok huysuz" demiş. Elleri bir tuhaf heyecanla titreyerek, güncenin son sayfalarını karıştırdı. İki yıl önce, Edremit'e geldiği günlerde yazmış: "Kadriye Hanım teyze bu akşam yemeğe, Galip Ağabeyin arkadaşı olan doktorun geleceğini söyledi. Pek yakışıklı sayılmaz ama, doktor oluşu iyi. Yaşı benden epey büyük. Kadriyanım teyze, erkeklerin kadınlardan en az on yaş büyük olması gerek diyor. Kısmet."

Defter burada bitiyordu. Başka bir defterde sürdürmüş müydü güncesini, bilmiyordu. Bu defteri de ilk kez görüyordu. "Kısmet" diye yinelədi içinden. "Pek yakışıklı sayılmaz, ama doktor oluşu iyi."

Defteri eline alarak masaya döndü. Boğazına bir şeyler düğümlenmiş. Hakkı var mıydı bu defteri okumaya? Genç kızlığa yeni dönmüş bir kızın anılan. Küçük sırlan. Küçük gönül serüvenleri.

Elinde olmadan karıştırıyor sayfaları. Birden, dörde katlanmış bir kâğıt düşüyor defterden. Eğilip alıyor. İki beşlikten oluşan bir şiir. Mürekkebi biraz solmuş, ama hemen tanıyor Necati'nin yazısını. Üzerinde tarih var. Nevzat'ın, Macide'yle nişanlandığı günün tarihi.

"Suların ilk çekildiği gün, oradaydım.

Sendin denizden çıkıp kumlara saklanan...

Bendim sevgiyi yokluktan çıkarıp sana veren..."

Bu şiiri anımsıyor. Yüzünde buruk bir gülümseme. Necati hafif hafif horluyor. Gözlerinin altı çökmüş.

***

Olan olmuştu artık. Remzi Bey söylevini söylemiş, altın suyuna batırılmış bir makasla iki alyansı bağlayan kırmızı kurdeleyi kesmişti.

"Bu iş burada biter" diyordu içinden. "Artık geri dönemezsin. Sıkı dur. Dayan."

Herkesin gözü, üstünde. Böyle törenlerde bulunduğu zaman, başta nişanlılar ya da evliler olmak üzere, herkesle nasıl alay ettiğini anımsıyordu. Gerçekte, şimdi de pek farklı düşünmüyordu. Yine herkesle alay ediyor, herkesi gülünç buluyordu. Şu, kısa boylu, kederli yüzlü kadına bundan böyle "anne" demesi gerekti. Kadının arkasında, elleri pantolonunun cep-lerinde, çevresini azarlayan bakışlarla süzüp duran adam da kayınbiraderi.

Halinden anlayan kimse yok. Kendi anası, bir koca koltuğa gömülmüş, sigarasını tüttürüp duruyor. Bir gün bir kötü karıya, ne idüğü bilinmez bir hastabakıcıya kapılıp gideceğinden korktuğu oğlunun iyi bir aile kızıyla evlenmeye karar verişinden ne kadar mutlu olsa da, içinde yine de bir eziklik duymaması olanaksız. Babası, pek süklüm püklüm bugün. Remzi Beyle bir şeyler konuşuyor.

Yardım istercesine bakınıyor sağa sola. Bir kargaşalıktır gidiyor. Necati, tuhaf, düş görür tavırlarla bir köşeye sinmiş. Tanımadığı bir sürü kadın, erkek, çocuk dolanıp duruyor orta yerde. Macide durmadan ayak değiştiriyor. Kalabalık içinde, yalnız, kaynanasının yanında duran Nermin Hanımın bütün bu olup biten şeylerin gülünçlüğünü seziyormuş gibi bir hali var.

Nişan yüzüklerinin Bursa'da, Macidelerin evinde takılmasının kararlaştırıldığı günden beri, sürekli bir hareket içinde geçmişti günleri. Ufak tefek bir yığın iş çıkmıştı yapılacak. O kadar ki, gece yatağına yattığı zaman, yorgunluktan düşünecek hali kalmamış oluyordu. Macide'nin annesi, nişanla nikâhın arasının uzamamasında ısrarlıydı. Bunu Nevzat da istiyordu. Bu yüzden, nikâh işlemlerine de başlanılmıştı.

Birden, Nermin Hanımın bakışlarının üzerine çevrilmiş olduğunu hissetti. Galip'in sağlığında, ilk tanıştıkları gün de genç kadının böyle sorgulu, belki de karşısındakini tedirgin edici bakışlarıyla karşılaşmış ve sı-

kılmıştı. Güzel bir kadın mıydı? Belki. Yumuşak çizgili düzgün bir vücudu vardı. Sert çizgileri belli olmayan, oval ve aydınlık yüzünde, gözleri iri ve parlak, ışıl ışıl yanıyordu. Dalgalı kumral saçları omuzlarına dökülüyordu. Sırtında iki parça, süssüz fakat iyi dikilmiş, uzun etekli bir giysi vardı. Güzel miydi? Güzeldi galiba. Daha çok, zeki bakışlarının yüzüne verdiği aydınlıkla, çekici, belki biraz da korkutucu bir güzellikti bu.

Tam o sırada bir el omzuna dokunarak dalgınlığından uyandırmıştı onu. Remzi Bey:

"–Hadi çocuklar, bahçeye çıkalım. Fotoğrafçı geldi, resim çekilecek..." diyordu.

Bahçe kalabalık. Hısımlar, akrabalar, komşular. Gözleri anasına ilişiyor. Kadıncağız bir köşede tek başına kalakalmış. Bu kadar kalabalık içinde, Nevzat'ın ailesinden anasıyla babasından başka kimse yok. Arkadaş olarak da bir Necati.

Macide'nin elinden tutarak anasının yanına götürüyor. Sitemli bir durgunluk var anasında. Oğlunun nişanlısının elinden tutarak yanına getirmesi bile durgunluğunu gidermiyor. Oysa, baba hoşnut halinden. Bir iki kadeh içince, hiçbir şey umurunda olmaz.

Fotoğrafçı uzun uzun ayarlıyor makinesinin objektifini. İçerde, salonda, Macide'nin arkadaşları dans ediyorlar. Gramofon eski. Plaklar alabildiğine eski. Sesler cırlak. Gramofonun kurgusu çabucak tükendiği için, biri yetişip kolu çevirinceye kadar, cırlak seslerin yerini, ağır, kalın, yayvan sesler alıyor. Sonra ses, bu kez birden hızlanıyor, dans edenler adımlarını şaşırıyorlar. Yüzünü, ünlü bir Fransız ressamının duvar afişlerindeki sokak kadınları gibi alabildiğine boyamış yaşlıca bir kadın, plaktaki sese, nezleli kısık sesiyle eşlik ediyor.

Fotoğrafçı:

"–Elinizi nişanlınızın omzuna koyun Doktor Bey" diyor. "Hanımanne, sen de şöyle biraz daha sokul gelinine.."

Anası, babası, kaynanası, kayınbiraderi, bir yığın tanıdığı, tanımadığı insan. Bir Necati yok ortalıkta. Mutfakta kafa çekiyor olmalı.

"–Elinizi" diye yineliyor fotoğrafçı. "Gelin Hanımın omzuna koyun..."

Eli ilk kez değiyor Macide'nin omzuna. Saçlarına. Yumuşak mı, değil mi, fark edemiyor. Parmakları ilk kez ensesine değiyor, sıcak mı, değil mi, anlayamıyor. Gözlerini görmek istiyor, ama o gözlerini objektife dikmiş, tam karşıdan gelen güneşten gözleri kamaşmış, yine de dimdik bakmakta diretiyor. Büyük bir önem verdiği belli bu işe. Bu ânı bütün ayrıntılarıyla, olması gerektiği gibi yaşamak istediği belli.

Ansızın, bir çift inatçı gözün kendisini ısrarla gözlediğini hissediyor ensesinde. Başını çevirip bakıyor. Arkada, kalabalıktan sıyrılmış, tek başına duran Nermin Hanımın bakışlarıyla karşılaşıyor. Alay mı ediyor? Böyle bir durumda insanlarla alay etmek kolay. Ya kendisi ne yapmış?

İçi bir tuhaf. Huzursuz. Bir Otuz Ağustos balosunda onunla dans edişlerini anımsıyor. Bu kadında onu korkutan bir şey var.

Bu kez, yalnız Macide'nin ailesiyle birlikte resim çekilecek. Bundan sonra "anne" demesi gereken kadınla ilk karşılaşışında, aralarında gerçek bir yakınlığın kurulamayacağını sezmişti oysa. Kayınbiraderiyle de. Adam, tam bir çiftlik ağası. Nevzat'ın, Macide'yle evlendikten sonra işlerine karışmasından korkuyor olmalı.

Nermin Hanım, geride, tek başına duruyor. Hep o tuhaf gülümseme var dudaklarında. Belki sandığı gibi alaycı değil. Küçümser değil. Ne olduğunu kestiremediği bir hüzünlü bakış.

Kayınbiraderi, Macide'nin solunda, fotoğrafçının ricalarına aldırmadan dimdik duruyor. Elleri arkasında.

Nevzat'ın Macide'de ilk gözüne çarpan özellik, bakışlarının çarpıcılığı idi. Gerçekte bütün ailede vardı bu çarpıcılık. Ama, değişik anlamlı çarpıcılıklardı bunlar. Macide'nin ağabeysinin gözlerinde korkunç bir acımasızlık okunuyordu. Yırtıcılık bile denebilirdi buna. Kardeşinin Nevzat'a verilmesine bir o karşı çıkmış. Okumamış. Bütün yaşamı çiftlikte geçermiş. İyice ezilmiş, çökmüş bir karısı var. Biri askerliğini yapan iki oğlu da babaları gibi, hoyrat tavırlı, üstelik çirkin gülüşlü çocuklar. Onlar da okumamış. Onlar da hep kızgın bakışlarla süzüyorlar eniştelerini ve ellerinden kaçırdıkları halalarını.

Resimler birbirini kovalıyor. Remzi Beylerle, öteki hısım ve akrabalarla, en sonunda Nermin Hanımla çekilen poz poz resimler. Macide'yle Nevzat hep ortada. Kâh el ele, kâh kol kola, başları birbirine

değecek gibi yakın, gözleri objektifte birbirlerini bulmak ister gibi, dalgın... Macide'nin kucağında inci çiçeklerinden bir buket. Açık mavi, kloş etekli, kısa kollu bir giysi var sırtında. Uzun saçlarını omuzlarına koyuvermiş. Çevredeki kızlann hepsinden güzel. Hepsinden daha güzel giyimli.

Aklından geçenler dalgın bir gülümseme biçiminde yüzüne yansımış olmalıydı o an. Birden yine Nermin Hanımla göz göze geliyorlar. Bu kez acımasız ve küçümser bir kıvrım belirmiş genç kadının dudaklarında:

"–Macide çok güzel, bugün..."

"–Öyle... Çok güzel gerçekten..."

"–Onu çok mu seviyorsunuz?"

"–Niçin soruyorsunuz? Olağan değil mi bu?"

Macide arkadaşlarıyla birlikte salona doğru uzaklaşıyor. Büfe açılmış. Bahçedeki kalabalık salonu doluşturuyor telaşla. Büfe zengin. Bir kuş sütü eksik, ama alkollü içki yok. İçerde, mutfaktaki dolapta saklı içki şişeleri.

"–Bakıyorum, kimsenin size aldırdığı yok" diyor Nermin Hanım. "Bu törenin en önemli kişisi sizsiniz oysa.."

"–Görünüşe bakılırsa öyle değil. Ben olmasam herkes daha iyi eğlenecek galiba..."

"–Sıkıntılı bir iş değil mi?"

İçinden acımasızca vurmak geçiyor kadına: "Sizin başınızdan daha önce geçtiği için benden iyi bilirsiniz" demek istiyor, susuyor. Gerçekte, onun yanında duyduğu huzursuzluk artıyor giderek.

"–Darısı başınıza" demekle yetiniyor.

"–Yo..." diyor Nermin Hanım. "Bir daha denemek istemem. Hem benden söz etmesek?"

Sanki, Nevzat'ın hissettiği huzursuzluğu genç kadın da hissediyor; yine de, bırakmıyor Nevzat'ı.

"–Acele etmeyin, "diyor. "Baksanıza büfenin önü ne kadar kalabalık. Kimsenin sizi aradığı yok. Yoksa benimle konuştuğunuz için sizi azarlarlar diye mi korkuyorsunuz? Ben Macide'nin akrabasıyım. Öğretmeni ve arkadaşıyım."

Ne yapacağını kestiremiyor Nevzat. İçinde tuhaf bir korku. Kaçmak

istiyor. Edremit'te, yatalak dedeyi muayene etmeye gittiği gün, bir an içinden geçen o dayanılmaz isteği anımsıyor. Tam belinin ortasında duyduğu o ağrıya benzer dolgunluk.

"–Macide benden hiçbir şey gizlemez," diyor Nermin. "İyi kızdır. Saftır. İyi ev kadınıdır. Siz de biliyorsunuz herhalde bu taraflarını. Yine de dikkatli olun derim size..."

"–Ne demek istiyorsunuz? Niye dikkatli olacak mışım?"

"–Yok canım. Öyle telaşlanmayın hemen. Sadece çok genç olduğunu anımsatmak istedim size. Sizi biraz tanıdığımı söyleyebilirim, Galip'ten ötürü. Macide, sizin kendisine âşık olduğunuzu anlattı bana. Yok, kızmayın. Hiçbir kötülük yok bunda. İlginç bir insansınız. Ne tuhaf... Sizin gibi bir adamın tutup da.... Sahi, size de tuhaf gelmiyor mu bütün bunlar?"

Ciddi miydi, şaka mı yapmak istiyordu, belli değildi pek. Güldü elinde olmadan. İlk olarak doğruyu söyleyen biri çıkıyordu karşısına. Doğruydu elbet. Nevzat gibi, başından bir sürü serüven geçmiş, yaşamaktan yorulmuş br insanın tutup Macide gibi, yaşam hakkında hiçbir bilgisi olmayan bir kızla evlenmeye kalkması akıllı işi sayılır mıydı? Sonra, genç kadının hiç de şaka etmeyi düşünmediğini anlar gibi oldu. Pırıltılı gözlerini üzerine dikişinde küçümseme değil, şaşkınlık vardı.

"–Ben de aynı duyguları yaşadım" diye sürdürüyordu sözünü genç kadın. "Bir bakıma Macide'den farksızdı Galip, onunla evlenmeyi kabul ettiğim zaman. Bunun için size hak veriyorum. Ben sürdüremedim. Siz erkeksiniz. Daha başarılı olabilirsiniz. Hem, gerçekten iyi kızdır Macide. Göründüğü kadar yumuşak başlı değilse bile... Ondan, verebileceğinden fazlasını beklemezseniz, beklememek akıllılığını gösterebilirseniz, dingin ve sağlam bir yuva kurabilirsiniz. Aradığınız buysa tabii... Akıllı bir kızdır sonra, Macide... Gerçi keman çalmasını bir türlü öğretemedim ama, suç onda değil. Alaturka şarkılar çalmaktan verdiğim ödevleri yapmaya vakit bulamıyordu. Kötülemek için söylemiyorum bunlan. Dediğim gibi, çok genç henüz. Belki biraz zorluk çekeceksiniz, ama kim bilir, belki de sizin istediğiniz budur..."

"–Peki siz? Siz niçin mutlu olamadınız Galip'le?"

"–Bana bu soruyu er geç soracağınızı biliyordum. Bekliyordum da diyebilirim. Olmadı işte. Ben de kendimce bir şeyler anıyordum. Şimdi onu suçlayamam. Kendimi suçlamak da işime gelmez. Yeterince acı çektim."

"–Peki, yeniden evlenmeyi düşünmüyor musunuz?"

"–Yoo... Böylesi iyi. Artık evde kalma korkum da yok. Hanım hanımcık oturuyorum. Bir gün ben de bulurum belki aradığımı. Olmaz mı dersiniz? İnsan kendi başına da mutlu olmak için yeterli nedenler bulabilir. Yanılıyor muyum yoksa? Beni çok mu iyimser buluyorsunuz?"

Nevzat, genç kadınla aralarında kendiliğinden doğan yakınlık ve anlaşmadan kaygı duyarak gülümsedi. Bir karşılık vermek gereğini duymadı. Bir süre öyle, yan yana, konuşmadan durdular bahçenin orta yerinde. Sonra yine konuşmadan içeri girdiler. Macide, bir köşede Necati'yle konuşuyordu. Daha doğrusu Necati konuşuyor, Macide dalgın dalgın onu dinliyordu. Nevzat, yavaşça yanlarına sokuldu. Necati şiir okuyordu Macide'ye:

"Suların ilk çekildiği gün, oradaydım.

Sendin denizden çıkıp kumlara saklanan..."

***

Kâğıdı buruşturarak komodinin üstündeki tablaya doğru fırlattı:

"–Bunu ona verdiğini bilmiyordum..."

Necati, kadehinden bir yudum daha alarak, uykulu gözlerle bakıyor Doktor Nevzat'a:

"–Ben de sakladığını bilmiyordum. Gülünç bir şey..."

Aynı anda gözleri, komodinin üstünde, gümüş bir çerçeve içinde, nişan günü, Macide'nin Nevzat'la çekilmiş olan fotoğrafına takılıyor. İlk olarak, o anda, genç kızın gözlerinde anlatılmaz bir hüznün izlerini görür gibi oluyor. Belki de kimsenin fark etmediği bir gerçeği yakaladığını sanıyor:

"–Biz, hepimiz, Macide'nin, senin gibi bir koca bulduğu için mutlu olması gerektiğine kendimizi öylesine inandırmıştık ki... Oysa, bu doğru olmayabilirdi..."

Bambaşka bir gerçek olabilirdi. Niçin olmasın?

"Siz kocanızı sevmiyorsunuz, bunu biliyorum artık. Benden saklamayın," demişti ona. Macide'nin iri iri açılmıştı gözleri:

"Susun! Böyle konuşmayın! Böyle konuşmak günah!" diye haykırmıştı.

Kadehini başına dikti. Donuk, anlamsız gözlerle bakıp duruyordu Nevzat, yüzüne.

***

Büfe kısa zamanda talana uğradı. Akraba kızlan, komşu kızlar, durmadan yeni yeni tabaklar taşıyorlardı mutfaktan. Necati, Nevzat'ın yaklaştığını görünce, şiirini yarıda kesti, hüzünlü bir tavır takınarak yavaşça uzaklaştı Macide'nin yanından.

Nermin Hanımla bahçedeki konuşmasından sonra, nişanlısına karşı duygularından kuşkuya düşmüş gibi, onu yanından ayırmak istemiyordu şimdi Doktor Nevzat. Kolundan tutarak yavaşça bir köşeye çekti. Meraklı bakışlardan canı sıkılsa bile, ona sevgisini belirleyecek sözler söylemek istiyordu. "Seni çok seviyorum Macide" diye fısıldadı genç kızın kulağına. "Herkesin ortasında, kucaklamak istiyorum seni. Bir yalnız kalabilseydik..." Bir yandan da ellerini okşuyordu hafif hafif. Hayır, yanılmış değildi. Onu yalnız bir duygu coşkunluğu içinde değil, bir erkeğin bir kadını sevebileceği biçimde de sevdiğini içinde uyanan istekten daha iyi hiçbir şey kanıtlayamazdı. Yalnız güzel bir çocuk, tılsımlı bir çift bakış değildi Macide. Onda cinsel istekler uyandırabilen, parlak teni, çekici, ıslak dudaklarıyla, albenili, çağırıcı bir kadındı da. Dayanamadı, kaşla göz arasında, çenesinin küçük çukuruna bir öpücük konduruverdi.

"–Ne yapıyorsunuz, çıldırdınız mı?" diye haykırarak geri sıçradı Macide. Gözleri şaşkınlıktan iri iri açılmış.

"–Ne var bunda? Nişanlım değil misin?"

"–Ama burada olmaz ki... Uslu uslu duracağınıza söz verin. Yoksa kaçarım yanınızdan..."

"–Ama ben seni seviyorum..."

"–Ben de seni seviyorum ama..."

Titriyordu sevincinden Doktor Nevzat. İlk kez "sen" demişti Macide.

"Sen" demekle yetinmemiş, "Seni seviyorum" demişti. Demek doğruydu. Gerçekti bütün olanlar. Bu, yanıbaşındaki, açık mavi giysileri içinde gökten inmiş bir meleği andıran genç kız, onun yaşantısına karışmıştı. Şimdi nişanlısıydı. Bir süre sonra, karısı olacaktı. Hiç ayrılmayacaklardı birbirlerinden. Gece gündüz. Aynı yatağı paylaşacaklardı. "Karım" diyecekti ona. Ellerini okşayacak, saçlarını koklayacak, bağrına basacak...

İyi ama, nasıl olmuştu bu? Bir ay öncesine kadar hiç tanımadığı bir yaratık, nasıl olmuştu da girebilmişti böylesine köklü bir biçimde onun sımsıkı kapalı yaşamının içine bu kadar çabuk?

Kulakları kızarıyordu. Bu kez fazla aranmadı. Macide'nin "Uslu duracağınıza söz verin" deyişindeki işveli utangaçlığı Nermin Hanımdan başka kim fark edebilirdi? Yine göz göze geldiler. Tuhaf bir suç ortaklığı duygusu içinde, aynı anda başlarını çevirdiler. Sanki bir oyun oynanıyordu. Bütün bu olanların bir şaka, bir oyun olduğunu anlatacaklardı birazdan ortaya çıkıp, konuklara. Herkes gülecekti kahkahayla bu neşeli eğlenceye...

Salonda gençler dans ediyordu. Macide parmaklarının ucuyla tempo tutuyordu. Nevzat'ın dans sevmemek gibi bir özürü yoktu. Belki, herkesin gözü üzerindeyken dans etmek hoş olmazdı ama, kaçınılmaz bir şeydi bu. Gramofonda eski bir rumba.

Elinden tutup ortaya çekti Macide'yi. Dans edenler hemen yer açtılar. Tam o sırada plak bitti. "İyi ki bitti" dedi içinden Nevzat. "Şöyle her zaman geçerli bir müzik bulsak bari... İlk dansımız olacağına göre, kolayca unutmayacağım bir şey..."

Yine el ele tutuşarak gittiler gramofonun başına. Gramofon yuvarlak bir masanın üstündeydi. Bir kısmı konu komşudan derlenmiş bir yığın plak.İçlerinde alaturka şarkılar da vardı. Nevzat plakları karıştırırken, ismini bildiği tek plak eline geçince sevindi. Edremit'te, istasyonun bitişiğindeki gazinoda, sabah akşam durmadan çalınan parça: Jaluzi... Nermin Hanım da masanın başındaydı. Plağı koyması için Nermin Hanıma uzattı:

"–Siz de sever misiniz?"

Gülümsemiyor bile genç kadın. Plağı alıp gramofonun başındaki çocuğa veriyor.

Sesini çıkarmıyor Macide. Kalın, nezleli bir kadın sesi "Jaluzi" diye haykırıyor. Sıcak bir vücut var şimdi kollarının arasında. İzmir barlarındaki

konsomatrisler gibi sokulmuyor gerçi, ama belli belirsiz titeyişi, daha etkili. Kendine doğru çekmek isteyince, direniyor. Daha kan-koca olmadıklarını mı söylemek istiyor, yoksa dans etmenin, kendi başına yeteri kadar önemli bir iş olduğu kanısında da ondan mı? Adımları dikkatli, ölçülü, kıvrak. İyi dans ettiği söylenebilir. Ne var ki, kız kıza dans ederlerken kavalye rolünü oynadığı belli, kollarını gerişinden.

Onunla dans etmek isterken, az önce, çenesine bir öpücük kondurduğu zaman aralarında doğar gibi olduğunu sandığı yakınlığı yeniden bulacağını umuyordu. Oysa, kollarının arasındaki kızın, içtenlikten çok, bir çeşit hesaplı direnişle kendisinden uzak durmaya çabaladığını hissediyordu. Bu kızla tanıştığı günden beri hep onu şaşırtmak istediği halde, hayal kırıklığına uğrayanın hep kendisi olduğunu itiraf etmeliydi. Bu taşralı kızın çok daha kolay bir yaratık olacağını düşünmüştü; ondandı şaşkınlığı. Karşısına daha saf, daha toy biri çıkmış olsaydı, daha mı hoşnut olacaktı? Kollarının çemberinden kendisini kurtarmak için direnişinde, kenar mahalle kızlarının çok bilmişliği yok muydu?

Necati, Nermin Hanımla dans ediyordu. İlk kez görüyordu Necati'yi dans ederken. Sinsi sinsi Nevzat'ı çekiştiriyor olmalıydı. İkide bir, yüzündeki o sivri alaycılığı ile, dönüp Nevzat'la Macide'ye bakıyor, sonra yine Nermin Hanıma bir şeyler anlatıyor. Oysa Nermin Hanım, dinlemiyor. Bakışlarında bir çeşit hüzün, bir dalgınlık var.

Bu kadın korkutuyordu Doktor Nevzat'ı. Daha başından beri. O Otuz Ağustos balosunda dansa kalktıkları zaman, bir elektrik çarpması gibi vücudunu saran heyecanı unutması olanaksız. En yakın dostlarından birinin karısıydı. Bu acı gerçeği Nermin Hanımın hesaba katmaması olanaksızdı. O iki üç dakikalık yakınlık sırasında, gerçekte Nevzat arkadaşını, Nermin kocasını aldatmaktaydı. Farkındaydılar bunun ve işin kötüsü, bunun böyle olduğunu anlamaktan bir çeşit tat aldıklarının da farkındaydılar.

Şimde de, ayrı ayrı kişilerle dans ettikleri halde, Nevzat, yine aynı ortak suçluluk duygusunun tadını tatmakta olduklan duygusuna kapılıyordu. Nevzat nişanlısını aldatmaktaydı. Nermin, arkadaşını. Bu neden böyleydi, gerçekten böyle miydi, bir yanıt vermekten kaçıyordu kendi kendisine. Tuhaf bir kadındı Nermin. Daha önce bildiği, tanıdığı kadınlardan bambaşka bir yaradılışı vardı. Çok eskiden, daha ortaokul

öğrencisiyken tanıdığı ve âşık olduğu bir kadını anımsatıyordu ona. O kadının yanında da tıpkı böyle, kendisini horoz şekeriyle aldatılmış bir çocuk gibi hissederdi.

Bu kadınla keşke hiç karşılaşmamış olsaydı.

Macide başını kaldırmış, gözlerini, gözlerinin içine dikmiş şaşkınca bakıyordu. Aklından geçenleri anlamış olabilir miydi? Hayır. Dans etmekten başka bir şey düşündüğü yoktu. Bir ara tempoyu kaçırdığı için şaşırmış olsa gerek. Belki de kızmıştır. Belki de, filmlerde gördüğü gibi, eğilip kulağına aşk sözleri söylemesini bekliyordur, Nevzat'ın.

Duraksadı. Ne çabuk küçümsemeye başlamıştı onu? Nermin'in etkisiydi bu. Gülümsemeye çalıştı. Macide'nin yüzü yakınında. Pürüzsüz genç cildi okşanmalara hazır. Dudaklar. Üstündeki ince, belli belirsiz çizgilerle şehvet verici kabanklıkları anımsatan dudaklar. Öpülesi. Ufacık, hafif tombul kulak memeleri. Küçük küçük, ısınlası.

Yeniden heyecanlandığını hissetti. Başını genç kızın saçlarına yapıştırdı, kulağına eğilerek:

"–Yalnız kalamaz mıyız, biraz?" diye fısıldadı. "Sana söyleyeceklerim vardı. Sıkıldım bu kalabalıktan."

"–Nasıl olur ama Nevzat'cığım? Annem ne der? Ya konuklar?"

Bu "Nevzat'cığım" deyişindeki yapmacık, zorlama içtenlik... Kim öğretir bu saçmalıkları genç kızlara? Farkında olmadan sinirlendiğini hissediyor:

"–Ne olurmuş? Nişanlım değil misin? Bugüne kadar bekledim. Ama iki dakika başbaşa kalmak da hakkımız değil mi?"

"–Olmaz Nevzat. Yapma. Şimdi olmaz. Hadi dans edelim..."

Bileğinden tutarak kenara çekmeye uğraştı onu, boşuna. Kimse farkında olmasın diye fazla zorlayamadı. Plak bitene kadar aralarında sessiz bir tartışma, daha doğrusu el didişmesi sürüp gitti. Gerçekte, Macide'nin direnişinin çekingenliğinden, utangaçlığından geldiğine kendini inandırabilse neyseydi ama, sorunun bu olmadığını biliyordu. Hep hesaplı, bilinçli, önceden saptanmış davranışlardı bunlar. Erkeklere fazla yüz vermemesi gerektiğini öğretmişlerdi ona. Nikâh defterine imza atana dek, şu şeyleri yapmaması, yaptırmaması gerektiğini söylemişlerdi.

Dans bitince, gözleriyle Necati'yi aradı. Yine aynı ağlamaklı sarılık yüzüne sıvaşmış, yalnız başına bir köşeye çekilmiş, votkasını yudumluyordu. Onunla tanıştıklarından beri ilk kez, arkadaşına karşı bir acıma duydu içinde. Şevket'in delirmesinden, Galip'in ölmesinden önce, ne güzel bir arkadaş çemberleri vardı. Şimdi sıra Nevzat'a gelmişti. O da çıkıyordu çemberin dışına. Çemberin içinde Necati tek başına kalıyordu. Terzi Nuri vardı, belki Adalet bile vardı çemberin içinde, ama, onlar aynı soydan sayılmazlardı. Necati'nin hüznünün nedenini anlıyordu. Savcı Şevket'i yitirdikleri zaman o da hissetmişti bunu. Hele Galip'in ölüsüyle kucak kucağa uyandığı sabah, o ölümden öte, hepsinin teker teker ölümünü haber veren bir korkuyla sıkışmıştı yüreği. Şimdi sıra kendisindeydi. Necati yalnız kalıyordu. Bir çocuk tekerlemesindeki gibi.

Macide'yi bırakarak Necati'ye doğru yürüdü:

"–Ne o," dedi. "Nermin Hanım seni aptallaştırmış bakıyorum. Demin size bakarken aklıma parlak bir fikir geldi. Güzel kadın. Akıllı ve zeki. Gel onu da sana alalım. Seni anlayabilir."

Kaşları çatıldı Necati'nin:

"–Beni anlayabilir, öyle mi?" dedi. "Ne demek anlamak? Allah senin gibi bütün akıllı geçinenlerin cezasını versin. Sana bir gün inanacak olduydum, arkası cılk çıktı. Ben başkalarının zekâ oyunlarıyla yaşamını bok etmek niyetinde değilim. Benim zekâm, benim aklım bana yeter."

Nermin Hanıma adamakıllı içerlediği belliydi. Az önceki kirli sarılığın yerini, ekşi bir kızarıklık almıştı suratında. Onu kızmış görmekten hoşlanırdı Nevzat. Kızdığı zamanlar, kabuğundan sıyrıldığı anlardı Necati'nin. Sesi çatlar, yüzüne kabızlık çekenleri anımsatan çizgiler yerleşir, buna karşılık, daha düzgün, daha uzun ve tutarlı konuşmaya başlardı. En iyisi de, artık karşısındakini türlü mantık ve dialektik oyunlarıyla şaşırtmayı düşünmeden, aklından geçenleri açık açık söylemesi ve ciddileşmesiydi.

Onu biraz daha kızdırmak için:

"–Bana ne zaman inanmıştın," dedi. "Sana ortaokuldayken yazdığım şiirleri gösterdiğim zaman mı?"

Bakışları zehir gibi acılaştı birden Necati'nin:

"–Yok canım," dedi. "Macide'yle Remzi beylerin evinde karşılaştığın zaman hissettiklerini bana anlattığın gece. Ama, şimdi görüyorum ki, ser-

semin birisin sen. Hiçbir zaman adam olamayacaksın ve eline geçen fırsatın büyüklüğünü hiçbir zaman kavrayamayacaksın..."

Az önce Nermin'in söylemek istedikleri ile taban tabana zıttı Necati'nin söyledikleri. Onun, nişanlısından "Macide" diye söz etmesi de tuhaf değil miydi?

"Kıskanıyor muyum yoksa?" dedi. "Hadi canım..."

Sonra, Necati'nin bir gün, "Zeki insan, hayallerini kapıp koyvermesini bilen insandır, akılları olmasaydı insanlar daha mutlu olurlardı..." demiş olduğunu anımsadı:

"–Bana bak" dedi. "Korkarım Macide'yle de böyle konuşmuşsundur sen. Aklını çelmeye çalışmışsındır. Umulur senden..."

Bakışları yeniden dalgınlaştı Necati'nin. Ağlayacakmış gibi yüzü karardı. Onun şimdi yeni ve umutsuz bir aşk bunalımı içinde kıvrandığını anlamamak için budala olmalıydı. Necati, Macide'ye âşıktı. Her güzel kadına ve her zaman olduğu gibi. Bunu bilerek, telaşlanmasına gerek olmadığını düşündü ve daha çok acıdı arkadaşına. Onu yaşamından çıkarıp atamazdı. Macide'yle evlendikten sonra da Necati evlerinin sürekli konuğu olacaktı. Az önce onunla alay etmeye kalkıştığı için utandı. Belki de yazgılarının artık onları başka yönlere çekip götürmekte olduğu düşüncesi, onu da Necati kadar üzmekteydi. Belki de Necati'yi şu andaki kadar hiçbir zaman sevmemişti. Boğazının düğümlendiğini hissederek sırtını okşadı arkadaşının:

"–Şaka ettim canım," dedi. "Ne oluyor sana? Hani ne demiştin bir gün? Dostlarından ayrılmaktansa, oğlan olup koyunlarına girmeyi yeğ tutarım gibi bir şey... Buna gerek yok. Biz, birbirini iyi anlayan iki dostuz. Hep öyle kalacağız, değil mi?"

Acı acı güldü Necati:

"–Benim zayıf noktamı ortaya çıkardığın için böbürleniyorsun, kendini güçlü sanıyorsun," dedi. "Biz dost most değiliz. Aslında düşman olabilsek daha iyiydi. Hiç değilse onu senin elinden almak için gönül rahatlığıyla savaşırdım. Beceremesem bile... Sen ona mutluluk veremeyeceksin. Kuru adamsın, zavallının birisin sen. Aptalın tekisin..."

Donmuş gibi bakakaldı Necati'nin arkasından. Sonra, kaygıyla çevresine bakındı, konuşmalarını duyan oldu mu diye. Macide, Nermin Ha-

nımla konuşuyordu. Annesi, Macide'nin annesine bir şeyler anlatıyor. Babası yine Remzi Beyle beraber. Gramofon dans müzikleri çalıyor. Gençler dans ediyor.

Ağır ağır mutfağa doğru yürüdü. Çenesine beklemediği bir yumruk yemiş gibi sersemlemişti. Dolaptan rakı şişesini çıkardı, bardağını doldurdu, yarısını bir dikişte bitirdi.

Önce önemsemek istememişti ama... olabilir miydi? Ancak elde edemeyeceğini anladığı kimselere âşık olurdu Necati. Kısa zamanda da, kendi deyimiyle yeni bir aşkla iyileşirdi aşk hastalığından. Kuşkusuz, bu kez de aynı şeydi. Yoksa, insanlardan çok şey bekleyen Necati'nin Macide'ye başka türlü, gerçek bir aşkla bağlanması olanaksızdı. Biliyordu, böyle düşünmekle Macide'yi küçültmüş oluyordu ama, gerçek buydu. Nevzat, başından beri Macide'den, fazla bir şey, dahası, hiçbir şey beklememesi gerektiğini biliyordu.

Necati'yle yeniden konuşsa mıydı acaba? Bunun bir yararı olmazdı. Böylesine açıldıktan sonra Necati'nin pişmanlık duyacağından, kabuğuna çekilivereceğinden emindi. Daha sonra, Edremit'e döndükten sonra soracaktı ona, ne demek istediğini.

Salona döndü. Macide'yle Nermin Hanımın oturdukları köşeye yürüdü. Nermin Hanım hemen kalktı.

"–Niye kalktınız? Rahatsız olmayın."

"–Böyle bir günde, nişanlınızı sizden ayırmaya hakkım yok. Biz eski arkadaşız Macide'yle. Böyle günlerde, bizim de aramızda konuşacağımız şeyler olabilir. Kusura bakmayın!.."

Macide, utanmış gibi başını önüne eğdi. Nevzat, Nermin Hanımın, az önce Necati'yle konuştuklarını işitip işitmediğini düşünüyordu. Macide de farkında mıydı, olup bitenlerin ? Baktı. Değildi. O da, Nermin Hanım uzaklaşır uzaklaşmaz, elini nişanlısının omzuna koydu:

"–Sana küçük bir sürprizim var Macide," dedi. "Biraz içeri odaya gelir misin?"

Kuşkulu bir bakış:

"–Ne sürprizi?"

"–Küçük bir armağan. Hoşuna gidecek mi bilmiyorum. Değişik bir şey..."

Bir çocuğun eline şeker verip kandırmaya çalışan bir sapığa benzetiyordu o an kendini.

El ele tutuşarak, içerdeki odaya giderlerken, az önce onu bambaşka isteklerle buraya sürüklemek istediğini unutmuştu bile Nevzat. Mücevher kutusunu Macide'ye uzatırken, heyecanlıydı. Bu armağan bir çeşit **test**'ti gözünde. Bir gün önce Kapalıçarşı'daki kuyumcuları dolaşırken, bir antikacıda rastlamıştı bu broşa. Hehalde darda kalan bir yabancı satmıştı bu antik görünüşlü mücevheri kuyumcuya. Macide'nin şaşkın bakışlarına aldırmadan, çabuk çabuk anlattı broşun üstündeki kabartmaların canlandırmak istediği eski Latin efsanesini:

"–Şu gördüğün sakallı adam, eski Romalıların Baş Tanrısı Jüpiter. Jüpiter, insanı, başlangıçta şimdiki gibi, kadın erkek olarak ayrı ayrı yaratmamış. Kadın, erkek bir bütünmüş. Bu bütünlükleriyle çok güçlü yaratıklarmış insanlar. O kadar ki, sonunda Jüpiter'e bile kafa tutar olmuşlar. O da kızmış, bir yıldırım savurmuş üzerlerine, onları iki parçaya ayırmış. Parçalardan biri kadın, biri erkek olmuş, Bütünlüklerini yitiren insanlar zayıf düşmüşler. Yeniden eski güçlerine, eski mutluluklarına kavuşmak için, durmadan kendilerinden kopan parçayı arar olmuşlar. Nasıl? Beğendin mi? Bizim öykümüzü andırdığı için seçtim bu broşu. Biz seninle daha birbirimizi görür görmez, birbirimizin parçası olduğumuzu anlamadık mı?"

Macide'nin şaşkınlığı geçmemişti henüz. Broşu eline almış, inceliyordu. Aslında, antika oluşu bir yana, fazla maddi değeri olmayan bir süstü bu. Nevzat'ın telaşla anlattığı öyküden de bir şey anlamamıştı. Şaşkınlığı daha çok, bu değişik, anlam verilmesi güç armağan karşısında nasıl bir tavır takınması gerektiğini kestirememeyişindendi. Sonunda, alaycı bir anlatım belirdi yüzünde:

"–İlâhi Nevzat..." dedi. "Çok romantiksiniz doğrusu. Kim bilir ne kadar para verdiniz buna! Ama, salın annem görmesin. Çok dindardır. Böyle şeylere çok kızar..."

Gerçekte ondan bir şeyler beklememesi, hatta hiçbir şey beklememesi gerektiğini biliyordu Nevzat. Yine de içinde bir şeylerin kırıldığını hissetti. Ne yapacağını kestirememeyerek, donup kaldı. Macide o zaman, yanlış bir davranışta bulunduğunu fark etti. Bu yanlışlığın ne olduğunu bil-

miyordu ama, Nevzat'ın bakışlarındaki o insanı yerden yere vuran suçlayıcı parlaklıktan etkilenmemesi olanaksızdı. Bir şey söylemek, karşısındakini yumuşatmak, yatıştırmak isteğiyle, ellerini uzattı. Nevzat'ın bütün vücudunu ürpertiler sarmıştı. Kendisine uzanan elleri tuttu, kızı kendisine doğru çekti, umutsuz çırpınışlarına aldırmadan, bütün yaşamının belki en büyük heyecanı içinde, belki biraz da abartılmış bir kabalıkla öptü dudaklarından.

Anlatılmaz ve korkunç bir boşluk muydu, o ilk anda hissettiği? Ayaklarının altında birden bir uçurum açılmış ve o bu uçurumun ortasında asılı mı kalmıştı? Buz gibi soğuktu genç kızın dudakları. Soğuk, kıpırtısız ve lastik tadında. Oysa, acemice bir öpüş de değildi bu. Nevzat'ın dudaklarını öpmek istediğini anlar anlamaz kendini bırakmış, dudaklarını aralamış, gözlerini yummuş, başını filmlerdeki gibi hafifçe geriye doğru atmıştı. Ama, duygusuzdu bu dudaklar. Ağzının içi bile sıcak değildi. Ağzının içinde büyüyen, iri bir lokma et gibi avurdunu dolduran dil bile yapaydı. Buna karşın, sanki duyduğu zevkten kendinden geçmiş gibi davranışı gülünçtü. Beceriksizceydi. Her haliyle, öpüşmenin böyle olması gerektiğini düşündüğü, davranışlarını ve sözde tepkilerini özenle hesaplamaya çalıştığı belliydi.

Önce, "zavallı" diye mırıldandı içinden. "Zarar yok. Sana gerçek aşkı ben öğretirim..." Sonra, hırslandı. Yeniden ve daha büyük bir öfkeyle, daha derin bir kinle yeniden kucaklamak istedi onu. Ama artık iş işten geçmiş, kendine gelmişti Macide. Direniyordu:

"–Ne yapıyorsun canım.... Şimdi biri giriverir içeriye... Bırak, canım... Şimdi olmaz. Bak bir şey söyleyeceğim sana..."

Yıkılan bir şeyler vardı Nevzat'ın içinde. Ağlamak istiyordu. Haykıra haykıra ağlamak istiyordu. Nasıl da, Adalet'i andırmıştı yüzü, "bak bir şey söyleyeceğim" dediği sırada Macide'nin. Pis bir kurnazlık. Zavallıca bir kurnazlık.

Ama önemli olan bu değildi. Bu olamazdı. Duygularına güvenmemeliydi. İnanmamalıydı. Yanlış algılamıştı kuşkusuz. Bu güzel yüzde, bu güzel vücutta bambaşka bir ateşin yanmaması olanaksızdı. Yeniden denemesi gerekti. Ağır ağır. Telaşa kapılmadan. Bütün soğukkanlılığıyla. Bu kez, direnmesine aldırmadan, en sonunda, algılarında

yanılmadığını kabul edinceye kadar, üşüdüğünü hissedinceye kadar, yeniden ısrarla öptü onu. Hem de, bu kez sonuna kadar açılmış gözlerindeki hiçbir şey anlamayan, şaşkın, zavallıca ürküntüyü göre göre.

Birisi "Jaluzi" plağını koymuştu yine gramofona. Sesler kulaklarında uğultular çıkararak genişliyordu.

***

Necati:

"–Ya bunlar?" diyordu. "Ya bunlar?"

Elinde bir tomar mektup. Nermin'in mektupları. Muayene odasındaki masanın çekmecesini karıştırmış demek. Dün, bütün gün burda yalnızken.

"–Bunları da biliyor muydu Macide?"

Başını salladı:

"–Ne önemi var, artık?"

Bardağındaki rakıyı sonuna kadar içip bitirdi. Başını komodine dayadı. Sızdı sızacak.

Necati:

"–Böyle uyuyacaksan, en iyisi git yat" diye seslendi. "İçeceksen, doğru dürüst iç."

Başını kaldırıp baktı arkadaşına. Gözlerinin önünde karanlık, bulut gibi dalgalanıyordu. Komodinin altında, boşalan rakı şişeleri sıralanmış. Çatalının ucuyla bir parça beyaz peynir aldı. Bardağına yeniden rakı doldurdu:

"–Kızma," dedi. "İçiyoruz işte."

Gülecekmiş gibi genişlemişti Necati'nin yüzü:

"–İçelim," dedi. "İçelim Allahın belâsı!"

Bardağını başına kaldırıp, dikti. Sonra, ağır ağır okumaya başladı Baudelaire'in dizelerini:

"Karım öldü, artık hürüm,

İçebilirim bütün susuzluğumla..."

XI

Necati ile Doktor Nevzat evden çıktıklarında, vakit geceyarısına yakın olsa gerekti. Üşütücü, ıslak bir yapışkanlık vardı havada. Bulutlar iyice alçalmış, damlara sürünürcesine yere yakın, ağır ağır yüzüyorlardı kentin üstünde. Köşebaşı lambaları karanlığı yırtamıyordu. Çamurlu küçük sokaklarda kaputlarına sarılarak güçlükle adım atan bekçilere rastladılar. Arada bir düdük öttürüyorlardı. Doktoru fark ettikleri zaman yün eldivenli ellerini ceplerinden çıkarıp askerce selam veriyorlardı. Sanki evler de üşüyordu. Birbirlerine daha bir sokulmuşlardı. O kadar sıkışık duruyorlardı ki, kimi sıradan fırlamış gibi, sokağın orta yerine bel veriyordu, çatılan birbirine değecek gibi öne eğiliyordu. Hiç ışık yoktu evlerde. İdare kandilleri bile yanmıyordu.

İki arkadaş, konuşmadan, dudaklarına yapıştırdıkları sigaralarını yenilemek için arada bir duraklayarak, ağır ağır, İstasyon Caddesi'nden üzerinden dekovil hattının geçtiği köprüye doğru yürüdüler. Ana caddede sokak lambaları biraz daha güçlü ışık veriyordu. Gölgeleri iki direk arasında ikileşiyor, üçleşiyor, birbirine karışıyordu zaman zaman. Şadırvanı geçtiler. İri çınarın dibinde, sırtını ağaca dayamış, yere çömelmiş oturan Dilsiz Musa'nın koca gövdesi, korku filmlerindeki hayaletleri andırıyordu. Avcunun içine sakladığı dolma gibi iri sarılmış sigarasının içine, iri bir parça esrar sarmış olmalıydı. Doktorla Necati'nin yanıbaşından geçtiklerini fark etmedi bile. Sigarayı sararken dudaklarının çıkardığı şapırtıyı epey uzaklaştıktan sonra bile düşleyebiliyorlardı. "Böylesine bir hayvanın yaşamasına ne gerek var?" diyordu Necati içinden. "Bir Macide var. Ölüp gidiyor. Bu hayvan, kana doymuş şişkin bir sülük gibi sürdürüyor yaşantısını..."

Geçerken, İstanbul Oteli'nin bitişiğindeki tek tekçi Kâzım'a bir göz attılar. Bir iki şoförden başka kimse yoktu. Bir ara, ikisi birden, Terzi Nuri'ye gidip gitmeme konusunda duraksadılar. Sonra, yine hiç konuşmadan, bu geceyi onunla sürdürmeye cesaretleri olmadığını hissetmiş gibi yürüyüşlerini sürdürdüler. Köprüye gelinceye kadar. Köprünün üstünde, ikisi birden durdu, yine anlaşmış gibi. Suları kabaran dere, çağıltıyla akıp geçiyordu köprünün altından. Küçük istasyondan gelen sarımsı bir

ışıkta, suların sürüklediği dallar, küçük kütükler görünüyordu. Ot yüklü vagonları bekleyen nöbetçi er ışığın önünden geçerken, gölgesi iri bir yarasa gibi köprüye kadar uzanıyor, sonra, yürüyüşünün temposuna uyarak yeniden uzaklaşıyordu.

Kollarını köprünün alçak demir korkuluğuna dayamıştı Doktor Nevzat. Kafasını eğmiş, yitirdiği bir şeyi anyormuş gibi, gözlerini sulann kabardığı belli bir noktaya dikmişti. Sigarası dudağına yapışmış ve sönmüştü. Necati, arkasını korkuluğa dayamış, sigarası elinde, kımıldamadan duruyordu. Düşünüyor muydu, düşünmekten yorgun mu düşmüştü, ağlamak mı istiyordu, belli değildi. Akçay'a giden şose boyunca uzanan kavak ağaçlan, yapraklan dökülmüş upuzun gövdeleriyle doğanın çıplaklığını simgeliyor gibiydiler. Parlak kabuklannndan fosforlu bir ışık dağılıyordu çevrelerine ve hışırtılı bir ses çıkararak iki yanlanna hafif hafif sallanıyorlardı. Daha gerilerde, çitlerin arkasında bostanlar, bodur bağ kütükleri, eğri, sarmaşık gövdeli zeytin ağaçlan, ışıksız bağ evleri, bostan kuyulan, parça parça, karanlık bir yığın halinde uzanıyordu uzaklara doğru.

Doktor, başını çevirmeden, mınldanır gibi:

"–Biliyor musun," dedi. "Eskiden insanlar daha erken ölürlerdi. Bu yüzden de yaşlanmaya vakit bulamazlardı. Oysa, şimdi daha geç ölünüyor, daha çabuk yaşlanılıyor..."

Söylemek istediğinden bambaşka ve bir anlamda gülünç bir şey söylediğinin farkına vararak birden sustu. Gerçekte, köprünün altından kabararak geçen sulara bakarken, kendisini Vaterlo Köprüsü filmindeki kahramana benzetmişti. Sevgiler, ölümler, çaresizlikler içindeki bir adamdı filmin kahramanı. Nevzat da bir bakıma öyleydi. Ne var ki, kendisini çok yaşlı hissediyordu şu anda ve bir film kahramanına özenecek halde değildi. Belki de, suların homurtusu, istasyondaki küçük lokomotifin pistonundan sızan buhann hışırtısı dışında, çevredeki mutlak suskunluk ve kımıltısızlık içinde, anlamlı ya Ja anlamsız, konuşmasının bu dinginliği bozuşundan rahatsız olmuştu da ondan öyle çabucak susuvermişti. Gözlerini derenin karanlık sulannndan güçlükle ayırarak kentin ışıksız yığınına çevirdi. Titredi. Oradan bir çağın bekliyormuş gibi, soluğunu tuttu, sessizlik içinde birdenbire güçlenen derenin çağıltısını dinlemeye başladı.

Karanlıkların ötesinde, bir kadın, bir eş, her gün eti etine değen, yaşayan, soluk alıp veren, düşünen, konuşan bir yaratık vardı daha dünе kadar. O şimdi yoktu. Bir başka kadın vardı. Belki şu tek tük görünen ışıklardan birinde yaşayan, onu düşünen, onun yüzünden acı çeken, belki o var diye mutluluktan bir pay alan bir başka kadın vardı. O kadın şimdi tasa içindeydi, kuşkusuz. Ondan bir haber bekliyordu. Oysa, o burada, yine ne yapacağını bilememenin sancısı içinde, kararsız, şaşkın... Onu seviyor muydu? Gerçekten seviyor muydu? Bu "gerçekten" sözünün bir anlamı varsa, nasıl bir sevgiydi bu? Olayların içinde sürüklenip giderken, engellerin her an yeniden alevlendirdiği duygularla düşünmek başka şeydi, böyle, her şey, birdenbire inanılmaz bir çabuklukla ve inanılmaz bir kolaylıkla yoluna girip, olamaz sanılanlar, hemencecik olabilir hale dönüştüğü zaman düşünmek başka...

Nermin'e "Beni çok sevmemelisin," demişti bir gün. Ne demekti bu? Bütün güzelliği gizli oluşundan, yasak oluşundan, tehlikeli oluşundan ileri gelmediği için, bir gün, bıkılıverilebilecek, huzurlu bir yakınlığa dönüştürülmesi istenebilecek o heyecanın, olanaksızlıklar karşısında, sönüverebileceğini mi düşünmüştü bu sözü söylerken? Onun böyle bir durumda çok acı çekmesini istemediği için mi, yoksa, böyle bir durumun sorumluluğundan daha başlangıçta kendisini kurtarmak istediği için mi?

İşte şimdi kalkmıştı ortadan bütün engeller. Eller ne der'den çekinecek bile olsalar, alt tarafı çekip giderler bu kentten. İzmir'e, İstanbul'a, Ankara'ya... neresi olursa olsun. İsterlerse, hemen, yarından tezi yok, yıldırım nikâhıyla...

Birden, sıcak, bunaltıcı bir soluk çarptı suratına. Doğruldu. Necati sigarasını yenilemiş, dumanını yüzüne üflüyordu. Sigaranın ateşi, yüzünün bir bölümünü kızılımsı bir ışıkla aydınlatıyordu. Şeytanca gülen bir yüz.

"–Ver bana da bir tane," dedi. Yine yabancıladı sesini. Necati, paketi değil, paketin içinden çıkardığı eğri büğrü bir sigarayı uzattı Nevzat'a. Kibritini çaktı. Kibritin yeşilimsi ışığında yüzlerinin uykulu genişliği görünüp yitti. Karanlıkta sigaralarının üç köşeli ateşi, soluk alıp verişlerine uyarak parlayıp sönüyordu.

Necati:

"–Bunca yıl seninle dostluğumuzu nasıl olup da sürdürebildiğimize

şaşıyorum," diye mırıldandı. "Sen, göründüğünün, sanıldığının tersine, koca man bir bencilden başka bir şey değilsin. Arkadaş olarak, dost olarak, koca olarak, belki de sevgili olarak da... Ne dersin? Ben, bencil değil miyim? İnsanların en kolay savundukları şeylerden biri değil midir, bencil olmadıkları? Ama, bencilliklerimiz bile değişik ikimizin. Ezilmenin tadını bilmezsin sen. Ağlayamazsın. Acı çekmenin tadını bilmezsin. Kaypakça, çalımla sıyrılmak istersin acılardan, güçlüklerden. Kaçıp kurtulmak istersin. Ne üzerine yürürsün, ne boyun eğersin. Ben de bilemem savaşmasını. Ama ağlayabilirim. Güzel şeydir ağlamak da ondan. Kuru gözlerle değil... Oysa sen, zâlim bile olamazsın..."

Ürperir gibi oldu Doktor Nevzat. Necati, Nermin'le olan ilişkisine ilk kez bu kadar açık bir şekilde değiniyordu. Öfkelenir gibi oldu. Ne demek istiyordu? Bu yetim hakkı arayan savcı tavırları takınmanın anlamı neydi?

"–Ya sen?" dedi. "Şimdi ezilmenin tadından söz ediyorsun. Oysa, bana öyle geliyor ki, senin için, ne biçimde, hangi alanda olursa olsun, değil ezilmek, herhangi bir yenilgi bile boyun kırıp kabul edilebilecek bir şey olamaz. Birisinin senden üstün olduğunu onaylamaktansa ölmeyi yeğ tutarsın. Senin ağlayışının nedeni bu değil mi?"

"–Budala" dedi Necati kurşun gibi bir sesle. Sigarasını yere attı. Tükürdü. "Sen, dolap beygiri gibi, önünden ötesini göremeyecek kadar zavallı bir insansın. Mutluluğunun da farkında olmadın, sefilliğinin de. Küçük, sersemce küçük kaygılar içindesin şimdi. Sana, Macide'nin seni benimle aldattığını söylesem nasıl sevinirsin... Vicdanının bütün yükünü atıverirsin bir anda sırtından... Ama boşuna umutlanma. Kanın seni aldatmadı. Onu seviyor muydum? Sevmek ne demekse. Sen benim sevgilerimi de anlayamadın hiçbir zaman. Ama, sevdim onu. Doğru. Ben ezilmekten söz ederken, buydu anlatmak istediğim. Sevmek? Karşılık beklemeden, üste, sevilmediğini bile bile sevmek, bunun ezikliğini bir mutluluk sayabilecek kadar sevebilmek... Öbür türlü, benden üstün bir güç karşısında ezilmek... Gülerim. Ya da ölürüm, doğrusun bunda. Ama yine gerçeği anlamadın... Aptal sen de. Kanın beni sevmedi. Sevmezdi. Sevdiği tek yaratık sendin. Kedisi, köpeği bile yoktu zavallının. Yine de, onu elde etmem için birazcık kurnaz davranmam yeterdi. Bugün öğrendiklerimden o zaman kuşkulanmış olsaydım, bu kurnazlığı yapmakta duraksamazdım doğrusu. Ne yapalım. Şansın yokmuş. Şimdi, çek bakalım küçük acını. Kıvran. Sonra,

koş, sevgilinin ayaklarına kapan. Özür dile. Ona, o azıyla yetindiği mutluluğun bütününü ver. Sonra da geber..."

Başı dönüyordu Doktor Nevzat'ın. Bir şeyler söylemek istedi, dudaklarını kımıldatamadı. Necati'nin sesi kulaklarında uğultulu yansımalar yaparak uzayıp gidiyordu. Oysa o çoktan susmuştu, ama Nevzat şimdi, içinden, onun söylemediklerini, söyleyemediklerini tamamlamaktaydı. Söyledikleri doğruydu Necati'nin. Donkişotluk bile olsa, insan, yaşamının bir yerinde, yiğitçe bir atılımda bulunabilmeliydi. Kumarda son kuruşunu masaya sürebilmeli, ya hep ya hiç diyebilmeliydi. Oysa, ne yapmıştı o? Hep acısız ortayollarda sürüklenip durmuştu. Evlenişi bile böyle bir anlam taşımıyor muydu? Niçin Macide'yi bırakıp Nermin'le birlikte uzaklaşamamıştı bu kentten? Sözlü olmak, nişanlı olmak, nikâhlı olmak... Önemli miydi bu kadar? Değildi. Ama o, bunları bile bile bahane etmişti. Çünkü, Nermin'le evlenmek, güç bir yaşamı seçmek demekti. Macide dişine göreydi. Nermin'in o coşkulu, o alabildiğine içten ve cömert sevgisine karşı, Macide'nin duruk, kapalı ve hesaplı yakınlığını seçmesinin nasıl bir nedeni olabilirdi başka? Çünkü, kendisi de öyleydi. Nermin'e karşı, hep, birtakım kuşkular, ihtiyatlılıklar, geri dönüş yollarını açık bırakan hesaplılıklar içinde değil miydi?

Bir ara kendisini oracığa bırakmak, toprağın ıslaklığını vücudunda hissederek bir daha uyanmamacasına uyumak geçti içinden. Yorgunluğu öyle bir ağırlıkla çökmüştü ki üstüne, sigarasını farkında olmadan ağzından düşürdü. Hiçbir şey düşünecek durumda değildi artık. Sevgiler, dostluklar, yiğitlikler, korkaklıklar, anlamlarını yitirmiş boş birer sözcüktü. Yaşamak ya da yaşamamak değil, uyumak ya da uyumamak sorunuydu şimdi önem taşıyan.

Serin bir rüzgâr okşuyordu alnını. Derin bir soluk aldı. Vücudu sıcacık. Orada, yere çöküverse. Oracıkta uyuyuverse. Anılardan, düşüncelerden uzak. Hiç yaşamaksızın gecenin sonunu getirebilse. Belki yarın, her şey daha değişik olabilir. Belki yarın...

Yanıbaşında, masal anlatır gibi, içindeki dinmeyen, bitmeyen yalnızlığı anlatan bir adam: "Yaşamak, acı çekmektir," diyor. "Uykularını anımsa. Hiç acı duymadığın için yaşadığının farkında olmazsın.."

"Yaşamak, acı çekmek..." diye yineliyor içinden. "Neden yalnız acı çekmek? Dostlukla, sevgiyle yaşamanın güzelliği yok mu?"

Onu yanıtlar gibi, "Yok," diyor Necati. "Yaşamanın ereği, acıların üstüne çıkmaktır. Yaşamanın güzelliği, kimseye yaslanmadan, tek başına, unutuluşlar içinde acı çekmek, var oluşun sancısını duymaktır, hiç uyuşmadan. Sonuna kadar. Ben de korkağın biriyim aslında. Acıların üstesinden gelmek için, uyuşmayı yeğliyorum. Bir çeşit kaçış bu acılardan. İçiyorum. Sarhoş oluyorum. Küçük kızlara âşık olup şiirler yazıyorum... Ya bir gün, kırılıverirsem? Ya bir gün, güçsüzlüğümün somut kanıtlarıyla burun buruna gelirsem, ne yaparım?"

Neden ılıktı bu kadar sesi? Her şeyi, herkesi küçümseyip, her şeyi, herkesi kötüler, yaşamın hiçliğini savunurken bile, bir masal dünyasında yaşıyormuş gibi, yumuşak çizgilerle gerçekliklerin dışına taşan bir anlatımı, bir şair coşkusu vardı. Yaşamın en çirkin, en acı gerçeklerini dile getirirken bile, kendi içinde kurduğu büyülü bir masal ülkesinde yaşar gibi bir esrikliğe bürünürdü sesi.

Doğruydu; sızısız bir yüreği olsun isterdi Doktor Nevzat. Vicdanı rahat olsun isterdi. Önemliydi bu. Yaşamın güzel yanları olduğunu düşünürdü. Gülebilmek isterdi. Sevdiği bir kadınla birlikteyken, yaşamın bütün kötülüklerini, acılarını, çirkinliklerini unutmak isterdi. Unuturdu da. Oysa, Necati, gülerken bile ağlamaklıydı. Sevişirken bile acı çektiğini hissettirirdi. Hüznün tadını iyi bilirdi. Bütün şiirlerinde erişilememiş sevgilerin güzelliğini anlatırdı. Soluk almadan bütün bir gün içilen içkilerden sonra, umutsuzca sevilen bir insanın ölümünü ondan iyi tadabilen kimse bulunamazdı.

Beyninin bütün uyuşukluğuna karşın, yine de düşünmeye çabalıyordu Doktor Nevzat, umutsuzca. Başkalarını aldatmak için sızlanmak, gözyaşları dökmek, ya da kendisini aldatmak için, vicdan azabı çekiyormuş gibi davranmak... ya da işte böyle, ağlamak mı, sevinmek mi gerektiğini, daha doğrusu ne hissettiğini, ne hissedeceğini bilememek...

Havran yönünden gelen bir kamyonun tek gözlü farı, şoseyi tarayarak Akçay'a doğru uzaklaştı. Motorun hırıltılı sesine karışan karoserinin gıcırtılı saç gürültüsünü dinlediler bir süre. Sonra kamyon iyice uzaklaştı, sessizlikle birikte, karanlık da daha bir koyulaştı.

"–Saat kaç?" dedi Necati.

Doktor, görebilecekmiş gibi, yeleğinin cebinden saatini çıkarıp baktı. Sonra:

"–Bilmem," dedi. "Ama herhalde bir hayli geç oldu. Işıklar nerdeyse söner. Başım çatlayacak gibi ağrıyor. Midem bulanıyor. Yorgunum. Dayanım kalmadı artık. Ne diye içtik bu kadar? Ne yararı oldu? Neyi unutabildik? Uyuşabildik mi? Başımdaki ağrı..."

Necati, kupkuru bir sesle:

"–Ağrır," dedi. "Daha çok ağrır."

İkisi de aynı anda, soluklarını keserek durdular. Gizemli bir ses duyar gibi olmuşlardı havada. Bir gizli el, saçlarını okşayıp uzaklaşmıştı sanki. İkisini birden etkileyen bu büyülü hava dalgalanışı, aslında, ikisinin de –bütün alaycılıklarına, Tanrıtanımazlıklarına karşın– gizli bir inançla olmasını bekledikleri doğaüstü bir olayın başlangıcı gibiydi. Macide'nin ruhuydu başlarının üstünde dolaşan. Onun acıtıcı varlığına dayanacak güçleri olsa, konuştuğunu bile duyabileceklerdi. Ama, ikisi de ve özellikle Nevzat, böyle bir karşılaşmaya hazırlıklı değildi. Aynı anda, tuttuklan soluğu koyuverdiler. Serin ve temiz hava, beyinlerini saran uyuşukluğu giderir gibi oldu.

"–Ne yapacaksın şimdi," dedi Necati. "Gidip yatacak mısın? Eve?"

Necati'nin sorusuna son anda eklediği sözcük, Nevzat'ı yeniden allak bullak etmeye yetti. Eve... Hangi eve? Kapalı pencereleriyle sımsıkı örtülü odalarında henüz Macide'nin ciğerlerinden boşalan karbongazı moleküllerinin dolaştığı eve mi? Nermin'in evine mi? Hangi eve?

Mezarlıktan dönerken hissettiği gözkararmasını yeniden hissetti. Tutunacak bir yer arandı. Korkuluğa bıraktı gövdesini. Sular daha bir karanlıktı. Akıntının uğultusu daha boğucuydu. Sabahtan beri durmadan içtikleri alkolün ağısı, midesini, damarlarını, yüreğini ve beyin odacıklarını gitgide artan bir yoğunlukla doldurmaktaydı.

"Yatmak mı?" dedi içinden. Yatacak mıydı? Nasıl? Macide'nin can çekiştiğini gördüğü o evde. Tek başına. O yerlere savrulmuş çarşaflan, kusmuğa bulanmış yastıklan, yanıp tükenmiş fitili, is içinde kalmış camıyla gaz lambasını, duvardaki çivisine eğri takılmış idare kandilini getirdi gözlerinin önüne. Sonra, beyaz geceliği içinde bir hayalet gibi kapısını açıp

eşikte duran, yardımına gelmesi için yalvaran Macide'nin gitgide artan bir kıpırtısızlıkla gözlerinin ağtabakasına yerleşen imgesi...

"–Yok..." dedi telaşla. "Yatamam. Tek başına yatamam bu gece o evde..."

Ya Nermin? Gidip kapısını çalsa. Ben geldim, dese...

Ürperdi. Sanki boğazını görünmeyen bir el sıkıyordu.

"–Size gelsem..." dedi güçlükle. "Beni bırakmazsın değil mi? Sedirde yatarım. Bu gecelik. Eskisi gibi..."

Sesi hırıltılıydı. Korkusunu saklamaya çalışmıyordu artık. Paniğe kapılmıştı. Yanında Necati olmasa, belki olduğu yere çömelir, başını avuçlarının içine alır, çocukluğunda, babasından dayak yediği zaman yaptığı gibi, sesini fazla yükseltmeye de çekinerek, hıçkıra hıçkıra ağlayabilirdi.

Acayip bir biçimde güldü Necati:

"–Doğru," dedi. "Uyuyamazsın... Korkarsın o evde yatmaktan.... Ama, senin yerinde olsam, alışmaya çalışırdım. Ha bugün, ha yarın... Değil mi ki kararlısın yaşamını sürdürmeye... Öbürünü de getirirsin oraya. Nasıl olsa, hazır, kurulmuş bir ev... Senin şimdi sevinmen bile gerekir. Öyle değil mi? Beklediğinden daha kolay, daha temiz bir kurtuluş olmadı mı? Belki biraz çabuk oldu diye şaşırdın.... Ama..."

Şakaklarına çekiçler indiriliyordu sanki Nevzat'ın. Necati'yi susturacak, söylediklerine bir yanıt bulacak, yadsıyacak güç yoktu içinde. Farkında olmadan, Nermin'e "Beni fazla sevmemelisin," derken düşündüğü olasılık buydu işte. İnsan ancak çok sevdiği zaman ister, sevgisinin bu kadar pürüzsüz, bu kadar lekesiz, bu kadar haklı olmasını. Ancak o zaman en küçük acılar, en küçük vicdan azapları bile dayanılmaz ağrılar biçimine dönüşür, büyür, büyür ve bir gün insanı yaşamaktan bezdirebilir. Nermin'le olan ilişkisi, şöylesine bir etçekiminden, şöylesine geçici bir hevesten ibaret olsaydı, şimdi ne diye suçlu hissedecekti kendisini? O zaman, aklına hiçbir tasa gelmeden, gidip kapısını çalar, "Bu gece beni sen avutabilirsin ancak" der, içindeki ağıyı da, belki bir büyük boşalma ile söküp atabilirdi dışına. Ama yoktu bunun olanağı. Belki de hiçbir zaman olamayacaktı. İnce, sivri bir bıçağın yüreğinin ortasında yavaş yavaş yerinde döndüğünü, keskin sancısını gitgide artan bir yoğunlukla duyurmaya başladığını hissetti.

Macide, ölümüyle, birdenbire, yaşadığı zamankine oranlanamayacak bir önem kazanıvermişti işte. İnsan kolayca aldatabilirdi kansını. Bunun için pek çok bahane bulabilirdi. Ama, ölmüş bir kadını aldatmak o kadar kolay mıydı?

Onunla evlenirken, gerçekçi davranmaya karar vermişti. Sonradan hayal kırıklığına uğramamak için, baştan hiçbir şey beklemeyecekti. Onu, kendine göre, yeniden yaratacaktı. Hayal kırıklığına uğramayacaktı sözümona. Oysa, doğru değildi bu. Ne kadar "Hiçbir şey beklemiyorum" dese, yine de beklediği bir şeyler vardı. Ne diye kandırmaya uğraşmıştı kendisini? Daha doğrusu, ne diye, daha başlangıçta, evleneceği kızda bazı niteliklerin bulunması gerektiğini savunmamıştı? Zengin olsun, güzel olsun, yüksekokul bitirmiş olsun, ya da, esmer olsun, sarışın olsun, daha öte gidip, sağ yanağında gamzesi olsun gibi koşullar öne sürseydi keşke. Ya aradığını bulurdu; o zaman söyleyecek sözü kalmazdı, ya da aradıklarından bir kısmını bulamaz, o zaman, yalnız bulamadıklan için suçlardı karşısındakini. Başlangıçta "Ben hiçbir şey beklemiyorum," derken, sonradan onda var olmasını isteyeceği bütün nitelikleri aramış oluyordu gerçekte. "Ben onu kendi istediğim gibi yaratacağım," derken düşmüştü çıkmaza. Çünkü, onda karşılaştığı en küçük noksanlık, en küçük kusur bile, çabasının boşa gittiğinin göstergesi gibi görünüyordu gözüne.

Oysa Necati, Macide'yi olduğu gibi kabul etmişti. Macide için yüreğinin bir köşesinde çizdiği tabloyu değiştirmeyi düşünmemişti. Nevzat'ın tam tersine, onu kendine göre yeni baştan yaratmak şöyle dursun, kendisini, onun ölçülerine göre yeniden kalıba sokmaya çalışmıştı. Bunun için Necati'yi kıskanamazdı. Gerçi, ne kadar acı olursa olsun, Macide'nin kendisini Necati'yle aldattığını öğrenecek olursa, şu anda, bundan büyük bir gönül ferahlığı duyacağı doğruydu. Bunu söylerken haklıydı Necati. Ama ne var ki, böyle bir olasılık bulunmadığını çok iyi biliyordu. Belki hiçbir kadına güvenmek doğru değildi; ama, Macide'nin, kocasını aldatmak yoluyla öç almayı düşünemeyecek kadar onurlu olduğunu biliyordu.

Necati'nin suçlayıcı sözlerine karşılık vermemek en iyisiydi galiba. Hiç değilse, birtakım sorunlan kendi kendisiyle tartışırken, düşünmek istemediği bir noktaya geldiğinde, kaçmak elindeydi insanın. Ama, karşındakine bir kez kaptırdın mı, artık kendini kolayca kurtaramazdın. Bunun için de susmaktan başka çare yoktu. O da sustu, Necati'nin üstelemeyişine sevinerek.

Sonra, yavaş yavaş kente doğru yürümeye başladılar. Vakit tam geceyarısıydı. Caddelerdeki ışıklar birden söndü. Kent karanlığa gömüldü. Ellerinde olmadan, gözleri ışıksızlığa alışıncaya kadar, bir süre durdular yolun ortasında. Sonra bu kez daha ağır adımlarla, karanlık içinde, yan yana, ama birbirlerinden alabildiğine uzak, her adımda yalnız olduklarını, dayanaksız tekliklerini anımsayarak, şadırvanın bulunduğu küçük alana kadar yürüdüler. Az önce Dilsiz Musa'nın çömelik durduğu çınar dibinde kimse yoktu. Ipıssız bir alan. Ipıssız ve ölü bir kent. Işığın insanları birbirine yaklaştırıcı gücü ortadan kalkar kalkmaz, kendi içine dönen, yalnız kendi acısı, kendi sevinci ile yaşamını sürdüren insanlardan oluşma bir kent. Acımasız bir kent. Bunu, insanların içinde yaşadığı evlere doğru yaklaştıkça, daha iyi hissetmeye başlıyordu Nevzat. Köprübaşında, küçük derenin çağıltısını dinlerken, bir an için bile olsa, kendinden, kaygılarından sıyrılmıştı. Oysa, bu sokak, bu evler, bu evlerde yaşayan insanların kalp sağırlığı tiksinti veriyordu ona.

Nevzat'ı ne kadar suçlarsa suçlasın, Necati, bu insanlardan farklıydı. Nevzat da Necati de, gerçekte bu kentin dünyasına yabancı insanlardı. Belki bütün sıkıntıları, bütün çılgınlıkları ve aptallıkları bu yabancılıktan ileri geliyordu. Bu insanlarla birtakım ortak yanları vardı elbet. Ama, yine de, Tarzan filmlerindeki beyaz ekvator şapkalı kısa pantolonlu sömürgeci beyazlar gibi, iyiliklerinde de, kötülüklerinde de, bir kendilerine özgülük, bir dıştan, bir üstten bakışları vardı çevrelerine. Bunca yıl bu kentteydi. Bu kentin insanlarından hangisiyle gerçek bir dostluk, arkadaşlık kurabilmişti? Terzi Nuri bile başka bir dünyanın insanıydı. Eski subay arkadaşları, Necati, Galip, Şevket, hep öyle. Bir Eczacı Remzi vardı örneğin, Edremitli olan. Ama onunla da hiçbir zaman, bir meslek arkadaşlığından öte –araya dünürlük girmiş olmasına karşın– bir sıcak yakınlık kuramamışlardı aralarında. En önemlisi Macide ile olan ilişkisi değil miydi? Macide, buralı değildi ama, buranın insanının dünyasında yaşıyordu. Buranın insanı ile eşdeğerliydi. Macide'ye de, buradaki dostları, arkadaşları gibi, üstten bakmıştı Nevzat. Üstten ve sevgisinde bile bir bağışta bulunduğu duygusuna kapılarak.

Hiç mi bağlanmamıştı bu kentin insanlarına? Bunu söylemek haksızlık olurdu. Zaman ve alışkanlıklar, öyle bağlarla bağlamıştı ki onu çevresindeki insanlara, bu bağların öyle kolayca koparılıp atılması olanağı

yoktu. Ama bu bağların değeri neydi? Yan yana yaşamak zorunda oluşlarından başka bir değer taşıyor muydu? Daha da öte, bir anlamda yan yana yaşamaya hükümlü oluşları mıydı onları birbirlerine bağlayan?

Düşünüyordu. Yine de iyi bir hekim olmadığı söylenemezdi öyle, kolay kolay... Tek yönlü bir bağlanış bile olsa, hastalarıyla arasında sürekli bir ilgi köprüsü vardı, her zaman. Toplumla olan ilişkilerini en alt düzeye indirdiği, küçümsediği, üstelik yadsıdığı zamanlarda bile, mesleğinin kutsal yanını unutmamıştı.

Doğruydu bütün bunlar. Ama, biliyordu ki, bu bağlar, bu ilişkiler, içinde derinlik kazanmamıştı hiçbir zaman. Yüzeyde, yapay, zorlama bir birlikte yaşayış koşulunun gereğiydi bunlar. O kadar. Etinin, ruhunun bütünü ile tekliği, yalnızlığı yanında, bu bağlar, bu ilişkiler, bu sevgiler ve dostluklar bir değer taşımıyordu. Ona güç vermiyordu. Ve o acı çekiyordu. Çok kez acı çektiğini bilmese, ne için acı çektiğinin bilincine ulaşmasa bile, bunu olanca gücüyle duyuyordu içinde ve başkalarının, dostlarının, sevgililerinin, yakınlarının acılarından çok daha güçlü olarak duyuyordu. Öylesine tekti bencilliği ile. Öylesine çaresizdi.

"Demek ki gerçek bu. Gerçekte yalnız olarak yaratılmış insanoğlu. Her şeyi kendine göre biçimlemiş, her şeyi kendi isteğine göre yorumlamış. Uzaydaki yerini, toplumdaki yerini, kendine göre biçip şekillendirmiş. Aşk, dostluk, arkadaşlık, yardımlaşma, bütün bu güzel şeyler, insanın bunlara kendince bir değer verdiği, belki de bilinçsiz bir çıkar duygusuyla bunlara bağlandığı, inandığı sürece var. Ancak o ölçüde var. Her birey, bir tabaka elişi kâğıdından usta bir makasla oyulmuş bir gölge yaratığı gibi kopup çıkmış onu var eden toplumun bütünlüğünden. Bir daha kimse onu eski yerine oturtamaz. Kesiği, ayrımı belirli. Jüpiter'in kılıcı çok becerikliymiş doğrusu..."

Gülemedi. Suçluluk duygusunun kıllı, güçlü kolları sarmıştı bir kez göğüs kafesini. Suçluydu. Bu suç, bir sarhoşluk anında, karısını tehdit eden marazı hemen anlayamamış olması gibi, çok kolay savunması yapılabilecek bir durumdan çok daha derinde, onun, yaramaz bir çocuk gibi, eşyaya ve insanlara, ancak kendisi için eğlence konusu olabilecekleri, yarar sağlayabilecekleri, hiç değilse, başka isteklerine engel olmayacakları sürece değer verişini hedef alan, bir yargılamayla belirlenmiş sürekli bir oluş haliydi.

Karısını, bazı halleri, bazı alışkanlıkları, bazı davranışları yüzünden kötüleyebilir, eleştirebilirdi. Kimse haksız bulmazdı onu. Ya da, fazla haksız bulmazdı. Karı kocanın her konuda anlaşmaları olanaksızdı. Örneğin, çok titizdi temizlik konusunda Macide. Yılların bekârı, sarhoşu, bir çeşit başıboşu olmasına karşın, gerçekte, dağınık, pis, düzensiz bir erkek sayılmazdı Nevzat. Kendi elinden gelmese bile, evinin, odasının, çalıştığı yerin düzenli ve tertipli olmasından hoşlanırdı. Ama Macide'nin titizliği belli bir ereği olan titizliklerden değildi. Bir çeşit hastalıktı. Divan örtüleri, yatak örtüleri kırışıksız olmalıydı. Kimsenin bunların üstüne oturup, kırıştırmaya hakkı yoktu. Kaç kez, ameliyattan çıkmış, yorgun argın eve geldiğinde, misafir odasındaki divana kendini atıverdi diye Macide'nin suratını salladığını görmüştü. Kapıdan girerken, ayakkabılar çıkarılmalı, terlik giyilmeliydi. Hele, kaza ile yere sigara külü dökülmeye görsün, neredeyse yas tutardı Macide. Dinsel törelere bağlı olduğu söylenemezdi pek, ama özellikle karı koca yaklaşmalarından sonra, kış-yaz, soğuk sıcak demez, ille başından aşağı bir su dökünmeye çalışırdı. Başka türlü kocasının yanına bir daha yaklaşamayacak kadar kirli hissederdi kendisini. Aynı şeyi Nevzat da yapsın isterdi. Gözü hep düzeltilecek bir örtü, temizlenecek bir sigara tablası, tozu alınacak bir pencere pervazı arar gibiydi. O kadar ki, gece, Nevzat onu okşamaya kalktığı zaman bile, çok kez, gözü yerdeki bir çöp parçasında, aklı, masanın kenarında biraz iğreti duran vazoda olurdu Macide'nin. Bunu fark ettiği zaman, bütün heyecanı kaçar, buz kesilirdi Nevzat. Gerçekte soğuk olan Macide miydi, yoksa, böyle zamanlarda ona dokunmak bile istemeyecek kadar duygusuzlaşıveren Nevzat mıydı, belli değildi.

İki günden beri, kendisini haklı çıkarmak telaşı ile ölen karısının kusurlarını bir bir ortaya koyma çabası içindeyken, dönüp dolaşıp bu nokta üzerinde durduğunu fark etti birden. Ne kadar tersini savunsa, sevgilerine, tutkularına, kızgınlıklarına neden olan etkenler içinde, cinsel doyum ya da doyumsuzluğun önemini yadsıyamazdı. Nermin bu kadar sıcakkanlı bir kadın olmasa, ya da Macide'nin, tam kendilerinden geçmeleri gereken bir anda ve ondan bir bilinçsiz sevgi mırıltısı beklediği sırada, tutup çöpçünün iki gündür uğramadığından yakınışıyla karşılaşmamış olsa, bütün öteki sorunlar çok daha değişik bir anlayış ortamı içinde bir çözüme bağlanabilirdi belki.

İşte, şimdi, o yoktu. Evin içi darmadağınıktı. Ortalık karmakarışıktı. Nevzat istese, çamurlu ayakkabılarıyla bile girebilirdi Macide'nin kolalı çarşaflar yayılı yatağına. Özgürdü. İstediği gibi kusabilirdi, misafir odasındaki çiçekli Demirci halısının orta yerine. Macide'nin, değil çalmak, üzerindeki kıymetli reçine tozları bozulur korkusuyla eline bile almaktan kaçındığı kemanını duvardan indirir, olanca bet sesiyle, "Pek revâdır sevdiğim" şarkısını okur ve çalardı, becerebildiği kadarıyla. Daha olmazsa, bütün tellerini koparırdı. Ama ne önemi vardı bütün bunların? Ne tadı vardı? Onun yüzüne karşı, ona karşın yapılmış olmadıktan sonra? O bilmeyecek olduktan sonra?

Lif lif, kısık bir sesle:

"–Beni bırakma Necati," diye mırıldandı. "Bana ne oluyor, bilmiyorum, ama, beynim eğer böylesine deli gibi çalışmasını sürdürürse, dayanamam ben. Size gitsek olmaz mı? İçsek. Daha çok içsek. Galip gibi, sonuna kadar, geberinceye kadar içsek? Ha? Ne dersin? Hiç durmadan içsek? Belki o zaman..."

"–Aklını başına topla" dedi Necati. "Ayakta duracak halin yok. Daha ne içeceksin? Bu neyi çözümler sanıyorsun? Deli misin?"

"Deli miyim?" dedi içinden Nevzat. "Deliler de benim gibi düşünürler mi? Böyle? Benim gibi?"

İçini çekti. Güçlü ve kararlı bir dost eli uzanmalıydı şimdi ona. Güvenebileceği. Tutunabileceği. Ya da, göğsüne kapanarak ağlayabileceği, derdini utanmadan anlatabileceği şefkatli bir kadın. Anası. Ya da Nermin...

Hakkı var mıydı Nermin'e ağırlığını yüklemekte? Biliyordu, Nermin şimdi onun sığınabileceği tek insandı. Ona koşmuş olsa, belki de, bütün sıkıntıları, bütün acıları birden hafifleyecek. Ama ya Nermin? O kendisinden vereceği her sevgi için, yavaş yavaş tükenmeyecek miydi? Hakkı var mıydı ondan bu özveriyi beklemeye?

Dönüp dolaşıp Macide ya da Nermin çıkıyordu karşısına. İki kadın. İkisini de başka başka anlamlarda sevmişti. Şimdi, ikisi de acı veriyordu ona. Macide ölümüyle. Nermin ise, elini uzattığı zaman değebileceği kadar yakın, fakat şu andaki kararsızlığı içinde alabildiğine uzaklığıyla. Gerçekte, için için, onun hâlâ ortalıkta görünmeyişiydi onu korkutan. Bir türlü açıklamak is-

temediği... Hep beklediği... oydu. Niçin gelmemişti? Niçin, o eskiden büyük bir cesaretle göğüs gerdiği toplumsal yargılamalara, bu kez karşı çıkıp da koşmamıştı sevdiği erkeğin yanına?

Necati'yle gitmekten başka çare yok muydu? Nereye? Terzi Nuri'nin dükkânına, ya da Necati'nin evine. Orada, cumbalı küçük odada, ya da, taşlıkta, Adalet'in hazırlayacağı sininin çevresinde, küçük tahta taburelere çökerek, içeceklerdi. Hep içecekerdi. Adalet kalayı dökülmüş bakır sahanlarda, tazeliği kuşkulu, acayip kokulu mezeler yapıp getirecekti. Necati herkesin görmesinden sakınmaksızın, Adalet'in kalçasına çimdik atacaktı. Terzi Nuri bile, gizli bir umutla, bu şakalan hoşgörülülükle karşılayacaktı. Adalet, gözleriyle Nevzat'tan yardım isteyecekti. Necati leş şiirleri okuyacak, arada mutfakta Adalet'i köşeye kıstırıp, Nevzat'ın gözünün önünde öpmeye savaşacak, kendi deyimiyle aşk mezesinin tadına bakacaktı.

Bu muydu şimdi onu bekleyen mutlu yaşantı?

Birden midesinin bulandığını hissetti. Kusacak gibi oldu. Necati'nin elini güçlükle yakaladı:

"–Fena oluyorum," dedi. "Bırakma beni."

Necati'nin kolu beline dolandı.

"–Yürü Allahın belâsı..."

Midesinin kabarışını zorlukla bastırarak yürüdü. Gözünün önünde kara bir perde vardı sanki. Ayağı sürçüyordu durmadan. Sendeliyordu. Nereye gidiyordu, nerelerden geçiyordu, farkında değildi. Hiçbir ışık yoktu. Hiçbir ses yoktu. Ayağının altında kalın fötr döşeli bir yer vardı. Yumuşacık. Dalgalı. Tuhaf bir yürüyüştü bu. Bir yere doğru gidiyordu. Bir yere yaklaşıyordu. Orada, birisi bekliyordu onu. Biliyordu. Şimdi yeniden onun yanına gidiyordu. Ona dokunacaktı. Dudaklarında onu ilk öptüğü ânın soğuk ürpertisi seyrimekteydi. Bütün ağırlığını Necati'nin omzuna bırakmıştı. Sürükleniyordu.

XII

Can sıkıcı bir bilinç aydınlığı içindeydi Necati. Nevzat'ın, güçlükle sü-

rüklediği, sarhoşluğun verdiği direnç ve inatla nerdeyse iki kat ağırlaşmış pelte gibi gövdesini bir tekmede çamurlara yuvarlamamak için zor tutuyordu kendisini. Belkemiğindeki çarpıklık şimdi onu daha çok rahatsız ediyor, o kadar içmesine karşın bilincinin uyuşmaması, tersine, gitgide acıtan bir parlaklıkla, yaşadığı ânın ayrıntılarına kadar, her şeyi büyük bir gerçekçilikle fark etmekte olduğunu hissetmesi, onu umutsuzluğa sürüklüyordu.

Şimdi sarhoşluğun en koyu karanlığında yüzen bu adamın çektiği acı yalancıydı. Yarın ayılacaktı. Başı ağrıyacak, midesi bozulacaktı. O kadar. Böylece yeteri kadar kendisini cezalandırmış olduğunu düşünecekti. Vicdanı ağır yükünden kurtulmuş olarak, belki de hemen işinin başına dönecek, bıçağını eline alarak insanları Gordium'un düğümünü keser gibi, bir bıçak vuruşuyla dertlerinden kurtarabileceğini kurarak, yaşamını sürdürüp gidecekti. Sonra Nermin'le evlenecekti. Çocukları olacaktı. Yaşlanacaktı. Geberip gidecekti.

"–Bırak beni. Ben ölmek istiyorum" diyordu Nevzat.

"Geber!" diyordu içinden Necati.

Ölmek istiyordu demek! Bu kadar acı çekiyordu demek! Ne biçim bir acıydı bu? Kimi kandırıyordu? Gerçekte öylesine mutluydu ki, bu mutluluğa ulaşmak için, iki gün önce cinayet işlemeyi bile göze almış olduğuna bahse girerdi. Keşke o cinayeti işlemiş olsaydı. Bak, o zaman anlardı işte. Nasıl olursa olsun, ne biçimde olursa olsun, mutluluğunun da, mutsuzluğunun da karşılığını ödeyebilecek kadar güçlü olmalıydı insan. Güçsüzlere yer yoktu bu dünyada. Oysa, yanıbaşında intihardan söz eden insanın yaptığı, bir cinayet bile değildi. İnsafsız bir yazgıdan sırtlanlar gibi yararlanmaya çalışırken, büyük acılar çekiyormuş gibi görünerek, üstelik buna kendi kendisini bile inandırmaya yeltenen kişi, acınmaya bile değer sayılmamalıydı. Onu, oracıkta bırakabilmeliydi işte. Onun o pis zavallılığı üstüne bulaşmadan, onu orada bırakıp kaçabilmeliydi. Ne diye dayanıyordu hâlâ? Ne diye...

Biliyordu oysa. Bu çok ilkel bir sorundu. Başından beri Nevzat'ın zayıflığını, zavallılığını bilmiyor değildi ki. Eğer daha onun Edremit'e geldiği ilk günden bunu sezmemiş olsaydı, onu yanında gezdirir durur muydu? Çünkü Tanrıların, kendilerine tapacak yaratıklara gereksinme duy-

duklarını herkes bilir. Nevzat, Necati'yle omuz omuza, yaşamın acılarına ve tuzaklarına karşı koyacak, acılardan zevk alarak, sonuna kadar onunla birlikte yürüyebilecek kadar güçlü olmamıştı hiçbir zaman. Macide'ye sarılışının nedeni de buydu. Onu bir kurtarıcı, üstelik, gerçekte, onu Necati'den de kurtaracak bir Tanrısal güç, belki de bir melek gibi görmüştü. Çünkü, içinde bulunduğu çıkmazlar dünyasından sıyrılmak için kendi gücünün yetmeyeceğini biliyordu. Onu oradan ancak böyle bir mucize çıkarabilirdi. Yanlışlık da buradaydı zaten. Macide, Nevzat'ın beklediği kurtarıcı melek olamazdı. İnsan, Macide'yle, ömür boyu birlikte yürüyebilirdi, elverir ki, yürünecek yolu kendisi çizsin, olanakları kendisi hazırlasın, Macide'ye hiçbir şey sormasın, danışmasın. Onu bir süs gibi taşısın kolunda. Ona yaslanmasın.

İşte bunu anlayamamıştı Nevzat.

Macide de anlamamıştı.

Ne yapacaktı Necati şimdi? Nevzat'ı öylece, sarhoş sarhoş götürüp evine bıraksa, yanında bakacak kimsesi yok. Uyanır, yine içer, kusar, yine içer, bakarsın, bir kez yaptığı gibi, üstünde başında ne var ne yok çıkarır, bahçeye çıkıp su dökünmeye kalkar, ciğerini üşütür, geberir gider. Kendini öldürmeye de kalkabilir, iş olsun diye. Öleceğini düşünmeden. Bakarsın, pat diye ölüverir. Oysa ölmemeli o. Yaşamaktan daha büyük ceza olur mu böyle bir adama? Bütün ömrü boyunca acı çeksin, bırakalım da. Elbet acı çekecek. Ne sanıyor? Kolay mı öyle mutlu olmak? Buradan çıkıp Nermin Hanımın koynuna girince işler yoluna mı girecek? Gülünç. Sonuna kadar çekecek bu acıyı. Hem de, acı çekmenin büyüklüğünü anlamadan, acı çekmenin erişilmez tadına eremeden!

"En iyisi bizim eve götürmek!" dedi içinden ve yüksek sesle, ana avrat sövdü. Bu türlü sövdüğü çok azdı oysa. Hele yalnız olduğu zaman. Ama öylesine tiksiniyordu ki Nevzat'ın sızlanmalarından, elinden gelse, onu orada bırakmak değil, belki dövebilirdi de. "Utanmadan kendini öldüreceğinden söz ediyor" diyordu. "Hiç kimse, kendi yarattığı acılar için intihar edebileceğine inandıramaz beni. Hele umutsuzluktan ötürü kendini öldürenlere gülerim. Belki ben de bir gün kendi canıma kıyarım ama, hiçbir zaman umutsuzluktan dolayı olmaz bu..."

Yollar karanlık, arnavutkaldırımı taşlar fırlak, ayağı takılıyor, ikide

bir düşecek gibi oluyor. Nevzat iyice bırakmış kendisini. İpleri çözülmüş bir kukla gibi, kolları, bacakları, sarsak. Bir ağaca sarılıyor, öğürüyor.

Bekliyor bir süre, kusunca belki açılır, kendine gelir diye. Boşuna. Başını ağaca dayamış. Üstü başı batmış.

Tiksinerek, saçlarından yakalayıp çekiyor:

"–Biraz kendine gel be birader. Dişini sık azıcık. İki adım kaldı. Eve gelelim, ne halt edersen et..."

Yayvan, yapışkan bir ses:

"–Bırak beni dostum. Bırak beni burada. Bundan sonra yaşayamam ben. Bırak..."

Bütün dikliğini yitirmiş. Küçülmüş.

Evin önüne geldikleri zaman, baktı, kocaman, han kapısını andıran tahta kapının aralıklarından ışık sızıyor. Sevindi. Demek yatmamışlar henüz. Terzi Nuri sızmış olsa bile Adalet ayaktaydı daha. Yoksa, tek başına Nevzat'ı merdivenlerden yukarı çıkarmayı gözü almıyordu. Yardımına gelecek kimse bulamazsa, niyeti, onu, öylece, taşlıktaki sedirin üstüne bırakıvermekti. Sabah, Adalet nasıl olsa temizlerdi üstünü başını.

Kapının tokmağını hızlı hızlı vurdu. Bir tıkırtı oldu içerde, ama kapı açılmadı. Nevzat, eve geldiklerini fark etmiş gibi, kendisini büsbütün koyuvermiş, olanca ağırlığıyla Necati'nin sırtına abanmıştı. Necati bir daha çaldı kapıyı. Anahtarı vardı ama, Nevzat'ı bırakmadan cebinden çıkarması olanaksızdı. Tam sövmeye başlıyordu ki, kapı aralandı, kapının eşiğinde, sırtında geceliğinin üstüne attığı soluk mor renkli mantosuyla Adalet göründü. Telaşlı, heyecanlı, kaygılı bir anlam belirmişti yüzünde:

"–Siz miydiniz?" dedi. "Ben de babam sanmıştım... Aaa, Nevzat Abi mi o? Ne olmuş ona?"

"–Bir şeyi yok. Sarhoş. Görmüyor musun? Yardım et de içeri alalım."

Adalet kapıyı daha bir aralıyor ama, yüzündeki korku izi silinmemiş.

"–Öyle korktum ki. Ölmüş sandım."

"–Saçmalama. Hadi, tut kolundan..."

Alışıktı sarhoş taşımaya Adalet. Babasını da, Necati'yi de çok taş-

ıtmıştı böyle. Nevzat'ın bir kolunu boynuna doladı, Necati'nin sırtından alıverdi. İçeri girdiler. Taşlığa açılan mutfak kapısının sıkı sıkı örtülü durduğuna dikkat etti Necati. Bir an, "içerde biri var" diye geçti aklından. O sırada, Nevzat'ın gözleri açıldı. Kanlı kanlı baktı. Adalet'in elinden kurtularak dikeldi; yaban bir sesle:

"–Ben ölmedim daha" dedi. "Çocuk mu kandırıyorsunuz? Ne diye getirdiniz beni buraya? Bırakın beni..."

Sonra, kapıya doğru bir hamle yaptı, Necati göğüsledi. Bu kez döndü, Adalet'in ellerinden sıyrılarak, kendi başına merdivenleri tırmanmaya yeltendi, daha ikinci basamakta ayağı tökezledi, eli tırabzandan kaydı, yığılıverdi olduğu yere. Necati oralı bile olmadı. Bir çeşit gizli zevkle seyrediyordu Nevzat'ın düştüğü yerde, Adalet'in elinden kurtulmak için çırpınmasını. Bir sigara yakmıştı ve bütün gece boyunca, ilk kez kendisini alabildiğine mutlu hissediyordu. Sonunda, Adalet, güçlü kollarıyla Nevzat'ı belinden yakalayarak yerinden kaldırdı, bağırmasına, ayaklarını yerlerde sürümesine aldırmadan, ite kaka çıkardı yukarıya, şimdi Necati'nin tek başına kaldığı, eskiden Nevzat'la birlikte oturmuş oldukları, evin tek düzgün ve duvarları badanalı odasına soktu. Daha bir süre, yukardan Nevzat'ın anlaşılmaz bağırtıları, sövgüleri duyuldu. Yerlerde yuvarlanan bir cismin gürültüsüne, Adalet'in çığlıkları karıştı. "Şimdi kafasını duvara vuruyor" diye düşünüyordu Necati. Gülerek. Sigarasından büyük bir zevkle derin bir soluk çekerek. Adalet, dayanısını biraz yitirmiş, ağlamaklı bir sesle, "Yapmayın Nevzat Ağabey, ayaklarınızın altını öpeyim, yazık değil mi..." diye yalvarıp duruyordu.

Daha bir süre, sigarasını tüttürerek, ayakta dinledi yukardaki gürültüyü. Sonra, sigarasını yere atıp söndürdü. Ağır ağır merdivenleri tırmandı, yukarıya çıktı. Adalet'in Nevzat'ı yatırmak üzere içeri soktuğu odanın yanında, Adalet'in sebze meyve kurutmak için kullandığı küçük odaya geçti. Nevzat'ın portatif askerlik karyolası burada kurulu duruyordu. Savcı Şevket'ten, Galip'e kadar çok kişi sızmıştı bu karyolada. Necati de attı kendisini karyolanın üstüne. Bitişik odadaki gürültüler yavaş yavaş kesildi. Adalet'in, sızan Doktorun üstünü örttükten sonra ayaklarının ucuna basa basa odadan çıkıp aşağıya inişini dinlediği yattığı yerden. Az sonra, aşağıdan başka sesler geldi kulağına. Yaban bir hayvanın homurtularını andıran sesler. Ne olduğunu anlayamadı. Yerinden kımıldayacak halde değildi.

Şimdi onun da başı dönebilirdi artık. Dönüyordu da. Gözlerini yumdu. Bitişik odada Nevzat inliyordu. Hıçkırıyordu. Acı çekiyordu. Ölmekten söz ediyordu anlaşılmaz sesler çıkararak. Oysa, onun acı çektiğine inanmıyordu Necati. Acı çeken insan susardı. Acısını yüreğine gömerdi. Sarhoşluğun aldatıcı maskesine gizlenerek, bayağıca yalan söylüyordu Nevzat. Herkesi kandırmak istiyordu. Kendi kendisini bile kandırmaya çalışıyordu. Ölmek istediği yalandı. Kansının arkasından pişmanlık duyduğu bile yalandı. Belki, bir bakıma acı çekiyordu, ama, beklediği mutluluğun sandığı kadar kolay elde edilemeyeceğini sezdiği için acı çekiyordu. Ölmekten söz ediyordu ama, aslında daha dolu dolu yaşamak istiyordu.

Bitişik odada, şimdi de karısına sövmekteydi Doktor Nevzat. Ne dediğini anlamak zordu. Ama kızgındı. Neden bu kadar kızgındı? Ölmüştü işte, istediği bu değil miydi?

Anlıyordu bu kızgınlığın nedenini. Hem de çok iyi anlıyordu. Öyle bir oyun etmişti ki Macide böyle ansızın ölüp gitmekle; öyle bir öç almıştı ki kocasından... Onsuz mutlu olacağına o kadar inandığı bir sırada, karısının hiç silinmeyecek kızgın bir damga gibi ölümsüzlüğü yüreğine yapışıp kalmıştı. Ömrü boyu bu damgayı silip atamayacaktı yüreğinden.

Acaba, ölmeden önce, kocasının kendisine böylesine öfkeli bir kin beslemesinin nedenini anlayabilmiş miydi Macide? O kavgaların, daha doğrusu Nevzat'ın tek yönlü bağırıp çağırmalarının, o günlerce süren surat asmalarının, içip içip eve geç gelmelerinin nedenini öğrenebilmiş miydi? Kadınlara özgü seziyle, kocasıyla arasında başka bir kadının bulunduğunu hissetmiş miydi?

Ortadaki bütün belirtilere karşın, Macide, kocasının kendisini bir başka kadınla aldatabileceğini düşünemeyecek kadar gururluydu ve onu ayakta tutan da sadece bu gururuydu, galiba.

Yine çok sarhoş olup da geceyi Necati'nin odasında geçirdiği bir gece, Doktor Nevzat, Macide'nin soğuk yapılı bir kadın olduğunu ima etmişti. Belki de, karı-koca arasındaki geçimsizliğin kökeninde bu vardı. Gerçi, Necati için o buğulu yeşil gözlerin arkasında soğuk bir kadının gizlendiğini kabul etmek kolay değildi öyle. Soğuk bir kadına âşık olmak şöyle dursun, eline dokunmaktan bile kaçardı o. Soğuk bir kadını bir bakışta anladığını söylerdi. Ama, kim bilir? Nevzat'ın dediği doğru da olabilirdi. Bir kadın ya yapısal

olarak soğuktur, ya da bir erkeğe karşı soğuktur. Nevzat'ın yerinde Necati olsaydı...

Hayır. Bu türlü düşünmeye hakkı yoktu. Çirkindi bu türlü düşünmek. Macide ölmüştü ve kadınlık sırlarını da alıp götürmüştü birlikte.

Ama, Necati biliyordu ki, gerçek sorun, huzursuzluklardan, soğuk yaradılışlı olmaklardan da ötede, belki çok önemli, belki de çok göz önünde olduğu halde kimsenin dikkat etmediği küçücük bir şey olabilirdi. Bu böyleydi, kuşkusuz. Ne düşünmüştü Nevzat, Macide'yle evlenmeye karar verdiği zaman? "Onda, beni yaşamanın gerçek nedenlerine götürecek bir güç var" dememiş miydi? Bu gizli güç öylesine önemliydi ki gözünde, Macide'den başka hiçbir şey beklemeye gerek görmemişti. Kurtuluşunu, Macide'de var olduğunu farz ettiği bir çeşit kutsal, gizemli güce bağlamıştı. Macide öylesine güçlü bir yaratık değildi ki.

"O doğuran değil, doğandı" diye mırıldandı. Tanrı, Tanrının oğlu ve Kutsal ruh üçlemesindeki İsa gibi.

"Sen oradaydın, benden önce.

İzlerinden yürüdüm. Tanrılaşıncaya dek.

Senin beni yeniden doğurduğun yerde,

Sen benim içimde yeniden doğdun..."

Bu dört dizeyi bir gün ona söyleyebilmiş olmayı ne kadar isterdi. Anlayabilir miydi acaba ne demek istediğini? Yoksa, "Günaha girmeyin Necati Bey!" mi derdi?

Akçay'daki gazinodan döndükleri geceyi anımsadı ansızın. Bir pazar günüydü. Sözümona eğlenmeye gitmişlerdi. Macide denizden pek hoşlanmazdı. Nevzat durmadan içmiş, sonunda zılzırna sarhoş olmuştu. Saldırgan bir sarhoşluktu üstelik. Trende, önüne gelene sataşmıştı. Biletçiye, bilet sorduğu için, bir köylü çocuğuna, yanından geçerken ayağına bastığı bahanesiyle, Necati'ye hiç konuşmadığı için ve Macide'ye, kaşlarını çatıyor diye sövmüştü. Edremit'e döndüklerinde, bin güçlükle bindirebilmişlerdi Nevzat'ı faytona. Necati de binmişti yanlarına ister istemez, çünkü Macide'nin, Nevzat'ı o halde arabadan indirip eve sokmasına, merdivenlerden çıkarıp yatağına yatırmasına olanak yoktu.

Ne edepsizlikler yapmıştı o gece Nevzat. Kendisini yerlere atmış,

intihar etmeklerden söz etmiş, kusup ortalığı pislettikten sonra, güç bela yatırdıkları yatağında sızıp kalmıştı. O gece, karşısında acısını bir kaba dokumadan gömlek gibi vücuduna geçirmiş, Golgota'lı bir ermiş gibi gördüğü Macide'nin dizlerine kapanıp deliler gibi ağlayabilirdi Necati. Bir yararı dokunacağını bilse, hemen orada en yakın dostunu boğazlayabilirdi bu kadın için. Ya da, gözünü kırpmadan, kendi yüreğini bir Japon soylusunun soğukkanlılığıyla oyup, çıkarabilirdi, onun ellerine bırakmak için. Ona, yatağın üstünde, çirkef içinde sızıp kalan bu adamı bırakıp, kendisiyle birlikte uzaklara kaçması için yalvarabilirdi. Dudaklarında, Baudelaire'in, uzaklara gidip birlikte yaşamanın güzelliğinden söz eden dizeleri dolaşıyordu yalnız....

Sonra, bir büyük umut titreyişiyle gözlerini Macide'nin bakışlarına çevirdiği zaman, yüreğinin donduğunu hissetmişti. İçinden geçenleri anlamıştı Macide. Anlamıştı ve bakışlarında, korkunç bir küçümseme, aşağılama ve ayıplama okunuyordu. Nevzat, iki adım ötede, yatağa yüzükoyun uzanmış horulduyor. Ne kendisini, ne karısını savunacak halde. Macide, orada, ayakta, rengi solmuş, kolu kanadı kırık.

Utanarak başını önüne eğmişti.

Sonra, Macide'nin ansızın fenalaşıp koltuğa yığılması...

O ânı yeniden yaşıyormuş gibi boğazının kuruduğunu hissetti. Kendinden geçmişti Macide. Kanı yüzünden, dudaklarından çekilmiş. Kül rengi bir ten. Bembeyaz dudaklar. Elleri koltuğun yanından sarkmış. Başı arkaya kaykılmış. Sonra kendisini, koltuğun yanında, yere diz çökmüş, Macide'nin bileklerini, şakaklarını kolonyayla ovuştururken, saçlarını okşarken görüyor. Bütün yaşamı boyunca tanımadığı bir mutluluğu o birkaç dakika içinde yaşamıştı. Orada, yanıbaşındaki koltukta yarı baygın yatan kadın, sevgilisiydi. Aralarında sırlar alınıp verilmişti. Ölünceye dek birbirlerinden ayrılmayacaklarına antlar içmişlerdi. O, bir masal prensi, Macide, Kaf Dağı Kralı'nın biricik kızıydı. Az önce, o, yiğit Prens, yalınkılıç, aralarına giren bencil devle savaşmış, onu altettikten sonra, büyülü kılıcını sevgilisinin ayakucuna atarak kutsamasını bekler gibi önünde diz çökmüştü.

Ne yazık ki, bu gizlice tadılan mutluluk uzun sürmemiş, Macide çok çabuk açmıştı gözlerini. Necati'yi, yanıbaşında, yere diz çökmüş görünce, telaşla doğrulmuştu yerinden.

"İstesem, o gece onu zorla elde edebilirdim ve ertesi sabah, birlikte buradan uzaklara kaçmış olurduk..."

Oysa, böyle bir şeyin olamayacağını biliyordu. Elini eline dokundurmasına bile izin vermezdi Macide. Ayılır ayılmaz da bunu belli etmişti. Yardımı için teşekkür etmiş, ama, hemen gitmesini istemişti Necati'den.

Doktoru yarı kucaklayarak, yarı yuvarlayarak karyolanın öteki ucuna iterek, yatakta Macide'ye bir yer açtığını, yine gitmesi için yalvaran genç kadına, "Sizi bu durumda yalnız bırakamam. Bir yardım gerekebilir. İzin verirseniz, ben bu gece burada kalayım. Salondaki kanapeye uzanırım. Bir şey olursa bana seslenmeye çekinmeyin," dediğini anımsıyor. Bir süre ses çıkarmamıştı Macide. Boş gözlerle, kendisinden geçmiş bir halde yatan kocasına bakıyordu. Sonra, bakışlarında ansızın tuhaf, değişik bir ışık parlamış, yanından geçerek dışarı çıkmak isteyen Necati'yi kolundan tutarak durdurmuştu:

"–Nevzat için sakın kötü şeyler düşünmeyin Necati Bey," demişti. "Siz onun en iyi arkadaşısınız. Ben daha ortada yokken, siz arkadaştınız. Ne olursa olsun, bu dostluğun bozulmasını istemem. Hele benim yüzümden... O sizi ne kadar sever, bilemezsiniz. Beni de sever. İnanın buna. Bu olan bitenlerde kabahatin en büyüğü benim. Ona yardımcı olamıyorum yeterince. Ona karşı anlayışlı olamıyorum gerektiği kadar. Yoksa, bu anlaşmazlıkların hiçbiri olmaz... Ama, ne yapayım... Elimden daha fazlası gelmiyor işte. Siz kusurumuza bakmayın. Yarın o da çok üzülecek biliyorum..."

Hiçbir şey söylemeden, onu kocasıyla başbaşa bırakarak, salona geçmişti. Elbiseleriyle, boylu boyunca uzanmıştı kanapeye. Elektrikler kesilinceye kadar, gözleri açık, beyni düşünmekten yorgun, daha doğrusu bir şeyler düşünmekten korkarak durmuş, kıpırdamadan yatmıştı, sonra, başına yastık yaptığı kolları uyuşunca, doğrulmuş, bir sigara yakmıştı karanlıkta.

Paketindeki sigaralar bittiği zaman sabah olmak üzereydi. Kalkıp, dışarı çıkmıştı, bir yerlerden sigara bulmak umuduyla. Yatak odasının kapısı, bıraktığı gibi, ardına kadar açıktı. Macide, bir iskemleye oturmuş, yü-

zünde taşlaşmış bir yorgunluk ve yılgınlık anlamı, kıpırdamadan bekliyordu. Bütün gece yerinden kalkmadığı, uyumadığı belliydi. Bütün gece, o iskemlenin üstünde, tek başına otururken neler geçmişti aklından, kim bilir. Ölüm, öç alma, ya da...

Ama, hayır. Bu en zayıf anında, Macide, hangi nedenle olursa olsun, kocasının sızmasından yararlanarak kalkıp onun, Necati'nin koynuna girmeyi düşünemezdi. Buna Necatide razı değildi. Bu yüzden, ona veda etmeden, telaşla çıkıp gitmişti evden.

***

Adalet uyumamıştı henüz. Evin içinde terliklerini sürüyerek dolaştığı duyuluyordu. Terzi Nuri dönmemişti demek. Adalet, babası dönmeden yatmazdı. Bazı geceler, Nuri dükkânda sızar kalır, Adalet de sabahı ederdi, boş yere.

Çok içtiği gecelerde Necati bu saatlerde Nuri'nin dükkânında olmayı başka yerde olmaya yeğ tutardı. Gece yarısından sonraki bu saatler, sarhoşluğun en tatlı saatleriydi. Arada bir kendinden geçerdi insan, bir yandan avcundaki kadehin düşmemesi, dökülmemesi için, yarı bilinçli bir çaba harcayarak. Sonra birden açılır, yeni bir heyecan ve ateşle, akla yeni gelen şiirler okuyarak, en eski, en güzel şarkıları anımsayarak, içmeyi sürdürürdü. Bütün şiirler o zaman açığa vururlardı gizemlerini.

Bu gece, salt sarhoş olmak için, düpedüz içmiş olmak için içmeliydi. Nevzat'ı avutmak için değil. Yoksa işte böyle, bütün gün içtiği halde, bir türlü sarhoş olamazdı insan. Sarhoş olmak bir yana, uyku bile tutmuyordu gözünü. İçinden bir ses, "Kalk git Nuri'nin dükkânına, sabaha kadar iç" diyordu. İçinden gelen seslere çok kez boyun eğerdi, ama, bir garip yorgunluk vardı vücudunda. Canı daha çok içmek istediği halde, kalkamadı.

Üstüste içtiği sigaralar büsbütün germişti sinirlerini. Karanlıkta, salt sigarasının ateşini gözleyerek uykusunun gelmesini beklerken, doğanın acımasız yasaları karşısında insanoğlunun gerçekte ne kadar zayıf kaldığını düşünüyordu. Macide ölmüştü. Onun ölümüyle birlikte kaç kişinin yaşamı altüst olacak, yürüyüş çizgisi değişecekti. Macide ölmüştü. Macide'yle birlikte yüreğindeki en büyük aşk, bir daha geri gelmeyeceği bir unutuluş karanlığına gömülmüştü. Ama, bir yanı yaşamasını bütün gücüyle sürdürüyordu. O bir yanı, Adalet'in gidip gelişlerini izliyordu. Geniş boyunlu,

geniş kollu, geniş etekli geceliğinin içinde, hemen hemen çıplak dolaşan genç vücudun fosforlu bir aydınlıkla gözlerinin önünden gitmeyen çizgilerini düşlüyordu.

Kalktı. Bir an başı döndü, sendeledi, duvara tutundu. Dengesini bulana dek bekledi, orada, duvara yaslanarak. Sonra, sallana sallana dışarı çıktı. Kandilin ışıldayan ışığında, duvarın aydınlığına yansıyan gibi vuran, bulanık, eğri büğrü ve çarpık gölgesinin, fitilin titreyişine ayak uydurarak çırpınışını ilgiyle izledi bir süre. Sonra, yavaş yavaş indi merdivenlerden. Ayakyolu ve mutfak aşağıdaki taşlıktaydı. Geceleri Adalet, mutfaktaki sedirde yatardı. Mutfak kapısı açıktı ve duvara asılı fitili kısılmış gaz lambasının yarı aydınlığında, genç kızın üstünü örtmeksizin sedirin üstüne öylece uzanmış olduğu görülebiliyordu.

Ayakyolundan dönüşte baktı, Adalet hiç bozmamıştı yatış biçimini. Ama, uyumadığı belliydi; öylesine düzgündü soluk alıp verişleri. Kapıyı iyice açıp içeri girdi. Yukardaki odanın tahta döşemesindeki delikten Adalet'in burada, bir kova suyla çırılçıplak yıkanışını seyrederlerdi, Nevzat'la, eskiden. Bu deliğin varlığından Adalet habersiz olamazdı. Habersiz olmadığı, yıkanışını uzatışından, göğüslerini, kalçalarını sabunlarken takındığı tavırlardan belliydi, ama onlar, yine de yakalanmak korkusuyla heyecanlanırlardı hep.

Yavaşça yaklaştı sedire doğru. Adalet'in uyur gibi yapmasına karşın, kirpiklerinin arasından yaklaşışını gözlediği ve yürek çarpıntısı içinde soluğunu tuttuğu hissediliyordu. Her zamanki oyun yineleniyordu. Şimdi, onu kollarından yakalayacak, kendine doğru çekecek, Adalet, yalancıktan karşı koymaya savaşacak, daha sonra, kan-ter içinde bir yarım aşk oyununu ayrı ayrı bitirecekler.

Öfkelenir gibi oldu. Gülünçtü bu. Ne diye sabretmişti sanki bugüne dek? Bir gizli umut mu vardı içinde Macide'den yana? Oysa, işte elinin altında, onun her istediğini yapmaya hazır bir kadın. Ne isterse yapabilir ona. Korktuğu bir şey mi var? Evlenelim diye mi tutturur? Yok canım. Hoş öyle olsa ne çıkar?

Sedirin kenarına ilişti, kolundan tutarak sarstı Adalet'i:

"–Numarayı bırak," dedi. "Uyumadığını biliyorum. Niye uyumuyorsun? Ne düşünüyorsun? Kız cevap versene?"

Kız kekeledi:

"–Uyuyordum. Numara yapmıyordum ki..."

"–Düşündüğün bir şey var senin..."

"–Ne olabilir ki... Nevzat ağbiyi düşünüyordum."

Nevzat'tan, geceden beri, artık Doktor Bey diye değil, eskisi gibi "ağbiy" diye söz ettiğini fark etti Adalet'in. Bu değişmenin nedeni üzerinde düşünmek istedi, ama şu anda, belli bir nokta üzerinde fazla duracak kadar rahat değildi beyni.

"–Ne olmuş," dedi sadece. "Ne olmuş Nevzat'a? Nesini düşünüyorsun Nevzat ağbiyinin?"

"–Hiç öyle bilmezdim, meğer ne çok seviyormuş Macide Ablayı. Siz gelmediniz yukarı. Çok korkuttu beni. Canına kıymaya kalkıştı. Bereket çok sarhoştu, yoksa başa çıkamazdım ben tek başıma. Öyle bir vuruyordu başını duvara. Bir perişandı, bir perişandı..."

"–Vah vah... Git azcık ileri. Böyle tek kıçımın üstünde mi sabahlayacağım burda?"

Kızı diziyle duvara doğru iterek, sedirin üstünde kendisine yer açtı ve yanlamasına kızın yanına uzandı, kolunun biriyle gövdesini sıkıca bastırarak eğildi, dudaklarını kızın iri, sarkık, fakat buz gibi soğuk dudaklarına yapıştırdı. Adalet, başını çekmeye uğraşarak, boğuk bir sesle:

"–Bırak," diye mırıldandı.

Necati bu kez, öteki kolunu kızın belinin altından geçirerek, onu bir yandan daha çok kendisine doğru çekerken, öteki elini, kızın, geniş eteklerinin altına daldırdı, birdenbire gerilen, birbirine yapışarak sıkışan bacaklarının bitiştiği yere sokmaya çalıştı. Bu uğraşı sırasında ağzını kurtarmayı başaran Adalet öfkeyle bağırdı:

"–Ne yapıyorsun! Ayıp değil mi? Bari bu gece uslu dur..."

"–Tasası sana mı düştü sersem! Ne sıkıyorsun kendini..."

Sanki taş kesilmişti Adalet. Necati de artık anlamsız bulmaya başlamıştı bu çekişmeyi ki, birden, beklenmedik bir ateş bastı her yanını, hırsla üstüne abandı, eli, az önce gevşediğini sanarak karşı koymayı bırakmış olan bacakların boşluğundan geçerek kamına uzandı. Amacının ne olduğunu o anda henüz kendisi de bilmiyordu. O güne kadar sevişmelerini sonuna ka-

dar götürmeyi hiç düşünmemişti. Aşk oyunlan, hep, hedefine varmadan yarıda kesilir, birbirlerini tek yönlü olarak tüketmeleriyle sona ererdi. Oysa, şimdi, elinin altındaki dokunulmamışlığa ulaşmak istiyordu. Kız, bu kez saldırının değişik bir amacı olduğunu sezmiş gibi, bütün gücüyle karşı koyuyordu. Belki bir çeşit içgüdüyle bu denli karşı koymasa, sonuna kadar gitmeden, her zamanki gibi yolundan dönebilirdi. Ama onun direnişi isteğini ve inatçılığını körüklüyor, aralarındaki çekişme sert fakat sessiz bir biçimde sürüp gidiyordu ki, Necati, dayanısının tükenmekte olduğunu hissetti. Boğukça:

"–Kız aptallığı bırak," dedi. "Anlamıyor musun, seni istiyorum. Seni alacağım. Seninle evleneceğim. Bırak artık karşı koymayı..."

"–İnanmam," diye hıçkırdı kız, ama, gevşediği de belliydi. Necati, içgüdüsünün itişiyle bu bir anlık gevşemeden yararlanarak kendisini ileri doğru itti ve kolayca girdi genç kızın vücuduna. Soluk soluğa durdu. Beklemediği bir şeydi bu. Birdenbire uyanmıştı daldığı düşten. Ölü gibi kımıltısızdı altındaki gövde.

"–Nasıl," dedi kesik bir sesle, "kız değilsin sen?"

Soluk bile alınıyordu Adalet.

"–Söyle," diye bağırdı. "Söyle ne demek bu?"

Hıçkırık gibi bir ses. Belki de koyuverilen bir soluk. Sonra yine sessizlik.

Necati, iki günün yorgunluğu birdenbire üstüne çökmüş gibi bitkin hissediyordu kendisini.

"–Kim," dedi sarsak sarsak. "Kim bu adam? Ne zaman oldu bu iş? Çok mu eskiden yoksa?"

"–Cık," dedi kız. Keşke, "Evet, çok eskiden oldu, bebekliğimde oldu," dese, bir yalan uydursaydı. Her zaman olduğu gibi, bu yalana da inanmaya hazırdı Necati. Ama bu "cık" deyişle, onun gözü önünde ve ona hissetirilmeden oynanan bir oyunun çirkinliği anlatılıyordu. Bu tür aldatılışa dayanamazdı işte. Öfkesi başına çıktı. Kim olabilirdi bu adam? Bu evin içine rahatça girip çıkan biri? Sakın? Sakın? Macide'nin öfkesinin nedeni sakın....

"–Nevzat mı?" dedi çıldırmış gibi. "Söyle, Nevzat mı? Doğru söyle, yoksa öldürürüm seni..."

Kız büyük bir korkuyla ellerinin altından sıyrılıp doğruldu:

"–Yok," diye haykırdı. "Yok. O nasıl söz. O da nereden çıktı? O benim ağbim..."

"–Ben de senin ağbindim ama..."

"–Yok. Vallahi o değil..."

Yadsıyışındaki ateşlilik kuşkuluydu oysa. Kırarcasına tutup sıktı kızın elini:

"–O," dedi. "Biliyorum. Yalan söyleme bana. Bunu Macide de anlamıştı, değil mi? Yoksa ondan gebe falan da mı kaldın? Doğru söyle. Nasıl kandırdı seni? Karımı boşar seni alırım mı dedi?"

"–Değil, vallahi o değil..."

Birden boşaldı Necati'nin sinirleri. Ancak, elinin acımasından anladı ilk tokatı indirişini. Neresine geldiğini düşünmeden, bir yandan deliler gibi haykırarak, ağzından köpükler saçarak, yumruk, tokat indirdi kızın orasına burasına. Yorgunluktan kolları kesilinceye kadar sürdü bu. Ancak o zaman, Adalet'in hiç ses çıkarmadığını, karşı koymadığını, ağlayıp sızlamadığını, sadece, yattığı yerde tosbağa gibi büzülerek, elleriyle kafasını korumaya çalıştığını fark edebildi. Sesi titreyerek:

"–Git," dedi. "Git Allahın belâsı... Git yanımdan, yoksa şimdi elimden bir kaza çıkacak. Beni katil yapacaksın..."

Adalet, sesini çıkarmadan, sanki o kadar dayağı yiyen başkasıymış gibi, sessizce sıyrıldı sedirin üstünden, bir gölge gibi mutfağın kapısından çıktı, gitti.

Şimdi, kuşkulu, katı, boğucu bir sessizlik vardı içinde. Soluk soluğaydı. Ter içindeydi. Alelacele dizlerine indirdiği pantolonunu çekmeyi düşününceye kadar, yarı çıplaklığının gülünçlüğünü fark etmeden öylece yattı bir süre.

Dövmüştü Adalet'i. Belki ilk kez dövüyordu bir insanı. Bir kadını. Üstelik, eğer karşı koymaya kalkışmış olsa, öldürebilirdi de; öylesine büyüktü öfkesi.

Ama ne hakkı vardı sanki onu dövmeye? Dahası, ona soru sormaya bile hakkı yoktu. Neydi suçu? Ne yapmıştı? Necati'den önce davranan birisine bırakmıştı kızlığını, buydu büyük suçu, öyle mi? Yoksa bunu ona daha

önce söylememiş, kendisini Necati'nin isteklerine karşı koymadan bırakmamış olması mıydı?

"İlk kez yatmıyoruz ya bir orospuyla..."

Şakaklarının zonklaması diniyordu yavaş yavaş.

"O değil," dedi. "O değil. Aptal yerine koyması neyse, ama böyle burnumun dibinde beni boynuzlayacaklar da ben farkında olmayacağım..."

Sigarasının kalmadığını anımsaması yine öfkelendirdi onu. Şu Terzi Nuri nerede kalmıştı? Nevzat'ın ceplerini karıştırsa? Durdu. Galiba, önemli olanın ne olduğunu anlamıştı. İki günden beri, karşısına hep Nevzat çıkıyordu. Macide'ye sahip olan, onu öldüren, herkesle alay edercesine Nermin'le yaşayan ve şimdi de, burnunun dibinde, Adalet'in kızlığını onun elinden alıveren, hep oydu. O küçümsediği, gizli gizli alay ettiği, önemsemediği adam. Nevzat'tan başka birisi olsaydı bu kadar üzülmeyebilirdi. Ama başkası olamazdı ki... Eve girip çıkan başka erkek yoktu ikisinden gayri. Mahallenin delikanlıları? Yok canım! Kızın gözü yükseklerdeydi bir kez. Öyle önüne gelene bırakmazdı kendisini. Şimdiye dek Necati'ye bile karşı koymuştu. O halde, Necati'den üstün gördüğü birisi olmalıydı bu. Kim vardı çevrelerinde Nevzat'tan başka? Olay eskiden olsa, akla başka isimler de gelebilirdi. Ama, akla gelebileceklerin her biri bir başka yerdeydi şimdi. Hayır. Başkası olamazdı. Suçlu Nevzat'tı. Yine oydu. Hep oydu, Sinsi. Kurnaz. Karda yürüyüp ayak izlerini belli etmeyen. Bencil. Utanmaz.

Öfkeyle gıcırdattı dişlerini. Nasıl olmuştu da farkına varmamıştı? Adalet'in Nevzat'ın muayenehanesinde çalıştığı sırada mı olmuştu bu iş acaba? Orada? Macide'nin burnunun dibinde? Kapıyı içerden kilitleyip, hastaya bakıyormuş gibi davranarak... Ne cesaret. Kız bir bağırmış olsa. Karşı koymuş olsa... Belki de bir ilaç vermiştir...

İçinde tuhaf bir sızı vardı. Beklemediği bir şeydi bu. Demek, Necati kıza bir zarar dokunmasın diye, kendini bin türlü sıkıntıya sokarken, kız için için onunla alay ediyordu...

Sokaktan, gecenin ıssızlığı içinde yankılanan sarhoş ayak sesleri işitildi. Terzi Nuri'nin yürüyüşüydü bu; eve dönüyor olmalıydı. Onu, mutfakta, Adalet'in yattığı sedirde görmemeliydi Nuri; pek çok şeyi biliyor olsa bile. Kalktı, biraz da telaşla merdivenleri çıktı, az önce yattığı odaya döndü.

Karyolaya uzandı. Aşağıda kapı açılıp kapandı. Adalet'in, yine terliklerini sürüyerek babasını karşılayışını, Nuri'nin alçak sesle "Kız Meryemo, Meryemo" şarkısını mırıldanarak yatağına girip sızışını izledi. Daha sonra sesler kesildi. Merdiven başındaki kandil de, gazı bitmiş olmalıydı ki, ansızın söndü.

İşte o zaman anladı Necati, az önce yapmak istediğinin nasıl bir anlama geldiğini. Adalet'i elde etmek istemişti. Onun kız olmadığını bilmiyordu. Onu elde edebilmek için, evlenme vaadinde bulunmuştu. Yasalara göre bunun açıkça suç olduğunu biliyordu. Bile bile yapmıştı bunu. Demek sonucu göze almıştı. Adalet'le evlenmeyi göze almıştı...

"Ama neden?" diye mırıldandı. "Niye yaptım ben bunu? Nasıl düşünebilirim böyle bir şeyi? Adalet'le evlenmek..."

Onu cinsel isteklerine oyuncak edebilmek için az uğraşmamıştı. Sonunda da istediğine ulaşmıştı işte. Gerçi bundan başkası yararlanmıştı. Olsun varsın. Öğretmen, oydu. Ne güzel... Bunun için ne diye acıyacakmış ona? Er geç, yatacak bir erkeğin altına. Hiç değilse öğrensin zevk almasını da, zevk vermesini de. Pek iyi biliyordu ki, az önce olan bitenlere karşın, gerçekte hiçbir zaman bu kızla evlenmeyi düşünmemişti. Onun karşı koyuşlarını durdurmak istediği zaman bile. Düpedüz yalan söylemişti. Düpedüz aldatmak istemişti Adalet'i. Sonradan başına gelebilecekleri hiç düşünmemiş değildi, bilincinin bir köşesi aydınlıktı, suçu başkalarına yükleyebileceğini düşünmüştü. Saygınlığını ileri sürebileceğini düşünmüştü. Nuri'yi kandırabileceğini düşünmüştü. Çok çok, bu kasabadan çekip gidinceye kadar, bir süre imam nikâhıyla yaşamayı göze almıştı. Ama hepsi o kadar.

Yerinden doğruldu. Perdeyi aralayarak dışarı baktı. Sokak karanlıktı. Issızdı. O bu küçük evde, bu küçük kentte yapayalnızdı. Güvenebileceği, yaslanabileceği kimse yoktu. Hep onu sevmeyenler vardı çevresinde. Düşmanlar diyemiyordu ama, niçin olmasın? Herkes biliyordu onun ne kadar güçlü olduğunu. Herkes onu yıkmaya çabalıyordu. Nevzat, Adalet, Nermin... Bir Macide başkaydı onlardan. O da işte ölmüştü.

İçini çekti. İçki, yorgunluk, uykusuzluk, beynini bir sığır derisiyle kaplanmış gibi kalınlaştırıyordu. Acaba, tek oluşunun güvensizliğini düşünmekten, istemeye istemeye kötü bir kişi mi oluyordu?

Yine de acıyordu kıza. Oysa, onun yasasında acımak yoktu. Kızgın akreplerden farkı yoktu insanların. Ateşten bir çember içine alacaktın onları, bırakacaktın, kendi kendilerini sokup öldürsünler.

Gerçekte, asıl tuzağa düşürülmek istenilenin kendisi olduğunu anlıyordu, yavaş, yavaş. Kız, her zamanki gibi karşı koyarken, onunla evleneceğini söyler söylemez, neden gevşemişti? Kancıkça bir oyun değil miydi bu?

Ama, yine de acıyordu ona. Belki, bir başka bakımdan, kendisi kadar yalnız, kendi gücünden başka hiçbir güce güvenmeden yaşamın güçlüklerine, acılarına karşı direnmeye çabalayan bir yaratık olarak gördüğü için, onu kendisine yakın hissetmiş olabilirdi. Bu yüden, ona evlenme vadinde bulunurken, belki de bir yanıyla içtendi. Kim bilir, Macide'nin ölümünden sonra, onun ruhuna bir kurban adar gibi, kendisini bu zavallı kıza adamayı bile geçirmiş olabilirdi aklından. Belki bu kendisi için bile bir kurtuluş, hiç değilse bir avuntu olabilirdi. Niçin olmasındı? Onu köle gibi kullanabilirdi. En sıkıldığı zamanlarda, hiçbir karşılık görmeyeceğinden, isyanla karşılaşmayacağından emin olarak, ona, çevresine, yaşayan ve yaşamayan bütün doğaya karşı içinde beslediği öfkeyi yüzüne kusabilirdi, rahatça.

Ama, işte sıyrılıvermişti parmaklarının arasından. Şimdiye kadar bu kızın kendine özgü bir kişiliği olabileceği aklının köşesinden bile geçmemişti. O, bir yanıyla, kendi yarattığı bir insandı çünkü. Bir silgi vuruşuyla yok edebilirdi gölge kişiliğini. İsterse, yüceltir, isterse yerin dibine batırırdı. Belki de, onu elde etmeye niyet ettiği zaman, bu yüzden gerçek bir sorumluluk duymamıştı. Onunla yatması, bir bilginin kendi yarattığı bir robotla ilişki kurmasından farklı bir anlam taşımazdı ki. Öylesine insan ilişkileri dışında ve mekanik bir sorundu bu, onun için.

"Mekanik bir sorun" dedi, midesinin bulandığını hissetti. O dokunuş. O sürtünüş. O belli vurgularla yükselip alçalan gidiş gelişler. Mekanik...

Oysa asıl olan aşktı. Sevgiydi. Dostluklardan ötede, yüce bir sevgiydi asıl olan. Her şey böyle bir sevgiyle güzel olabilirdi. Her şey böyle bir yaklaşım içinde anlamlı olabilirdi. Ama var mıydı öyle şey? Şimdiye kadar az mı aramıştı? Hangi kadında bulabilmişti o yüce sevgiyi? Hepsi de, şehvetin o derine inen ânında, aynı pis, bulaşık ve yapay içtenliğin çukuruna

gömülürdü. Oysa, seven, sevgisini her şeyin üstünde tutan bir kadının sokuluşundaki Tanrısal güzelliği pek iyi düşleyebiliyordu. O gece, panik halinde kaçtığı evde, o eşsiz mutluluğa kavuşmasının bir an sorunu olduğu sanısına kapılmış ve bir kez daha düş kırıklığına uğramak korkusuyla, gerçekte var olmayan son umudu kendi eliyle yıkmayı yeğ tutmuştu. İşte hepsi o kadardı. Gerisi mekanikti. Çirkef mekanik...

Adalet'i elde etmek isterken nasıl bir ruh hali içinde bulunduğunu şu anda tam olarak kestirebilmesi olanağı yoktu elbet. Ama az çok anlayabiliyordu davranışının ereğini. Daha doğrusu belli bir ereği olmadığını. Sonucu bile merak etmiş olamazdı. Çünkü sonucun meraka değecek bir yanı yoktu. Salt, bunu da yapmış olmak için. Salt denemiş olmak için...

Belki de, bile bile kendisini bir çıkmaza sürüklemekti istediği. Değil mi ki, yaşadığını anlamak isteyen kişinin, huzursuzluğun zevkine ermesi gerekiyordu... Değil mi ki, yaşam denilen şey, acıların birbirini kovalamasından başka bir şey değildi ve insan ancak acı çekerken anlardı yaşamakta olduğunu... Yoksa, mutluyken ölmeyi kim isterdi? Ancak acı çekenler ölmek isterlerdi. Çünkü ancak onlar yaşadıklarının bilinci içinde olurlardı.

"Yeter," dedi. "Düşünmeyeyim artık. Çatlayacağım. Ah, bir sigara bulabilseydim..."

Uyumaya çalıştı. Vakit geceyarısını çoktan geçmişti. Belki de sabah olmak üzereydi. Uyuyabilmiş olsa, şu andaki sıkıntılarından birçoğunun ertesi sabaha kadar geçeceğini, hiç değilse biçim değiştireceğini, ya da bilinçaltına itileceğini biliyordu. Ama nasıl uyumalı?

Oysa, bu gece uyuyamayacak olan çok kişi vardı Edremit'te. Adalet uyuyamıyacaktı bir kez. Necati ona "Seninle evleneceğim," demişti. Eğer, tutup daha önce bir başkasıyla yatmamış olsaydı, Necati'yle evlenmesi olanağı vardı. Bu fırsatı kaçırdığı için uyuyamayacaktı Adalet. Adalet'le yatmış olan kişi de uyuyamayacaktı herhalde. Meğer ki, o kişi içerde, uykusunun arasında hâlâ sayıklayan, hâlâ bağırıp çağıran Nevzat olsun. Bir de Nermin vardı uyuyamayacak olan.

"Sahi, o niye görünmedi bugün ortalıkta?" dedi. "Kendisini son sahneye mi saklıyor?"

Gülümsemeye çalıştı. Dudaklarının kasılıp kaldığını hissetti.

"Ben korkunç bir insanım," diye düşündü. "Benim yıkılmam çok gürültülü olacak..."

XIII

Otobüs, Yeşilbursa Oteli'nin önünde durduğu sırada vakit geceyarısını geçmiş olmalıydı. Oysa Çekirge'ye yaklaştıkları sırada daha karanlık basmamıştı bile. Ama, ön amortisörlerden birinin patlamasından az sonra bir de başlarına makas kırılması çıkınca, yolcular, geç kalmaktan yakınmak şöyle dursun, sağ salim gidecekleri yere ulaşabilmeleri için Tanrıya dua eder olmuşlardı. Bu gecikme Nermin'in bir bakıma işine geliyordu. Bu saatten sonra kalkıp Macidelerin evine gitmesi doğru olmazdı. Zaten, nasıl açıklayabilirdi, Edremit'ten buraya gelirken, Macide'ye uğrayıp, annesine, kardeşlerine bir selamını olsun alıp getirmeyişini? En iyisi, geceyi bir otelde geçirir, ertesi sabah da, kimseye görünmeden, Yalova'ya giden bir otobüse atlar, akşama İstanbul'da olurdu. Sonrasını düşünmek bile istemiyordu şimdilik.

Otobüs yavaş yavaş boşaldı. Nermin'in yanındaki sıra boşalınca o da çıktı. Yeşilbursa Oteli, ilk bakışta göze hoş gelen geniş, ferah bir yapıya benziyordu. Pencereleri sarmaşıklı, aydınlık. İkinci kat düzeyine kadar, kırmızı tuğlayla örülmüş duvarları. Edremit'teki İstanbul Oteli'nin biraz daha büyükçesi.

Şoför yardımcısı, otobüsün tepesine çıkmış, eşyaların üstüne gerdikleri brandayı sıyırıyor. Yolcuların çoğunun eşyası, sepetten, bez torbadan, kıl heybeden ibaret. Doğru dürüst bavulu olan bir Nermin var. Onunkini de, iyi korunsun diye, denklerin ortasına koymuşlar. Bu yüzden en sona o kalıyor. Sıra ona geldiği zaman, ıssızlaşıveriyor koca alan. Şoför yardımcısının uzattığı bavulu, nereden çıktığını fark etmediği, başı ortaokul kasketli bir oğlan çocuğu yakalıyor, Nermin'e sormadan, otele doğru yürüyor. Çocuk önde, Nermin arkada, otelin camlı kapısından içeri giriyorlar. Nermin'in ayakta duracak hali yok. Bir odasını gösterseler de, yukarı çıksa,

yıkanmak şöyle dursun, belki soyunmadan atacak kendisini yatağın üstüne.

Camlı kapıdan girince bir merdiven çıkıyor önlerine. Merdivenin yanında cam bölmeli küçücük bir oda. Süslü bir yazıyla ve renkli yağlı boyayla "Müdüriyet" yazılmış camın üstüne. İçerde, kırmızı yanaklı bir adam, çizgili pijamasının üstüne paltosunu çekmiş. Nermin'den önceki müşterinin kaydını yapmakla uğraşıyordu, otel defterine. Müşterinin de Nermin gibi ayakta duracak hali yoktu. Kırmızı yanaklı adam ne derse, başını öne arkaya sallayarak yanıtlıyordu. Kırmızı yanaklı adam otelin kâtibi olsa gerekti. Otobüs gelmeden önce, yazıhanenin dibine serdiği yatakta uyuduğu anlaşılıyordu.

Camı tıklattı. Kâtip isteksizce başını çevirip baktı, Nermin'i görünce canı sıkılır gibi oldu, isteksizce elini uzatıp camlı kapıyı araladı:

"–Buyur hanım," dedi. "Bir istediğin mi vardı?"

"–Bir oda istiyordum," dedi Nermin. "Tek yataklı bir oda. Edremit'ten geliyorum. Orada ortaokul öğretmeniyim. İstanbul'a geçeceğim de..."

Adam yavaşça toparlandı, Öksürdü.

"–Hoş gelmişsiniz hocanım ama, tek yataklı odamız hiç yok. Ne yapsak ki..."

Sonra, sabırsızlandığı anlaşılan öteki müşterisine döndü:

"–Senin yerin ikinci katta hemşerim," dedi. "21 numara. Uyuyanları uyandırmadan soyun ha..."

Adam, asker hurcunu andıran torbasını sürükleyerek otelcinin yanından geçti, Nermin'e çarptığının farkında bile olmadan, çabucak tırmandı merdivenleri.

Bıkkınca süzüyordu Nermin çevresini. Soluk bir elektrik ışığında, her taraf koyu, kirli sarı bir renkte görünüyordu. Duvarlarda lambri yakıştırması çirkin kahverengi çizgiler vardı.

"–Peki ne olacak," dedi. "Sokakta kalacak değilim ya. Başka otel yok mu buralarda?"

Otelcinin bakışı güvensiz:

"–Var, var ama.... Bu saatte... Bizim oğlan göstertsin size isterseniz

ya, ben pek tavsiye etmem başkasını... Size göre değil. Bu saatte... Bilmem ki. Ne yapsak? Bursa'da hiç tanıdığınız falan yok mu?"

Dudağını ısırdı Nermin. Zayıftı işte. Yapayalnız bir kadın. Yanında bir erkek olsaydı, yer de bulunurdu, sorgu sual de edilmezdi. Ne yapmalı? Macidelere gitse, her şeye karşın? Olur mu? Olmaz. Ama sokakta da kalamaz.

"–Tanıdığım var ama..." diye mırıldandı. "Geleceğimden haberleri yok. Hem gecenin bu vaktinde rahatsız etmek istemem onları da. Şimdi, karanlıkta evi de bulamam ya..."

Şişman, kırmızı yanaklı otelci rahatça gülümsedi:

"–Ne zararı var hocanım," dedi. "Yarın madem İstanbul'a gideceksin, bir gece için kim olsa katlanır. Ben senin yanına bizim oğlanı katarım, sen adresi söylersin, o seni götürür. Uzaksa, payton da buluruz. Bizim oğlan da ortaokulda okuyor."

Bavulunu taşıyan kasketli çocuk gülümsedi. Nermin'in de gülmek geçti içinden:

"–Demek bu senin oğlun?" dedi. "Allah bağışlasın. İyi... İyi ama... Sen yine başka bir çare düşünsen... İki yataklı odan da mı yok?"

Kâtip başını salladı:

"–Yok hocanım," dedi. "Olsa vermem mi... Senin tanıdıkların kimlerden acaba? Sen hele bana bir söyle. Belki tanırız..."

Duraksadı. Yok. Olacak şey değildi bu. Gecenin bu saatinde Hesna Teyzelere gidişini, yaşlı kadının, küçük demir çerçeveli gözlüklerinin arkasından, ince çekilmiş boyalı kaşlarını kaldırarak, hayretle bakışını, Faik Ağabeyin suratını asarak, kızgın kızgın buyur edişini getirdi gözlerinin önüne. Ertesi sabah, bütün Bursa'ya, yüzsüzlüğünün anlatılacağı kuşkusuz. Belki de, hemen bir mektup döşenirler Macide'ye...

Otelci ısrarla bakıyordu yüzüne.

Demek yoktu başka çaresi...

"Ne yapalım," dedi içinden. "Varsın ne derlerse desinler. Daha fazla ayakta duracak halim yok. Şimdi düşüp bayılacağım şuraya..."

Sonra, yüksek sesle ve biraz da kızdığını belli ederek:

"–Tanırsın," dedi. "Hani, ipek fabrikaları var, rahmetli İlyas Beyin hanımı, Hesna Hanım, yakın akrabamdır benim. Oğlu Faik Bey..."

Şişman otelci şöyle bir duraksadı. Eliyle aralık tuttuğu camlı bölmenin kapısını bıraktı, çenesini sıvazladı:

"–Tanıdım," dedi. "Tanıdım tabii. Rahmetli İlyas Bey dedin, değil mi? Tanıdım tabii. Hesna Hanımı da..."

Soluğunun tutulduğunu sanarak, çabuk çabuk:

"–Kızları Edremit'te, bir doktorla evli," dedi Nermin. "Benim çok iyi arkadaşımdır o da, üstelik..."

Otelcinin yüzündeki şaşkınlığın farkına vardı ansızın. Telaşlandı. Delice, anlamsızca korkular girdi yüreğine. Sanki bu otelci bile biliyor onun buraya niçin geldiğini...

"–Ama, olmaz," diye yineledi. "Vakit çok geç. Ayıp olur. Geldiğimden haberleri yok..."

"–Haberleri olsa da işe yaramaz," dedi otelci. "Sen şimdi..."

Yine dikkatle baktı Nermin'in yüzüne. Sonra bakışlarını kaçırarak:

"–Hesna Hanımın kızı sizlere ömür olmuş," dedi. "Edremit'ten geliyorsun ya, herhalde haberin olmadı... Yarına bilet aldılar, gidiyorlar da ondan biliyorum ben de..."

Bilinmez bir güç ansızın çevresindeki havayı çekip almış gibi soluğunun kesildiğini hissetti Nermin. Otelcinin iri kırmızı suratı da sanki birden yamyassı olmuştu.

"–Nasıl?" diyebildi güçlükle. "Macide mi ölmüş? Olamaz. Yanlış bu..."

"–Yanlış manlış değil" diye diretti otelci. "Edremit'teki doktorun karısı olan... Dün sabah ölüvermiş işte öyle... Hesnanım pek perişandı. Demek senin haberin olmadı... Vah vah..."

Otelcinin söylediklerini yineledi, kendi kendisine, anlamını pek kavramadan: "Dün sabah ölüvermiş işte öyle... Dün sabah ölüvermiş işte öyle... Dün sabah ölüvermiş işte öyle..."

Sonra, sesinden kendisi de ürkerek bağırdı:

"–Niye ölmüş? Hasta mıymış? Yoksa bir kaza falan mı olmuş?"

Sorduğu şeyin ne kadar saçma olduğunu birden anladı ve sustu.

Gerçekte, daha ağzını açarken, dilinin ağzının içinde büyüdüğü sanısına kapılmıştı ve ağzını dolduran tükrüğünü güçlükle yutabildi. Otelin holünü aydınlatan ışığı da karartmışlardı bu ara. Arkasında, bavulunu taşıyan kasketli çocuk, put gibi, kımıldamadan duruyordu. Merdivenin ortasında, pijamalı bir adam, aşağı inmekle yukarı çıkmak arasında kararsız, bekliyordu. Yazıhanenin duvarında, Atatürk, Mareşal Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü'nün resimlerinin yanında eski bir Türkiye haritası asılıydı. Hatay'ın anayurda katılmasından önceki dönemi gösteren bir harita.

Gözleri yeniden otelcinin bön bakışlarıyla karşılaştı. Adam, onun anlamadığını sanarak:

"–Doktorun karısı," dedi. "Dün sabah ölmüş işte. Aniden. Ameliyat etmişler. Ölmüş. Bilmiyorum nesi olduğunu. Kim bilir..."

Birden bir titreme sardı bütün vücudunu Nermin'in. Dizleri atıyordu. Elindeki çanta pat diye yere düştü. Gözleri kararıyordu. Bayılacak gibiydi. Güçlükle iki adım attı, masanın kenarına tutundu. Masanın yanında, alçacık küçük bir hasır iskemle duruyordu; duraksadı, daha fazla dayanamayacağını anlayınca, çöker gibi bıraktı kendisini iskemleye. Otelci, ondaki çöküntünün farkında değildi:

"–Ne diyelim? Allah taksiratını bağışlasın. Pek rahatı huzuru yokmuş kadıncağızın. Öyle diyorlar. Sen arkadaşı olduğuna göre daha iyi bilirsin ya hocanım..."

Duymuyordu Nermin. Belki yaşadığının bile farkında değildi. Nedenini hiçbir zaman tam olarak kestiremeyeceği, şaşkınlığa, ya da donmaya benzer tuhaf bir durgunluk, bir uyuşukluk içinde, duygularıyla fizik yaşamı arasındaki bağlantı kopmuştu sanki. Sahipsiz ve başıboş bir kalıba dönüşmüştü gövdesi. Ölü gibiydi. Bomboş gözler, sağır kulaklar ve duyusunu yitirmiş ellerdi.

Otel kâtibi, sesini alçaltarak sürdürüyordu konuşmasını:

"–Kimi de diyor ki, güya Doktor karısını boşamak istiyormuş, ama kadın razı gelmiyormuş. Doktor da, bir şeyler yapmış. Yani, Doktor karısını öldürmüştür, diyorlar. Günahı boynuna. Sonra, Hesnanımın biraz malı mülkü de vardır. Karıyı boşasa, maldan mülkten olacak. Elin ağzı torba değil ki büzesin. Sen elbet daha iyisini bilirsin ya hocanım... Edremit'tekiler ne diyorlar acaba bu işe? Ama sen duymamışsın..."

Duvarların kirli sarı rengi gözlerini acıtıyordu Nermin'in. Başını dik tutmakta zorluk çekiyordu. Boğazına bir şeyler takılmıştı. Tükrüğünü yutamıyordu. Bütün vücudu ince bir terle kaplanmış.

Sonra yine birden, vücudunu kaplayan soğuk ter çözülüverdi, yeniden dünyaya gelmiş gibi, vücudunun sıcaklığını, ayaklarının, kollarının, yüzünün duyu yeteneğine yeniden kavuştuğunu, kulaklarında birtakım uğultuların tanıdık sesler haline dönüştüğünü hissetti. Otelci hâlâ bir şeyler anlatıyordu.

Kendisine bile yabancı gelen kalın, nezleli, yorgun ve erkeksi bir sesle:

"–Peki Doktor ne yapıyormuş şimdi?" diye sordu. "Yoksa onu tutuklamışlar filan mı?"

Burnunu karıştırıyordu adam:

"–Yok canım" dedi. "Bunlar hep lâf, dedikodu. Adam karıyı öldürdüyse bile, doktor. Kılıfını hazırlamıştır... Ona bir şey olur mu? Cenazeyi gömdükten sonra yok olmuş ortadan. Neyse.... Olan olmuş bir kez.. Seni de üzdük mü ne? Öyle ya... Arkadaşım dediydin, değil mi?"

Nermin, yavşaça yerinden kalktı. Daha sonra kendisinin bile şaştığı olağanüstü bir soğukkanlılıkla:

"–Allah rahmet etsin," dedi. "Alınyazısı bu. Ne denir? Doktorun öyle kötü bir iş yapmış olacağını sanmam. Macide iyi kızdı. Neyse, şimdi sen oda veremeyeceksin demek bana... Gidip bir öteki otele bakalım bari..."

Şişman adam anlamamış gibi şaşkınca baktı Nermin'in yüzüne. Oda sorununu çoktan unutmuşa benziyordu. Kasketli çocuk da, sesini çıkarmadan bekliyordu hâlâ, bavulu elinden bırakmadan.

"–Dur hele hocanım," dedi kâtip, sonunda. "Bir çare buluruz şimdi. Sen yabancı sayılmazsın. İki yataklı odalardan birinde bir kişi var, o da yabancı sayılmaz. Şimdi onu kaldırır, üç yataklıya alırım, sen o odada kalırsın. Ne yapalım. Biz senden yine tek yatak parası alırız. Yarın da bakalım, kalacak olursan, bir oda ayarlarız..."

Bir an, sesinin titreyeceğini, çatlayıvereceğini sandı, yumruklarını sıkarak güçlükle yendi zayıflığını:

"–Yarın, İstanbul'a gideceğim," dedi. "Bu gece için sağ olun. Yalnız,

bir an önce hazırlatıverirseniz şu odayı çok hora geçecek. Çok yorgunum da. Bütün gün yoldaydık..."

Otelci, az önceki aldırışsızlığından sıyrılmıştı nedense. İri gövdesinden umulmayacak bir çeviklikle yerinden kalktı, kapıya seyirtti, merdivenlerden yukarı seslendi:

"–Mehmet.... Mehmet.... Koş buraya gel..."

Sonra Nermin'e döndü:

"–Şimdi hazır olur hocanım," dedi. "Sen burada biraz istirahat et. Yalova otobüsünde yer ayırttın mıydı?"

"–Hayır."

"–Yarın onun da bir çaresine bakarız. Bir çay içer miydin?"

"–Sağ olun. İçmem."

"–Taze değil ama... İstersen yeniden demlerim?"

"–Zahmet etmeyin. Şimdi hemen uyumaktan başka bir isteğim yok."

"–Sen bilirsin."

Kasketli oğlan, köşeye büzülmüş, sesini çıkarmadan bekliyordu hâlâ durduğu yerde.

Nermin, otel kâtibi geri gelene kadar, orada, o alçacık hasır iskemlenin üstünde oturarak daha ne kadar beklediğinin farkında bile olmadı. Koyu bir karanlığa gömülmüş gibiydi. Birdenbire duyduklarıyla, geçen olaylar arasında bir bağ kurabilecek, bir düşünce zinciri örebilecek güç yoktu içinde. Sanki her şeyi unutmuştu, büyük bir dinginlik, bir yüce soyluluk görünüşüne bürünmüştü. Aslında, kafasındaki didişmenin, kargaşanın büyük titreşimini duymayacak kadar bunalmıştı. Bir yandan kanı bile soğumuş gibiydi. Öylesine donuktu duyguları. Öte yandan, soluk alıp verişlerini bile güçleştiren bir acı, bir yangı vardı yüreğinde. Ayağının altındaki yer sallanıyordu. Duvarlar çarpılıyordu. Bazen gözlerinin önünde renkler, ışıklar silinir gibi oluyor, bazen, kendisini korkutucu çiğ bir aydınlığın ortasında tek başına sorguya çekilen bir suçluya benzetiyordu.

Bir ara bir el dokundu omzuna. Ürpererek başını kaldırıp baktı. Şişman otelciydi:

"–Oda hazır hocanım. Çarşafları yeniden değiştirttim, hatırın için.

Bir emrin varsa söyle. Çay istemedin ama, hani karnın açsa filan, bir şeyler uydururuz. Sonra, ses mes duyarsan korkma, bazı geç vakit gelen müşteri olur. Sarhoş olur, ayığı olur..."

Sesini çıkarmadan kalktı yerinden. Hiçbir şey umurunda değildi artık. Bir odaya çıksa, yalnız kalabilse, yatağa atabilse kendini, bir "oh" diyebilse. Bir dursa kafasının içindeki çılgınca dönüş. Bir uyusa. Bir kendinden geçebilse. Bayılsa bile önemi yok. Ama ölmese.

Otelci kasketli çocuğa işaret etti:

"–Oğlum sen ne dinelip duruyorsun orda? Hocanımın bavulunu çıkarsana 14 numaraya. Bahşiş koparacak aklı sıra..."

Kasketli çocuk zaten bırakmamıştı bavulun sapını elinden. Önde otelci, arkasında Nermin, en geride oğlan, peşpeşe çıktılar merdivenden. Koridorlara yer yatakları serilmişti. Cılız bir ışıkta yer yataklarında kafalarını yorganlarına gömerek uyuyanlar, ilk çağlarda yaşayan dev sümüklüböcekleri andırıyorlardı. Otelci, Nermin'i uyuyanların arasından geçirerek, koridorun sonuna götürdü, ceviz taklidi kirli bir boyayla boyanmış bir kapıyı açıp, odayı gösterdi. Aynı sarı duvarlar, aynı soluk ve cılız ışık. Çocuk, bavulu odanın ortasına bıraktı, döndü, elini uzattı. Otelci kaşlarını çattı, oğlanın sırtına bir şaplak indirerek itti kapıdan dışarı:

"–Sen kusuruna bakma oğlanın hocanım," dedi. "Şimdiki veletler böyle oluyor. İnsan hocasından para ister mi?"

Odanın genişçe penceresini kirli yeşil renkte iki uzun perde örtüyordu. Tahta kaplı kornişler yerlerinden oynamış, sallanıyor. Tavanın köşelerinden örümcek ağları sarkıyor. Belki sadece kir ya da gölge.

Otelci, elinde odanın anahtarı, hâlâ bekliyordu kapının önünde. Bir sıvaşık pırıltı mı vardı gözbebeklerinde? Midesi bulanır gibi oldu Nermin'in. Sertçe baktı adamın gözlerinin içine:

"–Teşekkür ederim,' dedi. "Hiçbir şey istemiyorum. Hemen yatacağım. Şu anahtarı verir misiniz bana? Kapının sürgüsü var değil mi?"

Çekip aldı otelcinin elinden anahtarı:

"–Allah rahatlık versin," dedi.

"–Sana da hocanım."

Kapı kapandı.

Yalnızdı artık; derin bir soluk alabilirdi. Ya da tersine, başkalarının yanında son kertesine dek gererek dizginleyebildiği sinirlerinin şimdi boşalıvermesini bekleyebilirdi. Oysa, hâlâ bir değişiklik yoktu duygularında. Şaşılacak bir dinginlik, bir kıpırtısızlık içindeydi. Beyni, düşünmeyi unutmuş gibi uyuşuk, yüreği hissetmeyi bilmezmiş gibi kıpırtısız.

Küçüktü oda. İki karyola güçlükle sığdırılmıştı. Bir küçük masa, karyolaların yanında beyaz boyalı, ufacık birer komodin. Masanın üstünde ne zaman doldurulduğu bilinmeyen bir sürahi vardı. Kirli bir cam tabağa tersine kapatılmış, saydamlığı yitmiş bir su bardağı. Sarı, sırma işlemeye benzer işlemeleri olan bir örtü atılmıştı masanın üstüne, gelişigüzel. Örtünün püsküllleri kopuk kopuktu. Karyolaların önünde yamyassı, kulaklan kopuk, kara iki terlik, ayak uçlarında el kadar ikişer havlu. Yer muşamba döşeliydi, yer yer çatlamış, yırtılmış, astarı çıkmıştı her bir yanından.

Mantosunu çıkararak kapının arkasındaki çiviye taktı. Duvarda bir ilan asılıydı. Baş tarafını okudu sade:

"Birinci Sınıf Otel.

Müşterilerimizin nazarı dikkatine:

Otelimiz birinci sınıf olup..."

Gülmek istedi ama, gülemedi. Katılmış gibiydi yüzü. Gitti, daha genişçe gibi görünen pencere kenarındaki karyolanın üstüne oturdu. Gözleri karşısındaki duvarın dalgalı badanasına dikili, başı kurşunlaşmış gibi ağır, ama yine dik, belki bir saate yakın kımıldamadan kaldı, orada. Düşünmek istiyordu. Aklını başına toplamak, kafasını çalıştırmak için zorluyordu kendisini. Boşuna. O sırada karşısına birisi çıkıp ne düşündüğünü soracak olsa, bir yanıt vermek şöyle dursun, belki kim olduğunu, nereden geldiğini bile söyleyemezdi.

Sonra, yine kaslarında o tuhaf, esneklikleri yitmiş gibi ağırlı gevşekliği duyarak yerinden kalktı, gitti, kapıyı kilitledi, sürgüsünü sürgüledi. Çantasından çıkardığı aspirini, şöylece bir çalkaladığı, saydamlığı gitmiş bardağa doldurduğu ılık suyla yuttu. Yeşil perdeleri iyice kavuşturdu. Kasketli oğlanın odanın ortasına bıraktığı bavulu güçlükle yerinden kaldırarak öteki karyolanın üstüne koydu. Geceliğini çıkardı. Cılız sarı ışıkta, kendisini bir an çırılçıplak soyunmuş gibi hissetti. Üşüdü. Ellerini omuzlarına kavuşturarak örtünür gibi yaptı. Oysa en kalın yünlü elbisesi vardı sırtında.

Bütün vücudu yanıyordu. Sonra anımsadı. Evinde Nevzat'ın, ilk kaldığı gece, bu geceliği giymişti. Utanarak. Utandığını hissettirmemeye çalışarak. Güzel bir gecelik de değildi aslında, ama kaldırıp atmaya da gönlü elvermemişti.

Elbisesini başından sıyırarak çıkardı: Aklı başka yerde, farkında bile olmadan, kapının arkasındaki çiviye, mantosunun üstüne astı; gömleğinin askılarını düzeltti, geceliğini sırtına geçirdi, yorganı açarak çarşafların temiz olup olmadığına baktı, sonra gitti, elektriği söndürdü, yatağa girdi.

Buz gibiydi yatağın içi. Tesbih böceği gibi tostoparlak kıvrılması bile fayda vermiyordu çarşafların soğukluğunu bütün vücudunda hissetmesine. Elektriği söndürünce, oda derin, koyu bir karanlığa gömülmüştü. Yeşilli kırmızılı birtakım benekler uçuşuyordu karanlığın içinde. Kapının dışından, koridorda yatanların horultusu duyuluyordu. Nedense aklına Dilsiz Musa geldi birden. Adamın ne kadar kocaman elleri vardı. Ya o homurtusu...

Üşüyordu. Büzüldükçe titremesi artıyordu. Sonra titremesi üşüme titremesinden başka bir biçime dönüverdi. Önce hafif, belli belirsiz bir ürperti halinde, sonra diz kapaklarında gidip gelmelere dönüşerek, bütün vücuduna yayıldı. Bir sıtma titremesini andırıyordu. Çeneleri birbirine çarpmaya başladı. Elleri, ayakları, ufak ufak, parça parça sinir gerilmeleri, boşalmalarıyla, bütün vücudu, sarsılıyordu. Gözleri yanıyordu. Karnı kaskatı kesilmiş, göğsü sıkışmış.

"Tanrım. Tanrım...." diye mırıldandı.

Kimseden yardım isteyemezdi. Elleriyle alnını sıktı. Soluğu tıkanır gibi oldu bir an. Bir süre sonra titreme durdu. Bu kez bir sıcaklık kapladı her yanını. Ateş gibi yanıyordu bütün vücudu. Hıçkırmaya başladı. Gitgide arttı hıçkırığı. Gözlerinden sicim gibi yaşlar iniyordu. Hiçbir şey düşünmeden, neye ağladığını bile bilmeden, dakikalarca, bir sinir boşalması biçiminde ağladı. Bir zaman sonra, yorgunluğu ağır bastı, gözyaşları yavaş yavaş dindi, baygınlığa benzer bir kendinden geçme halinde uyuyakaldı.

Ne kadar uyumuştu, korkulu bir bekleyiş duygusu içinde gözlerini açtığı zaman saat kaçtı, bilmiyordu. Yine üşüyordu ve gözlerini açtığı zaman karanlık sanki yüzüne çarpar gibi olmuştu. Titredi. Havada tüy gibi dolaşan bir şeyler. Soğuk bir esinti vardı odanın içinde. Bunun ne olabileceğini düşündü. Sonra, birden yataktan dışarı fırladı, çıplak

ayaklarıyla soğuk muşamba döşemeye basarak, bir koşu gitti, iyi kapanmamış duran pencereyi kapattı, yeniden yatağına döndü, karyolanın kenarına oturdu. Ayaklarının dibinde derisi kurumuş sert, yassı terlikler vardı. Yine farkında olmadan parmaklarının ucuna geçirdi terlikleri. Soluğu biraz düzelinceye kadar bekledi öyle, kımıldamadan. Kafasının içi karmakarışık. Korkulu bir düş müydü gördüğü, gerçekten olanları, kaygılarıyla birleştirerek bir bunalımlı düşe mi dönüştürmüştü, bilemiyordu. Komodinin üstüne bıraktığı çantasını aradı karanlıkta, el yordamıyla. Telaşlı parmaklarıyla sigarasını, kibritini çıkardı. Küçük san alev parladı, söndü. İkinci kibritin ışığında, küçücük otel odasının ürkütücü boşluğu bir kez daha çarptı bakışlarına. Karşısındaki sahipsiz karyolayı, ilk kez fark ettiği köşesi kırık duvar aynasını gördü. Yine ilk kez kapının hemen yanındaki iki kapılı çarpık gardrobu, gardrobun yanındaki duvar boşluğuna sıkıştırılmış küçücük lavaboyu da seçti bakışları. Sonra kibrit söndü ve ancak üçüncü çöple yakabildi sigarasını.

Hayır. Telaşa kapılmaması gerekti. Sakin olmalıydı. Şaşırmamalıydı. Bir kez kendisini olayların akışına kaptırıp giderse, bir daha kolay kolay toparlanıp düzelemeyeceğini biliyordu.

Derin bir soluk çekti sigarasından, başı yine döner gibi oldu, ama fazla uzun sürmedi bu. Korkuya kapılıp aptalca işler yapmamalıydı. Her şey altüst olabilir sonra. Düşünme, daha doğrusu, soğukkanlı düşünebilme yeteneğine yeniden kavuşması gerek. Ağlayıp sızlamak, onun göze alamayacağı kadar büyük bir lüks. Nevzat'ı düşünmeli. Şimdi ne halde kim bilir, zavallı sevgili yâri. Orada, tek başına, çaresiz...

Bir soluk daha çekti sigarasından. Macide'nin ölümü, öylesine akla gelmez, beklenmez bir şeydi ki... Daha doğrusu umut edilmez bir şeydi ki...

"Umut etmediğim... Beklemediğim..."

Üşüyordu. Sırtına bir şey geçirse. Kapının arkasındaki çivilere asmıştı giysilerini. Ayağa kalktı, karanlıkta yön kestirerek yürüdü. Ortada bir masa olduğunu anımsıyordu; ama yine de çarptı, neyse ki fazla gürültü olmadı. Kapıyı buldu. Mantosunu sırtına geçirdi. Elektriği yakıp yakmamakta kararsız kaldı. Sonra karanlığı daha yeğ bularak, yine göz

karanyla geri döndü. Bu kez masaya çarpmamıştı. Yine karyolanın kenarına oturdu.

Ne zaman içip bitirmişti sigarasını? Bir sigara daha yaktı ötekisinin ateşiyle. Boğazı yanıyordu. Kafasının içinde bir soru işareti gibi dönüp duran tümce: Macide öldü. Macide öldü. Macide öldü.

Beklemediği bir şeydi bu. Doğru. Kimse beklemezdi böyle bir ölümü. O kadar genç, o kadar sağlıklı bir insanın böyle ansızın ölebileceğini kimse aklına getirmezdi.

"–Macide öldü," dedi yüksek sesle. Bunun bir düş olmadığına kendisini inandırmak ister gibi. Macide ölmüştü. Onlar yaşıyorlardı. Bu kadar sade, gülünç denecek kadar ilkel bir gerçek. Ölenler er geç unutulur, geride kalanlar yaşamlarını, bildikleri, istedikleri biçimde sürdürürler...

"mi?"

Haberi öğrendiği andan beri gerçekte kendisini bu yargının doğruluğuna inandırmaya çalışmıyor mu? Kim bilir. Gereksiz bir korku, bir abartma belki duygularındaki o gerginliğin nedeni. Belki şu anda geçirdiği o yorucu ve bunaltıcı yolculuğun, gördüğü o bunlu düşlerin etkisi altında da ondan hep her şeyin kötü yanlarını düşünüyor, olmayacak şeyler hayal ediyor. Kolay çözüme ulaşmış sorunların gerisinde birtakım ürkütücü gerçeklerin, korkutucu ve karışık nedenlerin bulunduğu inancından kendisini bir kurtarabilse...

"–Nevzat Macide'yi öldürmüş olamaz," dedi yüksek sesle.

Böyle bir şeyin düşünülebilmiş olması bile saçmaydı.

"–Nevzat Macide'yi öldürmüş olamaz" dedi, yeniden, daha alçak sesle bu kez.

Yoksa böyle bir olasılıktan korkuyor muydu? Hayır. Nevzat'ı bu kadarcık olsun tanıdığını söyleyebilirdi. Her şey bir yana, cinayet işlemek için çok büyük bir kararlılık gerekirdi. Oysa Nevzat...

Sigarasını söndürecek bir yer aradı, komodinin üstünde. Bulamadı. Masanın üstünde, su bardağının konduğu cam tabaktan başka bir şey yoktu. Kalkmaya üşendi. Sigarayı yere, muşambanın üstüne bıraktı, terliğiyle ezerek söndürdü.

Macide'nin öldüğünü öğrendiği zaman, ilk düşündüğü şey neydi?

Sevinmiş miydi? Belki. Bunun hemen arkasından, utanmış mıydı? Yoksa, bunların hiçbiri olmamıştı da, şimdi böyle olmuş olabileceğini mi hayal ediyordu? Başka bir şeyler düşünmüş olamaz mıydı? Böyle bir haberin ona mutluluk getirebileceğini düşünmüş olması korkunç bir şeydi, utanılacak kadar iğrenç bir bencillikti. Ama ya doğruysa, ya gerçekten ilk tepkisi bu olduysa? O gencecik kadının ölümünün onda uyandırması gereken başka duygular, örneğin pişmanlıklar ve vicdan azapları yok muydu?

'Otobüste bütün gün neler düşünmüştü oysa...

Yüzünü elleriyle kapadı. Biliyordu, sorunun ilkelliğini. Ne kadar yadsımaya kalksa, ne kadar karmaşıklığa getirse, içindeki gizli sevincin açığa vurmaması için çaba harcasa, gerçeklerin basitliğini örtemezdi.

Aklından çıkarmaya çalıştıkça, onunla ilgili bir yığın anı üşüşüyordu kafasına. Onun ölümüyle dünya büyük bir şey yitirmiş değildi; ama, en küçük bir canlının ölümüyle bile geride bir boşluğun kaldığını, kendi deneyleriyle biliyordu. Hem bu öyle bir boşluktu ki, başka hiçbir şey o boşluğu dolduramazdı. Ne olursa olsun. Bir kediniz ölür. Yenisini alırsınız, ama, bu yenisinin miyavlaması hep başkadır. Oysa, bu boşluk bazen büyük bir dalga da yaratabilir arkasından, öyleki bu dalgaya en sağlam sanılan setler bile dayanamaz, yıkılıp göçebilir.

"Ölümün o büyük gücü," diye mırıldandı.

Galip öldüğü zaman da böyle olmuştu. Dedesini yitirdiği zaman da aynı yıkıcı dalgayı hissetmişti çevresinde. Galip de, dedesi de, yaşadıkları sürece, çevresinde bir yerleri olması gerektiğini düşündüğü varlıklar olmaktan öte gerçek bir önem taşımamışlardı gözünde. Ama, öldükleri zaman, onların yokluğunu öylesine somut bir acıyla hissetmişti ki...

Acı acı gülümsedi. Dedikoducular için ne güzel bir fırsat... Kansından kurtulup metresiyle evlenmek ve bu arada kansının parasına da konmak için cinayet işlemeyi göze alan doktor... Üstelik, eski hesapları karıştıracaklar da çıkacaktı ortaya. "Ne olacak" diyeceklerdi. "Adam üstelik komünistin biriymiş..."

Nevzat, kuşkusuz yıkılmıştı. Belki vicdan azabı çekiyordu. Belki, kendisini öldürmeyi düşünüyordu şu anda. Belki, Nermin'den bile nefret ediyordur şimdi. Ürperdi. "Yârim," dedi. "Yarim... Bana o acıyı çektirme. Asîl ben dayanamam o zaman..."

Eskiden, kurban bayramında yağmurlar yağardı. Annesi, "Akan kan yıkansın diye bu rahmet" derdi. Şimdi bayramlarda yine yağmur yağıyor mu, bilmiyordu, ama ona yağarmış gibi geliyordu hep. Ve insan, çok üzüntülüyse, üzüntüsünden uyuyamıyorsa, sabah –ve dolayısıyla sıkıntıyı yok eden aydınlık– hiç gelmeyecekmiş sanıyordu.

Ölümün büyük gücünü biliyordu Nermin. Bir ölüyle savaşmanın olanaksızlığını biliyordu. Ölenin kendisini öyle güçlü bir savunması vardı ki... Şu anda, Nevzat'ın, çoktan yenilgiye uğramış olması, içindeki ağır yükten kurtulmak için Nermin'i unutmaya bile karar vermiş olması şaşılacak bir şey değildi.

Macide ölmüştü. Nevzat'la arasındaki tek ve büyük engel onun varlığıydı. Belki de bu yüzden, gözüyle görmediği, geveze bir otelcinin dedikodu biçimindeki sözlerinden şöylece öğrenmiş olduğu halde, bugüne kadar yakınları arasında tanığı olduğu ölümlerden hiçbirine olmadığı kadar çabuk ve kesin bir biçimde inanmıştı bu ölüme. Onu, kendi içinde, bilinçli ya da bilinçsiz olarak çok daha önceden öldürmüştü demek. Başka türlü bu kadar kolay sindiremezdi bu ölümü içine. Bu yüzden şimdi oturup vicdan azabı mı çekecek?

"Daha neler..." dedi.

Düşlerine engel olamazdı insan. Kötülüğün derin çukurları vardı insanın içinde. Zamanla üstü örtülebilirdi. Ama, küçücük bir bahaneyle bu örtü bir aralandı mı...

Macide'yi kendisine düşman gibi görmüyor muydu? Ne kadar yadsısa, Nevzat'a ne kadar bunun tersini söylese, bu böyleydi. Hem de, kendisini ondan çok üstün görmesine, onunla çarpışmayı kendisi için soylu bir davranış bile kabul etmemiş olmasına karşın, gerçekte, toplumsal haklılığın öte yanda oluşu, içinde, kokusu burnunu kıracak kadar keskin ve derin bir kötülük ve kin kuyusu açmaya yetmişti. Biliyordu. Yapamazdı. Bir sinek bile öldüremezdi. Ama, Macide'yi öldürebilirdi, koşullar elverişli olsaydı.

Ürperdi.

"Hiç de değil," dedi bir çeşit hırsla. "Onun mutluluğuna elimi bile sürmedim. İstesem çok önceden dağıtamaz mıydım o sevgili yuvasını?"

Utandı ve sustu. Demek kin vardı içinde. Vardı elbet. Ama, Macide

de mutluluğunu savunmak için en küçük bir çarpışmayı göze alabilmiş miydi? Düşmanın kim olduğunu bilmese bile, kocasının adım adım kendisinden uzaklaştığını hissetmemiş olamazdı.

Deminde beri, kendisini haklı, hiç değilse suçsuz gösterme çabasında olduğunun farkındaydı. Ya Nevzat? O ne yapıyordu şimdi? Necati'yle birliktedirler. İçiyordur. Ölesiye içiyordur. Galip gibi...

"Ölesiye içmek...."

Korkuyla titredi.

"Galip gibi," dedi. "Galip gibi, tıpkı... Bu mu benim yazgım? Oh, yârim, sevgili yârim... Bunu yapamazsın. Bunu yapmamalısın. Ben de burda oturmuş..."

Sigarasının sonuna geldiğini elinin yanışından anladı. Öylesine kırık ki kolu kanadı. Bir sigara daha yakıyor sigarasının ateşiyle. Yarın odayı temizlemeye gelecek olan temizlikçi kadın bu kadar çok sigara içmiş olduğunu görünce, çok şaşıracak. Yarın İstanbul'a gidecek miydi gerçekten? Yoksa Edremit'e geri mi dönecekti? Hangisi doğruydu? Dönüşünü başkalarına nasıl açıklayacak?

"Başkaları. Hep başkaları. Hep başkalarını düşünmekle mi geçecek ömrümüz?"

Ama başkaları var. Hiç kimse olmasa Necati var. Edremit'e dönecek olursa, Necati'nin bu dönüşün nedenini anlayacağından kuşkusu yok. Varsın anlasın. Kim bilir, belki biliyordu zaten. Erkekler kolay kolay saklayamazlarmış bu tür ilişkilerini arkadaşlarından. Ama yine de... Nasıl davranır karşılaştıklarında? Nedense, Necati'den yardım bekleyemeyeceklerini hissediyor. Bir tuhaf adam o. Hiçbir zaman sevemediği...

"Dönmeliyim," dedi. "Ne olursa olsun dönmeliyim. Onu yitirmem pahasına da olsa, dönmeliyim. Benim yerim onun yanı. O istemeyinceye kadar...."

Öyle bir acı, yüreğinde. İstemeyebilir mi?

Dönmeli. Hemen. Yarın. İlk otobüsle. Ama, Macide'nin annesiyle kardeşi de olabilir aynı otobüste. İşte buna dayanamaz. En iyisi bir gün daha beklemek. Bir gün daha sabretmek. Ama ya bu sırada Nevzat....

Kalktı, pencerenin önüne gitti. Perdeleri araladı. Küçük bir balkon

vardı pencerenin önünde. Ay ışığında yaprakları kurumuş bir akasya ağacının dalları görünüyordu. Sonra sokaktan nağra atarak bir sarhoşun geçtiğini duydu. Vakit geceyarısını çoktan geçmiş olmalıydı. Sabah yakındı. Yakınlarda bir yerde, bir düğün vardı. Kulağına, eğrilmiş, çarpılmış bir şarkı geldi:

"Şuvaye, şuvaye..."

Bu şarkıyı daha önce nerede duymuştu? Anımsadı. Edremit'teydi. Macide'yle birlikte, Bursa'dan döndükleri gece.

Bu anılardan kurtulmak gerekti artık. Ölmüştü Macide. Ölüydü ama, yine de dikkatli olmak gerekirdi. Ölüler kurban beklerlerdi geride kalanlardan. Onların arkalarında bıraktıkları boşluğu, geride kalanların, ölenin yaşantısıyla ilgili vicdan azapları, acıları ve anımsayışları doldururdu.

Edremit'e döndüğü zaman, ona gerçekten yararlı olabilecek miydi? Nevzat, çok önce söylediği gibi, Nermin'in varlığını, ayakta durabilmesi için kaçınılmaz tek koşul olarak görmeye devam ediyor muydu? Öyle olması gerekirdi. Ayakta durabilmek için birbirlerine yaslanmak zorundaydılar. Biliyordu üzerlerine çöken çatının ağırlığını. Bütün sorun ezilmemekteydi. Çünkü, yaşam, ezileni unutup her şeyi yenilemesini bilirdi.

Ne olursa olsun, Nevzat'ı bulup onunla konuşması gerekti. Ne söyleyeceğini bilmiyordu ama, bu karşılaşmadan kaçamazdı. Konuşmalıydı onunla. Çok eskiden söylediği bir sözü yineleyerek konuşmalıydı onunla. "Sana yük olmayı düşünmüyorum, yârim," demeliydi. "Senden hiçbir şey beklemiyorum. Benimle evlenmeni düşünmüyorum. Böyle bir şeyin aşkımızı öldürebileceğini bile düşünebiliyorum. Ama, ne olursa olsun, beni sevmeyi sürdürebilmelisin. Benim bu sevgiyle yaşayabildiğimi anlamalısın..."

Biliyordu, bu anda, hepsini kazanmak kadar her şeyi yitirmek de vardı hesapta.

Pencerenin önünden çekildi. Artık hiçbir şey düşünmek istemiyor. Düşlerden de korkmuyor artık. İçindekileri ortaya serdi nasıl olsa. Bu da bir çeşit ölüm kalım sorunuydu. Biliyordu. Yoktu başka çaresi.

Sürahideki su ılıktı. Bir aspirin daha yuttu, yatağa uzandı. Üşümesi geçmişti. Gözlerini sıkı sıkı kapattı. Şimdi yaşamının en güzel günlerini

getirmek istiyordu gözlerinin önüne. Öyle sanıyordu ki, küçük dalgaların köpürdüğü yosunlu ufacık bir kaya parçası üstünde başlamıştı o güzel düş. Ağzında buruk, tuzlu bir tat. Dışardan, yayık sesli sarhoşun gitgide uzaklaşan sesini duyar gibiydi hâlâ:

"Şuvaye, şuvaye..."

Gözlerini sıkı sıkı yumdu. Şimdi, her şeyi unutmak ve yalnız onu görmek istiyordu. Sesini duymak istiyordu. Dahasını istiyordu. Elini tutmak istiyordu; birden güvensizlikten güven ve sevgiye çevriliveren bir dünyaya geçebilmek için. Gözlerini görmek istiyordu onun. Birbirlerinin olduklan zaman, ona buzlu gibi görünen, sonra o, kar kristalleri gibi çözülen, çözülürken de christmas müziği gibi küçücük çan sesleriyle güldüklerini sandığı gözlerini görmek istiyordu. Yüzünü arıyordu karanlıkta, elleriyle. Ellerinin oradan kendisine ne mutluluklar taşıdığını biliyordu. Bu mutluluklar neydi, bilmiyordu. Çok yumuşak, çok tatlı duygular doğurduklarından öte...

Haykırarak uyandı birden:

"Nevzat.... nerdesin?"

Başı yastığa düştü.

XIV

Gözkapaklarının üstüne bastırılıyor gibiydi. Çırpındı uykusunun arasında. Gözlerini açtı: Karanlık.

"-Su..." dedi, "yanıyorum. Su..."

Dudakları yapışmış birbirine. Zamklı gibi. Vücudu ateş içinde. Ağzının içi susuz; kaypaklığını yitirmiş. Yutkunamıyor. Boğulacak. Elini uzatıyor, soğuk bir şeye dokunabileceğini umarak. Boşluk. Gırtlağı kupkuru. Bir yudum su. Yoksa ölecek. Sesi çıkmıyor.

"Öleceğim," diye düşünüyor. "Bir su veren olsa..."

En ufak bir kıpırtı bile yok odanın içinde. Karanlık. Pencerelerin çizgisi bile belli değil.

Sonra, birisi, çok iyi tanıdığını düşündüğü, ama kim olduğunu bir türlü çıkaramadığı birisi yanına yaklaşıyor. Eline bir el dokunuyor. Ne güzel bir soğuk.

"Al sana su."

Doğrulduğunu düşünüyor yerinden. Dudakları serin bir kaynağa değiyor. Köpük köpük. Buz gibi. Ellerini uzatıyor. Değemiyor bir türlü. İçemiyor bir türlü o buz gibi sudan. Sular, köpüre köpüre akıp gidiyor. Sonra, su sesi uzaklaşıyor. Su aydınlığı gidiyor. Yine o ürkütücü karanlık sarıyor çevresini. Uzattığı el boşlukta sallanıp duruyor. Tıkanan burnundan tuhaf bir fısıltı duyuluyor. Ölümün seslenişi gibi bir ses bu. Bütün gücüyle üstündeki yorganı atıp yerinden kalkmaya çalışıyor. Odanın içinde bir gizemli ses: "Kalk Nevzat, kalk ve bana doğru gel!.."

Kalktığını, o tılsımlı sesin arkası sıra serin kaynakların fışkırdığı yeşilliklere doğru yürüdüğünü düşlüyor. Gölgeler. Çardaklar. Buğulu testiler içinde buz gibi sular.

Düş gördüğünü biliyor. Yine kanamayacağını biliyor. Yine de yürüyor serin bir köşeye ulaşma umuduyla. Ve yine sayıklıyor:

"Su... Su..."

***

Denizin, cam göbeği maviden koyu yeşile dönüştüğü uzaklarda, köpüren beyaz dalgaların uçları görünüyordu. Dalgalar, kıyıya yaklaştıkça tersine esen rüzgârın etkisiyle küçülüyor, duruluyordu. Tam kıyıda, deniz, maviden çok beyaza yakın bir renkteydi. Açıkta bir yelkenli gemi vardı. Çok uzaktaydı. Yelkeni bir görünüyor, bir batıyordu.

Martılar dalıp çıkıyorlardı denize. Yüzlerce martı. Yaklaşıyor, yine hep birden uzaklara gidiyorlardı. Üçü beşi birden denize doğru iniyor, bir noktanın çevresinde dönüyorlardı. Bir kayalık vardı orada: İskeleye doğru, kıyıya yakın, ama gazinoya uzak. Daha ötede, Akçay Gümrük Koruma memurluğunun eski yapısı. Gazinonun öte yanında Ören'e doğru uzayan kumlukta tek tük güneşlenenler vardı. Daha ötede, sazlıkların arkasındaki küçük koyda kadınlara ayrılan bölmede, çürük tahta barakalarda çocuklarını soyan ya da giydiren mayolu kadınlar görünüyordu. Kimi denize açılmış; sadece kafaları görünüyor dalgaların arasında.

Hava sıcaktı ve zaman bir türlü geçmek bilmiyordu. Sıcaktan boyası kabarmış beyaz demir masanın üstünde sıralanmış bira bardaklarında çoktan ılınmış içkileri.

"Bu hep böyle olacak galiba," diye düşünüyordu Nevzat. "Aile mutluluğu dedikleri bu işte. Şimdi bir buzlu rakı istesem..."

Macide, yanıbaşında oturuyor. Ellerini kucağında bitiştirmiş. Hiç kıpırdamıyor. Boş bakışlarla bakıyor engine doğru. Gözlerinde hiçbir gölge yok. Hayal kurmuyor. Hayal kuranların koyuluğu yok bakışlarında. Yelkenlinin bile farkında değil. Martıların da, dalgaların da. O küçük kaya parçasını da görmüyor. Hiçbir şey düşünmüyor. Yoklukla varlığın bitiştiği çizgide. Bomboş duruyor. Nasıl da durabiliyor, yok olmaya eşit bir kıpırtısızlıklığın ortasında?

Boğulacak gibi oluyor. Haykırmak istiyor. Havadaki buğulu sıcaklığı yırtacak bir sesle haykırmak. Ya da gülmek.

"–Macide" diye sesleniyor hafifçe. Macide duymuyor.

"Duymuyor," diye düşünüyor. "Görmüyor ve duymuyor..."

Belki de kıskanıyor onun öyle durabilişini. Kusursuz bir bekleyiş, kaygısız bir bekleyiş.

Ancak hiçbir tasası olmayan, mutluluğuna kuşkusuz inanan bir insan böyle durabilir. Belki. Öyledir herhalde. Ama herkes durabilir mi öyle, hiçbir şey geçmeden aklından? Düşünmediğini düşünür insan hiç değilse. Düşünmediğinin farkına varır ve...

"Tanrım..." diyor. "Bu yoksa hep böyle mi olacak?"

Yandaki küçük masada, Remzi Beyle Nermin Hanım tavla oynuyor. Nermin Hanım usta bir oyuncu gibi zar tutuyor. Kadriye Hanım, iki gün önceki tarihi taşıyan bir İstanbul gazetesinin romanını okuyor, gözlüklerinin gerisinde gözkapakları kapana açıla.

Remzi Beyin sesi pek çıkmıyor. Yeniliyor olmalı. Remzi Bey tavlada yenilmeye pek dayanamaz. Karşısındaki kadın olduğu için, susmak zorunda. Nermin Hanımın arkası dönük, Nevzat'a. Ama, Nevzat, onun yüzündeki muzip gülüşü görür gibi oluyor.

"Ben bu kadından hoşlanıyorum," diyor içinden. "Ama, ona bunu hiçbir zaman söylemeyeceğim ve bir ay sonra, hiçbir şey düşünmeden, düş

bile kurmadan dakikalarca ufku gözetleyebilen şu genç kızla evleneceğim."

Gülünç bir şeydi bu ve aslında, düşündüğü şeye inanmıyordu. Bu kadın, orada, elini uzatsa değebileceği bir yakınlıkta. Başını çevirip baksa, gözlerinde nasıl bir ışığın yandığını görebilecek. Ama, o hep orada, o elini uzatsa değebileceği uzaklıkta kalacak. Başka türlü davranamayacağını biliyor. Bu bir alınyazısıdır. Atılan adım geri alınamaz. Yürüyecek sonuna kadar.

"Ne derler sonra diye mi?"

Macide'nin yüzüne bakıyor.

Kimse umurunda değil. Bu kız ona bilinmeyen bir kurtuluş vaat ediyor. Sonuna kadar aranması gerek bu kurtuluşun yolunu. Oysa, Nermin'in ona ne vereceğini biliyor. Bu bir cesaret sorunu.

Yine Nermin'e baktı. Kısa kesilmiş saçlarından ensesi görünüyor. Bu baş, neler düşünüyor şimdi? Şeş beşle çıkıp bütün kapıları boşa çıkarmayı mı? Yoksa o da, oyunu yanda bırakıp, deliler gibi haykırabilir mi?

"Bir buzlu rakı olsa..."

Düğün bir ay sonra. Macide ile annesi Hesna Hanım düğün hazırlıklarını denetlemeye gelmişlerdi Edremit'e. Ev tutulmuştu. Pencerelerin ölçüsü falan alınacak, perdeler için. Eşyalar eve göre hazırlanacak. Nevzat hiçbir şeye karışmıyor. Üç beş kuruşunu da Remzi Beye bıraktı. Ne yapılabilirse o yapılsın, diye. Hesnanım paralı. Kızına iyi çeyiz verecek. Bütün bunlar, yolda, lokantada, hastanede, Terzi Nuri'nin dükkânında, hep söylenen şeyler. Bir an önce bitse şu hazırlıklar.

Hesna Hanım eşyalardan bir kısmını gelirken yanında getirmiş. Nevzat'a göstermiyorlar. Sabırlı olması gerekiyormuş. Kâğıtları askıda. İznini de istedi. Nikâh ve düğün Bursa'da yapılacak. Bu daha iyi. İstanbul'dan gelecekler için de daha kolay Bursa'ya gitmek. İki gün Çelikpalas'ta kalacaklar. Sonra Edremit'e dönecekler. Remzi Beyle Kadriye Hanım her şeyi en küçük ayrıntısına kadar düzenliyorlar.

O gün, Macide'nin annesi gelmemişti Akçay'a. Biraz yorgunmuş, başı da ağrıyormuş. Gerçekte, Kadriye Hanımın, gençlerin biraz rahatça başbaşa kalabilmelerini sağlamak için, Hesna Hanımı gelmemeye kandırdığı kuş-

kusuzdu. Kadınlı erkekli, yan çıplak denize girilmesinin bir kıyamet belirtisi olduğuna inananlardandı Hesna Hanım.

Her şeye karşın, ilk kez o anda, Macide'nin ona beklediği kurtuluşu getiremeyebileceğini düşündü.

Korkunç bir varsayımdı bu. Olamazdı.

Kimsenin bakmadığına dikkat ederek, Macide'nin elini tutup sıktı hafifçe. "Biraz dolaşalım mı?" diye fısıldadı kulağına. "İskeleye kadar yürüsek?"

Macide hemen elini çekti, kaşlarını çattı:

"–Olmaz," dedi. "Herkese ayıp olur. Anneme ne söz vermiştin?"

"–Ne kötülük var bunda?"

"–Yaramazlık yok Nevzat..."

İçinde, ince, zayıf, küçük bir şeylerin kırıldığını hissetti. Bir burkulma. Bir acı.

Sigarasına sarıldı. Başını uzaklara çevirdi. Ne çabuk olmuştu bu değişme? O hayalci, o ince, o ürkek genç kız gitmiş, yerine, hesapçı, hareketsiz, evli kadın görünümü almaya hevesli, kadınsı bir yaratık gelivermişti.

O sırada Nermin Hanım başını çevirerek:

"–Remzi Beyin hali yaman! diye seslendi. "Yardımına gelmezseniz, yine mars oluyor!.."

Sonra, Nevzat'ın yüzündeki sıkıntıyı fark ederek durakladı, gülümser gibi oldu, yeniden oyuna döndü.

Doktor Nevzat'ın içinde bir tuhaf huzursuzluk.

Saatine baktı: Dört buçuk.

"–Denize girmeyecek miyiz?" diye seslendi. "Ben gidiyorum. Gelen yok mu?"

Tavla partisi bitmişti zaten. Remzi Bey ikinci partiyi de 5-0 vermişti. Onun hiç niyeti yoktu denize girmeye. Masada oturup bekçilik edebilirdi. Bu fırsattan yararlanır, iki tek de atardı. Macide nazlandı önce, Kadriye Hanımın kaş göz işaretlerinden sonra, Nermin Hanımla birlikte, o da kalktı. Kadınlar, plajın kadınlara ayrılan bölümüne yöneldiler. Kalabalık yoktu.

Kumsalda güneşlenen bir iki kişi, denizde de beş on kişi, ancak. Denizdekilerin çoğu, paçalı beyaz donlu. Kum, ateş gibi kızmış.

Bir süre kadınların arkasından baktı. Macide kalçalarını sallıyordu yürürken. Nermin Hanım sekerek gidiyor. Yaşlan tersine çevrilmiş gibi.

O da gitti, gazinonun bitişiğindeki tahta kabinelerden birine girdi,soyunup hemen dışarı fırladı. Çıplak ayaklan yana yana, gazinonun setine kadar koştu, oradan denize atladı.

Suyun tatlı serinliği, bütün gerginliğini alıp götürmüştü. Denizin içi billur maviliğine boyanmış gibiydi. Çevresinde küçük balıklar dolaşıyordu. Sonra, kolları suyu kepçelemeye başladı. Yavaş yavaş açıldı, elli metre kadar uzaklıkta duran kayığa doğru yüzmeye başladı. İnsan yüzerken düşünemiyordu; yerle gök arasında bir garip dengeyi sürdürmeye çalışırken yeni doğmuş bir çocuk gibi, ne kaygılı, ne kaygısız, doğaya bir çeşit başkaldırışın bilincine eriyordu, o kadar.

Kayığın yanına gelince iskarmoza tutunarak soluklandı. Kıyıdan epey uzaktaydı. Yine de, Kadriye Hanımın başında başörtüsü, tahta bir iskemleye oturmuş, kızlara bekçilik yaptığı, kızların, hemen ayak ucuna uzanmış, güneşlenmekte oldukları görülebiliyordu, olduğu yerden. Remzi Bey, gazinoda, Kadriye Hanımın bıraktığı gazeteyi yüzüne kapamıştı. Okuyor mu, uyukluyor mu, anlaşılmıyordu.

Gülünç bir tabloydu bu, aslında. Birbirine hiç benzemeyen insanlar, bir araya gelmişler, yine birbirine benzemeyen iki insanı ömür boyu bir arada yaşamaya zorlamak için, düzenler, yutturmacalar, kandırmacalar hazırlamakla uğraşıyorlardı. Bir başkasının mutlu ya da mutsuz oluşu, neden bu kadar ilgilendiriyordu onlan?

Bir an, aynı düzen, aynı oyun içinde isteyerek yer almış olabileceğini düşünerek, Nermin Hanıma bile kızdı.

Oysa, şimdi, şurada, kollarına bir kramp girse, kendini bırakıverse sulara, oyun nasıl bozulur?

Kendini yeniden sulara bırakmak üzereyken gözüne, kıyıya daha yakın bir yerde, ama oldukça uzakta, üzerine martıların konup kalktığı küçük kayalık ilişti. Akçay'a ilk geldiği günlerde de çok gitmişti oraya. Kaya parçasının tam orta yerinde bir tatlı su kaynağı vardı. O suyun içilebileceğini Gümrükçü Rahmi'nin kızından öğrenmişti.

"Yazık oldu kıza" diye mırıldandı ve ilk kez kendisini suçlu hissetti.

Kayığı bırakarak kayalığa doğru geniş kulaçlarla yüzmeye başladı. Yüzerken düşünülmediğini biliyordu ve denizin kurtarıcılığına sığınmak gereksinmesini duyuyordu.

Belki çok bilinçli, çok usta bir yüzücü değildi ama, güvenli, düzgün bir yüzüşü vardı Doktor Nevzat'ın. Başını yana çevirip her soluk alışında, hafifçe kırptığı kirpiklerinin arasından gökyüzünün maviliğini seçiyordu. Altında onu birkaç kez yutabilecek derinlikler vardı. Suların üstünde, bu dayanıksız payandaya yaslanarak, kollarının gücüyle durabiliyordu. Korkuyu yenebildikten sonra bu bir çeşit boşluğa kafa tutuşun insana gurur verici bir yanı vardı. Orada, denizin ortasında yapayalnızdı insan; tekniğinden ve direniş gücünden başka ona yardımcı olan, elinden tutan kimse yoktu; ama, tekniğinin cüceliğine karşın, kendinden çok büyük güçlere karşı koyabiliyordu...

Bir ara kesildi. Yüzmeyi bırakıp sırtüstü dinlendi bir süre. Küçük dalgacıklar bir ölü kitle gibi boşlukta sallıyordu onu. Kulaklarına suyun uğultusu çarpıyordu. Belki de seslenen biri vardı ötelerden. Öyle tatlı bir uyuşukluk içindeydi ki... Sonra, döndü, yeniden yüzmeye başladı. Az sonra, küçük kaya parçası göründü. Deniz çırpıntılıydı orada. Yosunlarla çevrelenmiş adacığın orta yerindeki kaynaktan fışkıran suların olağanüstü bir görünümü vardı. Bir iki kulaç daha attı. Sivri kaya parçalarına değmeden, sığlığın üstünden kayarak, adacığın ortasına ulaştı. Soluklandı.

Kıyıya çok yakındı burası. Gümrük Koruma binası, otuz, kırk metre ötedeydi. Gazino ise hayli uzaktaydı. Hemen hemen kıyıya paralel olarak yüzmüştü. Azıcık dinlendikten sonra dönmesi daha akıllıca olacaktı. O sırada, başında sarı bonesiyle Nermin Hanımın düzgün ve oldukça hızlı kulaçlarla kayalığa doğru yüzdüğünü gördü.

Bir rastlantıydı, hiç kuşkusuz. Genç kadın da, herhalde onun gibi, gazinoda oturdukları sırada burasını görmüş ve buraya kadar yüzmeyi aklına koymuştu. Rastlantıydı tabii. Başka türlü olamazdı. Bu bir alınyazısı değildi. Değil miydi, yoksa?.. İkisi de, aynı anda, böyle bir yerde, yerle gök arasında asıla kalmış bir ıssızlıkta buluşmayı akıllarından geçirmiş olamazlar mıydı?

Kendisine yeni çıkmazlar yaratmadan kaçmalıydı en iyisi buradan.

Onunla burada, kimsenin görmeyeceği, ne konuştuklarını işitmeyeceği bir yerde bir arada olmak düşüncesi bile ürkütücüydü. Bu karşılaşma bütün yaşamını değiştirebilirdi. Bu tür çalkantılardan uzak kalmak istiyordu artık.

Eli kolu bağlanmıştı oysa. Kaçamayacaktı. Kaçamazdı. Kendi iradesi, kendi davranışlarıyla olayların zincirini kıracak gücü yoktu. Hiçbir zaman da olmamıştı. Çaresizdi. Bekledi.

Çok güzel yüzüyordu Nermin Hanım. Nereden öğrenmişti bu kadar güzel yüzmesini? Bunca zamandır Edremit'teydiler. Ona bir kez bile rastlamamıştı denizde. Belki çocukluğunda, İstanbul'da öğrenmişti. Rahat, sakin, acelesiz, biraz erkek biçimi bir yüzüşü vardı. Kayalığa beş on metre kala başını sudan çıkararak seslendi:

"–Heey! Bana da yer var mı orada? Yoruldum!.."

Gülüyordu. Beyaz ve düzgün dişleri belli oluyordu gülerken.

"–Var," diye yanıtladı Nevzat. "Yalnız dikkat edin, orası sığlıktır. Keskin taşlar var. Canınız acımasın."

Nereden geçmesi gerektiğini işaret etti. Nermin kayar gibi geçti sivri kayaların yanından, yaklaştı. Nevzat elini uzatıp, çekti onu yanına. Genç kadın elleriyle kurulanır gibi vücudunu ovalayarak Nevzat'ın yanına oturdu. Kendine güvenli, cesur bir duruşu vardı.

"Ne güzel burası, değil mi?" dedi. "Biraz uzak ama..."

Bir süre, öylece, yan yana, vücutlarının ince bir çizgi halinde birbirine dokunduğunu fark etmiyorlarmış gibi, sessizce, çevrelerini seyrettiler. İlerde, solda, yeşillikler arasında Güre Köyü. Daha gerilerde, dalga dalga yükselen Kazdağları. Sağda, Belediye Gazinosu, daha ötede Ören Köyü....

Dizleri titriyordu Nevzat'ın ve bunu Nermin'in fark etmesinden korkuyordu. Çekingen bir sesle:

"–Rüzgâr çıktı galiba" ,.dedi. "Burada üşümeyesiniz?"

"–Yok canım... Üşünecek hava mı?"

Yüreği hızlı hızlı çarpıyordu Doktor Nevzat'ın. Başını çeviremiyordu ama, yan gözle süzüyordu durmadan genç kadını. Bonesini çıkarmıştı başından. Kuru saçları hafif rüzgârda dalgalanıyordu. İlk kez, onun kulak memelerinin birbirine bitişik olduğunu fark etti. Küpe delikleri de yoktu.

Boynuyla çenesinin bitiştiği yerde çok küçük yara dikişi beyazlığı. Çok eskiden geçirilmiş ufak bir ameliyatın izi olmalıydı. Belki de ağaçtan düşmüştü. "Küçükken yaramaz mıydınız?" diye sormak geçti içinden. Cesaret edemedi.

Nermin:

"–Şimdi bir sigara olmalıydı..." dedi. "Ne güzel olurdu değil mi?"

"–Sahi... Benim de canım çekti. Gidelim mi?"

"–Yok canım. Ben burada, dedim. Yoksa siz kadınların sigara içmelerine karşı mısınız?"

"–Yo... Nereden çıkardınız bunu? Ama, sigara içmek, kadınlar için çok kez bir gereksinme değil bir gösteriş sorunudur ve aksi gibi sigara içmek herkese de yakışmaz..."

"–Bana da mı yakışmıyor demek istiyorsunuz?"

Kızardığını hissetti Doktor Nevzat:

"–Bilmem," dedi. "Kesin bir şey söyleyemem. Ama... hani, sizde öyle çocuksu bir hal var ki... Ne bileyim, sigara içerken bu yanınızı kapatmak, kendinizi büyümüş göstermek istiyormuşsunuz gibi geliyor bana..."

Gülmeye başladı Nermin:

"–Sahi mi?" dedi. "Doğru. Nasıl da dikkat etmişsiniz... Enstitüdeyken başlamıştım içmeye. Kaçamak olarak. Sonra, Galip'le tanışınca, belki de ona kendimi kabul ettirmek için artırdım biraz. Yine de çok içiyor sayılmam. Peki Macide'ye yakışıyor mu sigara içmek?"

"–Macide'ye mi?" dedi. Şaşırmıştı. "Hiç görmedim içtiğini."

"–Sizden çekiniyordur da ondan."

"–Neden?"

"–Elbet. Macide büyüklerine saygılıdır."

İrkildi Nevzat. Bunu hiç düşünmemişti. Bu kadar yaş farkı var mıydı Macide'yle arasında? Aslında düpedüz alay ediyordu onunla Nermin Hanım. Önce kızar gibi oldu, genç kadının bakışlarındaki muzipliği görünce, başını önüne eğip sustu. Bir süre yine konuşmadılar. Daracık kaya parçası üstünde vücutları ister istemez dokunuyordu birbirine, ama, ikisi de bunun farkında değilmiş gibi davranmayı yeğ tutuyorlardı. Nevzat, başı hep öte

yana çevrili, arada bir gözlerini kaydırarak genç kadını kolluyordu. Omuz başları hafifçe yanmıştı Nermin'in, güneşten. Bacakları suyun içindeydi ve hafif hafif kımıldıyordu; bir eliyle arkasına yaslanmıştı, öbür eliyle kayanın üstünü hemen tümüyle kaplayan yosunları tarıyordu. Sessizliği bozmaya ikisinin de cesareti yok gibiydi. Sonra genç kadın birden:

"–Siz rastlantılara inanırdınız değil mi?" dedi. "Bakın, bugün de güzel bir rastlantı oldu. Bu adacığı ikimiz birden düşündük. Biliyorduk burada bu kayalığın var olduğunu. Ama, ikimiz aynı anda gelmek istedik buraya ve burada buluştuk işte.... Güzel değil mi? Gelin bir isim koyalım bu adacığa. Ne dersiniz? Ama isim koyma hakkı, ayağını ilk kez basanındır. Ne dersiniz ha? Ne isim verelim buraya?"

Hep o çocuksu, ama bir yandan da kendine güvenli haliyle konuşuyordu. Sesini çıkarmadı Doktor Nevzat. Kadının cesur girişiminden başı döner gibi olmuştu. O da bütün cesaretini toplayarak başını çevirip baktı kadının gözlerine. Çekinmeden, bakışlarının kıpırtısızlığını bozmaya bile gerek görmeden karşı koyuyordu bakışlarına. Birbirinin çekimine yakalanmış gibi tutulan bakışlarından sıcak, sarsıcı bir akım geçiyordu sanki karşılıklı olarak, vücutlarına.

Macide'ye hiç benzemiyordu Nermin. Estetik açıdan, Macide, Nermin'den daha güzel sayılabilirdi. Çok daha gençti bir kez. Teni daha pürüzsüzdü; buğulu yeşil gözleri, o hafifçe havaya kalkık burnuyla, eski Grek Tanrıçalarını anımsatan soylu bir duruşu vardı. Oysa Nermin, daha doğal, daha sade, kadınsılıktan uzak, ama gizli çekiciliğiyle daha gerçek bir güzelliği simgeler gibiydi.

Aklından bunlar geçerken genç kadının bakışlarından ne düşündüğünü anlayabileceğini sanarak korktu. Gerçekten de, gülümsemişti Nermin; biraz da kışkırtıcı bir rahatlıkla:

"–Nasıl," demişti, "beni güzel buluyor musunuz? Biraz mı?"

"–Güzelsiniz..."

"–Sahi mi? Teşekkür ederim. Bu iyi işte."

Sonra, biraz daha doğrularak:

"–Burada, birlikte oluşumuzdan rahatsız değilsiniz ya?" diye eklemişti. "İsterseniz, sizi düşlerinizle başbaşa bırakarak çekilebilirim..."

Bu bir çeşit çağrı mıydı, anlayacak halde değildi Doktor Nevzat. Diken üstünde oturuyor gibiydi. Daha güzellikten söz edildiğinde tuhaf bir biçimde telaşlanmıştı. Neden olduğunu söyleyemezdi ama, konuşma bu biçimde sürüp gidecek olursa, yaşamının altüst olacağını hissediyordu. Yine de bunu açıklamaya cesaret edemedi:

"–Yoo," dedi. "Niçin? Yalnız, ben pek neşeli bir arkadaş değilimdir de.... Kesip biçmekten başka bir şeyden de pek anlamam...."

"–Öyle mi dersiniz?"

"–Yani...."

Sustu. Yine dikkatle baktı genç kadının yüzüne. Kışkırtmak mı istiyordu onu? Değildi. Yine öyle, aldınşsız bir hali var. Neler düşündüğünü bir bilebilse. "Önem vermemeli" diyor içinden. "Oyun oynuyor. Ben de onun yaptığı gibi davranmalıyım. O nasıl sâkin? Alay ediyor benimle. Beni küçümsüyor, besbelli. Macide'yi de küçümsüyor. Ben neden aptallaşıyorum?"

Bir şeyler söylemek gerek, yine de:

"–İyi ki siz de geldiniz," diyor. "Hiç değilse yalnız değiliz. Ben de yorulmuşum bayağı. Gazinoya kadar yüzerek dönmeyi gözüm almıyor. Buradan kestirme karaya çıkıp oradan yürüyerek dönmeye ne dersiniz? Nasıl olsa kalabalık yok..."

Omzunu silkiyor Nermin.

"–Biliyor musunuz," diye sürdürüyor sözünü Nevzat. "Burada, sonsuzluk içinde, böyle orta yerde dikili kalmak güzel bir şey...."

Başını sallıyor bu kez Nermin:

"–Böyle bir şey söyleyeceğinizi düşünmüştüm" diyor. "Zaten, tuhafınıza gidecek ama, sizi ilk gördüğüm zaman da, sizin çok duygulu bir insan olduğunuzu anlamıştım. Daha sonra, Macide bana sizden söz edince yanılmadığımı anladım. Kızmayın ama, başka türlü..."

Duraksıyor, sonra gözlerinde keskin bir ışık parlayarak tamamlıyor sözünü:

"–Başka türlü âşık olamazdınız Macide'ye..."

Sözleri bir süre asılı kalıyor boşlukta.

"Doğru," diyor içinden Nevzat. Macide'ye âşık olduğu zaman, bir-

takım düşlerin etkisinde olduğunu biliyordu. Açıkçası, hazırdı âşık olmaya. Macide'den başka birisi çıksaydı karşısına, ona da âşık olabilirdi.

"–Doğru," diye mırıldandı. "Macide'yi doğru dürüst tanımıyorum. Şu anda artık âşık filan da değilim. Ne diye saklamalı? İyi anladınız beni. Ama bu sonucu değiştirmez ki... Benim de kendime göre bir dürüstlük anlayışım var. Yanılmışsam cezamı çekmeliyim. Onunla evlenmeye karar verdim bir kez. Sonuna kadar gideceğim. Aradığım sadece huzurdu. Kendime göre bir huzur. Fazla güçlü değilim. Çabucak yılarım güçlükler karşısında. Bir ara, dünyayı düzeltmeden kendime göre bir huzura ulaşamayacağımı düşünürdüm. Gördüğünüz gibi, bir kasaba doktoru olup çıktım... Yeniden kendime bir yol arayacak, daha doğrusu çarpışacak kadar güçlü değilim. Macide bana göre. Biliyorum onun zayıflığını. Onun yanında kendi yeteneksizliğimi fark etmeyeceğim. İstediğim de bu zaten. Hoşnutum yaşamımdan...."

Başını yeniden hafifçe önüne eğmişti Nermin:

"–Kararınızı biliyorum," diye mırıldandı. "Sonuna kadar gideceğinizi de. Şu anda aklınızdan neler geçtiğini de biliyorum. Falcı değilim elbet. Sizi tanımamış olsam, mutlu olabileceğinize de inanırdım. Ama hayır. Siz arayan bir insansınız Nevzat Bey. Uğraşmadan, hak etmeden mutluluk istemek sizin yaratılışınıza göre bir şey değil. Sizin gibi arayan bir insanın aradığı tek bir şey olabilir. Bütün arayanlar için ortak bir şey. Bu, bir kadınla, ya da bir erkekle erişilebilecek bir huzur olabilir mi? Sanmam. Macide'yle evlenseniz de evlenmeseniz de sizin yine gerçek gönül rahatlığını aramayı sürdüreceğinize inanıyorum. Keşke rastlantılar karşınıza Macide'yi çıkarmasaydı. Çünkü severim onu. O size ayak uyduramaz. Onu yıkabilirsiniz..."

Sustu. Az önceki kendine güvenir hali gitmişti üstünden. Dudakları titriyordu. Bütün söyleyebileceklerini birden söylemiş, ondan sonra pek yürekliliğinden kendisi de şaşırmış gibiydi.

"–Yok canım, büyütüyorsunuz," dedi Nevzat, yorgun bir sesle. "Ben sandığınız gibi karmaşık yaratılışlı bir insan değilim. Size güçsüz olduğumu söyledim. Doğru bu. Daha önce de yılmıştım. Korkarım ben çatışmalardan. Bundan sonra kahramanlık düşleri kuramam. Bundan sonra ben de herkes gibi olmak, herkes gibi, küçücük mutluluklarla yetinmek istiyorum. Düşünmeden yaşayamaz mı insan?"

Bunu söylerken aklına az önce Macide'nin gazinoda hiçbir şey düşünmeden oturuşu gelmişti. Bunun da farkına varmış mıydı acaba Nermin Hanım? Susuyordu. Onun ilk kez dalgınlaştığını görüyordu. Dudaklarının ucuna gelen soruyu son anda değiştirerek:

"–Peki," dedi, "Acaba Necati gibi birisi daha mı mutlu ederdi Macide'yi?"

Kaşları çatıldı Nermin'in:

"–Necati sersemin biridir," dedi. "Onu biraz tanıdığımı söyleyebilirim. Kusura bakmayın ama, nasıl uyuşabiliyorsunuz onunla? Siz de bana aynı biçimde, Galip'le nasıl uyuşabildiğimi sorabilirsiniz elbet. Ama benim haklı olduğum şeyler vardı. Oysa, sizin için durum aynı değil. İnsan kendi yaşamını istediği gibi harcayabilir belki, ama bunu bir de birtakım sözümona yüce ve soylu ilkelere bağlamış göstermemeli..."

Yine sustular bir süre. Her şey söylenmiş, aralarında konuşulacak bir şey kalmamış gibiydi.

Nevzat, dinlendikçe yorgunluğunun arttığını sanıyordu. Burada daha saatlerce kalamazlardı. İlk olarak ikisinden birisinin davranması gerekiyordu. Bu kim olacaktı? Burada böyle daha ne kadar bekleyeceklerdi? Nermin, belki de farkında olmadan iyice yaslanmıştı omzuna. Genç kadının vücudunun ağırlığını, teninin sıcaklığını yanıbaşında, teninin üstünde hissetmek, çok değişik, çok tuhaf bir etki uyandırıyordu sinirleri üstünde. Bu cinsel bir etkilenmeden daha farklı bir duyguydu. Sanki bu sıcaklıkla, bu ağırlıkla, genç kadının yaşamı, bir özsu gibi ağır ağır kendi damarlarına doğru akıyordu. Acaba, o da aynı şeyi hissediyor muydu? Ne düşünüyordu?

"Düşündüklerini, hissettiklerini açıkça söylemekten çekinmeyen cesur bir kadın," dedi içinden. Ama, belki de bir erkek delisiydi. Galip öldüğü sırada ne düşünmüşlerdi onun için? Şimdi ne zamandır dul. Olamaz mı? Ama ya onu yanlış anlıyorsa? Yanlış anlamak da ne söz, belki de kendi aklından geçenleri, kendisinin yapmak istediklerini onun üstüne yıkarak, vicdanındaki yükten kurtulmak, rahat bir soluk almak istiyordu şimdi.

Aklından geçenlerden utanarak, geri çekilmek, onun teninden kendisine doğru akan o sıcak ve tutkulu akımı kesmek istedi. Nermin,

birden döndü, Nevzat'ın bileklerini tuttu. Az önceki aldırışsızlıktan iz kalmamıştı bakışlarında. Dahası, bir şeylerden korkuyor gibiydi:

"–Biliyor musunuz," dedi. "Elimden gelseydi sizi Macide'den ayırırdım. Anlıyor musunuz? Sizi Macide'den ayırırdım..."

Soluğu kesilir gibi oldu Nevzat'ın.

"–Ama..." diye kekeledi. "Neden..."

"–Hem size yalan söyledim. Onun mutlu olup olmaması umurumda bile değil benim."

Şaşkınca:

"–Ama neden..." diye kekeledi yeniden Nevzat. "O sizin arkadaşınız..."

"–Nedenini bilmiyorum. Düşünmek istemiyorum."

Sarsıldığını hissetti Nevzat. Gerçekte bunu bekliyordu. Çok uzun zamandır bekliyordu. Bir yandan da bir çıkmaza doğru sürüklendiğini hissederek durmadan kaçmaya çalışıyordu bu sonuçtan. Dudakları titreyerek baktı genç kadının yüzüne. Cesur ve kararlı bir duruşu vardı.

"–Bu olabilir mi Nermin..." diye mırıldandı. Ondan artık Nermin diye söz ettiğinin henüz farkında değildi. "Ben düşünmedim mi sanıyorsun? Keşke konuşmamış olsaydık. Artık çok geç. Ama, yapamam. Başka türlü yapamam. Bana inanın. Bunu söylemek bana düşmez elbet. Biliyorum. Ama bu yaptığımız delilik bizim..."

"–Biliyorum," diye yanıtladı Nermin. Garipçe bükmüştü boynunu. "İkimiz de yazgının akışına karşı çıkacak kadar güçlü değiliz. Ne yapalım. Bu böyle olmamalıydı. Bu kadar çabuk... Yazık oldu..."

Bütün kanının yüzünden çekildiğini hissetti Nevzat. Kendini tutamadı. Çarparcasına sarıldılar birbirlerine. Dudakları birleştiği zaman, ikisi de, sonsuz bir uykudan uyanmış gibi şaşkın, ama büyük bir mutluluk içinde titriyorlardı.

Bu öpüş ne kadar sürdü, bilmiyordu. Aslında buna öpüşme demek de yanlış bir tanımlama olurdu. Bu bir çeşit ozmozdu. Bir sevgi seli akıyordu birinden diğerine. Farkında olmadan kayanın üstünden, yosunların arasına kaymışlardı, birbirlerinin kolları arasında.

Neden sonra kendilerine geldiler. Sanki saatler geçmişti. Sanki güneş

çekilmişti. Sanki dünyanın dönüşü bir başka biçimdeydi. Sular saçlarını ıslatıyordu. Üşümüyorlardı ama, dizleri titriyor, çeneleri birbirine vuruyordu. Daha bir süre, öylece, birbirlerine sarılmış durumda, ama başları başka yönlere dönmüş, gözlerinde deniz suyuna benzemeyen bir ıslaklık, kaldılar suların arasında. Sonra yine başları döndü, bakışları yine birbirlerini buldu. Anlatılmaz bir mutluluk içinde, genç kadının bakışlarındaki tutkulu değişikliği izliyordu. Onu bir kez daha öptü. Sonra yeniden, bu kez dostça. Sözleşmiş gibi, doğruldular yerlerinden.

"–Geciktik" dedi Nermin. "Dönelim artık. Merak etmişlerdir bizi."

Sesi o kadar sâkindi ki, aralarında geçenlerin gerçek olup olmadığını sordu bir an Nevzat kendi kendine. Ama, o oradaydı ve bakışlarındaki sevgi hiç azalmadan yanıyordu. Onu yeniden kucaklamak istedi, ama ustaca kendini çekti bu kez Nermin:

"–Bırakın," dedi. "Çocuklar gibi davranıyoruz. Birbirimizi sevdiğimizi anlamamız neyi değiştirir? Bunu siz de, ben de, biliyoruz. Siz de, ben de, aklımıza gelenleri yapamayacak kadar dürüst insanlarız, öyle değil mi? Boşuna aldatmayalım birbirimizi. Boşuna umutlanmayalım. Ha? Ne dersiniz?"

Gözlerinde değişik bir anlam vardı şimdi. Bu bir tutku muydu, umutsuzluk muydu, belli değildi. Sonra, yavaşça bonesini başına geçirdi. Hiçbir şey söylemeden, yerinden kalktı, suya atladı. Ağır, düzgün kulaçlarla uzaklaştı gazino yönüne doğru.

Kımıldamadan, hiçbir şey düşünmeden, ağzından tek söz çıkmadan, taş gibi bakışlarla bakakalmıştı arkasından, Doktor Nevzat. Vakit ilerlemişti. Şimdi büsbütün yalnızdı yerle gök arasında. Genç kadının az önce yanında dururken ne büyük bir boşluğu doldurmuş olduğunu şimdi daha iyi anlıyordu. Utanmasa, ağlayabilirdi, öylesine doluydu yüreği. Öylesine unutmak istiyordu kendisini. Dalgalar kabarmaya başlamıştı. O öylece, içinin fırtınalı sarhoşluğuyla başı dönerek, sivri kaya parçasının üstünde tek başına, kararlar vermeye çalışıyordu.

"Sizin yine gerçek gönül rahatlığını aramayı sürdüreceğinize inanıyorum," demişti Nermin.

Aramak... Nasıl, neden aramak? Gerçek gönül rahatlığı nedir ki? Kim yanıt verebilir buna?

Gücü kalmamıştı düşünecek. Genç kadın yanından uzaklaşır uzaklaşmaz, zayıflığı, iradesizliği çıkmıştı yine ortaya. Israrlı bir kıpırtısızlıkla Macide'nin imgesi duruyordu gözlerinin önünde. Onu sevmediğini biliyordu şimdi. Nermin'i sevdiğini de biliyordu. Ama, doğruydu Nermin'in söylediği. Bir atılım yapacak güç yoktu yüreğinde. Akıntıya kapılmıştı bir kez, sürüklenip gidecekti. Bunu biliyordu ve bunun için bir neden bulmak gerektiğini bile düşünemiyordu.

Nermin'in sarı bonesi, dalgalar içinde, çok uzaklarda, bata çıka gazinonun bulunduğu kıyıya doğru ilerliyordu. Az sonra, orada olacaktı. Nevzat da orada olacaktı ve ötekilerin meraklı bakışları karşısında, hiçbir şey olmamış, aralarında geçenleri hiç kimse öğrenmesin diye sözleşmişler gibi, birbirlerine kayıtsız gözlerle bakmaya çabalayacaklardı.

O da kalktı ve yavaşça suya bıraktı kendisini. Bir an dibe iner gibi oldu. Soluğunu tuttu. Şakaklarının zonkladığını hissedince, ayaklarını kuma vurarak yeniden çıktı suyun yüzüne.

Yok olmaya bile razıydı, ama kendisini akıntının dışına atacak atılışı yapamayacak kadar güçsüz olduğunu biliyordu.

***

"Su..." diye inledi yeniden. Gözlerini açtı. Uyanmış olduğuna kendisini inandırmak ister gibi, soluğunu tutup bıraktı, yüreğinin çarpışını dinledi, karanlıkta. Dili damağına yapışmıştı. Yavaşça yerinden kalktı. El yordamıyla masaya kadar gitti. Sürahi masanın üstündeydi. Adalet sürahiyi taze suyla doldurmuştu. Sürahiyi başına kaldırdı, kanasıya içti.

Kafasının içi bomboştu. Sarhoşluğu henüz geçmemişti. Üstelik, su içince, midesindeki alkol çökeleği yeniden rakıya dönüşmüş gibi, başı dönmeye başladı. Sendeleyerek buldu yatağını. Bir kalıp gibi uzandı karyolanın üstüne. Çabucak kendinden geçti. Horlayarak uyumaya başladı.

XV

"Macide öldü. Artık hiçbir engel yok aramızda..."

Bir yönüyle doğruydu bu tanımlama ve Nermin, her şeye karşın,

içinde doğmaya başlayan yoğun, somut ve biraz da coşkulu neş'enin farkındaydı.

"Ama böyle bir şeyi ikimiz de beklemiş olamayız..."

Doğru muydu bu? Bilemiyordu. Utanılacak bir şey miydi? Onu da bilemiyordu. Önemli olan ilk sarsıntıyı atlatabilmek. Bunalımı ilk çarpışında bastırabilmek. Yaşamanın sonsuz bir acılar zinciri olmayabileceğine kendini inandırabilmek. Cesur olabilmek. Salt kendisinden başka türlü bir davranış beklenir diye, doğru olmayan, ele güne yaltaklanmaktan başka anlam taşımayan bir davranışla kendisinin de, sevdiği insanın da mutluluğuna gölge düşürmemek. Yoksa, daha ortaokul öğrencisiyken okuduğu Pollyanna'nın mutluluk oyunundan hiçbir zaman hoşlanmış değildi.

"Ya şimdi yaptığım ne?" dedi bir çeşit hüzünle. Omzunu silkti. Karanlık, bunlu, uykusuz bir geceden sonra, Pollyannacılık oynamak kolayına gidiyor olmalıydı.

Oysa biliyordu, Macide'nin ölümünün Nevzat'la aralarına şimdi yepyeni ve belki de aşılması daha güç bir engel çıkarmış olduğunu. Yine de, daha sabah olmadan, Edremit'e dönmekten başka türlü bir karara varamayacağını anlamıştı. Alabileceği değişik bir karar, kendi kendini aldatmak bile olamayacaktı. Uygulanmayacaktı. Ona acı çektirecekti. Geri dönmesini güçleştirmeyecek, olsa olsa daha büyük sıkıntılarla ve gecikmeyle gerçekleştirilmesine yol açacaktı. Otobüsü kaçırmamış olsa, belki hemen de yola çıkabilirdi. Ne var ki, gerçekten bitkindi, ölesiye yorgundu. Bu bir günlük dinlenmeye büyük ihtiyacı vardı. Bir gecede boşalmıştı bütün gücü. Kalkıp giyinecek hali bile yoktu. Pelte gibiydi. Ama neşesine yeniden kavuşmuştu. Bütün olasılıkları düşünmüş, sonunda kendisini umutsuzlukların üstüne çıkarabilmişti. O çığlık çığlığa uyandığı korkulu düşle birlikte içindeki kötülüklerden, tasalardan, sıkıntılardan arınmış, kendini kurtarmış gibi, hafifti şimdi.

"Tanrım," diye mırıldandı. "Dün gece ne kadar kötüydüm... Onu bırakmayı bile düşündüm. Bunu nasıl düşünebilirim? Yârim şimdi aramaz mı beni yanında? Uzakta bile dursam, ona yardımcı olamaz mıyım? Niçin böyleyim ben? Yoksa içimde birbirine yabancı iki ayrı ruh mu var?"

Çöküyor odadaki tek koltuğa. Bir yandan da gülmek geçiyor içinden, bu **iki ayrı ruh** deyişine.

İki ayrı ruh. İki ayrı kişilik. Biri, deli oluyor Nevzat için. Her güçlüğe göğüs germeye hazır. Neyi var neyi yoksa, mutluluğunu, canını bile vermeye hazır onun uğruna. Öbürü, güçlüklerden kaçıyor. Daha doğrusu, bütün fedakârlığın öteki taraftan gelmesini bekliyor. Beklediği için de, bırakıp kaçıyor, daha da kaçmayı düşünebiliyor.

Dün gece kötüydü. Olabilir. Bugün iyi. İnsan akış halinde bir yaratık. Dün zayıftı, bugün güçlü. Sevgisi hiç değişmiş değil. Hiç azalmış değil. Her dakika, bir, **ararım seni her gün, ismini ana ana,** şarkısıyla ağlaması gerekmez. Şimdi, **Pastoral**'in üçüncü bölüm teması, **Fantasia**'daki **Centaur**'ların görüntülerine bürünmüş, dilinin ucunda dolanıp duruyor. Bütün dünya aşk içinde. **Eros** okunu germiş, önüne gelene sallıyor!

"Dünya hep seven insanlarla dolsa?"

Gülmekle ağlamak arasında, sallantıda.

"Ya Macide?"

Macide'nin ölmekten korktuğunu biliyordu. Bir falcı kadın, otuz altı yaşında ve çocuk doğururken öleceğini söylemiş. "Öleceğim sırada sevdiğim insanın –kocamın ya da Nevzat'ın dememişti– yanımda olmasını, elimden tutmasını isterim" demişti.

"İstediği oldu bir bakıma" dedi içinden. Ameliyat sırasında öldüğüne göre, Nevzat yanındaydı hiç kuşkusuz. Ama, Macide'nin sevdiği insan mıydı Nevzat?

Bunun önemi var mıydı?

Vardı. Çok önemi vardı. Biliyordu. Çünkü ölüm öyle hafife alınabilecek bir olay değildi. Doğmaktan daha önemli, kesin ve yorumsuz bir olaydı. Ölenle yaşayanlar arasında yepyeni ve çok değişik bir ilişki başlıyordu ölümle birlikte.

Galip öldüğü zaman çok iyi anlamıştı bunu. Ne kadar yadsımaya kalksa, onun ölümünden kendisini sorumlu tutuyordu. Belki hiçbir şey yapamazdı. Öyle bir kopuşla ayrılmışlardı ki birbirlerinden, bir zamanlar içinde var sandığı sevgi öylesine bir ilgisizliğe dönüşmüştü ki elinde olmadan, ne yapsa faydası olamazdı. Ama yine de, o ölümde, Galip'i değiştiren, bütün çirkinliklerinden onu sıyıran bir büyülü güç vardı. Dedesi öldüğü zaman da yine böyle bir suçluluk duygusu uyanmıştı içinde. Bu ölümde, beklenen, bilinen ve önüne geçilmesi olanağı bulunmayan o ağır

ağır gelişi çok iyi bildiği halde, yine de suçlamıştı kendisini. Şimdi Nevzat da, hiç kuşkusuz, karısının ölümünden hem Nermin'i hem de kendisini suçlu bulmaya başlamıştı. Kaçınılmaz bir şeydi bu. Ve bunu düşündükçe boğulacak gibi oluyordu. "Haksızlık..." diye bağırmak geçiyordu içinden.

Böyle anlarda sevginin o büyük gücü nereye gidiyordu?

Yine yüreğinin dayanılmaz bir ağrıyla bunaldığını hissederek, gitti, balkon penceresinin önünde durdu, dışarısını seyrederek oyalanmaya çalıştı. Boşuna. Elleri çaresizlikle iki yanına sarktı. Bir gün, "Sevgin o kadar güçlü ki Nermin," demişti Nevzat, "aslında, beni sen o inanılmaz sevginle bağladın kendine..." Evet. İşte sorun buradaydı. Bunun için kaçmaya kalkmıştı ondan. Gizli bir umutla kaçmıştı. Sevgisinin güçlülüğünü kanıtlama sırasının Nevzat'a geldiğini göstermek için kaçmıştı. Ama bu ölüm...

Edremit'e döndüğü zaman ne olacaktı? Macide'nin ölümünden önce ilişkilerinin gizli kalması olağandı. Şimdi de bu ilişkinin hiç değilse bir süre gizli kalması gerekecekti. Başka türlü olamazdı. Nevzat evlenmelerini istese bile bunu kabul edemezdi Nermin. Yağmacılığı andıran böyle bir davranışı kendisine yediremezdi. Öte yandan, içi içini yiyecekti, bunu da biliyordu. Macide ölmeden önce, zorunlu olarak uzaktaydılar birbirlerinden. Onu beklemek ne kadar zor gelse de, buluştukları zaman bu uzakta kalışın acısını çıkarabiliyorlardı. Oysa, şimdi, her istedikleri zaman buluşmalarına görünüşte hiçbir engel kalmadığı halde, belki eskisinden daha sıkı gözaltında tutulacaklardı. Bir yandan daha sabırsız olacaklar, öte yandan daha çok kendilerini dizginlemek gereğini hissedeceklerdi.

Bütün bunları düşünmek için çok az vakti var. Yalnız bunlar mı? Onunla ilk karşılaştığı zaman ne söyleyeceğini de düşünmesi gerek. Nasıl davranacağını da. Yalnız ona karşı mı? Necati var. Ötekiler var. Bir de bahane bulması gerek apansız kaçışına, apansız dönüşüne.

Başını balkon penceresine yasladı. Dağınık bulutlardan sıyrılan güneş gözlerini kamaştırıyordu. Gözleri yarı kapalı, güneşin sıcaklığını hissederek düşünmek, anımsamak, düş kurmak, güzeldi.

"Ben böyle olacağını bilmiyor muydum eskiden?" diye mırıldandı. "Biliyordum. Bir yüreğe bir sevgi gerek. Ancak sevginin ışığı yaşatabilir insanı. Sevginin ışığı aydınlatır insanın yolunu. Ben de seviyorum işte. Onu seviyorum. O benim olsun istiyorum. Suç mu bu? Benim yanımda olsun

isterim. Suç mu bu? Beni hep düşünsün isterim. Ama düşünmesi yetmez bana. Sakin uykularımda bile, düşlerime renk veren hayalini okşamak isterim. Suç mu bu?"

İçinin titrediğini hissetti. Nevzat'ın kollarının arasındayken duyduğu o coşkulu mutluluğu anımsıyordu. Bu mutluluğu, bu doyulmaz zevki, ilk kez Nevzat'la birlikte olduğu zaman tatmıştı. Nevzat'la birleştiğinde, kendisini rahat, istediği gibi, bütünüyle ve özgürce bırakabilmenin zevkini, huzurunu hissederdi.

Bu huzur nereden geliyordu? Buna "sevgi" demesini haklı gösterecek bir şeydi ona karşı duyduğu yakınlık. Onunla, hiçbir şey konuşmadan saatlerce yan yana uzanıp tavanı seyrettikleri olmuştu, büyük bir huzur, büyük bir mutluluk içinde. Bazen seviştikten sonra, Nevzat'ın, çıplaklığından en küçük bir sakınma duymaksızın, sırtüstü yatağa rahatça uzanarak, ondan bir kahve yapmasını istediği zaman, birleştikleri anlardaki kadar güzel bir mutluluk sevinci dolardı Nermin'in yüreğine. Sevgi buydu işte. Belki de bir kadın için önemli olan kendisini vermekten çok, kendisine bütünüyle sahip olunduğunu hissetmekti. Ama yeterli değildi bu. Erkeğinin yanında kadınlığının heyecanını duymayan kadının kendisini yalnız hissetmesi de doğal değil miydi? Bu hissi, Galip'in yanında gecelerce hissettiğini anımsıyordu. O zaman bunun yalnızlık duygusu olduğunu bilmiyordu. Hatta, Galip'in çaresizliğinin de farkında değildi. Onun uğraşmalarını, bir çeşit uyuşukluk içinde, bazen canı acıyarak, ama karşısındakinin farkında olmasını da istemeyerek bir çeşit acımayla, bir çeşit burukluklа, yarı kapalı gözkapaklarının aralığından seyrederken, onun kendisine gerçekte hiçbir zaman sahip olamayacağını düşünürdü. Bunu bilirdi. Kendisini ona vermekten sakındığı, kaçındığı için değildi. Yakışıklı bir erkekti Galip. Güzeldi. Kaç kez, sinemada, plajda, dahası, yolda, koluna girmiş dolaşırken, içinden ansızın kendisini ona vermeyi arzuladığı olmuştu. Ama, gece olup da, o odanın kapısında, heyecanı bir kan dalgası biçiminde yüzüne yansımış olarak belirdiği zaman, o isteğin birden yok olup gittiğini fark ederdi. Kocasının kendisini okşamasından tiksinti duyduğundan da değildi. Bazen içinde bir coşkunun kıpırdamaya başladığını hissederdi. Ama hep yarım kalırdı bu istek. Tuhaf bir biçimde yarım kalırdı...

Şimdi, bu boş, soğuk otel odasında, yaşamına giren iki erkeği kar-

şılaştırırken ağlamaklı oluyor. Biri ölmüş. Öteki, belki büsbütün uzaklaşıp gitmiş yaşamından...

Nevzat'a karşı duygularının niteliğini bir kestirebilse. Bir bilse ki, onu gerçekte salt bir erkek olduğu için seviyor, sanki ferahlayacak... Çok eskiden sevgi denilince, kadın erkek ilişkilerinin bütünüyle dışında, bütünüyle duygusal bir yakınlık düşünürdü. Bunda yeni yetişme çağında okuduğu o saçma sapan romanların etkisi olmuştu hiç kuşkusuz. Daha sonra, duygularında büyük bir değişiklik olmuştu. Kim bilir, belki de her genç kızın yaşamında vardı böyle dönemler... Gazi Eğitim'de okuduğu sıralardaydı. Nereden ellerine geçerdi kızların o kitaplar... Bir yığın açık saçık öykü. Resim. Hayvanca tutkuları, birleşmeleri anlatan sayfaları kaç kez okurlardı. Sonra, cinsel yaşamı sözümona bilimsel olarak açıklayan bir kitap geçmişti ellerine. Aşk oyunlarını anlatan sayfaları, kitap rastgele bir yerinden açıldığı zaman, kendiliğinden yapraklan çevrilip o bölüm açılacak kadar elden geçmişti.

Şimdi, aşk deyince, çok daha başka bir şey düşünüyordu. Bir yandan kusursuz bir dostluk, bir yandan tutkulu bir yaklaşma. Bu türlü bir sevgi, hangi kalıba dökülürse dökülsün, haklı, aranabilen, istenebilen bir duyguydu. Nevzat'la aralarındaki yakınlık, bu tür bir sevgi değil miydi?

Birden onun, güpegündüz eve gelmiş olduğu günü anımsadı yine. Akşamüstü okuldan döndüğü zaman, onu odada, yatağa uzanmış uyurken bulmuştu. İçi gittiği halde uyandırmaya kıyamamıştı. Belki bir saat yanıbaşında, dizüstü oturarak onun uyuyuşunu seyretmişti. Neden sonra açmıştı gözlerini. Gözlerinde alabildiğine yorgun, belki de miyop bir koyuluk vardı. "Ne zaman geldin?" diye sormuştu. Elini tutup sıkmış, ameliyat yapmaktan şişmiş parmaklarını okşayarak, coşkuyla, "Bir saattir seni seyrediyordum" demişti, biraz da şımararak. "Ne iyi ettin de geldin." Başını omzuna yaslamıştı. Bakışları bir an dalar gibi olmuştu Nevzat'ın. Bu yakınlıkta, bu herkesi aldatışta, güzel olmayan bir şeyler bulunduğunu düşünüyor olabilirdi. Nermin de aynı şeyi düşünmüştü birçok kere. Kendi mutluluklarını kendi kendilerine kurup yaşatırlarken, gerçekte pek de güçlük çekmemişlerdi. Nevzat için kansını aldatmak zor değildi. Onun eline sıkıştıracağı küçücük bir mutluluk parçasıyla yetineceğini biliyordu. Macide, Nermin'le nasıl boy ölçüşebilirdi? Yasaların koruyuculuğuna sığınmaktan başka bir şey gelmezdi onun elinden.

Başlangıçta, Dede'nin hastalığı sayesinde Nermin'in evinde rahatça buluşabiliyorlardı. Daha sonra Nermin'le Macide arasındaki hısımlık, en azından rastlaşmalarını, haberleşmelerini kolaylaştırmıştı. Ama, bütün bu kolaylıklarda, herkese tepeden bakışlarda, sevgilerini olağanüstülükten çıkaran bir taraf yok muydu? Düşünüyordu da Nermin, Nevzat'la birlikte olduğu zaman bile kurtulamadığı kötümserliğin bir gizli nedeni de buydu belki. Sevgileri önemli bir sınavdan geçmemişti bugüne değin. Bir yandan da, duygularının, büyütülmeye, süslenmeye ya da çirkinleştirilmeye gerekli bir yanı olmadığına inanıyordu.

Seviyorlardı birbirlerini. Bu kadarı yeterli olmalıydı, güçlüklere karşı koyabilmeleri için.

Nevzat'ın evine ilk gelişini anımsadı, düğünden sonra. Telaşlı ve şaşkındı. Korkuyordu da galiba. "Beni görmeye gelirken, kötü bir iş yaptığını düşünüyorduysan, hemen git," demişti ona. "Aksi halde, üzülmene, hele benim için üzülmene gerek yok. Çocuk değilim. Ne yaptığımı biliyorum ben..."

Bu "Çocuk değilim"i biraz da kasıtlı söylemiş olabilirdi.

"O anda gerçekten seviyor muyduk birbirimizi?" diye düşündü. Nevzat'ta kendisine çekici gelen şey, ne olabilirdi? Bakışı, duruşu, havası... O garip durgunluğu... Kalabalık içinde bile yalnız kaldığını hissettiren belirsiz hüznü... Düşünceli tavrı... Dalgın, kendinden korkan bakışları...

Macide ile nişanlandığı gün, Bursa'daki evin bahçesinde, tek başına öyle bir duruşu vardı ki, yüreğinin sızladığını hissetmişti. Sonradan o kadar sözünü ettiği gibi, **yalnızlığın tadını çıkarıyordu,** ihtimal. O gün, o kalabalık içinde kendisini yalnız hisseden bir başkası varsa, o da kuşkusuz Nermin'di. Yüreğinde, insanlara, hayvanlara, bitkilere, doğaya, güzel olan her şeye, yani dünyada var olan her şeye karşı, ilgi ve sevgi duyabilen bir kimsenin yalnızlıktan söz edemeyeceğini sanırdı. Oysa, yüreğindeki tüm sevgilere karşın, o gün, o da kendisini alabildiğine yalnız hissetmişti.

İçini çekti. Döne dolana aynı noktaya geliyordu. Nevzat'ın evine geldiği, birbirlerinin oldukları o ilk akşam da, Nevzat'ın yüzünde, inanmazlığını belirleyen sıkıntılı bir gülümseme vardı. Kendine güveni yoktu. Macide'yle karşılaştığında yüreğinde tomurcuklanmış olan duyguların, anlamsız, akıl dışı, çocukça bir heves olduğunu yeni yeni anlıyordu,

belki de. Bu yüzden, Nermin için hissettiklerinden de kuşkuya düşmüş olabilirdi. Oysa Nermin'in umurunda bile değildi dünya, o akşam. Birlikteydiler ya. Sevdiği insan, yanındaydı ya. Ona güç verebilir, yüreklendirebilirdi. Şaşkınlığını, duraksamasını, doğal buluyor, hoş görüyor, bütün kadınlığını kullanarak, yüreğini savunuyordu. Tehlikeli bir oyundu oynadığı, ama, her mutluluğun ödenecek bir faturası olduğunu biliyordu.

Odaya girdiklerinde Nevzat yine ürkekti. Küçük kanapeye oturmuş, ellerini dizlerinin üstünde kenetlemişti. Nermin de, koltuğunu kanapenin yanına çekip oturmuştu. Nevzat gözlerini bir türlü kaldıramıyordu. Söyleyecek söz bulamıyordu. Yüzü gergindi. Durmadan, dudaklarını kemiriyordu. Oysa, Nermin de heyecanlıydı. Nevzat'ın geleceğini, bir gün o eve geleceğini düşlerken, onunla konuşacak ne çok şey gelirdi aklına. Oysa, şimdi aklı durmuş gibi.

Neden sonra:

"–Bana geldiğinden pişman mısın yoksa?" demişti. "Üç aydır duygularını süzgeçten geçirmiş olmalısın. Buraya gelirken, benim hakkımda neler düşünmüş olduğunu öğrenmek istiyorum. Benimle açık konuşmalısın."

Gözlerinin ıslanmış olduğunu fark etmişti onun, ansızın. Bu hiç beklemediği bir şeydi. Yanına gidip kanapeye, yanıbaşına oturmuştu. Ellerinden tutmuştu. Başını çevirmemişti Nevzat. Alnındaki çizgiler derinleşmişti. Dudaklarını kısmıştı. Elleri buz gibiydi. Belki de bir bunalım geçiriyordu. Kendisini burada, Nermin'in yanında, suçlu, ya da sorumsuz bir insan olarak görüyor olmalıydı. Haklı mıydı, haksız mıydı, bilmiyordu Nermin. Gerçekte, o da, daha farklı bir durumda değildi. Bir yandan da, Akçay'da, küçük kayalıktaki buluşmalarından beri ilk kez bu kadar yakın olabildiklerini, bu anı kaçırdıkları takdirde, belki bir daha hiç bu kadar birbirlerine yakın olamayacaklarını düşünüyordu. Yine de, sonunun ne olacağını düşünmeden, titreyen bir sesle:

"–Ne olursun, dinle beni Nevzat," demişti. "Pişmanlık duymanı istemem. Yalnız, bil ki ben değilim."

Ne vardı Nevzat'ın bakışlarında, kestirememişti o an. Bir küçük çocuk suçluluğu mu, bir sığınma isteği, bir yakarış mı? Ya sonra, nasıl öyle kolayca bırakmıştı kendisini Nevzat'ın kollarına? İri, ameliyat yapmaktan şişmiş par-

maklarıyla saçlarını okşuyordu Nevzat. Bir şeyler de söylüyordu galiba, ama artık işitmiyordu. Bütün dayanısını, kendisini güçlü bir kadın göstermek için harcadığı çabaları yitirmişti. Şimdi, küçük bir çocuk zavallılığıyla ona sığınan kendisiydi. Neden kendisini o kadar zayıf, kimsesiz hissetmişti o an?

Nevzat'ın kurumuş dudakları Nermin'in gözyaşlarıyla ıslanmış dudaklarının üstünde geziniyordu. Bu, bir dokunuştan çok, bir bağlanmayı simgeliyordu. Erkeğin, duygularını, fırtınaya tutulmuş bir gemiye döndüren, alabora eden sıcak solukları o kadar yakınında ve içindeydi ki... Kollan, omuz başlarından sıkıca kavramıştı vücudunu. Sonra, o kuru, çatlak dudaklar, gözlerinde dolaşmıştı.

"Gözlerimden öpme Nevzat" dediğini anımsadı birden. Sesinin tınısına kendisi de şaşmıştı. Bir an birbirlerinden uzaklaşmış, göz göze gelmişlerdi. Nevzat'ın da ıslaktı bakışlan. İçinin kıyılır gibi olduğunu sanmıştı Nermin. O, bir erkeğin ağladığını ilk kez görüyordu. Buna ağlama denemezdi belki. Ama, aylarca süren bir iç çatışmasının bir birikimin sessizce çözülmesiydi.

Sonra yine sanldılar birbirlerine. Böyle bir sarılışı aylardır düşlediğini biliyordu Nermin. Bunun böyle olabileceğini hiç düşünmediği halde, kendisini onun kolları arasında yadırgamayışına da şaşmıyordu. Onun dudaklarından içine doğru, sıcak, yakıcı bir sıvı yayılıyordu. Bir an yine ayrılır gibi oldular birbirlerinden. Sanki ikisi de, yaşadıkları ânın gerçek olup olmadığını anlamak istiyordu.

Gerçekti. İşte aylardır düşlerine giren erkek, yanındaydı; daha şimdiden yaşamının bir parçası olmuştu. Yine de inanamıyordu. Oysa ne kadar beklemişti bu ânı, Tanrım! İşte o yanındaydı. Çok yakınındaydı. Ellerinin sıcaklığını hissediyordu bütün vücudunda. Bir an sonra büsbütün ona verebilirdi kendisini. Kanı ateş gibi dolaşıyordu damarlarında. İçinde, bir an önce onun olmaktan, onu kendi içinde hissetmekten başka bir istek yoktu. Oysa, düşlerinin belli bir yerinde, bu ânı, biraz da korkuyla gözlerinin önünden uzaklaştırmaya çalıştığını anımsıyordu. Ondan utanabilec eğini düşünmüştü. Dahası, onun, böyle bir yaklaşıştan hoşlanmayabileceğini düşünmüştü.

Nasıl bu kadar yakın olabilmişlerdi? Bir ara gözlerini açıp ona baktığını anımsıyor. Alnının çizgileri derinleşmiş. Saçlan hafifçe alnına dö-

külmüş. Soluğu tutuk. Sonra, kızarmış yüzündeki tutkulu sıcaklık çarpmışı gözlerine. Bütün vücudu gerilmişti ansızın. Bu kızarmış yüz, yıllarca önceki bir başka yaklaşışı, başka yaklaşışları anımsatmıştı ona.

Oysa Nevzat durmuyordu. Başı göğsüne doğru inmişti, sıcak soluğu bütün vücuduna yayılıyordu. Bir eli bacaklarında dolaşıyordu. Titreyen bir el. Biraz acemi. Ürkek. "Ne olur, yapma!.." diye haykırdığını anımsıyor. Bir an, yine birbirlerinden uzaklaşır gibi olmuşlardı. Nevzat'ın bakışlarında garip bir pırıltı vardı. Bu pırıltıyı hiçbir zaman çözümleyemeyeceğini düşünüyordu Nermin. "Bu böyle olmamalı," diyordu içinden. Sonra pişman olacaklardı. Burada durabilmeliydiler. Ama, durabilirler miydi? Bilemiyordu. Nevzat, durmuyordu. İki eliyle omuzbaşlarından yakalamış, yatağa doğru itmeye çalışıyordu onu.

"Böyle yapmamalı" diyordu. Durmadan, "böyle yapmamalı," diyordu. "Hayvanlık bu. Böyle yapmamalı."

"Hayvanlık" diyordu ama, gerçekte bu birleşmeyi bütün varlığıyla istiyordu. Onu geriye iten, Nevzat'ın sabırsız saldırısı değildi. Nevzat'ın gerisinde, Galip'le uzun geceler boyunca sürüp gitmiş bulunan, o hep bir an önce bitmesini istediği, işkenceyi andıran birleşmeleri yeniden yaşar gibi olmuştu. Bunun farkına varmış mıydı Nevzat? Yoksa, aynı anda o da, bir çeşit pişmanlık duygusu içinde, sevginin en yüce noktasına ulaştığını sandığı anda, Nermin'in kendisinden hızla uzaklaştığını mı düşünmüştü?

O anda, Nevzat'la aralarında, tuhaf, bunaltıcı, belki de üşütücü bir uzaklığın genişlediğini hissetti. Bunu elle tutulurmuş gibi somut bir gerçeklikle fark ediyordu. O bunu istemiş değildi. Bütün varlığıyla her şeye yeniden başlamaya hazırdı. Yeniden o yakınlığı bulamayacaklarından korkuyordu. Gerçi Nevzat'ın bir kolu daha çözülmemişti belinden; başı yüzünün yakınındaydı daha; ama ayrılmışlardı artık birbirlerinden.

Sessiz ve uzayan bir bekleyişti şimdi, yan yana duruşlan. Kopuk kopuk.

Nasıl böyle davranabilmişti? Yoksa, duygularını abartmış mıydı? O sevgiyle dolu sandığı yüreği, aldatmış mıydı kendisini? Olamazdı. Bu kadar aldanmış olamazdı. Oydu işte. O sevgili yüz oydu. O şimdi, küskünlüğünü belli etmemek için, tavanın belirsiz bir köşesine saplanmış olan bakışlar o sevgili bakışlardı. Ne vardı çocuklar gibi direnecek? Kendini yenebilmiş ol-

saydı, şimdiye dek her şey olup bitmişti. Kaygılarında yanıldığını anlamış olacaktı. Birbirlerine daha yakın olmaktan, sevgilerinin önüne çekilen yapay bir engeli aşıp, yüreklerini daha içten konuşmaya bırakıvermekten, sıkıntılı susuşları zevkli göz göze gelişlere çevirmekten başka nasıl bir sonucu olabilirdi ki bu yakınlığın?

Nevzat'ın mıydı suç? Çok mu aceleci davranmıştı? Direnebileceğini düşünse, biraz daha anlayışlı davranabilmiş olsaydı?

Ama asıl sabırsız davranan kendisi değil miydi? Eninde sonunda, bu yakınlığı istiyordu. Olacaktı. Bir an önce olsa, daha iyi değil miydi?

Pencereden dışarı bakarken dudaklarındaki gülüşü yakaladı. Nevzat'ın hiç suçu yok muydu gerçekten? Biraz daha dikkatli olabilir, Nermin'i, kaçınılmaz da olsa, bu birleşmeye daha anlayışlı bir sokulganlıkla hazırlayabilirdi...

Nevzat yavaşça çekmişti öteki kolunu da. Biraz yorgun, biraz sıkıntılı ve üzgün, yan yana uzanmışlardı yatağın üstüne. Nevzat'ın yarı kapalı gözlerinin gerisini görmek, aklından geçenleri öğrenmek için çırpınıyordu Nermin.

Yüzü sararmıştı. Macide'yle evlendiği gece, Nermin'in ona kendisini sevdiğini söylediği andaki halini andırıyordu sessizliği.

Sonra, başını yavaşça Nermin'e doğru çevirmişti:

"–Ben acınılacak bir insanım Nermin," demişti. "Bana nasıl bir insan olduğumu öğrettin. Bugüne kadar hep kolaya kaçtım galiba. En küçük bir güçlükle karşılaştığım zaman, gittiğim yolun tam tersine yürüyebildim. Belki abartıyorum biraz. Belki bir istekten öteye gitmiyor bu. Ama, istemek bile yeterli. Oysa, gerçekten istediğime inansam bir şeyi, onu yapmaktan kaçmam. Sadece istemek daha kötü. İnsan kötü bir şeyi yapmadan önce, uzun uzun düşünürse, önce sonucunu saptaması gerekir, inceler, hoşnutsuzluk duyar belki, yapamayınca üzülür. Kötü bir şeyi yapmadığı için sevinen insan ne kadar azdır? Hani, gençliklerinde ellerine geçen yasadışı olanaklardan yararlanmak istemedikleri için kendilerini kınayan namuslu yaşlı kişiler vardır, ben de onlar gibiyim. İyi, kötü, bir şeyler yapmak istiyorum, sonunu fazla düşünmeden. Evlenmeye karar verişim de böyle bir bakıma. Ama, bir şey var ki, içim rahat. Seni hiçbir zaman, şöyle hoşça vakit geçirilebilecek bir kadın olarak görmedim. Sana karşı duygularımı

çözümlemeye çalışmış değilim, ama bunun, bugüne kadar varlığından hep kuşkuya düşmüş olduğum gerçek bir sevgi olduğuna inanıyorum. Senin, artık dümdüz bir çizgi üstünde yürümesini istediğim yaşamımı altüst eden yanın, bugün senden beklediklerimden daha ötede var olduğunu bildiğim güzelliklerindir. Ben, kendimi biliyordum ama, doğrusu, seni düşünmemiştim hiç. Sanki sen de benim gibi duymak, düşünmek zorundaymışsın.... Senin, herhangi bir anda, beni erkeğin olarak istemeye hazır olabileceğini sanmıştım. Bencilliğim bu benim. Her zaman geriye tepen bir bencillik..."

Sessizce dinliyordu Nermin. Onun anlatmak istediklerinin gerçekte söyleyebildiklerinden çok daha önemli şeyler olduğunu hissediyordu. Nevzat, belki de, sevginin ne demek olduğunu bilmiyordu henüz. Bu tuhaf bir sav mıydı? Sanmıyordu.

"–Boşuna suçluyorsun kendini Nevzat," demişti o zaman. "Sana kendimden söz edecek vaktim olmadı. Nikâhından bir gün önce sana bir mektup gönderdiğimi söylemiştim. Eline geçmeyen mektubum. O mektubumda bir parça kendimi anlatmaya çalışmıştım. Benim, kendime göre, çok kişiye tuhaf gelecek düşüncelerim vardır. Ben, bütün yaşamım boyunca, pek az güzel gün yaşadım. Sıkıldığımı da söyleyemem doğrusu. Okulda bana deli derlerdi. Zeki bir kız olduğuma inanmasalar, aptal da diyebilirlerdi. Güzel bulduğum bir şeyi açıkça söylemekten çekinmezdim. Bir gün bana sarkıntılık eden bir çocuğa, "Kardeşim, sen benden daha güzelsin" deyivermiştim de, yanımdaki kızların ödü kopmuştu. Oysa, doğruydu o çocuğu güzel buluşum. Sonra daha uslandım, elbet. Yaşamak, sevmek, kendimi sevgiyle doldurmak, sevgimi, dolu dolu sunmak istiyorum. Derslerden en çok matematikle müziği severdim. Müzik öğretmeni oldum. Seni tanıyıncaya kadar yaşamımı gerçekten dolduran, bana gerçekten neşe veren, mutluluk veren tek şey müzikti. Sonra seni gördüm. Seni sevdim. Seni sevdiğimi anladığım andan sonra, artık gizleyemezdim kendimi senden. Sen de beni istedikten sonra hiçbir şey kendimi sana vermekten alıkoyamazdı beni.

Evlilik mi? Yeteri kadar tattım. İki insanı birbirine ölene kadar bağlayan bu bağdan nefret ediyorum. Belki yürekten istemiş olsam, seni Macide'yle evlenmekten alıkoymanın, onun yerine seninle evlenmenin yolunu da bulurdum. Belki. Ama, yok. Ben, seni istiyorum. Senin beni hep

sevmeni istiyorum. Sevdiğim zaman, birçoklarına göre dünyanın en aptal yaratığı yerine konulacağımı biliyordum. Ama, seninle birlikte olduktan sonra bu aptallığımdan yakınmam Nevzat. Neden oyun oynamaya kalkışmalı? Yaşam, sandığımızdan da kısa olabilir. Ben sadece sevginin kalıcı olduğunu düşünüyorum. İlerde bu günlerin anısıyla avunacağımız günler gelince, boşuna geçirilmiş dakikaları düşünerek hayıflanmak istemem. Bana öyle bakma **Ronsard, ben bütün Hèlénelerden nefret ederim!..**"

Bunları ona böylece söyleyebilmiş miydi gerçekten? Bu sözler, ne zamandır düşündüğü, ona söylemek istediği sözlerdi, ama, böyle bir an için hazırlanmamıştı o sözleri. İçinde yıkılan, altüst olan bir yapının gürültüsünü işitince, birbiri arkasından, kendiliğinden dökülmüştü sözcükler dudaklarından. Doğrusu, ona anlattığı kadar budala da değildi. Biliyordu ne istediğini. İstediği, yaşamını olabildiği kadar mutluluk içinde sürdürmekten fazla bir şey değildi. Ama, farkında olmadan, ona içtenliğini anlatmak isterken, belki de kendisine yeni çıkmazlar hazırlamaktaydı.

Sonuna kadar, hiç sesini çıkarmadan, kıpırdamadan dinlemişti onu Nevzat. Pek fazla bir şey anlamadığı belliydi yüzünden. Belki de anlamak istemiyordu. Belki şimdi, eskisinden daha fazla korkuyordu olacaklardan. Bu gizemli kadını sevmekle, yıllardan beri özlediği, gürültüsüz patırtısız, çekişmesiz bir yaşam sürme özleminden cayması gerekeceğini hissediyordu. Bu kadın, ona sevginin yüce mutluluğunu tattıracaktı, ama karşılığında belki de, özenle kurmaya çalıştığı sessizlik büyük bir gürültüyle yıkılacaktı başına. Kim bilir? O anda Macide'yi düşünmüyordu kuşkusuz. Vereceği kararın, buraya gelirken verdiği karardan çok daha geniş kapsamlı sonuçlar doğurabileceği çıkmıştı ortaya. Bu yeni yaşamın sıkıntılarına katlanabilecek miydi? Yoksa, Macide'yi, onunla evlenmekle kapatmış olduğu mutsuzluk çemberine benzer bir çembere bu kez, hem de Nermin'le birlikte kendisini mi kapatacaktı?

Bir süre, duruşunu bozmadan, sırtüstü uzanmış halde kaldı yatakta. Sonra, Nermin'i rahatsız etmemeye özenirmiş gibi, yavaşça kalktı, sandalyenin üstüne savurduğu ceketinin cebinden sigara paketini çıkararak bir sigara yaktı, sonra Nermin'in de sigara içtiğini anımsayarak bir sigara daha yakıp, uzattı. O ayakta, Nermin, yattığı yerde, sigaralarını bitirinceye kadar konuşmadılar. Sonra, yine yatağa döndü Nevzat, Nermin'in yanına oturdu.

Az önceki tutkulu halinin yerine, yumuşak, okşayışıcı bir anlam yerleşmişti yüzüne. Bir elini genç kadının omzuna koydu, öbür eliyle çenesinden tutarak hafifçe dudaklarından öptü.

"–Seni anlamaya çalışıyorum Nermin," dedi. "Biz, sokakta her zaman rastlanan insanlardan değiliz. Bunu kabul etmemiz gerek, önce. Aslında ikimiz de yalnızız bu toplumun içinde. Bu yüzden ikimiz de, çeşitli güçlüklerle karşılaştık. Ben, sevmeden de insanlara yararım dokunabilir diye düşünürdüm. İnsanları istemedikleri halde mutlu kılabileceğimi sanmıştım. Bu yüzden suçlandım, sürgüne yollandım. Sen, herkesi, her şeyi sevebileceğini düşünmüşsün. Herkesin senin gibi dürüstçe, her şeyi, özellikle senin sevdiklerini sevebileceklerini ve seni anlayışla karşılayabileceklerini sanmışsın. Ben, sevginin boşluğuna, gerçek dışı bir şey olduğuna inandırmıştım kendimi, seni tanıyıncaya kadar. Senden önce, çok eskiden bir kadını sevmiştim. Doğru. Ama o kadını, salt kadınca güzellikleri için sevdiğimi biliyorum. Daha sonra, Macide'yi de sevdiğimi sandım. Onda, içimde yaşattığım, tertemiz, elle dokunulmaz sevgiler bulacağımı umuyordum. Bu bir sanrıydı, elbet. Yine de gerçekten, onu sevmiştim. Daha onu öptüğüm ilk anda içimde bir şeyler yıkılır gibi oldu. Bir boşluk duygusuydu bu. Kim bilir, aslında sevmesini bilmiyordum ben. Sonra, sen çıktın karşıma. Yeni bir umut belirdi içimde. Seni görünce, sevginin boş bir kavram olmadığını düşündüm. Seni sevebileceğimi anladım. Bu beni biraz da korkuttu. Yeni düş kırıklıklarına düşmek istemiyordum. Seni hemen elde edebilirsem, seni de, yattığım öteki kadınlardan farklı düşünmeyeceğime inandırmak istedim kendimi. Ama şimdi anlıyorum ki, sevgi bütün bu aşağılık düşüncelerin çok üstünde bir şey. Seni gerçekten sevdiğimi biliyorum artık."

Gülümsemeye çalışmıştı Nermin o zaman. Nevzat'ın sesindeki hüzünlü titreşimin ne kadar içten olduğunu anlamaması olanaksızdı. Kendisine alabildiğine gülünç gelen çocuksu bir çekingenlikle ellerinden tutmuş, "Yârim," demişti ona ilk kez. "Yârim. Sen benim yârimsin..."

Nevzat, önce anlamamıştı onun ne demek istediğini. Sonra, sararmış, korkarak yaklaşmış hafifçe öpmüştü dudaklarından.

Çarparcasına sarılmışlardı birbirlerine.

Gözlerini açtığı zaman, yüzünün kırmızılığı gitmişti Nevzat'ın. O da Nermin kadar dingin, mutlu ve sevinçliydi. Saçlan dağılmış, hüzünlü bakışlarına sevginin eşsiz canlılığı yerleşmişti. Nermin'in gözlerini açtığını görünce, onu yeniden öpmüştü.

"–Seni seviyorum Nermin," demişti. "Seni bırakmayacağım artık..."

"–Beni bırakma," demişti Nermin.

***

Sigarası sönmüştü. Dışarda aydınlık gitmiş, güneş yeniden kaybolmuştu bulutların arkasında. Yağmur geliyor olmalıydı. Acı bir tat vardı şimdi ağzının içinde.

"Gerçek mi," diye mırıldandı. "Gerçek mi bu sevgili yârim? Yarın beni karşında görünce yine böyle söyleyebilecek misin?"

XVI

Odacı:

"–Dışarda bir polis var. Seninle konuşmak istiyor Necati Bey," dedi.

İkinci ders aralığındaydılar. Öğretmenler odası kalabalıktı. Odacının sözlerini herkes işitti. Meraklı bakışların üstünde toplandığını fark ederek öfkelendi Necati. "Aptallar" dedi içinden. "Nasıl sevindiler kim bilir. Herhalde tutuklanacağımı sanıyorlar..."

Kalktı yerinden. Oysa, hafifçe heyecanlanmamış değildi. Ne işi vardı polisin burada? Kapıya doğru yürürken, bir an durdu, bakışlarına en sert, en küçültücü, en soğuk anlamı vermeye çalışarak çevresini süzdü:

"–Sakın beni merak etmeyin," dedi. "Sizleri üzmeye hiç niyetim yok. Bensiz nasıl vakit geçirirsiniz?"

Dikiş öğretmeni gülecek oldu; dövercesine baktı yüzüne:

"–Özellikle siz," dedi. "Ben evli bir erkek değilim. Kışkırtıcı bakışlarınız beni etkilemez..."

Sonra hızla çıktı dışarı, kapıyı çarparak kapattı. Boynu bükük, za-

vallı bir polis memuru bekliyordu koridorda. Resmî elbiseliydi. Elinde bir kâğıt vardı.

"–Benim," dedi Necati. "Ne var? Bir şey mi istiyorsunuz?"

"–Savcı bey sizinle konuşmak istiyor. Adliyeye kadar geleceksiniz."

"–Savcı mı? Ne işim var benim savcıyla?"

"–Onu kendisine sorarsınız...."

Gülümsedi. İlk andaki heyecanı geçmişti. "Demek Savcı Bey benimle konuşmak istiyormuş" dedi içinden. "Siyasi bir şey olsaydı, Komiser Cafer çağırırdı. İşin içinde başka bir iş var demek."

"–Ne zaman konuşmak istiyor savcı benimle?"

"–Hemen şimdi."

Yeniydi bu savcı. Ne Cumhuriyet Lokantasında, ne kahvede, ne de berberde karşılaşmışlardı. Bundan önceki savcı da çağırtmıştı bir kez Necati'yi. Kız öğrencilerden birinin babası edepsizce şiirler yazarak kızını baştan çıkarmaya çalıştığını ileri sürerek şikâyet etmiş. Bereket kızın eline tutuşturduğu şiir, Rimbaud'dan çevirdiği bir şiirdi ve savcı da, gerçekte küçük kızlara bayılan, yaşlı, sapık adamın biriydi de, şikâyetçiyi atlatmıştı.

İki katlı, Abdülhamit döneminden kalma taş hükümet konağının kapısından içeri girerlerken, Komiser Arnavut Cafer'le karşılaştılar. Komiserin onu görmezden gelerek hızla uzaklaşması, Necati'nin midesini bulandırdı. Ne olabilirdi? Ama öylesine yorgundu, başı öyle ağrıyordu ki, şu anda, kolundan tutup hapse atacak olsalar, karşı koymayı düşünmeyecekti bile.

Savcının kapısının önünde polis memuru duraksadı. Necati'yi kapının önünde bırakıp girmesi mi doğru olurdu, yoksa, onu da birlikte mi sokmalıydı içeriye?

"–Korkma, kaçmam," dedi Necati. "Daha tutuklu değilim nasıl olsa..."

Polis duraksamasının anlaşılmasından canı sıkılarak, bir şey söylemeden kapıyı vurdu. İçerden, kalın, nezleli bir ses duyuldu:

"–Gir!"

Polis, yine de, bir güvence önlemi olarak, kapıyı iyice kapatmadan girdi içeri. Necati onun, ayaklarını beceriksizce birbirine çarpıp, hazırol durumuna geçerek selam verdiğini tahmin etti. Sesleri duyuluyordu dışardan. Polis memuru:

"–Sanığı getirdim Savcı Bey" dedi.

"–Hangi sanığı?"

"–Ortaokul öğretmeni Necati Beyi"

"–Ha... Sanık değil o. Getir buraya."

Farkında olmadan derin bir soluk aldı Necati. Sonra öfkelendi. Sanık değilse ne diye çağırılıyordu buraya?

Böyle bir günde...

Polis memuru, bu kez, aptalca bir gülümsemeyle belirdi kapının önünde. Özür dilediğini belli eden bir yumuşak başlılıkla:

"–Buyrun beyim," dedi. "Savcı Bey sizi bekliyor."

Bu savcı, ötekinden hayli gençti. Yine de, saçları tepesinden hemen tamamen dökülmüş, gözlerine, şimdiden yorucu bir mesleğin koyuluğu yerleşmişti.

"–Buyrun Necati Bey" dedi Savcı. "Daha buraya geleli bir ay oldu ama, hakkınızda çok şeyler işittim."

"–Öyle mi?" dedi Necati. "Beni herhalde övücü sözler söylemek için çağırtmadınız."

"–Hayır. Ama durumunuz öyle rahatça alay edebileceğiniz gibi kolay değil. Bilesiniz. Şimdilik sizi sanık olarak çağırtmadım buraya. Ama, bu konuşmamızdan sonra, davranışlarınızda bir değişiklik olmazsa, sizi tutuklatabilirim de."

"–Ne demek? Ne demek istiyorsunuz?"

"–Bakın Necati Bey, sizin zeki ve akıllı bir insan olduğunuzu söylediler bana. Birbirimizi çok iyi anlayacağımıza kuşkum yok. Bakın, burada, şu dosyanın içinde, hakkınızda polisin hazırladığı bir rapor var. Uzun zamandan beri hükümete karşı gizli tertipler hazırlamaya kalkışan kimselerle, özellikle Demokrat Partililerle ve komünistlerle düşüp kalktığınız, öğrencilerinize ahlâksızlık aşıladığınız, onlara yasak kitaplar okuduğunuz, edepsizce şiirler yazdığınız, küçük kızları baştan çıkarmaya çalıştığınız...."

Başını salladı. Dinlemiyordu artık savcıyı. Az önceki korkusunu düşünüyordu şimdi. Beklenmedik bir şeydi bu onun için. Bir yasa adamının karşısına çıkmak onu neden bu kadar tasalandırmıştı? Nerede kalmıştı o kendine olan eşsiz güveni? İnsanlara, topluma, yasalara, kendi deyimiyle erkekçe baş kaldırışı?

Önemli olan, savcının onu neyle suçlamakta oluşu değildi. Neler söyleyebileceğini o kadar iyi biliyordu ki, sandalyesine yaslanarak çabucak kendi dünyasına çekiliverdi. Sadece bakışları, bütün dikkatiyle dinliyormuş gibi, alabildiğine parlak ve uyanık, dikili kalmıştı savcının gözlerine.

Oysa, bu sabah uyandığında, ne zamandır alışmadığı bir biçimde iyimser bulmuştu kendisini. Bunun belli bir nedeni yoktu. Tersine, gece olanlardan sonra, kötümserliğinin ağır basması gerekirdi. Kim bilir, belki de, Adalet'le ilişkisinin bir anlamda aydınlığa çıkmasıydı onu böyle iyimser yapan. Şimdi kendisini daha iyi tanıdığını söyleyebilirdi. Bir gün evlenir, çoluk çocuğa karışır, evine bağlı, mutlu bir aile babası olursa, şaşmazdı buna. Belki de dine verirdi kendisini. Beş vakit namaz kılar, oruç tutar, sadaka verir. Bütün bunlar, kendisinin karşıtı saydığı bir insanın nitelikleri miydi ki? Normal bir insan yani. Remzi Bey gibi...

"Akıl, kendi kendisini denetlemekten başka bir işe yarar mı?" dedi. "Yaramaz. Peki kendini denetlemek ne demek? Düşünmeden bir yığın iş yapmak, sonra yaptığının nedenlerini araştırmak. Yeniden işler becermek, yeni nedenler aramak..."

Savcı:

"–Sizi anlıyorum" diyordu. "Bu küçük kent atmosferi içinde..."

Güldü içinden:

"Atmosfer..."

Dinlemek istedi bir ara, yine daldı. Kendisini dört bir yanından sarılmış hissediyordu. Macide ölmüştü. Gerçekten sevdiğini sandığı tek yaratık. Adalet onu aldatmıştı bir başkasıyla. Bu başkası, en yakın arkadaşıydı. Sonra bir savcı çıkıyordu, onu komünistlerle işbirliği yapmakla suçluyordu.

"Komünistlik ve ben..." dedi. Acı acı güldü. Tek inandığı insan kendisiydi onun. Tek önem verdiği kendi gücüydü. Kimsenin baş eğ-

direnemeyeceğini düşündüğü, o eşsiz gücü. Ve onu komünistlikle suçlayan bir savcı...

İçinde acıyan bir yara vardı. Açıkça söylemeye cesaret edemiyordu ama, biliyordu korktuğunu. Demek öyle sandığı kadar güçlü değildi. Peki neden korkmuştu? Hani ölümü bile küçümseyişi? Hani o insanlara tepeden bakışı?

Kendisini acemi bir şoföre benzetiyordu. Elinde düşünce gücü diye bir fren vardı. Karşısına ufacık bir engel çıkar gibi oldu mu, ürküyor, frene sarılıyordu demek. Böyleyse eğer, iki adım öteye gitmesi olanaksız...

"Bu gelişim iyi olmadı dünyaya", dedi içinden. "Bir daha doğabilmeliydim..."

Hep bunu düşünürdü, bir daha dünyaya gelebilmeyi. Öyle, başka bir dünyada, cennette ya da cehennemde değil, bu dünyada, yeniden doğmalı, yeniden yaşamalı, ama, bir önceki yaşayışını da anımsamalıydı.

"Şimdi şu savcı efendi, benim komünist olduğumu düşünüyor. Ben ki şu dünyada, yazılı, yazısız, hiçbir kuralın, hiçbir törenin, hiçbir yasanın ciddiliğine inanmayan bir kişiyim... Ben, nefret ettiğim bir yığın budala için, kendisini kalıplara dökecek bir insan mıyım? Ama, bak..."

Savcı hâlâ konuşuyordu. Dedikodulardan söz ediyordu. Bazı uygunsuz davranışlan varmış Necati Beyin. Toplumsal durumuna uymayan davranışlarmış bunlar. Kötü yerlerde görülüyormuş. Sapık düşünceleri yüzünden vaktiyle ordudan atılmış bir terzi parçasıyla düşüp kalkıyor, adamın kızıyla metres hayatı yaşıyormuş. Derslerinde, Andre Gide, Oscar Wilde, Rimbaud gibi ahlaksız yazarlardan söz ediyormuş. Sarhoş sarhoş derse giriyormuş. Kız öğrencilere sarkıntılık ettiğinden şikâyet edenler varmış....

Savcı susuşuna anlam veremiyor olmalıydı. Arkasında güvendiği birileri olup olmadığını anlamaya çalışıyordu bir yandan. Bu yüzden, sözlerindeki suçlayıcılık tonu gitgide hafifliyor, bütün bu dedikodulara gerçekte pek inanmadığını eklemek gereğini duyuyordu. Yine de böyle küçük bir yerde, dikkatli davranmazsa, insanın başına çorap örülebilirdi. Bundan böyle, Necati Beyin daha dikkatli davranması yerinde olurdu.

Necati, ilk andaki korkusu yüzünden, kendisini alabildiğine küçülmüş hissediyordu. Bütün söylediklerinden sonra, savcı, "Sizi tutukluyorum" demiş olsa, belki de, büyük bir yükten kurtulacak, ferahlayacaktı.

Savcının sonunda sustuğunu fark edince, yavaşça kalktı sandalyesinden:

"–Boşuna üzmeyin kendinizi," dedi. "Size söylenenler doğru. Az bile söylemişler. Ne yaparsınız? Benim de yaşamım bu. Şu anda benim için uygulayabileceğiniz bir yasa yok elinizde, öyle anlıyorum. Ama, inanın, size bu fırsatı vermek niyetinde değilim. Bu kent beni sıkıyor. Gerçekten sıkıyor. Çıkıp gideceğim. Hiç kuşkunuz olmasın. Herhalde pek yakında gideceğim. Bütün sorun, nasıl gideceğimi kararlaştırmakta. Belki sizi çok hoşnut edebilecek kestirme bir yol bulabilirim. Gordium düğümünü kılıcıyla kesip atan İskender'in öyküsünü bilirsiniz değil mi? En bayıldığım öykülerden biridir. Kestirmeden gidenlere bayılırım..."

Sonra, yine aynı sâkin haliyle elini uzattı adama. Savcı ağzını açıp tek sözcük söylemeden de çıktı odadan.

Sokakta öğle güneşi gözlerini kamaştırdı. Çarşıya doğru ağır ağır yürümeye başladı. Bunalıyordu. İki gündür kesilmeyen baş ağrısı yine alnının sol yanına yapışmıştı. Şakaklarını yumruklamak, beynini sarsmak geliyordu içinden, ya da uyumak, uyur gibi kalmak, düşünmemek.

Yaşam, kısa, küçük rastlantılarla doluydu. Nevzat'ın Macide'ye sokakta rastlayıp, âşık olması, onunla evlenmeye kalkması; kendisinin, döşemedeki deliği görüp, Adalet'i çıplak yakanırken seyredişi... Kötü bir kokusu vardı bu rastlantıların. Başka bir yerde, başka bir zamanda olabilirdi bu çeşit rastlantılar. Örneğin, gidip bir bilet alır, biletine yanın milyon lira çıkar, göz açıp kapayıncaya kadar zengin bir kişi olabilirdi. Bu tür rastlantıları da vardı. O zaman, tüm yaşamı değişirdi. Dünyayı görüş açısı da değişirdi. Onu bu kadar kendi içine dönük yaşamaya zorlayan, gücünün ona sağladığı sınırlı olanaklardı belki de. Bu olanaklar, çevresinin çemberini aşacak gücü ona sağlamış olsa, o da başkaları gibi, Nevzat gibi, Remzi Bey gibi, **normal** bir insan olur çıkardı...

Bugün ikinci kez "normal" insan olmayı düşündüğünü anımsadı. Küçük şeylere kahkahalarla gülmenin, küçük üzüntülere gözyaşı dökmenin olağan, dahası güzel bir şey olduğunu kabul etmeye özenmekti bu. Gücüne bu kadar inanan, kimseye boyun eğmeyeceğini sanan bir insan bile, bu kadar kolay etkilenebiliyorsa küçük korkulardan, öteki insanların, o küçük

böceklerin bu kadar aptalca yöntemlerle koyun gibi güdülmelerinde şaşılacak bir şey yok demekti.

"Ben komünistmişim ha?" dedi. "Aptallar..."

İnsan yaratılışı gereği her şeyi kolayca elde etmek isterdi. Kolay mutluluk ise, küçük bir çevrede, acılardan olabildiği kadar uzakta kalmaya çalışarak, kendi içine dönük yaşamakla elde edinilebilirdi. Kendi yaptığı da farklı bir şey değildi aslında. Büyük mutluluklarsa, büyük acılarla birlikte bulunurdu. Mutluluklann en yücesine gözünü diken insan, kendisini büyük acılara karşı dayanıklı olmaya hazırlamalı, dahası o acılardan zevk almasını bilmeliydi. Böyle çabucak korkan bir insanın, güneşe yaklaşmaktan söz etmemesi gerekirdi. Yoksa, işte böyle, göz açıp kapayana kadar erirdi balmumu kanatları.

Kendini bildiğinden beri, yalnız kendi gücüyle ayakta durmaya çabalamıştı. Sevgilerin her çeşidini küçümseyerek, zayıflık sayarak. İki hayvanın dost olabileceğine inanırdı ama, iki insanın, asla. Cinsel çekiciliği olmasa, kim âşık olurdu bir kadına? O kadınlar ki, aptal ve zavallı yaratıklardı... İki erkeğin dost olması da daha farklı bir aptallık değildi. İşte Nevzat. İşte kendisi. İşte Terzi Nuri. İşte Üsteğmen Galip ve dul kansı. Durmadan birbirini arkadan bıçaklayan dostlar çemberi. Bu muydu o kadar övündükleri insanlık...

Aklına Nermin'in mektupları gelince yüreği sıkışır gibi oldu. Unutmuştu bunu. Nermin çekip gitmişti gerçi, ama, Macide'nin öldüğünü öğrenince, dönmeyecek miydi buraya? Leş kargası gibi, ölenden artanı, payını kapmak için geri gelmeyecek miydi? Peki, karşı karşıya geldikleri zaman ne diyeceklerdi bunlar birbirlerine? Herhalde, çok üzgün tavırlar takınacaklar, vicdan azabı çeker görünecekler, dahası, belki bir süre birbirlerinden kaçar gibi davranacak, birbirlerini istemezden gelecekler. Bütün bunlar, daha sonra, mirası daha iyi sindirmek, daha az rahatsızlık hissederek pis mutluluklarını daha oburca tatmak için başvuracaklan bayağıca yöntemlerden başka bir şey değildi.

Nasıl olmuştu da daha önce farkına varmamıştı bu ilişkinin? Onlar mı pek kurnaz davranmışlardı, yoksa kendi gözleri mi kördü? Gerçi bir şeyler hissetmemiş değildi, ama, Nermin'in Nevzat'a tutulabileceği aklına gelmemişti doğrusu. Onun, olsa olsa Nevzat'la alay ettiğini düşünebilirdi.

Nevzat'ın, daha Galip'in sağlığında Nermin'in peşinde dolaştığını biliyordu. Bir gün bu kuşkusundan Macide'ye de söz edecek olmuştu da, kadının çok sert tepkisiyle karşılaşmıştı. Şaşılacak bir şeydi elbet, Nermin gibi bir kadının, Nevzat gibi, şaşkın, zayıf ve iradesiz bir insana tutulması...

Macide'nin Adalet'i evden kovduğu sıralardaydı. Kocasının evlenmeden önce Terzi Nuri'nin evinde kiracı olduğunu, Adalet hakkında birtakım dedikoduların dolaştığını biliyordu. Yine de, bu davranışı, Nevzat'ın Adalet'le ilişkisi olduğunu düşünmesinden çok, Nevzat'a karşı duyduğu öfkeyi bir çeşit öç alış biçiminde ortaya vurmak isteğinden ileri geliyordu. Adalet'i, bütün gün kocasının yanında olduğu, ona yardım edebildiği için kıskanmış da olabilirdi.

"–Nevzat'ın Adalet'le herhangi bir ilişkisi olabileceğini sanmam," demişti Necati. "Yüce düşünceleri olan bir insandır o. Ama bakın, eğer, Nermin Hanım söz konusu olsaydı..."

Macide'nin nasıl sapsarı kesilmiş olduğunu anımsadı. "Nermin Abla benim hısımımdır", demişti, sonra da çabucak kendisini toplayarak, "Şaka ediyorsunuz herhalde," diye eklemişti. "Nevzat'ın, kim olursa olsun, beni aldattığını düşünecek olsam, bir gün bile kalmam bu evde. Hele Nermin Ablayla..."

O sıralarda Nevzat annesiyle küçük kardeşini getirtmişti Edremit'e. Yaz tatilini geçirsinler diye. Macide'nin kocasının yakınlarından hoşlanmadığı belliydi. Nevzat bir gün, Macide'nin kardeşine yardım etmesine karşı çıktığını söyleyerek dert yanmıştı Necati'ye. Anlaşmazlığın nedeni yalnız parasal bir sorun muydu? Bunu araştırmayı düşünmemişti. Ama, belki, Nevzat'ın annesi de, oğlunun Edremit'te, kendine denk olmayan bu taşralı genç kadınla oturarak, parlak bir geleceği itmesinden dolayı üzülmekte ve bunun için Macide'yi suçlamaktaydı. Olağan ve anlaşılır bir şeydi bu.

Nevzat'ın annesiyle kardeşini İstanbul'a geri götürdüğü sırada, bir akşamüstü uğramıştı Macide'ye. O gün, akşamına dek içmişlerdi Nuri'nin dükkânında. Sarhoştu. Sözümona, bir gereksinmesi olup olmadığını sormaya gitmişti; oysa, onu yalnız görmek, belki de, içindeki delice duygulardan ona söz etmek istiyordu. O gün, bunu beceremeyişinin nedeni, son anda cesaretini yitirmiş olması değildi. Bütün çabasına karşın, genç

kadının bakışlarında, Nevzat'tan başka bir erkeğe dostluktan öte bir duygunun yeşermeyeceğini anlamış olmasıydı. Yine de Nevzat'tan yakınmaktan geri kalmamıştı Macide. Belirli olaylardan söz etmemekle birlikte, Nevzat'ın, gitgide huzursuz bir insan olduğunu, en küçük bir anlaşmazlık nedeniyle dargınlıklar çıkardığını söylemişti; fazla sızlanmadan, olağan bir şey anlatır gibi.

Gerçekte, onun olağanüstü bir kadın olmadığını biliyordu Necati. Gençliğinden gelen güzelliği ve çekiciliği dışında, belirli hiçbir yeteneği, hiçbir derinliği olmayan bir yaratık. Ama, belki onu çeken de, bu yanı değil miydi? Çok bilmiş kadınlardan nefret ederdi o.

"Nevzat eskiden beri huzursuz bir insandır" demişti Macide'ye. "Onun huysuzluklarına fazla aldırış etmeyin. Geçici bir şeydir. Erkekler, hele uzun süre yalnız yaşamış erkekler, evlendikleri zaman, kendilerini kafese kapatılmış hissederler. Evlilik çemberini küçük patlayışlarla kırabileceklerini sanırlar..."

Ağlamaya başlamıştı Macide. Bir gün yemek tuzlu diye, sofrayı bırakıp kalkmış, iki gün, gece gündüz, eve yemeğe gelmemiş. Bir gün, misafir odasında, orta yerde bıraktığı Tıp dergileri, ona sorulmadan kitaplığa yerleştirildi diye, ağzına geleni söylemiş. Başka bir gün, üstelik tertipliliğinden ötürü alaya aldığı karısının çorabını düzgün giymeden sokağa çıktığını bahane ederek onu yan yoldan eve geri göndermiş.

Nevzat'ın bir başka kadınla ilişkisi olabileceği aklına gelmemiş değildi. Macide'nin anlattığı davranışları başka nedenlere bağlamak zordu doğrusu.

"–Hısımlıklara, arkadaşlıklara pek güvenmemek gerek," demişti ona. "Ben sizin yerinizde olsam, Nermin Hanımın öyle sık sık gelip gitmesine göz yummazdım. Sakın bir şey bildiğimi sanmayın. Ama, bu tür, kendini beğenen kadınlara fazla güvenmemeli. Nevzat'ın sizi sevdiğinden hiç kuşkum yok. Ama, olsun... Hırçınlıklarına gelince, belki de sizi çok sevdiği içindir. Benim küçükken bir kedim vardı, onu o kadar çok severdim ki, nasıl seveceğimi bilemez, boyuna canını yakardım..."

"–Arkadaşlıklara da güvenilmez mi?" diye yanıtlamıştı onu Macide. "Ama siz de Nevzat'ın arkadaşısınız. Nevzat size güvenir. Doğru değil mi?"

İçi bir tuhaf olmuştu. Bir suçlama mıydı bu, yoksa, sadece bir gerçeği belirtmek için mi söylenmişti, kestirememişti. Yine de öyle kolayca geri dönmeye niyeti yoktu:

"–Güvenmemeli," diye diretmişti. "Evet, Nevzat benim dostumdur. Bana güvenir. Ama nereye kadar? Ben bir şeye, Nevzat'ın dostluğundan daha fazla değer verebilirim. O zaman, belki onun dostluğundan da vazgeçebilirim. Bakın, siz bana Nevzat'tan yakınıyorsunuz. Ben onu haklı çıkarmaya çalışmıyorum. Belki de onu kıskanıyorum. Onun sizi mutlu edemeyişine kızıyorum."

Birden gerilmişti yüzü Macide'nin:

"–Biz Nevzat'la birbirimizi seviyoruz Necati Bey," demişti. "Ben mutluyum. Size aramızdaki anlaşmazlıklardan söz ettiysem, kabahat benim. Siz onun arkadaşısınız. Belki bana söylemekten kaçındığı bazı dertleri vardır, yardımcı olabilirsiniz diye düşünmüştüm."

Daha ileri gidemezdi artık. Demek ki, Macide de, onun, o gerçekten karşılıksız, gerçekten yüce sevgisine lâyık değildi. O da, bütün kadınlar gibi, bir erkeğin sevgisinin ne demek olduğunu bildiği kanısındaydı. Kim bilir, belki de haklıydı...

Nevzat'ın İstanbul'dan döndükten sonra, davranışlarında bir değişiklik olacağını sanmıştı ama, olmamıştı. Demek, Necati'nin gelişinden söz etmemişti Macide. Bu bir çeşit suç ortaklığını kabul ediş miydi? Oysa, karı koca arasındaki huzursuzluk daha belirgin bir hal almıştı. Macide, Nermin'den kuşkulanmaya yanaşmamıştı ama, Adalet'i harcamaya karar vermişti. Gerçekte, Macide'nin kıskanabileceği insan, Nermin olamazdı. Nermin çok yükseklerdeydi onun gözünde. Oysa Adalet'le aynı silahlarla savaşabilirdi.

O gün, bir rastlantıyla uğramıştı Necati, doktorlara. Kapı açıktı. Nevzat evi aynı zamanda muayenehane olarak kullandığı için, gelen giden pek belli olmazdı. Öğle üstüydü. Nevzat'ın sesi bahçe kapısından duyuluyordu: "Beni Adalet'ten kıskanman kendi kendini aşağılamaktır," diyordu. "Sersemlik ediyorsun. Ele güne karşı rezil olacağız. Ben Adalet gibi bir kızla yatmış olsam, bunu sen kendi gözünle bile görmüş olsan, yine de inanmaman gerekir. Ben seni Adalet'le aldatıyorsam, sen, ondan da değersiz bir yaratıksın demektir. Bunu nasıl kabul edebilirsin? Bunu nasıl yedirirsin kendine? Değer mi?"

Değmezdi elbet. Ama, onun Adalet'le yattığı doğruydu. Bunu o zaman aklına getirmemişti ama, şimdi biliyordu artık. Kızı baştan çıkaran Nevzat'tan başkası olamazdı.

Hiçbir şey duymamış gibi davranarak, gerisin geriye dönmüştü o gün. Ertesi gün de Nevzat'ın Adalet'i yanından çıkardığını duymuştu. Kızın hastabakıcılık yapması için Sağlık Müdürlüğü'nün izin vermediğini bahane etmişti ama, buna kimse inanmamıştı.

Peki, şimdi ne olacaktı? Nevzat evli olduğu sürece, Adalet'in bir şey beklemesi söz konusu değildi. Ama Macide ölünce, aldatıldığını öne sürüp Nevzat'tan kendisini almasını istemesi olağan değil miydi? Ne diyecekti buna karşı Nevzat? Bütün kanıtlar ona karşıydı. Hele, işe, Necati'nin bugün karşılaştığı savcı el atacak olursa, Nevzat için, Adalet'i karılığa kabul etmekten başka çıkar yol kalmazdı. Ya Nermin ne olacaktı? Ona ne diyecekti?

Köşedeki tütüncüden bir paket sigara aldı, bir sigara yaktı. Sabahtan beri ilk kez sigaranın tadı yerine gelmişti.

"Eğlence var" dedi gülümseyerek. "Yakında damlar buraya Nermin. Macide ölünce, engel kalmadı sanıyordur aralarında, evlenmeleri için. Ne kadar mutludur kim bilir. Bugüne kadar iyi atlattılar bizi. Hiç kuşkusuz, sevgilerinin onlara her türlü davranışı haklı kılacak kadar büyük ve eşsiz bir sevgi olduğu kanısındalardı. Macide'den nasıl kurtulacaklarını düşünüp duruyorlardı. İstedikleri oldu işte. Ama, Adalet'i hesaba katmadılar. Şimdi ne olacak?"

Yine savcıyı düşündü. Savcıya giderken içine düşen korkuyu düşündü. Sigaranın tadı yine bozuldu. Acı, elle tutulurcasına somut ve güçlü bir korkuydu bu.

Öğleden sonra da bir saat dersi vardı galiba. Ama, şimdi oraya dönemeyeceğini hissediyordu. O çirkin insanlar, o meraklı kadınlar, o aptal suratlı çocuklar, yüzüne bakar bakmaz çektiği korkunun pis bulaşığını göreceklerdi. Onunla alay edeceklerdi. Yüzüne karşı değil. Hayır. Hiçbiri buna cesaret edemezdi. Ama güleceklerdi arkasından. Onu küçümseyebileceklerini sanacaklardı.

En iyisi çekip gitmekti. Ama nasıl? Nereye gidebilir? Kendisinden başka kimsesi yok bu dünyada. Tek dikili ağacı yok. İstanbul'a gitse, Fran-

sızca bildiği için, bir ithalatçının yanında, belki bir bankada, kendisini geçindirebilecek bir iş bulabilir. Ama, öylesine bir çalışma... Ne için ve ne zamana kadar?

Bir kadın olsaydı. Onu seven bir kadın...

Sevmesi gerekli miydi? Yok canım...

O, bir kadına bakarken, onunla bir gece geçirmenin zevkli olup olmayacağını düşünürdü sade. Bunu açıkça söylerdi, kendini gizlemeye çabalamazdı. Eğer yatmayı canı çekmezse, o zaman da ya onunla alay etmeye başlar, ya da tam tersine, oturur, şiirler yazardı onun için.

Gerçekte bir kadınla alay etmenin en kolay yolu, ona âşık olduğunu söyleyip gözyaşı dökmek, aşkının umutsuzluğunu yansıtan gözyaşartıcı şiirler yazmaktı. Bunu iyi becerirdi hakçası. Dünyanın bütün yanıcı, yakıcı, renkli, bulutlu sözcükleri elinin altında olurdu. Şiirlerini okurken, yüzüne hüzünlü bir anlam vermenin kolaylığına ermişti. İstediği zaman yaş bile getirebilirdi gözlerinden.

Nevzat'la, onun Edremit'e gelişinden kısa bir süre sonra, Cumhuriyet Lokantasında tanışmıştı. Ertesi gün de Nevzat, Terzi Nuri'nin evine, Necati'nin odasına taşımıştı bavulunu. Birlikte kaldıkları o ilk geceyi gülmeden anımsayamazdı. Nevzat, daha önceden gitmişti eve. Necati, geceyansı, Terzi Nuri'nin dükkânından döndüğünde onu yan uyur, yan uyanık bulmuştu. Canı alay etmek istemişti Nevzat'la. Çamurlu ayakkabılarıyla kendisini yatağa atmış, hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Nevzat, şaşkın şaşkın yerinden doğrulmuş, Necati'nin başucuna gelmiş, onun derdini öğrenmeye çabalamıştı. Necati, yan gözle, onun yüzünde beliren, dostça, kardeşçe yakınlığı seyrederken, gülmemek için zor tutmuştu kendisini. O gece arkadaşının neden öyle ağladığını bir türlü öğrenememiş, anlayamamıştı Nevzat.

Gerçekte Necati'nin nasıl bir insan olduğunu hiçbir zaman çözümleyememişti Doktor Nevzat. Onun günü gününe, dakikası dakikasına uymayan davranışları karşısında ne yapacağını bilemez, yorgun düşerdi. "Sen bir zıtlıklar kumkumasısın" derdi Necati'ye. Nasıl oluyormuş da, bir yandan, bir yeşil göze, bir anlamlı dudak bükülüşe kapılıp deli gibi âşık olur, şiirler yazar, gözyaşları dökerken, öte yanda bir çingene kansı uğruna, yukarı mahallenin çamurlu sokaklarını sabahlara kadar arşınlayabilirmiş?

Ona, çingene karısının çok güzel bir vücudu olduğunu, çok iyi sevişti̇ğini boşuna anlatmaya çalışmıştı. Gerçekte, Nevzat'ın bunu anlamakta güçlük çektiğini sanmıyordu. Aynı işi birlikte yaptıkları olmamış değildi. Nevzat'ın asıl anlamadığı, böyle bir adamın, o aşırı duygulu şiirleri nasıl yazabildiğiydi. Oysa, Necati'nin şiir yazışı, çingene karısının peşinde koşuşundan farklı değildi. Elbette, şiir yazmak için bir çeşit tutku gerekliydi. Ama, insan, zaman zaman somut bir acıyla içinde hissettiği yalnızlığını dile getirmek için de şiir yazabilirdi. Yoksa, Komiser Arnavut Cafer'in budala kızı için gözyaşı dökebileceğine ancak Nevzat gibi şaşkınlar inanırdı.

"Senin içinde meleklerle şeytanlar kol geziyorlar, bir arada", demişti bir gün Nevzat. Anlamadığı sorunları böyle ilkel çözümlemelere indirgemekte üstüne yoktu onun. İyi insan, kötü insan, melek, şeytan, bütün bunlar, kafacıklarını yormak istemeyenlerin bel bağladıkları simgelerden başka bir şey değildi. Oysa, ne melekti, ne de şeytan.

"Peki neyim ben?" dedi.

Bir gün iyi, bir gün kötü. Ya da, ne olduğuna karar verememiş, ne yapacağına karar verememiş, ne için yaşadığına, yaşayıp yaşamaması gerektiğine karar verememiş biri.

"Peki, ne yapacağım ben?" dedi birden. "Burada, tek başıma, ömrümün sonuna kadar, Terzi Nuri'nin dükkânıyla Cumhuriyet Lokantası arasında, bir içkiyle öteki içki arasında, sürünüp duracak mıyım? Ben de bir gün kurtuluşu aptal bir karıyla evlenmekte mi bulacağım?"

Bir gece önce, Adalet'in koynuna girdiği zaman, böyle bir tehlikeyi göze almış olduğunu anımsadı. Eğer Nevzat daha önce davranmış olmasaydı Adalet'i baştan çıkaran, kızlığını bozan kendisi olacaktı. Bunu biliyordu. Ne yapmayı düşünüyordu? Kaçıp gitmeyi mi? Nereye?

Sabahtan beri, gerçekte Adalet'i çıkarabilmiş değildi aklından. Artık onun kız olmadığını öğrendiğine göre, onunla istediği gibi sevişebilirdi, bundan böyle. Çekinmeden. Kendisini budala yerine koyduğu, aldattığı için, üstelik bunu bir hak olarak da ileri sürebilirdi. "Eğer kendini başkasına değil de bana verseydin ilk olarak, seninle evlenirdim" diye, ona acı da çektirebilirdi. Bu dünya zayıflara göre bir dünya değildi. Varsın acı çeksin.

Yavaş yavaş Cumhuriyet Lokantasına doğru yürüdü. Acıktığını yeni fark ediyordu. Az önceki bitkinliğinin yerini, şimdi, açlığa benzeyen bir boşluk duygusu almıştı.

Lokantanın kapısında Eczacı Remzi Beye rastladı. Telaşlı bir hali vardı Remzi Beyin:

"–Nevzat Beyi gördünüz mü Necati Bey?" dedi. "Nerededir acaba? Hastaneye uğramamış..."

"–Bilmem.... Akşam bizdeydi. Sabah ben evden çıktığımda da, uyuyordu. Belki hâlâ uyuyordur... Ne o? Bir şey mi var?"

"–Kaynanasıyla kayınbiraderi geliyorlar bugün. Az önce telgraf aldım. Otobüs neredeyse gelir."

"–Ya... İsterseniz bizim Nuri'ye bir haber bırakın. Eğer kafayı iyice vurmadıysa, çıkar neredeyse ortalığa..."

Adamın arkasından bakarken, dudaklarına zevkli bir gülümsemenin takıldığını hissetti.

Garson:

"–Vakitten haberin yok galiba Necati Abi" dedi. "Yemek bitti. Akşama da daha çok var."

Saatine baktı. Üç buçuk. Omzunu silkti:

"–Olsun" dedi. "Sen bana bir salatâ yaparsın. Bir de peynir. Canım mis gibi bir rakı içmek istiyor."

Loş salona girdi.

XVII

Gözlerini açtığı zaman, önce bir süre nerede olduğunu kestiremedi. Pencereden giren güneş gözlerini kamaştırıyordu. Yatağın üstüne, öylece, elbiseleriyle uzanmış olduğunu fark edince, bir gece önce olanlar, yarım yamalak biçimlendi gözlerinin önünde. Yatakta yan dönerek gözlerini güneşten kaçırdı. Bu kadar çok içtikten sonra, çoğu kez, sıkıntılı, baş ağrılı bir uyanışı olurdu. Oysa şimdi, terli, rahat bir uyuşukluk içindeydi bütün vücudu. Dinlenmişti. Ateşli bir hastalıktan yeni kalkmış gibi, zevkli bir huzur doldurmuştu yüreğini. Öylece, bacaklarını kamına çekmiş, hiç kımıldamadan daha saatlerce yatabilirdi. Sonra başını yeniden pencereye doğru çevirdi. Güneş iyice yükselmiş.

"Öğle olmuş galiba," dedi. "Anıma sızmışım..."

Tam karşısındaki sıvaları dökülmüş duvara Necati'nin masası yaslanmıştı. Dağınık bir sürü kitap, sınav kâğıtları, karmakarışık. Sapı kırık bir masa dolmakalemi, mürekkep hokkasının içine batırılmış, düşecekmiş gibi eğilmiş. Bu kalemi Nevzat armağan etmişti Necati'ye. Ne için? Anımsamıyordu şimdi. Kim daha çok içecek diye bahiş tutuşmuşlardı da Necati daha dayanıklı çıkmıştı; o zaman mı almıştı acaba? Yoksa teskere aldığı sırada mıydı? Gerçekte bu kalemi para verip de almamıştı. Hastalarından biri getirmişti ona. Tamam. Karısına kürtaj yaptığı yarbayın armağanıydı. O da tutmuş, Necati'ye vermişti.

Güldü. Aslında yarbay çok çocuk istiyordu, ama kadın "Ben çocuk bakamam" diye tutturmuştu. Yarbayın ikinci karısıydı ve yarbaydan en az yirmi yaş gençti. Sonra, Doğu illerinden birine atanmışlardı. Pek süslü giyinmesini severdi kadın. Ne yapıyordu oralarda şimdi kim bilir?

Omzunu silkti. Ne tuhaftı şu insan beyni. En olmadık sırada, en akla gelmez şeyleri anımsayıveriyordu insan işte.

Elini pantolonunun cebine sokup sigara arandı, bulamadı. Necati ile Terzi Nuri çoktan işe gitmiş olmalıydılar. Çıt yoktu evin içinde. Adalet'e seslense, o bir yerlerden bulur getirirdi. Ağzını açacak oldu, caydı. Birden bir yorgunluk hissetti. Sigara içmeyi uzaklaştırdı kafasından. Yeniden odayı gözden geçirmeye başladı.

Kapının arkasındaki çivilerde, yüz havlulan, gömlekler, düğümü çözülmeden çıkanlmış iki kravat, karmakarışık asılmış. Pencerenin dibindeki küçük sedirde, akşam sırtından çıkarıp fırlattığı pardösü. Duvarların badanası hemen hiç kalmamış. Yerde küçük, eski bir halı parçası. Döşemenin tahtaları yer yer çökmüş.

Bu odada, Necati'yle birlikte yılları geçmişti. Yalnızlıklarını sardıkları sarhoşluklarla dolu yıllar. Kapının yanında, duvarın dolap yeri gibi derinleştiği köşede, Necati'nin karyolası dururdu eskiden. Orta yerde büyükçe bir masaları vardı. Necati'nin kenarları fırfırlı kocaman abajurlu gece lambası, hiç yakılmadığı halde, süs diye dururdu masanın ortasında. Başını abajurun gölgesine gizleyerek Nevzat'ı izlemekten hoşlanırdı Necati. Nevzat da bunu fark etmezden gelerek, için için eğlenirdi onunla. Evde içtikleri gecelerde, şişe, abajurlu lambanın yanında, ikisinin tam ortasında du-

rurdu, ikisinden biri mızıkçılık yapıp da, fazla içmesin diye. Leblebiden başka mezeleri olmazdı çok kez. Bazen, Adalet, babasına hazırladığı yemekten, arnavutciğerinden bir parça ayırır, getirirdi. Yazın, acı bibersiz içilmezdi. Kavun da olursa mutlu sayarlardı kendilerini. Parasızlıklarından değildi, üşengeçliklerindendi. Yoksa, Cumhuriyet'e gittiler mi, öyle bir masa donanırdı, görenin ağzının suyu akardı. Ama, evde içmenin başka bir iyiliği vardı; sızacaklarına yakın, oturduklan yerden kalkmaya, soyunup dökünmeye gerek kalmaksızın, öylece yuvarlanabilirlerdi yataklarına.

Bu odaya ilk geldiği günü unutamazdı. Bavulunu gündüzden göndermişti emireriyle. Akşam, revirden çıkar çıkmaz, doğru eve gelmişti. Necati yoktu henüz görünürde. Onun da canı kalkıp lokantaya ya da mahfele gitmek istememişti. Adalet, çocukluktan yeni çıkmış, incecik bir kızdı o sıralar. "Doktor Abi, Doktor Abi" diye fır dönmüştü çevresinde. Sucuklu yumurta yapıp getirmişti galiba. Zeytinyağda pişmiş sucuklu yumurta.

O gece geç vakte kadar Necati'nin gelmesini beklemişti. Sonra uyuyakalmış olmalıydı. Bir ara gözlerini açmıştı ki, ne görsün, Necati, yüzükoyun yatmış yatağına, elbisesiyle. Ayakkabısının tekini odanın orta yerine fırlatıp atmış, teki ayağında ve çamur içinde. Saçı başı darmadağın ve hüngür hüngür ağlayan biri. Öyle aptalca, olağanüstü gülünç bir görünüşü vardı ki, daha ilk anda, ağlayışının gerçekliğinden, önemli bir nedeni olabileceğinden kuşkuya düşmüştü. Onun ne biçim bir adam olduğunu anlaması pek zor değildi. Biraz psikopat, biraz nevrastenik, iyi yürekli, ama iyi yürekli tanınmaktansa, akla gelebilecek her kötülüğü yapmaya hazır biri. Yine de kalkmıştı yerinden. Derdini sormuş, ilgilenmeye çalışmıştı. Tek bir sözcük bile çıkmamıştı Necati'nin ağzından. Sadece ağlıyordu, gözlerinden gerçek yaşlar akarak. Nevzat'tan başka biri olsa, bu gözyaşlarının gerçekliğine kolayca inanabilirdi. O da inanmış görünmüştü zaten. Onun bu aldanıştan mutluluk duyduğu öyle belirliydi ki. Bütün ortak yaşamları boyunca, karşılıklı olarak durmadan oynamışlardı bu oyunu.

O geceden sonra, belirli bir uyum olmuştu yaşamlarında. Nevzat da kapıp koyuvermişti kendisini. Necati gibi, onun da, çamurlu ayakkabılarıyla yatağa yattığı, dahası, merdivenleri bile çıkamayıp, taşlıkta sızıp kaldığı günler olmuştu. Ama, sabahları uyandığında, her zaman, kendisini yatağında, üstelik soyunmuş bir halde bulurdu. Necati değildi onu

kollarından çeke çeke yerinden kaldırıp yatağına götüren, ayağından ayakkabılarını, pantolonunu çıkarıp, soyan. Adalet'ti. Daha küçük yaştan alışmıştı babasının sarhoşluğuna. Zaten her gece, babasını o soyar, yatırırdı.

Güzel sayılmazdı Adalet. Etli, çilli yüzünün çekici bir yanı olup olmadığına insan kolay kolay karar veremezdi. Başı hep hafifçe öne eğik, koyukahverengi gözlerinin önünde uzun kirpiklerini kırpıştıra kırpıştıra dolaşırdı evin içinde. Dağınık saçlarını ya bir firketeyle kulaklarının arkasına biçimsizce toplar, ya büsbütün kaşlarının üstüne koyuverirdi. Kaşları da kalındı. Dudağının üstünde küçücük bir ben vardı. Vücudu iri ve hantaldı; köprücük kemikleri adamakıllı çöküktü, o kadar ki bir hayli iri olan göğüsleri, biraz da kambur duruşundan ötürü, pek belli olmazdı. Mırıltılı, çekingen bir konuşması vardı. Sözcüklerini dura dura, özenle seçtiğini sanırdınız. Babası, ağza alınmadık deyimlerle sövüp sayarken, utanır, kulaklarına kadar kızarırdı. Burunlarından gelene kadar içtikleri, ortalığı berbat ettikleri gecelerde, sofralarına hizmet eden, iğrenç pisliklerini yüksünmeden temizleyen bu tuhaf kızın, çevresinden beklenmeyen ince halleri, hayalci tavırları şaşırtırdı Dortor Nevzat'ı. Sanki başka bir dünyadan alınıp getirilmiş, bu evin ortasına bırakılıvermişti bu kız.

Daha sonra, iğne yapmasını, yara sarmasını öğretmişti ona. Çok yatkındı bu tür işlere eli. Zamanla babasından çok para kazanmaya başlamıştı. Ama kazandığı parayı kesin olarak kendisi için harcamaz, bir parçasını babasına verir, geri kalanını eve harcar, yatalak analığının isteklerini yerine getirmeye çalışırdı. Okula hiç gitmemişti. Okuma yazmayı kendi kendine öğrenmişti. Necati'ye çok yalvarmıştı Fransızca öğretsin diye. Yeteneği vardı. Necati biraz işi ciddiye alınış olsa, bir şeyler öğretebilirdi de.

"Bizim kızın anası, soylu karıydı" der Terzi Nuri. Görünüşüyle değilse bile, konuşuşu, hareketleriyle, gerçekten de, öyle soylu kişilere özgü bir hali yok değildi. Hem de yapmacığa kaçmadan.

Nevzat'a karşı saygılı bir sokulganlığı vardı Adalet'in. Saatlerce konuştukları olmuştu, şurdan burdan. Dert yanmaz, yakınmazdı yaşayışından. Onun o her şeye çaresiz boyun eğişi yüreğini sızlatırdı Nevzat'ın.

Sözsüz bir anlaşma vardı aralarında. İlk günden beri, Adalet, ona "ağabey" demeye alışmıştı. Nevzat da, onu kızkardeşi yerine koyardı. O

kadar ki, eve erken geldiği bir gün, Necati'yi döşemedeki deliğe gözünü uydurmuş, Adalet'in aşağıdaki mutfakta yıkanışını gözetlerken yakaladığı zaman, anlatılmaz bir öfke, bir kırgınlık duymuştu arkadaşına karşı. Gerçi bunun için bir şey söylememişti ona, ama hiçbir zaman da bağışlamamıştı bu davranışını. Bir bakıma, Adalet'in çocuk değil, artık yetişmiş bir genç kız olduğunu da o günden sonra fark etmişti. Adalet, Nevzat'a "ağabey", Necati'ye ise hep "bey" derdi. Necati, bir gün, kızı öptüğünü de söylemişti Nevzat'a. Necati'nin her sözünün doğru olmadığını bildiği için önce buna inanmamıştı, ama, bir gün onları gerçekten de sarmaş dolaş bir halde yakalayıverdi. Yapacağı bir şey yoktu, bir şey yapmaya, karışmaya hakkı yoktu. Öğüt vermenin de bir yararı olacağına inanmıyordu. Ama üzülmüştü. Adalet'e acırdı hep. Belki acımadan da öte bir duyguydu bu. Açıklaması güç bir duygu.

O günden sonra, bir süre, Adalet'le aralarına bir soğukluk girdi. Daha doğrusu, kız, belki de utandığı için, köşe bucak gizlendi Nevzat'tan. Aradan epey zaman geçtikten sonra bile, eski yakınlık bir daha kurulamadı aralarında. O kadar ki, bir gün. Nevzat da, Necati'nin yaptığı gibi, çürük tahta deliğine gözünü uydurup seyretti Adalet'in yıkanışını. Sonraları, anımsadıkça uykularını kaçıran çirkin bir anı olarak kaldı o gün, belleğinde.

Adalet anasını çok küçük yaştayken yitirmiş. Terzi Nuri ikinci karısını eve getirdiğinde, Adalet daha yedi yaşındaymış. Üvey anası çok çektirmiş Adalet'e. Evin bütün yükü daha o yaştan kızın sırtına yüklenmiş. Dayaklar, sövmeler, aç bırakmalar da ayrı. Belki de bu yüzden öyle çökmüş omuzları. Sonra, kadın, genç yaşta, adale erimesini andıran bir hastalığa tutulmuş, yatağa düşmüştü. O zaman iş değişmişti. Evin günlük işi yanında Adalet'in şimdi bir de analığına bakması gerekmişti. Adalet'in bu eziyetli işten yakındığını, yüksündüğünü kimse söyleyemezdi. Üvey olduğunu bilmeyenler, kadının Adalet'in öz anası olduğunu sanırlardı. Kadın her şeye karşın, arada sövmekten geri kalmazdı kıza, ama o hep hoş karşılardı. Çocuğuna bakar gibi bakardı ona. Kaç kez, sarhoş babasının analığını dövmesine engel olmak için kendisini atmıştı araya. Kazandığı iğne paralarıyla üvey anasına, canının çektiği yiyecekler alır, pirzola alır, pişirir, yedirirdi kendi elleriyle. Kendisi kemiklerini bile yalamazdı.

Adalet'in doğacağı sıralarda Terzi Nuri tutukluymuş. On beş yıla

hüküm giymiş, Yargıtay'ın vereceği kararı bekliyormuş hücrede. Kızın doğduğu gün, Yargıtay'ın hükmü esastan bozduğu haberi gelmiş. Ertesi gün de salıverilmiş. Bu yüzden Adalet koymuş kızın adını. Sevincinden. Kafayı tuttu mu, durur durur, aklınca mucizeye benzettiği bu olayı anlatır, sonunda da, kötü kötü gülerek, "Yalnız bir noktayı unuttuk be yahu," derdi. "Adalet koyduk kızın adını ama, yarın kız kocaya varınca ne olacak? Damat olacak herif Adalet'i düzdü mü, bizim şükran borcu da hapı yuttu demektir!"

Terzi Nuri kızı bir ara imamın oğluna verecek olmuştu; kız ağladı sızladı, caydırdı babasını. Necati'ye göz koymuştu herhalde. Nuri de farkındaydı işin ama, pek üstelemiyordu. Kız iyi kazanıyordu iğnecilikten, varsın beklesindi biraz daha evde; yaşı başı daha neydi ki. Hem, belli olmazdı, bakmışsın kandırıvermiş öğretmeni. Ateşle barut bir arada durmaz. Arada bir iş oluverdi miydi, temizlesin bakalım Necati Bey. Ne var ki mahallenin delikanlılan bu durumdan pek hoşnut görünmüyorlardı. Bekâr erkeklerin evde oturması namuslarına dokunuyordu. İkide bir kıza söz atıyorlar, önünü kesiyorlar, Doktor'la Necati'ye de kötü kötü bakıyorlardı rastladıklan yerde.

Doktor Nevzat, Macide'yle evlendikten sonra, bir ara Adalet'i yanına almıştı, ama bu çok sürmedi. Macide'nin kıskanacağı tuttu kızı. Bu yüzden kavga bile etmişlerdi. Sonunda kız yine döndü evine. O günden sonra, zaten pek karşılaşmamışlardı.

"Zavallı Adalet" dedi içinden. "Macide'nin ölümüne yine de çok üzülmüş olduğu kuşkusuz. Yüreğinde kin tutacak bir kız değildir o. Hele araya ölüm girince..."

Sonra, akşam olup bitenleri düşündü. Belli belirsiz bir şeyler. Demek ki çok sarhoştu. Sarhoşluktan da ileri bir haldi. Ölü gibiydi. Eve kadar Necati'nin kolunda sürüklenerek gelmiş olduğunu hayal meyal anımsıyordu. Bir ara kendini öldürmekten de söz etmişti galiba. Başını duvarlara vurmuştu, kendini yerlere atmıştı. Çocukça davranışlar...

Elbette çocukluktu yaptığı. Bu kadar, kendini yitirecek kadar acı çektiği doğru değildi. Bunu kendi de biliyordu. İçkiyi fazla kaçınca, içindeki oyun oynama, dışanya karşı kederini büyük gösterme çabası, onu böyle taşkınlığa sürüklemiş olmalıydı.

Düşünceleri yine farkında olmadan Macide'ye kadar uzandı. Göz-

lerini yumdu. Sanki yıllar geçmiş onu yitirdiğinden bugüne. Oysa topu topu üç gün. Bilinçsiz bir biçimde, tek kurtuluş olarak aklından belki bir an gelip geçmiş olan bu ölümün arkasından, ne yapacağını bilemeyerek, delirmek kertelerine geldiği, bunalımlı üç gün geçirmişti. Bu üç gün içinde, farkında olarak ya da olmayarak yalnız onu düşünmüştü. Onunla tanıştığı günler, onunla birlikte geçen günler, zaman zaman yaşandığı anlardaki canlılıklarıyla biçimlenmişti belleğinde. Gerçi bu anımsayışlarda, canını yakan, onu ürküten anılar ağır basıyordu. Hep kendini haklı çıkarmak istercesine, onu niçin sevemediğini açıklayıcı anılardı bunlar. Bir gün gelecek bu anılar da silinecekti belleğinden, yaşamının içinde karısının yeri gitgide küçülecek, belirsiz bir hal alacak, cılız bir gölge kalacaktı ondan, gözlerinde. Yaşamın güçlü akıntısı, doğanın her şeye karşın, zevkli çağırısı, onu Macide'nin anılarıyla yüklü bu çevreden acılarıyla birlikte uzaklaştıracaktı. Onu unutacaktı. Ama biliyordu ki bu unutuş, bu uzaklaşıştan sonra, onu tanıdığı günlerdeki, saf ve sevgiye susamış insan da yok olacaktı.

Yavaşça doğruldu yattığı yerden. Güneşin yakıcılığı artmıştı. Yelek cebindeki saati çıkarıp baktı, durmuş. Ne zamandır kurduğunu anımsamıyordu zaten. Kalkmalıydı artık. Açlık hissetmiyordu ama, bir eziklik vardı içinde. Yemeği düşünür düşünmez midesi bulandı. Bundan böyle hep lokantalarda yemek yemesi gerekiyordu. Yine içeceklerdi her akşam. Ama, belki Nermin...

Ürkerek uzaklaştırdı Nermin'i aklından. Böyle bir şeyi nasıl düşünebiliyordu şimdi? İçine bir acı çöktü. Neredeydi Nermin? Niçin hiç aramamıştı? Bir haber olsun gönderemez miydi? İstese eve bile gelebilirdi. Belki şimdi o da kendini suçlayıp duruyordur. O da acı çekiyordur. Peki neden böyle oluyordu? Macide sağken yaptıkları daha büyük suç değil miydi? O zaman neden kendilerini haklı görüyorlardı da şimdi böyle bucak bucak kaçıyorlardı birbirlerinden? Artık kimse hesap soramazdı onlardan. Hayır. Kimse hesap soramazdı...

Bir an, kalkıp ona gitmeyi düşündü. Kımıldayamadı yerinden. Konuşabileceği, akıl danışabileceği biri olsa. Sonra, Necati'nin, Nermin'in mektuplarını okumuş olduğunu anımsadı. Ama ona güvenilmezdi. Ondan akıl danışmak budalalıktı. Necati'nin Macide'yi sevdiğini biliyordu. En iyisi yine kalkıp hastaneye gitmek. Ama ne yapacak orada? O ameliyat odasına bir daha nasıl girebilir? O kan ve iyot kokan odada başı döner. Sonra

doktorlar, hastabakıcılar, hastalar, hepsiyle konuşmak gerek. Hepsine dert anlatmak gerek. Orada her şey ona Macide'yi ve onun ölümündeki acıtıcı katı gerçeği anımsatacak. Eter kokuları, beyaz duvarlar, beyaz örtüler altında baygın yatan gövdeler ve ölüler...

Ölümün geride bıraktığı boşluk, elli atmış kiloluk bir gövdenin bıraktığı boşluktan çok daha başka bir şeydi. Bunu çok yakından görüp algılamıştı meslek yaşamı boyunca. Kendisini artık aldatamazdı. Hele bundan sonra, eskisi gibi kayıtsızca bakamazdı can çekişen hastalara. Onların bembeyaz etlerine bıçağını vururken eli titremeyecek miydi? Yüreklerinin çarpışının parmaklarının ucunda yavaş yavaş dindiğini hissederken delirmiyecek miydi? O bisturilere, o penslere, o parlak madenlere nasıl sürecekti bir daha elini? Kanın deli gibi fışkırışı karşısında şaşkına dönmeyecek miydi? Ölenlerin arkasından gözleri eskisi gibi kupkuru kalabilecek miydi? Dönebilecek miydi onlara sırtını?

Birden yerde, yarısından kırılıp atılmış bir sigara izmariti gördü. Bir çeşit sevinçle uzandı, yarım sigarayı yerden aldı, dudaklarına götürdü, ceketinin cebinden çakmağını çıkararak, yaktı, acı dumanı ciğerlerine kadar çekti. Unutması gerekti her şeye karşın. Başka çaresi olmadığını biliyordu. Yaşamak, unutmak demekti bir ölçüde. Mutlu olmayı düşünecek halde olmasa bile, hiç değilse, ayakta kalacak gücü bulabilmeliydi içinde.

Sonra, yine Necati'yi düşündü. Macide'nin ölümüne en çok üzülenlerden biri de oydu hiç kuşkusuz. Dünkü davranışı da bunu gösteriyordu. Onu hiçbir zaman kıskanmadığını, kıskanmayı aklına bile getirmediğini düşününce, acıdı bile ona. Bunca yıllık arkadaşlıklarından ne vardı belleğinde, anımsanmaya değecek? Bir sürü sarhoşluk, bir sürü serserilikten başka?

Necati iyi bir insan mıydı? Bilmiyordu. İyi insan ne demekti, onu da şu anda bilecek halde değildi. Ya kendisi? Pek çokları için iyi bir insandı o. Ama, bir bakıma iyi insan değildi. Macide'ye kötülük etmişti. Bir bakıma Nermin'e de kötülük etmiş miydi? İşte hele buna cevap vermek ne kadar güçtü. Her şey, bundan sonraki davranışlarına bağlıydı. Oysa, şu anda ne yapacağını düşünmek bile istemiyordu. Necati'ye gelince... belki acımasız bir yanı vardı. Evet, acımasızdı. Acı çekmekten, acı çektirmekten zevk aldığını söylerdi. Ama, gerçekte, zevk aldığı acılar, kendi uydurduğu acılar

değil miydi? Dayanıklılığı da öyleydi, kendi yarattığı acılara karşıydı. Duygululuğu bile öyle değil miydi? Cüssesinden beklenmeyecek kadar kadın düşkünüydü. Kadın denildi mi hiçbir ayrım gözetmez, saldırırdı hemen. Bu yüzden birkaç kez belsoğukluğuna yakalanmıştı. Hastalanmaktan sıkıldığı da yoktu. Nevzat lavaj yaparken, son kez tutulduğu kız için yazdığı şiiri okur, sözcüklere verdiği özel anlamlara göre, gözlerinde ıslaklıklar belirirdi.

İlk gün koyduğu teşhiste yanılmış olduğunu sanmıyordu Nevzat. O bir psikopattı. Cesur ve korkak, yufka yürekli ama acımasız bir insan. Kızına akrostişli şiirler yolladığı için onu herkesin ortasında tokatlayan albaya sesini bile çıkarmamıştı da, hemen arkasından, bir balo gecesi, zilzurna sarhoş, adamın masasına giderek kızı dansa kaldırmak istemişti. Az kalsın çok çirkin bir olay çıkacaktı. Bereket, Tümen Komutanı araya girmiş, Necati'yi sessizce uzaklaştırmıştı balo salonundan. Bu olay üstünde sonradan bir gün bile durmamıştı Necati.

Ne günlerdi onlar... Bir gece de, İstanbul'dan gelen gezici tiyatronun kızlarını bastırmışlardı otellerinde. Nevzat daha terhis olmamıştı. Üstelik genç bir savcı yardımcısı da vardı yanlarında. Onu da içirerek iyice sarhoş etmişler, kendilerini bilmez halde, otelden içeri zorla girerek kızların kapısına dayanmışlardı. Bir yandan otelciyle tiyatronun yöneticisi, öte yandan kızlar, yalvar yakar olmuşlardı. Savcı yardımcısıyla Nevzat'ın akılları başlarına gelmişti aslında, ama Necati'yi yalnız bırakmaya da erkeklikleri razı geliyordu. Necati oralı değildi. Kızlardan birini gözüne kestirmiş, onunla yatmak için diretip duruyordu. Sonunda polislerle inzibat subayı gelmişti olay yerine. İşin içinde Necati'den başka, tümenin operatörüyle savcı yardımcısı da olunca, işi örtbast etmekten başka çıkar yol bulamamışlardı. Tiyatro yöneticisiyle otelci davacı olmadıklarını söylemişler, Necati'nin asıldığı kız da ona ertesi gece için söz vermişti; öylece kurtulabilmişlerdi işin içinden. Ertesi sabahtan sonra savcı yardımcısı selâmı sabahı kesmişti onlarla. Bir başka akşam, Necati'yi, genelevde saatlerce başbaşa kaldığı bir kadının odasından baygın halde çıkarıp getirmişlerdi hastaneye.

Hele Terzi Nuri'nin dükkânında sabahlayışları... En çok içen içlerinde. Son zamanlarında Galip bile onun kadar içemez olmuştu. İçtiği zaman, hırçınlığının yerini hüzünlü bir alaycılık alırdı. Sigara paketinin arkasına Fransızca şiirler döktürür, kimsenin anlamadığı bu şiirleri, kendine

özgü, sinirli ve öfkeli bir deyişle okur, sonra kimsenin kendisini anlamadığından sözümona şikâyet ederek yazdıklarını yırtar atar, arkasından da bir köşeye çekilir, saatlerce konuşmadan hüzünlenir, düş kurar, dahası, ağlardı.

Bütün bunların, o güne kadar, kendisine gerçekte hiç de garip gelmemiş olduğunu düşündü. Alışmıştı Necati'nin huyuna suyuna. Ama, belki de birlikte yaşaya yaşaya, farkında olmadan kendisi de uymuştu o yaşayışa.

Gözlerini yumdu. Daha eski günleri, çocukluğunu, fakültede geçen günleri, delikanlılığını, ilk aşkını, yaşamına karışan kadınları anımsadı. O ilk aşk, o ilk tutku... Nermin'i tanımadan önce, geriye dönüp baktığı zaman, bütün bir yaşantı boyunca tek anımsanmaya değer güzelliğin o sevgide kaldığını düşünürdü. Oysa, çoktan unutmuştu o kadını. Yüzünü bir türlü getiremiyordu gözlerinin önüne. Neler konuşmuşlardı. Ne sonsuz sevgi antları içmişlerdi? Kim bilir neredeydi şimdi? Dul bir kadındı. Nevzat'tan birkaç yaş da büyüktü. Belki sonradan yine evlenmiştir. Çocukları olmuştur. Acaba, arada sırada o da anımsar mıydı Nevzat'ı? Anımsarsa nasıl anımsardı?

"Onunla evlenmiş olsaydım..." dedi, duraksadı. Olanaksız bir şeydi bu. Daha eli ekmek bile tutmuyordu o zamanlar. Sonra anası geldi gözlerinin önüne. Babası, kardeşleri geldi. Yapamazdı böyle bir şey. Kaldı ki...

"Kaldı ki ne?" dedi. "İnsan bir kadını sever. Onunla evlenir ve mutlu olur... Saçmalık!"

Yataktan kalktı, odanın içinde ileri geri biraz dolaştı. Uyuşuktu her yanı, içinde de yeni yeni uyanmaya başlayan bir sıkıntı. Yine çöktü yatağın kenarına. Kalkıp tıraş olmalı, buruşan pantolonunu Adalet'e verip ütületmeli. Eve de gitmesi gerek. Ortalık öyle dağınık...

Ev deyince karısının ailesi geldi aklına. Bugün yarın bir haber çıkardı. Yapılacak bir sürü iş. Ne diyecekler? Nasıl davranacaklar? Hele kayınbiraderi gelince gözlerinin önüne, büsbütün içi sıkıldı. Uyandığı zaman kendisini dinlenmiş, iyileşmiş, sıkıntılarından kurtulmuş gibi hissetmişti. Oysa şimdi pelte gibiydi. Kıpırdamak bile istemiyordu canı.

O sırada kapı aralandı, Adalet başını uzattı:

"–Uyandınız mı?" dedi. "Hasta değilsiniz ya?"

"–Sağ ol Adalet. İyiyim. Girsene içeri?"

"–Rahatsız etmeyeyim... Size çorba pişirmiştim de..."

"–Eksik olma, şimdi hiçbir şey yiyecek halim yok. Gir içeri. Akşam çok üzdüm sizi galiba?"

Çekinerek girdi içeri:

"–Yok," dedi. "Olur o kadarı..."

Oturacak yer arandı. Odada tek sandalye vardı, onun da üstü Necati'nin kitaplarıyla doluydu. Yatağın kenarını gösterdi Nevzat:

"–Oturuver şuraya," dedi. "Yabancı değiliz..."

Gülmek ister gibi gevşedi kızın yüzü; başını önüne eğerek, iğreti biçimde ilişti yatağın kenarına. Sırtında, Nevzat'ın yanında çalıştığı sırada, Macide'nin verdiği, Macide'nin eski kırmızı sabahlığı vardı. Saçlarına şöylece bir tarak vurmuş. Yüzü sapsarı. Gözlerinin kenarı kızarık.

"–Rahatsız etmeseydim sizi," dedi. "Belki biraz yatmak istersiniz. Hani, acıkmışsınızdır, diye bakmıştım..."

Birbirlerinden ne kadar uzaklaşmışlar, farkında olmadan. Ne kadar sokulgan davranırdı bu kız, eskiden.

"–Bana yine ağabey desene Adalet," dedi. "Daha iyi değil mi öyle? Amca bile diyebilirsin ya..."

Kızın yüzünde hafif bir pembelik belirdi:

"–Daha neler..."

"–Olanları unutmak en iyisi.... Macide aslında kötü yürekli bir kadın değildi..."

"–Elbette... O nasıl söz...."

Hep, yerinden hemen kalkmaya hazır gibi iğreti oturuşu... Bir süre, birbirlerine söyleyecek bir şey bulamayarak sustular. Sonra yine Nevzat, bir şeyler söylemek gereksinimini duydu:

"–İşte böyle Adalet" dedi. "Gencecik bir insan... pat diye gitti. Birdenbire... Kim derdi ki..."

Kızın gözleri ıslandı hemen:

"–Siz sağ olun Nevzat Ağabey" dedi. "Duyunca nasıl kötü oldum,

bilemezsiniz. Öz ablam olsa bu kadar çok ağlamazdım. O gün hemen gelecektim size. Bir isteğiniz olur falan diye, ama Necati Bey istemedi gitmemi. Kızarmışsınız ... Çekindim işte. Ne yaparsınız. Alınyazısı kötüymüş rahmetlinin. Benim yüzümden de üzülmüştü zavallı..."

Bönce baktı kızın yüzüne. Gerçekten Macide'yi kendisinin üzdüğünü mü düşünüyordu, yoksa, bu "zavallı" sözcüğünü kullanarak, bir çeşit öç mü alıyordu, asıl kendi kötü alın yazgısından?

Yine bir süre konuşmadan oturdular, yatağın kenarında, yan yana. O orda oturdukça Nevzat kalkamayacağını düşünüyordu. Adalet de kalkmayı aklına getirmiyor olmalıydı. Konuşacak bir şey yoktu aralarında. Eskiden, aynı çatı altında oturdukları zaman bile yoktu. Oysa artık büsbütün başka dünyaların insanları olmuşlardı.

Şimdi ne düşünüyordu kim bilir? Nevzat'ın gerçek acısını, gerçek üzüntüsünü bu zavallı kızın anlamasına olanak var mıydı? Ölen bir insan, her zaman bir boşluk bırakır arkasında. Yeri doldurulmayacak bir boşluk. Bir de, hiç değişmeyecek, donup kalmış bir imge.

Ama o gerçekte, kendi içinde yeniden ve bütün ağırlığıyla duyduğu yalnızlığın sancısını çekiyordu şimdi. Macide'nin ölümüyle birlikte, örtmeye, gizlemeye çalıştığı o yalnızlık, o boşluk, o karanlık, artık hiçbir maske ile örtülemeyecek biçimde çıkmıştı ortaya. Tekliği bir kez daha kanıtlanmıştı. Bu tekliği ve bu yalnızlığı, hiç kimse gideremezdi. Nermin bile. Evet, Nermin bile. İşte, o da yoktu. Yokluğunun nedeni ne olursa olsun, yoktu. Dedikodudan mı çekinmişti? Kendini suçlu hissettiği için mi çıkmamıştı ortaya? Ne fark ederdi? Araya her zaman birtakım hesaplar girebiliyordu demek. İşte, insanın yalnızlığı buydu. Kendi içinde kendi tekliğini duyduğu sürece, dışardan payanda aramak boşunaydı. Biliyordu bu, ne Nermin'in ne kendisinin suçuydu. İnsanlar çürük yaratıklardı. Kozalarının içinde, çabucak çürümeye, kokuşmaya hükümlüydüler. En güçlü sanılan sevgiler bile, kurtaramıyordu onları kendi içlerindeki yalnızlıktan.

Gözlerini, farkında olmadan Adalet'in yüzünden aşağı doğru kaydırdı. Sinirli bir titreme duydu dizlerinde. Kızın sabahlığı hafifçe açılmıştı, bacağının beyazlığı görünüyordu. Bu vücudu, en gizli noktalarına kadar seyretmiş olduğunu anımsadı. Bir kıpırdanma oldu içinde. Başını çevirmeye çalıştı, ama rahat değildi artık:

"–Üzülme Adalet" dedi boğuk bir sesle. "Senin hiç suçun yoktu. Hiçbirimizin suçu yoktu."

Sanki çok eskiden söylenmiş bir sözü onun böyle yanda kalmış gibi yeniden tamamlamaya çalışması tedirgin mi etmişti Adalet'i? Yoksa, bakışlarının bir an da olsa değişmiş olduğunu mu fark etmişti? Ama, birden toparlandı ve ayağa kalktı. Gitmek isterken durdu, döndü:

"–Severdiniz onu değil mi Nevzat Ağabey?" dedi. "O da sizi severdi, değil mi? Akşam öyle kötüydünüz ki... Hep kendinizi öldürmek istiyordunuz. Öyle çok korktum ki..."

Bağırmamak için zor tuttu kendisini. Gerçeği, üç gündür oyun oynadığını nasıl anlatırdı ona?

"–Çok sarhoştum," dedi mırıldanır gibi. "Kusura bakma."

Kızın gözlerinde hoş gören, anlayan, gerçekten üzüntülü bir ıslaklık:

"–O nasıl söz Nevzat Abi. Kusura bakacak ne var. Ben alışığım. Necati Bey de çok sarhoştu. Ben başınızda bekledim epey. Babam dönene kadar. İkide bir başınızı duvarlara vuruyordunuz. İçim yandı. Ağladım hep..."

Yine ağlıyordu. Yine içi yanıyordu. Macide'nin ölümü onun için, sonu kötü biten acıklı bir aşk öyküsü olmuştu. Oysa o ağlarken işkence çekiyordu Nevzat. Yavaş yavaş daha bir açıklıkla belirmeye başlamıştı belleğinde, yaptıkları. Gerçekten kendini öldürmek istemiş miydi? Buna oyun diyordu ama, belki de oyun değildi. Belki gerçekten de ölmek istemişti. Bunun faydası var mıydı? Hiçbir şey duymamak, hiçbir şey istememek, savaşı bırakıp kaçmak... Ama, yeter miydi bu? Hiç değilse, öldüğü zaman farkında olabilse insan nelerden kurtulduğunun. Değil. Yaşarken duymayabilmeli insan. Ya da öldüğü yerden, insanların yaşamak, mutlu olmak için nasıl zavallıca, nasıl umutsuzca çırpındıklarını seyredebilmeli...

Adalet:

"–Keşke ben de onun gibi ölebilseydim Nevzat Abi," diye sürdürüyordu konuşmasını. "O ölüp gitti. Doğru cennete gitmiştir. Ya benim sonum ne olacak? Siz de şimdi giderseniz Edremit'ten, ben ne olurum? Kime dayanırım? Yaşatmazlar beni burada. Necati Bey de eğer yüzüme

bakmazsa, sokaklarda sürürler beni. Zati, şimdiden rahat bıraktıkları yok. Siz giderseniz, Necati Bey de beni bırakırsa, ölsem daha iyi. Ölsem, bir ağlayanım olsa arkamdan daha iyi..."

Nevzat'ın yüreği hop etti. Adalet'in gözyaşlarının gerisinde, sandığından daha kötü bir çöküş mü gizliydi acaba?

"–Bu kadar üzülmene neden yok Adalet," dedi. "Dur bakalım..."

Acı acı bakıyordu Adalet. Hıçkırmaya başlamıştı. Nevzat, yeniden yatağın kenarına oturmasını işaret etti. Sessizce gelip oturdu yeniden. Dudakları titriyordu. Bir şeyler söylemek istediği, buna bir türlü cesaret edemediği belliydi.

"–Ağlama Adalet" dedi yumuşak bir sesle. Yavaşça sırtını okşadı. "Necati sana göre değil. Söylemiştim sana. Sen çok daha iyisine lâyıksın aslında. Onun için üzülmene değmez. Dünyada Necati'den başka adam kalmadı mı? Daha çok gençsin. Ben kendi elimle evlendireceğim seni. Bak göreceksin. Mutlu olacaksın. Bugünleri unutacaksın. Gerçekten Necati sana göre bir insan değil, inan bana. O tutup seninle evlenmeye kalksa, ben engel olurdum. Çünkü, onunla mutlu olamazsın sen. O seni ezer. Sen onunla yaparnazsın. Anlıyor musun ne demek istediğimi?"

Başını salladı Adalet:

"–Onun için değil," dedi.

"–Ya ne için?"

"–Necati Bey dün akşam bana dedi ki..."

Birden kesti ağlamasını. Dikleşti. Soğuk ve kesin bir sesle:

"–Benim başımdan bir kaza geçti Nevzat Ağabey," dedi.

İçi bir tuhaf oldu Nevzat'ın.

"–Nasıl bir kaza?" dedi, sonra anlayarak, yutkundu:

"–Kim yaptı bu işi? Necati mi?"

Sesini çıkarmadı kız.

Dişini sıktı. Korktuğu olmuştu demek. Alnının orta yerine bir ağrı çöktü. Sırası mıydı şimdi bunun? Ne söyleyeceğini bilemedi bir süre. Kafası hiç çalışmıyordu. Sonra, salt bir şey söylemiş olmak için:

"–Peki, nasıl oldu bu iş?" dedi. "Kandırdı mı seni? Yani senin isteğinle mi oldu?"

"–Yok. Zorlan oldu."

Kaşlarını çattı. Kaç kez karşılaşmıştı böyle durumlarla. Hep zorla derlerdi. Oysa, Necati gibi çelimsiz bir erkeğin, Adalet gibi güçlü bir kızla başedebilmesi olanaksızdı.

"–Bırak şimdi," dedi. "Bu iş zorla olmaz kolay kolay. Hele Necati..."

"–O değil ki," dedi kız.

"–Peki kim? Mahalleden biri mi?"

Başını salladı:

"–Söylemem. Ayıp. Günah. Söylesem inanmazsınız ama, zorlan oldu vallahi..."

Nevzat'ın çoktandır beklediği bir haberdi bu aslında. Kaçınılmaz bir olaydı. Belki de böyle olduğu için, belki de kendisini çok yorgun hissettiği için önemseyemiyordu bir türlü. Şimdi sırası mıydı bunu ortaya atmanın? Acelesi neydi? Bir de çocuk varsa işin içinde... Oturduğu yerde yine sabahlığı aralanmış, çıplak bacağı görünüyor. Ansızın, onunla yatarsa hiçbir sakıncası olmadığı geçti aklından. Ne tuhaf bir şeydi bu. Şu anda içinden geçenleri Nermin'e anlatabilir miydi? Bunu onun bile anlayışla karşılayabileceği kuşkuluydu. Bu kız, sıradan, albenisiz ve zavallı, orada, salt. bir beyaz et...

Bakışlarını tavana çevirdi. Macide, Nermin ve şimdi de Adalet. Bütün çözüm bekleyen sorunlar gelip onu buluyordu bu sabah. Peki, eğer Necati değilse, kim kandırmış olabilirdi bu kızı? Eve girip çıkan, üçünden başka erkek yoktu ki. Kız da yalnız başına çıkmazdı pek sokağa. Bir kız arkadaşı bile olduğunu sanmıyordu. Sokak ortasında da olmazdı ya bu iş.

"–Peki ne zaman oldu bu?" dedi. "Yeni mi?"

"–Bir ayı geçiyor."

"–Niye o zaman söylemedin peki?"

"–Korktum."

Başını salladı. "Tamam," dedi içinden. "Korku morku değil. O zaman umutlanmış anlaşılan, şimdi umudu kırılınca..."

"–Peki şimdi niye söylüyorsun?" dedi. "Şimdi korkmuyor musun?"

Duraksadı kız. Söylemek istediklerine kendisinin de inancı yokmuş gibi, çekingen bir tavırla:

"–Necati Bey dün akşam bana dedi ki..." dedi. "Beni alacakmış da... Yani şey olmasa... Öyle söyledi."

"–Necati seninle evleneceğini mi söyledi?"

"–Öyle söyledi."

İki olay arasında bir bağlantı kurmak için boşuna yordu kafasını. Eğer bu işi yapan Necati değilse... Yok, Necati'yse, alacağım seni diye kandırmış olabilir kızı. Ondan beklenir. Acaba sonunda...

Başı kazan gibi. Alnının ortasındaki ağrı artıyor. Canı yine sigara içmek istiyor. Peki ama, sabah sabah bu öyküyü anlatmasının sırası mıydı? Bu kadar acele miydi? Durup dururken...

Kız bu kez ısrarla sordu:

"–Alırım demişti," dedi. "Şeyden önce, alırım demişti. Almaz mı şimdi? Zorlan olduğunu söylesem de mi almaz?"

Kızgınca:

"–Almaz," dedi. "Zorlan oldu da desen almaz."

"–Ama şey yapmak isterken bilmiyordu ki o... Alırım seni demişti bana..."

Kuşkuyla baktı kızın yüzüne. Olan bitenden sonra bu diretiş canını sıkıyordu. Açıkça söyleseydi ne olurdu sanki? Alırım seni demiş. Der ya. Necati bu. Kandırmış işte. Sonra da kimseye söyleme diye korkutmuştur. Oyalamıştır. Biraz gönül eğlendirdi, sonra da sıkıldı, açıkça almam seni dedi, herhalde...

Dik dik süzdü kızın yüzünü. Ağlamıyordu artık. Umut mu umutsuzluk mu olduğu belli olmayan bir bekleyiş içindeydi kız. "Benim derdim bana yetiyor," diye homurdandı içinden. "Bir de bununla mı uğraşacağım şimdi. Allah cezalarını versin..."

Sonra yine onu kız kardeşiymiş gibi korumaya çalıştığı günleri anımsadı. Bu, gerçi, kendisini olabilecek yakınlıklara karşı korumak için, bir çeşit savunmadan başka bir şey değildi, ama olsun. Bu kız, ortada, tek başına, çaresiz... Eteği açılmış. Karyoladan aşağı sarkıttığı bacakları çıplak, tüylü. Terlikleri parmaklarına takılı, sallanıp duruyor.

Burada, bu odada, Necati'nin, yüzükoyun yere yatmış, kızarmış bir yüzle, döşemedeki delikten Adalet'in yukarışını izlerkenki hali geldi gözlerinin önüne. Yine böyle bir rastlantı sonucu, kızı seyrederken aklı başından gitmiş, aşağı inip, "seni alacağım" diye kandırmış olabilirdi.

Birden öfkelendi:

"–Aptallık etmişsin Adalet" dedi. "Onun gibi adamın sözüne inanılır mı? Aslında, sen de, böyle olursa, seninle evlenmek zorunda kalır diye razı oldun değil mi? Doğru söyle? Başka bir şey de olmadı ya? Farkında mısın? Bir ay geçtiğine göre..."

Kız anlamayarak baktı yüzüne.

"–Yani âdet gördün mü üstüne?"

Kıpkırmızı kesildi:

"–Öyle bir şey yok", dedi. "Hem Necati Bey bana bir şey yapmadı ki..."

Birden kızdı:

"–Yani Necati yapmadı diyorsun, öyle mi? Peki nasıl oluyor?"

"–Söyledim ya Nevzat Abi o değil diye."

"–Öyleyse? Şunu açık söylesene kızım."

Yutkundu kız:

"–Yani, başıma daha önce o iş gelmeseydi Necati Bey beni gerçekten alır mıydı diye sormuştum size Nevzat Abi..."

"–O seni almaz."

Aptalca, işittiğini anlamamış gibi bakıyordu hâlâ yüzüne:

"–Ama, alacağım seni dedi bana. Şeyden önce... Sonra kız olmadığımı öğrenince çok kızdı bana. Beni dövdü. Yani kız olsaymışım alacakmış beni. Ama benim hiç suçum yok ki... Zorlan oldu o iş. Siz ona söyleseniz..."

"–Kız olmadığını sen mi söyledin ona?"

"–Yoo... Şey..."

"–Nereden öğrendi senin kız olmadığını?"

Başını önüne eğdi.

"–Ne zaman oldu bu iş?"

"–Dün gece."

Başının ağrısı gitgide artıyordu Nevzat'ın. Dün gece, o burada canıyla uğraşırken, onlar keyiflerindeymiş demek... Yerinden kalktı, odayı birkaç kez arşınladı, sonra Adalet'in önünde durdu. Dikkatle baktı kızın yüzüne. Yalan söylemişe benzemiyordu. Anladığını pekiştirmek için bir kez daha sordu:

"–Yani, Necati dün gece seninle yattı. Ama, yatmadan önce senin kız olmadığını bilmiyordu, öyle mi?"

"–Bilmiyordu. Ben razı olmak istemedim. Çok diretti. Seni alacağım, dedi. O zaman ben de olsun varsın dedim. O kadar kızacağını bilseydim... Önce anlatmak istedim olanları ama dinlemedi. Çok dövdü beni. O işi senin yaptığını sandı..."

"–Benim mi? Daha neler..."

İçinden alabildiğine sövdü Necati'ye. Bu pis işe bir de onu bulaştırmaya kalkması bardağı taşıran damla olmuştu. Kızı önce kimin baştan çıkarmış olduğu sorunu, Necati'nin sorumluluğunu ortadan kaldırmazdı ki. Elde etmeye kalktığı zaman mademki onun kız olmadığını bilmiyordu, demek, düpedüz evlenme vaat etmek yoluyla kandırmaya kalkmıştı. Bir rastlantı sonucu daha önce dokunulmamışlığını yitirmemiş olsa ne olacaktı? Evlenecek miydi gerçekten onunla? Adalet'in henüz on sekiz yaşını bile bitirmediğini biliyordu ikisi de. Böylesine aptalca bir serüvene atılmak için insanın gerçekten deli olması gerekirdi.

Kızın telaşını, umutsuzluğunu, bekleyişini gayet iyi anlıyordu şimdi. Aslında haklıydı. Hele dediği gibi, daha önceki olay, bir zor kullanma sonucu olmuşsa... Bu da inanılacak gibi bir şey değildi ya..:

"Allah cezanı versin..." dedi içinden. "Pis herif. Mademki alırım dedin, demek sonucunu göze aldın. Al öyleyse! Ben de tanıklık ederim. Adalet'ten daha iyisini mi bulacaksın!"

Ne olacaktı şimdi bu kız? Ona umut vermek, vermemek kadar tehlikeliydi. Umut vermeye kalksan, bakarsın ortalığı birbirine katar. Vermesen, hiç belli olmaz, kendini öldürmeye kalkışıverir...

"–Üzülme hele," dedi. "Düşünürüz bir şey... Bir çaresine bakarız belki."

"–Ne çaresine bakacaksınız?"

Sitem etmiyordu. Düpedüz soruyordu. Nevzat'ın elinde ona yardımcı olabilecek birtakım olanaklar bulunduğunu sanıyordu ihtimal.

"–Ben konuşurum Necati'yle" diyebildi. "Sabret biraz."

Sesini çıkarmadan, gözlerinden ince yaşlar sızarak bakıyordu yüzüne Adalet.

Bunun adı da sevgiydi. Öfkelenir gibi oldu. Herkes sevgiden sözediyordu. Erkek köpekler gibi ikisi üçü birden bir dişinin peşinde dört dönüyorlar, sonra bunun adına sevmek diyorlardı. Ne sevgisi? Yaşına göre çoktan evlenme çağına gelmişti Adalet. Burada kızlar on sekizine kadar evlenmezlerse evde kalmış sayılırlardı. Üstelik, biliyordu, Necati'nin ona, canı istediği zaman, sonu getirilmeyen aşk oyunlarının bin çeşidini öğrettiğini. Kim bilir hangi serseri yararlanmıştı bu yarı kalan sevişmelerin dürtüsünden. Sonunda Necati de aklını oynatmış, sonunu pek düşünmeden, kıza bu kez tümden sahip olmaya kalkmıştı. Kalkmıştı da ne olmuştu? Kalkmasa ne olurdu? Bir gün, bir tiyatro kumpanyasının peşine takılıp gider miydi kız buralardan, yoksa, on çocuklu yaşlı bir adama mı varırdı? Genelev sermayeliğine kadar da düşer miydi?

Şimdiki ağlaması, dişini sıkıp sonuna kadar sabredemeyişinin ona ne büyük bir fırsat kaçırttığını fark etmiş olmasındandı herhalde. Sorsa, Necati için yanıp tutuştuğunu söyleyecek. Bu da aşk... Adam öldürdüğü zaman sarhoş oluşunu, cezasını hafifletici bir etken sayan katilin budalalığından ne farkı var?

"–Ağlama hadi," dedi. "İn şimdi aşağıya. Konuşuruz daha seninle. Ama, o işi yapanın kim olduğunu söylemen gerek bana. Başka türlü bir sonuca varamayız. Anlaşıldı mı? Sonra o olayın nasıl olduğunu da anlatacaksın. Yalana sapmadan."

"–Söylesem inanmazsınız ki..."

Aklına çirkin olasılıklar geliyordu.

"–Sen söyle önce," dedi. "Yoksa..."

İnatla başını salladı kız.

Aşağıda dolaşan biri vardı. Sonra kuru bir öksürük sesi işitildi.

Adalet'in analığının öksürüğüydü bu. Birisiyle tartışıyor gibiydi. Terzi Nuri miydi? Adalet'in yüzüne baktı, kızın rengi sararmıştı.

Olacak şey değildi bu. Terzi Nuri, öz kızına... Yok canım, daha neler.... Ama bu korku? Üstelemek istemedi.

"–Peki," dedi. "Hele dök, düşün bakalım. Bu herif kim olursa olsun, bana söylemen gerek. Açığa vurulmayacak bir şeyse bile... Çünkü, başka türlü sana yardımcı olamam."

Kız garipçe yüzüne baktı:

"–Ne diyeceğinizi biliyorum," dedi. "O herife var, diyeceksiniz, değil mi?"

"–Olmaz mı yani?"

Sesini çıkarmadan korkuyla bakıyordu Nevzat'ın yüzüne. Sonra yerinden kalktı, kapının önünde durdu. Sert, soğuk, kararlı bir anlam vardı bakışlarında:

"–Necati Bey beni bırakırsa, kendimi öldürürüm daha iyi," dedi.

Güneş birden bulutların arkasına gizlenmiş gibi kararmıştı odanın içi.

Yavaşça bıraktı kendisini yatağın üstüne. Şakaklarında zonklayan bir ağrı.

"Seni bırakırsam ne yaparsın Macide?" demişti. İri iri açılmıştı Macide'nin gözleri. Korku, şaşkınlık, inanmazlık karışığı bir bakışla bakıyordu yüzüne. "Bu da nereden çıktı," diyebilmişti güçlükle. "Şaka mı bu?"

"Ciddi soruyorum. Beni iyi tanımıyorsun. Daha doğrusu birbirimizi iyi tanımıyoruz. Belki de evlenirsek mutlu olamayız. Açıkça söyle, senden ayrılırsam çok üzülür müsün?"

Adalet'in az önce baktığı gibi, donuk bir bakışla bakmıştı:

"Beni bırakırsan kendimi öldürürüm, daha iyi."

Öylesine kararlı.

"Şaka ettim," diyebilmişti yalnızca. "Hiç öyle şey olur mu?"

Ertesi sabah, nikâhları kıyılacaktı.

***

Çevresinde bir sürü yabancı insan. Alışmadığı bir kalabalık. Gülenler, şakalaşanlar, soru soranlar, hastalıklarını anlatanlar... Bir cesaret veren olsaydı hiç değilse yanında. Kaç kez annesinin gözlerinin içine bakmıştı umutla, "Oğlum bu işten vazgeç" desin diye. Ama o da kapılmıştı akıntıya. Oğlan anası diye el üstünde tutuluşunun keyfini çıkarıyordu. Bir babası vardı ortada fazla mutlu görünmeden dolaşan. Necati de görünmemişti ortalıkta bütün gün. Bir meyhaneye kapağı atıp kafa tütsülemekteydi herhalde. Hiç değilse Nermin'i görebilmiş olsaydı. Belki onun bir sözü, bir bakışı, aradığı gücü verirdi ona. Bir şeyler yapabilirdi belki o zaman. Rezaleti göze alabilirdi. Macide'nin "kendimi öldürürüm" tehdidini bile küçümseyebilirdi.

Durdu. Yapabilir miydi gerçekten? Kendini o kadar köşeye kıstırılmış hissetmekte olmasına karşın, böyle bir davranışa girişecek kadar güçlü müydü? Hele, kayınbiraderinin, mal, mülk sorunları üstüne yaptığı konuşma! Sonuna kadar dinlemeye nasıl sabırla dayanabilmişti? Bir çiftlikleri varmış, hepsinin adına o işletiyormuş. Çiftliği parçalamayı sakın ola aklından geçirmesinlermiş. Nevzat, yine mantıklı birine benziyormuş ama, Macide'nin aklı bir karış havadaymış. Çiftliği şuyu yaptırıp sattırmayı düşlüyormuş. Dinlememeliymiş onu. Baba yadigârı çiftliğin elden çıkarılmasına razı olmazmış. Böyle bir şey yapmaya kalkışanı, kardeşi bile olsa dinlemez, çeker vururmuş...

Daha sonra bu çiftliğin geliri yüzünden Macide'yle kavga etmiş olduklarını anımsadı. Kürk manto alacağım diye tutturmuştu Macide. O sıralarda Nevzat babasına yardım ediyordu, kardeşine para gönderiyordu, eli biraz sıkışıktı. Bütçeden söz edecek olmuştu. Macide küçümseyen bir bakışla bakmış, "Benim çiftliğimden gelirim var" demişti. "Benim ailem bana muhtaç değil. Kendi param değil mi, istediğim gibi harcarım..."

Her biri başka yaratılışta, ama temelde birbirine benzeyen üç insan. Kayınbiraderi, okumamış, kaba ve küstah bir adamdı. Tam bir çiftlik ağası. Kaynanasının insana tiksinti veren bir sinsiliği, anlaşılmaz bir pintiliği vardı. Macide, bütün o saf ve ezilmiş görüntüsünün arkasında, inatçı ve tutucuydu.

O gece, tasalarını, duraksamalarını Macide'ye anlatmak istemişti. Karmakarışık bir şeyler söylediğini anımsıyordu şimdi. Hiçbir şey an-

latmayan, üstelik karşısındakinin küçücük kafasını allak bullak etmekten başka bir işe yaramayan sözlerdi bunlar. Sonunda ağlamaya başlamıştı Macide ve onu ağlattığı için de kendisini suçlamıştı.

Daha sonra, yatağına çekildiği zaman, düşünmüştü hep. Hâlâ kararlı değildi aslında. Ertesi gün nikâh memurunun önünde, bütün bir yaşam boyu onunla birlikte olmaya evet diyecekti. Doğru muydu bu? Böyle bir bağlantıyı sonuna kadar götürecek kadar güçlü müydü? Buraya kadar nasıl gelebilmişti? Bundan sonra hep birlikte olacaklar bu kızla. Yalnız o mu? Az önce, kaçamak bir öpüşünü bile hoş karşılamamışken, bir gün sonra, yatağına girecek, onun en ateşli okşayışlarına boyun eğecek, belki karşılık bile verecek. Sabahları uyandığı zaman yalnız olmayacak artık. Akşam olunca, evine dönecek. Yemeği hazır. Peki sonra? Yazlar, kışlar, baharlar boyunca, hep beraber olacaklar. Ne söyleyecekler birbirlerine, ne anlatacaklar? Nevzat gündüz yaptığı ameliyatlardan söz edecek, Macide, anlamadan başını sallayacak, konuşma sırasının kendisine gelmesini bekleyecek. Nevzat susunca, o mahalle dedikodularını anlatmaya başlayacak. Gelenler, gidenler, aile gezmeleri... Kapalı bir çember içinde, hep aynı kişilerle, hep aynı şeyleri konuşarak, aynı anıları milyonlarca kez yineleyerek. Belki ufak ufak iskambil partileri düzenlenecek. Gece, yataklarına çekildiklerinde, görev yapar gibi sokulacak ona. Heyecan duyuyormuş gibi davranacak. Başarısızlıklarını gizleyecek. Belki yorgunluğunu bahane edecek. Sonra kavga da edecekler, kuşkusuz. Birbirlerine ağır sözler söyleyecekler. Evden çıkıp Terzi Nuri'nin dükkânına sığınacak. Sarhoş olup eve dönecek. Orta yere kusacak. Sonra belki akşamcılığa da başlar.

O gece, bir de çocukları olabileceğini düşünmüştü. Galiba, en iyisi, eline çabucak bir çocuk tutuşturmaktı onun. Herhalde iyi bir ana olurdu Macide. Daha sonra çocuğunu babasından kıskanacak kadar iyi bir anne.

"Bir çocuk", diye mırıldandı yavaşça. "Ne kadar istiyordu bir çocuğu olmasını." Ölümünün nedeni de bu değil miydi?

Bu çocuğun olmasını Nevzat istemişti. Yine bir kaçıştı bu. Korkuyordu. Nermin'den bir çocuğu olmasını düşündüğü zaman, bunun onu nerelere götürebileceğini düşünerek korkmuştu. Kendi kendini bağlamak için Macide'ye bir çocuk vermek istemişti. Oysa bu, Macide'yi ölüme götürecekti.

"Bir çocuk..."

Nikâhlarından bir gece önce düşündüklerini birçok kez yaşamıştı iki yıl boyunca. Bütün o çoğu cansıkıcı, pek azı gülümsenerek anımsanabilecek yaşantıdan beyninin ortasında bunaltılı bir yığın kalmıştı sanki.

***

Başını kaldırdı, odayı gözden geçirdi. Burası Necati'nin odasıydı. O zaman, Adalet'in kapıdan çıkışından beri, garip bir kendinden geçiş halinde, yatağa sırt üstü uzanıp kalmış olduğunu anladı.

"Beni bırakırsa ölürüm daha iyi" demişti Adalet. Macide'nin söylediği gibi. Macide bir anlamda sözünü tutmuştu. Kocasının onu artık sevmediğini anladığı zaman, ölmüştü.

"Allah cezalarını versin," dedi. "Bir de çocukları olursa ne halt edecekler bunlar?"

Bir de yardım edeceğini söylemişti kıza. Oysa elinden bir şey gelmeyeceğini, Necati'ye söz geçiremeyeceğini biliyordu. Korkunç bir şakaydı Necati'nin yaptığı. Tam ona yakışan bir davranıştı. İnsanların zayıflıklarıyla canavarca bir alay edişti. Oysa, Adalet onunla boy ölçüşmeyi düşünemeyecek kadar zayıf bir yaratıktı. Ona inanmıştı. İnanmaktan başka bir çıkar yolu yoktu. Mutluluk eline değeceği bir yakınlıktaydı. Tutmak için çırpınıyordu, tutamayacağını da biliyordu, kayıp gidecekti parmaklarının ucundan.

Macide'yi öldürmüştü. Hiç değilse Adalet'i kurtaramaz mıydı?

Kalktı. Ağır ağır merdivenlerden indi. Yüreği ağırdı. Karnının acıktığını hissetti öfkeyle. Yaşadığını ona anımsatan her şeye kızıyordu. Bir bitseydi bu sıkıntı. Çabuk çabuk geçiverseydi bu bunalımlı günler. Bir düzlüğe çıkabilseydi...

Sokağa çıkınca, ikindi güneşi gözlerini kamaştırdı. Başını önüne eğerek yürümeye başladı. Sabahki iyimserliğini yitirmişti. Adalet'i düşünüyordu. Macide'yi düşünüyordu. Nermin'i düşünüyordu. Daha doğrusu bu dünyada arayıp bulması gereken bir şeyler olup olmadığını düşünüyordu. Ağır kaygılar dolmuştu içine. Bir boşalabilseydi. İçindeki ağırlığı bir atabilseydi dışarı. Bir kusabilseydi yürek dolusu. Bir ferahlayabilseydi...

XVIII

Kapının üstündeki pirinç levhaya kazılan adı, yeşil bir pasın altında okunmaz olmuş: Operatör Doktor Nevzat. Kim bilir ne zamandan beri bu böyleydi, o ilk kez dikkat ediyordu.

Anahtarını çıkarırken kapının aralık durduğunu fark etti. Şaşırarak itti kapıyı. Kapı açıldı.

Küçük taşlıkta karısının çeyiz sandığı duruyordu Kömürlüğün önünde, salondaki Bünyan halısına sanlı bir denk. Merdivenlerde çamurlu ayak izleri. Daha yukarda, merdivenin üst basamaklarında iki bavul. İki ayağı havada, duvara yaslanmış Maraş işi sigara sehpası.

Bir şey anlamadan baktı eşyalara. Yüreğinde bir sıkıntı. Acılı bir önsezi. Macide'nin evlendiğinde getirdiği eşyalardı bunlar. Çeyiz eşyasıydı. Peki kim toplamıştı bu eşyaları? Kim vardı evin içinde?

Düşünemiyordu. Beyninin içinde bir kargaşa. İki adım attı, durdu. Soluğu kesik kesik. Yüreği deli gibi çarpıyor. "Hırsızlar" diyor kendisini avutmak istercesine. Dişlerini sıkıyor. "Sâkin olmalıyım" diyor durmaksızın. "Sâkin olmalıyım. Paniğe kapılmamalıyım..." Ama, kendisini toplamaya vakit kalmadan, merdivenin üst basamağında kayınbiraderinin kocaman gölgesini görüyor. Göz göze geliyorlar. İkisi de şaşkın, aptalca bakıyorlar birbirlerine. Adamın yüzü yavaş yavaş belirginleşiyor; gözleri çukura kaçmış, suratı garip bir biçimde sararmış.

Ne arıyordu burada? Ne zaman gelmişti? Kendisine sormadan, izin almadan, haber bile vermeden nasıl girebilmişti bu eve? Hakkı var mıydı? Sonra bu eşyalar...

Ayakları ağrıyordu galiba. Yorulmuştu. Oracığa, merdivenin dibine çöküp oturmak geçiyordu içinden. "Burada ne işi var?" diyordu durmadan. Sonra, anlar gibi oldu. Bu adam, karısının kardeşiydi. Karısı ölmüştü ve o kargaşada, haber vermeyi bile düşünmüştü onlara. Keşke haber vermemiş olsaydı. Gizli kalsaydı bu ölüm. Onlarla karşılaşmaya hazır değildi henüz. Adam yavaş yavaş iniyordu merdivenlerden. Suratı, elbiseleri, her yanı toz içinde. Bakışları ateş gibi yanıyordu. Geldi, Nevzat'ın tam karşısında durdu. Bir şey mi yapacaktı? Bakıyordu öyle. Kinli, yakıcı bir bakışla bakıyordu.

Bir şeyler söylemesi gerekti ona. "Hoş geldiniz" mi dese? Gülünç. Başsağlığı mı dilese? Kim kime dilemeli bunu? Gülmek geçti içinden, kendini tuttu. Daha doğrusu, dudağı gerilip kaldı. Çaresiz:

"–Geldiniz mi," dedi. "Biliyorsunuz değil mi? Elimizden gelen her şeyi yaptık. Ama..."

Duraksadı. Adamın donuk suratında acayip bir titreme belirdi; sağ elini kaldırır gibi oldu. Tokat mı atacaktı? Bütün vücudu gerilmiş. Elinde olmadan bir adım geriledi. Adam elini indirdi. Tehlikeli an geçmişti. İkisinin de alınlarında terler belirmişti.

"–Çok âni oldu," dedi Nevzat, duyulur duyulmaz bir sesle. "Kanamayı durduramadık..."

Soğuk ve kuru bir ses çıktı adamın, tükürecekmiş gibi büzülen dudaklarının arasından:

"–Biliyoruz," dedi. "Öğrendik hepsini. İyi ki gelebildin eve. Ne gereği vardı? Ama nereye gizlensen bulur yakalarım seni, merak etme..."

Geri dönüp kaçmak için delice bir istek duyuyordu. Konuşsa, sesinin çıkmayacağını sanıyordu. Tıkanıyordu. Oysa, konuşması gerekti. Olanı biteni anlatması gerekti. Suçsuz olduğunu kanıtlaması gerekti. O elinden gelen her şeyi yapmıştı. Aldanıyorlardı. Belki, bir an, öldürmeyi düşündüğü doğruydu. Ama hiçbir zaman yapamayacağı bir şeydi bu. Onu artık sevmediği de doğruydu. Bir başka kadınla ilişkisi olduğu da doğruydu. Ama, hayır, onun ölümünü gerçekten istediğini kimse söyleyemezdi.

"–İnanın," diye kekeledi. "İnanın ki çok âni oldu. Dış gebelikmiş. Çok tehlikeli bir şeydir bu. Gece yarısı götürdüm hastaneye. Başhekimle birlikte yaptık ameliyatını. Tam üç şişe kanımız vardı. Hepsini verdik. Yetmedi. İnanın. Çok perişandım. Kendimde değildim. Uğraştım. Elimden gelen her şeyi yaptım. Olmadı. Benden gizlemişti durumunu. Bilebilseydim..."

Ellerini çaresizce sarkıtmıştı iki yanına. Anlamsızdı söyledikleri. Biliyordu. Susuverdi. Gözlerini çeyiz sandığından, halıya sarılı denkten, bavullardan ayıramıyordu. Bir anlam veremiyordu bu eşyaların toplanmış olmasına. Niçin diyemiyordu.

Sonra anladı. İçi bir tuhaf oldu. Adam hâlâ susuyordu. Rengi sapsarı. Keşke konuşsa. Söylese içinden geçenleri. Düşündüklerinde haklı değil. Ona bunu anlatabilse. Anlatamıyor. Karşı karşıya duruyor, birbirlerini anlamadan

bakıyorlar birbirlerine. Adamın üstü başı toz toprak içinde. Gözleri çukura kaçmış. Olayların hızlı akışı onu da sersemletmiş olmalı. Bir ölümden duyulan acı, ikisini birbirine yaklaştırabilir belki. Ne de olsa kardeşi, bu adamın, Macide.

"–Bugün mü geldiniz?" dedi, bir şey söylemiş olmak için. "Herhalde bu gün. Ben de öyle şaşkınım ki... Geleceğinizi bilseydim..."

Adam bir şeyler söyledi; ne söylediği anlaşılmadı. Böyle meydan okur gibi karşı karşıya duruşları gülünçtü. Evine girmişlerdi habersizce; karısının eşyasını toplamışlar, ortalığı altüst etmiş, merdivenleri çamurlu ayakkabılarıyla kirletmişler, bir de karşısına geçmiş, hesap soruyorlardı ondan.

Şimdi ne yapacaklardı? Sonuna kadar böyle kımıldamadan duramazlardı ki. Birinden birinin bir hareket yapması gerekiyordu.

Adam, aklından geçeni sezmiş gibi, bu kez iki elini birden kaldırdı, omuzlarına koydu Nevzat'ın. Orada bulunuşunun nedenini ansızın anımsamış gibiydi:

"–Gel," dedi. "Annem yukarda. Kaçmakla olmaz bu iş. Sen Macide'yi kimsesiz mi sandın? Elim yakanda. Kurtulamazsın benden. Yürü bakalım..."

Konuşurken ağzından tükrükler saçılıyordu. Kocaman bir dili vardı. Tütünden kararmış bir dil. Eskiden, evin içinde, sessiz sessiz bir köşede otururken, durmadan diliyle dudaklarını ıslatır dururdu. Bunu anımsayınca gülmek geldi içinden. Adamın ne demek istediğini düşünmüyordu bile. Demek, annesi de gelmiş; yukardaymış. Zaten, adamı görünce, ötekinin de gelmiş olacağını tahmin etmişti. Hele eşyaların toplandığını anlayınca...

Kayınbiraderi omzundan tutmuş itiyordu onu merdivenlere doğru. Bıraktı kendisini onun iradesine. Merdivenleri çıkmaya başladı. Olanlar daha bilincine ulaşamamış gibiydi. Birisi çıkıyordu merdivenlerden ve o birisini dışardan seyrediyordu. Birisi kendisini savunmaya çabalıyordu ve o bu gayrete gülerek bakıyordu. Macide ölmüştü. Bu adam Macide'nin kardeşiydi. Annesi yukarda bekliyordu. Macide'nin eşyaları toplanıyordu.

Peki ama, bu adam, o kadın, ne hakla Macide'nin mirasına sahip çıkıyorlardı? Belki yasalar onlara bir hak veriyordu. Bunu da bilmiyordu ya.

Ama, herhalde, bir zamanlar onun anası, kardeşi olmaları hak iddia etmeleri için yeterli olmamalıydı. Onların kızı ya da kardeşi olan Macide, ölen Macide miydi? O, bundan iki yıl önce bir binek taşı önünde rastladığı, yeşil buğulu bakışlarında onu saplandığı çıkmazdan kurtaracak gizemli bir güç var sandığı genç kız da değildi. Aradan geçen iki yıl içinde değişmişti. Bu değişikliği kimseye anlatamayacağını biliyordu. Bunun nasıl olabildiğini kendisi de anlayamamıştı. Ama, ameliyat masasında karnına vurdukları bıçakla ruhunu açıp bakmaları olanağı bulunsaydı, karşılarına çıkacak olanı hangi birisi tanıyabilirdi ki? Bu belki biraz da kendisinin eseriydi. Ama, herhalde, şu kara suratlı adamın, o sinsi ananın, şimdi karşısına çıkıp ondan hak iddia etmeleri akıl alacak bir küstahlık değildi.

Bunu hiçbir zaman yüksek sesle söyleyemeyeceğini de biliyordu Nevzat. Yine de baş kaldırmak istiyordu. O ölüyü hiçbir zaman düşünmemiş bu sahteci kalabalığın, şimdi arkasından yalancı gözyaşları dökmeleri iğrençti. Ne olursa olsun, Macide onundu. Bir kumar oynamışlardı, doğru. Yaşamına karşılık kendi yaşamını sürmüştü bu kumarda. Kimin yitirdiğini söylemek için de vakit erkendi doğrusu. Peki, bunlar ne yapmışlardı ki şimdi karşısına geçmiş, parsayı toplamaya kalkışıyorlar?

Kolunu zorla kurtardı adamın elinden. Sofada durdu. Bütün eşya toplanmış. Yalnız Macide'nin getirdikleri değil, Nevzat'ın aldıkları, iki yıldan beri alınanlar, hepsi bir yığın haline getirilmiş. Sofra takımları, çay takımları, perdeler, örtüler, seccadeler, yataklar, yorganlar. Yerlerden halılar, kilimler kaldırılıp bir köşeye yığılmış. Sandıklar artlarına kadar açılmış. Karısının giysileri de çıkarılmış gardroptan. Nevzat'ın elbiselerini, çamaşırlarını, bir köşeye fırlatıvermişler.

Boğazına kadar yükselen haykırışı güçlükle yenerek:

"–Ne oluyor? dedi. "Bu da ne demek?"

Bekârlığından kalma eski gardrobun üstüne, Macide'nin geçen ay İstanbul'dan getirttiği tüllü şapkasını atıvermişler. Ezilmiş, biçimi bozulmuş. Başını çevirdi, kayınbiraderinin yüzüne bakarak bir yanıt bekledi. Adamın yüzü daha bir kararmış, burnunun üstü kırış kırış olmuştu. İçeriye doğru seslendi:

"–Ana, bak, geldi senin damat efendi. Bak biraz."

İçerden kısık bir ses duyuldu. Macide'nin annesinin sesiydi bu, ama ne dediği anlaşılmadı. Kayınbiraderi:

"–Bak, nedir bu yaptığınız diye soruyor. Hesap soruyor bizden."

Sonuna kadar gerilmiş sinirlerinin birden boşalivermesinden korkuyordu Doktor Nevzat. Acıyla karşı karşıya kalındığı ilk anlarda insanın ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemediği bir gerçekti. Ama, yanıbaşındaki adamın, düşündüğü cinsten bir acı çekmediğini, bambaşka kaygılarla kıvrandığını anlıyordu. Onun, daha güçlü tutkulan vardı. Bir çeşit içgüdü. Yaşama alabildiğine yapışmasını gerektiren bir tutku.

Yüreği bulanıyordu. Tiksiniyordu. Burası onun eviydi. Ölen, onun kansıydı. Sevmek, sevmemek bir yana, bir yaşamı birlikte sürdürmek için verilmiş sözlerin ağırlığıyla hâlâ içinde varlığını sürdürüyordu o.

Kimseye anlatamayacağını biliyordu bu duyguyu. Nermin'e bile anlatamazdı. Anlaşılmamaya hükümlüydü. Yalnızdı acısında. Bütün kargaşa yalnız onun içindeydi; ölenin geride bıraktığı boşlukla kimsenin ilgilendiği yoktu. Ötekiler için ölüm, gündelik, olağan, kaçırılmaz bir gerçeklikten başka bir önem taşımıyordu.

Misafir odasının kapısı yavaşça açıldı; elinde Macide'nin ölümünden birkaç gün önce işlediği köşe yastığıyla, kaynanası dışarı çıktı. Her zamanki, kara, bol biçilmiş giysisi içinde, boyu daha bir kısalmış gibiydi. Takma dişlerini çıkarmış olmalıydı ağzından, çenesi burnuna yaklaşmıştı iyice.

İki düşman gibi süzdüler birbirlerini. Daha ilk günden beri, birbirlerine güvenmediklerini biliyordu ikisi de. Birbirlerinden hiç hoşlanmadıklarını da.

Asıl, Nevzat'ı allak bullak eden şey, bütün o çökmüş görünümüne karşın, kadının yüzünün ilk kez bu kadar şaşılacak biçimde Macide'yi andırışıydı. Yan karanlıkta, yüzündeki yaşlılık çizgileri gölgeye dönüşüyor ve ölünün kalkıp gelmiş olduğu hissini uyandırıyordu.

Bu benzetiş, zaten iyice gerilmiş olan sinirlerini büsbütün yerdi Nevzat'ın. Kadına doğru bir iki adım attı. Yaklaşınca ilk andaki benzeyiş kayboldu. Yüzyüze geldiler. Kadın buz gibi bir bakışla bakıyordu. Bu bakışlarda çocuğunu yitirmiş bir ananın acısını boşuna aradı. Yoktu. Sadece kin dolu bir bakış. Gücü kesildi. Yorulmuştu birden. Konuşamadı. Oysa, bi-

liyordu, ne olursa olsun, bir şeyler söylemesi gerekti. Hiç değilse savunmalıydı kendisini. Onun ölümünü anlatmalıydı. Ama, bunları anlatmasının önemi olmadığını biliyordu artık. Gerçekte onun çıkıp gelişinden hoşnut olmadıkları belliydi. Daha Edremit'e ayak basar basmaz giriştikleri ölü yağmacılığına engel olacağından korkuyorlardı.

"Alın götürün hepsini", demek istedi, sesi çıkmadı. Kadın da susuyordu, şaşkınca, yüzündeki, suç işleyenlerin sinsi ve çekingen solukluğuyla. Bir an, bu yüzde, ilk anda seçemediği, evlat acısı diye nitelendirilebilecek bir duygunun kalıplaşmış olabileceğini düşündü. Gözleri kuru. Kucağındaki köşe yastığını kavrayan parmakları, iri bir örümceğin kıl bacakları gibi büzülmüş. Suskunlukları uzuyordu. Kayınbiraderi de susuyordu. Daha ne kadar sürecekti bu susuş?

Gözleri yeniden toplanan eşyaya takıldı. Yine döndü, kadına baktı. Kadın hemen gözlerini kaçırdı. Kaçırılan bu bakışlardaki titreyiş büsbütün anlamlı ve şaşırtıcıydı. Bu bakışlarda, ölümle, evlat acısıyla ilgili olmayan başka tutkuların pırıltısı okunuyordu. Yine döndü, kayınbiraderine baktı. Az önceki kabadayılığını yitirmiş gibiydi adam. Sıkılıyordu sanki. Sonra, Nevzat'ın kendisini ısrarla süzdüğünü fark edince canlanır gibi oldu:

"–Ne duruyorsun," dedi. "Bu da senin anan. Anlat olan biteni."

Hevesi geçmiş yalancı bir öfke vardı sesinde.

Dudaklarını güçlükle araladı:

"–Ben de bilmiyorum nasıl olduğunu," dedi. "Ben de kendime gelebilmiş değilim henüz. Dış gebelikmiş. Gece birden sancılandı. Kanama yaptı. Hemen alıp hastaneye götürdüm. Başhekimle birlikte ameliyatını yaptık, kurtaramadık."

"–Sarhoşmuşsun, diyorlar?"

Yine bir savcı tavrıyla konuşuyordu.

"–Gece biraz içmiştim," dedi. "Bu iş sabaha karşı oldu. Ameliyatı da ben yapmadım zaten. Başında bulundum. Başhekim Osman Bey benden daha iyi bir operatördür. Kurtulma umudu zaten çok azdı... Üç şişe kan bulabildik, yetmedi..."

Yaşlı kadının çenesi ağır ağır burnuna doğru yaklaşıyordu.

"Ağlayacak" diye düşünüyordu Nevzat. "Ağlaması gerek. Tanrı cezalarını versin.... Bir de bunlara dert anlatmak..."

Kadın gerçekten ağlamaya başlamıştı. Hafifçe burnunu çekerek, omuzları gülünç bir biçimde titreyerek. Kayınbiraderinin yüzündeki çizgiler de gittikçe derinleşiyordu. Üçü, sofada, ayakta, birbirlerine yabancı, hiçbiri neden böyle durduklarını bilmeden, kalakalmışlardı oldukları yerde. Kadın, kızının işlediği yastığı sıkı sıkı göğsüne yapıştırmış, sessiz sessiz ağlıyor, adam, gözlerini eşyalara dikmiş, anlamsızca bakıyordu.

Yorgunluğunun dayanılmaz hale geldiğini hissederek, yavaşça yanındaki iskemleye çöktü Doktor Nevzat. Başını önüne eğdi. Burada gerçekten beklenip beklenmediğini bilmiyordu. Kapıyı kim açmış olabilirdi? Belki, dün, Necati'yle çıkarlarken açık unutmuşlardı. Belki çilingir getirtmişlerdir. Herhalde Remzi Bey yol göstermişti onlara, ama, o neredeydi? Evin durumuna bakılırsa, gelişi pek beklenmiyordu burada. Çıkıp gelmemiş olsa, eşyaları bir kamyona yükleyip, hırsız gibi sessizce çekip gideceklerdi anlaşılan. Kayınbiraderinin onu kız kardeşini öldürmekle suçlaması, besbelli yavuz hırsız örneği üste çıkmak içindi. Kaynanası da, taşlıktaki çeyiz sandığını, halıya sarılı dengi, boşaltılan gardropları, dağıtılan eşyayı, dahası, göğsüne bastırdığı işlemeli yastığı gözden kaçırmak istercesine acemi bir sıkılganlıkla ağlamaktaydı.

Bu iş, burada bitseydi. Oysa epey varlığı vardı Macide'nin. Bursa'daki çiftlikte payı, birkaç parça arsa ve tarlası, bir ev ve dükkân... Yine dönüp kayınbiraderine baktı. Karısından kendisine kalacak bu birkaç parça mal için bu adamla ölünceye dek ilişkileri sürüp gidecek miydi? Kaynanası, burnunu şimdi daha gürültüyle çekerek sürdürüyordu ağlamasını. Yerlere saçılmış eşyalar, karısının mücevherlerini sakladığı abanoz kutu, ölümle bitmiş bir ameliyat sonrasının iğrenç dağınıklığını anımsatıyordu ona.

Evin içinde tam bir talan kokusu vardı.

"Bu kadar çabuk?"

Bir an, çok acımasızca yargıladığını düşündü onları. Kendi de, mezarlıktan döndüğü akşam böyle düşünmemiş miydi? "Dağıtmalı bu eşyayı" dememiş miydi? Giysilerini, oda takımlarını, masaları, sandalyeleri, her şeyi, her şeyi dağıtmalıydı... Belki onların da niyeti buydu.

Kaynanasına baktı, nesnel olmaya çalışan bir gözle. İşlemeli köşe yastığını bağrına basışında, yavrusunun kokusunu arayan bir ananın özlemi okunmuyor muydu? Belki hâlâ Macide'nin el izlerini saklayan bu yastıkta, yavrusunun sıcaklığını duyuyor, o sıcaklığı yüreğine aktarmaya çalışıyordu. Acısı, bir çeşit deliliğe dönüşmüş bir anaydı karşısındaki. Öyle olmalıydı. Buna inanmak istiyordu. Buna inanmaya hazırdı. Gözleri doldu. Başını yine önüne eğdi. Tam ayak ucunda, Macide'nin yüz havlusu duruyordu. Yüreği burkuldu. Onun ne kadar titiz olduğunu anımsadı. Sanki havlusunun yere atılmış olduğunu görecek, üzülecek, sinirlenecekti. İki adım ötede de, henüz kapatılmamış bavulların dibinde, Macide'nin mücevherlerini sakladığı abanoz kutu duruyordu.

Havluyu yerden kaldırmak için eğildi. O anda, kaynanasıyla gözgöze geldiler. Korkuyla karışık çirkin bir anlam belirmişti kadının yüzünde. Nevzat havluya doğru uzanırken, o şimşek gibi bir davranışla elindeki yastığı bıraktığı gibi, atıldı, abanoz mücevher kutusunu yerden kaptı. Yüz havlusu, mücevher kutusunun iki adım berisindeydi.

"–Götürün" dedi Doktor Nevzat, boğuk bir sesle. "Hepsini götürün. Hiçbir şey kalmasın. Hiçbir şey istemiyorum sizden. Hepsini alın..."

Sıtmalı bir titreyişle sarsılıyordu vücudu. Güçlükle yürüdü, muayene odasına geçti. Üşüyordu. Hastaydı. Ölecekmiş gibi bitkin hissediyordu kendisini.

Aşağıdan, taşlıktan, ayak sesleri işitti o ara. Remzi Bey sesleniyordu:

"–Nevzat Bey geldi mi?"

"Geldim" diye seslenmek istedi, sesi çıkmadı, gözleri buğulandı, muayene yatağının üstüne bırakıverdi kendisini.

***

Bu bir kendinden geçiş değildi. İki yıl önce, Bursa'da, Macide'yle nikâhlanacakları günün sabahı yataktan kalktığı zaman olduğu gibi, bütün geçmişi, yeniden, ayrıntılarıyla yaşamak, yeniden algılamak haliydi bu.

Karabasanlar içinde kıvranmıştı bütün gece. Çok sonra, dahası şu anda, dışarda taşınan eşyaların gürültüsü, kulaklarının, beyninin içinde acıtıcı yankılar uyandırırken bile, o gece gördüğü ürkütücü düşlerin

nedenini çözümleyebilmiş değildi. Soyut evlenme korkusu yanında, iyi hesaplanmamış bir girişime atılmanın kaygısını mı anlatıyordu? O sabah uyandığındaki halini çok iyi anımsıyor. Acaba, gerçekten güvenebileceği bir akıllı dost, bir yakın çıkıp da ona gerçeği göstermiş, ilerde olabilecekleri anlatarak gözünü açmış olsa, başka türlü davranacak irade gücünü bulabilir miydi? Gerçek bir kumardı oynadığı ve bu kumarda yutulması için bütün koşullar hazırlanmıştı. Daha çok önceden beri, en iyisinin her şeyi yüzüstü bırakıp kaçmak olduğunu düşünmemiş değildi. Ama insan bir kez akıntıya kapılmaya görsün. Bir kez gözü bağlanmaya görsün.

Macide'yle nikâhlandığı günün sabahı işte böyle bir ruh hali içindeydi. Macide'yi düşünüyordu. Nermin'i düşünüyordu. İkisi arasında bir seçme yapması söz konusu değildi. Akçay'da, denizdeki rastlantıdan sonra, bir daha hiç konuşmamışlardı Nermin'le. İkisi de böyle bir karşılaşmadan kaçıyordu. Bir kez Nermin'in yatalak dedesini muayene için evlerine gitmişti. Sanki aralarında bir yakınlık doğmamış gibi davranmayı yeğ tutmuşlardı. Bu davranışın, gerçekte verilen bir iç savaşı gizleme gayretinden başka bir anlamı olmadığının ikisi de farkındaydı. Ne var ki, Nevzat için, o gün, Macide'yi bırakıp Nermin'le evlenmeyi düşünmek söz konusu olamazdı. Nermin'i seviyor muydu? Yoksa bir çeşit hayranlık mıydı duyduğu? Belki de salt bir merak. Bir cinsel çekim. Belki de hepsi. O sabah bu soruları yanıtlayacak kadar belirgin değildi duyguları.

Nikâha Necati de gelmiş, Bursa'da kaldıkları sürece durmadan içmişti. Nevzat'tan çok daha heyecanlıydı. Onun neler hissettiğini anlıyordu Nevzat. Bir çeşit korkuydu bu. Yalnız kalmak, ya da, Nevzat'ın Macide'ye rastladığı zaman hissettiği o kurtuluş umudunu büsbütün yitirmek korkusuydu. Acı çekiyordu. Belki Macide'yi seviyordu. Belki Nevzatı kıskanıyordu. Bunun için onu kınayamazdı ki...

O gün, öğleye kadar, Nevzat'ın odasında, Necati ve Remzi Beyle birlikte bezik oynayarak vakit geçirmişlerdi. İçerdeki odada berber Macide'nin saçını yapıyordu. Nevzat'ın içeri girmesini yasaklamışlardı. Bezikte hep Nevzat kazanıyordu. Remzi Bey üç kez üst üste 2900 sayıda kalıp yenilince kâğıtları fırlatıp çıkmıştı odadan. Oysa Nevzat pek oyun bilmezdi. Hele hiç kâğıt saymasını beceremezdi.

Öğleden sonra, nikâh salonuna gitmek üzere evden çık-

malarından az önce postacının getirdiği kutlama telgraflarının arasında bir de mektup vardı. Zarfın üstü daktiloyla yazılmıştı. Zarfı açtı. Uzunca bir mektuptu. Karışık bir yazı. Satırların sonundaki imzayı güçlükle seçti. Nermin'den geliyordu. Kimseye sezdirmemeye çalışarak, kapı aralığında okudu mektubu. Şöyle diyordu Nermin:

"Bir aydan beri hep bu mektubu yazmam gerekip gerekmediğini düşündüm. Duygularıma güvenmediğimden değildi duraksayışım. Anlatma gücüme güvenim yoktu. Ama, artık öyle bir yol ağzına geldik ki, seninle bir şeyi konuşmanın sırasının geldiğini düşündüm. Bu mektubumu aldığın sırada evlenmek üzere olacaksın. Daha sonra, vakit çok geç olacak. Sana söyleyeceğim, çok öncelerden beri söylemek istediğim, ama her seferinde anlatamamaktan çekindiğim için söylemediğim, yazamadığım bir şey. Bu kez anlatamazsam, belki bir daha hiç anlatamam.

Akçay'da, o küçük kayalığın üstünde, duygularımın yoğunlaştığını ve sanki su gibi ele gelir bir hale geldiğini söylemek üzereydim ki, sustum. Ama ötesi vardı.

Sen, evlenmek üzeresin. Böyle olmasa bile benim, senden beklediğim benzer bir şey olamazdı. Ama, öte yandan, beni duraksamaya iten şeyler de var. Eğer bizi birbirine iten duygunun gerçek bir yanı varsa, benim senin neyin olabileceğimin alışılmış çok yaygın bir deyimi var. Bunu kullanamıyorum. Çünkü –elbet insan kendisi için özel durumlar, nedenler, dahası özel deyimler bulabilir– bu deyimin durumuma uymayan nitelikleri olabileceğine bütün içtenliğimle inanıyorum. Denilebilir ki bir sözcüğü yadsımak, o durumu ortadan kaldırmaz. Ama benim için kaldırır. Çünkü sana karşı duyduğum yakınlık buna sevgi demek yanlış olmaz– benden güçlü çıktı. Çıkması bir yana, gücünü sürdürdü. Sürdürüyor. Sevginin önemini küçümsemek yanlış bir şey. Sana "arayacaksınız" demiştim. Aslında bu arayış yıllardır benim içimde. İnsan, sevgi olmaksızın hoş vakit geçirebiliyor, zevk alıyor, sarhoş oluyor, dünyayı toz pembe görüyor. Ama mutlu olmanın ana öğesi yine sevgi. Bu ana öğeyi yaşamımdan silemem. Kendime bu kadar haksızlık yapamam. Bunu bana sen verdin. Bunu yadsıyamam. Bilmezden, anlamazdan gelemem. Senin içinde bu-

lunduğun koşulları yok sayarak, susup oturamam. Bekleyemem artık. Bu, sevgim adına bir görev belki. Sen bana sevgiyi duyurdun. Elbette sen herkesten ve her şeyden değerli olacaksın; elbet önemli olacaksın. Bütün korkaklığıma, çekingenliğime, seninle karşılaştığım zaman çektiğim o yürek çarpıntılarına karşın, senden birtakım hesaplarla uzak durmam olanaksız. Dupduru, katıksız bir sevgim var sana. Bunun içine toplumun ya da bilmem kimlerin değer yargılarını katamam. Kirlenir sonra.

Böyle olunca, çok kimsenin kullandığı bir deyimle, (bu mektubumu, bütün duraksamalarımı yenerek sana gönderecek cesareti içimde bulabilecek olursam ve bir gün bana gelmeyi istersen) aramızdaki yakınlığı, yatma sözcüğüyle anlatacak bir davranışım olmayacak diye düşünüyorum. 'Sözcükler çok mu önemli?' diye sorma bana. Evet, burada çok önemli. Ben seninle, o alışılmış deyimiyle hiç düşünmüyorum yatmayı. Eğer kendimi sana verirsem, bütünümle –dahası o kadar bütünümle ki, kendi kendimin de şimdiye kadar bilemediği yanlarımı görüp duyarak– verebilirim. Bu verişte eğer bütünümle senin içinde olmak ya da seni içime almak olanağı bulunsaydı, aslında onu yapardım. Bunu yazarken bile içim heyecanla doluyor. Keşke öyle bir şey olabilseydi. Ben bir daha olmasam bile olabilseydi. Hep anlatamamaktan korkuyorum. O kadar önemli bir şey ki bu benim için, sen bile, oturup, "bir gecelik serüvenlerin" için kullanacağın bir deyim içinde düşünmemelisin sana duyduğum yakınlığın anlamını. Sen öyle görebilirsin, ben böyle görüyorum demiyorum. Öylece, rastgele, alışılmış olduğu için söylenen bir sözcük kullanılırsa yanlış olur demek istiyorum. Bir dul kadın olarak, bir erkeğe gereksinme duyduğum ve bunu utanmazca ortaya koyduğum söylenebilir, ona bakılırsa. Artık bundan da korkmuyorum. Çünkü, zamansız da olsa, gecikmiş de olsa, duygularımı savunmaya gerekli yürekliliği gösteremeyecek olursam, bu sevgiye de lâyık olduğumu savunamam kendime karşı. Biliyorum. Bir kadının bir erkeğe yaklaşışı yalnız fiziksel bir yaklaşım olarak yorumlanabilir. Bu kimine yetebilir. Şunu anlamanı istiyorum. Özellikle bugün anlamanı istiyorum: Benim sana karşı duyduğum yakınlık, bundan çok ötede bir yerlerde. Yalnızca

sevgiye dayanan bir şey değil. Daha da ötelerde... Bir büyüme, bir uyanış, bir bilinçlenme gibi bir sevgidir yüreğimdeki. Bedenim de yüreğime uyuyor, sana atılıyor. Budur işte Nevzat bana sorarsan sana yaklaşışım. Ben, şimdiye dek değerlerimi kendim yaratacak kadar kafalı ve yürekli olamadım. Ama, bu kez, bırak, ikimize ilişkin olarak kendi değerlerimiz olsun. Ben, kendi hesabıma buna hakkım olduğunu sanıyorum.

Bu mektubumun eline ne zaman geçeceğini bilmiyorum. Belki bu kadar gecikişim de hesaplıdır. Sana, sevginden başka bir şey beklemediğimi böylece anlatmak istemiş olabilirim. Ama, eğer, her şey henüz olup bitmemişse, bu mektubumu iki kez okumanı isterdim. Seni seviyorum. Ve biliyorum, yapmak üzere olduğun iş, ikimiz için de, çok güç koşullar getirecek. Macide'yi tanıyorum. Onu bir bakıma sevdiğini de biliyorum. Ama, bunu yapmamalısın. Geri dönmek çok zordur. Ama, şimdi dönebilirsen, en az üç kişiyi kurtarmış olacaksın gerçekte. Asıl bunu sana yazmanın ne kadar zor olduğunu düşün benim için. Ve eğer, yine de, seni duraksatabilmiş değilsem, bu mektubu yakmanı isterim.

Hepsi bu kadar.

Selâm.

Nermin."

Mektubu, otomobile binerken, kimseye sezdirmeden buruşturup atmıştı. İki kez okuyacak vakti yoktu mektubu. Artık geri dönülmez yoldaydı. Nermin uzaktaydı ve her şeye karşın, o anda, henüz, Macide'yi gerçekten sevdiğine, hiç değilse sevebileceğine inanıyordu.

O mektubu aldığını söylemeye cesaret edememişti hiçbir zaman Nermin'e. Oysa haklıydı Nermin. Ama, asıl, şimdi vakit çok geçti.

***

Sofadan, hantal ayaklarıyla tahtaları gıcırdatarak, denk bağlayan, eşyaları merdivenlerden sürükleyerek indiren hamalların gürültüsü geliyordu daha. Arada sırada kayınbiraderinin kısık, sinirli bir sesle emirler verdiğini de duyuyordu. Remzi Bey, sanları, kaldırılan, taşınan eş-

yanın listesini yazıyor olmalıydı bir kâğıda; mırıltısını işitiyordu. Şimdi mutfağı boşaltıyor olmalıydılar. "Dört çatal, iki gümüş kaşık, iki bıçak, bir lenger, bir süzgeç, bir tahta kaşık" diye okuyordu yazdıklarını Remzi Bey.

Karşısındaki duvara, pencereden, günün son ışıkları vuruyordu, kıpkızıl. Ev boşalıyordu. Giden eşyayla birlikte, içine onun yaşamı sinmiş bir yığın anı da çıkıp gidiyordu yaşantısından.

Macide'yi bir zamanlar gerçekten sevmiş miydi? Şu anda onu anımsarken içinde duyduğu o garip özlem, ilkel bir alışkanlık mıydı sade? Eğer bu bir alışkanlıksa, eşyanın gitmesiyle birlikte, alışkanlık duygusunun da yerini daha güçlü duygulara bırakması kolaylaşacak demekti. Ama ya öyle değildiyse?

Duyduğu iç sıkıntısını alışkanlığa bağlamak işine geliyordu. Bu evde Macide'yi anımsatacak bir şey kalmayacaktı artık. Ondan kurtulacaktı. Daha gençti. Onu bekleyen, onu anlatılmaz bir güçle seven bir kadın vardı. Şimdi ona koşabilirdi. Yaşamını yepyeni ve güzel koşullar içinde yeniden kurabilirdi.

Yepyeni bir özlemle yüreğinin dolduğunu, içini güçlü bir umudun, bir mutluluk duygusunun şişirdiğini sandı. Ama, bu çok sürmedi. Kolu kanadı kırılır gibi oldu. Boşalan evde, şimdi, Macide'nin, yaşadığından daha güçlü olarak kendini duyuran, açıklanması olanaksız bir var oluşu, bir soluk alıp verişi vardı ki, gerçekte, artık ondan hiç kurtulamayacağını hissediyordu. Onunla evlenmeden önceki boşluğuna dönemezdi. Onunla geçen günleri silemezdi belleğinden; onun, geçen iki yıl içinde, kendiliğinden, kendi kişiliği üzerinde oyduğu izleri, kazıyıp çıkaramazdı yaşamından. O belli belirsiz miyop, yeşil buğulu gözlerin aşınmaz diriliği yaşamını sürdürecekti belleğinde.

Remzi Bey saymasını sürdürüyordu daha. Tencere tutacakları bile yazılıyordu sayım kâğıdına. Kaynanası ayaklarını sürüyerek ortalıkta dolaşıyordu. Bir yandan da sümüğünü çeke çeke ağlıyor olmalıydı.

"Ne diye ağlar bu kadın?" diye düşündü yeniden. "Kızını sevmezdi, biliyorum. Bütün analar gibi, çocukları içinde en az kızını severdi o da... Daha doğrusu, oğlundan başka kimseyi sevmez, sevemez bu kadın. Daha ilk günden anlamamış mıydım bunu? Belki biraz da bunun için sevmiştim

Macide'yi. Daha doğrusu acımıştım. Ama ölüm... Bu, başka, bambaşka bir şey... Büyük bir şey. Yıkılmalı, sarsılmalı insan. Kim bilir, belki de ben yanlış yorumluyorumdur. Yanlış anlıyorumdur. Belki de sandığımdan çok yıkılmıştır. Ben anlayabilir miyim? İnsan en çok yıkıldığı zaman sanlır içgüdülerine. Belki de bundan ötürü bu kadar şaşkın. Yapacak bir şey gelmiyor aklına. Olamaz mı? Belki, daha bir türlü inanmıyordur onun ölümüne. Darıldık da boşanıyoruz sanıyordur. Öldüğü sırada o benim gibi yanıbaşında değildi ki. Toprağa verilirken de görmedi. Neden ayıplıyorum? Sonra, onun yaşındaki insanlar ölüme kanıksarlar. Sanıldığının tersine, yaşlılar bu tür acılara karşı daha dayanıklı olurlar. Kendisinin de iki adımı kalmış. Öte yanda buluşacağını sanıyordur. Önemsemiyordur o benim gibi. Ne de olsa..."

Başını muayene yatağının soğuk muşambasına kapatarak soluğunu tutmaya çalıştı. Kulaklarının yavaş yavaş uğuldayışını dinledi. Ciğerleri patlayacakmış gibi gerildi. Biraz daha dayanabilse, her şey biter. Ölüm buydu işte. O zaman, dışarda eşya taşıyan hamallar, asık suratlı kayınbiraderi, salt ağlaması gerektiğini bildiği için ağlayan yaşlı kadın, Macide'nin ölümünde, kendi öz kızının ölümünü ona ansıtan benzer yanlar bulduğu için bu kadar dövünen eczacı Remzi Bey, Macide'yi kimsenin sevemeyeceği bir biçimde sevdiğini sanan, bu yüzden de dünyası yıkılan Necati, mezarlığı dolduran o sahteci kalabalık, Adalet, Nermin, bu dünya, her şey ve hiçbir şey umurunda olmayacaktı. Demek, Macide de ilgisizdi şimdi burada olup bitenlere. Oysa az önce, eşyaların gelişigüzel toplanışını, onun o kadar üstlerine titrediği, kocasından bile sakındığı elişlerinin, örgülerinin, kolalı çarşaflarının, mum gibi ütülü perdelerinin yerlerde süründüğünü görünce; titizliğini, eşyalarına düşkünlüğünü anımsayarak içi sızlamıştı. O üzülmeyecek, görüp anlamayacak, hissetmeyecek olduktan sonra, kaynanasının, kayınbiraderinin şöyle ya da böyle düşünmelerinin, şöyle ya da böyle davranmalarının ne önemi olabilirdi ki?

Bir çeşit zevk alarak:

"Beni karşılarında görünce korktular bayağı," dedi. "Eşyaları götürmelerine izin vermem diye korktular. Şimdi bir de miras sorunu var ortada. İkisinin de içi gidiyordur, payımı isterim diye."

Remzi Bey, bir ara odaya girmiş, eşya sorununu açıklamaya çalışmıştı. Nevzat karşı çıkmıştı ama, Remzi Bey bir liste düzenlenmesi gerektiğinde diretmişti. Ne de olsa görmüş geçirmiş insandı. Macide'nin anasıyla ağabeyisini de iyi biliyordu. Sonradan başını ağrıtabilirlerdi. Boyun eğmişti Nevzat. Bu kadar dayanıklı bir insan olabileceğini bilmezdi doğrusu. Nasıl olmuştu da ağzına geleni söyleyip, kollarından tutarak dışarı atmamıştı onları? Aslında, bir karabasan içinde yaşıyor gibiydi. Her şey o kadar gerçeklikten uzaktı.

Remzi Bey:

"–Kullanılmamış bulaşık teli" deyince, yine de öfkeyle doğruldu yerinden. "Allah cezalarını versin bunların," diye haykırdı. "Allah cezalarını versin. Bu kadarı da kepazelik..."

Avcunun içinde acı bir kaşıntı vardı. Bilek damarları şiş şiş ve gergin. Bir tokat atabilmiş olsaydı adamın suratına, açılırdı belki. Burada, eli kolu bağlıymış gibi oturuşuna da kızıyordu. Bir şeyler yapmalıydı. Bir şeyler söylemeliydi. Bayağılıklarını yüzlerine vurmalıydı. Ama bu bir şey değiştirmezdi ki...

"Bu evde kalamam artık", dedi. "Hem bana büyük gelir... hem de.. oturamam artık burada..."

Bu kez de Necati bırakmazdı. Onun yanına dönmesi demek, o kadar güçlükle kendini dışına atabildiği çıkmaza dönmek, gömülmek demek olacaktı. Bunu yapmamalıydı. Yeniden o yaşamı sürdürecek dayanısı yoktu. Üstelik bir de Adalet'in sorunu...

"O iş ne olacak?" dedi bir çeşit kayıtsızlıkla. Oysa, istemese de, sorumluluk altında olduğunun farkındaydı. Yüzüstü bırakamazdı kızı. Necati'nin nasıl bir tepki göstereceğini de bilmiyordu. Bilemezdi. Bakarsın, "Bu topluma genelev de gerek. Onlara sermaye nerden gelecek?" diye küstahca alay etmeye kalkışırdı. O zaman çenesini dağıtmaktan başka çare kalmazdı.

Baştan aşağı pisliğe bulanmış bir adamın birdenbire temizlenmek isteyişine benzer bir acelecilikle, bütün bu karışık durumlardan bir silkinişte kurtulmak istiyordu. Ne yapabilirdi? Kimseye haber vermeden çekip gitse bu memleketten? Kaçsa. O zaman kurtulmuş olur muydu?

"Topunun da Allah cezalarını versin. Necati'nin de, Adalet'in de. Benim derdim bana yetiyor zaten..."

Yerinden kalktı, pencerenin önüne dikildi. Bahçe görünüyordu buradan. Dibinde iki karış yağmur suyu birikmiş yıkık havuzun kenarına serçeler konmuştu. Ağaçların yaprakları döküktü. Duvann dibindeki telleri sökülmüş tavuk kümesinin içine, tüyleri dökük, uyuz bir köpek uzanmış. Kımıldanan bir şey yoktu. Güneş çekilmişti.

Sofadaki konuşmaların kesilmiş olduğunu fark etti. Kapıya yaklaştı, kulak verdi. Remzi Beyle kayınbiraderi fısıl fısıl bir şeyler konuşuyorlardı. Sonra birisinin merdivenlerden indiğini işitti. Sokak kapısı açılıp kapandı. Eşyaları götürmek için kamyon çağırmaya gitmiş olmalıydılar.

Soyulan evde şimdi kendisine ait olduğu kuşkusuz olan birkaç parça eşyadan başka bir şey kalmamıştı herhalde. Dışarı çıktı. Görünürde kimse yoktu. O kendinden geçer gibi olduğu sırada, kayınvalidesini Remzi Beylere götürmüş olsalar gerekti. Odaları dolaştı. Nasıl da büyümüştü ev. Geride, bir yangın yerinde bile rastlanmayacak boşluk ve dağınıklık kalmıştı, giden eşyadan. Örtüsü çekilip alınmış bir masa. Necati'yle birlikte oturduklan sırada alıp kullandığı portatif masa. Ağızları açılmış, içleri didiklenmiş iki bavul. Kitaplan. Çantası. Masanın üstünde, gümüş çerçevesinden çıkarılırken ortasından yırtılmış bir resim duruyordu. Macide'yle düğün gecesi çektirdikleri resim. Gelinliği içinde, süzgün, yorulmuş bir hali vardı Macide'nin. Nevzat, smokinli. Dudaklarının kenarında belli belirsiz bir şefkat gülümsemesi. Gözlerini yere eğmiş, ne düşündüğü belli olmuyor. Kolunu Macide'nin omzuna atmış, yalnız eli görünüyor. Elini bırakıvermiş öylece, parmakları Macide'nin göğsüne kadar uzanmış.

Resmi eline aldı. Parmaklarını önce yırtık yerin üstünde, sonra ipek kartın pürüzlü yüzeyinde gezdirdi. Cansızdı resim. Aslında, kansını okşarken bile, canlı bir şeye dokunduğunu hissetmemişti hiç. Soğuk bir ten. Çocuk yaştan beri örgü örmekten, dikiş dikmekten yorulmuş, yalancı anlamlar kazanmış bakışlar.

Remzi Beyin ağır ağır merdivenleri tırmandığını gördü. Alabildiğine yorgun, sıkılmış bir adam.

"–Bitti Nevzat Bey kardeşim," dedi Remzi Bey. "Sen de imzalayıver şu listeyi. Ben başında bulundum."

Listeyi uzattı Nevzat'a. Tek tek yazılmıştı bütün eşya. Altı sayfa dolusu.

Gevşekçe elini uzatıp aldı kâğıdı. Son sayfasını imzalayarak geri verdi.

"–Öteki sayfaların altını da imzalayıver kardeşim," dedi Remzi Bey. "Böyle şeylere aldırmamak gerek."

"–Öyle. Aldırmıyorum zaten."

İmzaladı sayfaların altlarını teker teker.

"–Tamam mı?"

"–Tamam."

"–Ne zaman gidecekler?"

"–Yarın. Bu gece bizde kalıyorlar."

Doğruca bakamıyordu Nevzat'ın gözlerine:

"–Böyle bir şey olmasını istemezdim hiç. Bu adamı bilirdim Nevzat Bey kardeşim, ama bu kadarını bilmezdim. Aldırmamak gerek. Senin karşına almana değen bir insan değil. Çok üzüldün biliyorum... Benim de elimden bir şey gelmezdi ki. Noter çağıralım falan diyordu, neyse ki o kadarını önleyebildim. Ne yaparsın. Bu da alınyazısı. Oysa rahmetli babaları ne efendi adamdı... Acaba, izin alıp biraz gezmeye çıksanız. Nasıl olur acaba? İstanbul'a, sizinkilerin yanına... Siz daha iyi bilirsiniz ya..."

Başını salladı:

"–Henüz bir karar verecek durumda değilim Remzi Bey," dedi. "Giderim belki. Gidersem, belki de geriye dönmem. Büsbütün giderim. Neyse... Asıl size üzüntü oldu. Kusura bakmayın. Sanırım başka sorunlar da olacak. Miras sorunları falan... Ben tek kuruş istemiyorum Macide'den. Ama bundan sonra yüzyüze gelemem onlarla. Yine sizin başınıza kalacak bu işler. Ben ne isterlerse yapmaya hazırım."

Remzi Bey başını salladı:

"–Bu kadar çabuk karar vermeyiniz, kardeşim. Fazla kötümser olmak doğru değil bu dünyada. Ama bize bir iş düşerse, hiç üzülmeyin siz, görevimiz bizim. Daha konuşuruz bunları.... Acelesi yok."

"–Sağ olun."

Biraz sonra sokak kapısının önünde bir kamyon durdu. Hamallar taşlığa yığılan denkleri, eşyaları kamyona taşıdılar. Sonra sesler kesildi. Eski kamyonun homurdanarak uzaklaştığı duyuldu. Sonra tam bir sessizlik.

İyice karanlık basmıştı artık. Aralık duran pencereden serin bir rüzgâr giriyordu içeriye. Muayene odasının eski tül perdesi hafif hafif dalgalanıyordu.

"Bitti," diye mırıldandı. "Bitti, çok şükür."

Koca evde, uzandığı muayene masasından, yatak odasındaki tek kişilik eski karyolasından, giysilerinden, çamaşırlarından ve kitaplarından başka bir şey kalmamıştı. Bir de alet dolabı. İlaçları... Necati ile birlikte oturdukları zaman bile daha çok eşyası vardı galiba.

Boğazından gözlerine doğru sıcak, yakıcı bir sıvının yükseldiğini hissediyordu. Ölen duymuyordu artık, ama ondan kendisine kalan, benliğine sinmiş ve orada yaşamını sürdürmekte olan öyle diri bir yaşam gücü vardı ki, şimdi kendisinin çektiği bütün acılar, görünmez bir göbekbağından ona aktarılıyor ve o da, ölüm ötesinden olanları duyuyor, görüyor ve acı çekiyordu. Ölümün tam bir yokluk olmadığını düşünüyordu Doktor Nevzat. Her canlı çevresine kendi gücüne göre etki eder, izini bırakırdı, insanların ve eşyanın üstünde. Böylece bir dokunuş, bir sesleniş, bir söz ya da davranış, çevredekilerin yaşamına karışarak sürdürebilirdi ölenin canlılığını. Birbirine eklenen zincir halkaları gibi; canlıdan canlıya aktarılan bu etkilerin gücüne göre, sonsuza kadar yaşamını sürdürebilirdi insan.

Macide'den kendisine neler kaldığını elbette şimdi oturup hesaplayamazdı. Onunla birlikte yaşadığı bu evde, onun izini taşıyan eşyalar gitmişti. Ama, eşyadan başka bir şeyler daha kalmış olması gerekti arkasında. Zavallı bir kadındı Macide. Kocasının üstünde büyük bir etkisi olduğu da söylenemezdi. Ama, onunla evlenmemiş olsaydı, herhalde Nevzat bugünkü Nevzat olmayacaktı. Daha değişik, daha başka bir insan olacaktı. İşte o insan ile şimdiki Nevzat arasındaki ayrılıklarda vardı Macide. O ayrılıklar Macide'nin yaşamını sürdüren tarafıydı.

Uzandığı yerden kalkarak, gitti, yine pencerenin önünde dikildi. Bahçe duvarının gerisinde sokak lambalarının yandığı görünüyordu. Gece olmuştu, ama gökyüzü açık ve aydınlıktı, yıldızlar seçilebiliyordu.

Döndü, odanın boşluğuna bir kez daha göz gezdirdi. Buradan çıkmayı hiç istemiyordu canı. Dışarı çıkar ve buraya yeniden dönerse, evin boşluğu asıl o zaman kendisini belli edecek ve az önce bitti dediği şey, bir daha bitmemecesine başlayacaktı. Gece geç vakit dönüşlerinde, özellikle Nermin'le bir arada olduğu akşamların dönüşünde, o karanlık merdiven başında, uyumadan onu bekleyen karısını, yerleri süpüren sarı geceliği içinde, bundan sonra hep karşısında görecekti.

Elini elektrik düğmesine uzattı, durdu. Işıktan korkmuyordu. Bitmesini istediği şeyin bir an önce bitmesi, aradığı huzura bir an önce kavuşması için ışık gerekliydi. Yine de düğmeyi çeviremedi. Bir çeşit avunmaydı bu.

İnsan, yaşadığı, etkilediği kişilerle birlikte yaşamını sürdürüyorsa, bitti sandığı şeyin bitmesi olanağı yok demekti. Böyle olmasındansa, kendi başına yaşayan, öte dünyada, bu dünyada olup bitenleri görüp duyan, sevinen ya da acı çeken bir ruha inanmak daha iyiydi. Daha güven vericiydi. Varsın o ruh acı çeksin. Ondan kurtulmak istiyordu o.

Bir an, ölenin son soluğuyla birlikte, çevresindekiler üzerinde en etkili oyununu oynamış olacağını ve böylece bir çeşit ölmezliğe kavuştuğunun bilincine erebileceğini düşündü. Tüyleri ürperdi.

Hava istiyordu ciğerleri. Dışarı çıkmalıydı. İçinde, bir an için ruhunun gizlendiğini varsaydığı göğüs kafesinde, yüz binlerce yıllık insanlığın sıcak soluğunu hissediyordu. Dudaklarının arasından çıkan her sözcükte, kafasından geçen her düşüncede, her duygusunda, onlardan kalan bir şeyler vardı. Böyle düşününce de, beynini, yüz binlerce yılın küfüne bürünmüş, çürümüş bir hücre yığını gibi hissetti. İçi sıkıldı, kapıyı açarak sofaya fırladı.

Yarı karanlıkta dört duvarın boşluğu daha bir büyümüş gibiydi. Yerlerinden kaldırılan eşyaların boşlukta bıraktıkları izler daha pek belirliydi Şu köşede kansının çeyiz sandığı dururdu. Kasap çengeli gibi kıvrık uçlu askılıkta, Macide'nin geçen kış yaptırdığı bordo renkli mantonun kıvrımları, gölge bile bırakmadan yitip gitmişti.

Az önce şu duvarın dibinde, kaynanasıyla kayınbiraderine Macide'nin nasıl öldüğünü anlatmaya çalışmıştı. Bütün eşyanın götürülmesine ses çıkarmamış, miras payından hiçbir şey istemeyeceğini söylemişti.

Merdivenlerden inerken yeniden başını çevirip sofaya baktı. Kapısı açık duran muayene odasının kapısına dayanan, askerlikten kalma eski gardrobu devrilecekmiş gibi öne eğilmişti. Sokak lambasının pencereden sızan aydınlığında, karısının geçen ay İstanbul'dan getirttiği kenarı tüllü, yeşil çerçeveli şapkası yeniden gözüne çarptı, dolabın üstünde. Ezilmiş, biçimi değişmiş, oraya atılıvermişti, herhalde değersiz görüldüğü için.

Bu şapka ondan kendisine kalan tek elle tutulur anıydı galiba. Önce omzunu silkti, merdivenlerden birkaç basamak daha indi. Sonra durdu. Ölümünden bu yana ilk kez, onu, o aşınmış binek taşının önünde rastladığı günkü gibi ve o günkü kadar sevdiğini düşündü. Alışkanlıkların üstünde bir sevgiydi bu. Nermin'in tanımladığı gibi bir sevgi değildi. Doğruydu. Tanımlanmaz bir şeydi. Ama, onun yaşadığı sürece kendini belli etmez olmuşken, etten kemikten varlığı ortadan kalktıktan sonra, geride kalan özü, onun teninden apayrı olan o güçlü etkisi, yeniden kendini duyurmaya başlamıştı.

Merdivenlerden yukarı çıkarak dolabın üstünden şapkayı aldı. Titreyen elleriye ezilen kumaşını, tüllerini okşadı, yüzüne kapadı. Var olup olmadığı kuşkulu bir kokuyu, karısının ten kokusunu arayarak derin derin kokladı. O zaman, mezarlık dönüşü hissetmiş olduğu gibi, onun, bir daha çıkmamacasına yüreğine oturmuş olduğunu anladı.

O gün, Nermin'in mektubuna karşın hissetmişti bu gerçeği. Nikâh memuru, tınılı bir sesle sormuştu o bilinen soruyu. Sanki başka türlü yanıtlaması olanağı varmış gibi, bir an durakladığını anımsıyordu.

"Evet," demişti, sonra.

Nikâhta tanıklığını yapan Necati sağ yanında duruyordu. "Evet" dediği an, göz göze gelmişlerdi. Acı bir donukluk vardı Necati'nin bakışlarında. Macide'nin tanığı Remzi Beydi. Arkalarında, konuklar alkışlıyordu bu "evet"leri aptalca. Sonra defteri imzaladılar. Macide'nin eli titriyordu. Hangi soyadı ile imza etmesi gerektiğini sormuştu ürkek bir sesle nikâh memuruna.

Nermin gelmemişti nikâha.

Evden çıktı. Kapıyı sıkı sıkı kilitledi. Terzi Nuri'nin dükkânına doğru yürüdü.

XIX

Sıcak duman bulutu tezgâhın üstüne kadar alçalmıştı. Tavandan sarkan ince bir kordonun ucunda, sarı, kirli bir ampul, titrek bir ışıkla dükkânı aydınlatıyordu. Duvarlarda, kimi teğelli, kimi yarım, kimi ütü bekleyen takım takım giysiler. Potur, güvey giysisi, üniforma, karışık. Küçük çıkmaz sokağa bakan pencerenin üst yarı gazete kaplıydı. Kapı açık, sokak karanlık. Eşiğe oturmuş iri yarı, kambur sırtlı bir adamın ikide bir eğilip doğrulduğu görülüyordu.

Nevzat başını küçük tahta masaya dayamıştı. Uyuyor muydu, düşünüyor muydu, belli değildi. Gerçekte, hep o kalabalık arasında yalnız kalmak duygusunun sıkıntısı içinde bunalmıştı. Durmadan içiyordu. Ötekiler de içiyordu. Bir acıyı unutmak için miydi, yoksa o acıyı daha yoğun duyabilmek için miydi bu içiş, hiçbiri buna doğru bir yanıt veremezdi. Daha doğrusu, artık içmek için birtakım nedenler bulmak, uydurmak gereksinmesinin üstüne çıkmışlardı. Salt içmek için içiyorlardı belki de.

Ama Nevzat kendisini aldatmayı düşünmüyordu. Çünkü, gizlemesiz, süssüz, düpedüz bir acı çekiyordu. Onlar da, acısını paylaşıyorlardı. Öyle kabul etmek işine geliyordu. Oysa belki de ilgisizdiler onun acısına. Ne olursa olsun, bu geceki içişleri, eski içişlerinden oldukça farklıydı. Birbirlerinden her zamankinden daha kopuk, kendi tekliklerine sarılmış bir haldeydiler.

Arada gözpınarlarını doldurup taşacak gibi irileşiveren gözyaşlarını onlara göstermemek için çabalamasını da anlamıyordu aslında Doktor Nevzat. Çünkü nasıl olsa bilemezlerdi onlar acısını. Çünkü kendisi bile neye yas tuttuğunu söyleyemezdi. Bir yıkılış mıydı içindeki? Kendine güvenini mi yitirmişti? Devrilen bir kayığa benziyordu. İri bir dalga vuruşuyla alabora olmuştu, bütün düşünceleri, inanışları, umutları, hayalleri bu devrilişle birlikte boşluğa dökülüvermişti.

İşte belki bu altüst olan düzeni unutmak için içiyordu şimdi. Belki ötekiler de bunun farkındaydılar. Belki ötekiler de, bu altüst olan düzenin onları da etkilemesinden korktukları için içiyorlardı.

Necati kanapenin ucuna pısmış, dağınık saçları avuçlarında, bir şey söylemek istemiş de caymış gibi, kararsız bir tavırla oturuyordu. Küçücük

burnu havaya kalkık. Mavimsi gözleri duvarın belirsiz bir noktasına çevrili, kıpırdanmadan, sallanmadan öylece oturuyordu. Yanındaki sandalyenin çukur yerinde devrilecekmiş gibi duran kadehinde bir parmak rakı var; kaldırıp kaldıramayacağını kestiremiyor, belli.

Yerde yığınla sigara izmariti; su dökülmüş, rakı dökülmüş, çamur sıvanmış uyduruk beton zemine. Dış kabuğuna kadar sömürülmüş bir kışlık kavun kabuğu, ayak altında ezilmiş leblebi taneleri, buruşuk bir mendil, arkalarına dizeler, yarım tümceler karalanmış boş sigara paketleri.

Terzi Nuri'nin ince, kuru kollan tezgâhın üstüne çaprazlama uzanmıştı. Başı omuzlarının arasında, dengesi bozulmuş bir sarkaç gibi, iki yana durmadan sallanıyor. Yan aralık ağzından leş gibi sarhoş bir "Meryemo" sızıyordu:

"Kız Meryemo Meryemo

Amcam kızı Meryemo

Aynaya bakar, tuvaleti yapar,

Cilveli cilveli Meryemo..."

Yanağının derisi sinir bozucu bir tikle boyuna seyriyordu Terzi Nuri'nin, kimse farkında değildi. Dilsiz Musa, açık kapının eşiğine oturmuş, kendi kendine homurdanıp duruyordu arada sırada.

Anlatılmaz, nitelendirilemez bir sıkıntı vardı havada. Bir yıkıntı, bir bozgun görünüşü sinmişti eşyaya. Üç adamın –aralarına sonsuz uzaklıklar girmişçesine– birbirlerine çevrili bakışlarında donuk, boş ve anlamsız bir kıpırtısızlık kalıplaşmıştı. Sanki şu anda kafalarından geçen tek bir düşünce, dudaklarının ucunda tek bir sözcük, kulaklarında tek ses, parmaklarının ucunda tek duygu yoktu. Dilsiz Musa'nın çektirilmeye götürülen bir boğanınkini andıran homurtusu ile üç adamın iç çekişleri birbirine karışıyor ve tuhaf bir armoni kuruluyordu aralarında. Gece gündüz, kendine göre bir çeşit taşkınlıkla içmesini bilen Terzi Nuri bile, öteki iki adamın donuk kıpırtısızlığına ayak uydurmuştu. İster istemez. Ağzında yalpalayan türküyü söylerken bile isteksizdi. İçlerinden birinin bu içişin anlamsızlığını haykırmasını bekliyor gibiydiler. Sonunda Terzi Nuri belki onuncu kez, "Kız Meryemo, Meryemo" diye al baştan ediyordu ki, Nevzat dayanamadı, başını kaldırdı, kızarmış gözleri çakmak çakmak olmuş bir halde, haykırdı:

"–Yeter, birader," dedi, "yeter be!"

Terzinin sağ kaşı hafifçe kalktı, indi. Suratı daha bir çarpıldı. Sustu. Necati başını çevirdi, ilgisizce, şöyle bir baktı onlara, sonra yine dalgınlığının mutluluğu içine gömüldü.

Doktor Nevzat'ın sonuna kadar açılmış gözbebeklerinde, beyninden parmak uçlarına kadar direncini sürdüren bilincinin ışığı parlıyordu. Uykusuzluğun ve ispirtonun koparamadığı sinirlerinde öldürücü bir gerginlik vardı. Bir sızabilse. Ya da ağlayabilse. Ağlasa gevşeyebilir miydi? Ama ağlayamazdı. Ağlamak, kötü bir gözboyayıcılık çevresindekiler için olduğu kadar kendisi için de bir aldatmaca, bir oyun olurdu. Yine de ağlayabilseydi. Bu, bir duygunun belirtilmesinden çok, vücudunun, sinirlerinin, kurumuş gözlerinin doğal bir gereksinmesi haline gelmişti. Durmadan sıkıyordu, durmadan denetliyordu kendisini. Gözleri kuru, mantığı inadına aydınlık. Birbirine zıt iki duyguyla çarpışıyordu. Bir yandan, kederinin herkesçe bilinen nedenine sığınarak gönül rahatlığıyla içiyordu. Öte yandan bir çeşit ikiyüzlülüğün utancı vardı içinde.

Bir adam öldürmüş olan kimsenin türlü kaygıları vardır. Suçunun ortaya çıkmamasına çalışır, yakalanmaktan korkar, gizlenmeye, kaçmaya çabalar, bu yüzden belki yeniden öldürür; bir yandan vicdan azabı çekenler de vardır. Ama, genellikle bu, çok sonra duyulan bir histir. Öldürdüğü an, kendini haklı görmesi, boşalması doğaldır. Oysa, öldürmeyi sadece düşünen, her şeyden önce kendisinden, düşündüklerinden kaçma çabası içindedir. Ama boşunadır bu. Düşünce kendi kendisinden saklanamaz.

Nevzat, Macide'yi öldürmüş olmayı belki şu andaki haline göre yeğ tutabilirdi. Öldürmüş olsaydı, bir sonuca ulaşmış olacaktı. Bir şeyleri bir yerde bitirmiş, kesmiş atmış olacaktı. Oysa o, sadece ve çok kısa bir süre düşünmüştü öldürmeyi. Düşüncelerdeki kolay ölüm ile gerçek ölüm ne kadar yabancıydı birbirine.

Macide'nin soğuk elinin büsbütün soğuduğu dakikada, gerçi tam anımsamıyordu ama, duyduğu, gizli bir sevinç gibi gelmişti ona. Bir kurtulma, bir hafifleme. Ama bu ne kadar sürmüştü?

Nasıl tanımlanabilirdi, neye benzetilebilirdi, bilmiyordu, her şeye karşın, yine de Macide'yi sevdiğini yadsıyamazdı. Seviyordu ama ondan kurtulmak da istiyordu. Bu bir başka kadını daha çok sevdiği için değildi. Biliyordu. Karşısına Nermin çıkmamış olsa, belki biraz daha sabırlı olacaktı,

biraz daha sürüklenecekti, hepsi o kadar. Ama, seviyordu da karısını bir yandan. Onu hep o ilk günkü gibi, içinde hep yaşattığı bir simge olarak saklamak isterdi. Sorun buradaydı. Ölüm, o eski, simgesel Macide'yi geri getirmişti. Macide yaşadığı sürece, farkında olmadan bunun özlemini çekmişti Nevzat. Macide, yaşayan, duyan, duygularını rahatça açığa vurabilen, yaşam dolu bir kadın değildi. Çocuk kalmıştı. Daha doğrusu büyümemişti. O, gözlerindeki bütün yoğunluk, fazla dikiş dikmekten, fazla örgü örmekten ileri gelen, bir küçükkent kadınıydı.

Bir ölüyü, böylesine acımasızca yargılamaya hakkı var mıydı? Var olmak ve öldükten sonra da var olmanın korkunç gerçeği...

O dakikayı unutamazdı. Korkulu bir bakışı vardı Macide'nin. Kimseye güvenmiyordu. Özellikle kocasına güvenemiyordu. Korkuyordu. Ölümünün Nevzat için bir kurtuluş olacağını biliyordu. Ölmek istemiyordu. Bir ara dudakları kıpırdamıştı. Sanki, "Beni bırak yaşayayım, seni artık rahatsız etmem, söz veriyorum," diyordu.

Haklıydı Macide. Elinden gelse onu öldürebilirdi. Oysa, o buna gerek bıraktırmamıştı. Kendiliğinden ölmüştü. Boşa çıkarmamıştı bekleyişini. Niçin sevinemiyordu?

O işi kendisi yapmadıktan, öldürücü vuruşu kendisi vurmadıktan sonra, bu ölümden sevinmeye, yararlanmaya hakkı var mıydı? Asıl bayağılık bu değil miydi?

Zaman zaman, bir an için aklından gelip geçen bir düşünceden dolayı, kendisini gereksiz yere suçladığını düşünmüyor değildi. Herkesin başına gelebilirdi böyle bir şey. Kimin, bir an için bile olsa, ölümünü dilediği bir düşmanı, dahası, bir yakını, hatta bir sevdiği olmamıştır ki?

Ölüm onun için yabancı bir olgu değildi. Kaç kişi can vermişti bıçağının altında. Kaç ölüye otopsi yapmıştı Belediye Hastanesi'nin mutfaktan bozma küçücük, daracık morgunda. O yetmişlik, seksenlik yaşlı kadın kadavralarının şişince nasıl eski gençliklerine kavuştuklarını çok iyi bilirdi. O irin dolu akciğerler, kanserin delik deşik ettiği mideler...

Ama, ölümü hiç bu kadar yakınında, bu kadar kendi içinde, bu kadar soğuk ve katı bir gerçek olarak görmemişti. Aslında onu ürküten ölümün kendisi değildi. Tanrı katında gizli dileklerinin bu kadar kesin bir yargıyla yerine getirilivermiş olmasıydı onu altüst eden.

Uykusuzdu. Yorgun ve umutsuzdu. Yapabileceği her şeyi yapmıştı. Ona yardımı dokunamazdı artık. Macide can çekişiyordu. İğrenç bir sarılığa bürünmüştü yüzü. Sabah olmak üzereydi. Düş gibi bir şey. Saatlerdir başında bekliyordu. **"Öl de kurtulalım"** demişti içinden. Biraz uyumak, evine dönüp, yatağına uzanmaktan başka bir şey düşünerek söylememişti bunu. Onun ölmesini isterken, başka bir şey düşünmemişti. Hayır, içten bir dilek değildi.O, kendi rahatını, mutluluğunu bir başkasının ölümünde arayacak bencil bir insan değildi.

"Ama, ya içtendiysem?" dedi.

Bir kadeh daha içse bu soruyu unutabilir miydi? İçse. Ölesiye içse. Ölse.

"–Allah cezasını versin" dedi yüksek sesle. "Allah cezasını versin. Ne olacak ha? Ne olacak?"

Terzi Nuri, Nevzat'ın haykırışını duymamış gibi, "aynaya bakar, tuvaleti yapar" diye mırıldanmaya başlamıştı yeniden. Necati hep o kararsız dalgınlığı içinde. Kadehini bitirse, kaldırabilecek mi, kaldıramayacak mı?

Kapının eşiğinde oturan Dilsiz Musa yavaşça döndü. Yapışkan suratında anlamsız bir gülümseme. Bir dev azmanı. İri, etli parmakları arasında sıkı sıkı tuttuğu küçük boş kadehi ışığa doğru tutmuş. Rakı istiyor, belli, "Bir kadehcik içtim" demek istiyor. Başını sallayıp sol elini yüreğine götürerek bir de ant içiyor: "Vallahi bir kadehçik içtim daha...."

Oralı olan yok.

Hırıltılı yalvarış:

"Bir kadehçik... Bir kadehçik..."

Necati'nin sesi çatlak, öfkeli:

"–Sus be! Seni mi dinleyeceğiz. Sus be!"

Dilsizin gırtlağından çığlığa benzeyen acayip bir homurtu yükseliyor. Kinli bir bakışla bakıyor Necati'ye. Terzi Nuri'nin sağ gözü kanlı kanlı açılıyor:

"–Al be yahu! Zıkkımlan işte. Nah, şişe orda. Hep biz mi hizmet edeceğiz? Adalet bunu mu gerektirir? Sömürücülük budur işte. Ben hizmet edeyim, sen otur iç..."

Sonra sins sinsi öyle bir gülmeye başlıyor ki... bütün bütün hoşnut

yaşamından. Fırsat gözlüyormuş patlamak için. İri sırtlı dilsiz, söylenenleri anlamış gibi, utangaç utangaç sırıtıyordu...

Adalet...

"Adalet," diye mırıldanıyor Doktor. "Adalet bunu mu gerektirir?..."

Terzinin gülüşü sinir bozucu. Doktor, Adalet'i düşünüyor. Bir çıkmaz ki, neresinden bakılsa, pis... Necati'yi süzüyor yan gözle, hiçbir şeyin farkında değilmiş gibi: Kaygısız. Soracak olsa, o buna, "acının tadını çıkarmak" der. Ama, Adalet elle tutulur acılar içindeydi ve acı çekmekten zevk almıyordu. Ağlıyordu o. Kendi kötü alınyazısı için, gencecik ölen Macide için yas tutuyor ve gerçek gözyaşlarıyla ağlıyordu. Neye ağlıyordu sanki? Ağlamamış olsa, Nevzat'ın yüreği daha mı bir hafif olacaktı? Adalet, Macide'yi çoktan bağışlamıştı. Dahası suçun kendisinde olduğunu sanıyordu.

Macide ile Adalet yüzünden kavga edişlerini anımsadı. Bütün çekişmelerinde olduğu gibi, bu da basit bir nedendi aslında. İstese, başını sallar, ona hak veriyormuş gibi davranır ve sorunu alevlendirmeden kapatabilirdi. Tersine, Adalet'i savunma gayreti içinde görünerek uzatmıştı tartışmayı. Çünkü, Macide'ye yaklaşmamak için bahane arıyordu. Kaçıyordu Macide'den. Çünkü öbür yanda Nermin vardı. Öylesine alıp götürüyordu ki Nermin onu, karısının yanında, bir sokak kadınının karşısında duyabileceği kadar bile bir istek duymuyordu içinde.

Yumrukları sıkıldı kendiliğinden. Ne olurdu ölmeseydi? O zaman, şimdi duyduğu pişmanlığı, şimdi duyduğu vicdan azabını duymayacaktı. Ayrılmış olsalardı birbirlerinden, şimdi ona acı veren bu gerçekler, haklılığını sağlamlaştıran birer kanıt olarak görünecekti gözüne.

"–Tanrım..." dedi "Ne saçma şeyler bunlar.... Ne anlamsızlık..."

Dilsiz, Terzi Nuri'nin iznini duymamış gibi hırıldıyordu daha:

"Valla bir kadehçik içtim daha...."

Necati dalgın dalgın mırıldanıyor:

"–Eee, ne olacak?"

Nevzat'ın suratı daha bir gergin:

"–Ne n'olacak?"

"–Hiç..."

Dudağını ısırıyor Nevzat. "Yediğin haltı nasıl temizleyeceksin," diyor içinden. Bunu bağıra çağıra söylemek istiyor ama, çekişmeye hali yok. Ötekiler büsbütün bitkin. Kopuk kopuk, oturuşları. Terzi'nin bitmeyen "Meryemo" türküsü fısıltıya dönüşmüş. Necati'nin yüzü bembeyaz. Ölü gibi.

Ameliyat yapmaktan şişmiş, nasır bağlamış kocaman elleriyle saçlarını tarazladı. Suratının bir yanı boydan boya kızarmış. Az önce dolu bir bardak rakıyı midesine boşalttıktan sonra başı dönerek yüzünü masaya yasladığı zaman, çatlak tahtadaki fırlak çivi kırmızı bir et beni gibi, ama tersine, oymuş, iz bırakmış yanağında. Bu öyle tuhaf bir kendinden geçme haliydi ki çivinin battığını duymuyordu ama, Nuri'nin bir yandan hemen doldurduğu rakı kadehini de düşürmüyordu elinden. Bir damlasını bile dökmüyordu. Her şeyin farkındaydı. Sadece daha fazla acı çekecek gücü kalmamıştı. Mide bulantısını atlatıp da başını kaldırdığı zaman ilk işi dolu bardağı yine başına dikmek olmuştu. Bir kez daha başı dönsün, bu kez uyanmamacasına sızabilsin diye. Ama bilinci yine uyanık.

Yan gözle Necati'nin deminden beri eksilmemiş bulunan dibinde iki parmak kalmış kadehini süzüyordu. Birden öfkelendi. Omuzlarından tutarak sarstı:

"–Uyuma, dedi. "İçeceksen doğru dürüst iç şunu. İç de zıbaracaksan zıbar. Dayanamıyorum artık senin o pis oyunlarına. Allah kahretsin, tümünüzü. Ben de geberip gitsem..."

Necati'nin mavimsi gözleri daha bir sislenmiş. Sesi anlaşılmaz bir mınltı halinde:

"–Ben içerim. Daha dur... Rezalet bu. Geberirsen geber, bana ne yahu? Benden sana izin. Azizim, sen sersemin birisin...."

"–Sersem sensin."

"–Ben de sersemim. Elbette... Tuh be... neye böyle oldum ben? Şaşkın ördek gibi... Vay canına... Azizim... **"Ma chair est triste..."** Rezalet bu. Tümden rezalet.... Ha? Hım? **"Et j'ai lu tous les livres..."**

Sızdı sızacak. Sonra bakışlarına beklenmedik bir parlaklık geliyor. Nevzat'ı ürküten bir parlaklık. Ve kadehini başına kaldırıp bitiriyor rakısını.

"Bu adam gerçekten delinin biri mi?" diye düşünüyor Nevzat. Belki yine oyun oynuyordu.

Necati mırıldanmaya başlamıştı yeniden:

"–Düşünüyorum. Anlamsız bir söz olduğunu biliyorum ama, diyelim ki hem de akıllıca düşünüyorum. Sen Macide'yi sevmiştin. Sevmiştin, değil mi? Ama diyeceksin ki sevmek ne demek? Bırak şimdi. Demagoji yapma. Sonra birden değiştin. Karşına Nermin çıktı, altüst oldun. Neden? Oysa Macide seni seviyordu. Nasıl seviyordu diyeceksin? Sen sersemin birisin azizim. İşte öyle. Seviyordu. Çünkü biliyordum. Hem de çok iyi biliyordum. Peki, ne olmuş diyeceksin... Senin gibi adamların yeri olmamalı bu dünyada. Bir de kalkıp... Nasıl olur, nasıl olur da ondan nefret edersin? Önüne gelenle yatmaya kalkarsın..."

"Önüme gelenle yatmadım. Ondan da nefret etmiyordum..." demek istedi Nevzat, sesi çıkmadı. Boğulmuş gibiydi. Sevmek, nefret etmek, yatmak... Üstüste söyledi bu sözcükleri içinden, hiçbir anlamı yoktu bu sözcüklerin tek başlarına. Anlamsız bir ses dizisi. Nefret etmek, sevmek, yatmak...

Dilsiz Musa ortalıkta dolaşıyordu dev gövdesiyle, rakı aranıyordu. "Bir kadehçik" diye homurdanıyordu ama, bir kırkdokuzluğu huni gibi boğazına aktarmıştı bile.

Nevzat, çevresini tanımaz gözlerle süzüyordu. Bütün bu dağınıklığı ilk kez görüyormuş gibi, şaşkındı. Şu masa biçimsiz, bir ayağı kısa kalmış, sallanıyor. Kıçüstü oturtulmuş terzi ütüsünün uzun yuvarlak sapı çentik çentik. Sokak karanlık. İn cin top oynuyor. Ampulün ışığı titrek. Gece yarısı yakın olmalı. Sanki yıllardan beri kalkmamışlar içki sofrasından. Hep bu oturduğu iskemlenin üstünde.

Neredeyse kesilecekti elektrik. Kandilde gaz var mıydı acaba? Birisi kalkıp baksa. Kalkabilse yerinden. İri sırt, yanına yaklaşmış, omzunu okşuyordu. Rakı bitmiş olmalı. Nereden bulacak bu saatte? Bulur o. Cebinden cüzdanını çıkararak para veriyor. Kafasının uyuşmak isteyen yarı böyle yapması gerektiğini söylüyor. Sonuna kadar içmeli. Belki bu gelecek şişe alacağı uyuşukluğu getirir.

Terzi Nuri'nin garip bir acıma duygusu var. Bu dev yapılı dilsiz, ikinci karısının bir çingeneden doğma oğluymuş. İnanmaz kimse. İşine geldiği gibi uydurur Nuri. Fark etmez de zaten. Kimse aslını merak etmez. Dilsiz Musa'nın aptal suratından umulmayan, zekâ belirtisi denebilecek

davranışları vardır. Hantal yürüyüşüne, ağırlığına karşın, zaman zaman ortalığı yakıp yıkacak davranışlan da olur. Genelevdeki kadınların koruyuculuğunu yapması da bundan. İşine geldiğinde, şaşılacak bir kurnazlıkla her söyleneni anlar, verilen işleri kusursuz yerine getirir. Yalnız boğazıyla içkisine dayanmak zordur. Mavi ispirto, mor ispirto, tuvalet ispirtosu, ne bulursa içer. Rakı bulunca bayram eder, köpek gibi yaltaklanır, içecek bir şey bulamadığı zaman canavar kesilir. Bu yüzden kaç kez atmıştı onu içeri Arnavut Cafer. Zaten bir ondan korkardı Dilsiz Musa. Terzi Nuri ile Nevzat'tan da hoşlanırdı. Necati'yi sevmezdi, nedense. Onunla karşılaştı mı hep homurdanırdı. "Deli delinin halinden anlıyor" diye gülerdi Nevzat. Şimdi de, verdiği parayı pantolonunun cebine sokmuş, belki de dalgınlıklarından yararlanarak unutturabilir umuduyla, küt parmaklı elleriyle küçük kafasındaki uzamış saçlarını kaşıyarak düşünme numarası yapıyordu kapının önünde. Ama Terzi Nuri'nin gözünden kurtulabilmiş değildi. Dayanamadı Nuri yine, sabırsızca bağırdı:

"–Durma be yahu! Ulan çingene dölü, git bak, Hüseyin Efendi kapadıysa bir koşu Kulübe git, Doktor Bey istiyor dersin, anladın mı? Koş be yahu. Dalga mı geçiyoruz burada?"

"Dalga mı geçiyoruz?" diye yineledi Doktor içinden. Bu dükkânın havası bataklık kokuyordu. İnsanın beynine, iliklerine sinen sinsi bir koku. Bir pas küfü kokusuydu bu. İnsanı yavaş yavaş zehirleyen, çürüten, boğan bir hava. Yıllarca bu havayı çekmişti ciğerlerine. Daha ne kadar dayanacaktı? Bir an gelecek, iki yıl önce yaptığı gibi, kendisini şu kapıdan atabilecek miydi dışarı? O zaman ne olacaktı? Sudan çıkmış balık gibi çırpınacak mıydı? Nermin'e mi sığınacaktı? Beni kurtar mı, diyecekti? Bunu yaptığı an, gözünde bütün değerini, güvenilirliğini yitirmiş olmayacak mıydı? Hayır, yapamazdı bunu. Önce kendisine gelmesi gerekti. İçmek için nasıl birtakım nedenler uydurabiliyorsa, yaşamak için de bir neden bulabilmeli, yaratabilmeliydi.

Necati yavaş yavaş dalgınlığından sıyrılıyordu. Zaman zaman hepsinin yaptığı gibi, ilk işi kadehini başına kaldırmak oldu, ama kadehte rakı kalmamıştı. Sağına soluna bakındı. Nuri kıs kıs gülüyordu:

"–Gelir şimdi, acele etme be yahu. Şarabım var biraz, içer misin?"

Necati başını salladı:

"–Bir de şarap karıştırırsak, halimiz duman..."

"–Hadi ordan okul çocuğu..."

Necati, Nevzat'ın kadehine bir göz atıyor. Bir parmak rakı var orda henüz. Yerinden uzanıp alıyor kadehi Nevzat'ın elinden, başına dikiyor:

"–Yarın dersim var," diyor elinin tersiyle ağzını silerken. "Okula gitmem, uslu uslu oturmam, etliye sütlüye karışmamam gerek. Ya... Yoksa savcı hazretleri içeri atacakmış beni... Sizi gidi pis komünistler... Gidip uyuyacağım artık. Ne haliniz varsa görün..."

Nevzat gerçekte onun fırsattan yararlanarak Adalet'in yanına gitmek istediğini düşündü. Yarım kalan işini tamamlamak için. İçkiyi fazlaca kaçırdığı gecelerde, sonunda bir şey beceremese bile, bir kadınla yatmak için nasıl delice bir istek duyduğunu bilirdi Necati'nin. Ama, bu kez davranacak gücü kalmamıştı anlaşılan; doğrulur gibi yapmış, yine çökmüştü yerine; yüzünde bir an için beliren irade gerilimi silinivermişti. Oturduğu kanapeye büsbütün yayılmış, yüzünde ıkıntılı bir kırışıklık belirerek:

"–Acı," demişti, "beynin işidir. Acı, köprüdür azizim. Bir tarafta düş öbür yanda gerçek. Ha? Aşağısı mı? Dehşet... Gayya kuyusu azizim, Gayya kuyusu. Hım? Köprüdür, köprü. Atabilir misin o köprüyü? Atamazsın. Zor gelir biraz..."

Terzi Nuri gülüyordu yayvan yayvan:

"–At be yahu! Zor gelirse at be anam..."

"–Atamazsın."

"–Atarım be yahu!"

"Atamam" dedi Nevzat içinden. "Atamam da ne duruyoruz?"

"–İçelim" dedi.

"–İç be birader!"

"–İç be yahu!"

"–Ama rak'ı yok?"

Terzi Nuri tezgâhın altından çıkardığı şişenin dibinde kalan iki yudum rakıyı, şişenin dibini sıka sıka bardağa dökmeye uğraştı. O iki yudumu, zemzem suyu gibi dudaklarını yalaya yalaya paylaştılar. Ortalığı tuhaf bir neşe havası sardı. Terzi Nuri:

"–Usanmayan saysın," diyordu. "Ben biriyle bahse tutuştum. Herifçioğlu tam yüz damla çıkardı boş şişeden. Dinlene dinlene ama. Namussuzum. Beklemeli yalnız. Memba mübarek be yahu!"

Şimdiye kadar içtiklerinden farklı bir şeymiş gibi bu bir yudum rakı damarlarındaki kanı yeniden alevlendirmişti. Terzi dudaklarının arasından mırıldandı:

"–Merhumenin ruhu şâd olsun!"

Necati kısık bir sesle güldü. Nevzat buz kesildiğini hissetti. Kanı yüzünden çekiliverdi. Boğazına bir şeyler tıkanmıştı. Aceleyle bir sigara yaktı. Derin derin çekti dumanı ciğerlerine. Kadehi tutan eli titriyordu. Necati'nin garip bir delilikle parlayan gözleri üzerindeydi. Sigarasından yeniden üstüste bir iki nefes çekti. Kanı yerine geliyordu. Budalaca bir sıcaklık yayılmaya başlamıştı vücuduna. Terliyordu şimdi de. Öfkesi geçmişti. Gülümsüyordu bile. Sonra yine Necati'yle göz göze geldi. Dudakları farkında olmadan aralandı:

"–Ben neye üzülüyorum biliyor musun Necati," dedi. "Şeye..."

Nuri başını çevirmiş şaşkınca bakıyordu yüzüne. Pek mi ortadan konuşmuştu? Ne diyeceğini de unutmuştu. Yine de sözünü tamamlamaya çalıştı:

"–Öleceğini bilseydim yani..." dedi. "Bilemezdim ki. Kötü şey. Onu severdim ben. Nefret etmezdim. Ama, bilseydim öleceğini, her istediğini yapardım. Fark etmezdi gerçi. Ama araya ölüm girince kötü oluyor insan. Keşke hiç üzmeseydim onu diyorum. Hiç ağlatmasaydım. Kürk manşon istemişti. Keşke alsaydım. Bir de o geceyi anımsayınca... Ölmeseydi, belki..."

Terzi suratını buruşturarak sözünü kesti:

"–Aldırma," dedi. "Sen de çok işkilliymişsin hani. Ya bir çocuk bıraksaydı arkasından? İyi mi olurdu? Çabuk öldü hem. Ne kendi çekti, ne sana çektirdi. Bakma sen, şimdi cennettedir o. Sen nasıl olsa cehenneme gideceksin. Bir daha yüz yüze gelmezsiniz. Utanma boş yere. Uzatma..."

"Bir de çocuk olsaydı..."

Necati'yle göz göze geldiler. Yüzünde tasalı bir gerginlik vardı Necati'nin. Nedenini anlamaya çalıştı. Geçen gece Adalet'i neden dövmüştü

acaba? Aldatılmış olmak umurunda mıydı onun?

Düşüncelerini Necati'den, Adalet'ten yana çevirmek için boşuna çaba harcadığını biliyordu. Her an gözünün önünde dolaşan, Macide'nin sapsarı ölü yüzüydü. Mor gözkapakları, köpüklenmiş dudakları...

Kapı ardına kadar açıldı o sıra. Dilsiz Musa soluk soluğa içeri girdi. Dışarda yağmur başlamıştı. Küçücük kafasındaki uzun saçları ıslanmış, birbirine yapışmıştı. Koynuna sakladığı binliği çıkardı, tezgâhın üstüne bıraktı.

Nuri:

"–Aç şunu be yahu," diye bağırdı. "Patlayacağız handiyse..."

Dilsiz, ayağıyla kapıyı kapadıktan sonra masanın gözünden tirbüşonu çıkardı, mantara taktı, zorladı, mantar, yarıya kadar çıktıktan sonra,dibine bir yumruk vurdu şişenin, mantar fırladı.

Çabucak doldurdular kadehlerini. Sessiz bir yarış vardı aralarında. Kimse kimseden geri kalmak istemiyordu. Dilsiz, onlara sezdirmeden kadehini gırtlağına çabucak aktarıp yeniden doldurmuştu. Sonra gitti, kapının arkasındaki köşesine, eski bir hasır parçasının ucuna bağdaş kurup oturdu.

İlk kadehten sonra yine yavaşlamıştı içişleri. Nuri, yeniden mırıldanmaya koyulduğu "Meryemo"sunun kendince büyülü ahengine kapılıp gitmişti. Necati kadehi elinde, yarı uyanık, düş kuruyordu. Nevzat, içindeki iki yanlı tartışmanın yavaş yavaş kızıştığını hissediyordu. Az önce ortalığı kaplamış olan neşe havası, sıkıntılı, kararsız durgunluğunun kabuğunu kaldırmıştı sanki. Sancıyordu yarası.

Yeniden doldurduğu kadehi bir hamlede midesine boşaltınca başı beklenmedik bir hızla dönmeye başladı. Korktu. Böyle olmamıştı hiç. Kendisini, çevresindekileri, eşyayı, bütünüyle ve çabuk çabuk, bulanık bir akış içinde yitirir gibi oldu. Terzinin kanlı gözleri yuvalarından oynamış. Necati sisler içinde, gülümseyen, durmadan alay eden o sarı, çocuksu suratıyla uzaklara gitmişti.

Işık bir söndü, bir yandı, yeniden söndü. Kimin elinde yandığını bilmediği bir sigaranın küllü ateşi birden belirdi. Dilsiz Musa'nın yumuşak tabanına sessizce basarak yanından geçtiğini sezdi. Odaya anlatılmaz bir güzellik veren hafif, soluk bir aydınlık belirdi bir yerden. Duvarlardaki ta-

mamlanmamış giysiler, içlerini büyülü yaratıklar doldurmuş gibi şiştiler, canlandılar. Necati'nin havaya kalkan eli duvarda iri, beş kollu bir şamdan gibi gölgelendi.

Temiz bir hava girdi ciğerlerine. Kapı açılmış olmalıydı. Yağmurlu serinlik. Islak toprak kokan bir serinlik. İnbat esiyordu sanki. Geniş bir ufuk açılmıştı gözlerinin önünde. Sinir uçlarının uyuştuğunu, teninin sıcak, dinlendirici bir ıslaklık içinde hafiflediğini, temizlendiğini hissetti.

Uzun, yıllardan beri beklenen bir dinlenişti bu. Her türlü kaygıdan arınmış, bitmeyecek bir huzur, bir mutluluk havası içinde yüzüyordu. Arada serin bir rüzgâr saçlarını okşuyor, bazen ince ince yağan bir yağmur yüzünü ıslatıyordu.

Varlıkla yokluğun sınırında sallanıyor, bir o yana bir bu yana gidip geliyordu. Bir perde aralanıverecek gibi oluyordu gözlerinin önünde. Sabırsız ve meraklı, neşeli ve hafif, sonu görülmeyen uzaklıklara doğru yürüyordu. Dalgalar üstünden sekerek, bayıltıcı kokularla sersemlemiş, yarı uyur yarı uyanık, bir salıncakta sallanır gibi, bir öte yana, bir bu yana....

Sonra o büyülü dinginlik bozulur gibi oldu. Salıncağı bu yanda yakaladı, güçlü ve yabancı bir el. Kurtarmak istedi kendisini. Çabaladı. İlerde Macide'yi görüyordu, gelinliğinin içinde. Bir kurtarabilse elini salıncağı tutan güçlü bileğin elinden, bir koşuda ona kavuşabilecekti. Tül gibi ince, durduğu yerde sallanan bir hayaldi, orada sisler arasında, düğün gecesindeki kılığıyla karşısında duruyordu.

Salıncağı tutan el gevşedi. Ağır ağır gitti ona doğru. Şimdi yüzyüzeydiler. Yavaşça tuttu onu kollarından, kendine doğru çekmek istedi. Gerçekte ona değmiş olup olmadığını anlayamadı.

***

"Oğlumuz Nevzat'la kızımız Macide'nin düğünlerine onur vermenizi dileriz..."

Sarı yaldızlı harflerle basılmış çağrıyı, yavaşça bıraktı masanın üstüne. Bu, kendi düğünüydü. Korkuyor muydu, telaşlı mıydı, yoksa kendisini hâlâ bir başkası, olaylarla ilgisi olmayan, olan biteni dışarıdan gözetleyen bir yabancı gibi mi hissediyordu?

Üstüste birkaç kadeh yuvarlamıştı Macide'nin gelişini beklerken.

Elleri titriyordu. Demek sinirliydi. Ya da heyecanlı. İkisi de aynı kapıya çıkardı. Yenmesi gerekti bu sinirliliği ya da heyecanı. Çelikpalas'ın büyük salonunu konuklar doldurmuştu bile. Yüksek sesle konuşanların, gülüşenlerin gürültüsü kulaklarında uğulduyordu. Yanından geçen bir garsona Remzi Beyi sordu. Garsonun kimseyi tanıdığı yok. Salonun bitişiğindeki odanın kapısı kapalı. Kapının önünde Macide'nin bir iki arkadaşı vardı. Nermin Hanım ortalıkta görünmüyordu.

Bir sigara daha yaktı, bir iki soluk çekti, fırlatıp attı. Sigaranın tadı acı.

Kapı aralandı sonunda. Önce Kadriye Hanımı, sonra, beyaz dantel ve tül karışığı gelinliği içinde Macide'yi gördü. Tanıyamadı önce. Şaşırdı. Başka bir insandı sanki karşısındaki. Gelinlik bir tuhaf. Kabarık, aşırı süslü. Yüzünde kat kat boya. Dudaklarında çirkin bir siklamen ruj.

Yine de gülümsemeye çalışarak gitti yanına kansının, elini tutup hafifçe sıktı, "Güzelsin," dedi hiç inanmadan. "Heyecanlanma. Yaslan bana istersen."

Genç kızın tanıştıklarından bu yana ilk kez bu kadar içten, bu kadar yürekten bir inanışla kendisini kollarına bıraktığını hissetti.

Remzi Bey salonun kapısından başını uzatarak seslendi:

"–Hazır mısınız çocuklar? Konuklar sabırsızlanıyor..."

"–Hazırız" dedi Nevzat ve Macide ile kolkola yürümeye başladılar.

Caz düğün marşını çalmaya başladı.

İlk anda hiçbir şey hissetmedi. Bütün dikkatini adımlarına vermiş yürüyordu. Sonra kulağına alkış sesleri geldi. Bakışlarını kalabalığa çevirince, ayağa kalkmış alkış tutan sırıtkan yüzler gördü. Suratına soğuk, anlamsız, kendini beğenmiş bir gerginliğin yerleştiğini fark etti. Kesilen alkışların hemen arkasından dedikoduların, fısıltıların başlayacağını biliyordu. Pistin ortasına geldikleri zaman caz sustu. Bir an ne yapacağını şaşırdı, sonra aklına geldi. Macide'ye dönerek başından duvağını kaldırdı. Göz göze geldiler. Sapsarıydı Macide'nin yüzü. Dudakları titriyordu. Yavaşça kolundan tutup, sıktı.

Caz bu kez bir tangoya başlamıştı. Ayakları uymuyordu bir türlü. Nişanlarından bu yana bir daha hiç dans etmemişlerdi. Üstelik bu dans bi-

tene kadar başka kimsenin kalkmayacağını, orta yerde dolaşıp duracaklarını biliyordu. Bütün gözler onlara çevrilmiş. Aslında, daha önce beklediği gibi, fazla sıkıntı duymadığını biraz da şaşırarak fark etti.

Pistin kenarına yaklaştıkları bir sırada gözleri Nermin Hanıma takıldı. Yaşlı bir adamla konuşuyordu. İlk anda bakışlarının karşılaşmayışına sevindi. Onu görür görmez içindeki dinginliğin bozulduğunu hissetmişti. Neyse ki, caz fazla uzatmadı işkenceyi. Yeniden alkışlandılar. Remzi Bey koştu, ikisini peşine takarak, Nevzat'ın annesi ve babasıyla kardeşlerinin oturduğu masaya götürdü. El öptüler. Sarılıştılar. Daha sonra, Macide'nin anasının eli öpüldü, kayınbiraderle kucaklaşıldı, arkasından Kadriye Hanım ve tanımadığı bir sürü kadın, bir sürü adam, çocuk... Cazın iki yanında bir yığın çiçek sepeti. Salon sıcaktı. Kalabalıktı. Üstüste içtiği içkiler başını döndürmeye başlamıştı. Bir karabasan içindeymiş gibi, Macide'yle el ele tutuşarak dolaştılar salonu, konuklara "hoş geldiniz" dediler. Bir iki masada oturdular. Konukların çoğunluğu Macide'nin akrabalarından ya da tanıdıklarındandı. İstanbul'dan sadece anası, babası ve kardeşleri gelmişti Nevzat'ın. Edremit'ten de, Necati, Nermin ve Kadriye Hanımla Remzi Beyden başka hemen hemen kimse yoktu. Necati'yle Nermin aynı masada oturuyorlardı. Gelinle güveyin yaklaştığını görünce, ayağa kalktılar. Önce Necati'yle Nevzat kucaklaştı, sonra Nermin'le Macide. Nermin'in yüzünde en küçük bir heyecan izi görünmüyordu. El sıkıştılar. Hemen hemen neşeli sayılacak parlak bir sesle:

"–Mutluluklar dilerim Nevzat Bey," dedi Nermin.

Gerçekte Nermin'le bu karşılaşmaları Nevzat için bir düş kırıklığı olmuştu. Öyle sakin, öyle soğuk bir duruşu vardı ki, nikâh günü o mektubu gönderenin Nermin olduğuna kolay kolay inanamazdı insan. Ama bu durgunluk uzun sürmedi. Şimşek gibi bir bakış, bir anda içindeki kuşkuyu, dinginliği alabora etmeye yetti. Yüreği hızla çarpmaya başladı. Kuruyuveren dudaklarının arasından anlamsız bir sözcük çıkmak üzereydi ki şimşek yönünü değiştirdi ve her şey eski halini aldı.

Masadan kalkarlarken Nermin'le yine el sıkıştılar. Erkekçe, kararlı, sağlam bir el sıkışı vardı Nermin'in. Ama, bütün bu dik duruşunun arkasında, büyük bir çabayla heyecanını gizlemeye çalıştığını anlamıştı Nevzat.

Bittiğini sandığı, daha doğrusu başlamasına olanak sağlamadan kapattığını düşündüğü yepyeni bir yakınlığın asıl o andan sonra başladığını hissetti. Hem de çılgınca bir hızla büyüyerek.

Caz çalıyordu durmadan. İçki boldu. Züppe kılıklı bir oğlan, kendisine şaşılacak biçimde benzeyen kız kardeşiyle pistin orta yerinde kabare numaralarını andıran moda dans gösterileri yapıyordu.

Macide kolunu çekiyordu:

"–Nevzat, caza söylesene ilk dansımızı çalsınlar..."

Her şey nasıl da beklediği gibi gelişiyordu! Acaba anımsamamış gibi davransa?

"–Jaluzi'yi mi?" dedi.

Macide'nin gözlerinin içi güldü.

Dans etmeye başladılar. Birkaç saat sonra, bir kadınla bir erkeğin olabilecekleri en ileri yakınlık içinde olacaklardı. Bir bakıma çok doğal bir şeydi, bu. Ama, bunu düşününce, bir pazarlığın orta yerindeymiş gibi, utandı. Bu evlilikte, satın alan ya da alınan hangisi olursa olsun, bir alış veriş kokusu yok muydu? Niçin şu anda Nermin'in yanında değildi? Yüreğinin, aklının, bedeninin istediği o değil miydi? Nasıl yadsıyabilirdi bunu?

Macide tangonun İngilizce sözlerini mırıldanıyordu kulağının dibinde. Birisinden yalan yanlış öğrenip bellemiş olmalıydı. Bir dönüş sırasında, yanağını Macide'nin yanağına değdirerek, çabuk çabuk "Seni çok seviyorum. Ben de kıskanacağım seni," diye fısıldadı. Tam o sırada bir gülüşme işitti yanıbaşında. Baktı, Nermin'le Necati. Onlar da kalkmışlardı dansa. Yan yana geldiler. Necati ayakta zor duruyordu, Nermin'in de epeyce içmiş olduğu belliydi.

Danstan sonra, dördü birlikte büfeye gittiler. Remzi Bey bir ara, ağabey tavırlarıyla Nevzat'a yaklaşmış, bu gece fazla içmese iyi olacağını söylemişti. Nevzat, inadına, iyice sarhoş olmazsa gecenin sonunu getirebileceğinden kuşkuluydu.

Limonlu votka ısmarladı Nevzat. Macide hemen hemen ağzına içki koymamıştı o yaşa kadar. Çabucak sarhoş oldu. Nermin'e sataştı, bir ara aklına babası geldi, gözlerindeki rimellerin akmasına aldırış etmeden ağladı, sonra bir gülme krizi geçirdi, Necati'yle bile şakalaşmaya kalktı. Nermin,

aksine, yüzünde en küçük bir kırışıklık belirmeden peş peşine üç votka yuvarladı. Necati, sarhoşluğunun durgunluk dönemine girmiş olmalıydı. Yapılan şakalara karşılık vermiyor, şiir okumaya bile kalkışmıyordu.

Büfeden dönerlerken Necati, Macide'yle dans etmek istedi. Macide nazlanmadan yürüdü piste doğru. Nermin'le Nevzat, ne zamandan beri ilk kez başbaşa kalıyorlardı. Pistin kenarında, bir süre ayakta, konuşmadan, dans edenlere baktılar. Nevzat:

"–Biz de sizinle dans edelim mi?" dedi.

"–Yoo, hayır. Ayakta durabileceğimi sanmıyorum. Ama galiba en iyisi içmek. Büfeye dönsek."

Herkes sarhoştu. Pist ana baba günüydü. Konukların bir kısmı büfenin önüne yığınak yapmış.

Ses çıkarmadı Nevzat. Gerçekte onun da canı içmek istiyordu. Yaklaştılar büfenin köşesine. Kimsenin onlara aldırdığı yoktu. Birer limonlu votka daha aldı Nevzat. Kadehin birini Nermin'e uzattı. Kadeh tokuşturmalarını bekledi. Oysa Nermin, birden kaldırıp boşalttı bardağı başına. Gözleri bulandı.

"–Bir sigara verir misiniz," dedi. "Biraz acele ettim galiba."

Nevzat kayınvalidesinin armağanı olan altın tabakayı uzattı:

"–Sonra hasta olacaksınız. Bu kadar hızlı içmeseniz..."

"–Siz buradasınız ya. İyileştirirsiniz beni..."

Gülüyor gibiydi Nermin. Sonra birden kaşları çatıldı:

"–Mektubumu almadınız mı?" dedi.

Gözlerini kaçırdı Nevzat:

"–Aldım" dedi kısıkça.

Acı, alaycı, küçümseyici bir bakışı vardı Nermin'in.

"–Yırttınız mı?" dedi. "Saklamamanızı istemiştim sizden."

Duraksadı.

"–Ne yazdığınızı bilmiyorum," dedi. 'Tam nikâha gideceğimiz sırada getirdiler. Yanımda bir sürü adam vardı. Açıp okumaya cesaret edemedim."

Nermin'in bakışları birden koyulaştı, sonra yine düzeldi.

"–Okumadığınıza sevindim," dedi. "Bana onu geri verebilir misiniz?"

Gırtlağına bir şey takılmış gibi.

"–Attım," dedi. "Saklayamazdım. Yırtıp attım."

Garsona işaret ederek bir votka limon daha vermesini istedi. "Böyle olmasını istemezdim Nermin," diye ekledi.

"–Bu bir şey değiştirmez ki..."

"–Keşke değiştirmese... O kadar değişen şey var ki. Sorumluluğumu bilmem gerek. Oysa, çocuk gibi hayaller kuruyorum hâlâ..."

Genç kadın arkasını büfeye dayamış, elinde kadehi, görülebileceğini düşünmeden ya da buna aldırış etmeden, ısrarlı bir kıpırtısızlıkla bakıyordu Nevzat'ın gözlerine. Sakindi. Akçay'da o küçük kaya parçası üstündeyken de böyle bakmıştı.

"–Senden uzaklaşamam Nermin," diye mırıldandı Nevzat. "Bunu burada söylemem gülünç, biliyorum. Herhalde çok geç kaldım bunu anlamakta. Ne olursa olsun. Acı bile olsa, kendimi anlamam için böyle bir ders gerekti bana..."

Genç kadının susuşu korkutucuydu. Elini büfenin kenarından sarkıtmış, arada bir, dudaklarına hiç götürmediği sigarasının uzayan külünü silkeliyordu. Parmakları ince ama kısa. Hiç de bir sanatçı eline benzemiyor. Uzanıp o elleri tutmak, dudaklarına götürmek geçiyor içinden. Belki çok güzel değildi ama, o mektubu yazacak kadar cesurdu o parmaklar.

"–Bir şeyler söyleyin," dedi. "Çok mu korkak buluyorsunuz beni, ya da çok mu aptal buluyorsunuz? Öyle bile olsa, söyleyin..."

Başını salladı Nermin:

"–Asıl budala benim. Geç kalan da ben. Bütün bunlar boş. Seni sevdiğimi biliyorum. Senin de beni sevdiğini biliyorum. Yalnız insanlar kolay tanırlar birbirlerini. Biliyor musun, isteseydim, bu gece burada, senin yanında, Macide'nin yerinde ben olabilirdim. Çok mu güveniyorum kendime? Değil. Bu olabilirdi. Evet. Çünkü... Bunu sen de biliyorsun. Ama hayır. Seninle evlenmek istemezdim. Evlenmek istemezdim. Ben seni seviyorum..."

Sersemlemiş gibiydi Nevzat. Bir süre, şaşkınca önüne bakarak durdu.

Ağzını açmak istedi, ne söyleyeceğini kestiremeyerek sustu. Bardağını başına kaldırarak yarım bardak votkayı birden içti. Gözlerinin yaşarması boğazının yanmasından mıydı?

"–Hayır Nermin," dedi sonra, boğulurcasına. "Hayır. İnanmıyorum. İnanmamam gerek. Bu dediğin gerçek olsaydı, yapardık. Hiç kuşkusuz. İnsan sandığı kadar güçlü değildir. Ama bunu bir kez öğrendikten sonra, durmanın olanağı yok. Biliyorum ne yapacağımı..."

"–Böyle bir şeyi düşünmen bile doğru değil. Başlangıçta olsaydı, belki. Ama geçti artık. Benim sana yazmamın da gereği yoktu. Düşün ki Macide böyle bir davranışa lâyık olacak hiçbir şey yapmadı. Hele bunu benim için düşünüyorsan, hiç..."

"–Peki, ömrümüzün sonuna kadar yalnız kalmaya hükümlü müyüz biz?"

Nermin'in dudaklarında hep o gizemli kıvrım:

"–Benim şaşırtıcı bir kadın olduğumu söyleyebilirsin. Gerçekte ben senden daha yalnızım. Benim yalnızlığım seninkinden biraz daha değişik. Seninle evlenseydik... uyuşabilir miydik? Bilmiyorum. Gerçekte evlilik düşüncesi bile beni korkutmaya yetiyor. Ama, seninle bütün bir yaşam boyu birlikte olmaktan korkmazdım gibi geliyor bana. Peki, sadece iki iyi dost olarak kalabilir miyiz? Onu da sanmıyorum. Hoş, artık bunları düşünmenin ne gereği var."

Caz susmuştu. Macide'yle Necati onları arıyor olmalıydılar.

"–Şimdi gelirler," dedi Nevzat.

Şaşılacak bir değişiklik oldu o anda Nermin'in yüzünde. Benzi sarardı. Gecenin başlangıcından beri aldırışsız görünmek için harcadığı çabayı yitiriverdi. Dudakları titremeye başladı. Sigarası elinden düştü, büfenin kenarını sıkı sıkı kavradı.

"–Ne oluyorsun," dedi Nevzat. "Sakin ol. Ne olursun sakin ol."

Yalvarır gibi öyle bir bakışı vardı ki Nermin'in:

"–Beni bırakma," diyordu. "Beni bırakma Nevzat. Sandığından daha yalnızım. Senden hiçbir şey beklemiyorum. Beni arada sırada görmeye gel. Buna ihtiyacım var, inan ki. Ne olur? Seni üzmeyeceğim. Arada sırada... Dedemi muayene etmek için uğrayabilirsin..."

Necati, uzaktan fark etmişti onları. Macide'nin elinden tutmuş, geliyordu.

O gece bir türlü dokunamamıştı Macide'ye. Öylesine sarhoştu.

***

Kandilin ışığı titriyordu. Necati'yle Nuri'nin yüzlerindeki anlam, ışığın titreyişiyle değişiyordu. Dilsiz, küçük hasır parçası üstündeki oturuşunu hiç bozmamış.

Çok uzak bir yoldan geliyordu sanki. Öylesine yorgundu. Gözlerinde günlerdir boşalmasını beklediği dost, iyileştirici yaşlar, hafif hafif irileşmeye, kirpiklerinde toplanıp yanaklarından aşağı süzülmeye başladı:

"–Yine de seviyordum Macide'yi," diye mırıldandı. "Bu, sevilen bir insanı yitirmekten çok daha başka bir şey. Bütün sevgileri yitirmek... Seviyordum. Nefret etmiyordum ondan. Belki onu bir engel olarak görüyordum karşımda. Ama gerçekte engel bizim içimizdeydi... Şimdi yine o kadar yalnız, o kadar kimsesizim ki... Macide, orada. Toprakta. Nermin, kim bilir nerede..."

Yüreğinde bir ağrı vardı. Nermin'i seviyordu. Evet. Macide'yi de seviyordu. Ölüm, içinde gizli kalan bu gerçeği insafsızca çıkarmıştı ortaya. Ufak tefek anlaşmazlıkları, küçük kırgınlıkları, anlamsız çekişmeleri bir hamlede silip atan korkunç bir güç vardı ölümde.

"–Onu unutabilirim" diye mırıldandı yeniden. "Doğal bir şey bu. Ölenle ölünmez. Bir gün, bu döktüğüm yaşlar için kendi kendimle alay bile ederim. Ama bu neyi değiştirir? Önemli olan benim. Kendi öz benliğim, kendi öz kişiliğim söz konusu olan. Yok. Korkmuyorum. İnsan böyle şeyler için öyle kolay kolay kıymaz canına... Yeter ki..."

Gözleri Necati'ye takıldı, sustu. Başı kalkık, gözleri kapalı. Dinliyor muydu, uyuyor muydu, yoksa sadece hayal mi kuruyordu?

Öfkeyle:

"–Ne susuyorsunuz?" dedi. "Sen de biliyordun bunu. Aptal gibi umuda kapıldığımı biliyordun. Çünkü sen de aynı umuda kapılmıştın. Onda bizi saplandığımız bataklıktan çıkarabilecek Tanrısal bir güç olduğunu düşünmüştük. Oysa, zavallı bir küçük kızdı. Bunun için mi vicdan azabı çektiğimi sanıyorsun? Sen benden korkaksın aslında. Şaşkın sen de... Ama

yine de avuntu kabul etmeyen bir şeyler var içimde. Yanılıyorum diyorum. Onu öylece kabul edebilseydim diyorum... Karşıma Nermin çıkmamış olsaydı, diyorum... Onu ben..."

Yeniden sıtma tutmuş gibi titremeye başladı. Üşüyordu. Yanıyordu. Yerinden kalkmaya savaştı, başı döndü, kımıldayamadı yerinden. Terzi Nuri başını tezgâha dayamış, sızmıştı. Dilsiz Musa bir omzunu kapının pervazına yaslamış, sallanıyordu durduğu yerde.

Yaşamının boşuna geçtiğini şimdi daha iyi anlıyordu Doktor Nevzat. Her zaman daha ciddi bir yaşayış için vakti olduğunu düşünmüştü. Bu ânın bir gün kendiliğinden geleceğini sanıyordu. Sıkıntılı, ama bir bakıma telaşsız bir bekleyişti bu. Nermin'in arayış dediği de buydu galiba. Kendisini bütünüyle mesleğine, hastalarına verecekti. İnsanların acılarıyla uğraşacak, insanlar için verecekti savaşını. Macide onun en büyük yardımcısı olacaktı. Huzurlu bir ev. Seven, anlayan bir kadın. Daha ne bekleyebilirdi ki...

Macide'ye rastlayıncaya kadar olan yaşamındaki eksikliği bulduğunu sanmıştı o zaman. Ama, daha adımını atar atmaz anlamıştı yanıldığını. Belki anladığı zaman henüz iş işten geçmiş değildi. Belki Nermin'in mektubunu aldığı zaman bile geriye dönebilirdi. Ne var ki, şu anda bile, aldanmış olduğuna inanmak istemiyordu. Belki başka koşullar altında, belki biraz daha anlayışlı davranarak o mutluluğa kavuşması olanağı vardı. Asıl yitirdiği belki de buydu.

Macide'ye rastladığı zaman o beklediği ânın gelip çatmış olduğunu düşünmüştü. Huzurlu bir yaşayışı olacaktı.

Evlendiğinden beri, kafasını saran kuşku sisinin aralandığı zamanlarda, Macide'de ne aradığını, neyi bulamadığını sormuştu hep kendisine. Soğuk bir kadın mıydı Macide? Belki. Onunla yatmaktan zevk almamıştı. Ama belki de suç kendisindeydi. Hepsi bu muydu? Her yaklaşışında duygularını öldüren o tuhaf ten kokusunu, etinin o çiğ beyazlığını düşünmek istemiyordu şimdi. Bir görev olmaktan başka anlamı yoktu ona yaklaşışının. Yine de, ona zevk vermek, onu heyecanlandırmak için uğraşırdı. Zordu bu. Hissederdi ki, başardığını sandığı anda bile, karşısındaki belki de anasından, cedlerinden ona kadar gelen bir alışkanlıkla oyun oynamakta, onu aldatmaktadır. İç çekişleri yalan, kollarını vücuduna dolayışı sahtedir. Gözlerini kapatışı sıkıntısındandır. Her şeyin bir an önce

bitmesinden başka bir dileği yoktur. En sıkışık soluk alıp verişleri bile gösteriştir. Bir türlü ısınmayan bembeyaz teninin pürüzsüzlüğü iğrenç gelirdi ona dokunduğu zaman. Bu dokunuşlarının ona hiçbir heyecan taşımadığını, yüreğindeki sevgiden ona hiçbir şey aktaramadığını hisseder, büsbütün kınlırdı umudu.

Yok, ondan iğrendiğini söyleyecek kadar haksızlık edemezdi. Tertemiz bir kadındı. Bir kez bile şikâyetçi olmamıştı. Bazen, bu yaklaşmaları kendisi istiyormuş gibi bile davrandığı olurdu. Ama, ikisi de farkındaydılar, karşılıklı olarak, hiç zevk almadıklarının. Ne var ki Macide için doğal bir şeydi bu. Belki kocasına o da zevk veremediğini hissediyor ve bundan üzüntü duyuyordu. Belki ikisi de umut edebileceklerinden çok şey beklemiş olmanın hayal kırıklığı içindeydiler. Basit bir küçükkent kızıydı Macide. Misafir odasını süslemesini ve kapısını sıkı sıkı kapatmasını, değişik olmasa da tat alınarak yenilebilecek yemekler pişirmesini, parayı iyi hesap ederek kullanmak gerektiğini, çamaşırlarına çivitli maviliğin yumuşaklığını vermesini, akıllı bir ev kadını olarak, zevk almadan da erkeğine kendisini sunmasını beceriyordu.

Oysa, bunlar değildi Nevzat'ın beklediği. Karşısındakini alabildiğine kırdığı anlaşmazlıklarında bile, gerçekte içinde duyduğu özlemi değil, geçimsiz herhangi bir erkek gibi, hoş görülebilecek gündelik kusurları, basit anlayışsızlıkları ve önemsenmeyebilecek alışkanlıkları öne sürdüğünü, bunları bahane olarak kullandığını biliyordu. Acı çekmesinin asıl nedeni, belki de bu biliş değil miydi?

Gerçekte asıl kötü yazgılı olan Macide'ydi. Kendine göre, çevresindekilere göre, güzel giyindiği söylenebilirdi. Boyuna, bosuna, düzgün vücuduna yakışırdı giydikleri. Gerçi, daha çok başkaları içindi bu özeni. Yalnız oldukları zaman, çok kez sırtında Nevzat'ın nefret ettiği uzun san geceliğiyle dolaşırdı evin içinde. Başına bir yemeni sarıverirdi. Yüzünü dinlendirdiği bahanesiyle makyaj yapmak istemezdi. Bu da pek önemli değildi. Sonra, elbet Nermin gibi müzikten anladığı söylenemezdi. Ama, aklına estiği zaman kemanını eline alır, konuklarına moda şarkılar çalabilirdi. Herkes kıskanırdı Nevzat'ı. Oysa, bir gece bile, Nevzat'a rakı sofrası hazırlamayı kabul etmemişti. Onun, yine eski ayyaşlık günlerine döneceğinden ödü kopardı. Buna karşılık, konuk ağırlamasını, yemek vermesini severdi. Çok güzel sofra hazırlardı. Balolarda, düğünlerde dansa

kalktıkları zaman, ilk günkü acemiliklerini çoktan altetmiş, iki profesyonel dansçı gibi kıvrak hareketlerle dans ederlerken bütün gözler onların üstünde toplanırdı. Çevresinde kendine özgü bir üstünlük kurmuştu. Bütün arkadaş karıları, memur karıları, hatta kaymakamın karısı bile gelir ondan akıl danışırdı, yaşının hemen hepsinden küçük olmasına karşın.

Bütün bunların farkındaydı Nevzat ve bu yeteneklerinden ötürü karısıyla öğünürdü de. Peki öyleyse neydi anlaşmazlıklarının gerçek nedeni? Bunu açıklıkla, kesinlikle söyleyebilir miydi? Boşanmaya kalksa hangi yargıca anlatabilirdi derdini? Öte yandan haklı olduğunu da biliyordu.

"–Haklıydım", dedi yüksek sesle. Yüzünü buruşturarak kadehini yudumladı.

Dönüp dolaşıp hep aynı noktaya geliyordu. Kendisini haklı çıkarmak zorundaydı. Yoktu başka çaresi. Kaldı ki, haklı da olsa, haksız da olsa, artık Macide ölmüştü. Bu, bundan sonraki yaşamı için bulunmaz bir fırsattı. Bir karar vermesi gerekiyordu artık. Nermin'le ya da Nermin'siz. Ama eğer yaşamaya istekliyse bu kararı çok gecikmeden vermeliydi.

"Karım öldü" dedi, ürperdi. Necati'nin kısık, bunaltıcı sesi sanki bu yargısına yanıt vermek ister gibi mırıldanıyordu:

"Ma femme est morte, je suis libre..."

"Karım öldü, özgürüm.

İçebilirim bütün susuzluğumla..."

Tümcelerin anlamlarını düşünmeden, sancılı bir bilinçle dinledi Necati'yi:

"...ve sonra, korkusuz, vicdan azapsız,

Uzanacağım toprağa

Ve bir köpek gibi uyuyacağım.

Taşla, çamurla yüklü,

Ağır tekerlekli bir vagon,

Ezebilir mücrim kafamı.

Ya da beni ikiye bölebilir!

Bu da ve hiçbir şey,

Umurumda bile değil!"

Çirkindi bundan sonra yaşamak. Herkesin gücü yettikçe karşısındakinin zavallılığına kolayca hükmedebileceği, acıyarak bile olsa, bu zavallılığı, zekâ hakkı bahanesi altında, üstelik övünerek sömürebileceği bir dünyada, bilinçli olmak da, uyuşup gitmek de korkunçtu.

Hak veriyordu Necati'ye. O, yine kendisine göre sağlam sayılabilecek bir yol çizmişti. Açıkça söylüyordu bunu. Haklı, haksız. Zaten, haklılık, haksızlık denilen şey o kadar görece kavramlardı ki. Söz konusu bu değildi. Söz konusu olan, yaşamak, daha az acı çekerek yaşamak için bir denklem, bir dayanak bulmaktı.

"Yaşamaya kendi isteğim dışında beni zorladıkları bu dünyada, bırakın da kendi var oluş acım bana yetsin" derdi Necati. O, çatışmak, acının üstüne yürüyüp onu alt etmek gibi yüce duygululuklarla alay ederdi ama, kimseden de yardım beklemezdi, kendi yarattığı acılar bile olsa, kendi kendini yenmek için. Bir yerde acı mı vardı? En iyisi uyuşmak, görmezden gelmekti onu. Son çare ölüm bile olsa. Bu da, tek başına bu dünyada yaşayabilmek için bir geçerli denklem sayılabilirdi, Nevzat'ın gönlü razı olmuyordu bu türlü bir yaşam sürdürmeye. Hâlâ arayış içindeydi. Doğru söylemişti Nermin. Yaşamının daha haklı, daha savunulabilir bir nedeni olabileceğini düşünüyor, yeniden yalnız kalmaktan, bu savaşı tek başına sürdürmekten de korkuyordu. Belki en iyisi çekip gitmekti bu dünyadan. Unutulmak, bir mezar taşı bile bulunmamak, belki sandığından da kolay ve rahat bir kurtuluş yoluydu. Kim bilir?

Necati, sözcüklerin üstüne basa basa yineliyordu:

"Ma femme est morte, je suis libre..."

İçinden onunla birlikte söylüyordu Nevzat: **"Karım öldü, özgürüm..."**

"–Öyle," diyordu Necati. "Karın öldü. Artık özgürsün azizim. Özgür... Bunun ne demek olduğunu anlayabilecek misin? Ne bekliyorsun yaşamak için? Ne yapacaksın bundan sonra? Yine gidip bir kadının etekleri altına mı saklayacaksın o budala kafanı? Peki unutabilecek misin bakalım? Sahi, senin hep beklediğin bir şeyler vardır yaşamaktan...."

Gülmeye başlamıştı. O sinsi, karşısındakini çileden çıkarmayı amaçlayan gülüşüyle.

Kızabilse. Ortalığı kırıp dökse. Dahası, arkadaşının gerçekten onunla alay ettiğine inanabilse.

"–Bırak," dedi yavaşça. "Bütün bunlar boş. Acımak, ya da vicdan azabı çekmek de boş. Belki de sen haklısın. Onu değil, o iğrenç kurnazlığımı unutamayacağım. Ne gereği vardı? Komaya girmemişti henüz. Benden korkuyordu. Onu öptüm. Salt ona güven vermek için. "Seni seviyorum, ne olur bağışla beni," dedim. "İyileşeceksin. Bak o zaman nasıl yeniden mutlu olacağız," dedim. Dudaklan köpük içindeydi. Yüreğim kabanyordu, ama onu öptüm. Sonra da.... Keşke acımayabilseydim. Şu Nuri benden bin kat iyi. Göz göre göre haklılığı var hem. İki yıldır yarı yarıya yatalak kansı. Üstelik verem. Çekilmez. Ama ben?"

Boşalmış kadehini sallayarak, dibinde kalan tortusunu içmek istermiş gibi başına kaldırdı. Acı susuzluğunu duymuyordu artık. Ense kökünden bir bıçak batırılıyormuş gibi ağrıyordu beyni.

"–Bıktım artık," diye sürdürdü konuşmasını. "Şu şaşkınlığım bir bitse. Yaşamımı bir düzene sokabilsem. Şöyle kaygısızca yaşamak, başımı dinlemek istiyorum. Ne kötü bu bekleyiş, bu arayış. İnancımı yitirdim diyorum ama, neye inanıyordum ki önceden? Sevgiye mi? Nedir sevgi? Ne kadar derin, ne kadar büyük, ne kadar köklü olursa olsun, sevgi bir aldanma, bir aldatmaca, bir yanılsama değil midir? Derin, köklü, büyük... Yok canım. Saçmalıyorum galiba. İnsan bir kez bu işin saçmalığını düşündü mü... Bizim gibilerin sevmeleri olasılığı yok bundan sonra. Ama, çok eskiden bir kadın gerçekten sevmişti beni. İnanmazsın şimdi. Ben de inanmıyorum artık. Ama ne zararı var. Yararı da yok ya..."

Düşündü.

"–Fakültenin ikinci sınıfındaydım," dedi. "Her sabah aynı tramvaya binerdik. Sonra bir gün selamlaştık. Güzeldi. Belki de çirkindi. Sonra buluşmaya başladık. Cumartesi akşamlan evine giderdim. İçerdik, şarkılar söylerdik, sevişirdik... Daha çocuk yaştaydım. Bilmezdim ki. Aşk benim için bir kadınla yatmaktı. Zevk almaktı. Hoşça vakit geçirmekti. Metresim var diye arkadaşlara övünmekti. Gerçekten hoşlanıyordum ondan. Özlüyordum bütün bir hafta boyunca. Bu muydu sevmek? O, öbürü, bir başkası.. ne fark ederdi? Hiçbiri aslında. Bir kez de... Hani... Ben bir daha böyle sarhoş olmam. Akçay'daki o küçük kaya parçasını bilirsin değil mi?

O gün sen yoktun ki... Orada, denizin üstünde, o küçük kaya parçasında... Hayır, bir daha sarhoş olamam böyle. Yoruldum. Yoruldum, bittim. Ama yine de yitiremedim bir türlü bilincimi. Bu mu sarhoşluk? Pek mi iradesizim? Gülünç şey. Sarhoş olmak için de mi iradeli olmak gerekiyor, ha? Yürümeli diyorum ben. Zayıflığa düşmeden yürümeli. Doğruca. Sıkıntının, kederin, acının ve yokluğun üstüne yürümeli insan. Yapabilir miyim bunu dersin?"

Sustu. Zaten, anılarına döndüğü andan beri kendi içinden konuşmuştu daha çok. Necati'nin dinlemediği, kendi dünyasının kapılarını kapayıp, acıyı en yüksek noktasına kadar duyarak uyuşmak, zevki en kısa anında bile olsa yakalayıp, damağında eze eze tadını çıkarmak için kendisini olanca sarhoşluğu içinde boşluğa bırakmış olduğu anlaşılıyordu.

"Noktaları birleştirerek bir alanı taramak olanağı var mı?" diye sürdürüyordu Nevzat, kendi başına konuşmasını. "Şaşkınım işte. Sanıyorum ki bütün günler, bütün geceler böyle olacak. Şimdi Nermin olsaydı yanımda... Ne söyleyebilirdi, nasıl avuturdu beni bilmiyorum. Hiç değilse başımı onun kucağına bırakır, yalnızlığımı bir an için bile olsa unutabilirdim. Oysa o da bıraktı beni. Aramadı. İşte şimdi tam ortasındayım yalnızlığımın. Herkes benim gibi midir? Sanmam. Necati benim gibi değildir. Terzi Nuri de başkadır. Hele kayınbiraderim olacak herif... O benden daha mı mutludur? Ne halt eder akşam olunca? Namaz mı kılar? Tanrı'dan mı yardım bekler? İçmez de. Okumaz da. Sinemaya bile gitmez. Kimseyi sevmez. Çocuklarını bile sevmez. Yine de yaşıyor. Şaşılacak şey. Canı sıkılmaz mı hiç? Ağlamak istemez mi? Felâket. Öldürmeli böyle herifleri. Toplayıp gaz odalarına kapamalı. İşkence edip bir ışık yanmasını sağlamalı donuk bakışlarında..."

Kadehini kıracakmış gibi sıktı avuçlarında:

"–Ne olurdu," diye mırıldandı. "Ne olurdu ha? Siz, bunlar olmasa da yaşayabilirsiniz, ben yaşayamam. Benim yaşayabilmem için geçerli bir neden bulmam gerek kendime. İstemiyorum burada uyuşup gitmeyi. Paslanıp ölmeyi. Bırakın beni. Bırakın yahu. İstemiyorum. Yaşayacağım ben. Yaşamayı seviyorum. İnsanları seviyorum. Onlara yardım etmek istiyorum. Sevdiğim bir kadın var. Beni gerçekten seven bir kadın var. Eğleneceğim,

dans edeceğim, güleceğim. Yaşamak hakkım değil mi benim? İstemiyorum burada çürüyüp gitmeyi. Bırakın beni..."

Suratı çarpıldı. Başı çılgınca dönmeye başladı. Gözyaşları iri taneler halinde dökülüyordu gözlerinden. Dudaklarının kenarlarından sızan yaşlar, acı tuzluluğuyla ağzının içine doluyordu. Hıçkırıyordu. Omuzları sarsılıyordu. Kendisini tutacak gücü kalmamıştı.

Sonra yavaş yavaş kesildi hıçkırığı. Omuzlarının sarsıntısı durdu. Masaya tutunup kalkmak istedi, tutunamadı. Başı önüne düştü, gövdesi yumuşakça yayıldı betonun üstüne. Dükkânın alaca aydınlığında bir gölge dolaşıyordu.

Dilsiz Musa tezgâhın üstündeki binlik şişeyi başına kaldırarak susuzluğunu dindirinceye kadar içti. Sızanlara tuhaf tuhaf baktı. Duvardaki teğelli giysilerden birini alarak Nevzat'ın üstüne örttü. Gıcırtılı bir biçimde güldü. Sonra, kapının dibindeki hasır parçasına kıvrılarak yattı. Çabucak da horlamaya başladı.

XX

Nevzat ancak öğleye doğru kendine gelebildi. Dilsiz Musa giderken kapıyı kapatıp pencerenin tahta kepenklerini örtmüş olduğu için, içerisi hâlâ karanlıktı, vaktin ne kadar ilerlemiş olduğunu anlayamadı önce. Yavaş yavaş karanlığa alışan gözleri dükkânın iğrenç görünümünü seçmeye başlayınca içinde anlatılmaz bir pişmanlık belirdi, midesi bulandı.

Necati leş kokulu bir kusmuk yığınının ortasında, gövdesinin yarısı boşlukta, yarısı kanapede öylece sızıp kalmıştı. Terzi Nuri içkiden morarmış kocaman burnundan hırıltılar çıkararak durmadan sümüğünü çekiyordu. Kendisi, betona uzanmıştı. Havayı saran boğucu anason kokusundan, her soluk alışta yeniden sarhoş olduğunu sanıyordu. Belinin yanının ağrımasına aldırmayarak zorla kalktı, pencerenin kepenklerini açtı. Keskin güneş ışığı gözlerini kamaştırdı. Sokak çoktan canlanmış. Bitişikteki Saraç Mustafa, iskemlesini dükkânının önüne atmış, kafasını önüne eğmiş, elindeki resimli kitaptan Hazret-i Ali'nin Hayber Kalesi Cengi'ni okuyordu. Az ötedeki manavın çırağı, yere çömelmiş, küçük bir sandıktan çıkardığı eğri büğrü

elmaları kirli bir peşkirle silerek parlattıktan sonra dükkânın önündeki bir tablaya özenle sıralıyordu.

Sokaktan geçenlerden birinin dikkatle yüzüne baktığını görünce, hemen çekildi pencerenin önünden. Yüzü pek allak bullak olsa gerekti. Tıraşı uzamıştı. Ağzının içi fırın gibi, dişleri paslı, midesi bir daha hiç durulmayacakmış gibi çalkantılı.

Su arandı. Dilsizin böyle şeylere aklı ererdi. Gitmeden binlik boş şarap şişesini köşedeki basınçlı belediye çeşmesinden doldurup getirmiş, tezgahın üstüne bırakmış. Şişeyi boynundan yakaladığı gibi başına kaldırdı, soluğu kesilinceye kadar içti. Şimdi başı daha çok dönüyordu. Midesi daha çok bulanıyordu. Terzi Nuri'nin sızdığı köşeye kadar güçlükle bir iki adım attı, oracığa çöktü. Midesi, yemek borusu, kasılıyor, ağzına acı sular doluyordu. Yalnızlıklara, huzursuzluklara, öfke ve mutsuzluklara karşı bir çeşit başkaldırış halindeydi vücudu. Başı karıncalanıyor, kolu uyuşuyor, dudakları soğumuş, yüreği deli gibi çırpınıyor.

Midesinin kabarışını güçlükle bastırdı. Dakikalarca, gözleri yarı kapalı, başı, soğuk ve ıslak duvara dayalı, bekledi. Önce daha çok bozulduğunu, oracığa yığılıp kalacağını sandı; sonra, baş dönmesi hafifledi, büzülen, küçücük bir alana sıkışıp kalan bilinci aydınlandı.

Necati inliyordu. Terzi horultusunu kesmiş.

Ayakta durabileceğine iyice aklı kestikten sonra, yine de korkarak, elleriyle öteye beriye tutunarak doğruldu yerinden. Gitti, kapıyı açtı. Eşikte durdu, derin bir soluk aldı. Saraç Mustafa ile göz göze geldiler. Adam şiş gözlerini ovalayarak elindeki kitabı bıraktı, Doktora baktı, başını salladı:

"–Sabahlar hayrolsun Doktor Bey... Fazla kaçırdın dün gece galiba, ha? Halin berbat..." dedi.

Hali berbattı gerçekten. Pantolonu buruşmuş, leke içinde. Ceketi ıslak, kırış kırış olmuş. Boyunbağının düğümü gömleğinin altına kaymış. Göğsü bağrı açık. Elini yüzünde dolaştırdı, sakalı adamakıllı uzamış. Macide öldüğü günden beri tıraş olmamıştı. Bir de aynada yüzünü görse. Sararmış, zayıflamış, bitkin.

Uzaktan manav da sezdirmeden kolluyordu onu. Saraç Mustafa başını yeniden "Hayber Kalesi Cengi"ne çevirdi. İçinden "lahavle" çekiyor olmalıydı. Dişlerinin arasına iri bir kemik sıkıştırmış kocaman bir sokak

köpeği iki yanına çekine çekine bakarak ara sokağa girdi. Manav çırağı elindeki çürük elmayı hayvana doğru fırlattı:

"–Hoşşt..."

Köpek, kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırarak kaçtı.

Çıkmaz sokağın lahana, kavrulmuş leblebi, sahtiyan ve leş kokan ağır havası, Doktor Nevzat'ın ciğerlerini doldurmaya yetmiyordu. Aklına, iki gün önce yaptığı gibi, Akçay yoluna doğru başını alıp yürümek geldi. Belki temiz havada açılırdı. Oysa, ne oraya kadar yürüyerek gücü vardı, ne de bu yürüyüşün sarhoşluğunu geçireceğine inancı. Aslında yapılacak hiçbir şey yoktu. Manavın, saracın ve yoldan gelip geçenlerin bakışlarına aldırmadan, kapıya yaslanarak durdu. Bir ara içerden bir ses duyar gibi oldu, başını çevirip baktı, Necati'ydi. Yerinden doğrulmuş, gözleri kan çanağı gibi, yüzü sapsarı:

"–Ne zaman kalktın sen," diye seslendi Nevzat'a. "Karga bokunu yemeden?"

"–Saatten haberin var mı?"

Boş bakışlarla süzüyordu Nevzat'ı:

"–Ne yapıyorsun orada, kapının önünde," dedi. "Elâleme rezil kepaze olacağız, kapa şu kapıyı."

"–Dükkânın içi öyle pis kokuyor ki, kapıyı açmasam, hepimiz geberirdik zehirli gazdan.... Nasılsın sen?"

"–Berbat...."

"–Ben de öyle!.."

Gitti, kusmuk yığınına değmemeye çalışarak Necati'nin yanına oturdu:

"–Eşekler gibi içmişiz," dedi. "Hastaneye de gitmem gerekti bu sabah. Bir safra kesesi ameliyatı vardı.."

"–Safra lafı etme, midem kötü bulanıyor... En iyisi hamama gitmeli, şimdi. Benim de üç saat dersim vardı. Bugün cuma değil mi?"

Anımsamaya çalıştı:

"–Bilmem, galiba."

"–Cuma ya..."

Esnedi, göğsünü kaşıdı. Saçları karmakarışık, dudaklarının kenarında kara, pis, yapışkan bir kusmuk kalıntısı. Nevzat'ın omzuna tutunarak güçlükle kalktı yerinden, kapıya kadar gitti, dışarı baktı:

"–Öf be... Öğle olmuş. Bitmişiz biz. Rezalet..."

Onun haline baktıkça Nevzat midesinin yeniden bulandığını hissediyordu:

"–Ben de kötüyüm," dedi. "Sahi, en iyisi hamama gitmek. İyice bir terlersek belki atarız zehiri..."

Terzi Nuri burnunu çeke çeke horlamaya başlamıştı yeniden. Necati, az önce Nevzat'ın başına kaldırdığı binlik şişeyi yakalayarak üstüne başına döke döke su içti. Sonra, öfkeyle bıraktı şişeyi yerine:

"–Midem alt üst oldu," dedi. "Rezalet. Ne zaman kustum ben?"

Durduğu yerde sallanıyordu. Gözlerini kapadı, kırık masanın yanındaki iskemleye düşer gibi oturdu. Bekliyordu Nevzat. Baş dönmesinin bunaltıcı sıkıntısını onunla birlikte yeniden yaşıyordu. Şimdi, o da, az önce Nevzat'ın başına geldiği gibi, ölmek üzere olduğunu düşünüyordu, hiç kuşkusuz.

Geçecekti elbet. Ama o delirtici başağrısı kolay kolay geçmezdi. Sigara arandı ceplerinde, bulamadı. Bitmişti. Yerde, üstüne basılmış, yamyassı olmuş bir sigara ilişti gözüne, eğilip aldı; çakmağını arandı, bulamadı, kibrit arandı, tezgâhın arkasında buldu. Aslında sigara içecek halde değildi, ama, Necati'nin limon gibi yüzünü, sıkılmış çenelerini seyretmemek için başka çare yoktu. Sigarayı yaktı, iki soluk çekti. Ne kadar pisti sigaranın kokusu. Ağzının içi de ne kadar acı. Ama dişini sıktı, bir soluk daha çekti. Başı yeniden dönmeye başlayınca fırlatıp attı sigarayı.

"–Hadi," dedi, "hadi, yürü, hamama gidelim. Belki açılırız biraz. Bir iyi terlersek..."

Necati derin derin soluk almaya çalışıyordu kapının önünde. Dükkânın havası pisti. Dışarısı da pisti. Yumrukları sıkılı, çeneleri kasılmış.

"En iyisi terlemek," diye düşünüyordu Nevzat. "Atmalı zehiri. Hamama gidip, şöyle bir uzanmalı göbek taşına...."

Sonra gidip uyumalıydı evde. Bir güzel... Ama hangi evde? Kendi evinde mi? Eşyaları alınmış, içi boşalmış o ölü evinde mi?

Necati'ye baktı. O nereye gidecekti? Evine. Terzi Nuri'nin evine. Adalet bir güzel naneli çorba pişirirdi. Sıcak havluyla elini yüzünü siler, soyunmasına yardım ederdi. Belki koynuna bile girerdi, Necati isteyecek olsa. Bu kadar yorgunluktan sonra insanın yine de bir kadınla yatmayı isteyebilmesi ne tuhaftı. Daha Macide'yi gömdükleri günün ertesi bile düşünmemiş miydi böyle bir şey?

Sonra Nermin'i anımsadı. Bu bir çağrışım mıydı? Bilemiyordu. Bir kez, gece geç vakit, ayrılmalarından önce kahve pişirmeye kalkmıştı Nermin. Mutfaktaydılar. Öpüşüyorlardı. Kahve taşmıştı. Öyle acıklı bir biçimde bakmıştı ki Nevzat'ın yüzüne. Sonra da gülerek, "Sakın bana kızma" demişti. "Kahve taşıran yârini sevmez misin?"

Peki ama neredeydi? Niçin bir haber bile göndermemişti? Hasta mıydı? Korkuya mı kapılmıştı? Bir yerlere mi çekip gitmişti?

Şakakları zonkluyordu. Günlerdir düşünmemeye, hiç değilse bir köşeye itmeye çalıştığı düşünceler, anılar ve istekler hep birden saldırıya geçmişlerdi beyninin içinde. Tıkanır gibi oldu. Tırnaklarının dipleri sızlıyordu. Yüreğinin atışını dinledi bir süre, farkında olmadan. Damarlarının boşalıp doluşunu, midesinin çabalayışını izledi. Beyin odacıkları, karşılıklı iletişim köprüleri kurarak düğümleniyor, ayrılıyor, gözleri yanıyor, kulakları uğulduyordu.

Ne olacaktı şimdi? Gidecek miydi Nermin'e? Onu arayacak mıydı? Karım öldü, artık özgürüm mü diyecekti? İğrenç bir armağan değil miydi bu ölüm? Çirkin değil miydi bu özgürlük?

"Nermin için istedin sen bu ölümü," diyordu içinden bir ses. "Bu ölümü sen, istedin..."

Birden ayağa kalktı, sallandı. Kanı beyninden çekilir gibi oldu. Duvara yaslandı güçlükle. Derin derin soluk almaya çalıştı. Gözlerinin önünde kırmızılı yeşilli benekler uçuşuyordu. Biraz düzelene kadar duvara yaslanmış halde bekledi. Sonra yine oturdu kanapeye. Göğsünün orta yerindeki ağırlığı bir atabilseydi. Sıcaklık istiyordu canı.

Gözlerini yumdu. Son ayrıldıkları geceki görünümüyle gözlerinin önündeydi Nermin. Geceliğini sırtına geçirmiş, kollarını önünde ka-

vuşturmuş, gözlerinde hüzünlü bir durgunluk. Sonra, kollarını birbirlerinin bellerine dolayarak, ansızın açılabilecek kapılardan çekinmeksizin, sarhoşlar gibi sallana sallana inmişlerdi merdivenlerden. Sokak kapısının önünde, çenesinden tutarak hafifçe öpmüştü onu. "Bu son gelişim buraya" demişti. "Bir şey söyleme. Karşı çıkma."

"İğrenç..." diye mırıldandı. "Söylediğimi, düşündüğümü hiçbir zaman yapamayacağımı biliyordum o anda. Ölmese hiçbir zaman ayrılamazdım Macide'den. Bunu Nermin de biliyordu. İkimiz de biliyorduk..."

Dudaklarını ısırdı. Necati hep o halde, elleriyle iskemlenin kenarına tutunmuş, kendine gelmeye çalışıyor, umutsuzca. Suratı allak bullak. Onun yüzündeki çöküntü, ona kendi yüzünü düşündürdü. Elini yüzünde dolaştırdı. Kim bilir ne kadar biçimsizdi böyle.

"–Tıraş olmalı," dedi. "Berbere gidip tıraş olmalı. Kepazelik bu."

Necati şaşkınca bakıyordu yüzüne:

"–Ne?"

Duraksadı:

"–Tıraş olmalı dedim."

Sonra, gün ışığına alışan gözleriyle üstünü başını gözden geçirdi. Pantolonu bumburuşuk. Ceketinden hayır kalmamış. Dört gündür hep aynı giysilerle dolaştığını düşündü. Macide her gün ütülü pantolon giymesini isterdi. Mum gibi.

"–Ne diye içtik sanki bu kadar?" dedi. "Hadi ben neyse. Ama siz...."

Buruk bir gülümseme vardı Necati'nin suratında.

"–Doğru," diye yanıtladı. "Bize ne oluyordu, değil mi?"

Sustular. Terzi Nuri'nin horultusu kesilmişti. Uyanmış olmalıydı. Ona pek bir şey olmazdı. Günlerce sızıp, ayılıp, yine sürdürebilirdi içkisini. "Çivi çiviyi söker be yahu," derdi. "Sarhoşluğun ilacı, yine içmektir..." Şimdi de, kirpiklerinin aralığından onları gözetliyor, için için eğleniyordu hiç kuşkusuz. Bütün bu işlerde o da, bir çürümüşlük, bir kokmuşluk seziyordu herhalde.

"Belki de bu küçük kent yapıyor bizi böyle" diye düşünüyordu

Nevzat. "Hep aynı çemberin içindeyiz. Sıkılıyoruz. Ne halt edeceğimizi bilemiyoruz. Bu böyle. Ama neden bu böyle?"

Neden olduğunu bilmiyordu. Başkaları da onun gibi miydi acaba? Herkes onun gibi sıkılıyor muydu, yoksa bu ona özgü bir hastalık mıydı? Herkes aynı sıkıntıyı duymuyordu. Sıkılmayan, üzüntüyü bile eğlence sayanlar vardı. Bir kısmı, sıkıldığından bile habersiz, sürüklenip gidiyordu. Bir eksiklik vardı bu dünyada. Bu dünyanın gidişinde bir yanlışlık vardı, kim bulup çıkarabilecekti bunu ortaya?

Ellerini yüzüne kapayarak, başının ağrısını, yorgunluğunu unutarak, kendine göre güzel bir dünya kurmaya çalıştı. Nasıl bir dünya olacaktı bu? İnsanlar nasıl olup da sıkılmayabileceklerdi? Galiba bütün bozukluk, insanın düşleriyle gerçeklikler arasında bir denge kuramamasından ileri geliyordu. Gövdesi, aşılmaz bir çekim gücüyle bağlanmıştı toprağa. Düşüncesi havalarda geziyordu. Nasıl ki, yemek yerken düşünemiyordu insan, çalışırken düşünemiyordu, başı ağrırken düşünemiyordu... Öyleyse ikisinden birinin yeri yoktu kuracağı dünyada. Ya düşünmeyecekti insanlar, ya da yemeyecek, çalışmayacak, başları ağrımayacaktı. Ya kediler köpekler gibi, yalnız yemek, içmek ve çiftleşmek özgürlüğü olmalıydı, ya da yalnız düşünmeye izin verilmeliydi. Ama böyle bir dünyada yaşamak olanaksızdı. Başka bir yol bulmalıydı. Belki de asıl önemli olan, yemenin, içmenin, çiftleşmenin, insanın yaşamı içinde, düşüncelerini yönlendirmesi içinde taşıdığı yeri ortaya koymak, bu yeri ne yapıp yapıp daraltmanın yolunu bulabilmekti. Yalnız iyi şeyler düşünebilmeliydi insan. Yalnız sevgiyi düşünebilmeliydi.

Peki, gözlerini açtığı zaman var olan, bu üzerinde yaşadığı dünyada nasıl sürdürmeli yaşamasını? Bu dünyada sıkıntıdan kurtulmanın yolu yok muydu? Necati'ye sorsa, "İçeceksin azizim," der. "Uyuşacaksın. Alay edeceksin insanlarla. Kimseyi bulamazsan kendi kendinle alay edeceksin. Yine de olmazsa, çekip gideceksin. Yaşamaya zorunlu değilsin ya..."

Tezgâhın arkasından Terzi Nuri'nin kesik kesik gülüşünü işitti. Başını çevirdi, şaşkın şaşkın baktı. Necati'yle birlikte masanın başına geçmişler, akşamdan kalan rakıyla sabah mahmurluğu bozuyorlardı. Necati, sanki az önce ölecekmiş gibi kendinden geçen adam değil. Nuri:

"–Gel be yahu," dedi. "Gel bir fırt da sen çek. Başka türlü olmaz demez miyim ben?"

Oysa, yüzünde öylesine korkunç bir yıkıntı görünümü vardı ki... Burnu sipsivri ileri fırlamış, mosmor. Gözleri kanlı, şiş ve çapak içinde. Avurtları çökük.

Onların, bir yandan rakıyı midelerine boşaltırken, bir yandan da akşamdan kalan iki parça arnavutciğerini büyük bir iştahla tabaktan sıyırışlarını görünce soluğu kesilir gibi oldu. Bir an gevşek davransa, midesinin bütün yeşil sularını ortaya saçabilirdi. Dişlerini sıktı, güçlükle.

"–Allah cezanızı versin," dedi. "Şu halinize bakın bir. Ben gidiyorum. Geliyor musun Necati?"

"–Ne oluyorsun yahu?" diye homurdandı Necati. "Peki, dur, geliyorum."

Terzi Nuri, "Ne varmış halimizde," diye gülüyordu kıs kıs.

Bekleyecek durumda değildi Nevzat, aceleyle fırladı sokağa. Önce, sıcak bir işkembe çorbasının iyi gelebileceğini düşünerek işkembeci Muzaffer'in dükkânına doğru saptı. Bu kez de, işkembelerin, kokoreçlerin, yağlı, bulaşık kokusu daha uzaktan midesini kaldırmaya yetti, geri döndü.

Arkasından koşan Necati onu hamamın kapısında yakaladı. Gömleğinin yakası ceketinin dışına çıkmış, kravatı çarpık; kolunda, silmeyi akledemediği kocaman bir kusmuk lekesi; gün ışığında kapkara uzamış sakalıyla, bir esrarkeşi andırıyordu.

"–Neye beklemedin?" dedi. "İki kadeh atınca kendine geliyor insan. Nuri iyi bilir bu işleri. Sen daha hâlâ bekle herif geberecek diye. Hepimizi gömer o. Görürsün."

"Gömer" dedi içinden. Doğruydu. İçi ne kadar boşalmış olursa olsun, eski, köklü bir çınardı Nuri. Öyle küçük fırtınalara aldırış etmezdi. Keşke, o da, iki kadeh daha içince kendine gelebilse.

Başlarını eğerek, hamamın alçacık kapısından içeri girdiler. Küçücük, dört kurnalı bir mahalle hamamıydı burası. Hamamcı Boşnak Ali çok görmüştü onları, en uyuşunsuz saatlerde hamama gelirken; ama bu kadar düşkün halde geldikleri çok azdı. Bazen, hamamı kapatıp, göbektaşında rakı içtikleri de olurdu gerçi, yine de acıyarak baktı yüzlerine. Hal hatır sormadan bir oda açtı, soyunmaları için. Peştemallarını, takunyalarını getirip bıraktı.

Çabucak soyundu Nevzat. Yeni ergenliğe ulaştığı günlerde, babasının günah olduğunu söylediği bir iş yaptığı zaman, işlediği günahın izleri vücudundan çıkıp gitsin diye derisini kızartıncaya kadar yıkanır, keselenirdi. Şimdi de aynı ruh hali içindeydi.

Necati'nin soyunmasını beklemeden soyunma odasından çıktı, ağır tahta kapıyı iterek içeri girdi. Küçük, ama, oldukça temiz ve aydınlık bir hamamdı burası. Kubbesindeki dört küçük pencereden bol ışık giriyordu içeriye. Hamamböceğine pek rastlanmazdı. Duvarları yer yer oyulmuş, sıvaları yer yer dökülmüş olsa da temiz beyaz badanalı idi. Jilet pası görülmezdi. Yerler, kurnaların çevresindeki oturulacak yerler hep mermerdi. Kurnaların arkası da mermer mozikkle kaplanmış. Bir göbektaşı biçimsizdi. Küçük ve betondan.

Öğle vakti olduğu için başka kimse yoktu hamamda. Önce göbektaşına uzanmayı düşündü, sonra vazgeçti, gitti dipteki kurnayı seçti. Leylak rengi, beyaz siyah çizgili eski peştemalı önüne toplayarak oturdu. Sırtını duvara dayadı, bacaklarını uzattı. Musluğu açtı.

Yorgunluğunu şimdi daha bir hissediyordu. Elini kurnaya batırarak suyun oynak sıcaklığının içine geçmesini bekledi. Ayak parmaklarının nalından fırlayan uçları mor. Parmak araları kirlenmiş. Topukları yassı, nasırlı ve kırmızı. Vücudu tüylü sayılmaz. Biraz sırtı. Göğsü, tüysüz. Memelerinin çevresi de kabarmamış. Buna karşı, kolları, bacakları bol tüylü.

"Demek bende biraz hormon dengesizliği var" diye düşündü. Kollarını, ellerini, çıplak vücudunu ilk kez görüyormuş gibi dikkatle inceliyordu. Ayaklarının mavi damarları fırlak ve şişkin. Kamında biraz yağ birikmiş, öne eğilince katlar beliriyor. Tam sağ koltukaltına rastlayan çukurda iri, kahverengi bir et beni. Göbekyeri buruşuk ve kirli.

Terlemeye başlamıştı yavaş yavaş. Az önce sokakta yürürken duyduğu o çamura bulanmış, paçavraya dönmüş insan ruh halinin şimdi en yüksek noktasına eriştiğini hissediyordu. Ter sanki onu temizlemeyecek, üstündeki kuru kabuğu da sıyırıp, alttaki çamuru daha bir ortaya çıkaracaktı.

O sırada iri tahta kapı gıcırdayarak açıldı, yer yer iyice eprimiş peştemalını beceriksizce beline dolamış bir halde Necati göründü. Havayı kokluyormuş gibi burnunu oynattı:

"–İyi," dedi. "Sıcakmış. Sen aklınla bin yaşa doktor."

Nevzat'tan sakınmadan, ağır hareketlerle peştemalını çıkardı, göbektaşına düzgünce yaydı, yüzüstü uzandı üstüne ve hemen uyumaya başladı. Zayıf, çelimsiz bir vücudu vardı Necati'nin. Birlikte son hamama gidişlerinden beri biraz daha zayıflamış gibiydi. Ayak parmakları az rastlanan cinsten, ince, uzun ve çarpıktı. Tırnakları da iyice uzamış. Bacakları kalçalarına doğru kalınlaşacağına inceliyordu. Buna karşın kaba etlerindeki kaslar, iyice gelişmiş, yumru yumru olmuş. Beli çukur. Belkemiğindeki eğrilik yattığı yerden iyice belli oluyordu. Kolları pörsük. Boyun kemikleri fırlak. Biraz kambur. Kafatası geriye doğru çıkıntılı. Uzun saçları kulaklarını örtmüş. "Anatomi açısından dengeli gelişmiş bir iskeleti yok" diye geçirdi aklından. Kalçalarının bu kadar iri olduğuna dikkat etmemişti daha önce.

Orada, çıplak bir gövde uzanmış yatıyordu, gözünün önünde, göbektaşında. Bembeyaz bir gövde. Tüysüz. Erkek mi kadın mı olduğunu kestirmek bile güç. Orada yatan bir kadın olsaydı, bu kadar ilgisiz kalabilir miydi, burada? Japonlar gibi küçük yaştan eğitilmiş olsa, belki. Peki, çıplak bir vücudun çekiciliği neresindeydi? Doğanın butlarda, kalçalarda, göğüslerde, vücudun öteki yanlarına göre biraz daha fazla yağ birikimini sağlamış olması mıydı, bir erkeği bir kadına iten?

Gözlerini yumdu. Yine Nermin vardı karşısında. Son geceki haliyle. Gece yarısı çoktan geçmişti. Gözlerini açtığı zaman onu yanıbaşında bulmuştu. Sırtında geceliği vardı. Göğüslerinin bozulmamış, donuk, beyaz ve sert canlılığı görünüyordu geceliğin aralığından. Omuzlarından yakalayıp çekmişti onu yanına.

Silkindi. Kubbeden ayak ucuna su damlıyordu. Soğuk. Musluğu kapattı, kurnanın içindeki suyu karnına boşalttı tas tas. Sonra musluğu yeniden açtı. Su gürül gürül doldurmaya başladı kurnayı. Bir tas daha alıp ayaklarına döktü. Çok sıcaktı. Derisi yanar gibi oldu. Bir ürperti yayıldı vücuduna. Soğuk su musluğunu da açarak kurnadaki suyu biraz ılıştırdı. Omuzlarından aşağı birkaç tas su döküldü. Suyun sıcaklığı yavaşça yayıldı bütün vücuduna. Dinlendirici bir sıcaklıktı bu. Sıcağı severdi ötedenberi. Sıcak sanki zihnini açardı. Şimdi de, Necati'nin ve kendisinin çıplak vücutlarını seyrederken, giysilerinden, süslerinden sıyrılan insanın ne kadar ilkel bir yaratık olduğunu düşünmeye koyulmuştu. Morgtaki taze ka-

davralardan ne farkı vardı şu çıplak gövdenin? Soluk alıp almaması o kadar önemli değildi. Ya düşünceleri, duyguları, düşleri, onlar da mı önemli değildi?

"Belki de önemli olan yalnız bunlar," dedi. Yine de, çıplak insanın doğal gücü, duygulara da, düşüncelere de, düşlere de egemendi.

Yüzünden, boynundan, göğsünden, vücudunun bütün gözeneklerinden sızan terlerle birlikte kanındaki zehirin yavaş yavaş süzülüp aktığını hissediyordu şimdi. Yüreğindeki, beynindeki zehirleri de böyle akıtabilse de arınabilse bir iyi...

Elini yeniden kurnaya batırdı. Kurnanın içindeki yamuk bakır tas, musluğun altına doğru sürükleniyor, içine su dolarken fır dönüyor, kurnanın kenarına kadar uzaklaşıyor, sonra akıntıya kapılarak yeniden musluğun altına geliyor, bu kez içine dolan suyun ağırlığıyla yalpalaya yalpalaya batıyordu. Tıpkı Arşimet gibi, o da, yepyeni bir doğa yasasını bulmak üzere olduğu sanısına kapıldı. İnsanın çıplak gövdesindeki doğa gücü, beş aşağı beş yukarı birbirinin benzeriydi. Neden, düşüncelerindeki karmaşıklık da, birtakım küçük ve ilkel nedenlerle açıklanamasın? Öyle bir püf noktası düşlüyordu ki insan beyninde, orayı, Gordias'ın düğümü gibi, bir kılıç vuruşuyla kesip attı mı, bütün o karmaşık ruh halleri, o trajedyalar, hırslar, öfkeler ve tutkular, bir ip yumağı gibi çözülüverecekti.

Vardı böyle bir püf noktası ve bir gün bulacaktı bunu insanoğlu.

Gülümsedi. Nedenini pek kestiremediği bir ferahlama duyuyordu içinde. Uykuyu andıran tatlı bir uyuşukluk sarmıştı her yanını. Farkında olmadan gözleri kapandı. Düşünmeye çalıştığı o ilkel noktayı unuttu. Sızıp kaldı.

Kendine geldiği zaman, ne kadar uyumuş olduğunu kestiremedi. Düşünde neler gördüğünü de unutmuştu. Çok renkli, sade ve dürüst bir düştü bu. Bir yığın geometrik şekil kalmış belleğinde. Neye yoracağını bilemiyordu ama, ağır bir yük gibi yüreğinin ortasına çökmüş bulunan tatsız, boğucu birtakım düşüncelerin, anıların sıkıntısını bu anımsayamadığı tuhaf düşle birlikte içinden çıkarıp atıvermişti sanki. Bu düşle birlikte, sadece iyilik, sıcaklık, mutluluk gibi soyut kavramlarla anlatılabilecek tatlı bir huzur doğmuştu içine. Yüreğindeki, beynindeki zehir akıp gitmiş miydi gerçekten? Bu bir mucize değil miydi?

Halveti dolduran buhar yığınının arkasında Necati'yi aradı gözleriyle; ona içinde beliren bu yepyeni, değişik ve güzel sevinci anlatmak istiyordu. Necati, öbür köşedeki kurnanın başına geçmiş, başını sabunluyordu. Gözleri kapalı, tası arayan elleri beceriksiz. Bu haliyle, bütün gece Baudelaire'den şiirler okumuş olan sinik adama ne kadar yabancıydı. Bir an onu, bu garip ve güçsüz izlenimi veren haliyle daha bir cana yakın, daha bir dost, dertleşilebilir, güvenilir bir arkadaş olarak görür gibi oldu. Onu bu kadar değiştiren gözlerinin sabun köpüklerinin arkasında saklanmış oluşu muydu? Ne olursa olsun, onunla konuşması gerekti. Tasalarını, kaygılarını, korkularını anlatacaktı ona. Dinleyecekti onu Necati, hiç kuşkusuz. Anlayarak dinleyecekti. Eskiden olduğu gibi, birlikte kararlar vereceklerdi. Evet. İçinde beliren bu yepyeni huzuru, bu yepyeni neşeyi Necati'yle paylaşacaktı. Onu yanlış anlamıştı şimdiye kadar. Onu bir deli, giderek bir şeytan gibi görmüştü. Oysa, Necati de, onun gibi, bu küçük kentte yalnızlığa hüküm giymiş olduğunu fark eden bir yabancıdan başka bir şey değildi.

Yerinden kalkıp, onun yanına gitmeyi, sırtını sabunlamasına yardım etmeyi düşündü. Kalkamadı. Güçsüzlüğü değil, birdenbire içine giren tatsız bir kuşku durdurdu onu. Ya tümüyle yanılıyorduysa? Ya şimdi ondan alabileceği bir yanıtla, o güzelim huzuru yeni baştan allak bullak olursa?

İsteksizce:

"–Sırtını sabunlayayım mı?" diye seslendi.

"–İstemez. Sen işine bak."

Duraksadı:

"–Şey...", dedi. "Ne diyorum biliyor musun? Dernin..."

Söyleyeceği sözü unutmuş gibi susuverdi birden. Sonra, gerçekte söyleyeceği sözü bilmediğinden değil, sözlerini Necati'nin nasıl karşılayacağını kestiremediğinden sustuğunu fark etti. Ona, Adalet'le olan konuşmasını anlatmak istiyordu. Söz vermişti Adalet'e. Kaldı ki, çözülmesi gereken bir de sır vardı orta yerde. Ama bakalım Necati yanıtlamak isteyecek miydi sorularını? Bu işe burnunu sokmasından pek hoşnut olmayacağı kuşkusuz. Çok kez yaptığı gibi, inadına aşırı davranışlarda da bulunabilirdi. Bulunursa ne olurdu? Dostluklarının bozulması tehlikesi ile ilk kez karşılaşmıyordu ki. Ama bu kez, bir üçüncü kişinin geleceği, dahası

belki de yaşaması söz konusuydu. Bir sorumluluk almıştı üstüne; çok dikkatli davranması gerekti. Düşünüyordu da, galiba gerektiği kadar önem vermemişti Necati'ye, bugüne dek. Onun zaman zaman ne kadar saldırgan olabileceğini bildiği için çok kez onunla tartışmaktan kaçınmıştı. Ama, belki de onu küçümsemekle yanılıyordu. Bir psikopat olduğu kesindi. Bütün psikopatlar gibi, bir çeşit güçlü kişiliği olduğu da kuşkusuzdu. Çevresindekileri çabucak etkisi altına alır, çoğu edepsizlikle bile olsa, kendisini herkese kabul ettirmesini bilirdi. Onun karanlık zevkleri, onun o sinik dünya görüşü, inançları, tasaları, düşleri, umutları, bakıyordu da farkında olmadan onu bile etkilemişti. Hiç değilse belli birtakım olaylar, durumlar karşısında. Macide'yle karşılaştığı zaman, gözlerinde mucizeler yaratacak güçler var olduğunu sanışı bile, belki de Necati'nin durmadan Pandora'dan söz edişinden ileri gelmişti. Hiç aklında yokken Adalet'i bir kadın olarak görmeye başlaması da Necati'nin yüzünden değil miydi? Terzi Nuri'nin sefil dükkânında sabahlara kadar içmeleri. Akçay âlemleri...

Yeni terhis olduğu sıralardaydı. Hükümet doktoruna vekâlet ediyordu. Bir geceyarısı, savcıyla birlikte, bir adam öldürme olayının soruşturması için Zeytinli köyüne gitmişlerdi. Bir ölü bir de ağır yaralı vardı. Yaralının durumu umutsuzdu. Zeytinli'den Edremit'e kadar taşınması olanağı yoktu. Orada, elinden geldiğince kanamayı durdurmaya çalışmıştı sadece. Adam, sabaha kadar can çekişmişti gözlerinin önünde. Katil on altı yaşında bir delikanlıydı. Ağalar kız kardeşini kaçırmışlar, oynatıyorlarmış; haber almış, çiftesini kaptığı gibi varmış üstlerine. Kız kardeşi kaçmış da vuramamış onu. Ona üzülüyordu. Yoksa önünde yatan ölünün, can çekişmekte olan yaralının karşısında en küçük bir pişmanlık duyduğu yoktu. Savcının sorularına öyle aldırışsız yanıtlar veriyordu ki, ister istemez yaşamın belli ve değişmez ölçülerle değerlendirilemeyeceğini düşünmüştü Doktor Nevzat. Yaşamanın değeri neydi? Kimi zevk almak, kimi iş yapmak demiş. Belki de, dünyada yaşayan insan sayısı kadar değer ölçüsü bulunabilirdi.

Ya kendisinin ölçüsü neydi? Yaşamasının karşısında ödemesi gereken bir ücret vardı her insanın. O ne ödemişti bugüne kadar?

Herkes mutlu olmak isterdi. Ne demekti mutlu olmak? Başını sokacağı bir kulübesi, üç öğün karnını doyuracak işi, cinsel dürtülerini giderebileceği bir eşi olmak mı? Necati'ye sorsaydı, mutluluk, ancak üstün

insanlara özgü bir duyguydu ve kimseye yenilmeden yaşayabilmek demekti. Nermin, mutluluğun sevgi olduğunu savunuyordu. En büyük güç sevgiydi. Yaşamın değeri sevgiyle ölçülebilirdi ancak. Tanrı, dünyayı sevgiyle yarattım, demişti.

Yine dönüp dolaşıp sevgiye dayanıyordu sorun. Nevzat, Macide'yle karşılaştığı zaman Nermin gibi düşünmüş değil miydi? Evlendiği gece içinde duyduğu büyük umutsuzluğun nedeni bu sevgiyi bulamamış olması değil miydi? Başlangıçta bütün gücüyle sevmeye zorlamıştı kendisini. Sevdiğini sanmıştı. Bu bir çeşit direnmeydi. Ya da başka bir çıkar yol olmadığını düşünmüştü. Hep aynı noktaya geliyordu işte. Boşuna didinmişti demek. Evliliğin ona huzur ve sevgi getireceğini sanmış, sevgiyi de huzuru da başka yerde aramak zorunda kalmıştı.

"Hep biçim sorunu bunlar," dedi; sonra da sövdü içinden.

Necati'den kurtulmak istiyordu. Ondan korkuyordu. İçine saplanmakta olduğu batağı görmüştü bir kez. Ayağını sağlam toprağa basmak istiyordu artık. Ama nasıl olacaktı bu? Necati'yi bırakacak olsa kime tutunacak? Nermin'e mi? Yeni bir evlilik çıkar yol sayılır mı? Yeni bir evlilik... Elbette. Nermin'e huzur veremediği için tedirgin olan kendisi değil miydi? Yeni bir evlilik... Bunun için güvenebilir miydi kendisine? Peki ne olacaktı? Orta yerde asılı mı kalacak?

Beyninin kanıncalandığını sandı. Neden şöyle, apaçık, rahat, karmaşıksız bir biçimde düşünemiyordu? Her şey o kadar basitti ki aslında. Necati iyi bir arkadaş değildi. Onunla ilişkilerini kesmesi en akıllıca davranış olurdu. Nermin'e gelince, onunla da daha açık konuşması gerekirdi. Ben şöyle şöyleyim. Kendime güvenim yok. Bana biraz vakit ver, kendimi toplayayım. Şimdiye kadar sevgimize bir serüven tadı karışıyordu. Oysa şimdi özgürüz. Her şeyi enine boyuna düşünmeliyiz. Birlikte yapabilir miyiz? Yapabilirsek evleniriz. Yapamayacaksak...

Duraksadı. Böyle bir olasılık ürpertiyordu onu. Asıl o zaman boşlukta kalacağını hissediyordu. Ama, bunu da düşünmesi gerekti. Ne yapacaktı o zaman? Bir köşeye çekilip, işiyle gücüyle uğraşacak...

"Gerçekleri olduğu gibi görebilmeli," dedi. "Ondan fedakârlık bekleyemem artık. Macide'nin hemen arkasından onunla ya da bir başkasıyla

bir ortak yaşam sürdürmek düşüncesi bile korkutucu ve dahası iğrenç görünüyor gözüme. Bunu ona anlatabilir miyim?"

İçi karanıyordu. Sorunun görünürdeki bütün basitliğine karşın, çözüm yolunun o kadar kolay olmadığı ortadaydı. Necati'den de öyle kolayca kurtulamayacağını biliyordu. Huzursuzluğunun kökeni içindeydi. Oraya kadar inip nedenleri gün ışığına çıkarmadan düşündüklerinin hiçbirini yapamazdı. Yapmaya kalksa bile sürekliliği olan bir sonuç alamazdı. Yine düşünecekti, yine içecekti, yine düşünecekti, yine sıkılacaktı, sonra gidip yine pis bir evlilikte karar kılacaktı.

"Tanrım," dedi, "Peki nedir benim derdim? Niye yapayalnızım bu dünyada? Nedir benim bahtsızlığım?"

Şurada yukarışının bir nedeni vardı. Yolda yürüyüşünün, uyuyuşunun, eşi dostu görünce "günaydın" deyişinin, bir kadınla yatışının, bir nedeni, bir amacı vardı. Peki ya, düşünmesinin, daha doğrusu var oluşunun bir nedeni, bir amacı yok muydu?

Belki bütün insanlar onun gibi, var oluşlarının nedenini, amacını araştırmakla ömür tüketiyorlardı, bilerek ya da bilmeyerek. Bu öyle büyük bir kaygıydı ki, bunu araştırmaktan, gerçekten yaşamalarına vakit kalmıyordu. .Birisi ortaya çıkıyor, kendince geçerli nedenler, amaçlar ileri sürüyordu; senin varolmanın nedeni, falanca filancayı öldürmektir, diyordu. On altı yaşındaki katilin çevresinde yaşamın amacı bu olabiliyordu. Kan davası güdülen her yerde aynı şey. Köy, kent, ulus, dahası dünya ölçüsünde bir öldürme tutkusudur gidiyordu. Savaş bitmişti de ne olmuştu sanki? Yine için için kaynıyordu dünya.

Sonra, bir başkası çıkıyordu ortaya; ey insanlar, birbirinizi sevin, diyordu. Birbirlerini sevmek isteyen insanlar, kendilerine benzemeyenleri, bu yüce düşünce adına tutsak alıyorlar, onları köle gibi kullanıyorlar, sömürüyorlar, mutluluğun yolunu bir başka dünyada gösteriyorlardı. Bu dünya –çok dahaiyi bir dünyaya gitmek için– zorunlu bir geçit yeriydi. Kimine göre de, bu dünyada asıl olan acı çekmekti. Olabildiği kadar acı çekerek, kendine işkence ederek bu dünyadan elini eteğini çeken insan mutluluğa kavuşabilirdi ancak.

"Kim bilir, belki en iyisi düşünmemek" diye mırıldandı. "Huzuru kendi içinde aramalı insan. Sevgiyi kendi yüreğinde duyabilmeli. Tek ba-

şına ayakta durabilmeli. Yenilmemek başka şey, yenmek başka şey. Güçlü kişi, her zaman başkalarını boyunduruk altına alabilen kişi demek değildir ki..."

Necati'nin üst üste döküldüğü sulardan, kirli köpüklü bir akıntı, duvar dibince uzanan su kanalından kapının altına doğru süzülüp gidiyordu. Gözlerini ovalayan Fransızca Öğretmeni:

"–Ne o ahbap," diye seslendi. "Sen yıkanmıyor musun? Gözü açık düş görüyorsun galiba. Boş ver. Bak ben açıldım bayağı..."

"–Ben de daha iyiyim. Ter iyi geldi, ama halsizim..."

"–Sen hep halsizsindir!"

Nevzat'ın bir şey söylemesine vakit bırakmadan, tuhaf bir biçimde gülerek yeniden başını sabunlamaya koyuldu. Peştemalını bacaklarının arasına toplamıştı. Yüzünün, göğsünün çocuksu görünüşü yanında, bacaklarının çarpıklığı dikkat çekiciydi. Saçları ıslanmış, kafasına iyice yapışmış. Her gün karşılaştığı adam bu değil sanki. Kabarık dalgalı saçlarının yüzüne verdiği o küstah tavır gitmiş, yerine biraz kendini beğenmiş, ama daha çok şaşkın bir görünüş gelmiş.

Nevzat, az önce içi geçmek üzereyken kendi çıplaklığına bakarak insanlar hakkında varmış olduğu yargıyı anımsadı. Necati'nin görünüşündeki değişiklik belki de bu çıplaklığın ürünüydü.

Necati, başındaki sabunu durulayınca:

"–Ne düşünüyorsun," diye seslendi yeniden. "Düşünmekle hiçbir şey çözümleyemezsin. Ne diyor Nuri? Düşün düşün boktur işin!.."

Başını salladı Nevzat:

"–Bir şey düşünemiyorum," dedi. "Beynim donmuş gibi. Düşünmek istediklerimin sonunu getiremiyorum bir türlü. Kötüyüm anlayacağın..."

Necati'nin bakışları kirli suyun akıntısına takılmıştı:

"–Anlıyorum azizim," diye mırıldandı. "Birkaç gündür sana hak verip vermemekte kararsızım. Sonra düşündüm ki... İnsan kuşkuya düşmemeli bir kez. Hele kendinden, hiç. Bazı şeylere çok fazla önem veriyoruz galiba. İnsan bir şeye inanır da inancının birdenbire yıkıldığını görürse altüst olur. İntihar eder belki. Sen şimdi bocalıyorsun. Benim henüz dayandığım şeyler var. Ben gücüme inanıyorum. Güçlüyüm ben; bunun ne demek ol-

duğunu anlayabilir misin? Bu dünya güçlülerin dünyasıdır. Kölelerin değil, efendilerin dünyasıdır. Oysa ben güçlüyüm. Ben efendiyim. Bir gün, biri çıkar da bu efendiliğimi elimden alıverirse ne olur? Bilemem. Dün savcının beni çağırttığını söylemiştim. İlk kez, bir çatlama hisseder gibi oldum içimde. Çok sürmedi ama, korktum ilk olarak. Bana bir şey yapacaklarından dolayı değil. Ne yapacaklarını bilememekten korktum. Demek zayıflamışım. Yok, hemen sevinme. Ben öyle kolayca çökmem. Beni yenmek için bir dev gücü gerek. Bir dev gücü... Ama sen, benim gibi değilsin. Sen ortalarda dolaşıyorsun. İnandığın, güvendiğin hiçbir şey yok. Aranıp duruyorsun.."

Bir tuhaf oldu Nevzat. Necati de Nermin gibi, "arıyorsun" diyordu ona. Doğru muydu bu? Hiçbir şeye inanmamış mıydı bugüne kadar? Daha ne kadar arayacaktı?

Necati:

"–Ben ölümden sonra yaşamaya inanmam," diye sürdürüyordu sözünü. "Ama bu dünya da fazla sıkıcı gelmeye başladı bana. Anarşist olmalıymışım ben. Ölümü göze alan bir insanın neler yapabileceğini hiç düşündün mü? Sıkıldığım zaman içimdeki o korkunç birikmiş gücü nasıl harcayabileceğimi kuramm. Bir karar versem, yandı dünya. Orhan Veli'nin dediği gibi, **"Ne atom bombası, ne Londra konferansı..."**

Kıs kıs gülmeye başladı.

Alay mı ediyordu, yoksa yeni hınzırlıklar peşinde miydi? Belki de doğru söylüyor. Gülüşü, zayıflığını örtmek için...

Buna inanmaya hazırdı Nevzat. Son günlerde üst üste yanlış işler yapıyordu Necati. Adalet'le olan olay, savcının çağırması, dahası Macide'nin ölümü karşısında duygularını açığa vuran şaşkınlığı...

Yeniden bakışlarını yakalamaya çalıştı Necati'nin, yakalayamadı. Kaçıyordu demek. Demek gerçekten korkuyordu. Yenilmezliğine olan inancı sarsılmıştı.

Güçlü birisine karşı ancak korku ya da saygı besleyebilirdi insan. Birisini sevmek için onun hiç değilse bir noktada zayıf olduğuna inanmak gerekirdi. Necati'nin çok açıkça olmasa bile zayıflığını kabul edişi böyle bir etki uyandırdı Doktor Nevzat'ın üstünde. Ona karşı çoktandır yitirdiğini sandığı sevginin yenilendiğini hissetti. Onun da insanca bir yanı vardı de-

mek. Sıkılıyordu o da. Ölmeyi düşünebiliyordu. Gücünün bir gün yok olabileceğini, kendisinden güçlü birisinin karşısında yenilebileceğini kabul ediyordu.

Sanki kendisi kurtulmuş, kurtuluş yolunu bulmuş gibi, onu da kurtarmak, onu da kendisiyle birlikte düzlüğe çıkarmak hevesine kapıldı:

"–Biliyor musun," dedi, "biz galiba hep kendimizi aldatıyoruz. Kendimizi güçlü sanıyoruz, ama gerçekte hep dışardan bize yardım edilsin diye bekliyoruz. Oysa, yaşayişımızı kendimiz bir düzene koymadıktan sonra, şunun, bunun, herhangi bir insanın, bir arkadaşın ya da bir kadının ne yararı dokunabilir? İster misin bir karar verelim? Bundan sonra, bir arada, ama, aklı başında, düzenli bir yaşam sürdürmeye çalışalım? İstersek başarabiliriz bunu."

Necati'nin üst dudağının yukarı kıvrıldığını görünce, sustu. Söylemek istediği bu değildi zaten. Sorunu karmaşıklıktan kurtarmaya çalıştıkça batağa saplandığını fark ediyordu. İçki içmemek, düzenli bir yaşam sürmek, bunlar sorunun çözümü değil belki sonucu olabilirdi. Belki, "Kendimize güvenmiyoruz, hep dışardan yardım bekliyoruz" derken, sorunun çözümlemesini yapmış oluyordu. Ama bir adım daha ileri gitmesi gerekti.

Necati ansızın:

"–Bizim Adalet'i düzmüşler, haberin var mı?" dedi.

Öylesine beklemediği bir sözdü ki bu Nevzat'ın, sırtına kadar ürperdiğini hissetti.

"–Anlamadım," dedi. "Nasıl yani?"

Necati'nin yüzünde, az öncekine benzeyen kuşkucu gülümseme yeniden belirmişti:

"–Önce bu işi senin yaptığını sanmıştım," dedi. "Öyle olsaydı, ikimizden birisinin ölmesi gerekirdi. Bana bu oyunu oynamanı kabul edemezdim. Ama, bu gece düşündüm ki, bunu sen yapamazsın. Eline fırsat geçmiş olsa bile yapamazsın. O kadar güçlü değilsin sen. Ama hâlâ bilmiyorum kimin bu halkı işlediğini. Bir elime geçirirsem..."

Necati'nin ne söylediğini çok iyi anlamıştı Nevzat, ama şaşkınlığı geçmemişti henüz. O, bu konuyu ona nasıl açacağını düşünürken, Necati'nin kendiliğinden söze girişi garipti.

"–Biliyorum," dedi yavaşça. "Adalet anlattı ama, bana da söylemedi kim olduğunu. Önce ben de sen yaptın sanmıştım. Sonra, işin içinde başka bir iş olduğunu anladım. Yalnız öyle esrarlı tavırlar takınıyor ki, neye hükmedeceğimi bilemedim. Bir ara, Nuri'den bile kuşkulandım. Ama, en çok senden kuşkulandığımı itiraf etmeliyim..."

Necati kızgın kızgın kaşlarını çattı:

"–İstesem yapamaz mıydım sanki?" dedi. "Enayinin birisin sen. Ama sorun o değil."

"–Peki ne olacak şimdi?"

"–Ne ne olacak?"

"–Kız ne olacak?"

"–Bana ne? Hangi taşa isterse gitsin vursun başını."

"–Sen kendini hiç suçlu bulmuyor musun?"

"–Aptal gibi konuşma! Elâlemin şeyinin bekçisi miyim ben? Ben bir şey yapmadım diyorum sana. Yapsam ne olurdu ya, o da başka... Ama yapmadığıma göre... Ne istiyorsun yani? Alayım mı onu? Senin düzenin bile beni buna zorlayamaz. Ya benim düzenim? Ama bak, bu işi hangi itoğlu it yaptıysa, elimden çekeceği var. Aslanın inine girip de geçimini sağlamaya çalışan çakal, sonuna razı olmuş demektir."

Nevzat'ın kafasında kurduğu olaylar zinciri kınlıvermişti orta yerinden. İnanmayarak bakıyordu Necati'ye. Yine mi oyun oynuyordu, yoksa içten miydi öfkelenişinde?

"–Ama sen de niyetlenmiştin kızı baştan çıkarmaya, öyle değil mi? Göze almıştın bu işin sonunda başına gelecekleri. Ne fark eder?"

Alnı kırış kırıştı Necati'nin. Onun da, sorunu aynı açıdan düşünmekte olduğu söylenebilirdi. Belki de Nevzat'ın sandığından da büyük bir önem taşıyordu bu sorun Necati için.

"–Yeni mi olmuş bu iş," diye sordu yeniden Nevzat. "Kız bir ay falan dedi ama, sözüne pek güvenemedim. Ortada bir de çocuk mocuk olmasa bari..."

"–Beni ilgilendirmez. Muayene eder anlarsın."

Midesinin bulandığını sandı Nevzat:

"–Böyle bir şey söyleyemem ona."

"–Ama, senin de aklından geçmişti bu haltı yemek, yalan mı?"

"–Ne demek istiyorsun?"

"–Arada sırada, örneğin az önce, benden daha güçlü olabileceğini düşündüğün olmadı mı? Kurbağa sen de... Şişinme hadi. Beni çekip çevirmek bile geçti aklından. Anlamadım mı sanıyorsun?"

Nevzat, arkadaşının böylesine öfkelendiğini ilk kez görüyordu. Başından aşağı kaynar kaynar bir tas su boşaltıp, derin bir soluk aldı. Doğruydu Necati'nin söylediği. Onun da aklından geçmemiş değildi bir zamanlar Adalet'i baştan çıkarmak. Ama düşünmek başka, yapmak başka şeydi. Öyle olmasa, Macide'nin ölümünden onu suçlu bulup tutuklamaları gerekirdi.

"–Saçmalıyorsun," demekle yetindi.

Kubbenin dört parçalı küçük penceresi buğudan görünmez olmuştu. Taş döşemenin belirsiz bir yerine tavandan yoğunlaşan bir su damlacığı düşüyor, tınılı bir ses çıkarıyordu. Külhan penceresine doğru, sıvaları dökülen duvarda, duyargalarını oynata oynata, ağır, tedirgin bir yürüyüşle iri bir hamamböceği dolaşıyordu. Bu hamamda bir hamamböceği göreceğini sanmazdı.

"Bizim ne farkımız var şu hamamböceğinden" dedi, güldü. Bir bu eksik kalmıştı bugün kendisini benzetecek.

Necati'nin yüzü alabildiğine solgun görünüyordu, dişlerini sıkmıştı. Bir an onun fenalaştığını sandı, yerinden doğruluyordu ki, Necati elini kaldırarak durdurdu:

"–Neden sen olmayasın sanki?" dedi. "Yanıldım az önce. Eline fırsat geçtiyse yapmışsındır. Macide'yi de öldürmüş olabilirsin. Yapabilirdin. Yapabilirdin değil mi? Yapmayı düşündün hiç değilse... Ah ne sinsisin sen. Önceden düşünmeliydim bunu..."

Korkuyla bakıyordu Nevzat arkadaşına. Nasıl da biliyordu aklından geçenleri? Kendini savunacak bir dayanak bulabilse. Birdenbire yitirmişti bütün dayanışını. Tartışacak halde değildi. Kurnayı yeniden doldurup taşan su, kalçalarını saran peştemalı ıslatıyor, bütün vücuduna uyuşturucu bir sıcaklık yayılıyordu. Ne önemi vardı bu suçlamaların? Ah, bu ılıklık, bu tatlı gevşeklik hep sürse...

Vücudunu saran gevşeklikle birlikte yüzünün çizgileri de gevşemişti.

Onun hiçbir tepki göstermeyişine, üstelik, yüzüne huzurlu bir anlamın gelip yerleşmesine şaşkınca baktı Necati. Gözlerinin pırıltısı keskinleşti, dudakları inceldi. Karşısındakinin direnmesinin çok sürmeyeceğini sanıyor, bir zafer çığlığı atmak için sabırsızlıkla bekliyordu. Ama, hiç oralı görünmüyordu Nevzat. Başını sabunlamaya başlamıştı, ağır ağır, tadını çıkara çıkara...

Birden elindeki yamuk bakır tası yere fırlatarak yerinden kalktı. Titriyordu öfkesinden:

"–Aptalın tekisin" diye haykırdı. "Korkağın birisisin. Hiçbir şey yapamazsın sen. Doğru. Hiçbir şey yapamazsın. Yaşa bakalım sürüne sürüne. Pis solucan..."

Takunyalarını ayaklarına geçirmek isterken sendeledi, duvara tutundu. Yeniden yüzünü Nevzat'a çevirdiği zaman, birden yaşlanmış, çökmüş gibi bir hali vardı. Kapıya kadar yürüdü, orada, başı dönmüş gibi, kapını tokmağına tutunarak bir an durdu; sonra duyulur duyulmaz bir sesle:

"–Rastlantılar ne tuhaftır," dedi. "Gecelerce, gündüzlerce içtik, hovardalık ettik, tartıştık seninle. Seninle için için çok alay ettim, çok da sövdüm ha... Haksız mıydım? Belki. Zaman zaman ben de pişmanlık duymuşumdur yaptıklarımdan. Ne var ki yaşam benim için yeni bir yöntem seçmeme olanak vermeyecek kadar kısa. Ama sen daha düşünebilirsin..."

Kapıyı açtı, tam dışarı çıkacakken, yine durdu, döndü, gözlerinde şeytanca bir pırıltı vardı:

"–Nermin'in seni bırakıp kaçtığını bilmiyor musun?" dedi. "O Tanrısal sevgilin..."

Nevzat sıcaktan gevşeyen vücudunun kaskatı kesildiğini hissetti birden. Ağzını açacak oldu, sesi çıkmadı. Kulaklarında gerçekliği kuşkulu bir ses yineliyordu durmadan: "Seni bırakıp kaçtı, seni bırakıp kaçtı..."

Necati, kapının önünde, yüzü daha bir sararmış, Nevzat'ın nasıl bir tepki göstereceğini bekliyordu. Onun sustuğunu görünce, kısık bir sesle:

"–Biliyor muydun yoksa?" dedi. "Gitmeden haber vermiş miydi yoksa sana?"

Nevzat, kendisinin bile şaştığı donuk, heyecansız bir sesle:

"–Yoo," dedi. "Haberim yoktu. Demek gitti? Ne zaman?"

İğreniyormuş gibi buruştu yüzü Necati'nin:

"–Macide'nin öldüğü gün," dedi. "Yoksa anlaşmış mıydınız aranızda? Macide hele bir ölsün. Bir gömülsün... Ağızlar bir kapansın, hanımefendi o zaman şeref verirler kentimize. Öyle mi?"

Oysa, öylesine vurulmuştu ki Nevzat, tepki gösterecek hali yoktu. Sadece:

"–Saçmalıyorsun," diyebildi. "Ne ilgisi var bunun Macide'nin ölümüyle?"

Ne yapacağına karar veremeyerek bir an durdu Necati, olduğu yerde; sonra tükürür gibi:

"–Sahtekâr!" dedi, ağır tahta kapıyı zorlayarak açtı, çıktı.

İçinde inanılmaz bir serinlik hissediyordu şimdi Nevzat. Ne yaptığını fark etmeden, başından aşağı bir tas su döktü, gözüne sabun kaçtı. Gözleri yanmaya başladı, ama o gözlerini kapamamakta inat ediyordu. Az önce, Necati'nin, "düşünmelisin sen" derken yüzünde beliren ölü sarılığı gitmiyordu gözlerinin önünden. Yine farkında olmadan başını sabunlamaya başladı. Demek gitmişti Nermin? Ona haber bile vermeden gitmişti. Demek bunun için görünmüyordu ortalıkta. Ama bu haksızlıktı. Böyle bir şeyi nasıl yapabilmişti? Nasıl? Nasıl gidebilmişti?

Tası kurnaya daldırdı, durdu. Sanki beklediği bir haberdi bu. Hiç de şaşırmamış gibiydi. Acaba, onun gitmesini de, Macide'nin ölmesini beklediği gibi bekliyor muydu için için?

"Allah cezamı versin benim" dedi. Çabuk çabuk su döktü başından aşağı. Sıcaklığın yumuşattığı düşünceleri yeniden kavgaya başlamadan bir karar verebilseydi...

XXI

Necati hamamdan çıktığı zaman saat ikiye geliyordu. Ceketinin içine büzülerek, elleri pantolonunun ceplerinde, ağır ağır yürümeye başladı. Üşüyordu. Güneş vardı ama serin bir rüzgâr esiyordu. Yorgundu, alabildiğine. Hastaydı, belki. Karnı açtı. Bunların hepsinin farkındaydı, yine

de, yapacak çok daha önemli işleri varmış gibi, bunlara aldırış etmemek istiyordu. Bilincine gitgide daha büyük aydınlıkla yükselen bir karara doğru gidiş hali içindeydi. Her iki üç adımda bir durup geri dönmek ister gibi hafifçe irkiliyordu, ama durmuyordu. Kimsenin fark edemeyeceği garip bir parlaklık beliriyordu o anda, gözlerinde. Dudaklarının arasından, "zayıf değilim," diye mırıldanıyordu, "öyle kolayca yenilmem ben..."

Sonra yeniden dalıyordu, sarsak yürüyüşüne. Ne yapacağını biliyor muydu gerçekten? İçinde, somutlaştıramadığı, sallanan düşünceler vardı. Bir kopuş, bir dağılış içindeydi. Gözlerinin parladığı dakikalarda, bu kopuşu, bu dağılışı durdurabileceğini düşünüyordu. Bu o kadar kolay değildi. Biliyordu. Geriye dönemezdi artık. Kaldı ki, geri dönmeyi isteyen kim? Yarı yolda duraksayanlardan değildi o. Gidecekti sonuna kadar. Sonunda yenileceğinin alnına yazılmış olduğu belirmiş olsa bile.

"–Zayıf değilim" diye mırıldandı yine. "Kolayca yenilmem öyle ben..."

Ama sandığı kadar güçlü müydü hâlâ? Nasıl bir güç, nasıl bir yenilmezlik?

Tanıyordu yürüdüğü yolu. Bu yol Terzi Nuri'nin evine giden en kestirme yol. Yanından geçen insanların çoğunu tanıyordu. Onlar da Necati'yi tanıyorlar ve selam veriyorlardı. Hiçbiri sevmezdi onu; yine de selam verirlerdi.

"İnsanları yaratırken Tanrı herhalde dalga geçiyormuş," dedi. "Bu kadar kusurlu bir nesne yaratması başka türlü bağışlanmaz...."

Gülümsemeye çalıştı. İnsanlar. Karanlık bir kutuda, belli sonuçtan kurtulmaları olasılığı varmış gibi, kör döğüşü içinde, birbirlerini ite kaka, yürümeye çalışan insanlar...

Gözleri bağlı bir insan, durmadan yürürse, hep bir çemberin çevresinde dolaşır durur. Ayağı sürçüp düşünceye kadar.

"Ama ben görüyorum," diyordu Necati. "Gözlerim bağlı değil benim. Güçlüyüm ben ve daha yenilmedim. Zayıfların Allah belasını versin."

Bu söylediğinin karanlıkta ıslık çalmaya benzediğinin de farkındaydı. "Yeni bir prensip kabul etmek için vakit çok geç" demişti Doktor Nevzat'a. Demek başka bir prensibin varlığını, bu başka prensibin daha

ğru, daha haklı olabileceğini düşünebiliyordu. Belki de yanlış söylemişti; kit daha başlangıçta geçmişti. Ne kadar karmaşık olursa olsun, şamanın bir sınırı yok muydu? Herkes ölecekti. Herkes öleceğini biordu, buna inanmasa da. Zaman da sınırlıydı. En iyisi, daha ilk adımda nlış yola sapmamaya çalışmaktı. Ondan sonra da cesaretle yürümeliydi yolda. Gözünü kırpmadan. Ne diyordu Nâzım Hikmet? **"İbret al deli nlüm, demir sandıkta saklansan bulur seni, ak taş ardında kara anı bulan ölüm..."**

"Yaşamak..." dedi. Duraksadı. "Yaşamak, ya da sürünmek.."

Ne değeri vardı sürünerek yaşamanın? Korkmadan yürümeliydi in-n, ölüme doğru. Duraksamakla bile her şeyi yitirebilir insan. Zaten bütün run, şöyle ya da böyle yaşamış olmakta değil ki. Öldükten sonra her şey er. Hepsi bir an sorunu. Yaşamak, ölümden önceki son durak. Yürü-ek. Ölüme doğru. Ölüm ötesine doğru. Nasıl olsa, bu yanda, bilinebilecek varsa öğrenebilirdi insan. Öğrenmediklerini ise zaten bilmemiş olacağı n merak etmesi bir anlam taşımaz. Ama ya ölüm ötesi?

Şu sokağı dönünce ne göreceğini biliyordu. Köşede iri bir çınar. ükümet Konağı, Karakol, Terzi Nuri'nin evi. Parke döşeli yolu avucunun gibi tanıyor. Oradan yürüyecek, kapının önünde durup cebinden ahtarını çıkaracak, kapıyı açacak. Adalet odasından çıkıp onu kar-ayacak. Yüzüne, şaşkınca, korkarak, umutla bakacak. Neyi umut ederek kacak?

"Onu belki alırım diye umarak bakacak... Nedir bu umut? Ser-nce, rahatça yaşama umudu! Rahatça yaşamak! Evet, başka ne olabilir? ki neden rahatça ölmek değil? Neden korkuyoruz ölmekten o kadar? üm rahatlıkların en kolayı değil mi?"

Ama köşe başı değildi bu henüz. Hissediyordu. Öte yana dönüşün nın noktasında, ne bugünü, ne geçmişi, belki ne de geleceği görme ısılığı vardı. Sonsuz bir karanlıktı öte yan. Ölümün rahatlık olacağı bile lli değil. Ölümden korkmak değildi bu. Rahatlığı yitirmekten korkmak. yıflık. İşkence çekmekte bile, bilinmeze doğru gitmekten daha kolay bir y olmalı. Yoksa kimse dayanamaz yaşama işkencesine. İğrenç bir şeydi im korkusu. Biraz daha işkence çekmek, bir süre daha soluk alabilmek n yaşamaya sefilce boyun eğiş...

Sağ kolu ağrıyordu, bütün gece bu kolunun üstünde sızıp kalmış olmalıydı. Rahat değildi. Yatıp uyumak istiyordu. Rahatlığa kavuşmak için, uyumak, uyuşmak ya da ölmekten başka çıkar yol yoktu. Peki, neredeydi acıların o eşsiz tadı? Bir süngü düşünürdü; güneşte pırıl pırıl parlayan mavi demirli, sivri uçlu bir süngü. Girmeliydi bağırsa insanın; kan oluktan boşalarak akmalıydı. Keskin sancı kıvrandırmalı, titretmeliydi gövdeyi. Ağır ağır, kurtulmayı umrmadan, ağrılar içinde, yokluğa doğru yuvarlandığını hissetmeliydi insan. Buydu en güzel ölüm. En güzel yok oluş.

Bir dişçi koltuğunda sivri iğne sinir uçlarını toplarken insan neler düşünür? Hiç. Güçlüdür insan, acılar karşısında. Acı çeken insan, zayıflığının en güçlü anını yaşar. Oysa ölüm...

İnsan kendisini öldürdüğü anda güçlü müdür? Bilmek isterdi Necati. Birdenbire değil... düşüne düşüne. Korkmadan. Ani kararlar korkakların harcıydı. Bir gün, kendisini öldürmeye karar verecek olursa, bilincinin bütün aydınlığı içinde, yaşamın bütün güzel ve çekici yanlarını anımsayarak yapmak isterdi bu işi.

Yanından geçen ortaokul kasketli çocuk özene bezene selam verdi. Askerce. Çocukların gözünden bir şey kaçmaz. Şimdi gidip anlatacaktır bütün arkadaşlarına onu ne halde gördüğünü. Sinsi sinsi. Bu çocuğu tanıyordu. İkinci sınıfta, bütün derslerden iftihar listesine geçen çocuk. Onun mızmız çalışkanlığından iğreniyordu gerçekte. Bir bakıma kendi çocukluğunu anımsatıyordu ona. Yumuşak, solucan gibi eğilip bükülecek bir insan adayı. Sınıfta öğretmenlerine yaltaklanışında, karnına dört kurşun yemiş bir adamın yaşamak için çırpınışını andıran kötü bir bayağılık vardı. Gerçi iyi not veriyordu, dahası, öğretmenler toplantısında, öteki öğretmenlerle birlike o da övüyordu oğlanın çalışkanlığını. Ama sevmiyordu onu. Kim bilir, büyüdüğünde, aynı iğrenç çalışkanlığıyla yükselecek, belki Doktor Nevzat gibi birisi olup çıkacak insanların karşısına. Belki daha da büyük bir adam olacak!

Oysa büyük adam, acıların üstüne korkmadan yürüyebilen adam demekti. "Ya ben?" dedi. "Ben yürüyebiliyor muyum acıların üstüne, korkmadan? Yürüyebildim mi?" Biliyordu gerçekte adımlarını pek de cesur atamadığını. Bugünkü gibi sendelediğini hissettiği çok olmuştu yaşamı boyunca. Düşmediyse, biraz da talihindendi. Ama geriye dönmek... Yok, buna hâlâ razı değil.

Geriye dönmek vaat edilmiş olsaydı insanlara, kim korkaklık ederdi ölümün karşısında? Ne değeri kalırdı inanışların, korkuların ve savaşların? İşte ölümden korkmanın nedeni buydu. Değil geri dönmek, yaşadığı ânın bile gerçekliğine, sürüp gidebileceğine inanamıyordu insan. Hiç düşünmüyormuş gibi görünse bile, her an ölünebileceği düşüncesi, insanın her davranışını etkiliyordu.

Giden dönmez. Ya gidilen yer? Neden bir **"yer"**? Ya da büsbütün yitip gitmek. Büsbütün yitip gitmekten mi korkar insan? Oysa ölüm, uyumaktan, düşsüz bir uykuya dalmaktan farklı mı? Düşsüz uykulardan korkulur mu? Uyanacağına inandığından değil. Kimse uyuyacağı sırada ertesi gün uyanıp uyanmayacağını düşünmez. Düşünse uyku tutmaz zaten. Belki bilinçaltında? Bilinçaltı bilir mi uyanılıp uyanılmayacağını? Öldükten sonra da sürüp gider mi bilinçaltı?

Farkında olmadan yolun köşesini dönmüştü bile. Ulu çınar, Hükümet Konağı, Karakol, beklediği gibi, her zaman görmeye alıştığı yerlerinde. Şaşırtıcı bir gerçek değildi bu. Ama insan kendisini her gün gördüğü halde, bir gün aynanın karşısında bambaşka bir insan haline dönüştüğünü fark edebilir. Bugün işte öyle. Tanıyamıyor kendisini. Evin önüne gelmiş de haberi yok. Kapının önünde duruyor, yapacak bir işi varmış gibi. Karakolun penceresi örtülü. Sokakta kimse yok, evler boşalmış sanki, her yerde öyle bir ıssızlık, bırakılmışlık. Birden yıkılsa bu evler; duvarlar saydamlaşsa. Herkesi, olduklan yerde, en doğal duruşlanyla görebilse bir an. Kimse saklanamasa. Gizlenemese.

"Mutluluğun öyküsü uzun sürmez", diye mırıldandı. "Oysa acılar büyüktür. Sonsuz bir değişme halindedir acılar. Renkli, ağı yeşili, gök mavisi, kanarya sarısı acılar..."

Anahtarı cebinden çıkardı. Kendisinden başka kimse ilgilendirmiyordu şu anda onu. Yaşamak, yaşamamaksa, umurunda bile değil. Bir an zayıflığının kanıtlandığını hissetse, o anı yaşamından kazıyıp atmak isterdi.

Kapının arkasında Adalet onu bekliyor olmalıydı. Geçen geceden sonra, hep bu dönüşü bekliyor olmalıydı. Umut ederek. Rezilce umut ederek. Bir erkeğin koynuna bir kez girmiş olmanın, bütün yaşamı boyunca

onun sırtına asalak olarak yapışmasını haklı gösterdiğini düşünerek...

Zayıflıkların en korkakçasına kapılmayacaktı o. Acımayacaktı ona. Bunun karşılığında, hapse bile atılacak olsa, umurunda değildi. Savcı efendi istediği kadar ağlarını kurmuş beklesin...

"Acımak, korkakların çürümüş bir silahıdır." diye mırıldandı. "Doğa, zayıf olana, yenilene acımaz..."

Kapıyı açtı.

Önce taşlığın küf kokan havası çarptı yüzüne. Sonra yüreği hızla çarpmaya başladı. Ne oluyordu? Kapıyı kapattı, durdu, yarı karanlıkta çevresini izledi. Bir inilti mi işitmişti? Ya da birden kısılan bir çığlık mı? Cebinden kibritini çıkarmak istedi, elinin titrediğini fark etti hayretle. Korkuyor muydu? "Yok canım," dedi, "daha neler..." Bir tuhaf hışırtı vardı evin içinde. Karanlıkta sürünen bir şeyler. Sonra daha belirli bir biçimde işitti aynı sesi. Boğuşan birileri vardı sanki içerde. Sonra yine kısılan bir çığlık. Sanki, bir el kapatılmıştı bağıran bir ağzın üstüne. Koşmak istedi, bir adım bile atamadı. Tutulmuş gibiydi her yanı. Seslenmek istedi, sesi çıkmadı. Gözleri loşluğa alışmıştı. Ne kadar zaman geçti aradan, farkında değildi. Bu kez, açıkça duydu çığlığı. Merdivenin arkasından, mutfaktan doğru gelmişti. Adalet'ini sesiydi. Sonra, insan sesine benzemeyen bir homurtu. Tüyleri diken diken oldu. Tanımıştı bu homurtuyu. Bilinçsizce koştu. Merdivenin köşesini döner dönmez, şaşkınca durakladı.

Adalet'in bacaklan felçli analığı, kapalı duran mutfak kapısının önünde, koltuk değneklerine vücudunun bütün ağırlığını vererek eğilmiş, anahtar deliğinden içerisini seyrediyordu. Necati'nin geldiğini duymamıştı. Koltuk değneklerinden birisini kavrayan sağ elinde mutfak kapısının kocaman anahtarını tutuyordu sıkı sıkı.

İki adımda ulaştı kadının yanına, elindeki anahtan almaya çalıştı. Kadın dengesini yitirme pahasına anahtarı bırakmadı, yere düştü ve düşerken bile bırakmadığı anahtarı koynuna attı. Ancak o anda gördü Necati, kadının yüzünü. Korkuyla karışık sonsuz bir kinle açılmış gözleri, karanlıkta şeytanca bir ateşle parlıyordu. Sonra, halinden umulmayan bir çeviklikle, düşen koltuk değneklerini yakalayarak, yerinden doğruldu, mutfağın bitişiğindeki küçük odaya doğru kaçtı.

Mutfak kapısı kilitliydi. Topuz dönmüyordu. İçerden gelen sesler,

şimdi daha anlaşılmaz bir hale dönüşmüştü. Adalet inliyordu. "Anneciğim" diyordu galiba. O garip, hayvansı homurtu, soluk soluğaydı.

Hızlı hızlı yumrukladı kapıyı. Adalet'in inlemesi durdu. Yine yumrukladı. "Açın" dedi. Oysa açılmayacağını biliyordu. O kadar kalın ve kunt bir kapıydı ki, kırılması da olanaksızdı. O zaman aklına geldi, iki eliyle koca topuzu yakalayarak, kapıyı rezeleri üzerinde yukarı doğru kaldırmaya çalıştı. Bir parça kaldırabilecek olursa, kilidin dilinin yuvasından çıkabileceğini düşünüyordu. Ama gücü yetmiyordu. Kolları kesiliyordu. Son bir gayretle omuz vererek yüklendi kapıya. Paslı, çürük rezeler hafifçe ayrıldı birbirinden. Kapı ardına kadar açıldı.

Hızla açılan kapının önünde, dengesini güçlükle bularak, soluk soluğa durdu. Önce Dilsiz Musa'yı gördü. Adalet yerdeydi. Çırılçıplaktı. Adam kızın üstüne abanmıştı. Kocaman elleriyle kızın bileklerini yere bağlamıştı. Sırtı kapıya dönük olduğu için, Necati'nin içeri girdiğini görmemişti. Kulağı sağır olduğu için duymamıştı da. Ama Adalet, Necati'yi görür görmez, son bir gayretle kendini kurtarmaya çalışarak, kapıya doğru çılgın bir umutla haykırınca, başını çevirdi, Necati'yi gördü.

İki adam, büyülenmiş gibi kaldılar oldukları yerde. Mutfağın odunla yanan kocaman kuzineli ocağı tütüyordu. Ocağın yanında, musluk taşının dibinde su dolu iki kova duruyordu. Mutfağın gazete kâğıdıyla kaplanmış penceresinin içine, Adalet'in giysileri özenle katlanıp konulmuştu. Kenarı ezik hamam tası, kayışı kopmuş bir nalının yanında, ters dönmüş.

Dilsiz Musa yavaşça doğruldu dizlerinin üstünde. Kemeri çözüktü, poturuyla donunu dizlerine kadar indirmişti. Mintanı yırtılmıştı. Yırtıcı bir hayvan gibi kızgın kızgın soluk alıp veriyor, kanlı gözlerinde öldürücü bir öfke parlıyordu. Bir eli hâlâ kızın bileğini kavramış, bırakmıyordu. Düşsel bir yaratık gibi, iri, heybetli ve ürkütücüydü duruşu. Her soluk alıp verişinde, morumsu kırmızı renkteki aleti, bir şövalye gürzünü andıran büyüklüğüyle, sarsılıyordu.

Sonra, gövdesinden beklenmeyen bir çeviklikle ayağa fırladı. Poturuyla donu ayakbileklerine doğru iyice kaydı. Yan çıplaklığı içinde, baştan başa iri siyah kıllarla kaplı bacaklarının üstünde dikilişi, dehşet vericiydi. İki adım attı, Necati'nin tam karşısında durdu. Adalet'in bileğini bırakmamıştı daha. Kız, öteki eliyle yerde tutunacak bir şeyler arıyor, çırpınması en küçük bir etki uyandırmıyordu Musa'nın üstünde.

Gözleri bir an bile ayrılmamıştı birbirinden. Necati belkemiğinden aşağı soğuk bir terin boşandığını, dizlerinin tutmamaya başladığını hissetti. Onun korkusunu, güçsüzlüğünü anlamış gibi bir tuhaf güldü Dilsiz Musa. Boştaki eliyle, onu omzundan tutarak, şöylece bir itti. Necati sendeledi, geriledi. Açılan yoldan, avını sürükleyerek uzaklaşmak üzereydi dev. Birden, nasıl olduğunu anlayamadan boğazından yabansı bir çığlık fırladı Necati'nin ve Musa'nın üstüne atıldı.

Uzun, çok uzun bir zaman geçti sanki aradan. Musa, yavaşça döndü, ekseni üstünde. Kızın bileğini bırakmıştı. Yine yüz yüzeydiler. O anda, Adalet'in çılgın bir gayretle kapıya doğru fırladığını fark edebildi. "Şakaydı" der gibi gülümsemek istedi. Aynı anda, Musa'nın bir elinin havaya kalktığını sezdi. Geri çekilmek istedi, vakit bulamadı. Keskin bir sancı duydu sol kulağının üstünde. Yere düştü. Bir el omzundan tutup ileri fırlattı onu. Yüzü bir an sabunlu sulara süründü. Başını kaldırmaya çalıştı. Dilsiz, olanca ağırlığıyla abanmıştı sırtına. Eziliyordu. Sürüklenmeye çabaladı, gücü yetmedi. Musa'nın iri pençesi, pantolonunun kemerine yapışmıştı. Tuhaf bir ses duydu. Pantolonu boydan boya yırtılmıştı. Belinde anlatılmaz bir ağrı vardı. Bütün kemikleri sökülüyordu yerlerinden sanki. Dizüstü çökmüştü. Ellerinin hemen yanıbaşında, Dilsiz Musa'nın iri, kıllı, biçimsiz ayaklarını görüyordu. Bağırmak istedi. Soluğu çıkmadı. Sonra bir yumruk indi ensesine, boyun kemiğinin kırılmış olabileceğini düşündü, gözlerinin önüne sis gibi hafif, sonra gitgide yoğunlaşan kapkara bir perde çekildi.

***

Elinin ıslak bir yere dokunduğunu hissederek açtı gözlerini. Önce hiçbir şey anlamadı. Büyük bir olayın üstünden yıllar geçmiş de unutmuş gibi, ne olup bittiğini bir türlü anımsayamayarak, bir süre, gerçekte yaşayıp yaşamadığının bile bilincine varmaksızın kaldı olduğu yerde. Sonra yavaş yavaş gözünün önündeki sis dağılmaya başladı. Önce tavanı gördü. İki duvarı enlemesine bağlayan dört iri kalasın gerisinde, isten kararmış tavan tahtaları. Başını yerden kaldırmaya çabaladı. Alnı sızlıyordu. Elini alnına götürdü güçlükle, şişmişti ve kanıyordu. Eli yine o tuhaf ıslaklığa düştü. Taş döşemenin çukur yerine toplanan sabunlu su birikintisini gördü.

Burası neresiydi? Ne arıyordu burada? Neden bütün vücudu parçalara ayrılmış gibi ağrılar içindeydi?

Yerinden kalkmaya çalıştı. Dizleri tutmuyordu. Sonra kovaları gördü. Açık duran kapıya kadar kaymış olan yeşil sabun kalıbını gördü. Elinin hemen yanında tortop olmuş bir hamam lifi. Daha sonra, isli ocağı, rafları, tel dolabını gördü.

Anımsamaya başlamıştı. Kendini zorlayarak dizleri üstünde doğruldu. Diz kapağı zonkluyordu. Şaşkınca baktı dizlerine. Dizleri de kanıyordu. Sonra, iki adım ötesinde, kemerinden koparılıp ikiye ayrılmış pantolonuna ilişti gözleri. Eli kendiliğinden bacaklarına dokundu. Çıplak olduğunu fark etti. Bacakları, apış arası kan içindeydi. Kaba etlerinin arasında bir kesik acısı. Elini uzattı. Avcu kan içinde kaldı.

Birden anladı olup bitenleri, bütün iğrençliğiyle.

Midesi bulandı. Titremeye başladı. Kanlanmış eline şaşkınca bakıyordu hâlâ, inanmak istemeyerek. Hızla başı döndü, alnı yere değdi, çılgınca bir çırpınmayla kusmaya başladı.

Şimdi her şey o kadar çiğ ve pis bir aydınlık içinde, o kadar belirgin bir biçimde çıkmıştı ki ortaya. Rezilce bir yenilişti bu, Göğsü tıkanıyordu. Gözlerinden yaşlar boşandığının farkında değildi. "Buna lâyık değildim", demek istedi. Bu kadar açık, bu kadar koyu bir yenilgi düşünmemişti hiçbir zaman, kendisi için. Böylesine ezilmiş, böylesine alçaltılmış, zayıflığı âdeta simgelenmiş bir gövdeydi işte sürüklediği.

Yavaşça kalktı yerinden. Kollarında Dilsiz Musa'nın parmaklarının sıktığı yerler morarmış.

Ansızın gülmek, çılgınca, katılırcasına gülmek geldi içinden. Hıçkırdı ve gülmeye başladı. Bir sinir boşalışı biçiminde, karın kaslarının sertleştiğini, soluk alamaz hale geldiğini hissedinceye kadar güldü, kahkahalarla. Dakikalar sürdü belki gülüşü. Sonra yeniden dizleri titremeye başladı. Dengesini yitirdi, birkaç adım atıp güçlükle duvara tutundu. Duvarda elinin kan lekesi kaldı. Baş dönmesi geçinceye kadar bekledi orada. Parmaklarının arasında lif lif pıhtılaşmış olan kandan tiksiniyordu. Ağır ağır su dolu kovalara yaklaştı, ellerini kovanın birine batırdı. Su sıcaklığını yitirmemişti henüz. Aradan çok zaman geçmemişti demek.

Ellerini yıkadı. Ama, her tarafı, şimdi artık pıhtılaşmış, kurumuş kanlarla vıcık vıcık. Yerden tası aldı. Önce bir kova suyla çıkarmaya çalıştı kanları. Başaramadı. İkinci kova suyu da harcadı ama, şimdi eskisinden

daha kirlenmiş hissediyordu kendisini. Yeniden kusmaya başlamamak için güçlükle direndi.

Ağır, yavaş, gürültüsüz, ama sürekli olarak yıkılan bir şeyler duyuyordu içinde. Ağzında bile pıhtılaşmış kan tadı. Bir de aynada seyretse kendini. Zavallı, buruşuk bir surat. Işığını yitirmiş bakışlar. Güçsüzlüğü açığa çıkmış, kuru, dal gibi kollar. Direnememiş sefil bir gövde...

Pantolonu gibi kemerinden yırtılmış donunu, sonra, ikiye ayrılmış pantolonunu ayağına geçirerek çıplaklığını örtmeye çalıştı. Çoraplarının ayaklarında olduğunu, buna karşı ayakkabısının tekinin mutfağın başka bir köşesinde durduğunu, dudaklarında acı bir gülümseme belirerek fark etti o zaman. Sendeleyerek yürüdü, öteki ayakkabısını da ayağına giydi, arkasına basarak, mutfaktan çıktı. Yarı karanlıkta çevresine bir göz gezdirdi. Her şey eski sükûneti, eski aşınmışlığı içinde.

Merdivenlere doğru yürürken, Terzi Nuri'nin aralık duran oda kapısına takıldı gözleri. Hıçkırığa benzeyen bir ses duydu içerden. Başını aralıktan uzatıp baktı. Adalet, çırılçıplak, mutfaktan kaçtığı haliyle, yüzükoyun uzanmıştı yatağa. İçin için ağlıyordu. Sesi duyulmasın diye avcunu ağzına kapamıştı.

İlk kez ona acıdığını hissetti. Demek yıkılışın tam ortasındaydı.

Kapıyı ardına kadar açarak içeri girdi. Kız, elinde olmadan, örtünmek ister gibi bir davranışta bulundu, ama başını çevirmedi. İçeri girenin kim olduğunu anlamış olmalıydı. Necati gitti, yavaşça oturdu yatağın kenarına. Elini kızın saçlarında dolaştırdı. Şimdi onu, bütün çıplaklığıyla görüyordu yanıbaşında, gün aydınlığında. Yalnız vücudunu değil, bütün zayıflığını, belki bütün güzelliğini ona veren çaresiz yalnızlığını...

Neden sonra, omzundan tutup sarstığı zaman başını çevirdi Adalet. Yüzü tırmık içinde. Dudakları yırtılmış. Gözünün biri yarı yarıya kapanmış. Sanki tanımamış gibi, donuk donuk bakıyordu Necati'nin yüzüne. Yapacağı hiçbir şey olmadığını bildiği için, artık hiçbir şeyden çekinmeyen bir hali vardı.

Kendisinin de şaştığı, yumuşak, okşayıcı bir sesle:

"–Üzülme Adalet," dedi. "Ağlama. Üzülmeni, ağlamanı istemiyorum."

Kızın bakışlarındaki donukluk belli belirsiz bir ışıkla aydınlanır gibi

oldu. Morarmış, ezilmiş dudakları aralandı. Bir şey söylemeye çalıştı. Konuşamadı. Bakışları bir süre odanın dört bir yanında gezindi, sonra, Necati'nin örselenmiş yüzünde duraladı, daha sonra, yüzünde dolaşan parmaklara takıldı, orada kaldı. "Sen misin," dedi kısık bir sesle. "Niye geldin? Ne istiyorsun?"

Yutkundu Necati:

"–Keşke gerçeği daha önce söylemiş olsaydın bana," dedi. "Analığın yaptı bu işi değil mi? O aldı o herifi içeri... Ne büyük kini varmış sana."

Bu sözü belirli bir amaçla söylemiş değildi, ama söyler söylemez şaşırdı, sustu. Kızın ıslak gözlerinde delice bir ışık parlar gibi olmuştu. Yüzünün çizgilerinde yavaş fakat korkutucu bir değişme vardı. Önce dudakları gerildi, çenesi büzüldü, vücudunu bir ürperme sardı, sonra kısık, boğuk, ağlar gibi, haykırır gibi, daha doğrusu kahkaha ile güler gibi, acayip bir ses çıktı gırtlağından:

"–Gördüm," dedi. "Gördüm."

Şakaklarına acımasız çekiçler vuruluyordu Necati'nin. Vücudu buz kesilmişti; oysa avuçlarının içi ateş gibiydi. Orda, karyolaya ilişmiş halde, ona yüzyıllarca uzun sürmüş gibi gelen bir süre, kımıldamadan durdu. Sonra, vücudunun her yanındaki ağrıları bütün keskinliğiyle hissederek güçlükle kalktı, kapıya kadar sürüklenircesine yürüdü. Orada bir an durdu, başını çevirdi. Kız da doğrulmuştu yerinden. Gözlerinde keskin, çiğ bir pişmanlık anlamı belirmişti. Necati'nin dönüp baktığını görünce, sıçrarcasına kalktı yataktan, koştu, kollarından tuttu. Sesi telaş içindeydi:

"–Bana kızmayın," dedi. "Bağışlayın beni."

Kaşları çatıldı Necati'nin. "Bağışlamak mı?" dedi içinden. "Bağışlamak ha?"

Az önceki acımasından bir damla bile kalmamıştı yüreğinde. Yüzü gerildi. Sonra gülmeye başladı. Kız, aptalca, şaşkınca bakıyordu yüzüne. O kadar hızlı gülüyordu ki, bir an kendisi de korktu, gülüşünden. Deliriyor muydu? Aslında bir yandan da yaşlar iniyordu gözlerinden. Dudaklarını ısırdı. Gülmesi başladığı gibi çabucak geçti. Kızı kollarından iterek uzaklaştırdı kendisinden:

"–Kerhanede miyiz sanıyorsun kendini?" dedi. "Git de sırtına bir şey geçir..."

Sonra ardından kapıyı hızla kapatarak dışarı çıktı.

Şimdi yalnız kalması gerekti, artık. Giysilerini değiştirecek, tıraş olacak, önemli günlerde süründüğü tıraş kolonyasını sürünecek, kırmızı benekli kravatını takacak, kırmızı mendilini koyacaktı göğüs cebine, iri iri. Az önce Terzi Nuri'nin dükkânında Nevzat da tıraş olmalı demiyor muydu?

Son bir kez, yaşamın bütün güzel, yaşanmaya değer yanlarını anımsamak istiyordu. Bu dünyadan bıkmadığını bilecekti sonuna kadar. Kolay kolay kabul edemezdi o bu yenilgiyi. Her şey kendi istediği gibi olacaktı. Korkmadan, yılgınlığa kapılmadan gidecekti ölümün üstüne. Her şeye karşın, yürüdüğü yolun doğru olduğunu yineleyecekti. Bu son zaferi kimse alamazdı elinden.

Ne güzel şeydi yaşamak... Güzel kadınlar, sarhoşluklar, şiirler, güzel yiyecekler, doğanın bütün güzellikleri, bütün acıları... Hiçbirinden vazgeçmeksizin, sevgilerin tatlılığını, içkilerin o güzel başdöndürücülüğünü, şiirin, şarkıların insanı sürüklediği değişik uzayların çılgınlığını, düşünmenin yüce parlaklığını, her şeyi, arkasında bırakacağı bütün bunları kutsayarak gidecekti.

Şimdi tam köşebaşındaydı işte. Yolun öte yanını görebilecekti artık. Korkmadan. Eli titremeden. Bilerek... Ne korkunç bir mutluluktu bu.

Yırtılmış gömleğini çıkarıp attı. Çile çekmiş gövdesini seyretti aynada. Yüzünü inceledi. Dağılmış, kendinden geçmiş, yılmış bir yüz değildi bu, hayır.

"Hayır azizim," dedi. "Hayat yeni bir prensip kabul etmek için fazla kısa..."

Elinin titremediğini sevinçle gözleyerek, usturasını kutusundan çıkardı. Sürahiden tıraş tasına su doldurdu. Sabunu bolca köpürterek sürdü suratına. Yüzünü kesmek istemiyordu. Son anına kadar, olabildiğince güzel olmalıydı.

Çenesindeki kılları alırken yine Macide'yi anımsadı. Bütün bu çöküş onun ölümüyle mi başlamıştı? Belki. Yoksa, onun ortaya çıkışıyla mı? Onun var olduğunu öğrendiği zaman mı kuşkuya düşmüştü yoksa yürüdüğü yolun doğruluğundan? Ama bunu düşünmeye, tartışmaya vakti yoktu artık.

"Öbür tarafta onunla karşılaşacak mıyız acaba?" diye geçti aklından.

Dönemecin öte yanında nelerle karşılaşacağını bilmiyordu gerçi, ama onu bulamayacağından kuşkusu yoktu.

Usturayı kutusuna yerleştirirken, bir şarkı söyler gibi mırıldandı:

"La chair est triste, hélas! et j'ai lu tous les livres..."

Sonunu unutmuştu. Önemi de yoktu.

XXII

İkindi ezanı okunmuştu. Gökyüzü Kazdağına doğru ağır ağır ilerleyen kara bulut kümeleriyle kaplıydı. İstasyonun hemen öte yakasındaki küçük parkta Nermin'le Nevzat'tan başka kimse yoktu. Sabahtan beri hızlı olmasa da zaman zaman yağan yağmurdan her yer ıslanmış. Toprak, çürümüş kirli sarı yapraklarla kaplı. Bodur birkaç çam ağacı dışında, ağaçlar çıplaktı tümüyle. Bir de gövdesi çürümeye başlamış iri bir palmiye vardı. Parkın sel yatağı yönünde, eski, boyaları silinmiş tahta bir sıraya oturmuştu Nermin'le Doktor Nevzat. Az ötede, bakımsız, solgun yeşil çitlerin gerisinde, yazlık gazinonun badanasız duvarına yapıştırılmış, bir gezginci tiyatronun kirli afişi görünüyordu. Ters yönden, köprü başındaki kahveden, boşnak garsonun haykırışı işitiliyordu zaman zaman. Rüzgâr döndükçe, daha öteden, kentin içinden sesler geliyordu kulaklarına. Demokrat Partililerin mitingi vardı. Hoparlör sonuna kadar açılmış olmalıydı. Sesi boğuk ve cızırtılı çıkan bir konuşmacının, özgürlükten, insan haklarından söz ettiği anlaşılıyordu arada bir duyulan kopuk kopuk sözcüklerden.

İçi sıkılıyordu Doktor Nevzat'ın. Saplantılı bir biçimde, seçimlerde Demokrat Parti'den adaylığını koyması için Eczacı Remzi Beyin ısrar edişini düşünüyordu. Başı ağrıyordu. İstasyon Caddesi'nden römorkuna taş yüklenmiş bir traktör geçiyordu gürültüyle. Güneş, ansızın bulutların arasından sıyrılıyor, ortalık aydınlanıyor, sonra rüzgâr yeniden yön değiştiriyor, kara bulutlar güneşin önüne geriliyordu.

Konuşmak gerektiğini düşünüyordu Doktor Nevzat, ama konuşacak bir şey bulamıyordu. Eğilip, yerden sarı bir yaprak alıyor, yoluyordu. Damarları kalıyordu yaprağın. Sonra eğilip başka bir yaprak alıyordu yerden. Nermin, çantasının sapıyla oynuyordu. Gri bir tayyör giymişti. Saçlarını

geriye taramıştı. Dudaklarında soluk bir kırmızılık. Gözleri hafifçe şişmiş. Ayak ayak üstüne atmış, eteğini dizlerinin altına kadar çekmişti.

Nermin de düşünüyordu. Otobüsten ineli daha bir saat bile olmamıştı. Çabuk gelmişlerdi bu kez, yine de yorgundu. Yan gözle Nevzat'a bakıyordu. İkisi de sessizliği önce ötekisinin bozmasını bekliyor gibiydi. "Ondan özür dilemem gerek" diyordu Nermin, bunu nasıl yapacağını kestiremiyordu. Buz gibiydi. Kaskatıydı, heyecansızdı, hissediyordu. Dudakları hafifçe titriyor, yine susuyordu. Bir kopukluk vardı her şeyde. Bir tükenmişlik. "Yenmem gerek bunu" diyordu içinden, ama kanı ısınmıyordu bir türlü.

"–Nevzat..." dedi sonunda, yavaşça. Nevzat duymadı. "Nevzat bir sigara verir misin?"

"–Ha, evet," dedi Nevzat. Dalgınca cebinden sigara paketini çıkardı, kendisi bir tane alıp yaktı, paketi cebine yerleştirirken Nermin'in istemiş olduğunu anımsadı, yüzünde yorgun bir gülümseme belirerek paketi uzattı:

"–Seni unuttum, bağışla" dedi. "Bu Bafra, içer misin?"

"–Fark etmez. Sigara içmemi istemezsin öteden beri, değil mi yârim?"

"–Yok canım..."

Konuşurken birbirleriyle göz göze gelmemeye çalışıyor gibiydiler. Nevzat arada bir, tıraşı iyice uzamış suratını yokluyordu. Nermin'e rastladığı sırada, Berber Hüsam'ın dükkânına girmek üzereydi; onu görünce, kapının sap sap boncuk örülü perdesini aralamak için uzattığı eli havada kalakalmıştı. Karşı kaldırımdaydı Nermin. Terzi Nuri'nin dükkânının bulunduğu çıkmaz sokağa doğru yürüyordu. Nevzat'ı henüz fark etmemişti. Köşe başındaki kunduracının önünde duraklamıştı bir an. Sokak daracıktı ve Nevzat'ın yansımı vuruyordu vitrinin camına. Büyülenmiş gibi kalmıştı Nermin. Başını çevirdiği zaman, dört adımda aşılabilecek kadar bir uzaklık ancak vardı aralarında, yüzlerindeki değişimleri seçebilecek kadar yakındılar birbirlerine. Nevzat, birden boğazının kuruduğunu sandı. "Nermin!" diye seslendi ama, dudaklarından ses çıkmadı. Tekrar, "Nermin!" dedi. Sadece bir fısıltıydı bu kez duyulan. Nermin hâlâ karşı kaldırımda duruyordu, yanından geçen biri omzuna çarpmıştı, farkında bile olmamıştı.

Bir at arabası geçti yoldan, araba geçtikten sonra bakışları aynı doğrultuda yeniden birleşti. Gazete satıcısından başka kimsenin dikkatini çekmemişti henüz orada kımıldamadan duruşları. Çocuk, gözlerini şaşkınca açmış, bir ona, bir Nermin'e bakıyordu. Sonra, Nermin, uyurgezer gibi kımıldamış, Nevzat'a yaklaşmıştı. Karşılaşmaları olağan bir rastlantıymış gibi, sakin bir sesle:

"–Merhaba Nevzat!" demişti. "Nasılsın?"

Sesi biraz kalın. Nezleli. Nevzat, kendi sesini de yadırgayarak:

"–Demek, döndün?" demişti. "Gittiğini daha bu sabah duydum. Çabuk döndün."

"–Döndüm işte."

"–İyi ettin."

Neden sonra, tuttuğu eli bırakmak aklına gelmişti Nevzat'ın. Şimdi herkes onlara bakıyordu. Az sonra bütün Edremit öğrenecekti bu karşılaşmayı. Yorumlar başlayacaktı. Gözlerini kaçırarak:

"–İstersen burada durmayalım, biraz yürüyelim," dedi.

"–Nereye gideceğiz?"

Günlerden beri Nevzat'ı bunalımlara sürükleyen kargaşanın nedeni, bu soruya bir yanıt bulamamış olmasıydı bir bakıma. Gerçi engel kalmamıştı. Dilerse kendi evine, dilerse Nermin'in evine gidebilirlerdi. Ya sonra? Nermin'in kaçtığını öğrendiğinde ne düşünmüştü? Ne hissetmişti? Ferahlamaya benzeyen bir şey miydi duyduğu? Ya şimdi? Macide'ye binek taşının önünde rastladığı günkü gibi, beceriksizce, bir akıntıya kapılmış, sürüklenmekte olduğunu mu sanıyordu?

Aklına, kaçamak ve geçici bir çözüm gelmişti:

"–Parka doğru yürüyelim," demişti.

Sesini çıkarmamıştı Nermin. Yan yana, ağır ağır yürümeye başlamışlardı. Yüreğinde bir garip çarpıntı vardı Doktor Nevzat'ın. Bir uçurumdan aşağı düşüyordu, tutunduğu dal avuçlarından kayıyordu, kendisini yukarı çekecek gücü toplayamıyordu. Oysa, bir küçücük söz, bir içten davranış, her şeyi bir anda değiştirebilecekti. Yanında, gözlerini hafifçe kısarak yürüyen Nermin'i izliyordu göz ucuyla. Dudaklarına hafif bir ruj sürmüştü. Gözlerinin kenarında belli belirsiz bir kızarıklık. Ne düşünüyordu?

Başı önüne eğikti. Dört köşe kaldırım taşlarının aralıklarını saydığı sanılabilirdi. Onun görünüşteki sakinliği inandırıcı gelmiyordu Nevzat'a. Seven bir kadın biraz yırtıcı olmalıydı. Hakkını aramalıydı. Niçin susuyordu?

Parkın giriş kapısında durmuşlardı. Nevzat, yüreğinin teklediğini hissederek, çekingen çekingen dokunmuştu genç kadının koluna. "Biraz dur Nermin," demişti. "Seni böyle karşılamak istemezdim. Bugün, çok kötüyüm. İlk günden daha kötü. Bütün gece içtik. Bu sabah öğrendim gittiğini. Döneceğini sanmıyordum. Beklemiyordum yani. Şaşkınlığımı bağışla."

"–İstersen, bugün vazgeçelim konuşmaktan. Haklısın. Ben de yorgunum."

Şaşkın şaşkın bakmıştı Nermin'in yüzüne. Yine mi kaçmak istiyordu yoksa? 'Hayır," demişti. "Öyle demek istemedim. Sadece kendimi pek iyi hissetmiyorum, o kadar. Ne de olsa sürpriz oldu."

Sonra yine konuşmadan parka girmişler, köşedeki sıraya oturmuşlardı. Sıra ıslaktı. Her yer ıslaktı. Suluboya resimler gibi dağınıktı çevrelerini saran görüntüler.

"Hiç değilse tıraş olmuş olsaydım" diyordu içinden Nevzat. Bu bir saplantıya dönüşmüştü kafasında. Tıraşı uzadığı zaman hasta gibi hissederdi kendisini. Üstelik, dört günlük sakalıyla, yorgunluktan, uykusuzluktan, fazla içmekten sararmış yüzüyle, ütüsüz, kirli elbiseleri, buruşuk gömleği, çarpılmış kravatıyla, bir sokak serserisini andırdığını biliyordu. Sigarasını tutan elini dizine dayamıştı. Elinin titremesine engel olamıyordu.

Nermin birden kolundan tuttu Nevzat'ın:

"–Neden konuşmuyoruz?" dedi. "Sıkılıyor muyuz yoksa birbirimizden?"

"–Eskisi gibi. Eskiden de çok konuşmazdık."

"–Eskisi gibi değil. Eskiden belki konuşmaya gerek görmezdik. Değişen bir şey yok mu demek istiyorsun? Senin kendinden bile saklamak istediğin şeyleri anladığımı bilirsin yârim. Yolda çok düşündüm. Seni bırakıp gidişimin nedenlerini... Ama bunlardan söz etmenin sırası değil. Daha doğrusu, artık gereksiz. Macide'nin öldüğünü bilmiyordum giderken. Şimdi

geri dönüşüm.... Bilmiyorum, buna hakkım var mıydı? Yanlış anlaşılmaktan korksaydım, bu dönüşe cesaret edemezdim. Ama, senin beni anlayacağından eminim..."

"–Ne olur şimdi bunları konuşmayalım Nermin. Belki bir bunalım geçiriyorum. Belki fizik yorgunluktur bunun nedeni, bilmiyorum. Ama inan, beynim durmuş gibi."

"–Anlıyorum, yârim. Galiba ikimiz de korkuyoruz konuşmaktan. Öyle değil mi? Keşke her şey eskisi gibi olsaydı."

Nevzat'ın gözlerinde tasalı bir gölge belirdi:

"–Her şey bitti mi demek istiyorsun?"

Nermin, bakışlarındaki nemlenmeyi gizlemeye çalışarak hafifçe kolunu sıktı adamın:

"–Gerçekte senin ısrarla bana anlatmak istediğin ve benim anlamamakta direndiğim bir şey var değil mi? Bunu hak ettiğimi biliyorum. Rastlantılar da çok acımasız çıktı. Oysa, bu son günlerde senin yanında olmayı ne kadar isterdim. Elimden bir şey gelir miydi? Hiç değilse daha az düşünmeyi, daha az karmaşık düşünmeyi öğütleyebilirdim sana..."

Nevzat dudaklarını kemiriyordu. Sinirli hareketlerle yerinden kalktı. Başı önüne eğik, bir eli cebinde, tahta sıranın çevresini dolaştı, döndü, yine yerine oturdu. Dişlerinin arasından konuşarak:

"–Bırak," dedi. "Az düşünmek, karmaşık düşünmemek... ne demek bunlar? Sen yanımda olsaydın daha mı fazla rahat ederdim? Senin karmaşık düşünmemekle ne demek istediğini anlıyorum. Vicdan azabı çektiğimi sanıyorsun değil mi? Onu aldatmış olduğum, ya da ona eziyet etmiş olduğum için... Yok canım. Belki önce yalnız bunu düşündüm. Sonra... İnsanın bilmemesi değil, belki merak etmemesi iyidir. Bir kez merak etmeye başlayınca bunun sonu gelmez..."

Sigarasından derin bir soluk çekti Nermin:

"–Arıyorsun şu halde?" dedi.

"–Doğru. Arıyorum. Ne aradığımı bilmediğim halde arıyorum daha. Mutluluk, huzur, yaşamam için bir neden... Belki sevgi..."

Sustu. Yorgun bir tavırla elini genç kadının omzuna koydu:

"–Şu son üç dört gün içinde seni o kadar az düşündüm ki," dedi. "Bu

belki de, senden yana güven içinde olduğumu sandığımdandır.... Düşlerimde hep vardın. Geçmişi anımsarken seninle hep birlikteydik. Ama, sanki gerçekliği olan, yaşayan biri gibi değildin. Bir anı gibi... İçin için ne kadar çürümüş olduğumu öğrendim bu arada. Belki de bir yolun dönemecindeyim. Bugüne kadar kurduğum bütün şatolar yıkıldı. Bir atılım yapmam gerek belki de. Bilemiyorum..."

"–Neden ille bir atılım olsun diye düşünüyorsun Nevzat? Neden..."

Sinirli bir sesle sözünü kesti genç kadının:

"–Neden mi? Çünkü yeniden yaşamaya başlarken önümde fazla vakit kalmadığını hissediyorum. Yeniden sürünmeye, boşuna çabalamaya, ıkınıp sıkınmaya dayanım kalmadı artık."

Nermin sigarasını yere atarak özenle üstüne basıp söndürdü:

"–Yine yanlış bir yola sapmadığına seni kim inandıracak?"

"–Umurumda bile değil."

"–Ya sen çok değiştin... ya da bunlar senin düşüncelerin değil."

"–Doğru. Bunlar benim düşüncelerim değil. Bugüne dek hep başkalarına tutunarak yaşadım zaten. Sürüklenip durdum. İradesiz bir insan olduğumu sen de kabul ediyorsun. Asıl senin yanında suçlu hissediyorum kendimi. Bütün bunlar boş sözler. Bugün sana rastlamamış olsaydım, Berber Hüsam'da bir güzel traş olacaktım. Adama dönecektim. Sonra eve gidip uyuyacaktım. Yorgun ve uykusuz bir insanın doğru dürüst düşünmesi olanaksızdır. Hele birtakım kararlara varması... Kaç gündür o kadar yalnızdım, o kadar bunaldım ki.... İnan konuşacak halde değilim Nermin."

"–Daha sonra da konuşabiliriz. Rahat olmalısın. İstiyorsan gidip yatabilirsin, elbet. Bu bir rastlantı, sade. İstersen yine konuşuruz. Gerçi seni görebilir miyim diye, bavulumu eve bırakır bırakmaz fırlamıştım sokağa ama... Ben de hazırlıksızım bir bakıma. Hazırlıklı konuşmamız gerekiyorsa... Değil mi? Sana danılmam. Senin istediğin gibi, kararlı olsun her şey. Oysa ben rastlantılardan hoşlanırım..."

Tırnaklarına bakıyordu Nevzat durmadan. Ne zaman uzamıştı bu kadar? Ellerini saklamaya çalıştı:

"–Şimdi de sen karmaşık düşünmeye başlıyorsun," dedi. "Basbayağı yorgunum işte. Başka bir şey yok. Daha doğrusu, henüz kendimi bir karar

verebilecek kadar sağlıklı hissetmiyorum."

"–Nasıl bir karar olacak bu?"

"–İkimiz hakkında... Yani... Ne zaman evlenebiliriz diye..."

Genç kadının yüzü allak bullak oldu:

"–Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsin Nevzat?" dedi. "Deli misin sen?"

"–Niçin? Seven bir erkeğin sevdiği kadınla evlenmeyi düşünmesi kadar olağan bir şey yoktur."

"–Ama sorun bu değil. Hiçbir zaman da bunun bir sorun olmadığını biliyorsun..."

İlerden, ağaçların arasındaki patikadan bir adam geçiyordu. Dikkatle baktı onlara. Nevzat yavaşça çekti, Nermin'in omzuna koyduğu elini. Adam uzaklaşıncaya kadar konuşmadılar. Sonra, tekrar uzattı Nevzat elini, sıranın arkalığından dolaştırarak, Nermin'in omzunu tuttu:

"–Çabucak duyulur burada buluştuğumuz," dedi. "Çekinmiyor musun?"

"–Böyle sorular sorma bana."

"–Fedakârlık mı?"

Nermin ürperdiğini hissetti:

"–Ne demek istiyorsun?" dedi. "Ben mi çok anlayışsızım, yoksa, gerçekten çok mu kırdım seni, kaçışımla?"

"–Bilmiyorum. Gerçek şu ki, henüz kendime gelebilmiş değilim. Seni seviyorum. Ama seni seviyorsam, duraksamamam gerekir değil mi? Acaba bu bizi kurtarır mı? Bilmiyorum. Ben zayıfım. Zayıflığım çok belirgin bir biçimde çıktı ortaya bu kez. Belki seninle birlikte olursam ayakta durabilirim. Ama bu yeter mi? Önce kendim tek başına ayakta duracak kadar güçlü olmamalı mıyım? Hep seninle beraber olabilsem... Bütün gün. Günün her dakikasında... Öyle değil işte. Yaşamın içinde, akıntıya karşı duracak kadar güçlü olmazsa yıkılır insan. Ya bir kez daha yıkılırsam? Dayanamazsam, seni de yıkarsam kendimle birlikte?"

Genç kadın omzunu tutan eli avcuna alarak sıktı:

"–Seni anlamaya çalışıyorum Nevzat," dedi. "Sana hak veriyorum. Yalnız sevmek yeterli değil. Daha doğrusu yalnız iki insanın birbirini sev-

mesi yeterli değil. Çevre var. Öteki insanlar var. Elbette. Issız bir adada olduğumuzu düşünmedim hiçbir zaman. Ama, mutlu olmak için, ille bir atılım mı yapmak gerek? Doğaya bak. Şu ağaçlar kupkuru. Ama birkaç ay sonra yeşerecek. Çiçekler açacak. Doğa bizim gibi aceleci değil. Zamanla her şey düzelebilir. Şimdi yorgunsun, üzüntülüsün, sinirlisin. Kendini bir çıkmaza, belki yeni bir batağa saplanmış hissedebilirsin. Oysa, dinlendikçe, kendini huzura ve mutluluğa kavuşturacak yolları görebilirsin. Çevrene bak. Kimse büyük atılımlar yaparak ulaşmamış mutluluğa. Bence iyiliklerin en iyisi, yavaş yavaş, telaşsızca yapılanlardır. Seninle birlikte olmayı ne kadar isterim. Ama bu senin için bir sorun olmamalı. Ben seninle en güç koşullarda mutlu oldum. Seni de mutlu etmek isterim. Sana dert olmayı değil. Bırak, düşünme bunları şimdi. İlerde, belki durulur içindeki kargaşa. Mesleğini seviyorsun. Bana bir gün anlatmıştın. Bir sürü yapmak istediğin şey vardı. Yine yapabilirsin. Yavaş yavaş. Kim bilir, belki seni kurtaracak olan çalışmadır sade. Dediğin gibi, bir erkeğin yaşamında kadının yeri, günün yaşanan saatleri içinde öyle önemli değildir belki..."

"–Doğru. Belki senin söylediğin gibidir. Çalışmam gerek. Ama buna önce kendim inanmalıyım, değil mi? Doğru bir yol bulmalı. Ya yine yanılıyorsam? İçimdeki huzursuzluk bunlardan daha derin nedenlere dayanıyorsa? O zaman beynime bir kurşun sıkmaktan başka çare kalır mı? Bu arada sen ne olacaksın? Seni de peşimden sürüklemeye hakkım var mı?"

"–Beni düşündüğüne inanayım mı?"

"–Kuşkulanmakta haklısın. Bütün bunları ne diye konuşuyoruz sanki? Budalaca tasalar içinde olduğum kuşkusuz. Nasıl olsa kendi kendime karar veremeyeceğim. Bari sen tut ellerimden. Ne istersen öyle yapmaya hazırım."

Genç kadının gülecekmiş gibi genişlemişti yüzü:

"–Onun ölümünden beri değiştiğini sanıyorsun değil mi? Aslında değişen bir şey yok. Bahane oldu bu ölüm büsbütün. Kendi içine eğildin. Çirkin şeyler gördüğünü sandın. Oysa, düşüncelere hiç önem vermem ben. Her insanın kafasında ne çirkin şeyler dolaşır zaman zaman; yapmaya gelince, ne bağlar tutar elimizi kolumuzu. Bunu sen de biliyorsun. Duraksıyorsun çünkü. Hep karar vermekten söz ediyorsun ama, insanın pek az kararını gerçekleştirebildiğini biliyorsun. Bana bak yârim. Seni böyle bir

ânında yakalamayı ne kadar isterdim eskiden. Gözlerine bakıyorum, kendini saklayamıyorsun benden artık. Bırak yârim. Bu kadar sıkmana ne gerek var kendini? Benden gizleneceksin de ne kazanacaksın? Hiç. Senden bir şey beklemiyorum yârim. Seninle birlikte olmak... Evet. Hangi koşullar içinde olursa olsun. Eskisi gibi. İster misin? İster misin buradan gidelim? Bu belki senin için bir atılım yerine geçer? Yeni bir çevre. Yeni bir hava? Ne dersin?"

Nevzat, gözlerini ağaçların arasındaki patikaya çevirmiş, belirli bir kayıtsızlıkla dinliyordu Nermin'i. Birden yerinden doğruldu:

"–Şu gelen Necati değil mi," dedi, "Bak..."

Gerçekten de Necati'ydi gelen. Yürürken sarhoş gibi iki yanına sallanıyordu. Necati de görmüştü onları, yürüyüşünü hızlandırdı. Geçen ay Terzi Nuri'ye diktirdiği lacivert elbisesini giymiş, kırmızı kravatını takmış, göğüs cebine kocaman kırmızı bir mendil iliştirmiş. İyice yaklaşınca elini havaya kaldırarak selam verdi:

"–Salut, les enfants! Şu Edremit ne küçük yer..."

Nermin'in orada bulunuşuna şaşmış görünmüyordu. Neşeli bir tavırla ellerini sıktı:

"–Sizi burada bulacağımı düşünmüştüm," dedi. "Nermin Hanımın döndüğünü öğrenince..."

Nevzat:

"–Yüzüne ne olmuş senin," dedi. "Birileriyle kavga mı ettin?"

Necati, kaşını çatarak, elini yüzünde dolaştırdı:

"–Düştüm," dedi.

"–Çok kötü düşmüşsün."

"–Öyle. Çok kötü düştüm."

Sonra gülmeye başladı:

"–Bana yer açmaz mısınız? Kara kedi gibi aranıza otursam?"

İkisinin arasına oturdu.

"–Bir de sigara verirseniz, içerim."

Nevzat'la Nermin, Necati'nin halindeki tuhaflığı sezerek, şaşkınca bakıyorlardı birbirlerine. Nevzat paketini çıkardı. Nermin bir tane aldı.

Necati, yumuşak bir tane seçmek için birkaç tanesini elinden geçirip ovaladıktan sonra, birinde karar kıldı, aldı, yaktı:

"–Ne güzel bir gün," dedi. "Kurt dumanlı havayı sever. Siz öyle bulmuyor musunuz Nermin Hanım?"

"–Pek farkında değilim."

"–Haklısınız. Yann ölecek olsaydınız fark ederdiniz, değil mi?"

"–Böyle bir şeyi hiç düşünmedim."

"–Kim düşünür? E, peki bizim doktoru nasıl buldunuz bakalım? İnsan sevdiklerini böyle mi karşılar? Hiç değilse bir tıraş olup, sırtına temiz bir gömlek geçirseydin!.."

Nevzat sinirli bir biçimde sözünü kesti:

"–Bırak şimdi saçma sapan konuşmayı," dedi. "Ne demek istiyorsun? Açık konuş."

"–Kızma canım. Konuşuyorum işte. Benim gibi adamlar ne konuşur? Hem, sizi rahatsız ettiğimi de sanmıyorum. Uzaktan seçebildiğime göre, öyle pek mutlu sevgililere benzemiyordu oturuşunuz.... Yoksa birtakım kararlar almak üzere miydiniz? O zaman doğrusu yazık. Neyse, konuşacak çok vaktiniz var daha önünüzde. Oysa benim vaktim yok."

Dudaklarının kenarında şeytanca bir gülümseme belirmişti:

"–Ben gelmeden önce neler konuştuğunuzu tahmin edeyim mi?" dedi. "Çok zeki bir kadınsınız Nermin Hanım. Uzun süre beni bile aldattınız. Zeki insanlardan hoşlanırım. Ama şimdi, mutlu olmak için zekânız yetmiyor, değil mi?"

"–Bu niçin ilgilendiriyor sizi?"

"–Dost değil miyiz?"

"–Hayır."

Nevzat kendisini biraz geriye çekmiş, Necati'yle Nermin'in çekişmelerini izliyordu. Necati'nin neşesinin kaçtığı belli oluyordu:

"–Yazık," dedi. "Sizden böyle ayrılmak istemezdim."

"–Buradan gidiyor musunuz?"

"–Evet. Gideceğim buradan. Ya siz ne yapacaksınız? Siz de burada kalamayacağınızı anlamıyor musunuz?"

Nevzat, karşılaştıklarından beri Nermin'in ilk kez sinirlendiğini sezdi.

"–Ne yapacağımızı daha kararlaştırmadık," dedi Nermin."Acelemiz olduğunu da sanmıyorum."

"–Yanılıyorsunuz Hanımefendi. Acele etmeniz, elinizi çabuk tutmanız gerek. Yarından tezi yok, okulda çocukların arkanızdan ne diye sesleneceklerini düşünüyor musunuz?"

"–Teşekkür ederim. Bunu bir de sizin söylemenize gerek yoktu."

Gülmeye başladı Necati:

"–Sizin böyle şeylere önem vermediğinizi sanırdım." dedi. Sonra birden ciddileşti: "Uzak akrabalar gibi, bir ölünün mirasını paylaşmak için çok sabırsız davranmıyor musunuz? Yazık... Bu işte zararlı çıkan, Galip'le Macide oldu galiba..."

Bu kez, Nermin'in gözlerinde alaycı bir pırıltı belirdi:

"–Siz de âşıktınız Macide'ye, değil mi? Onun için böyle..."

Necati'nin yüz çizgileri katılmıştı.

"–Evet," dedi kuruca.

Nevzat, kızardı, ayağa kalktı:

"–Gidelim" dedi. "Gidip içelim. Yok başka çaresi. Hadi, bizim eve gidelim. Gelir misin sen de Nermin?"

"–Hayır."

Necati gülüyordu hâlâ. Eliyle işaret ederek:

"–Otur," dedi Nevzat'a. "Sonra pişman olacaksın."

"–Neden?"

"–Bir daha benimle konuşamayacaksın da ondan."

"–Sevinirim."

"–Kendimi öldürecek olsam da mı?"

"–Benim açımdan bir sakıncası yok."

"–Gerçek mi söylüyorsun?"

Belli belirsiz bir acı vardı sesinde. Oysa, onunla tartışacak kadar güçlü hissetmiyordu Nevzat kendisini. Yeniden oturdu sıraya. Bir sigara daha yaktı:

"–Peki," dedi. "Konuş istediğin kadar. Demek gideceksin? Kaçacaksın yani. Ya Adalet? O ne olacak?"

Nermin anlamadan bakıyordu iki adamın yüzüne.

"–Adalet'i baştan çıkardığımı sanıyor" dedi Necati. "Onunla evlenmeliymişim..."

"–Doğru değil bu, değil mi?" dedi Nermin tasayla. "Böyle bir şey olamaz"

"–Elbette olamaz."

"–Bunun için mi gitmek istiyorsunuz buradan?"

"–Kim bilir?"

"–Nereye gideceksiniz? İstanbul'a mı?"

Güldü:

"–Yok canım. Yeryüzünün hiçbir köşesi benim için yeteri kadar çekici görünmüyor..."

"–Hepimiz gidecek bir yer arıyoruz," dedi Nevzat.

Necati sigarasından derin bir soluk çekti.

"–Sen bulamazsın," dedi. "İzin ver de aramızda o kadarcık bir fark bulunsun. Aramak... Bu söz Nermin Hanımın sanırım. Bir mektubunda okumuştum."

Nermin kaygıyla Nevzat'ın yüzüne baktı. Nevzat kızardı.

"–Aramak..." diye sürdürüyordu sözünü Necati. "Ne güzel söz. Aramak... Denemek... Bundan güzel kaçış olur mu? Macide'yle evlenirken de bir şeyler arıyordun sen, değil mi azizim? Ama bulamadın. Ne yapalım? Yenisini alacağımdan eskisinin hükmü yoktur... Ne dersiniz Nermin Hanım? Razı mısınız kobaylığa?"

Nermin dalgınca süzüyordu Necati'yi. Bir süre sustular. Sonra, Nermin, yorgun bir sesle:

"–Ben işin kolayını düşünmüyorum sizin gibi, Necati Bey," dedi. "Ben korkak değilim. Belki sizin kadar güçlü değilim ama..."

"–Biz sizinle aynı mayadan yoğrulmuşuz Nermin Hanım. Bu adam gibi değiliz biz. Yenilmeyi öyle kolay kolay kabullenmeyiz. Herkes, sonradan, benim kolaylığa saptığımı söyleyecektir ama, öyle sanıyorum ki siz için için, benim korkmadığımı anlayacaksınız."

Nevzat, sıkıntıyla:

"–Peki," dedi. "Ben korkağın biriyim. Ama bu neyi çözümler? Yeteri kadar çıkmazlar hazırlamadık mı kendi kendimize? Biraz da geniş soluk almak istiyorum ben. Kendime göre. Sen ne istersen yap, yalnız bizi yalnız bırak artık. Sakin sakin düşünmem gerek. Rahatça..."

Necati, alaycı bir gülümsemeyle yineledi Nevzat'ın son sözünü:

"–Rahatça..." dedi. "Doğru. Mıymıntı. Uyuşacaksın, değil mi? Daha sonra kendini alabildiğine haklı göreceksin..."

"–Nasıl yorumlarsan yorumla. Önemli olan yaşamı sürdürebilmekte."

"–Budala."

Sustular. Üçü de, kendi başına, ortada elle tutulur ortak hiçbir sorunlan olmadığını düşünüyor olmalıydılar. Gökyüzünde kara bulutlar yeniden kümelenmeye başlamıştı. Akçay'dan gelen dekovil uzun uzun düdük öttürerek istasyona girdi. Az sonra köprünün üstünden küçük bir kalabalık geçti kente doğru. Hava serinlemiş ve kararmıştı.

"–Yoruldum artık" diye mırıldandı Necati, yavaşça. "Yoruldum gerçekten. Bunu söylemek istemiyordum, ama anladım artık. Keşke daha önce anlayabilmiş olsaydım. Vaktin gecikmiş olduğunu hissetmek ne kadar kötüdür bilir misiniz Nermin Hanım? Bir daha geriye dönülmeyen bir yola girmek..."

"–Vakit hiçbir zaman geç olmaz."

"–Bırakın bu sözleri canım. Belki gecikmeyen vakitler de vardır. Ama insan bir kez zamanın elinden kayıp uzaklaştığını fark etti mi... Anlatamazsınız o zaman. Bir sevdiğiyle darılmış, barışmak istiyormuş da, bir türlü gereken sözü söyleyemiyormuş gibi olur insan. Oysa ben hâlâ korkmuyorum. Evet, diyorum. Vakit çok geç."

Nevzat başını arkaya atmış, gözlerini yummuştu.

"–Düşünmemek iyi," dedi kendi kendisiyle konuşur gibi.

"–Ne demek istiyorsun?"

"–İşte o kadar."

"–Ne yapmalı yani?"

"–Çalışmalı."

Nermin gülümsedi.

"–Anladım," dedi Necati. "Bu büyük fikir, Nermin Hanımın olsa gerek. Çalışmak ha... Doktor Nevzat... Yanıbaşında, onu yürekten destekleyen fedakâr eşi Nermin Hanımla birlikte, Anadolu'da... Kim bilir, belki insanları bir kalıba sokmak, bir yolda yürütmek de geçiyordur içinizden. Öyle ya, insan bir kez kendini bir ülküye adadı mı, nerede duracağı belli olmaz..."

Birden kalktı yerinden:

"–Bu kadar saçmalık yeter," dedi. "Allah belanızı versin!"

Sonra yine güldü:

"–Falınıza bakayım mı sizin," dedi. "Başka çareniz yok, anladığım kadarıyla. Demin köşebaşındaki çingeneden aldım bu desteyi."

Cebinden, ortasından ince bir lastikle bağlanmış bir deste iskambil çıkardı. Kâğıtlar kirli, buruşuk, yağlı, eski iskambillerdi. Elbisesinin kirleneceğine, ıslanacağına aldırmadan bağdaş kurdu yaprakların üstüne. Nevzat'la Nermin'in şaşkın bakışlarına aldırmadan rastgele açmaya başladı kâğıtları. Önce bir kupa kızı çıktı, sonra maça oğlanı, sinek birlisi, maça papazı, bir dokuzlu, bir ikili, karo oğlanı...

"–Aşk var" dedi bütün ciddiyetiyle. "Kupa kızıyla maça oğlanı arasında. Sinek birlisi mutluluktur. Maça papazı ölüm. Kim bu ölen dersiniz? Dokuzlu, ikili... saçma. Karo oğlanı herhalde benim. Ölümle aramda sinek dokuzlusuyla karo ikilisi. Neden böyle çıktı? Korkmayın canım. Sizin falınız bitti. Kutlanın. Bir de ölü. Fal kitabım yanımda olsaydı anlardım dokuzluyla ikilinin ne anlama geldiğini. Hoş ben biliyorum da size kanıtlamam gerekirdi."

Nermin çekingen bir sesle:

"–Sarhoş musunuz Necati Bey," dedi. "Nedir bunların anlamı?"

Bağdaş kurduğu yerden başını kaldırarak baktı Necati.

"–Anlamı mı? Hiç. Herkes fala bakabilir. Ben de iskambil oynamayı severim. Arsen Lüpen okudunuz mu hiç? Bir kupa yedilisi öyküsü vardır. Bir adam öldürülür, yüreğinden vurulmuştur. Kupa yedilisi biçiminde bir plaka iliştirilmiştir göğsüne. Çok anlamlı değil mi? Size bir şato kurayım mı iskambillerden?"

Yanıtlanmasını beklemeden, elinin tersiyle yerdeki yaprakları te-

mizledi, düzeltti. Önce kamburlaşmış iki kâğıt aldı, çaprazlama dayadı birbirine. Küçük bir kule yaptı. Sonra kulenin açık kenarlarına iki iskambil kâğıdı daha dayadı.

"–Küçükken çok iyi becerirdim bu işi," dedi. "Nasıl? İki iskambil kâğıdı birbirine yaslanınca nasıl duruyor ayakta? Tıpkı sizin gibi.."

Nermin'le Nevzat, farkında olmadan eğilmişler, merakla seyrediyorlardı Necati'nin kurduğu şatoyu. İlk yaptığı kulenin karşısına bir kule daha oturtmuştu. Sonra dört kule daha yaptı. Kulelerin duvarlarını ikişer iskambille birleştirdi, üstlerini örttü. Tavanın üstüne yan yana üç kule yerleştirdi; kulelerin kenarlarını birleştirdi, tavanını kapadı. Orta yere bir kule daha dikti. Elleri titriyordu bu son kuleyi yaparken, ama iskambiller elinin titreyişine direniyorlardı. Necati'nin bunu beklemiyor gibi bir hali vardı. Bir an geriye doğru çekildi, yapıtını tasayla seyretti. Sonra ansızın yumruğu havaya kalktı, kulenin üstüne indi.

Kâğıtlar birbirinin içine girmişti; ama ilk kurduğu kule, eğrilmiş, bükülmüş, yarı yanya çökmüş, yine de devrilmeden kalmıştı ayakta. Öfkeyle kalktı o zaman yerinden, bu kez ayağıyla vurarak dağıttı iskambilleri dört bir yana.

"–Yeter," dedi "Allah belasını versin."

Sonra, hiçbir şey söylemeden, veda bile etmeden, hızla yürüdü, caddeye doğru uzaklaştı.

Nermin'le Nevzat, uzun bir süre, hiçbir şey konuşmadan baktılar, Necati'nin gittiği yöne doğru. Hava iyice kararmıştı. Kara bulutlar kentin damları üstündeydi. Önce iri, dolgun bir damla düştü ayaklarının ucuna, sonra daha küçük bir iki damla onu izledi.

"–Kalkalım mı," dedi Nermin.

"–Kalkalım."

Nevzat, farkında olmadan Nermin'in koluna girmişti. Konuşmadan, parkın sokak içlerine uzanan yönüne yürüdüler. Duvarı yıkık demir parmaklıklı kapının önüne gelince Nevzat durdu.

"–Geç oldu," dedi. "Şimdi ne yapacaksın?"

"–Bilmem. Eve giderim herhalde. Ya sen?"

"–Bilmiyorum. Gidip yatarım belki. Yarın okuldan seni ararım."

"–Olur."

Duraksadılar.

"–İstersen, bize gidelim," dedi Nermin. "Yemek yapacak hâlim yok ama, sana bir çorba pişirebilirim."

"–Yoo... Hayır. Bunu isteyemem senden."

"–Neden?"

"–Ama istersen... Bize gidelim."

"–Size mi?"

"–Benim evime."

Duraksadı Nermin.

"–Sen nasıl istersen," dedi.

Ağır ağır yürümeye başladılar. Yağmur şiddetlenmişti. Islandıklarının farkında değillerdi. Biraz sonra adımları kendiliğinden hızlandı. Nevzat, Nermin'in kolundan tutmuş, âdeta sürüklüyordu. Hep daracık sokaklardan geçiyorlardı, ama Nevzat'ın evine sapan yokuşun başında, Remzi Bey'lerin evinin önünden geçmeleri kaçınılmazdı. Kadriye Hanım, pencerenin önünde olurdu, kuşkusuz. Yarın, Nevzat'ın Nermin'i evine götürdüğünü herkes öğrenecekti. Keşke acele etmeseydiler. Belki Nermin de, salt onu kırmamak için razı olmuştu, onunla birlikte gelmeye. Yan gözle bakıyordu Nevzat genç kadına. Kararlı bir hali vardı Nermin'in.

Eve dönen köşede ikisi birden, aynı anda durdu. Birbirlerine baktılar. İkisi birden, bir şey söyleyecekmiş gibi oldu sonra, konuşmadan yürümelerini sürdürdüler. Kapının önünde, Nevzat, Nermin'in kolunu bıraktı, cebinden anahtarını çıkararak kapıyı açtı. Nermin, dalgın dalgın, evin çıplak pencerelerini süzüyordu.

"–Gir," dedi Nevzat.

Taşlığın elektriğini yaktı. Küçük ampulün loş aydınlığında duraksadılar. Merdivenlerde hamalların çamurlu ayak izleri duruyordu hâlâ. Basamaklardan biri çökmüştü. Bir masa ayağı girmiş olmalıydı çürük tahtaya.

Merdivenin başında ilk kez Nevzat kaldırdı başını. Neler geçiyordu akıllarından? Nevzat'ın bakışları renksizdi. Yağmurdan ıslanıp başına iyice

yapışmış saçlan, iyice uzamış sakalıyla tanınmayacak bir haldeydi. Son günlerde ne kadar zayıflamış olduğu belli oluyordu, gözlerinin altındaki mor çukurlardan. Nermin, daha çok, ürkmüş gibiydi. Dudaklan kımıldadı, geri dönmek ister gibi oldu. Nevzat'ın tırabzanı tutan eline çarptı. Bakıştılar.

"–Benden mi çekiniyorsun yoksa?" dedi Nevzat. "Yukarı çıkalım mı?"

Genç kadının kendini tutmaya çalıştığı belliydi. Nevzat'ın yadırgadığı o tuhaf nezleli sesiyle:

"–Yoo..." dedi. "Çıkalım elbette. Bilmiyorum. Sadece bir tuhaf oldum. Sen de aynı şeyi hissettin, kuşkusuz. Beni burada durduran bir şey var gibi geldi içime. Seninle, burada, bu koşullar altında karşılaşacağımızı hiç düşünmemiştim. Keşke böyle olmasaydı. Keşke gelmeseydim bu eve..."

Nevzat, sertçe tuttu Nermin'in kolundan:

"–Burası benim evim," dedi. "İstediğin gibi gelebilirsin. Burada beni saymazsan, ondan arta kalan bir şey yok artık."

Yan yana çıktılar merdivenlerden. Sofada yeniden durdular. Boşluğun sessizliği vardı evin içinde. Yerlerde toplanmış halıların, kilimlerin tozlu izleri belirliydi. Duvarlarda, kaldırılmış resimlerin çerçeve yerleri. Genç kadın sorgulu bakışlarla bakıyordu Nevzat'ın yüzüne. Onun az önce ne demek istediğini anlamıştı.

"–Götürdüler," dedi Nevzat. "Ne var ne yok, alıp götürdüler."

"–Genç kadının gözlerinde bir ışık yandı, ama aklından geçenleri belli etmemek için çabucak başını çevirdi.

"–Her şeyi götürdüler ama, oturacak yerimiz var henüz. Benim odama gelmez misin?"

Odanın kapısını ardına kadar açtı.

"–Gel."

Oda, son kez bıraktığı haliyle duruyordu. Pencerede alınması unutulan tül perde, aralık duran camdan giren rüzgârla hafif hafif dalgalanıyordu.

Muayene yatağını göstererek:

"–Otur istersen biraz", dedi. "Çok rahat değildir gerçi."

Nermin enlemesine oturdu yatağın üstüne. Nevzat belini masaya

dayayarak ayakta duruyordu. Bir tuhaf gerginlik vardı havada. İkisinden biri cesaret edebilse, belki atılabilirlerdi birbirlerinin kollarına, ama ikisi de gereksiz bir davranışta bulunmaktan korkuyordu. Sonunda, Nevzat, bozuk bir sesle:

"–Burası hep benimdi," dedi. "Benim fildişi kulemdi bu oda."

Genç kadın, elleriyle arkasına yaslanmış, iskarpininin ucuna bakıyordu. Daha doğrusu yerdeki küçük, sedef bir düğmeye takılmıştı gözleri. Nevzat, Nermin'in bakışlarını izliyordu. Bari şu gömleği değiştirseydi. Sonra perdösüsü geldi aklına. Nerede bırakmıştı acaba?

"–Çok kötüyüm değil mi," dedi. "İlk karşılaştığımızda beni bu kılıkta görseydin, herhalde korkardın."

Bir sessizlik oldu. Nevzat, cebinden sigara paketini çıkararak bir sigara yaktı, sonra paketi Nermin'e uzattı:

"–İçer misin?"

"–İçmesem daha iyi."

Yine sustular. Nevzat üst üste birkaç soluk çekti sigarasından. Ağzının içi acıydı. Sigarayı söndürecek bir yer aradı, gitti, pencerenin pervazına bastırarak özenle söndürdü, izmariti bahçeye fırlattı. Nermin'in yanına geldi, ellerinden tuttu:

–"Görüyorsun," dedi. "Sen de yardım edemiyorsun bana. Çöktüm ben. Birdenbire yaşlandım. Yüzlerce yıl yaşlandım. Dokunacak olsan, ufalanıvereceğim. Yazık. Bu böyle olmamalıydı."

Gözlerinde belli belirsiz bir ıslaklık belirmişti Nermin'in:

"–Sana rastladığım günden beri ben de çok değiştim Nevzat" dedi fısıldar gibi. "Pek az konuştuğumuz halde biz birbirimizi de çok değiştirdik. İnsanın düşünmediği, dahası düşünmek istemediği öyle şeyler vardır ki bütün davranışlarını etkiler. Şu anda acaba yalnız kendini aradığın için mi bu kadar tedirginsin? Tedirginliğinin nedenleri arasında ben yok muyum? Hayır, itiraz etme. Düşünmediğini biliyorum... Yine de... O ölünce... Anlıyor musun? Benimle evlenmen gerekeceğini düşündün. Farkında olmadan düşündün... Bu pek çok şeyi değiştirirdi... Sonra benim gittiğimi öğrendin. Bu bir çözüm olabilirdi. Oysa, bugün yine çıktım karşına. Hakkını aramaya gelmiş gibi... Tıpkı Macide'nin eşyalarını toplamaya gelen annesiyle kardeşi gibi... Öyle değil mi?"

Nevzat:

"–Hayır," dedi. "Hayır. Sorun bu değil. Ben seni seviyorum..."

Ve birden kendine doğru çekti Nermin'i. Buz gibiydi Nermin'in dudakları. Sonra ayrıldılar.

"–Boşuna zorlama kendini Nevzat," dedi Nermin. "Duygusal olarak yakın değilsin artık bana..."

"–Nereden çıkarıyorsun bunu? İkimiz de yorgunuz. Hepsi bu."

Ağlamamaya çalışıyordu Nermin. Eliyle farkında olmadan çantasını arandı.

Nevzat, gözlerini duvarın belirsiz bir noktasına dikmiş, kımıldamadan duruyordu. Penceredeki, Macide'den kalan son parça, işlemeli tül perde şişiyordu aralık pencereden giren rüzgârla. Yerde gömleğinden düşen sedef düğme parlıyordu hâlâ. Eğildi, aldı. Bir zaman oynadı parmaklarının arasında, sonra yavaşça masanın üstüne bıraktı.

"–Seni evine kadar götüreyim," dedi

Dudakları titriyordu Nermin'in. Çantasını sapından yakalayarak ayağa kalktı.

"–Ben giderim yârim," dedi. "Ben yalnız da giderim..."

XXIII

Aynaya baktı; alnındaki şişliğe, yüzündeki yara izlerine. Gülmek istedi. Dudakları iki yanına gerilip kaldı. Alis Harikalar Diyarı'ndaki kedinin gülüşünü andırıyordu bu gülüş. Sonra gözlerini kapatıp gülüşünü anımsamaya çalıştı. Çok eskiden, bir okul kitabında, çobanla şairin konuşmalarını okutmuşlardı. Şair, çobana Ay'ı göstererek, gözlerini kapadığı zaman da onu görüp görmediğini sorardı. Göremezdi zavallı çoban. Kaç kez düşünmüştü bunu Necati: Ya çoban görmüş olsaydı, ya da gördüm demiş olsaydı ne yapardı şair? Ama sorun bu değildi ki. Kim, gözlerini yumduktan sonra görebilir kendisini? Ölülerin de kapalıdır gözleri.

Ama o, gülüşünü anımsayabiliyordu. Doğru. Daha sonra, gözlerini büsbütün yumduğu zaman, eğer düşünebilirse, yine anımsamaya ça-

lışacaktı bu gülüşü. Gergin, sert çizgiler vardı yüzünde. Keşke daha derinliklerini görebilse içinin. Üstüne parmağıyla bastığı tahtakurusu da, kendi içi gibi, bir an sonra başına geleceklerden habersiz bir tahta aralığına sığınmaya çabalamıştı az önce. Düşünceyle gövde arasındaki ilişki sanıldığından zayıftı demek. Belki de hiç yoktu. O iradesiyle bu gövdeyi yok etmeye karar vermişti. Gövde bu karardan habersiz, işlevini sürdürüp duruyordu.

İnsan ölümün hemen öncesinde bu kadar sâkin olabilir miydi? Hiç de düşündüğü gibi değil. Belki hâlâ, içinde bir yer, verdiği kararın ciddiyetine inanmıyordur da ondan. Belki hâlâ yaşamayı umuyordur. Bunun elinde olduğunu sanıyordur. Yoksa...

Bir gün kanser olduğunu sanmıştı, küçük bir sivilce yüzünden. Öleceğine inanmıştı. Ne tuhaf bir histi o. İçinde, akıverecekmiş hissini veren kaypak, yumuşak bir şeyler dolaşmıştı. Bir eziklik, bir boşalmışlık duymuştu yüreğinde.

Gözünü açıp yeniden aynaya baktı. Aynadaki adam o değildi. Kaşı, gözü, suratının iki yanı, saçının çizgisi, yer değiştirmiş; ötekinden daha küçük olan sol gözü aynadaki adamın sağ gözü olmuş.

Aynadaki adam, düşünceleri, davranışları alışkanlıkları ve duygularıyla da onun tam tersi değil miydi? Olamaz mıydı böyle bir şey? Kim aynadaki adam? Zaman zaman, kendi kendisiyle konuşurken hep düşündüklerinin tersini söylemek için direten kişi mi?

İşte, gerçekten gülünçtü bu. Şimdi de tutmuş nelerden yardım umuyor.

Ölüme giderken, bu dünyanın bütün nimetlerini, bütün güzelliklerini anımsayacağını vaat etmişti kendisine. Yaşamın güzel bir şey olduğunu bile bile ölmekti gerçek yiğitlik. Bütün güzellikleri bir yana iterek, ölüm ötesinin bilinmezliğine gözü kapalı atılmak, ancak çok güçlü insanların harcıydı. Kadınlar, içkiler, mevsimler, çiçekler, meyvalar ve şiirler... Belki bir adam öldürmenin de kendine özgü büyük bir zevki vardı. Bugüne kadar tatmadığı bir zevki. Yeniden aynaya baktı. Aynadaki imge tam tersiydi onun. Güldü. Onu bir yabancı yerine koyabilir ve kendisini öldürürken bir başkasını öldürmenin zevkini de tadabilirdi.

Ne kadar kolay olacaktı bu iş.

Gitti, masasının gözünü açtı. Babasından kalma, kocaman otuz sekizlik tabanca kâğıtların altındaki köşesinde duruyordu. Şarjörünü çıkarıp baktı. İki kurşun vardı sade. Yerine koydu şarjörü. İki kurşun yeter de artardı. İş ki tam yerini bulsun.

O sırada bir ayak sesi işitir gibi oldu dışarda. Tabancayı çabucak çekmeceye attı. Dinledi. Merdivenlerden birisi çıkıyordu. Nevzat mıydı acaba? Onu kuşkulandırmak için elinden geleni yaptığını düşünerek sövdü kendi kendisine. Bir de onu başından savmak için oyun oynamak gerekecekti. Sonra aklına kapıyı kilitlemiş olduğu geldi. Hemen gidip açtı kapıyı. Gelen Adalet'ti.

"–Ne istiyorsun," dedi sert sert. "İşim var, oyalama beni."

Kızın bütün gün ağladığı beliydi suratından.

"–Konuşmaya geldim" dedi çekinerek.

"–Ne konuşacağız?"

"–Konuşacağız işte!"

Necati'nin kapıyı tutan kolunu iterek zorla içeri girdi; gitti karyolanın üstüne oturdu. Sırtında her zaman giydiği çiçekli basma entari. Yine her zamanki gibi, sırtını kamburlaştırarak oturuyordu ama, kızarık gözlerinde Necati'nin görmeye alışmadığı kararlı pırıltılar vardı.

"–Pekâlâ. Ne konuşacakmışız bakalım seninle?"

"–Bana darılmadınız değil mi? Öyle kötü olmuştum ki, ne yaptığımı bilmiyordum. Sonra anam da kaçıp gitmiş. Nereye gittiyse... Dedim ki..."

Yüzünü buruşturdu Necati. Bir an, değişik bir davranış beklemişti ondan. Böyle miskince sözler söyleyeceğine, tutup alay etmeye kalksa, belki bir önem kazanabilirdi gözünde. Ya da, haklılığını öne sürerek, haklı olduğuna inanarak, "Beni al, yoksa polise gideciğim" demiş olsa...

"–Darılınacak bir şey yok," dedi. "Unuttum gitti bile. Ananın kaçması da iyi olmuş. Babana anlatırsın. Belki savar başından, sen de kurtulursun."

Sözlerini anlamamış gibi alıkça bakıyordu kız:

"–Beni ilk kez..." diye kekeledi. "Hani sormuştunuz, kim diye. İşte yine bugünkü gibi olmuştu. Söylemeye korktum. Analığımın oğludur Musa. Gözü varmış meğer bende. Sonra, şey yapınca bugün... Size..."

Öfkeyle sözünü kesti kızın:

"–Yeter" dedi. "Artık konuşmak istemiyorum."

"–Ama benim suçum yok ki..."

Gözleri birden kızın göğüslerine takıldı. Konuşmaya başlayınca yerinden doğrulmuş, kamburluğunun gizlediği iri çıplak memeleri, entarisinin aralığından taşmıştı. Bilinçsizce kadınlığını koyuyordu ortaya. Belki bundan başka bir şeyin ona yardımcı olamayacağını hissediyordu.

İçinde dayanılmaz bir istek. Öleceğini artık kabul etmeye başlamış bulunan gövdesinin direnmesiydi bu. Kızı omuzlarından yakaladı:

"–Unutacaksın olanları," dedi. "Gereği yok."

Gözlerini yere indirmişti. Adalet. Elleri titriyordu. Necati'nin ne demek istediğini bu kez anlamış olmalıydı. Sırtı yine kamburlaşmıştı ama, bu kez, bakışlarıyla, gözlerini yere indirişiyle, kadınlığını daha fazla ortaya koyarak:

"–Beni bağışlayın" diye mırıldandı.

Sonra gözlerini yerden kaldırdı. Bakışları karşılaştı. Her şeye hazır olduğunu anlatmak isteyen bir donukluk vardı kızın bakışlarında. Yavaşça çekti elini kızın omuzlarından, gidip kapıyı kilitledi. Başını çevirdiği zaman o soyunmaya başlamıştı bile.

Hiç düşünmediği, hayal bile etmediği nefis bir bitişi olacaktı oynayacağı oyunun.

Sakin sakin çıkardı ceketini, kapının arkasındaki çiviye taktı. Fanilesini sıyırdı. Pantolonunu çiviye astı. Dönüp baktığında kız çoktan soyunup yatağın içine girmişti. Bacağının biri görünüyordu, yorganın aralığından. Çıplak.

Ürperdi. Üşüyordu galiba. Elektriği söndürdü, karyolaya yaklaştı, kararlamasına uzandı genç kızın yanına. Elleri buz gibiydi Adalet'in.

"–Yarın ölmez de sağ kalırsak, her şey düzelecek" dedi alaycı bir sesle. "Seni kurtaracağım. Seninle evleneceğim. Yarına kadar ölmezsem, karım olacaksın. Anlıyor musun? Söz. Bak, söz verdim mi tutarım ben..."

Bir hıçkırık işitir gibi oldu. Elini uzattı, kızın yüzündeki ıslaklığa dokundu.

"–Sakın ağlama," dedi. "Sakın! Sakın ağlayayım deme..."

Hıçkırık ansızın kesildi. Anlamıştı. Bekliyordu. Koşulsuz.

Sıkı sıkı sarıldı genç kızın buz kesilen gövdesine. Gövde baştan ayağa titredi, kendini savunmak ister gibi gerildi, hemen gevşedi. Hazırdı şimdi kendisini vermeye.

Çabucak girdi ve hemen boşaldı.

"–Benden bir çocuğun olmalı," dedi homurdanarak. "Anlıyor musun? Bir çocuğum..."

***

Uyandığı zaman şafak sökmek üzereydi. Ilık, loş bir aydınlık vardı odada. Önce yadırgamadı uyanışını, sonra elini uzattı, Adalet'in çıplak tenine değdi parmakları. Yatağın öbür ucuna büzülmüştü kız. Sırtı açık, elleri bacaklarının arasında kenetlenmiş. Kendisini hâlâ bir şeylerden korumak ister gibi. Üşüyordu kuşkusuz. Yavaşça örttü yorganı kızın üstüne. Ellerini başının altında kenetleyerek tavanı seyretmeye başladı. Rengi kararmış tahtaların pürüzlerini, budaklarını, yaş halkalarını ezbere biliyordu. Sonra birden, bugün için vermiş olduğu karar geldi aklına. Vücudu gerildi. Korku muydu duyduğu, yoksa bilinçaltının bir başkaldırışı mıydı, bilemiyordu, ama içinde yine o tuhaf eziklik, kayıp giden bir şeyler vardı.

Düşünmeliydi her şeye karşın. İnsan bütün yaşantısı boyunca ancak bir kez karşılaşabilirdi böyle bir durumla. Düşünmeli, hiç değilse tadını çıkarmalıydı bu dakikanın. Her şeyin sona ermesi yaklaştıkça, karanın nedenleri üzerinde durmak, bunları irdelemek isteğinin güçlendiğini fark ediyordu. Bu belki de bir zayıflık belirtisiydi. Ama, bu çeşit şeytan aldatmalarına karşı koyacak kadar gücü vardı henüz.

"Adalet dün olanlar yüzünden kendime kıydığımı sanacak," dedi. "Belki Nevzat bile. Ama neden bu değil ki... Nermin de Macide için kendimi öldürdüğümü düşünür. Ama hiçbiri değil. Bunu biliyorum. Nedensiz bir şey bu. Belki de korktuğum için. Evet. Galiba nedeni bu. Yaşamanın gereksiziğine inandığım için de değil. Belki, çoklarının söylediği gibi, böyle bir karar verdiğim için deliyim...."

Uykusunun arasında inliyordu Adalet. Omzu yine açılmıştı. Gözucuyla baktı. Dün gece bir çocuğunun olmasını istemişti ondan. Belki de yanında her şeyden habersiz yatan bu gövdede, onun bir parçası oluşmaya başlamıştı bile. Ne tuhaf. Demek o da bir iz, bir çeşit bildiri bırakmak is-

temişti arkasında. Demek hâlâ bağlıydı bu dünyaya. İyiydi bir bakıma bu. Bu dünyaya bağlı olduğunu bile bile, bu dünyanın güzelliklerini anımsaya anımsaya ölmek istemiyor muydu?

Omzundan dürttü Adalet'i:

"–Kalk" dedi. "Uyan artık. Sabah olmak üzere..."

Sıçrayarak doğruldu yerinden kız. Şaşkın şaşkın baktı Necati'nin yüzüne, elleriyle göğsünü örtmek ister gibi yaptı, ama korkusu uzun sürmedi, olan bitenleri anımsayınca, elleri göğsünden kaydı, uykulu uykulu gülümsedi. Bir yumuşaklık gelmişti yüzüne. Bir çeşit olgunluk. Değişik bir güzellik. Göğüsleri belki biraz iriydi ama, taze ve sertti. Bir şeyler söylemek ister gibi dudakları aralandı, sonra söylemekten vazgeçti, belli belirsiz bir şımarıklıkla tekrar bıraktı kendisini yatağa. Necati'nin kaşları çatıldı:

"–Hadi kalk artık," dedi. "Kalk yatağına git."

Gerçekte uykusu tam açılmış değildi Adalet'in. Nasıl davranacağını kestiremiyordu. Necati'nin sesindeki buyruk sertliğinden ürktüğü belliydi. Sesini çıkarmadan ve artık nazlanmaya da kalkmadan çıktı yataktan. Yarı karanlıkta vücudunun kalın ve kaba çizgileri elli olmuyor, teninin pürüssüz beyazlığı, aksine çekici ve parlak gösteriyordu onu. Necati bir an isteğinin yeniden uyandığını hissetti. "Son bir kez" diye düşündü. İçinin bu çağrısına uyarsa, kararını belki de artık yerine getiremeyeceğini biliyordu. Tuttu kendisini. Her şey istediği gibi oluyordu işte. Şu kız, yanıbaşında, işaretini bekliyordu yeniden koynuna girmek için. Ve o bunu istiyordu. Demek içi yaşam doluydu. Onun eğilip doğrularak giyinişini zevkle izliyordu. Şu anda hiç düşünmüyordu ölümü. Vücudu yatağın sıcaklığında rahat, gevşek, Adalet de acele etmiyordu gitmek için. O da yeniden çağrılmasını bekler gibiydi. Önce çoraplarını geçirdi bacaklarına, ağır ağır. Kenarları dantelli donunu giydi. Arada dönüp bakıyordu Nevzat'a, yan gözle. Entarisini başından geçirdi, duvardaki küçük aynanın önüne gitti. Saçlarını taramak istiyordu herhalde, ama sıkılmıştı artık Necati:

"–Sonra," dedi. "Sonra tararsın saçını. Daha vakit erken. Git uyu daha biraz. Yarın sabah konuşuruz seninle."

Başını çevirip baktı Adalet. Tatlı, mutlu bir gülümseme vardı gözlerinde. Seven, minnet duyan bir kadının bakışlarıydı bunlar. Belki de teşekkür edecekti, ama sesini çıkarmadı, karyolanın altından terliklerini

çıkarıp ayaklarına geçirdi, hep Necati'den son bir yakınlık işareti bekleyerek, ağır ağır kapıyı açtı, başını çevirip bir kez daha baktı yatağa doğru, sonra, daha fazla şey istemenin gereksiz olduğu kanısına varmış olmalı ki, dışarı çıktı, kapıyı arkasından yavaşça kapattı.

Kızın, ayaklarının ucuna basa basa merdivenlerden inişini, aşağıdaki mutfak kapısını gıcırdatmamaya özenerek güçlükle açışını, kapatışını dinledi yattığı yerden. "Bu iş de burada biter" dedi içinden, gülümsedi. Daha birkaç dakika, kımıldamadan yattı, vücudunun rahatlığını bozmadan. Sonra, kalktı, masanın üstündeki kandili yaktı. Aynada yüzünü inceledi. Tıraşı ne çabuk uzamıştı? Önce yine tıraş olmayı düşündü, sonra vazgeçti. Döndü, masanın başına geçip oturdu. Masanın gözünden bir kâğıt çıkardı. Birkaç satır bırakmak gerekirdi. Kime yazacaktı? Savcıya mı? Adamın olayı öğrenince yüzünün ne hal alacağını düşünerek gülümsedi.

"Yok canım," dedi. "İşleri güçleri ne? Araştırsınlar, soruştursunlar. Nevzat'ı da sorguya çekerler belki. Ne iyi..."

Yine gülmek istedi, bu kez istediği gibi gevşemedi yüzünün çizgileri. Sinirlice çekmeceyi çekti. Tabancayı çıkararak masanın üstüne koydu. Elleri titriyordu. Duraksadı. Önce, öylece, çırılçıplak yapmayı düşünmüştü bu işi. Sonra, vazgeçti. Donunu, fanilesini giydi. Ceketinin cebinden sınav kâğıtlarını işaretlemek için kullandığı kırmızı kalemi çıkardı. Kalktı, yeniden aynanın karşısına geçti. Elini yüreğinin üstüne koydu. Hiçbir şeyden habersiz, belki biraz daha hızlı, ama, düzgün açılıp kapanışlarıyla görevini yapmaya devam ediyordu. Fanilesinin üstüne, yüreğinin çarptığını duyduğu noktanın üstüne, kırmızı kalemle küçücük bir çarpı işareti çizdi. Döndü, kapıyı kilitledi. Tabancayı eline aldı. Namluyu çarpı işaretinin üstüne dayadığı sırada, gözü karyolanın altındaki bir bez parçasına takıldı. Merak etti, gitti aldı. İçi bir tuhaf oldu. Macide'nin öldüğü gün, Nevzatların evine gittiği zaman, taşlıkta bulduğu eşarptı bu. Sarhoşluğu içinde yitirdiğini sanıyordu. Ne beklenmez bir rastlantıydı onu şimdi buluşu? Kendini öldürmeye karar verdiğinden beri ilk kez içini bir hüznün kapladığını hissetti. Eşarbı boynuna doladı. Yine aynaya baktı. Ortalık biraz daha aydınlanmıştı. Yüzünü şimdi daha iyi görüyordu. Rengi sararmıştı. Yeni yeni, vücudu da inanmış olmalıydı öleceğine.

"Ne güzel" diye mırıldandı. "Köşeyi dönmek için şu tetiği çekmem yetecek. Korkmuyorum. Ben hiç korkmadım."

Aynadaki adam "korkuyorsun" der gibiydi. Bütün kanı beynine fırladı. Kulakları ateş gibi yanıyordu. Aynaya baktı yeniden, deminki sarılığı gitmişti. Yüreği deli gibi çarpıyordu.

Dişlerini sıktı. Namluyu küçük, kırmızı çarpı işaretinin ortasına dayadı.

"–Pişman mısın?" dedi yüksek sesle. "Acıyor musun kendine?"

Karnı ağrıyordu galiba. Yavaşça çekti tetiği.

XXIV

Kamaranın kapısı hızlı hızlı vuruldu:

–İstanbul'a yaklaşıyoruz, diye seslendi kamarot.

Yattığı yerden başını kaldırarak:

–Tamam, dedi Doktor Nevzat. Hazırlanıyorum.

Kamaranın içi karanlıktı. Lombozlardan ışık gelmiyordu. Akşam olmuştu demek. Üstteki yatağa başını vurmamaya dikkat ederek yerinden kalktı, el yordamıyla elektrik düğmesini bularak ışığı yaktı. Öylece, elbisesiyle uzanmıştı yatağa. Lavaboya yaklaştı. Yüzüne baktı. Sakalı iyice uzamış.

"Beni bu halde görürse anamın yüreğine iner," dedi.

Tıraş olmaya vakit var mıydı acaba? Saatine baktı. Dokuz.

"Epeyce gecikmişiz" dedi. "Beklemekten yorulmuşlardır..."

Tıraş makinesini çıkarmak için elini çantasına uzattı, durdu.

"Berbere gitmekten başka çare yok," diye düşündü. "Bu sakalın hakkından ustura gelir."

Şöyle bir göz attı kamaranın içine. Bir temiz gömlek geçirse sırtına? Düşündü. Ne acelesi vardı? Yarın, evde, soyunur, dökünür, yıkanır, temizlenir, kendine gelir. Şimdi parmağını bile kıpırdatacak hali yok.

Ağır hareketlerle pardösüsünü giydi. Komodinin üstüne bıraktığı kitaba bir göz attı. Orasından burasından okuduğu, bir türlü bitiremediği bir roman. Nesrin'in armağanı. Uzanıp almak istedi, sonra vazgeçti. Küçük

valizinden başka eşyası yoktu. Bir eline valizini, bir eline doktor çantasını aldı, kamaradan çıktı.

Geminin zaten kalabalık olmayan yolcuları, üst güverteye toplanmış, uzaktan, karanlıklar içinde pırıltıları seçilmeye başlayan büyük kenti seyrediyorlardı. Hava serindi. Pardösüsünün yakasını kaldırarak arka güverteye doğru yürüdü. Çantasıyla valizini yere bırakarak küpeşteye yaslandı. Bir sigara iliştirdi dudaklarına. Rüzgârdan güçlükle yakabildi.

Bir saate kalmaz gemi yanaşırdı rıhtıma. Annesi, babası, kardeşleri karşı çıkacak. Ne diye çekmişti o telgrafı sanki? O büyük kente ayağını basarken birdenbire ne kadar yalnız olduğunu hissetmekten korktuğu için mi?

Beyninin içinde bir uğultu vardı. Dalgaların uğultusu. Makinelerin uğultusu.

Üç yıl önce İstanbul'dan Edremit'e gitmek üzere ayrılırken, yüreği kırıktı, öfkeliydi, ama umutluydu. Geçen üç yıl içinde neydi değişen? Şimdi yine yüreği kırık, yine öfkeli ve üstelik umutsuz. Dümdüz yaşayabilmiş olsaydı bu üç yılı. Necati'yi hiç tanımamış, Macide'yle karşılaşmamış olsa. Nermin bir düştü diyebilse.... Leylâ'yı, Üsteğmen Galip'i, Savcı Şevket'i, Terzi Nuri'yi, Dilsiz Musa'yı, Adalet'i silebilse belleğinden... Üç yıl önce İstanbul'dan ayrıldığı zaman bunların hiçbiri yoktu yaşamında. Şimdi geride kalmış olsalar bile bütün yaşamı boyunca onların kızgın damgayla dağlanmış izlerini taşıyacaktı benliğinde. Aradan üç yıl geçtikten sonra, yapılan yanlışlıkları, anlaşmazlıkları, boş uğraşmaları yargılamak kolaydı. Şimdi, içinde yıllarca yaşadığı karanlık düş dünyasından uzaklaştığı bir sırada, geriye baktığı zaman, bunları daha belirgin bir biçimde tanıyabiliyordu. O dünyanın içinde yaşadığı sürece, böylesine bir aydınlığa kavuşmasına olanak yoktu. Hep aynı özdeş koşullar içinde, aynı ortak sıkıntıları yaşayarak, ama birlikte oldukları zaman bile kendi öz yalnızlıkları içine kapatılmış olduklarını fark etmeden, karmaşık ve bir bakıma heyecanlı bir yaşam sürdürdüklerini sanmışlardı.

Arada bir, şimşek gibi bir aydınlık beliriveriyordu bilinçlerinde. İçlerinden biri, korkuya kapılıyor, kendisini dışarıya atmaya çabalıyordu. Nasıl olacağını kimse bilmiyordu bunun. Üsteğmen Galip delice içmeye başlıyordu. Savcı Şevket deliriyordu. Necati tabancasını yüreğine dayıyordu. Ya o ne yapmıştı? Önce Leylâ, sonra Macide, sonra Nermin...

Duraksadı. Gerçekte yaşam, ne acı, ne tatlı, renksiz, kokusuz, dümdüz, bir yığın küçük olaylar dizisinden başka bir şey değildi. Necati'nin dediği gibi, "haz, acının bir anlık uyuşması" mıydı gerçekten? Yoksa, mutlu olmanın geçerli bir yolu var mıydı? Nermin'in dediği gibi, çalışmak ve insanları sevmek... Tek başına bile kalsa insan.

Macide, Nermin, Necati... Üç kişi. Üç umut. Üç iskambil kâğıdı. Üçünü birden yitirmişti bir anda. Yalnızlığını paylaşmalan için eteklerine sarıldığı üç insan.

Necati'nin yüreğine bir kurşun sıktığı sabahı düşündü. Birtakım kararlar verdiği, birtakım sonuçlara ulaştığını sandığı uykusuz bir gecenin sabahı, Adalet'in deli gibi kapıyı çalmasıyla uyanmıştı. O giyinip gidene kadar hasta arabası gelmişti bile. Kalabalık birikmişti evin önüne. Terzi Nuri sarhoş ve şaşkın. Adalet, perişan. Necati'yi indirmişlerdi aşağıya, bir sedye içinde arabaya koymuşlardı. O da girdi içeri, Necati'nin yanına çömeldi. Yaşıyordu henüz. Kocaman bir tampon koymuşlardı yaranın üstüne. Yüreği çarpıyordu. Ağzından burnundan akan kanlar soluk almasını güçleştirdiği için hırlıyordu. Gözleri kapalıydı. Hasta arabası yokuş yukarı tırmanıyordu. Başı dönüyordu Nevzat'ın. Yorgundu. Bulanık imgeler, kopuk kopuk düşünceler yığılmıştı beynine. Bu anı bir daha yaşamış olduğunu anımsıyordu sade. Bir zincir kopmuş gibiydi orta yerinden. Macide'yi de böyle götürmüştü hastaneye. Aynı şaşkınlık, aynı yılgınlık içinde. Sanki yıllar geçmişti aradan. O kadar sisli, o kadar uzak, o kadar bulanık bir anıydı ki bu. Belki yine, şimdi olduğu gibi, durmadan bir şeyler yapması gerektiğini düşünmüştü. Yine –şimdiki gibi– kollarını kavuşturarak durmanın acısını hissetmişti. Yaşanmış mıydı bütün bunlar gerçekten?

Ambulans hastanenin önünde durduğu zaman, aynı olayı üstüste çekilmiş resimler gibi, aynı anda yaşadığını sanmıştı. Yine aynı hastabakıcılar koşup açmışlardı arabanın kapısını. Nevzat'ı orada görünce, daha bir özenle çekip çıkarmışlardı sedyeyi. Başhekim Osman Bey kapıda bekliyordu yine. Yüzünde aynı saşkınlık:

"–Nasıl durum? Kurşun içerde mi?"

Kulağına yabancı gelen bir sesle yanıtlamıştı:

"–Arkadan çıkmış sanırım. Yüreği sıyırtmış herhalde. Ciğeri delmiş olacak. Kan bulmalıyız."

Ameliyat odasının aşağısında bir yerde, hastanenin küçük elektrik vericisinin hırıltıyla çalıştığı duyuluyordu. Büyük lamba yanıyordu. Haç biçimindeki masaya yatırmışlardı Necati'yi. Ellerini ayaklarını bağlamışlardı.

"–Hazır mısınız Doktor Bey?" demişti Başhekim.

Hazırdı.

Parlak bir maden parçası ışıldamıştı operatörün elinde.

Büyülenmiş gibi bakıyordu arkadaşının parmaklarına. Karanlık, kanlı bir çukur vardı gözlerinin önünde. Kan basıncını ölçen sayacın göstergesi yavaş yavaş aşağı iniyordu. Bıçağın ortaya çıkardığı organlar kirli mavi bir renk almışlardı. Masanın altı kanlı tamponlarla dolmuştu.

Başhekim, hastabakıcının eline tutuşturduğu tüpü öfkeyle fırlatarak bağırmıştı ansızın:

"–Değiştirin! Biraz daha kan verin."

Her şey gözlerinin önünde olup bitiyordu. İşlerin iyi gitmediğini biliyordu Doktor Nevzat. Şimdi daha açık görüyordu arkadaşının ellerini. Karanlık, kanlı çukurdaki dağılmışlığı görüyordu. Nereden çıktığını kestiremediği bir damardan durmadan kan fışkırıyordu. Damar kayıyordu operatörün parmaklarının arasından. Nevzat, kollarını iki yanına sarkıtmış bakıyordu öylece. Her yanı tutulmuştu. Yalnız gözleri, kımıltısız, dikilmişti operatörün işleyen ellerine. Böyle bir ameliyatta sanki ilk kez bulunuyordu. Operatör sinirliydi. Dikiş tutmuyordu bir türlü. Kan kesilmiyordu. Anesteziyi veren hastabakıcının tasalı bir yüzü vardı. Her an ağlayacakmış gibi gerilmiş bir yüz.

Masanın çevresinden dolaşarak başucuna geçmişti hastanın. Maskenin altından yüz görünmüyordu; sadece terden birbirine yapışmış saçlar.

Macide'ydi orada yatan. Yaşamla ölüm arasında gidip gelen şu gövde onun kanıydı. Onun yavaş yavaş ölüp gidişine seyirci olmaktan başka bir şey gelmiyordu elinden.

Operatörün bir ara dikkatle yüzüne baktığını hissetmişti. Beyaz bez maskesinin üstünde, camlarına kan sıçramış gözlüklerinin gerisinde gözleri tasayla ve umutsuzlukla iri iri açılmıştı. O zaman, dakikalardan beri, bi-

linçsiz ve şaşkın, Macide'nin bileğini tuttuğunu, nabzını saydığını fark etmişti. Deri pörsümüş gibiydi parmaklarının ucunda, ama henüz sıcaktı.

Başı dönüyordu. Operatörün elleri durmuştu. Göz göze gelmişlerdi. Operatör başıyla dışarı çıkmasını işaret etmişti. Faydasızdı orada bulunuşu. Yavaşça çekilmişti masanın başından. Kapıdan çıkarken bir an dönmüş, kansına son bir kez bakmak istemişti; ama orada yatanın Macide olduğunu gösteren hiçbir işaret yoktu. Belki, hâlâ kötü bir düş görüyordu. Uyanıverecekti. Bir türlü uyanamıyordu.

Ameliyat odasının kapısı önünde duruyor şimdi. Yavaşça kapatıyor kapıyı arkasından. Bez maskeyi ağzından çekip çıkarıyor. Yüzüne, üstüne başına, kan sıçramış. Kolunun tersiyle yüzünü siliyor. Gömleğinin kolu kızarıyor. Bu kan, Macide'nin kanı. Bir hastabakıcı kız geliyor yanına koşarak, ellerindeki lastik eldivenleri çıkarmasına yardım ediyor, gömleğinin düğmelerini çözüyor. Koridordaki tahta sıranın üstüne yığılırcasına çöküyor, kızın yardımıyla. Ağzının içi kupkuru. Susuzluktan yanıyor. Sarhoşluğu geçmemiş henüz. Kız yanından uzaklaşıyor, sonra elinde bir fincan kahveyle dönüyor. Kahve çok şekerli, midesini bulandırıyor. Tam karşısındaki duvarda saat var. Yıllardır kurulması unutulmuş bir saat. Gözlerini saate dikiyor, dikkatle bakmaya başlıyor. Önce hiçbir değişiklik olmuyor, sonra akreple yelkovanın ağır ağır kımıldadıklarını, gittikçe hızlarını artırdıklarını, sonra delice bir yarışa giriştiklerini sanıyor. Alnı ter içinde. Avuçlarını kanatırcasına yumruklarını sıkıyor. Fincan düşüyor elinden. Şangırtıyı işitmiyor bile, sadece bacağının bir yanının belli belirsiz yandığını duyuyor. Sonra bir el dokunuyor omzuna. Dönüp bakıyor, Başhekim:

"–Odaya aldık," diyor. Yüzü donuk, anlamsız. "On altı numarada", diye ekliyor.

Soru sormasının gereksiz olduğunu biliyor. Biraz daha kan bulunabilmiş olsa... Yavaşça kalkıyor yerinden. On altı numaranın önüne gelince duraksıyor. Bilemiyor ne yapacağını. Kapı aralık. Bir hemşire duruyor yatağın başucunda. Serum takıyor hastanın koluna. Oysa şimdi ona kan vermek gerek. Şişe şişe kan vermek gerek.

"–Ayılmadı henüz" diye fısıldıyor hemşire. Bir şeyler daha söylemek istiyor ama, vazgeçiyor, yavaşça çıkıyor odadan, kapıyı sıkıca kapatıyor arkasından. Ancak o zaman fark ediyor Macide'nin yüzündeki ölü sarılığını.

Örtülü gözkapaklarının morluğunu. Battaniyenin dışında duran ellerinin beyazlığını. Alnındaki çizgilerin derinliğini. Soluk alıp verişlerinin halsizliğini.

Pencereden sabahın ilk ışıkları vuruyordu içeriye. Zaman, geçmek bilmez ağır bir akış içinde ilerliyordu. Damara takılı şişeden, belirli aralıklarla tuzlu suyun damladığı bile işitiliyordu. Penceredeki ışık gittikçe artıyordu. Karyolanın yanıbaşına bir sandalye koymuşlardı. Çöker gibi oturmuştu üstüne. Omuzlarından aşağı bastırıyordu sanki bütün yorgunluğu, uykusuzluğu. Gözleri kendiliğinden kapanacak gibi oluyor, dikleşiyor, sırtını sandalyeye yaslıyor, arkalığı kürek kemiklerini acıtıyordu. Bir ara, belki bir saniye için, kendinden geçti, sıçrayarak uyandı. Koridorda dolaşanlar vardı galiba. Kapının açıldığını, operatörün başını uzatıp çekildiğini fark etti. Her yanı uyuşmuş gibiydi. Macide'nin soluk alıp verdiği işitilmiyordu, serum damla damla akmaya devam ediyordu. Saatine baktı, damlaların akış hızını hesapladı. Hızlıydı biraz. Lastik boruyu hafifçe sıktı. Damlaların düşme aralığı yavaşladı. Sonra, farkında olmadan yine nabzını saymaya başladı Macide'nin. O kadar hafif, o kadar isteksiz atıyordu ki. Bir ara, parmakları duygusuzlaştı. Yüreğin durduğunu sandı, telaşla eğildi üstüne. Ölmemişti. Gözkapakları titriyordu. Sonra birden açtı gözlerini. O buğulu yeşil gözler, küçülmüş gibiydi. Bomboş bir bakışla bakıyordu. Sonra bir hırıltı çıktı boğazından, beklenmedik bir güçle bileğini çekti.

Tanımış mıydı onu acaba? Gözlerinde, korkunun ve kuşkunun bulanıklığı vardı. Bu gözlerdeki can acıtıcı suçlayıcılık, kızgın bir iğne gibi saplandı beynine. Macide korkuyordu. Kocasından korkuyordu. Sonra yine, yavaşça kapandı gözkapakları. Göğsü, belli belirsiz kabarıp iniyordu henüz.

Orada, eli Macide'nin alnında, ne kadar beklediğini anımsamaması olanaksız. En ufak bir ses yoktu odada. Bütün vücudu dayanılmaz bir yorgunluk içindeydi. Başı ağrıyordu. Sırtı ağrıyordu. Gözleri uykusuzluktan kapanıyordu ikide bir. Macide'nin yüzü gitgide daha sararıyordu. Avurtları çökmüştü. Elleri yorganın örtüsünü sıkı sıkı kavramıştı. Birden, keskin, tiz, ama çok belirli, tane tane bir sesin kulağının dibinde haykırdığını duyar gibi oldu:

"Yeter artık. Öl de kurtulalım..."

Ses, odanın ortasında asılı kalmış gibi sallandı.

Dudaklarında sarı, iğrenç bir köpük belirmişti Macide'nin. Gözleri açılmıştı, olanca kıpırtısızlığıyla kocasının gözlerine bakıyordu. Bütün yaşama hırsı bu bakışlarda toplanmış gibiydi. Sonra baş yana doğru düştü.

Deli gibi kapandı kansının üstüne o zaman. İğrenç dudaklarından defalarca öptü. Kucakladı, sarstı, tüy gibi hafif vücut birden ağırlaşmıştı kollarının arasında.

Sonra soğuk bir el tutuyor omuzlarından. Güçlükle başını çevirip bakıyor. "Bitti mi?" diyor kendisinin olmayan bir sesle. Başını sallıyor Doktor Osman. Bunun ne demek olduğunu biliyor o. Gözlerinin önünde kırmızılı yeşilli lekeler uçuşuyor. "Zayıflık göstermenin sırası değil" dediğinin farkına varıyor kendi kendisine. Birisi suratına tokatlar indiriyor:

"–Kendine gel Doktor, Tanrı'nın buyruğuna karşı gelinmez."

Oysa ne olduğunu hâlâ anlamıyordu o anda. Yerinden kalkmaya çabalamıştı, başının döndüğünü hissetmişti. Aydınlıklarla karanlıkların arasına ağı yeşili bir perde çekilivermişti.

•••

Vapur düdüğünü öttürüyordu. Galata rıhtımı hızla yaklaşıyordu.

Yepyeni bir serüvene atılıyordu şimdi. Yaşamında bundan sonra ne olursa olsun Nermin somut olarak var olmayacaktı. Macide'nin olması kadar olanaksızdı bu. Nermin'in sevgisi bir başka sevginin ardında kalacak, onunla sislenecekti belki. Başka bağlılıklar, başka sevgiler? Evet, şimdi gözüne olanaksız da görünse, olabilir şeydi. Ama onun her seferinde başka duygularımlar yaratan, yeniden doğar bir anda büyür gibi olan, ölümü hiç yaşamayacağı sanısını veren, o, baharın inanılmaz gülüşü olan gökkuşağı sevgisini, karanlık bulutlar ardına atmış gibi, elinin bir sıvazlamasıyla silmiş gibi buluyordu kendisini. Her şey başka olacaktı. Her şey... Başka ne demekti? Önceden var olanın yerine yeninin gelmesi.... Yitirdiği iki kadından birinin bütün gençliğine karşın eriyip yok olacağını, diğerinin ise artık kendisinden bir şeyler vermeyeceğini, yine de daha önce verdikleriyle yaşamında başka olan her şeye bir burukluk katacağını, kendisini bunu

arayışa zorlayacağını, bunu, Nevzat'taki Nermin'le, onun istememesine karşın yapacağını, içini durmadan kanatacağını biliyordu.

Bunu hep bilmiş miydi?

İstanbul 1955
Ankara 1976
Ankara 1983
Yenifoça 1995